UNIVERSAL
LIBRARY
OU-232956
UNIVERSAL
LIBRARY

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

الحمد لله والمنة که درین ایام برکت انجام کتاب تسهیل اکتساب دستور العمل درویشان
خدا طلب تسکین بخش عاشقان جان بلب رهنمای سالکان جادهٔ محمدی اعنی

بتحشی و تنقیح فراوان و صحت و مقابلهٔ نسخهٔ صحیحهٔ عالمان و درویشان حسب فرمایش
فاضل اعظم مولوی محمد علی اکرم صاحب آردی در ماه جمادی الثانی ۱۲۸۶ هجری

در مطبع علوی محمد علی خان نقشبندی حیدرآباد طبع رشید

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة علی رسوله محمد وآله اجمعین اما بعد این چند مکتوب مرغوب که تحریر
پیوست آنست که مدة بست و پنج سال شیخ الاسلام شرف الحق والدین قدس سره ابیالات ملایم
غرض شیخ مظفر مرحوم جواب عرائض ارسال میفرمودند در ذیل بعضی مکتوب بود که مکتوبات مرحوم
حل مشکلات و معاملات آن برادر است باید که کسی را ننماید که موجب افشا سر بویه گردد بنابر آن
هر بار مریدان التماس میکردند که انتساخ کنیم تا سبب استقامت گردد از کمال رافت کسی نمی نمود
و مهر کرده ارسال میداشت آن ملاطفات تحریر این سطور مشاهده کرده که موازنه دو بست
چند مکتوب بلکه زیاده بود که هنگام رحلت شیخ مظفر مرحوم وصیت کرده که در دن کفن
من نهند بسبب وصیت جمله در کفن نهاده تا آن اسرار بزرگوار پوشیده رفت یک ملاطفه مختصر
میان خرطیه مانده بود بخط شیخ الاسلام پیش دعاگوی است این چند مکتوبات ازان نقل کردند
تا خواننده و شنونده را سبب نفع دین گردد و بعضی نسخه آغاز این فائده حدثنا ابو سعید
ابو قتادة و الحارث بن ربعی عن النبی علیه السلام من رآنی فقد رآی الحق شرح من رآنی فقد رآی الحق
فان الشیطان لا یتمثل بی فان قلت فهل یجوز بناء الاحکام علی هذه الرؤیا اذا تلقی حکم من
فی المنام قلت لا الا انه ملتبس من مثاله الحق اللائح فی الحس المشترک لا من عینه مثال شیء غیره الحمد دایما
مکتوبات فوائد حضرت شیخ الاسلام شیخ شرف الدین شرف الحق و شرع الدین قدس الله سره که
بخاب مکی مخدوم شیخ مظفر بلخی قدس الله سره اداوقات مختلفه و هر یک بر مقتضای اشوله

از خواب بنابر احتیاط

در اینجا از مستکلات پیش آمده بود در جواب مکتوب و خواهش نبشتن فرمودند ... با بجواب

مکتوب ۱ | بسم الله الرحمن الرحیم | اول

ه هر بلا که تو میرسد بما راجع ... است و هر خیر است که بما میرسد از جنبه است ان اشد البلاء للانبیاء ثم للاولیا برادر اغر سولانا مظفر سلام و دعا از کاتب حروف شریف میبی مطالعه کنند باید که در کار خود مردانه بود و از شدائد امور و از کثرت ابتلا از انجا گونا گون که در راه سالک است نباید که در کار قصور و فتور راه یابد ای برادر در عصمت الانبیا صلوات الله و سلام علیهم اجمعین آورده است که کار خداوند جل و علا بر یک نمط نیست و نتوان دانست که اقبال و فتوح خداوند بنده را از کدام راه پدید آید از راه نعمت یا از راه محنت یا از راه عطایا از راه بلا موسی پیغمبر را صلوات الله علیه از زمان اول در تنور پر آتش افگندند پس در تابوت افگندند پس در دریا انداختند پس در دست دشمن افگندند پس در دست او موت قبطی را راندند پس از خوف کشتن در غربت افگندند پس ده سال شبانی افگندند باز از مدائن بمصر بازن و فرزندان روان کردند در بادیه خون خوار افگندند شب تاریک شده بود و ابر تیره برآمد و برق جستن گرفته و گوسپندان رمیدن گرفتند و گرگان در میرسیدند و راه گم کرده و زن را درد زادن گرفت سر ما سخت فرو گرفته و آتش نه هر چند چقمق میزدند هیچ آتش برنیامد چون از همه وجوه درمانده و عاجز گشته ناگاه فتحباب از غیب پدید آمد که گفت انی انست نارا چون بطلب آتش آنجا رسید گلی دیگر شگفت انی انا ربک فاخلع نعلیک انک بالواد المقدس طوی و انا اخترتک فاستمع لما یوحی موسی صلوات الله علیه در بسط و فرح افتاد و بزبان حال گفتن گرفت **مثنوی** منم آن گرنه می بینم و صالی ... زهی خوش اتفاقی طرفه حالی ... گدائی را از خود خبر نیست که یابد پیش سلطانی مجالی ... هنوزم نیست باور کین وصالست ... مگر خوابست یا بیم خیالی ... مگر من در بهشتم زانکه در دنیا ندارد اینچنین صاحب جمالی ... از اینجا معلوم شد که نتوان دانست که مقرب طالب را از راه نعمت بود یا از راه محنت بود یا از راه عطایا از راه بلا و عند الله معلوم و جوه لا تحول کلها علی العباد و علی السنن واحد لا تحاط علم العبد علم الربوبیة و الله تعالی لا یعلم ذاته و بصفاته غیر محاط ... هر چه در خلق سوزی مساز است ... اندران خود را ز است ... عاشقی خواهی بیار و جمله ناز

مکتوب ۲ | بسم الله الرحمن الرحیم | دوم

در جواب عریضه بندگی شیخ مظفر رحمة الله علیه امام مظفر بداند که این قسم علم معاملات نیست بلکه علم مکاشفات است و علم مکاشفات در قلم آوردن خصت نیست مگر آن مقدار که متعلق بمعاملات است

کہ موجودات محسوسہ را عالم ملک میگویند و موجودات معقول را عالم ملکوت میگویند و موجودات با قوۃ
را عالم جبروت میگویند و ہر چیزی ورای اینست آنرا عالم لاہوت میگویند و بریں عبارۃ ہم میگویند ملک عالم
شہادت ست و ملکوت عالم غیب ست و جبروت عالم غیب غیب ست و خداوند جل و علی
غیب غیب غیب ست بعدہ تقریر ہمچنین میکنند کہ لطافت عالم ملک ہیچ نسبت ندارد بالطافت
عالم ملکوت کہ عالم ملکوت بغایت لطیف ست و لطافت عالم ملکوت ہیچ نسبت ندارد بالطافت
عالم جبروت کہ عالم جبروت بغایت لطیف لطیف ست و لطافت عالم جبروت ہیچ نسبت ندارد
بالطافت ذات پاک خداوند جل و علی کہ ذات پاک خداوند جل و علا لطیف لطیف لطیف ست
ہیچ ذرہ از ذرات عالم ملک نیست کہ ملکوت بآن نیست و بدان محیط نیست و ہیچ ذرہ از ذرات
ملکوت نیست کہ جبروت با آن نیست و بدان محیط نیست و ہیچ ذرہ از ذرات ملک و ملکوت و جبروت
نیست کہ خداوند جل و علا با آن نیست و بدان محیط نیست و از ان آگاہ نیست و ہو اللطیف الخبیر او
کہ لطیف مطلق ست چون لطیف مطلق بود محیط مطلق باشد کہ ہر چند لطافت بیشتر احاطت بیشتر
از نجا فہم میکن وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ
الْوَرِيدِ اینست کہ گفت مثنوی ؎ آنچہ تو گم کردہ کرد کردہ ہست اندر تو تو خود را پردہ ؎ گنجی کہ
فلک برای آن سرگردانست ؎ آن گنج یقین تر اندرون جانست ؎ و از نجاست کہ میگویند ملک
بالنست و ملکوت بالنست و جبروت بالنست و خداوند جل و علا بالنست و از نجاست کہ میگویند
حقیقت انسانیست مظہر و آئینہ سر حقیقت الوہیت ست چنانکہ گفت ابیات تا نیاید جان آدم
آشکار ؎ رہ ندانستند سوئے کردگار ؎ رہ پدید آمد چو آدم شد پدید ؎ رمز و کلید ہر دو عالم شد پدید زیادہ
ازین نبشتن نتوان رخصت نیست کہ دار سیاست در کار است قطعہ زنہار مگوئی بر سر جمع +
گر عاشق صادقی تو اسرار ؎ دیدی کہ بسکر عشق رمزے + حلاج نگفت و رفت بر دار ؎ مارا در وقت
خویش بدعا یاد آر ؎ فائدہ این حدیث در سورۃ عنکبوت در زیر این آیۃ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ
إِحْسَانًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ فَامَّا امر اللہ بطاعۃ الوالدین فی الواجبات حتما و فی المباحات ندبا و نہیا
عن طاعتہما فی المحظورات فائدہ ای برادر آنکہ در عکس منظر نقصان می نگرد آن از نقصان اوست

صانع حکیم کامل است در آفرینش جملہ چیزہا ست ۵ نقاش چو کامل است در صنعت خویش + ناقص نبود
ہر آنچہ بنگارد او + ہر چہ بینی ز سپید و سیاہ + بر سر کار است درین بارگاہ + چون علم او بر وجود جود
سابق است ہر آئینہ ادراک معلومات کند کہ قبل وجود ہا چون در علم او نقصان نبود در معلوم او
نقصان نبود بیت گر تو خوبی بسوئے زشت بگذاری منگر + کاندرین ملک چو طاؤس نگارا ست
نگس + فائدہ ای برادر آدمی زادہ مورچہ الیست در فلوات ہذا المکان سرگردان ماندہ مینجاہد
کہ در زمانی بجکہ رسد چون رسد کہ محالست و محال عزیزی گفتہ ہست قطعہ در دا کہ غم کوہ
بکاہ افتادہ ست + معشوق دلی مورچہ ماہ افتادہ ست + این واقعہ طرفہ براہ افتادہ ست +
رر ویش بعشق بادشاہ افتادہ ست + ای برادر عاشق را خوف و رجا نبود زیرا کہ خوف و رجا
بماضی و مستقبل تعلق دارد و عاشق سادر غرقاب عشق تعلق بماضی و مستقبل نبود عاشق را
باید کہ نوعی از انواع معشوق را بشاید اگر شایستہ لطف بود مراد او از معشوق برآید اگر سزاوار
قہر بود مراد معشوق از و برآید و انچہ مراد معشوق از عاشق برآید تمام تر بود وَالْحُبُّ الصَّادِقُ مَنْ
يَجْعَلُ مُرَادَهُ فِدَاءَ مُرَادِهِ سر این معنیست ۵ آنرا کہ چنان نگار دلبر باشد + او را ز کجا مراد در بر باشد +
قصہ چہ نہم در اے کونین از و + نا یافتن مراد بہتر باشد + اَلصُّوفِيُّ ابْنُ وَقْتِهِ سر این معنی ہست فائدہ
ای ادر توقی و منی در عالم ماست در عالم محبوب منی و تو نی نیست بیزہ ۵ کہ حق او ست حق او ست در نیمقام اگر چیزے
اثبات یابد باطل ست اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ سر انیمعنی ہست اذ استتار حقیقۃ
المعارف بانوار المعارف اضمحلال انیتہ بھویۃ الحق سبحانہ و تعالی فاستار حقیقتہ بما غلب علی
انیتہ من ھویۃ الحق سبحانہ و تعالی فلا یقول انا لان النظرۃ علی انیتہ رفعت عند ظہور
سطوات سلطان ھویۃ الحق علیہ فائدہ از تفسیر لطائف قولہ تعالی وَاِذْ قُلْنَا
لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ وَالسجود ہو الانقیاد و لا یکون عبادۃ بعینہ و لکن بموافقہ
امر اللہ سبحانہ و تعالی فکان سجود ہم لادم عبادۃ اللہ لانہ کان بامرہ و تعظیما لادم لانہ امرہم بتعظیمہ
بشانہ فکان ذلک نوع خضوع لہ و لکن لا یسمی ذلک عبادۃ لان حقیقۃ العبادۃ نہایۃ
الخضوع و ذلک لا یصلح لغیر اللہ سبحانہ و تعالی فائدہ حدیث از تفسیر لطائف لا یصلح لہذہ
الشان الا من کان فارغا من جمیع الاعمال لا شغل لہ فی الدنیا و الاخرۃ فاما من لہ شغل دنیا

اوعلی قلبہ حدیث عقباہ فلیس لہ نصیب من ملتہ مولاہ ویقال اصحاب الدنیا
مشغولون بدنیاہم وارباب الحقی مشغولون بعقباہم واہل النار مشغولون
بما ینالون من بلواہم فمن الذی لہ فی الدنیا والاخرۃ عن مولاہ خیر فائدہ از تفسیر
لطائف قولہ تعالی وانا علی ان نریک بہم لقادرون الایہ تنزلت علی صحۃ قدرتہ
علی خلاف ما علم فانہ اخبر انہ قادر علی ان یجیء عقوبتہم ثم لم یفعل ذلک لصحۃ القدرۃ علی خلاف المعلوم واللہ اعلم بالصواب

مکتوب	بسم اللہ الرحمن الرحیم	سوم

در معیت حق سبحانہ وتعالی وہو معکم اینما کنتم افلا تبصرون اہل تصوف این معیت را
معیت رابع میگویند جزآن سہ معیت کہ معلوم ومفہوم متکلمان ہست بر حقیقت میرانند ومیگویند
کہ حق تعالی باہمہ ذرہا موجودات بذات خود موجود ہست اما معیت او نہ چون معیت اجسام است
یا اجسام را او جسم نیست نہ چون معیت عرض ہست باعرض کہ او عرض نیست نہ چون معیت اجسام است
بجوہر کہ او جوہر نیست نہ چون معیت جوہر ہست با اجسام کہ او جوہر نیست نہ چون معیت عرضی است
باجوہر کہ او عرضے نیست ارے معیت روح باجسد مثال معیت حق تعالے ہست باکل کائنات
زیرا کہ روح نہ درون قالب ہست نہ برون قالب ونہ متصل ہست بقالب ونہ منفصل ہست از قالب
بلکہ روح از عالم دیگر ست وقالب از عالم دیگر وبر روح عوارض واجسام واجزا از دخول وخروج
والتصال وانفصال وجزآن ہیچ نیست وباانہم ہیچ ذرہ از ذرات قالب نیست کہ روح باو بحقیقت
موجود نیست معیت حق سبحانہ وتعالی باذرات عالم ہمبرین مثال ہست من عرف نفسہ
فقد عرف ربہ اشارت برین سر ہست سوال اینجا وارد میکنند بر ایشان کہ ازینجا لازم آید حق تعالے
بذات در ہمہ مواضع قذر ہم باشد واین تشنیع منکر ہست جواب میگویند اتفاق جملہ اہل اسلام ہست آن ہمہ
انواع نجاسات وقاذورات حق سبحانہ وتعالی می آفریند ونگاہ میدارد کہ بے حفظ او بقا محال ست
واندرین ہیچ عیبی ونقصانے لازم نمی آید ازین معیت نیز ہیچ عیبے لازم نیاید باآنکہ معلوم ہست فعل
بیفاعل وصفت بے موصوف ہرگز نبود دیگر میگویند روح کہ متصرف در ہمہ اجزا قالب وموجود ست باہمہ ذرہا
قالب زندہ ہمہ بدوست وباین ہمہ از چیزہائے کہ در باطن قالب ہست از خون وجزآن ہیچ خلی ونقصانے
در طہارت وپاکی روح نہ بلکہ اگر روح ہزار سال باقالب صحبت کند ہیچ نکاہد آلایش از تعلق بقالب بود

ل یعنی کہ قادر بر آنست کہ عذاب ایشان را بفعل آرد ولیکن نمی آرد پس معلوم شد کہ عذاب کافران از صفت قدرت او نیست بلکہ از صفت علم او ست

پاک و مطهر همچنین باشد معیت ذات احد حقیقی را با همه ذرات نامتناهی فهم نتوانست کرد بے تقدیر و تجزے
و تقسیم حلول در امکنه لازم تاویل کرد و الله الهادی الی الصواب مثنوی گفت تو کی دیدی آن رخسار را
چشم محجوبان باید در را بنماید عشق مجنونی پدید کی شود دیدی بجا تونی پدید گر چشم من بینی دی او تو شناسی از نشانهاے کوی او

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	چهارم

حاصل همه عاشقی زدیدار فتاد چون دیده بدید الهی کار فتاد بحمد الله هر چه این برادر می بیند یا می شنود همه علامات صحت کار و فتحاب است خاطر جمعدار دار مجاهده و از مکابده بهر مت نشود و دشوار نشمارد که رنج و مشقت طلب بر مقدار مطلوب است نظر آنجا دارد تا قبض و حزن به بسط و فرح بدل گردد و رنج و مشقت روح و راحت نماید بیت رایگان رخ نمی نماید یار گل بنا شد مگر گزیده خار و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا تمام است جواب فیض واجب الوجود از جمیع وجوه ممکن ممتنع نیست رحمتی وسعت کل شیء عبارت ازین است اگر تقصیرے میرود از جهت نا قابلی تا آئینه بے جلا بود صورت در وے کے پدید آید بیت سعدی حجاب نیست تو آئینه را زنگار خورده کے نماید جمال دوست جواب دیگر اینست اگر مرد عیبی کسی را مغلوب گرداند در آن حال فریاد و شور و حرکات و سکنات غیر معهود از وے در وجود آید معذور بود که تکلیفات شرع بر عقلا جاری است نه بر دیوانگان العشق جنون الهی از نیجاست که گویند العشاق یهذون بما صدر منهم فی حالة السکر بیت چون بگوید مست بیهوده سخن تو سخن بیهوده از مستان مگیر جواب دیگر کار سالک در حین سلوک صبر و احتمال است نه قلق و اضطراب استعداد هر یک جایے هست امید اندچون معطی وجود است محل فائده بود فیض خود رسد الله اعلم حیث یجعل رسالته هر چه گوید از فضل گوید و قال ربکم ادعونی استجب لکم بنده را ازین چه نیکو تر که ادب نگاهدارد و در عجز خویش بود سر افگنده و از ناشایستگی خود شرمنده گوید بیت آنجا که تو ئی من آمدن نتوانم + اینجا که منم تو خود نیائی دانم ای برادر در آن مکوش که نماز بسیار چون گزارم و روزه بسیار چون دارم در آن کوش که این نفس کافر را از راه چون برداری که راه حق سبحانه تعالی نه در آسمان است نه در زمین نه در مغرب است نه در مشرق است راه حق سبحانه و تعالی در رگ و ریشه تست اول القرآن مشنو فی انفسکم افلا تبصرون پس ازین طایفه مشنو رباعی ای آنکه همیشه در جهان می بوئی + این سعی ترا

والد

خود همچنین رفته است والده و همشیره و برادران خود را دعا گاه کاتب حروف برسانند عاقبت بخیر باد آمین

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	مکتوب ششم

مولانای مظفر بلند چون بر رضا شد دگر هیچ نبود امید است که موتوا قبل ان تموتوا حاصل شده باشد حدیث و من تشبه بقوم فقد قامشیا منهم نقد گشته و انچه درین قیامت است کشف شود و تر دیک این طائفه غریب حقیقی انیست که در شهر خود غریب گردد والا غریب عالمی را هست این غریب میشود نبود مگر سالک راست رو را از آشنا بیگانه وار قرابت بی قرابت و از شهر بی شهر و از خلق بی خلق و از کس بی کس این روش روندگان و راه رفتگانست ای برادر شکسته چیز قیمت ندارد مگر دل هر چند شکسته تر با قیمت تر موسی علیه السلام در مناجات خود گفت الهی این اطلبک فرمان شد انا عند المنکسرة قلوبهم لاجل العلم علمان علم باللسان و علم بالقلب و علم این علم است که از دلست و عالم و عارف او کسیست که علم اولین و آخرین در و مکنون است هر چند که دل مصفاتر منورتر مفهوم او دقیق و لطیف تر است انیست معنی این حدیث که من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم یعلم خاطر جمعدار و همه نشان راست است که در کار بود کل باختن کل یافتن است هر که کل باخت کل یافت حدیث لا یصل الی الکل الا من انقطع عن الکل و آنتهای شنود همدرین باب تر غیب است ترک کل بشارت است که درین کار توفیق یابد انشاء الله تعالی اما بوقت کار موقوف است بعجلت برنمی آید هر چیز را حالی و وقتی که بدان حال و بران وقت راست آید و این کار نتیجه ثمره کمال عشق است که او را منع و عطا رد و قبول رحمت و لعنت یکی گردد هذا کمال فی العشق و لیس ما وراءه کمال تا فرق میکند ناقص است کمال آنجا که فرق نماند بد نیستی است که کسی در باب آن مهجور و مردود میگردد انیست بیت از حالم اگر عالمیان بی خبرانند از حال من آن به که تو میدانی ؛ هجران تو خوشتر ز وصال دگران ؛ سنگر شدنت بهتر ز رضائی دگران ؛ گویند اور ابدین لعنت چنان فخرست که دیگر از ابرست کسی اورا گفت این گلیم سیاه لعنت چرا از دوش نیندازی انیست که گفت بیت می نفروشم گلیم می نفروشم گر نفروشم بر بنه ماند دوشم ؛ این معنی درکار خانه عقل نیست عقل از نیستی مفلس مادرزادست این از عالم عشق است آنجا نشان ازین معنی یابند العشق جنون کما الهی کما ردیو الحکما دیگر است و کار عاقلان دیگر که در عرضداشت مذکور بود اصل این سوال اشارت بهدایت خاص دارد

چنانکه نعت وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا در فاتحه بعضی را چنین پیش می آید
چنانکه در اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ درین هر دو کاف خطاب آن برق دل هست اصحاب
خلوت را ازین نوع بسیار باشد زاهد را سخت تر ازین بوده هست این زمان گذشته است هر چه نصیب
خطه از کار تو ساقط گشت نماند گر حق خالص اند گشت یا نصیبی و خطی باقی هست خالص اند در
باقی هست خواجه جنید رحمة الله علیه پرسیدند چه گوئی در کسی که از کونین گذشته بود و نمانده باشد
در ملک او مگر خست خر ما المکاتب عبدٌ ما بقی علیه درهمٌ الغرض هر چه در راه پیش آید بدان
شکر و هر چند نعمت و کرامت گوناگون بود خاطر جمع دارد هر چه می بیند و یامی شنود همه نشان و علامت
بر اصل هست در کار خود جد و جهد باید نمود بنده را همین هست اَلْفَضْلُ لِمَنْ فَضَّلَ اللّٰهُ لَا بِالْجَوْرِ
وَلَا بِالْعِلَلِ با اینهمه از عمل و بندگی چاره نیست چنانچه از مرگ چاره نیست بدین زین مکتوب هم تیز نوشته شده است مطالعه خواهد کرد والسلام

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	هفتم

برادرم امام مظفر سلام و دعا از کاتب حروف شرف یحیی سمیری مطالعه کند غرض آنکه مکتوب ازان برادر
رسیده بود دران نبشته که حجاب همین وجود هست همچنین هست آنکه گفته هست بیت اِذَا قُلْتَ
مَا اَذْنَبْتُ قَالَتْ بِحُجَّتِهٖ وُجُوْدُكَ ذَنْبٌ لَا يُقَاسُ بِهٖ ذَنْبٌ تمام گفته هست و اگرچه حجابها
بی حد و بی عد هست لیکن همه را اصل همین هست و همه مبنی برین هست خواجه فرید عطار رحمة الله
علیه همین گفته هست بیت اینچه تو گم کرده کج کرده + هست اندر تو تو خود را برده + هر که هست پرده
بخود شده هست و در پرده خود محجوب مانده اگر این پرده برخیزد همه پردها برخاست ازینجا است
که میگوید دوستی او از دشمنی خود خیزد هر کس که دشمن خود نیست در محبت او صادق نیست
تا میگوید که عرصات قیامت چون علم عشاق نصب کنند بعضی خواص حضرت را ادب کنند و گویند
شما او را برای خود دوست داشته اید و درین عالم آنکه نظر بر خود دارد از نظر محبوب بود از ولایت
دور بود و آنکه او را برای او دوست دارد نیز از دولت قبول وصل و هجر یکسان بود اگر فرق بکند ناقص
بود زیرا که او را نظر بر مراد محبوب بود نه بر مراد خود تا عزیزی دیگر میگوید اگر عاشق در آید
مراد معشوق بود و بس عزیزی دیگر میگوید آنکه محبوب را برای خود دوست دارد یا خود را برای
او دوست دارد مخلص نیست زیرا که خودی او را در نظر هست و آنرا که خودی در نظر بود او را از عالم

اخلاص چه خیر بود در عالم اخلاص او را تعظیما لحقه دوست داشتن و خود را بکلی [illegible]
حاصل الامر تا از تو در تو چیزے باقیست ذکر اخلاص در باقی ست آن برادر دل قوی دار و همت بلند
امیدے صادق دارد که ظهور این دولت از محلی باشد که عقول ملکی و بشری در ادراک آن عاجز آیند
نه بینی مردے بمزدوری شعیب پیغمبر علیه السلام راضی شده و از برائی مهر زوجه صالحه ده سال
شبانی کرده در طلب آتش قدم زده نور قدم در نظر آمد تا که گفت انی آنست من جانب الطور نارا ناگاه بمرتبت
باطاعت نبوت و تشریف رسالت رسید این اعقل انه کجا ادراک کند عاقبت بخیر باد بحرمت النبی و آله الامجاد والسلام

مکتوب | بسم الله الرحمن الرحیم | ششم

امام مظفر بعد از سلام و دعا این ابیات مطالعه کند ابیات اوصاف دمیمه چون بدل شده
هر عقده که در تو بود حل شد ؛ چون نیستی تو شد محقق ؛ خیز دمه نعره انا الحق ؛ اینجاست تمامت
طریقت ؛ اینست خلاصه حقیقت دیگری گوید ؛ هر کرا آن آفتاب اینجا بتافت ؛ انچه آنجا
وعده بود اینجا بیافت ؛ اینک سلمان اینک ایمان اینک مومن اینک توحید اینک موحد
کار برآمد مطلوب در برآمد و این کوس دولت بر در آورده انک شئت امرا بیت انت لی
شئت امرا بیت انیست که گفت بیت رویت انیست و چنین باشد وصال ؛ دوستان را
باجمال ذوالجلال ؛ دیگر هم بشنو آنکه گفت مثنویات ای خوانده خدا را بعبادت ؛ دوری حقیقت
شهادت ؛ تا کی بزبان خدا پرستی ؛ این نیست مگر هوا پرستی ؛ توحید نه کار آب و خاک ؛ کاندر
دل صاف و جان پاکست ؛ خود را بر کاب بیدی بندد تا باز رهاند ازین بند و مکتوب شنبلی سنه [illegible] خیر خوانی فرمودند

مکتوب | بسم الله الرحمن الرحیم | هفتم

سلام و دعا از کاتب حروف بخدمت شیخ یحیی بیدی مطالعه کند حدیث ابرار مکتوب ایشان را در طوری دیگر بود و دوقتی دیگر دارد
علامت فتح باب می نماید مبارکباد چون کار بفضل است نه باستحقاق این چه عجب است سحره
فرعون بامداد دیدند کفر و ساحری غرق شد بر خاسته و در قهر تکذیب موسی صلوات الله علیه کمر بسته و
بغرور آن ملعون انا ربکم الغالبون سوگند خورده ساعتی نگذشته بود که تاج معرفت بر سر ایشان
نهاده و بر تخت توحید نشانده و عارفان حضرت خود گردانیده نا بهمت از دنیا دار آخرة یکبارگی درگذشت
و نداد عالم را و الا سحر و الا بقی انیست که گفت بیت رویم بر آنکه خدا بیاراید ؛ دست بشاطه از نرسد شاید

ا ۱ ۲ یعنی کافر آن برادر را بون او گرداند از حیات حسی که عارف را مرگ محض است بگذارند بحیات حقیقی که ابد لیست زنده گرداند چون لِنُعَذِّبَ مَنْ نَشَاءُ صفت اوست دور نبود بَلْ اَحْیَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ اشارت برین حیات است مثنوی ما چو بے ما آمدیم اول درین کاخ فنا باز بر آخر همان رویم که اول آمده جان زما برگیرد و ما را بادم خود زنده دارد کیست سرهنگ اجل بر ما سوکل آمده گویند بزرگے از پس مرگ بخندید گفتند عجب خندیدن است بعد از مرگ گفت عجب از آنکسانے که دوستان خدا را مرده پندارند بخدا که من زنده ام و همه دوستان خدا زنده اند و این حدیث بهم در نیمی است الا اِنَّ اَوْلِیَاءَ اللّٰهِ لَا یَمُوْتُوْنَ وَلٰکِنْ یَنْقَلِبُوْنَ مِنْ دَارٍ اِلٰی دَارٍ و همچنین هر که علائق این عالم فانی را از خود قطع کند کوشش او بعالم قدس افتد و بر سبته محبت حق حل و علا گردد بظاهر حیات او باطل گردد بلکه این حیات محسوس او را محض مرگ نماید بجنب آن حیات انیست معنی آنکه گفته اند مَنْ کَانَ فَنَاءُهُ لِلّٰهِ کَانَ بَقَاءُهُ بِاللّٰهِ بیت باسوز درائی ز روشنائی اینک با فقر درائی بادشاهی اینک فائده ای برادر قول متکلمان شریعت و متکلمان اسلام اینست که روح جسم لطیف است در آید در جسم کثیف و آن تن مردم است و دلیل برین قول آیات قرآن و اخبار پیغامبر صلی الله علیه وسلم می آرند الا آنکه میگویند که کیفیت جسم لطیف را ما ندانیم که حق تعالی ما را بدان خبر نکرده است لیکن در کتابے که آنرا اقلیم الاسلام نام است آورده است که خواص بدان مخصوص باشند و بر ایشان واجب است که آنرا باغیر که اهل نباشند نگویند که موجب فتنه شود بسبب قصور فهمها و شنیدن پیغامبر صلی الله علیه وسلم مر روح را ازین قسم است ما او را نمی شناسیم بود که هر که روح را نشناسد خود را نشناسد و هر که خود را نشناسد پروردگار خود را چگونه شناسد بعضی اولیاء الله و اصفیاء و علماء و حکماء را نیز مکشوف است و نگویند ساکت باشند از انکه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بود نگاهداشت ادب شریعت را بیت ستانی زبان از ریقیان راز که تا راز سلطان نگویند باز فائده بزرگان گفته اند که کوه احد را که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم در حق او فرموده اند اُحُدٌ جَبَلٌ یُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ فردا بر ایمان بمنگی از ظاهر وی بر گشند و بصورت در صف صدیقان بایستانند که در وصف صدیقان غالب بود لاجرم بدان صورتش گردانند انیما اگر کسی گوید که احد جماد است از جماد محبت و عداوت درست نیاید گوید انستن محبت و عداوت

۱ انکه در آنجا ساکن اند و بعضی بر آنند که آنجا ۲ بعضی گویند که در دوستان خدا ۳ انعال می تواند بود که بکار آید ۴ یعنی بر ایشان صعب نیاید ۵ صلی الله علیه وسلم

لازمهٔ حیات ست جواب اینست کہ کُلٌّ یُحِبُّنَا وَنُحِبُّهٗ این اخبار ست از صاحب ایمانی و سلامت
پناہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ اصحاب قلوب از جماد چیزے دانند و چیزے نشنوند کہ دیگر از ان خبر
نباشد مصراع محجوب را زہیچ چراغی نصیب نیست ۔ تا آوردہ اند کہ اہل کشف از تسبیح جملہ
اشیا آگاہ اند و در تسبیح یُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ سماعہا دارند اینست کہ گفت
بیت پیش تو این سنگریزہ ساکت ست ۔ پیش ما حقا فصیح ناطق ست ۔ و در عصمت الانبیاء
در ذکر مہتر سلیمان پیغامبر علیہ السلام آوردہ ست کہ کل عالم باجزا خود بر خالق خود عاشق اند و
طالب اند از نیمے گفتہ اند مثنوی صد ہزاران ساز در مورے نہند ۔ در دلش از عشق خود شوری نہند
ذرہ ذرہ عاشقانہ در ہوا پرشدہ از نوی عشق خندہ جذوات پیدا و نہان ۔ نقطہ عشق اند در ہر دو جہان ۔ والسلام

مکتوب	بسم اللہ الرحمن الرحیم	دہم

امام مظہر بعد از سلام و دعا کہ حق سبحانہ و تعالی بہ تشریف تکلیم تمیزی این ابیات بخواند و در دل بدارد رباعی
ذرہ ذرہ آرزوئے حضرت تو ۔ ہمہ عالم توئی و قدرت تو ۔ وجود کون ظل حضرت تست ۔ ہمہ آثار صنع و قدرت تست ۔ آنکہ
نبشتہ بود کہ کفر و شرک بت و زنار میگفتند و نمیدانستم اکنون دانستم کہ چیست این ترا فتوحے
بس بزرگ پدید آمدہ کہ ترا تبو نمودہ اند انشاء اللہ تعالی بعد ازین جمال ایمان بینی اینست کہ گفت
بیت کفر اندر خور خود قاعدۂ ایمانست ۔ آسان آسان بکافری نتوان رفت ۔ آنکہ بزرگی
روزے نماز میگذارد در وقت شروع گفت کافر شدم و زنار بستم اللہ اکبر این فہم کردہ ست تا کفر
اِنِّیْ بَرِیْءٌ مِّمَّا تُشْرِکُوْنَ حاصل نشود جمال اِنِّیْ وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِیْ جلوہ ندہد ۔ تا رشتہ وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِیْعًا از نار باطن نگردد و زنار گرگی ہر گز شکستہ نگردد این فہم نیز از عالم بصیرت است
دلیل ست کہ از ان طرف نصیبی پدید آید دل خوش دار و در کار باش تا مزید پذیرد آنکہ نوشتہ
بود مرا رمزی می نمایند کہ کفر و سبحہ و زنار چیست ہمچنین می بینم کہ تا کفر لا آلہ حاصل نشود جمال
الا اللہ ہر گز جلوہ ندہد این نظر نیز از سر این راہ ست و دقایق این کار ہر چند دل مصفاتر نظر باصفاتر
و آنکہ نوشتہ بود کہ این فہم میکنم کہ بعضی معانی را بزرگان ذکر میکنند بزلف و خال و کفر و بت و زنار
و صورت ضرورت آن معانی جز بدین عبارت نیاید ای برادر اصحاب سلوک را در راہ سلوک
چندین معانی پیش می آید و آن ہمہ از عالم ملکوت ست چون خواہند درین عالم در عبارت

۱۰ یا کہ باد بسکہ خواہد در اسجاد
کہ در آسمان و زمین ست ۱۲
حرف بعض علوم بیا بد بر تو
ان بسد ذرا ی کہ نشان بیچ
ز نیک بیگانہ کجا و ند ۱۳
روی کہ ان تو تو نہ
قدر بکجا ت کہ
آسمان و زمین ۱۴

از مندرجه بعبارت کفر و شرک و بت و زنار نیاید این خاصه ارباب بصیرت است هذیان گویان
را اینجا راه نیست هر چه می نماید از معانی و احوال صادقان و مراتب و منازل سالکان است
خاطر جمعدار دکه کریمان چون محتاجانرا بمحتاج الیشان رامی نمایند از کرم هبنود که نه هیچ پس
هر چه می نمایند دلیل است که خواهند داد تو در کار باش وقت نمودن دیگرو وقت دادن دیگر
آنکه نوشته بود از خودی خود چون خلاص یابی ای برادر اگر از خودی خود خلاص یافتی خدا شریک بود همه دنیا را این تمنا
تمام است مصراع تا بخت کرا بود کرا دار دد دوست ؛ آنکه نوشته بود که حال غلبه کرده بود همچنین
گمان بردم که گوئی این سخن کسی میگوید سبحانی ما اعظم شانی بحروف و صوت نمیشنوم اینجا همرا در
حروف و صوت چه کند جواب این مسئله تمام از خواجه فرید عطار شنو که گفته است اگر شاید درختی مجرا
شود انی انا الله را چرا نه شاید که منصور حلاج مجرا شود انا الحق را اما آغاز است چون صفا زیادت شود
زیادت خواهند شنید بیت هیچ هستم می ندانم من چیم ؛ چون همه اوست آخر من کیم ؛ بیت رو با شد
انا الله از درختی ؛ چرا نبود رواز نیک بختی ؛ آنکه نوشته بود خبر فرائض و سنن همه تاریخ شد لاجرم
مصراع آنجا که سلطان خیمه زد عوغا نماند عام را هنوز کار پیش است بیت عشق بالا میرود فرو فرا
کی شود ؛ کفر و دین اینجا و آنجا کی بود ؛ ای برادر آن سعادت مرد است که او را بد و نمایند بس گوید
بتخانه و شرک و کفر دیدی اکنون چنگ بر دامن فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ زن تا بدولت وَيُؤْمِنْ
بِاللّٰهِ رسی و جمال ایمان بینی بیت کافر نشوی عشق خریدار تو نیست ؛ مرد نشوی قلندری
کار تو نیست حدیث آنکه نوشته بود که چه مرید باشد که نام پیر بر زبان آرد نام مخدوم نمی توانم گرفت
جواب از این حدیث فهم خواهد کردن لَمْ يَفْضُلْكُمْ اَبُوبَكْرٍ بِكَثْرَةِ صَلٰوةٍ وَلَا بِكَثْرَةِ صَوْمٍ اِنَّمَا فَضَلَكُمْ
بِشَيْءٍ وَقَرَ فِي صَدْرِهِ ؛ هر چه ابو بکر را بود از این معنی بود و دگانه شکر نگزارد این کلمات که می شنود
از فضل است که وای کافر و ای مشرک وای بت پرست وای زنار دار وای سگ تو مرا نشانی این را
در عالم محبت ناز و دلال و کرشمه محبوب کو بند یا محب تا این طایفه را در شنیدن این کلمات آن ذوقی است
که در تحریر نیاید مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَدْرِ بیت گه ناز که کرشمه و گه خشم گه عتاب ؛ مسکین دلم چه انشود در این
همه خراب ؛ آنکه نوشته بود در باب شبانه هر چه در مکتوب باید خواند همه در شبانه فرو خواند م کوئی این شبانه
در پیش از این چیزی بیان میکند نشانیهای مخدوم ما چه نشانیها بمن میرسند بمشتی چه حاجت تر دیک است

ف فضل دارد
نشانی که بکرید خدا کرنت
صوم و صلوة دیگر
فضل دارد شد
بچیزی که علت
این چیزها چیست دارد
شد
کسان است
ف فضل
دارد شد چیزی
سر خود در خواب
دیدن
نشانی
نصیحت
ایمان است

ا یعنی بدانکه ما اصابت الله شیئا فی صدری الا وقد صهنه فی صدر ابی بکر و این صب از دل
مدل بود زبان را جز نے چون مرید را با دل پیر مقابله افتد بر قدر مقابله از ان دل بر دل صب شود
و اگر نه بشتن و زبان در میان نبود چه زبان و این استعداد مرید بغایت عزیز است و آنکه خواسته بود
میخواهم که همه را یک بار بیازم تا کل من علیها فان تمام شود و یبقی وجه ربک ذو الجلال
جمال نماید ای برادر مقصود جمله طالبان عالم و سالکان وحدی زین همین است و این عالم وحدت
گویند همه جا کثرت است و دوئی است مگر اینجا اگر از هزار رونده یکی یابد و بدین دولت رسد بسیار بود
ترا آسان ننماید اما در کار باش تا وقت آید خواجه فرید عطار گوید در رباعی انچه تو گم کرده کجا گرده است
اندر تو تو خود را برده است ۔ هر چه در توحید مطلق آمده است ۔ آنهمه در تو محقق آمده است ۔ آدم اول سوی
هر ذره شتافت ۔ تا بخود او را نیافت او را نیافت ۔ نوشته بود که عورتے صاحب جمال با کمال
بین النوم و الیقظة جانب راستی بر ایستاده بود ای در راه سالکان این چنین امتحان
چیزها است حتی یظهر الصادق عن الکاذب بسیار است اما چون بر سنت خواجه عالم کار کنند
که ما زاغ البصر و ما طغی سلامت میگذرد تا ان الی ربک المنتهی میرسد بیت جز وصل تو ام
حرام باد ۔ حاجت که بخواهم از خدا من ۔ انکه نوشته بود از روی قصر حقیقی و غربت حقیقی سخت
میباشد چنانچه کسی را محبوس کرده اند همچنین دل مرا مینمایند اما نمیدهند اگر نمیدادند نمی نمودند
الا ما شاء ربک هو یفعل ما یشاء سنت الهی جاری بر این است و آنکه نوشته بود بعضی وقت مستی
پیدا میشود چنین و چنان ترتیب آن زمان نگاه داشته نمیتوانم جواب آن زمان ترتیب از نوکه
میطلبد و ترتیب انکه بود که مست نبود اما انکه نوشته بود اقامت فرائض و سنن و مستحب در وضو
و نماز وقت وضو نماز نمیتوانم کرد آن نشان مخفوظی است علامت سکر است و الحمد علی ذلک خاطر جمعدار و
در کار خود باش و هر چه نوشته بود آن از مستی همه دلیل صحاب است و آنکه ننوشته بود این کلمات
از مخارج حروف و اصوات نیستند مخارج حروف و اصوات از عالم ملک است و انچه نمینویسی
ملکوتیست این کلمات را در دیوانگی و مستی اثری دیگر بود چون عالم دیگر است هر آینه اثری دیگر
دیگر بود انکه عین القضات رحمة الله علیه فرموده است که در فنا همه سالکان برابرند اما در بقا
متفاوت فنا همه مرگ است و مرگ لابد همه برابر اند و بقا بمنزله نزول است بعد از موت درجات

نسخه نوشته
مرا کرده نشین بود
در بین من و نوی او
در خانه آنکه خانه
دیگر نیز بجای او
در مطلب حال
نزل انسان بطنه نیش
بهشت طالب صادق
از کاذب متمیز گردد
ش بهر سنی
لعوی
بود الاکاذبة
ای محو صنم
معنی است
بطالبة المشتهاة ۱۲
ش نوع کلما
کردی است بدان
وقت آن بدون
آن وقت
آنه کاری ای
بشیر الکل ۱۲

حضرت ... مقرب و مرتب مستفاوت اندانچه یاد آمد نوشته شد طلال ... آورده والده و همشیره و برادر اترسلام دعا رسانده باشد والسلام

مکتوب ۱۱ بسم الله الرحمن الرحیم یازدهم

سلام و دعا ماز کاتب حروف شرف یحیی منیری مطالعه کند عرض آنکه ای برادر سنت الهی جاری بر چنین که این آیه متضمن آنست که وهو الذی ینزل الغیث من بعد ما قنطوا و گردش احوال موسی صلوات الله علیه وسلم همبرین سنت بوده است اولش در تنور انداختند پس در تابوت افگندند پس در دریا انداختند پس در دست دشمن انداختند پس قتل قبطی در دست او رانده پس در غربت افگندند پس ده سال در شبانی انداختند پس در بادیه خونخوار افگندند شب تاریک بود و دا بر سیاه برخواست و برق جهیدن و رعد غریدن گرفت و گوسپندان رمیدن گرفتند و گرگان در رسیدند و سر افرد کوفته و زن را در دره گرفته همه اسباب هلاکت موجود شده بود مهتر موسی صلوات الله علیه وسلم در طلب آتش قدم زد گفته انی انست نارا اناگاه علی الفتوح ندا از حضرت مطلوب در رسید یا موسی انی انا الله رب العالمین بر این منوال چون آن برادر را نظر بر عدم اهلیت خود و بر ناشایستگی خود افتاد و از کار خود ناامید شد دل بر هلاک خود نهاد و اگر وقت فتوح در رسد در کار کشاده گردد عجب نبود مبارک باد والسلام

مکتوب ۱۲ بسم الله الرحمن الرحیم دوازدهم

برادر عزیز ما مظفر سلام و دعا ماز کاتب بحروف شرف یحیی منیری تمانی فرماید احادیث شما در جمله مطالعه کرده شد بهر حدیثی شوری و غوغائی دیگر داشت تا ازین شور غوغا چه پدید خواهد آمد انشاء الله تعالی ختم رحمال این بود بیت من گیاهے زهد و تقوی من گیاهے خانقاه + ساقیا بادہ بده آتش بزن این پشمینه را اجزائی از شرح مشارق نبشته بود آن مقدار که بیاض سواد بود مطالعه کرده شد موافق خاطر بود معانی بسیار در هر نوعی جنسی حالی در آن مشغول نشود که علم مشغول کند هو اشهر تر کار با معلوم افتاد است علم کور شد والسلام

مکتوب ۱۳ بسم الله الرحمن الرحیم سیزدهم

مکتوب شان برادر رسید مطالعه کرده شد جواب غوغا و شور بر چه باشد جز مر بردن و آرد غ نازدن راه نیست تا غریزی گفته است انا الحق گفتن منصور را از کجای بود هر آئینه حوصله چون وسیع بود در همه گنجد و اگر تنگ بود گنجد برون افتد این نکته دین باب اصلی قوی است خاطر جمعدار دحق تعالی

مکتوب ۱۴ بسم الله الرحمن الرحیم چهاردهم

برادر امام مظفر سلام و دعا ساز کا حروف شرف یحیی بنیری مطالعه کند غرض آنکه پیش ازین مکتوب
فرستاده شده و دران تاکید بسیار کرده مع ذالک تاکید دیگر کرده میشود از و تاکید بسیار دارد که در حق
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم در قصه زید و زینب حق تعالی اخبار کرده است وَتَخْشَى
النَّاسَ وَاللّٰهُ أَحَقُّ أَنْ يَخْشَاهُ و مارون پیغمبر علیه السلام با جلالت نبوة گفته است فلا تشمت
بی الاعداء و مریم مادر عیسی پیغامبر علیه السلام با وجود ولایت نزدیک بعضی خود پیغامبر در زادن
فرزند بی شوهر گفته است یٰلَیْتَنِی مِتُّ قَبْلَ هٰذَا وَكُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	پانزدهم

مولانا حمید الدین ناگوری راست رحمة الله علیه رحمة واسعة رباعی گفت گوئی نا بحالت
کشف هر که گوید از دو خطا نبود حاصل اندر زمان استغراق شاهد روح جز خدا نبود چون
سالک را این آیه که كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ کشف شد
وحدة لا شریک له بدو جلوه گر شد خبر انا گو دیگر از وچه آید اما چون شحنه غیرة دار سیاست نصب
کرده است و میگوید حدیث مَنْ صَرَّحَ بِالتَّوْحِيدِ فَقَدْ قُتِلَ و قولی من احیاء غیره چه کند
کلب بر نه بند و بیت زستی گر بگوید در مزعشق جز انش در شریعت دار باشد حدیث ای بحر در
انچه اهل ذکر گفتند درین است اَوَّلُ مَا ذَكَرَ اللّٰهُ بِهِ نَفْسَهُ هُوَ اَنَا فَذِكْرُ اللّٰهِ عَلَى الْحَقِيقَةِ اَنَا وَ
بَاقِي الْاَذْكَارِ كُلُّهَا بَلْ جَمِيعُ كَلِمِ الْعَالَمِ حَتَّى صَوْتُ الْحَيَوَانَاتِ صَدَاءُ تِلْكَ الْكَلِمَةِ اَعْنِي اَنَا.
فَمَا دَامَ الذَّاكِرُ يَسْمَعُ مِنْ بَاطِنِهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ هُوَ اَوْ اَنْتَ اَوْ اَنِّي اِسْمٌ كَانَ فَهُوَ بَعْدُ يَسْمَعُ
الصَّدَاءَ وَاِذَا سَمِعَ اَنَا وَلَمْ يَقِفْ عَلَى دَفْعِهِ فَهُوَ الذِّكْرُ الْحَقِيقِيُّ اما انچه شنوانده حق سبحانه و تعالی
سالک را نطق تن او مراورا ملک نطق جمیع جمادات و نباتات و حیوانات را انچنان به بیند که اگر میشنود از
ایشان همان ذکرے که خود میگوید پس آن ذکر صدا بود مر ذکر او را و این کشف خیالی بود نه حقیقی
و اگر میشنود از ایشان ذکرے که مخصوص است بهر جنسے پس آن کشف صحیح بود و حقیقی بود درین دو
اصل تامل کند که این قسم که نبشته بود جلد حل خواهد شد انشاء الله تعالی ای برادر انچه از نحن اقرب و وحدة ترا
میخوراند قدح قدح خوش خوش میخورد بدستی کن و بشنو چه میگوید مثنوی لابند زبان عاشقان است
در عشق نمیخزند گفتار دیدی که لشکر عشق رمزی حلاج بگفت رفت بر دار بیت هر کرا آن آفتاب

اینجا یافت ۔ آنچه آنجا وعده بود اینجا بیافت ۔ انچه میخوری خوشتر خوش باد امبارک باد او هر روز تشنه
تر باد ۔ هست دریای محبت بی شمار ۔ لاجرم یک تشنگی شد صد هزار ۔ اینجا کار بر قدر همت است
هر چند که همت بلند تر تشنه تر بیت هر که صاحب همت آمد مرد شد ۔ همچو خورشید از بلندی فرد
شد ۔ ای برادر بار وقت باید کشید چاره نیست در قهر و لطف پرورده باید شد و اگر نه خام ماند آخر کار
سالک همین است نه تنها تراست تا نگردی نقطهٔ دردای پسر ۔ کی توان خواندن ترا مردای پسر
ای برادر اینهمه که با سالک رود برای برداشتن غیر میرود از میان تا روز بروز پخته تر گردد و نه بهر
هلاک وی خاطر جمعدار در رباعی در محبت تا که غیری مانده است ۔ در درون کعبه دیر مانده است
چون نماند در دل از اغیار نام ۔ پرده از محبوب برخیزد تمام ۔ اینجا تا رسد که بنظر بگوئی که غیر کجا است
غیر مجازی خواسته ام نه حقیقی حدیث ای برادر مکاشفات را نهایت نیست چون از عالم بی
نهایت است در تحریر چون گنجد در عبارت چون آید چنانکه گفته رباعی شرح دادن حال عاشق
جاودان ۔ از عبارت برتر است و از بیان ۔ گر زبان گردد دو گیتی سالها ۔ هم نیارد داد شرح
آن حالها حدیث هر چند که از دریائی بی نهایت خوردن و فرو بردن و لب پاک کردن دشوار
و دشوار تر است که کوه ناور عدم شود بیچاره آدمی کی باشد لیکن چون آنرا بدو رسد در یا از نهایت همت
او قطره بود از اینجاست که گفت امام شبلی رحمة الله علیه رَبِّ زِدْنِی تَحَیُّرًا چون مست شد تشنه
تر شد هر چند خورد تواند نیست که گفت مثنوی مست مستم مرا شراب دهید ۔ خرقه و سجاده ام بآب
دهید ۔ گر محبت ذره پیدا شود ۔ کوه از نیروی او دریا شود ۔ حدیث چون کسی با بلا خو گرفت
با عیش او گشت هم بدین همت تواند که دریا فرو برد و از جا نجنبد از اینجا گفته اند بیت هر بلائی که جان
نماید از و ۔ گر یکی در هزار شاید از و ۔ حدیث ای برادر در راه توحید که دین مردانست دریا محیط است
آنجا علم و عقل غرقند و نوشتن از کجا و گفتن از کجا هر که درین دریا فتاد و در عالم حیرت افتاد نیست که
گفت مثنوی قطره گو غرق در دریا بود ۔ هر دو کونش جز خدا سودا بود ۔ و عزیز خوش گفته است
شبی در خود نگه کردم جمال کبریا دیدم ۔ پس از خود چون برون رفتم همه ملک بقا دیدم ۔ مرا در عالم اسرار
چشم عقل بود و گه ۔ چو در لاهوت پیوستم چه گویم تا چها دیدم ۔ محیطی یافتم گر وی یکی قطره است نفس
کل ۔ شدم در حضرتی کانجا همه شاهان گدا دیدم ۔ تجلی کرد نور قدس اندر دیدهٔ باطن ۔ نظر در هر چه

میکردم بہ عالم خدا دیدم ۔ من بے او تہ او بے من خود او را من دو چون گویم کہ در دین یکے
گویان دو گفتن نارد دیدم مانا الحق گفتم آنجا من طفیلی شد ہمیگویم ۔ ولی با آن بہم خود را طفیل
مصطفی دیدم ۔ بگو با من چہ دین داری خوشم با دین توحیدش ۔ ہمین دین بر صواب آمد دگر
دینہا خطا دیدم ۔ حدیث ای برادر ہر چند از فیض و رحمتی و وسعت صدر حق خویش بشنیدی یعنی
عجز و نیاز و خواری اضعاف و مضاعف پیش کنی و ہمہ از انجا بینی نہ از کار خویش ۔ ہر ہدیہ کہ دہد
ای تو درویش ۔ آن ہدیہ حق شمر نہ کدیہ خویش ۔ تا سلامت بگذری و زخم نخوری عزیزی میگوید
بیت عزت چو لور اشاید بے ہیچ شکی سالک ۔ در ہر دو جہان ما را جز خوار نباید بود ۔ دیگری نیز
گفتہ است ۔ ہر کس کہ ذلیل کرد خود را ۔ اندر نظرش ہمون خلیل است ۔ عاشق نبرائی غیر معشوق
در دین و آخرت ذلیل است ۔ حدیث یک شرط این کار قناعت است ہر کرا قناعت نبود او را
در بلذا رباید رفت او را ازین حدیث چہ کار چنانکہ گفت قناعت ملکی است کہ از و ملکی بیشتر نہ
ربا عی ۔ ہیچکس را در میان بحر و بر ۔ از قناعت نیست ملکے بیشتر ۔ ہر کہ در راہ قناعت مرد شد
ملک دنیا بر دل او سرد شد حدیث رعایت حقوق بر قدر امکانی شرط است تا سلامت بگذری
تا در طور عقلست راست فتن است و راست گفتن و در راست رفتن بے شبہ مزید بود نہ نقصان نہ
بینی کہ ہر کہ راست میرود منزل سر سد از نجاست کہ گفت قطعہ ہر کہ در راہ محمد رہ نیافت ۔
تا ابد گردی ازین درگہ نیافت ۔ دولت اینجا جو دین آنجا طلب ۔ مرجع اہل یقین آنجا طلب ۔ ای
برادر آنچہ از بعضی منقولست کہ از سکر و غلبہ چیزی افتادہ است ایشان در آن معذور اند ما پسندیدہ
روش این طایفہ آنست کہ میگوید لَا سْتِقَامَتُ عَلَی الشَّرِیْعَۃِ مَعَ کِتْمَانِ سِرِّ التَّوْحِیْدِ وَ
مَا لَا یَحِلُّ کَشْفُہٗ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰہَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰہُ میدان حروف است دین
معنی عزیزی میگوید مثنویات او دلیل تو بس تو راہ مجوی ۔ او زبان تو بس تو بادہ مگوی ۔
ہر چہ او گفت راز مطلق دان ۔ ہر چہ او کرد کردۂ حق دان ۔ خاک او باش باد شاہی کن ۔ آن او
باش ہر چہ خواہی کن ۔ ہر کہ چون خاک نیست بر در او ۔ گر فرشتہ است خاک بر سر او ۔ از نجا معلوم
میشود کہ بعضی نالایق و فضول گمان فاسد بہ او جہل خود در راہ محمد نمیروند لاجرم ازین حدیث بوئی
نصیب ایشان نیست رفتن بے راہ بر محالست از نجا گفتہ اند ربا عی کور ہرگز کی تواند رفت راہ

بے عصا کش کور را رفتن خطا است ۔ راه دور است و پر آفت ای پسر ۔ راه رو را می نباید راه برد
در مکتوب آن برادر احادیث بسیار بود چون این قصه دراز است بپایان کی رسد ۔ شب رفت و حدیث ما بپایان
نرسید ۔ شب ما چه گنه داشت که محدث ما بود دراز ۔ بر خیز اگر نوشته شده انشاء الله تعالی غرض حاصل خواهد شد چنانچه گفته اند هر جا که سخن خوش است

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	شانزدهم

برادر امام مظفر دعا از فقیر حقیر شرف پذیری مطالعه کند و مقرر برادر گردد خاطر جانب آن برادر متعلق بود که نیاید در کار آن برادر خللی افتد و مانعی و صارفی در میان آید چون مکتوب آن برادر بکیف و مشرح رسید بمطالعه افتاد بحمد الله همه بخیر بود همه موافق خاطر این فقیر بود و احادیث که در باب شنید و دید حمد و منه بود همه مقدمات و معانی بر سنن و طریق روندگان و سالکان بود الحمد لله علی ذلک امید است که کارها آن برادر درین راه راست رود و روز بروز مزید گردد و امارات این راه را انواع امتحانات بود آنرا کشف و کرامت گویند زنهار آن همه بت و زنار همت خود شمرد وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى فراموش نکند و راه دگران برادر کشاده است الحمد لله عجائب و غرائب از عالم ملکوت پدید خواهد آمد که آسمان و زمین بار آن نتواند کشید مگر دل هر آئینه بار رستم را رخش رستم کشد قوی دل باشد و همه را فرد و بر دو هل من مزید نعره زند کار طالب لیست دوران هیچ باکی نکند اگرچه غالب آید که مغلوبی بود هلاک نبود و آنچه انوار از جانب زمین ظاهر میگردد سفلی و ملکی است و آنچه از جانب آسمان ظاهر میشود علوی و ملکوتی است یعنی شرقی است از ملک بملکوت و آنچه آفتاب و ماهتاب را تمام دیده است آن دل است که منور شده است شکر کند و از ظلمات مشربت میگذرد انشاء الله تعالی بکلی بگذرد و در صحراء دل افتد گردش تمام شود و روشن پیش آید و آنچه عسل میکند قوی کاری داند فوائد آن مشاهده شده است در ذکر گفتن بنوعی و وجهی تقصیر نکند و اگر از ذکر شغل بمذکور حاصل گردد و لیکن داند و غنیمت شمرد و ذاکر را اصل کار گرسنگی است هر چند که شکم خالی تر ذوق و فوائد ذکر غالب تر و ظاهر تر اگر یک روزه طی تواند کرد تقصیر نکند و از ضعیف شدن قالب نترسد ای برادر فوائد کار گرسنگی در تحریر و تقریر نیاید و این کار گرسنگی دست ندهد معاینه خواهد کرد و آنکه نوشته بود این زمان مطالعه شرح آداب المریدین طاقت ندارم زاید اهمین پیش آمده است نزدیک است که هلاک شود ای برادر این زمان مطالعه دیگر است انشاء الله تعالی بعد ازین مطالعه

دیگر خواهد شد مضمون دیگر خواهد شد نه جز دیگر محمد قلندر بریده هست انشاء الله تعالی برسد و آنکه نوشته بود
که خواجه خضر را دیده هست که گوئی که بالائی کهت من دو گانه گزارده هست شکر نگزارد که آن بشارت است
که این کار مر آن برادر را درست گردد انشاء الله تعالی و آنچه از خوف شیطان و مکر نفس نبشته بود
اما این زمان آن بود در این عالم و درین کار آشنا شد مدخل شیطان و مکر نفس بشناخت انشاء الله تعالی
تشویشی نخواهد بود و این بهم معوذتین خواندن عادت کند و آنکه نبشته بود در روائح طیبه می باید که در
که عالم محسوس نیست ای برادر آن ملکوتی است آزاد در ملک مانند مثال نجا باشد بتجلی نبشته شده است چندان شرح کرده نشده والسلام

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بمقتدیم

امام مظفر مید اند که اللهم لا مانع لما اعطیت بیت چون میستی تو شد محقق ٭ خیز و همه نعره انا الحق
اینجاست نهایت طریقت ٭ اینست خلاصه حقیقت ٭ احادیث آن برادر در جمله مطالعه کرده شد
قاضی زاهد حاضر بود او نیز مطالعه کرد ای برادر هوشیار باش و بیدار باش اگر درین تماشا گاه و نمایشها
کسی را توقف افتد اگر آیت من اتخذ الهه هواه او پیش آید در دائره لادر بند دربان الا الله مقید
گردد دربان الا الله دانی کیست آنرا که ابلیس خوانند از و بشنو چه میگوید بیت معشوق مرا گفت
نشین بر در من ٭ بگذار در و بان هر که نیاید بر من ٭ ای برادر بعد قطع عقبات در تماشا عالم
ملکوت بسا کسان را راه زده شده هست و ایشان را گمان آنکه بمقصود راه یافتم اینست که گفت
بیت افگند دلم خیمه بمنزل گاهی ٭ کانجا نبرد راه صدا دلیل آنرا ٭ چون من دو هزار عاشق اندر ما هست
میکشند شوند که به نهایت رسیده اند ارباب همت و حساب معرفت این تخته را در مکتب ما نزع البصر
و ما طغی درست کرده اند ملک و ملکوت ایشان را سیر کی تواند کرد بیت منزل همتم بعالم قدس ٭
کی قدم کاه بهر سیل بود ٭ سبحان الله یکی در کاران سر مهجوران نظر کن و بشنو در زاد الارواح آورده است
قال وهب بن منبه رضی الله عنه قرات فی بعض الکتب ان ابلیس لقی موسی علیه السلام
پس خواندم من در بعضی از ان کتابها که ابلیس بدرستی که شیطان ملاقات کرد با موسی علیه السلام
عند الطور فقال موسی لابلیس بئس ما فعلت اذ لم تسجد لادم قال ابلیس ما اردت ان
ارجع عن دعوای محبة فاکون مثلک انی ادعیت محبته فلم اسجد لسواه فاخذت العقوبة
علی کذبی وانت ادعیت محبته فقال لک انظر الی الجبل فان استقر مکانه فسوف ترانی

فنظره الی لو عمقت عینیک لرأیته اهل محبت و وفق را اینجا کار نمود سر ها برین نظر است که
عین القضات رحمة الله علیه میگوید تو چه دانی که ابلیس کیست جبرئیل صفتی باید که دزدیده در کار او
نظری کند ازین معنی گفته است بیت سر تا فت آنره رو از سجده غیر او ۞ گر مرد راهی دی کم زانش
نباید بود ۞ وقتی یکی از اهل حیرت طلب دل خود کرد در باطن او فرو خواند ندای مدعی کذاب دل را
طلب یا مار ابلیت یک راه دو من بدین ظریفی بیک برخوان اگر حریفی ۞ ای برادر آنکه
گفته اند من منع عن النظر یتسلی بالنظر آنجائی آید که محبوب غیبت پذیر بود اما چون محبوب
غیبت پذیر نبود نظر بر اثر اینجا جفا بود و جنگ چنانکه گفت بیت چون بود دیدار یوسف
ما حضر ۞ در نیابد هیچ پیوندی دگر ۞ اصحاب محبت پیش دانند که در عالم محبت چه است
چون یوسف پیغمبر علیه السلام از پیش یعقوب پیغامبر برفت یعقوب پیغامبر را دیده نیز برفت
تا چنانچه او را اندید برادر آنرا نیز ندید چون بوی پیراهن یوسف علیه السلام باز آمد دیده باز آمد
ازین معنی گفته اند بیت هر که او را یوسف گم کرده نیست ۞ گر چه ایمان آورد آورده نیست
حدیث برادر فخر الدین بنشته بود قال النبی صلی الله علیه وسلم خلق الله الخلق من ظلمة
فرش علیه من نوره بحکم آن حدیث ای برادر خلقت جمله مخلوقات از ظلمت بود چون
رش علیه من نوره شد هر یکی بر قدر قابلیت خود نور اقتباس کرده منور شد بر سبیل این
معنی تمام مخلوقات ذرات نور جمال الله اند و هر انوار ی که در مخلوقات است مستعار نور
جمال الله است الله نور السموات والارض اینجا جلوه گری کند مولانا روم است ابیات
ماه رویان جهان از حسن ما ۞ دزدیده اند ذره ذره از حسن و از احسان من ۞ عاقبت این
ماه رویان گاه رویان میشوند ۞ حال دزدان این بود از حضرت سلطان من ۞ روز شد
ای خاکیان دزدید ها را رد کنید ۞ خاک را انور از کجا حسن از کجا ای جان من ۞ حدیث مسلما
دیگر است و مسلمان دیگر همچنین است همه منافقان در ظاهر مسلمان بودند دلی چون نداشتند یا کافر
برامد آمدند اینست که گفت بیت سالکا اسلام گر آسان بودی ۞ هر کسی چون شبلی و ادهم
شدی ۞ تا نگردی تو مسلمان از درون ۞ کی توانی شد مسلمان از برون ۞ حدیث روزی
ابلیس از منصور حلاج سوال کرد که بابا منصور ابلیس یکبار انا گفت مردود حضرت گشت منصور

هزار بار در روزی انا میگوید مقرب میگردد فرق چیست میان انا و این انا خواجه منصور جواب گفت
ابلیس انا با خود اضافت کرد و منصور انا را با خدا اضافت کرد لاجرم منصور ازین انا مقرب گشت
و ابلیس ازان انا مردود شد انیست که گفت بیت گفت فرعونے انا الحق گشت پست +
گفت منصورے انا الحق او برست + آن انا را لعنت اللہ در عقب + وین انا را رحمت اللہ
ای محب + حدیث سعادتی عظیم دان و عاشق خود را در معشوق گم کند هر چه گوید بزبان دوست
گوید و هر چه شنود بگوش دوست شنود و کرده او کرده حق باشد بیت کار یکه کنی تو در میانه + آن کرده حق بود یقین دان

مکتوب	بسم اللہ الرحمن الرحیم	هیزدهم

اعزا یا امام ظفر سلام و دعا از کاتب حروف شرف یحیی میزی مطالعه کند فرزند جنید حدیث آن
برادر رساند مطالعه افتاده ای برادر بنشین و گفتن همه بیرون پرده است درون پرده است
قطعه سر ازل طعمه ابدال شود + این جمله مقال و قیل با مال شود + هم مفتی شرع را جگر خون
گردد + هم قاضی عقل را زبان لال شود + دیگر آن برادر بر قانون و اصول این کار مطلع گشته است
از نیجانب حاجت بنبشتن کمتر مانده است سه ره بردت دل ار چه یاد بود + رسد آنجا که یاد بود + معه ذا
از کار و بار خویش هر چه غامض باشد بنویسید تا گمتر آن باشد ای حجاج افتد نشته عما زخا کاتب وصیت بمقدار است که اصیب فالزم

مکتوب	بسم اللہ الرحمن الرحیم	نوزدهم

احادیث آن برادر جمله بخیر بود جمله مطالعه افتاد بخیر باد و مبارکباد اما هوشیار باید بود و آنکه از خواجه ابو یزید
قدس اللہ سره العزیز نقلست انسلخت عنه نفسی کما ینسلخ الحیة من جلدها ثم نظرت فاذا
انا هو ما دلیت ای کانه هو لا انه هو تحقیقا و فرق بین قولنا هو و بین قولنا کانه هو کما
ان الشاعر تارة یقول کانی من اهوی و تارة یقول انا من اهوی و هذه منزلة قد یفهم فان من
لیس له قدم راسخ فی المعقولات ربما لا یتمیز له احدهما عن الاخر فنظر الی کمال ذاته
و قد تزین بما تلاءء فیه من حلیة الحق فظن انه هو فیقول انا الحق و هو غلط غلط النصاری
حیث ظنوا ذلک فی ذات عیسی علیه السلام فقالوا هو الاله و حیث یتلقون الاتحاد یقولون
هو هو فلا یکون الا بطریق التوسم و التجوز اللایق بعبارات الصوفیة و الشعراء فانهم کثیرا
تحسین موقع الکلام من الافهام یسلکون بسبیل الاستعارة کما یقول الشاعر انا من اهوی

وَمَنْ اَهْوٰی اَنَا وَذٰلِكَ مَا قَالَ عِنْدَ الشَّاعِرِ فَاِنَّهٗ لَا یَعْنِی بِهٖ اَنَّهٗ هُوَ تَحْقِیْقًا بَلْ كَاَنَّهٗ
هُوَ فَاِنَّهٗ مُسْتَغْرِقٌ لَهُمْ بِهٖ لَمَّا یَكُوْنُ مُسْتَغْرِقًا لَهُمْ بِنَفْسِهٖ فَیُعَبِّرُ عَنْ هٰذِهِ الْحَالَةِ
بِالْاِتِّحَادِ عَلٰی سَبِیْلِ التَّجَوُّزِ وَالتَّوَسُّعِ خواجہ سنائی رلست علیہ الرحمۃ والغفران ربا عی
وصف او زیر علم بیرون نیست ✦ بر حد او رحشمت آید آن او نیست ✦ انچہ نزد تو پیش ازان نیست
غایت فہم تست اللہ نیست ✦ این جملہ تقریر امام محمد غزالی رحمۃ اللہ علیہ در شرح اسماء الحسنی
میگوید اَلْحَقُّ هُوَ فِیْ مُقَابَلَةِ الْبَاطِلِ وَالْاَشْیَاءُ تَتَبَیَّنُ بِاَضْدَادِهَا وَكُلُّ مَا عُدِمَ عَنْهُ فَاِمَّا
بَاطِلٌ مُطْلَقًا وَاِمَّا حَقٌّ مُطْلَقًا وَاِمَّا حَقٌّ مِنْ وَجْهٍ بَاطِلٌ مِنْ وَجْهٍ فَالْمُمْتَنِعُ بِذَاتِهٖ هُوَ
الْبَاطِلُ مُطْلَقًا وَالْوَاجِبُ بِذَاتِهٖ هُوَ الْحَقُّ مُطْلَقًا وَالْمُمْكِنُ بِذَاتِهٖ هُوَ الْحَقُّ مِنْ وَجْهٍ وَ
الْبَاطِلُ مِنْ وَجْهٍ فَهُوَ مِنْ حَیْثُ ذَاتِهٖ لَا وُجُوْدَ لَهٗ فَهُوَ بَاطِلٌ وَهُوَ مِنْ جِهَةِ غَیْرِهٖ مُسْتَفِیْدُ
الْوُجُوْدِ فَهُوَ مِنَ الْوَجْهِ الَّذِیْ یَكُوْنُ مُسْتَفِیْدًا الْوُجُوْدَ مَوْجُوْدٌ فَهُوَ مِنْ ذٰلِكَ الْوَجْهِ
حَقٌّ وَمِنْ جِهَةِ نَفْسِهٖ بَاطِلٌ وَهَالِكٌ اَنْ لَا وَاَبَدًا اَوْ مِنْ حَیْثُ ذَاتِهٖ لَا یَسْتَحِقُّ الْوُجُوْدَ
وَمِنْ جِهَةِ غَیْرِهٖ یَسْتَحِقُّ فَهُوَ بَاطِلٌ بِذَاتِهٖ حَقٌّ لِغَیْرِهٖ وَعِنْدَ هٰذَا یُعْرَفُ اَنَّ الْحَقَّ الْمُطْلَقَ
هُوَ الْمَوْجُوْدُ الْحَقِیْقِیُّ بِذَاتِهٖ الَّذِیْ مِنْهُ كُلُّ حَقٍّ **تنبیہ** خطأ العبد من هذا الاسم
اَنْ یَرٰی نَفْسَهٗ بَاطِلًا وَلَا یَرٰی غَیْرَ اللّٰهِ حَقًّا وَالْعَبْدُ وَاِنْ كَانَ حَقًّا فَلَیْسَ حَقًّا بِنَفْسِهٖ
بَلْ هُوَ حَقٌّ بِاللّٰهِ فَاِنَّهٗ مَوْجُوْدٌ بِهٖ لَا بِذَاتِهٖ بَلْ هُوَ بِذَاتِهٖ بَاطِلٌ چون آن برادر را این
نوع پیش آمدہ ست مَنْ عَرَفَ اللّٰهَ طَالَ لِسَانُهٗ باید کہ گفت وشنید بر قانون
واصول بود از قانون واصول تجاوز نکند تا علم وعقل باقی ست بنا بران نوشتہ شد ست مطالعہ کند والسلام

مکتوب	بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ	نبستم

مولانا امام مظفر برنفس کافر مظفر باد بحرمت النبی وآلہ الامجاد سلام ودعا از کاتب حروف
شرف یحیی منیری مطالعہ کند ومقرر آن برادر باد کہ مکتوب آن برادر مشتمل بر احادیث بعد از رفتن
مولانا تقی رسیدہ بود مطالعہ افتاد وکیفیت تمام معلوم گشت ای برادر چون بلوث حدوث
دعوی قدس وطہارت حضرت عزت اورا شاید در عالم ما ممتنع الوجود ست پس متعین
باید دانستن کہ پاکی از لوث حدوث یا در قدم ست ویا در عدم از نجا بہان می آید کہ آن عارف

گفته است لا تعدّ مالا وجود له محدث را چون بقدم راه نیست عدم شده به عزیزی
تیر میگوید رباعی چون قدس خدای لایزال است ۔ پس دم زدنی کرا مجال است ۔ دعوی
کمال مر بشر را ۔ در عالم قدس او محال است ۔ بالوث حدوث دعوی قدس ۔ هر کس که کند
از دو ضلال است ۔ پس هر آئینه بشر را بر قدر استعداد و قابلیت خویش پیش نتواند بود و استعداد
قابلیت قسمت ازلی بسعی و کوشش بنده آن مقدار ظاهر شود که قسمت شده است
همین بیش نیست اما چه چاره ای برادر دعا بزرگان اینست اللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ
اگر همه هزار عالم جمع شوند چون خداوند جل و علا بنده را مرتبه و محلی در دنیا و یا در عقبی نهاده بود
باز نتوانند داشت اعتقاد برین محکم کن و باک مدار اگر همه کونین بر در تو روند چه باشد و قصد ما
دراز است جمله میدانند آنرا چه نویسیم در کار خود باید که صادق بود و در سعی و کوشش بحکم
شرع جد و جهد نماید و بر این آیه تامل کند قال الله تعالی قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَ
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ عزیزی گوید ابیات خیالست اینکه بی شرع و طریقت بکشایند همی راه حقیقت
طریقت بر شریعت چون بود حاصل ۔ حقیقت بی طریقت نیست حاصل ۔ یکی دیگر تعلق هر سه دارد کسی شان تفرقه کردن نداند عاقبت و خامت انشاء الله

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و یکم

برادر اعزّ امام مظفر اعزه الله بمحبته سلام و دعا از کاتب حروف شرف یابی میزی مطالعه کند
عرض آنکه مکتوب آن برادر مشتمل با احادیث رسید مطالعه کرده شد و بر مقصود اطلاع یافته
بحمد الله شکر بران برادر واجب است که حق سبحانه و تعالی آن برادر را چنانچه او دست بدو نمود
تا از وی بکلی به برید و بیزار شد و دشمن گرفت و بریدن از خود و دشمن گرفتن نفس خود بشارت است
بحجت حق سبحانه تعالی و دلیل است بر کشاده شدن کار و بار مردان که همه را مقدمه فتحاب
همین بوده است که او را چنانچه او دست بدو نموده اند تا از خود بریده است و بدو پیوسته و آنکه
نوشته بود که یکی شیخ میگوید و یکی مخدوم میگوید و یکی مرد دین میگوید و یکی میگوید برکت قدم تو
چنین کار شدای برادر چون ترا چنانچه تو بودی بتو نمودند اگر هزار چنین و چنین بگویند و بشنوند
هرگز بدان فریفته نشوی لیس الخبر کالمعاینة این دعا در آن محل بخواند اللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي
خَيْرًا مِمَّا يَظُنُّونَ وَلَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا يَقُولُونَ وَاغْفِرْ لِي مَا لَا يَعْلَمُونَ اهل معرفت را

از مدح و قدح خلق چه زیان که نزدیک ایشان مدح و قدح خلق هر دو یکی است نه ممدوح خلق ممدوح است
و نه مذموم خلق مذموم است ممدوح حق ممدوح است و مذموم حق مذموم است پس خاطر ازین مهتم
فارغ دار در کار خود باشد تا روز بروز مزید بود زنهار کافتی کردن و سبکی نمودن نشاید در صحبت
آن برادر چندین کسان مشغول اند همه زیان دارد آنچه حق تعالی نصیب و قسمت آن برادر کرده است
همانست که ینقص و لا یزید چون چندین کسان بسبب آن برادر در کار درآمده اند درین کار
باید که عمل بر نیت ایشان کند در نصیب ایشان بگوید آنچه بگوید و نگوید آنچه خود با حق تعالی دارد
چنانچه عزیزی گفته است باشرع هوشیار باشد و با خدای دیوانه با عشق آشنا باش و بعقل
بیگانه و از خواجه بهی معاذ آری نیز منقول است در ملا گوییم ای خداوند من و در خلا گوییم ای
دوست من و در وحدت گوییم ای من هر دو طرف راست میرود این طریق پسندیده است
و مقبول هم است ارباب معرفت و اصحاب بصیرت همه این گفته اند که بهر مقامی که برسی
و بهر مرتبه که برآیی که مقلد شرع باشی و دیگر آنکه مسعود مکتوبی نبشته بود در رساله تیر فرستاده که خلوت نشسته ام اندر حا
در کمین اند هشیار باید بود و از نیرنگ هوشیار باید کرد و این قسم از زبان مشهور شده است چنانکه میشنوند دعا و ثنا کنند آنچه یاد بحرست اللهی آلهی آمادی

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و دوم

من پاکباز عشقم تخم غرض نکارم ✤ پشت ذ پناه فقرم پشت طمع نخارم ✤ نه بند خلق
باشم نه از کسی هراسم ✤ مرغ کشاده بالم برگ قفس ندارم ✤ مکتوب آن برادر متواتر میرسد
و مطالعه کرده میشود نیک موافقت خاطر و قبول دل می آید مزید باد بلندهمتی آن برادر
بقرائن احوال و تبقریر اقوال خود معلوم شده است معهذا تاکیداً و تحریضاً للطلب الزائد
نبشته آید ای برادر فی المثل اگر هر دو عالم را بر در تو آرند و گویند ترا است هر تصرف که خواهی
بکن هوشیار باش از آنچه فوق الدنیا و الآخرة است محجوب نگردد قطع طریق نشود همان
گویند که عارفان گفته اند بیت دنیاست بلاخانه و عقبی هوس آباد ✤ حاصل این هر دو
یک جو نستانیم ✤ و از نیجاست که خواجه بایزید که سلطان عارفان عهد خود بود قدس الله
سره العزیز فرموده است لَوْ اَعْطَاكَ رُوحَانِيَّةَ عِيسَى وَ بَحْرَى مُوسَى وَ خُلَّةَ اِبْرَاهِيمَ
صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ فَاطْلُبْ مَا وَرَاءَ ذٰلِكَ فَاِنَّ خَزَائِنَهُ عَظِيمَةٌ وَرَاءَ ذٰلِكَ كَثِيرٌ اَكْثَرُ اَسْرَارِ

چون مطلوب نامتناهی بود طلب او نامتناهی بود پس رونده را که بقدم نامتناهی میرود
در زمانی او را مزید قوت باید خواست تا از مرتبه که در آنست برتر آید و بمرتبه که فوق آنست
اندر آید عزیزی اینجا گفته است فرمان قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم را بشارت برین است اینجا عقل خواهد که در آید و راه زند و گوید محدث را بذروهٔ اعلی
قدیم بر آمدن و ممکن را در سرا پردهٔ واجب الوجود در آمدن راه نیست الحذر الحذر یا اتیها الماره و
المدر آخر نشنیده بیت در جام نیابد ای پسر بحر + رو عشوهٔ مخر که بیشمار است + اما عشق
در گوش جان میگوید لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ همین اظهار عشق در وجود از لست تر العشق میگوید
فَالْمُسَابِقَةَ وَالْمُسَابِقَةَ واتش سوزان سلوک در دل نهادن امر است تر الطلب از اینجا گفته شده است
رباعی برخیز دلا بعشق صادق + در راه طلب بر و قدم زن + بر بام فلک بر ابهمت + بر
سدره منتهی علم زن + وانگاه بعون حضرت او + بگذار حدوث و بر قدم زن + و این خلاف
میان عقل و عشق از انست که در طور عقل تقسیم مستحیل و ممکن است و در طور عشق این تقسیم
بلکه همه ممکن است ازینجاست که عاشقان را میگویند یعنی نزدیک آورد و قبول منع و عطا
وفا و جفا همه یکی است این دقیقه نگاهدار و حدیث برای فخر الدین مکتوب فرستاده شده است
وظاقیه مالیده از سر خویش بر ساند و بر بعضی یاران که ایشان را مکتوب نرسیده بود دل ملند کے
میکردند ایشان را نیز نوشته شده است بر ساند یارا ازا جمله سلام و دعا بر ساند این زمان پیر غلبه
کرده است نظر فتور پذیرفت و دست نیز می لرزد بر همه پوشیدن نمیتوانم عاقبت آن برادر بخیر باد بحرمت النبی و آله الامجاد والسلام

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و سوم

برادر امام مظفر بر نفس کافر منصور باد سلام و دعا از کابت حروف شریف یحیی منیری مطالعه و
در کار و بار خویش جد و جهد نماید تا روز بروز قدمی در فقد پیش میرود و بمرتبه از مراتب سالکان برآید
انشاء الله تعالی کار در فقر مستقیم گردد چون کار در فقر مستقیم گشت بیساقی و بے شراب
مست شد و بے تخت و بے کلاه اگیقباد و کے خسرو گشت بیت بے ساقی و بے شراب
ستیم + بے تخت و کلاه کیقبادیم + من منازل السائرین فان قیل هل یوصف العبد بالعشق
الحق اه لانا اذا فسرنا العشق بانه مجاوزة الحد فالحق لا یوصف بانه مجاوز الحد

فلا یوصف بالعشق ولو جمع محاب الخلق کلهم لشخص واحد لم یبلغ ذلک استحقاق قدره
محبة الحق فلا یقال ان عبدا او احدا جاوز الحد فی محبة الله ولا یوصف الحق بانه یعشق
بهذا المعنی وهذا قول المشایخ ولئن اذا فسرنا العشق بانه یجاوز نهایة حد العبد فی محبة الله
وهو حق وکذلک لو فسرنا بانه یجاوز نهایة حد العبد فی محبة الله فهو حق ایضا ویوصف
العبد به بما ذکرنا خاطر ازین تقریر این می آید که تجاوز از جانب بنده است که بنده چون خداوند
دوست داشته از مقام بندگی تجاوز کرد بمقام محبی رسید و چون خداوند عزوجل بنده را دوست
داشت بنده از مقام بندگی تجاوز کرد بمقام محبوبی رسید و یحبهم ویحبونه این معنی حاصل
تا عزیزی یحبهم ویحبونه را عشق نام گفته فائده نزدیک محققان تمام است حروف مقطعات
اشارت با عشق است و در شرح اسماء الحسنی مولانا حمید الدین ناگوری رحمة الله علیه همین آورده است و در کتابی که در کتب نزد است
لا یزال العبد یذکرنی حتی عشقنی وعشقته عاقبت وخاتمت بخیر باد بحرمت النبی وآله الامجاد والسلام

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و چهارم

بعد از مطالعه سلام و دعا از مکاتب حروف شریف یحیی منیری این ابیات خواجه فرید عطار رحمة الله
علیه نظر کند بیت سالکی راحت طلب ریحان راه ✽ پیش روح آمد بصد دل روح خواه ✽
گفت ای عکسی ز خورشید جلال ✽ پرتوی از آفتاب لایزال ✽ هر چه در توحید مطلق آمده است
آنهمه در تو محقق آمده است ✽ چون برونی نور عقل و معرفت ✽ نه تو در شرح آئی و نه در صفت ✽ نیست
بالا نیستو مخلوقی دگر ✽ نیست بیرون تو معشوقی دگر ✽ تا تامل شافی کند در موز و اشارت این بیتها بر
قانون فهم کند تا بداند که بیرون تو نیست هر چه هست پس هر چه طلبی در خود طلب و اگر بر این شاهد
خواهی از قرآن بشنود فی انفسکم افلا تبصرون و ازین بیت نیز نظر کند بیت آدم اول
سوئی هر ذره شتافت ✽ تا بجود او ره نیافت او را نیافت ✽ و آنکه گفت سر همین است که گفت
ما انچه تو گم کرده ✽ هست اندر تو تو خود را برده ✽ چنانچه در کلام مجید فرموده اند نحن اقرب
الیه من حبل الورید مراد این معنی است نحس را که اهل معنی است اهل صورت را درین گذر
نیست که گفت ما این همه علم جسم مختصر است ✽ علم رفتن براه حق دگر است ✽ و دیگر آنکه بیچگس را
از بیشتر ده هزار عالم نگفت و نفخت فیه من روحی مکرم ما را از ان سر سجود ملائکه آمد و شایسته خلافت

گشت واگر نه آب وخاک را این مرتبه از کجا از بیجا گفت رباعی خاک را چون کار با باک او فتاد ؛
پیش آدم عرش در خاک او فتاد ؛ آسمان و عرش و عنصر چیست پوست ؛ خاک الحق جمله را مغزے نکوست ؛ از بیجا قلم بیشتر نتواند شد که راه بیچا بیچ است چنانکه گفت ؎ چرخ بیخواهد که این پیری برد ؛ او بسر گردانی این سر کی بود ؛ کنج خود در قعر جانش بایست کرد ؛ تا کسی آنجا نیارد دست کرد ؛ عزیزے عذر خواسته است ؎ ای در بیجا هر چه گفتم بیچ بود ؛ دیده کور و راه بیچا بیچ بود ؛ عاقبت وخامت بخیر باد بحرمت النبی وآله الامجاد والسلام فائده از تفسیر لطائف یُقَالُ اَلْعَابِدُ یُوثِرُ بِدُنْیَاهُ غَیْرَهُ وَالْعَارِفُ یُوثِرُ بِالْجَنَّةِ غَیْرَهُ وَعَزِیزٌ مَنْ لَا یَطْلُبُ مِنَ الْحَقِّ لِنَفْسِهِ شَیْئًا لَا فِی الدُّنْیَا مِنَ الْجَاهِ وَالْمَالِ وَلَا فِی الْجَنَّةِ مِنَ الْاَفْضَالِ وَلَا مِنْهُ اَیْضًا دَرَجَةً مِنَ الْاِقْبَالِ وَالْاَحْوَالِ وَالْوِصَالِ کَذَا وَصْفُ الْفَقِیرِ یَکُونُ بِسُقُوطِ کُلِّ اَرَبٍ فائده المحب یوجب تقدیم مراد حبیبک علی محبوب نفسک فمن لم یوثر محبوب ربه علی محبوب نفسه انسلخ من محبة ربه ومن خلا من محبة الله وقع فی الشق الآخر فائده ای برادر چون حق حضرت اوست انچه جز اوست باطل بود وحق را باطل کے قابل بود حاصل امر انیست . وجود حق است وعدم باطل وامکان ماندن که درمیان وجود وعدم است از وجهی که عدم دارد باطل است از وجهی که وجود موجود دارد حق است تو اگر میتوانے آتش غیرت برافروز وآن ذوالوجهین را بسوز تا از درد دمی بازرهی فائده ای برادر این قسم از برائی تاکید محبت را بود یعنی چون محبت میان دو دوست موکد بود در عالم وداد یکدیگر بقسم عجب محبت عالم یکنی ومحبت عالم نزدی ودر مذهب عشق غیرت لم نزلی راست نه من لم یحن انچه محبت را از شراب محبت مست میکند ولم یکنی را در دلبست میکند پس هستی خویش هست میکند تا از وے عبارت میکند وبجز اشارت میکند وبگوید انا الحق سر این معنی است فائده ای برادر ملک وصال فراخور عشق نیست زیرا که معشوق را تکبر وتعذر لازمه ذاتست بے آرایش عشق میسر نشود وتذلل وتخشع لازمه وجود عاشق بے آرایش عشق میسر نشود بدین نسبت در اوصاف ضد بیکدیگر اند وضدیت در عالم اوصاف بود وذلک سر مثنوی

بیا ره کوتهاے وصال ؛ نبینند باز از عالم عز وجلال ؛ مکاے عاشق دل شکسته گذر ز خیال

در مذهب ما کشتن توهست حلال ٭ فایدہ ای برادر وصل کاری عظیم است و موعود است
امانداند غیرت عاشق او را در خزانۂ غیب نهان میدارد یا غیرت معشوق عقل میگوید از شرف
که مر آن معنی راست عاشقان از خویش نهان میخواهند عشق میگوید که لولو نبود بحر نیک
عزیز است از غایت غیرت آنرا در جوف خود میدارد پنهان ای برادر جملہ نعیم دنیا و آخرت بدو خواسته
حاصل شود مگر وصل که بی خواسته حاصل شود پس زیرا که عشق خود کافی ست هر که طلب
آورده بشمشیر غیرتش محکم بند مگر در خور مراد بر سر وقت شکسته افتد و از راه مرحمت گوید ما انداریم
این معنی را عقل برنتابد قطعه در مضطبۂ فتادہ عاشق زار ٭ با محنت بیشمار و درد بسیار
با کبکبۂ دو دیده اندر شب تار ٭ ناگه بسر وقت وی آمد دلدار ٭ فایدہ قصه بگذار وصل بدرخواست
عاشق میسر شود و نه بر خواست او مهیا شود اگر بدرخواسته میسر شدے جواب لن ترانی نیامدے
و اگر بر خواسته او مهیا شدے الابرداکبریائی در میان نبودی حاصل مراد معشوق باید
که از وجود عاشق حاصل شود چه جای درخواست و چه جای بر خاست فایدہ
هر زمان از عالم محبوب این خطاب بسمع جان هر یک از عشاق میرسد ایها المسافر الی الشرق
ایها المبارز الی الغرب ایها الناظر الی العلی ایها المسارع الی الثری این تطلبها انا ذا فایدہ
ای برادر چون معشوق مفتخر است بدو میساند قدر تو در عالم کسداند قطعه ای روی تو مایۂ امانی ٭ در هر دو جهان
یکس نمانی ٭ در عالم تست جمع گشته ٭ بی هیچ شکے همه معانی ٭ در عین مکانت
چون بجویم ٭ چون عین تو هست لامکانی ٭ محبوب قدیم را تو دیدی ٭ در عالم خویشتن
عیانی ٭ تو خود در عالمی نگنجی ٭ او را حق عالم جنانی ٭ این هر دو بگویم ای نکو رو ٭ از عالم تو اگر بیانی ٭ بیچاره و نظیر و یار و مثلی ٭ بگذار حدیث خود دوانی

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و پنجم

ظلم و عدل خوب و زشت و کفر و دین ٭ از جهان عقل هیچ نیقین کن جهان عقل را بر هم نهی ٭
ذرۂ عشقش کند دست تهی از رمز و اشارت این نهاد دریابد فرق میان طور عشق و طور
عقل تا بداند که طور عقل کارے دیگر است و طور عشق کارے دیگر اَلْعِشْقُ جُنُوْنٌ
انتهی آنچه بر عاقل بود بر مجنون نبود این مقرر است بیت این دولت بیدلی بهر دل ندهند ٭
این نزل بخفتگان منزل ندهند در عالم عشق آنچه بے عقل نداشت ٭ یکذره بصد هزار عاقل ندهند ٭

این بیت برین اشارت میکند بیت صف عاشقانست اینجا مده ای فقیه بیدم ؛ که بهر سر پرستان نتوان نماز کردن ؛ لامحال که عاشق بیدل بود و تن بیدل مخاطب نیست این ثابت است ازین قضیه برون آید جمله ابیات و کلمات که هر کسی را درین باب افتاده است چنانکه گفت بیت عاقلان آن اشرع تکلیف آمدست ؛ بیدلان را عشق تشریف آمدست هر آئینه چون العشق جنون الهی بود همین آید و از کجا تکالیف از کجا مثل است لیس علی المحراب حرج ای برادر از معلومات است که تکالیف دایر است بر طور عقل و وجود و عدم و آنجا که طور عشق است عقل آنجا کجا و این جمله که تقریر افتاده است مضمون این حدیث است که آنحضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم منقول است که ان الله لا یواخذ العشاق بما صدر منهم آنچه از عشاق در وجود آید بر وی نگیرند که عاشق بیدل بود و بی اختیار او در وجود آید و بجبر او صادر شود انست که گفت مثنوی کار عاشق اضطراری اوفتد ؛ وان ز فرط دوستداری اوفتد ؛ لاجرم دیوانه را گرچه خطاست ؛ هر چه میگوید بگو نا خی رواست ؛ هر چه از دیوانه آید در وجود ؛ عفو فرمایند از دیوانه زود ؛ ایضاً این تقریر جمله رفت موافق علم است بیع اصلی منقوض نمیشود و بیع خللی در فروعی نمی افتد از انجا که این معنی قوت ظاهرش منکر نماید اهل ظاهر قبول نکند ولیکن بر اهل بصیرت پوشیده نیست بغایت کشاده است پس اگر مشتی کوران فهم نکنند بسیار از ان چیز چنانکه گفت بیت مور از تنگی نبیند گو مچین ؛ کور خورشید از نه بیند گو مبین اگر چنان جمال باشد گرنار کند حلال باشد ؛ در عالم عیش عاشقانه نگذرد باید محال باشد ؛ با صنع جمال خوب دلبر نقصان نبود کمال باشد

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	نسبت دوشتم

برادرم اعز مولانا مظفر الله بمحبته سلام و دعا از کاتب حروف شرف یعنی مطالعه کند غرض آنکه مکتوب آن برادر درین وقت رسید مطالعه کرده شد شور و غوغا بسیار بود ای برادر چون امام شبلی را پرسیدند رحمة الله علیه ما صفة العارف گفت صفر بکم لکمی لا پس مارا این شور و غوغا چه سود کند لب بر باید بست و در ماند و این حدیث باید سوخت و ماتم و مصیبت خود باید داشت و روش خداوندان این قصه بست تا در دنیا بوده اند بر انده و ماتم این حدیث بوده اند چون از دنیا بیرون رفته اند باین حدیث و باین اندوه بیرون رفته اند و امروز که در گور

خفته اند و فرو اکه از گور برخیزند باین مانده و باین حدیث برخیزند آخر شنیده که در چون در موسی
علیه السلام نه سوز چون سوز موسی علیه السلام و نه شوق چون شوق موسی علیه السلام
و نه دعا چون دعاء موسی علیه السلام و نه سوال چون سوال موسی علیه السلام نه جواب
لن ترانی ازین معنی گفته است قطعه چون عاشق خاص ساز حضرت ؛ بر فور جواب لن ترانی است
ای دوست بدانکه در خور پایه چوبی و چرائی و شبانیست ؛ چون آن دولت موسی علیه السلام
با جلالت بار رسالت و باشرف نبوت مدبر شد ضرورت این توقع دیگر از در باقی باید کرد و باندوه
ماتم خود باید ساخت ای برادر آنکه گفته اند در دما ابدی است چه پنداری بر هر زه است از نجا است
که گفت ابیات همه مردان دین ازین مصیبت ؛ جگر ها تشنه و دلها خرابست ؛ ز درد دین
همه پیران ره را ؛ محاسن با نخون دل خضابست ؛ ای برادر چه گوئی محدث را این بود که در
حضرت بیچون راه باید از نجا است که عقل گوید بیت در جام نیابد ای پسر بحر ؛ رود عشق مخمر که
بیشمار است الحذر الحذر ایها الماء والمدر اما عشق میگوید بیت بکش جام دوسه از
باده عشق ؛ بزن دستی بگو معشوق باماست ؛ در یحبهم و یحبونه این سپید است آنرا که
در عالم عشق شید است از نجا است که درویشی گفت این آیه مرا مقدمه مزامیر عشق است
که مفهوم ازین آیه اهل علم صحو را گرچه تحاب ست اما مفهوم اهل عشق دیگر تعاشق است
ای برادر چون خلعت یحبهم و یحبونه با آدمی فرستاده اند هر آئینه آدمی خسرو عالم کون است
و بادشاه آنجهان لامکان که گفت مثنوی کاملان در راه حق خون خورده اند ؛ بندگی و حق
گزاری کرده اند لاجرم در بندگی سلطان شدند بهتر خلق جهان ایشان شدند آنکس که بیافت وصل او را ؛ در بر
جهان بگام باشد سلطان بود او در بندگی کیش ؛ در عین بنام باشد دست میلرز و دو نظر ز شور افتاده بدشواری این مقدمه شنیده و ام

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و هفتم ۲۷

سلام و دعا از نگاتب حروف شرف یحیی منیری مطالعه کند عرض آنکه مکتوب ان برادر معز الیه
رسانید مطالعه افتاد و فریاد بسیار بود ای برادر در منزل که قدم نهاده مردان دران منزل در فریاد
آخر شنیده مشعر قد تحیرت فیك خذ بیدی ؛ ما دلیلا لمن تحیر فیك انکه خواجه ابو العباس
رحمة الله علیه گفت بر که ترا شناخت دما را ز جان خود بر آورد همین فریاد ست ای برادر محب

وقتی بود که از محبت چندان فریاد کند که دوزخیان را بر وی رحم آید بر تو بهشتیان را رحم نماده است
چندین فریاد چیست ای برادر آتش دوزخ تن بسوزد و آتش محبت جان بسوزد و شمشیر
عاریان جان کافران نکند که آتش محبت جان محبان کند بیت خاک از مردم بماند یادگار از وجود عاشقان حکایت
چون سنت این جیفه چنین رفت لابد بباید شد و خاکستر باید شد و فریاد نخواهند کرد اجز رضا و تسلیم را و دیگر نیست و جز
سوختن خاکستر شدن را که الجنة لا تبقی و کا تفنی عاشق لا یبقی لحما و لا دما و لا عظما و لا جلدا الا و قد نفذ فیه حلقا

مکتوب	بسم الله الرحمن الرحیم	بست و هشتم

امام منظر شنوین دو حدیث هر دل را که بنور خود منور گرداند آن دل بحق عین گشت خلوت
و غزلت در اسلم شدن تفرقه خداوند جل و علا در صفات خویش صادق است اما اثر آن صفت بر مظهر
طالب مستعد که مقتضای حکمت الهیست تا آنجا ظاهر گردد در دل آن برادر مستعدی شده بود ظاهر شد صفت
موحد حقیقی آنست که در جمیع امور اقل و اکثر هر چه در پیش آید رجوع او بحق بود و اگر نه تعدد و تکثر شود و منوع
علیه السلام را فرمان بود اگر علف ستور طلبی و یا نمک دیگ طلبی از من طلب اما در صفت عارف
آورده اند که امام شبلی رحمة الله علیه را گفتند عارف کیانند و صفت عارف چیست گفت
صُمٌّ بُکْمٌ عُمْیٌ و او را گفتند هذا صفة الکافرین فقال الکافر صم عن سماع الحق بکم عن قول
الحق و عمی عن رؤیة الحق و العارفون صم بکم و عمی عن غیر الحق نماز در دزده فرموده منست
و الهام فرموده حق بی شبهه فرموده حق مقدم بود دستوری چند که وظیفه قدیم شده هست زنهار ترا
نگذارد و هر چه او را عطا شود از حضرت عزت از برکت آن داند فائده نفس کافر در بان در بدیرا
شده هست نه تنها ترا بلکه مرا و را نیست که گفت ما و سایه بان در کرده هست آن شیرین پسر خود عاشقان
و ستور و شتر چون نگذرند این باب راه دراز گرد همچنین هست که در دنیا در بهشت بود انچه امام قشیری آورده
در اشارات قرآن انچه مومنان را فردا خواهد بود در بهشت جهرا امروز او لیارا حاصل هست سر
همین هست حق توبه دهنده اول انکه بر نسبت این عصر و این توبه کننده گان بسالی را باید که
شریعت و طریقت بدانند نائب بود در عصر و انکه توبه میکند حق او این باشد و اما اعلم که
بقدر استعداد او را ارشاد کند در شریعت و در طریقت تا که و تا علیه بیان کند تا در دنیا اهل
آن که باشد توبه دهنده در شفقت چنان بود که پیغامبر صلی الله علیه و سلم در حق صحابه رضی الله عنهم

وچون امروز اغلب و اکثر اهمی در سی هست نه حقیقت بدین نسبت پخته بود بود اما انبساط اصل در آنست که آن بزرگ گفته است

ع باخدا دیوانه باش با شریعت هوشیار + و انیمه که نبشته بود خود میداند من چه خواهم نوشت با انیمه چند سطری نبشته شده است این زمان در نظر قصور افتاده نبشتن نمیتواند سخن در رقعه نبشته شده است گوئی کاغذ چشمه اخوام خورد از دیدن کاغذ همچنین میگیرید در برای آمدن مولانا رقی الدین کاغذی نبشته بود نظر برادری همچنانست اما بیچاره چندگاهی خون خورده است استعداد بسیار آورده آنهمه ضایع شود دراگذارند در کارهائی که خود اند اورا در آرند

این معلوم هست برای رسم طاقیا لیده طلبیده بود فرستاده شده است عاقبت ختمت بخیر باد بحرمة النبی آمین والسلام

خاتمة الطبع

میگوید فقیر محمد علی الکرم آروی عفی عنه که چون طبع مکتوب بست و هشت باتمام رسید این چند سطر آن ضروریست که منقول عنه این مکتوب فقط یک نسخه صحیح مولوی غلام یحیی بهاری میسر آمده بود که ازان نقل و مقابله کرده شد و دیگری بدست نیامد اگر کدامی جا غلط صریح بود آن صحیح کرده شد و هر جا که از سقامت نسخه درفهم نیامد آن همچنین گذاشته شد و در آخر این کتاب رساله در احوال حضرت مظفر بلخی رحمه الله هم درج کردن مصلحت پنداشتم لهذا بدان ملحق میشود فافهم

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی شرف الناس بالعرفان والذی خصهم بالمحبة دون الملائکة والجان والصلوة والسلام علی رسوله محمد ن الذی جعل محبته وسیلة للغفران وسببا للوصول العباد الی حضرت الله المنان واللهم صل علی آله الطیبین الطاهرین وعلی اصحابه برزة الکرام العادلین وصلی الله علیهم اجمعین اما بعد میگوید بنده گنهگار اتم فقیر محمد علی الکرم آروی غفر الله له ولوالدیه که چون مکتوب صدی بجهد بلیغ بطبع رسانیدم و در آخر آن احوال حضرت مخدوم الملک از کتاب مناقب الاصفیا برآورده بطریق رساله جدیده ملحق گردانیدم اکنون که طبع مکتوب بست و هشت که بنام حضرت امامه مظفر بلخی است رحمه الله اختتام پذیرفت در دل فقیر چنان بخیستند که احوال حضرت ایشان هم از کتاب مناقب الاصفیا برآورده بطور سابق رساله جدیده قرار داده در آخر این مکتوب ملحق کنم و درین رساله هم مذکور مرعی داشته امر که تخریج احوال ایشان بعبارت مناقب هیچ خلل و تغیری نپذیرد و چون بوقت تصحیح مکتوب بست و هشت بجز نسخه مصحح مولوی غلام یحیی بهاری دیگری موجود نبود بدین جهت صحت آن مثل صحت مکتوب صدی نیست چراکه آن تصحیح از نسخ عدیده گردیده است اکنون از فقرای عالی مقام و حضرات صوفیه کرام چشم آنداریم که چون باخذ اوقات خود خوش دارند بمغفرت این فقیر و برای صحت و وصول من بیچاره دعائی فرمایند کاشکه بعرض اجابت رسد و من از قدمبوسان و خاکپایان و شان شوم آمین یا اجیب الصائمین و لست نیم + و صل الله یزکی نبی صلاحا + و اغفر لوالدیه و بزرگان ستر صدچنانم که کوشش این فقیر را که بطبع این کتب بانموده قبول فرمایند و خطا و قصور را معاف نمایند و هکذا عبارة المناقب فی احوال الامام مظفر البلخی رحمة الله علیه فقط ۵۵

ذکر مخدوم شاه مظفر شمس بلخی رحمة الله علیه

آن سلطان جهان تجرید آن قهرمان ایوان تفرید آن خورشید آسمان دریافت و برحوالت آن برگذشته همتش از مقام درخواست آن ننهاد دیدهٔ تجلی ذات آن بقا یافته در رسوخات آن پاک باز قضای ملک و ملکوت آن شاهباز حوصلهٔ جبروت و لاهوت آن صوفی متکبر بکبریای ربانی آن نازنین حضرت علیای سبحانی آن جان شیخ جهان و آن دان معروف کرخی برهان الحق والدین شیخ مظفر شمس بلخی از اجلهٔ شیوخ طریقت و اغره اصحاب حقیقت بود و در مراتب معرفت و دقائق آن و اسرار توحید و دقایق آن کمال داشت و در ریاضت و مجاهدات راسخ تر بسیار الکان بود و در سیر الی الله و اقراری نبود تا به مقصود نرسید و در سیر فی الله آرامی نگرفت تا در فضای عشق ناستناهی نیفتاد ذخر عشق خدا تعالی بچنگ نیاورد فرو ننشست تا بود در درد و محبت حق مصروف بود دنیا چه بود آخرت پیش همت وی قدری نداشت در هر طوری عالی کلام بود شیر مرد سخن او را کار بند و دون همت راه فرا پیش گیرد در هر طوری شورش داشت مرشد سالکان چالاکی جانباز بود هر که جان و تن در باختی شالستهٔ خدمت و صحبت وی شدی و هر که نه چنین بود در صحبت وی قدم نهادن نتوانستی و در ابتدای حال او اشغل تعلم شریعت بر وجه کمال بود بر هر درویشی که رفتی مشکلات علم پرسیدی چون در جواب شفا نشنیدی اعتقاد درست نکردی و پدر او شیخ شمس الدین خلیفهٔ شیخ احمد جرم پوش بود او میگفت که شیخ احمد مرد بزرگست خوارق عادت بسیار دارد اما اعتقاد بر کسی شود که او در علم راسخ باشد دران وزها آوازهٔ تبحر حضرت مخدوم جهان شیخ شرف الدین منیری در علوم اطوار اربعه شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت جهانی گرفته بود او را میل طبیعت سوی مخدوم جهان بود اما بسبب رضای پدر در توجه تاخیر میکرد پدر چون دریافت گفت رای رای تست هر جا که عقیدهٔ تو قرار گیرد آنجا توجه کنی بعد از بدست مخدوم جهان آمد اینچه مشکلات علمی داشت پرسید مخدوم جهان آنرا جوابهای شافی گفت اگرچه او از توقیر علم لانسلم بسیار گفت مخدوم جهان با خلاقی که داشت با او سخن گرم نگفت به بیان واضح مشکلات او را حل کرد آخر مجلس بر دلاوری بحث خود پشیمان شد و با خلاق مخدوم جهان ربوده شد

بعد ازان بخاطر قلب ارادت بندگی مخدوم جهان پدید آمد بلکه محبت پیر کار فیض فضل خداوند ذوالجلال
از درون سر برزد التماس ارادت کرد مخدوم جهان او را بشرف ارادت مشرف گردانید بعد ازان
التماس مشغولی راه طریقت کرد مخدوم جهان گفت مشغولی راه طریقت بی علم نشود شما علمی
که خواندید به نیت جاه و منزلت بود چندانی مضایقه ندارد بخلوص نیت سبق باز از سر بخوانید و تحقیق
کنید تا شما بکمال افتد و موجب ترقی سلوک گردد آن عالی همت همچنان کرد همان ساعت رداع
شد پیاده پای روان گردید چند کروه رفته بود که در پایها آبله افتاد طاقت روانی نمانده زیر
درختی تکیه نشسته بود که ملک زاده یکی از مریدان حضرت مخدوم جهان برای مقرر داشت خود در
دهلی میرفت در زیر همان درخت فرود آمده بشناخت پرسید کجا میروید بندگی شیخ مظفر کیفیت
حال خود بعرض رسانید ملک زاده فی الحال خوش شد یک اسپ برای سواری او با عزاز و اکرام تمام دهلی
رسانید ملک زاده در کار و بار خویش رفت و شیخ مظفر در طلب علم مشغول شد از سر آغاز کرد موازنه
دو سال در تحقیق علم سبق بود و در آن روزها سلطان فیروز کوشکی راست کرده بود برای اندریس
در کوشک مذکور شیخ مظفر را اختیار کرد شیخ مظفر اگرچه راغب نبود اما از برای او لوالام قبول
کرد تا روزی در کوشک در تدریس مشغول بود ناگاه مطربان پیدا شدند چیزی گفتن گرفتند
شیخ مظفر را حالتی پدید آمد در حال خود را از کوشک فرود بینداخت خدایتعالی نگاه داشت
هیچ مضرتی نشد همدران حال خانه غارت کنانید طرف بهار روان شد بحضرت مخدوم جهان رسید
مریدان عالی همت را کار بحسب همت ایشان فرمایند والله اعلم حکمت درین آن بوده باشد
که جاهی که بوفور علم حاصل او را شده باشد شکسته گردد خود را از جمله جاهلان پندارد و چون
تخلص نیت سبق طلب کند خدایتعالی او را از آفت جاه که زنار آهنی همت نگاه دارد پیران حاذق
مریدان را بحسب حال کار فرمایند سماع هست که مخدوم جهان او را خدمت فقرای خانقاه فرموده
بود او دران خورسند بودی هر چه فقران کار میفرمودند اطاعت کردی التفات بفرت و حوالی
نکردی فلها اگر پاره میشدی پیوندها میدوختی و گرههای میدادی روزی مخدوم جهان دید جامهای
او سخت پاره شده هست و در صورت نهایت خواری رسیده و با وجود این هم خرسند هست با آن
حال و این بیت میگفت بیت خوشم بدولت خواری و ملک تنهائی ✽ که التفات کسی را

بروزگار نیست ✤ گفت مولانا مظفر را جامهای لطیف بیشتر میدهند و مقام لطیف در روح برای شغولی او میسازند
وجامه خوابهای لطیف و نرم و هند و طعامهای گوناگون میسازند همچنان کردند لیکن او در محبت خدا تعالی و طلب
چنان بود که اینها او را از نصرت خارها می نمود و او اسیر فقر روشن شده بود بدینها نمی پرداخت و زبان حال این بود و گفتی می گفت
بیت جان آدم چون بسر فقر سوخت ✤ هشت جنت را بیک گندم فروخت ✤ نقل است در اواخر
بالای دهلیز مشغول بود روزی شیخ مظفر بالای دهلیز دست بالا کرده ایستاده بود نظر مبارک
مخدوم جهان بر او افتاد دید که گوشت در اندام نمانده است پوست با استخوان چسپیده بهلوی
او برآمده است حضرت شیخ جهان روی سوی قاضی زاهد آورد فرمود زاهد می بینی چه راست
شده است این که لاغر گویان آمده بود و انواع انعام و اکرام از زانی فرمود سماع است که
وقتی از مشغله خود بیرون آمد پیش مخدوم رفت و گفت من در مشغله نشسته ام و در دل
ذکر فلان شد یعنی منکوحه هر بار دلی اختیار میگذرد در مشغله نشستن چه سود کند مخدوم جهان ظاهر با او چیزی نگفت
دیر نی نشسته بود بعد آن گفت من فلانه را مطلقه گردانیدم مخدوم جهان این سخن چون از و شنید گفت شما را حاجت
بخلوت نیست کار خود تمام کردید هر جا که باشید در هر چونکه باشید یکسانست سبب علو همت خویش در برخاست و در بارگاه
محبوب دل پگیرشت آنکه گفته اند پیران در طلب مریدان اند تا خود را در آئینهٔ مریدان ببینند آن
مرید او بود از مجذوبان بقوت جذبه و به بدرقه پیر از عقبات ترقی نمود و از غلبات احوال بمقامات
تمکین رسید با این همه که در مقام تمکین بود شور و غلبه حال از حد بیرون بود چون حلاج در القضاة
می خود سطاع دنیا و رواند آشتی که نزدیک او باشد هر بار که در خانه چیزی متاع دنیاوی دید
خلق را گفتی که غارت کنید نقل است که صحیح مسلم نسخه مصحح در غایت تصحیح بود در کاغذ ابریشمی بخط
عرب نوشته بود شیخ الاسلام شیخ حسین معز شمس بلخی را قرأت صحیح مسلم بدران نسخه بود و آن
نسخه بشیخ حسین عطا کرده بود و گاه برای مطالعه از شیخ حسین طلبیدی روزی نسخه مذکور
پیش او بود سایلی آمد او را چیزی طلبید در گرد خود چیزی نداشت که بدهد همان نسخه بسائل مذکور
داد شیخ حسین بشنید رفت عرض کرد که شما این نسخه مرا عطا کرده بودید گفت چون سن و ادم
قرهم وده بود شیخ به بیست تنکه از ان سایل خرید کرد نقل است عزیزی تنکهای نقره برای
ملاقات آورده بود بعد شرف ملاقات آن تنکهای نقره بهر یک حاضران مجلس بخشش کرده داد

دو تنگه مانده بود خادم آن را بر طاقی گذاشت آن بزرگوار بر عتاد خویش در نماز مشغول شد هر وقت
که او تحریمه برای نماز بندد در نظر دستوران پیش آیند و او لاحول بفرستد و باز در نماز مشغول شود
باز بوقت تحریمه در صوت ستوران پیش بیایند بعد لاحول گویان رفع کند چون تکرار این معامله شد
خادم را گفت ای عزیز تفحص کن آلایش دنیا چیزی در خانه مانده هست که هر بار مرا در نماز مزاحمت
میدهد و صوت بسته پیش می آید خادم رفت تفحص کرد هر چند تفحص کرد هیچ دنیاوی نیافت
باز آمد عرضداشت کرد باز چون در نماز شد باز همان دو ستوران صوت بسته پیش آمدند خادم را
زجر کرد او تتبع و تفحص شافی چون کرد بر طاقی دو تنگه نقره بود پیش آورد گفت بر تاب کن چون بر تاب
انداخت آن صوت ستوران دفع گشت گفت الحمد لله الحمد لله المنة لله نقل است در آنجا
حضرت شیخ جهان در اجمیر مشغول می بود شیخ منظفر را برای مشغولی حجره تعین کرده بود و در آن حجره
مشغول بود از ان اربعین نشستی و چند روز گذشته بود که امیر شیخ قوال آمده پیش در حجره متی بر عرفت
نظم کیش ما رسم شکستن نبود عهد وفا را الله الله تو فراموش مکن صحبت ما را بیت درین دیار
گذشتی و سالها بگذشت ۞ هنوز بوی تو می آید از منازل یار او را طاقت نماند اربعین شکست
در حال از حجره تواجد کنان بیرون آمد از خجالت و در باخت از چه توان گفت دو در خوارق عادات
شانی عجیب داشت لیکن ظاهر نشدی مگر بغلبه وقت و یا بمصلحت مزید نقل است که روزی بر ابر خیمه
در مجلس حاضر شد شیخ منهاج الدین حاجی در آن مجلس حاضر بود سخن در فرضیت حج افتاد شیخ منهاج الدین
بر طریق تعریض بجانب پیر او گفت که حج بر همه مسلمانان فرض است و نوع مفاخر فعل از حج ظاهر کرد
و را از شنیدن کلمات شیخ منهاج الدین نوعی حرارت در باطن پدید آمد فرو خوردن نتوانست
آستین شیخ منهاج الدین را تهور و گفت بیند کر حج خواهی کرد در آستین بندگان شیخ شرف الدین
بدین شیخ منهاج الدین چون نظر کرد کعبه مبارک در آستین او بدید تعجب بماند پیر او را این سخن
خوش نیامد او را گفت آنمقدار که تو بکرامت خود مشغول گشتی از تکبر خود اعراض نمودی سماع
است که بندگی شیخ شمس الدین در دهلی شغل عهده داشت روزی کسی از اهل دیوان یکی کشمیک
شارات بچهری کرد نظر شیخ شمس الدین بر او افتاد در خاطر گذشت که این علامت نفاق است
در اینچنین مجلس نباید نشست شغلی که داشتند ترک کردند و از دهلی بیرون آمدند چون قریب بها رسیدند

شیخ احمد چرم پوش را از آمدن ایشان آگاه شد گفت دوستی می آید با یاران خود استقبال کنید
بعد از ملاقات شیخ شمس الدین مرید شدند و در خانقاه شیخ احمد چرم پوش مشغول شدند و جانب
حرم خود نوشته فرستادند که من ترک دنیا کردم شما اگر موافقت من کنید اسباب و اموال تسلیم فرزندان
کرده اینجانب بیائید چرم پوشان شیخ مظفر و شیخ معزالدین هر دو فرزندان را گفتند شما اسباب
و املاک گرد آرید من موافقت پدر شما خواهم کرد شیخ مظفر و شیخ معزالدین گفتند برای موافقت
پدر ما اولی هستیم ما نیز موافقت پدر خواهیم کرد بلده خانه غارت کنانیده روان شدند در بهار آمدند
سماع هست که حادثه موت بندگی شیخ معزالدین برادر او هم در مکه بود و آنچنانست که شیخ معزالدین
را غلبه بلالت شد حضرت شیخ مظفر بر سر وقتها حاضر شدند بزبان مبارک فرمود که معزالدین شما
که اول مرا می بردند بر اچه من تو بهتر هم بلده بزبان مبارک راند که میان من و تو همین پیراهن هست
گریبان پیراهن بر دست گرفته اشارت فرمود و نهم ماه شوال بود که خدمت شیخ معزالدین از دار فنا
بدار البقا رحلت کرد و در مقام بی بی خدیجه در خواجه فضیل عیاض قریب قبر ایشان دفن کردند بعد از آن
چون از مکه مبارک روان شد در اثنای راه عدن پیراهن مبارک پاره شد بخیاط اشارت کرد تا پیوند زند حضرت
شیخ حسین عرض داشت که جامه نو موجود هست اشارت شود بیاریم فرمود آن جامه بهر شما بپوشید
من همین جامه خواهم پوشید هر چند که الحاح کرد چون پیراهن نمی پوشید دستار بر سر او بندید گفت
نخواهم پوشید شما دستار بندید تا من بندم بعد شیخ حسین گفت که این الفاظ از زبان مبارک
بیرون نیاید این بیچارگان امید دارند که حق تعالی بنظر حضور بندگی مخدوم ایشان را از این جهان
برندارد تا بندگی مخدوم جهان نماز بر جنازه این بیچارگان بگذارند تا ایشان نجات یابند بندگی مخدوم
رو بقبله آورد و هر دو دست سوی آسمان برآورد و فرمود حق تعالی دعای تو قبول نکند سماع هست چون
در عدن مدتی گذرانید آخر کار چون ملول شد بموازنه بیست و یکروز زیاده هیچ خوردنی نبود و با کسی تکلم
نبود چون کسی می پرسید میفرمود که در نیوقت مرا تشویش ندهید مرا در کار خود بودن باید
و هر بار بحضرت شیخ حسین فرمان میشد که شیخ را می بینم امام را هیچ مگوئید چه باشد صبحی بدولت
و سعادت فرمان شد که شیخ حسین مرا برگیرید و نگذارید که من شب بر حسب حال و مطلوب خود
شیخ را دیده ام و ملاقات کرده ام و نیز فرمود که امشب خوابی دیده ام اما نگویم حضرت شیخ حسین عرض

عرض داشت چون نخواهند فرمود بندگی مخدوم برآ چه فرمود که خوابی دیده ام بمرحمت فرمان شد
رمزی بگویم از ان خواب آن فرمانیست من احب لقاء الله احب الله لقاءه باز در عالم خود
مشغول شدند چون او را سفر آخرت قریب رسید وملالت غلبه کرد حضرت شیخ الاسلام شیخ حسین
برادر زاده خود را آثار محبت وانواع لطف خود و پیران عطا فرموده وداع کرد وفرمود که در بهار بروض
داشت که دران مقام پیران هستند مرا چه قدرت باشد که آنجا سر برآرم فرمود والله چون تو سر
برآری هیچ سری ندارم ونصیحتی چند دیگر آغاز کرد ومشغول نجوا گشت اندران مشغولی
از دار فنا بدار بقا رحلت فرمود ایم در عدن دفن کردند انا لله وانا الیه راجعون

تمت

اطلاع

الحمد لله والمنه که مجموعه مکتوب یکصد وبست وهشت مع رسائل ملحقه باختتام رسید اکنون
بحضرات مشائخین ودیگر شائقین مژده آنکه اگر این فقیر را از فرخت شدن این کتب ها
که یکهزار بطبع رسانیده ام سبکدوشی گردید تا بطبع دیگر مصنفات
البشان هم مثل معدن المعانی وغیره خواهد پرداخت فقط

الراقم

فقیر محمد علی اکرم آروی

غفر الله له ولوالدیه

واسطے سندیت اس کے کہ یہ کتاب چھپی ہوئے خاص
مطبع علوی کی ہی مہر مطبع ثبت کی گئے فقط

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

الحمد للہ والمنہ کہ درین ایام بر کت انجام کتاب نفیس المکتساب دستور العمل درویشان خدا طلب تسکین بخش عاشقان جان بلب راہ نمای سالکان جادۂ محمدی اعنی

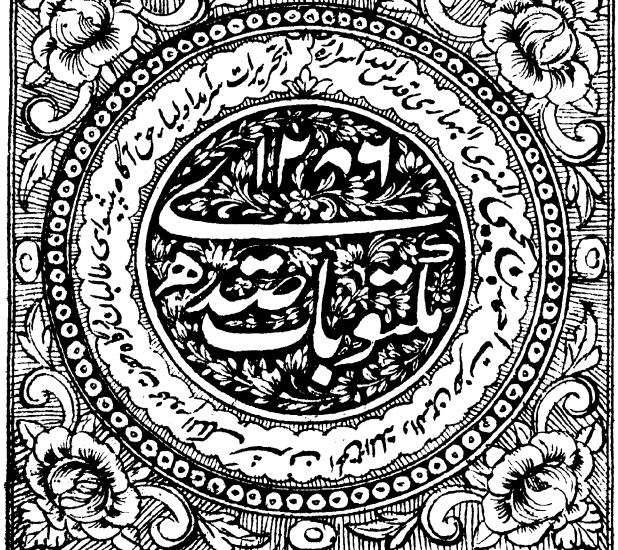

بتحشی و تنقیح فراوان و صحت مقابلہ از نسخ عدیدۂ صحیحہ عالمان و درویشان حسب فرمایش فاضل اعظم مولوی محمد علی اکرم صاحب آروی در سنہ ۱۲۶۶ ہجری نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

در مطبع علوی محمد علی بخش خان نقشبند حلیۂ طبع پوشید

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس بی پایان و ستایش فراوان مر حضرت آنخداوندی را که دلهای عارفان را با نوار شاهد جمال و مکاشفات جلال لایزال آراسته گرداند و همه وقت در نظاره عجایب و غرائب اسرار غیبی مستغرق و مدهوش داشت و هر زمان در کام جان ایشان شراب صفای تجلیات پیاپی ریختن فرمود تا چنان مست و مدهوش شدند که ایشان از ایشان بر بود و نور شهود احدیت پیش چشم سر و دیده سر ایشان جلوه داد و خود را بدین شان بی نشان نمود تا در غلبات ظهور آن نور خود را و خلق را و جان را و جهان را در ناپیدائی و نابودگی تصور کردند ندیدند مگر همو را و نرفتند مگر بدو و نگرفتند مگر از و و نگفتند مگر با و بیت نه اینجا نه آنجا من نه اینجا این نه اینجا آن ❊ همو مانده همو مانده همو مانده و صد هزاران افضل صلوة و اکمل تحیات بر جان پاک سروران عاشقان و تاج سر عارفان محمد رسول الله باد که کسوت نبوت در بر انبیا بطفیل او زیبا آمد و خلعت ولایت بر تن اولیا بصدقه او چسپت گشت و اگر او نبودی که بودی نه فلک بودی نه ملک اگر او نه آمدی که آمدی نه آدم آمدی نه آدمی و رسولی که بمکان لامکان در مقام قرب و کرامت صد هزاران هزار تشریف محرمیت بی الطاف ملکی و نبیی و مرسلی و ولیی بر قامت مبارکش از زانی فرمود و خیمه جلالت و بیرا در صحرای وجود کون نصب کرد و دربارگاه کونین وجود مخلوقات را لشکر خدم او ساخت و الفوات تسلیمات و تحیات بران و اهل بیت و یاران او که هر یک پیش آن بدر منیر ستارگان درخشان و

وسیارگان نورافشان بودند و بر علمای شریعت و پیران طریقت و بلغای حقیقت که میراث داران او اند خصوصا الطاف و نعم مشاهدهٔ اصناف شیم مکاشفه از جناب ازل و اند درگاه لم یزل نثار وقت مولانا و مخدومنا و استادنا و شیخنا و مرشد الانام الی طریق الله العلام قطب الاقطاب سلطان العارفین شرف الحق و الحقیقة و الهدی الدین احمد یحیی منیری شیخ الله المسلمین بطول بقائه و ادام الله علی المومنین نعمة لقائه متواتر و متوالی باد اما بعد حمد و درود میگوید بنده ضعیف زین بدر عربی که چون قاضی شمس الدین حاکم قصبه چوسه که یکی از مریدان ست کرامات و مرات عرائض میکرد و غرض اصلی و مقصود کلی دران این بود که این بیچاره از سبب موانع روزگار و زمانه دغدار از حضور مجلس مخدومی دور افتاده هست و از ملازمت خدمت شیخ که سبب موجب حصول علم دینی و دنیوی ست باز مانده و این عجز بدین التماس مقرون گذرانیده که در هر بابی از علم سلوک بر قدر فهم این بنده اگر چیزی در قلم آید خطی و نصیبی ازان برگیرد و بنابرین ضرورت چندگان مسطور بر قدر حصول حاجت و برآمدن سوال سائل بندگی مخدومی اعظم الله از مراتب و مقامات سالکان و احوال و معاملات مریدان از توبه و ارادت و توحید و معرفت و عشق و محبت و گردش و کوشش و روش و کشش و بنده بودن و بندگی کردن و تجرید و تفرید و سلامتی و ملامتی و شیخی و مریدی و آنچه امثال بدین ست ازما یحتاج مریدان و سالکان و حکایات سلف بر مصداق و ملائم آن و شمه از احوال و اعمال ایشان بقلم شفقت در تحریر آورد و باوقات مختلفه از خطهٔ بهار صانها الله تعالی عن الآفات و عن البوار در شهور سنه سبع و اربعین و سبعمائه در قصبهٔ مذکور بر سائل مذکور فرستادن فرمود و این مجموعه خدمتگاران و خادمانی که دران محل حاضر بودند ازان مکتوبات انتساخ کردند و بدین ترتیب مرتب گردانیدند تا باشد که روزی و وقتی توفیق رفیق شان گردد و بعمل مقرون گردانند و طالبان اسرار و صادقان روزگار سرمایه ازین نقود برگیرند و آنرا سعادت ابدی و دولت سرمدی تصور کنند و سبب ترقی درجات آنجهانی و مونس روزگار اینجهانی پندارند و بالله التوفیق **قطعه**

قاضی بسر نشانه شد و خود جهانیان ✣ سرمایها ببرند همه زین نقود غیب ✣ یارب بدین نقود سر دلقبی بخش ✣ مارا که قلب ما همه سره ست یکسر عیب ✣ **مثنویات** خدایا رحمت دریای عام ست ✣ ز انجا قطرهٔ مارا تمام ست ✣ اگر آلایش خلق گنهکار ✣ بدان دریا فرو شوئی بیکبار ✣ نگردد تیره آن دریا زما نی

ولی روشن شود کاری جهانی ✤ مکتوب ۱ اول در توحید و نقد زناری کناگاه
قطب عالم گشت مکتوب ۲ دوم در توبه بنصوح و مناسب آن مکتوب ۳
سوم در خشنود کردن خصمان و طریقه توبه که چگونه توبه کند مکتوب ۴
چهارم در تجدید توبه مکتوب ۵ پنجم در طلب پیر و الحاح در دعا و سوال و معنی
لفظ کریم مکتوب ۶ ششم در اهلیت شیخی و ذکر صد هزار موسی مکتوب ۷
هفتم در ارادت مکتوب ۸ هشتم در ولی و بیان اولیا که چند هستند
مکتوب ۹ نهم در ولایت و بیان شرک جلی و شرک خفی مکتوب ۱۰
دهم در کرامت و استدراج و مکر و ذکر فرعون و دجال مکتوب ۱۱ یازدهم
در احوال صدیقان و نماز برای قضای حاجات و کفایت مهمات و ذکر خواجه اویس
مکتوب ۱۲ دوازدهم در ذکر انوار مکتوب ۱۳ سیزدهم در کشف و عالم
تجلیات مکتوب ۱۴ چهاردهم در تجلی و دیدار محمد رسول الله صلی الله علیه
و آله وسلم و حضرت عزت را مکتوب ۱۵ پانزدهم در وصول مکتوب ۱۶ شانزدهم
در سالک و مجذوب مکتوب ۱۷ هفدهم در غلط گاه سالک مکتوب ۱۸
هیژدهم در غلط گاه مردان مکتوب ۱۹ نوزدهم در مرض ظاهر و باطن و فائدهٔ
مطالعه کتب بزرگان مکتوب ۲۰ بستم در فضل انبیاء و اولیاء و ملائکان
مکتوب ۲۱ بست و یکم در زلات انبیاء و آداب زیارت قبور و نماز به نیت
میت در شب اول و ذکر برادران یوسف علیه السلام مکتوب ۲۲ بست
و دوم در اهل تصوف مکتوب ۲۳ بست و سوم در طلب طریقت ۲۵
و مدار راه سالکان مکتوب ۲۴ بست و چهارم در ارکان طریقت مکتوب ۲۶
بست و پنجم در شریعت و طریقت و بیان وحی و دعوات است مکتوب ۲۷
بست و ششم در شریعت و حقیقت و بیان علم مکتوب ۲۸
بست و هفتم در متابعت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم مکتوب ۲۹
بست و هشتم در تربیت مشغولی به آغاز نماز اشراق و چاشت مکتوب

بیست و نهم در طهارت و مواظبت کردن وضو در ہمہ وقت مکتوب ۲۸
سی ام در طہارت بعبارت دیگر مکتوب ۳۱ سی و یکم در نیت مکتوب ۳۲
سی و دوم در نماز مکتوب ۳۳ سی و سوم در روزہ مکتوب ۳۴ سی
و چہارم در زکوٰۃ مکتوب ۳۵ سی و پنجم در حج مکتوب ۳۶ سی و ششم
در دعا بانواع زاریہا خواندن سورہا بجہت برآمدن حاجات مکتوب ۳۷ سی و
ہفتم در عبادات مکتوب ۳۸ سی و ہشتم در بندگی کردن مکتوب ۳۹
سی و نہم در بندگی کردن بعبارت دیگر مکتوب ۴۰ چہلم در کلمۂ طیب مکتوب ۴۱
چہل و یکم در ذکر ایمان عریان مکتوب ۴۲ چہل و دوم در صدق ایمان مکتوب ۴۳
چہل و سوم در شکر اسلام و ذکر رابعہ بصری و قصہ ابراہیم ادہم مکتوب ۴۴
چہل و چہارم در شرک خفی مکتوب ۴۵ چہل و پنجم در معرفت مکتوب ۴۶
چہل و ششم در ذکر محبت مکتوب ۴۷ چہل و ہفتم در ذکر علامت محبت
مکتوب ۴۸ چہل و ہشتم در ذکر حکم محبت و عشق مکتوب ۴۹ چہل و نہم در ذکر
طلب علم مکتوب ۵۰ پنجاہم در طلب حق مکتوب ۵۱ پنجاہ و یکم در طریق الی اللہ
مکتوب ۵۲ پنجاہ و دوم در ذکر گفت و رفت مکتوب ۵۳ پنجاہ و سوم در ذکر محبت
و فضیلت خواندن سورۂ اخلاص مکتوب ۵۴ پنجاہ و چہارم در تحریص مرید مکتوب ۵۵
پنجاہ و پنجم در صحبت قاضی صدر الدین و تحریص علم مکتوب ۵۶ پنجاہ و ششم در اول مرتبہ
مرید مکتوب ۵۷ پنجاہ و ہفتم در ذکر اول مرتبہ مرید بعبارتی دیگر و بیان عالم ناسوت
و عالم ملکوت و عالم جبروت و عالم لاہوت مکتوب ۵۸ پنجاہ و ہشتم در احوال مسلمانی
و فوائد نماز و ذکر مکتوب ۵۹ پنجاہ و نہم در اخلاص عمدہ مکتوب ۶۰ شصتم در ذکر و تفکر
مکتوب ۶۱ شصت و یکم در تجرید و تفرید و خلوت ظاہر و باطن مکتوب ۶۲ شصت
و دوم در تجرید و تفرید بعبارتی دیگر مکتوب ۶۳ شصت و سوم در ذکر پاک دامن
راہ دین مکتوب ۶۴ شصت و چہارم در تقوی مکتوب ۶۵ شصت و پنجم در صدق مکتوب
شصت و ششم در نسبت آدم مکتوب ۶۶ شصت و ہفتم در گمان نیک مکتوب ۶۷

شصت و هشتم در ذکر معاد مکتوب شصت و نهم در تعلق باسباب و ترک
کردن آن و ذکر کسب انبیاء علیهم السلام و سوال کردن قوت مکتوب
هفتاد و دوم در ذکر صحبت این طائفه مکتوب هفتاد و یکم در خدمت این طائفه
و فضل خادم مکتوب هفتاد و دوم در پاکیزه کردن اخلاق ذمیمه
و حشر آدمی به صفتی که امروز ست مکتوب هفتاد و سوم در طمع
و نماز به نیت خوشنودی خصمان در روز عاشوره و برآمدن مهمات مکتوب
هفتاد و چهارم در تفسیر دنیا و نماز و دعا برای کفارت نماز های فوت
شده مکتوب هفتاد و پنجم در ترک دنیا مکتوب هفتاد و ششم در
سعادت و شقاوت مکتوب هفتاد و هفتم در سر قضا و قدر مکتوب هفتاد و
هشتم در خوف و رجا مکتوب هفتاد و نهم در روح مکتوب
هشتادم در ذکر دل مکتوب هشتاد و یکم در ذکر نفس و حقیقت انسانیت
مکتوب هشتاد و دوم در هوا مکتوب هشتاد و سوم در ریاضت
نفس مکتوب هشتاد و چهارم در مجاهده و سیاست نفس مکتوب هشتاد
و پنجم در هجران نفس مکتوب هشتاد و ششم در باخود ساختن مکتوب
هشتاد و هفتم در تفاوت اقدام و دعا برای کفایت مهمات مکتوب
هشتاد و هشتم در غفلت مکتوب هشتاد و نهم در حسرت نماز و دعا
در روز جمعه برای قضاء حاجات و کفایت مهمات مکتوب نودم در
معاملت نماز و دعا در روز آدینه برای دفع دروغ و حصول نیکنامی
و یافتن خلعتهای دینی و دنیوی مکتوب نود و یکم در لباس مکتوب
نود و دوم در ملامت مکتوب نود و سوم در سماع و رقص مکتوب
نود و چهارم در عزلت مکتوب نود و پنجم در حکم جدا
شدن از خلق و ترک جماع و جماعتی بسببی مکتوب نود و ششم
در چله مکتوب نود و هفتم در ذکر مرگ مکتوب نود و هشتم

در وعده و وعید مکتوب ۹۹ نود و نهم در ذکر دوزخ مکتوب صد ام در ذکر بهشت

مکتوب اول	بسم الله الرحمن الرحیم	در توحید

برادرم شمس الدین اکرمه الله فی الدارین بداند که توحید در اهل طریقت بر چهار درجه باز داند درجه اول آنست که بزبان لا اله الا الله بگوید و بدل اعتقاد ندارد و این توحید منافقانست فردای قیامت هیچ سود ندارد درجه دوم آنست که بزبان بگوید لا اله الا الله و در دل اعتقاد بر خلاف این دارد تقلید چون عامی یا بنوعی از دلیل چون متکلم این لب صورت توحیدست علی التحقیق بیت

که هر ذره خاک ✦ جامی ست جهانی تماشا گری ✦ در نظر اهل حقیقت نجات یافتن از شرک جلی بدو منوطست و رستن از ظلمت در تنویر رسیدن بر ثبوت ثمره اوست و این توحید بسلامت و ثبات نزدیکتر است اما قناعت مکن باین درجه علیکم بدین العجائز ای لازم گیرید دین نان پیرزال را چرا که آسانی و سهولت این را گویند درجه سوم آنکه نوری بود که در دل بنده پدید آید در ان نور ببیند که همه کارها اند اصل هیچ و فاعل یکی و بس مثبت و هیچکس در هیچ کار را نفس نیست چون اعتقاد عامی و متکلم بود که اعتقاد بندگی نور بزوال نکند در این مشاهده نور بیست اسباب بندها را بگیرد و فرق نباشد میان آنکه گوید فلان خواجه در سراست بسبب آنکه فلان کس بمن گوید و این تقلید عامی ست که از پدر یا از کسی دیگر شنیده بود و میان آنکه استدلال کند که فلان خواجه در سراست بدلیل آنکه اسب او بدر سرای بیند و این نظر و اعتقاد متکلم ست از تقلید این مقدار نوری زیادت آمد و عالم را همه بهر برابر داند و میان آنکه خواجه در سراست مشاهده کند و این توحید عارفانست که درجه چهارم گفتم لیکن در وی خلق را بیند و خالق را بیند بدین معنی که خلق همه فانی ست پس نمیتواند که فاعل باشد و حق بود که توحید در نظر اهل طریقت درجه چهارم آنست که چندان از نور ظهور حق بر روند آشکارا شود که همه ذرات وجود پیش دیده وی در اشراق آن نور مستور شوند بر مثال مستور شدن ذره ها بوقت اشراق آفتاب و ذره در نور آفتاب نتواند دیدن نه از آنکه ذره نیست شده و نه آنکه ذره آفتاب شده بلکه از آنکه با اینهمه نور آفتاب ذره را جز متواری شدن وی نیست همچنین نه آنکه بنده خدا گردد و تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا و نه آنکه بنده بحقیقت نیست شود تا بودن بگیرست و نادیدن بگیر ست مثنوی

www.KetabFarsi.com

همه هیچ اند هیچ اوست که اوست ✤ کی بود ما را جدا مانده ✤ تو در من فنه و خدا مانده ✤ تو چون در آئینه
نگری آئینه را نه بینی زیرا که مستغرق جمال خودی و تو اگر گفت که آئینه نیست شد و یا آئینه جمال شد
و یا جمال آئینه شد دیدن قدرت در مقدورات یکسین بود بی تفاوت و این را صوفیان الفناء فی التوحید
خوانند **بیت** گوید آنکس درین مقام فضول ✤ که تجلی نداند و زحلول ✤ بسیار کس را اینجا قدم لغزیده است
جز بمدد توفیق و عنایت ازلی و بدرقهٔ پیر رسیده و صاحب دیده شده و فراز و نشیب این راه گذشته و نشرب از
قهر جلال و لطف جمال چشیده این ما در بیه اکسی قطع نتواند کرد و اینست معنی این حکایت که خواجه منصور حلاج رح
ابراهیم خواص را دید که در بادیه میگشت گفت چه میکنی گفت قدم خویش را بر توکل درست میکنم خواجه منصور
گفت ضیعت عمرک فی عمران باطنک فاین الفناء فی التوحید عمر در آبادان کردن باطن ضایع کردی کسر
در توحید کی رسی گفته اند که روندگان درین مقام متفاوت باشند کسی باشد که در هفته یکساعت بدین
حضرت بار یابد و کسی باشد که هر روز یکساعت و کسی باشد که دو ساعت و کسی باشد بیشتر اوقات مستغرق بود
و دیگر بعد ازین چهار درجه الفناء عن الفناء گفته اند و آن آنست که از کمال استغراق احساس وی را
بفنای خود و آگاهی او از فنای خود در نتوان یافتن سلطان ظهور جمال و جلال هست بیک صدمه
بکتم عدم برد و هم او نیفتد زیرا که دانستن و دیدن این همه در نظر اهل طریقت اشارت بتفرقه میکند عین
الجمع و جمع الجمع اینجاست که خود را و کل کائنات را در نور ظهور حق گم کند و آگاهی خود ازین گم کردن
هم گم کند **بیت** تو در رو گم شو که توحید این بود ✤ گم شدن گم کن که تفرید این بود ✤ نه اینجا اسم
است و نه رسم نه وجود است اینجا نه عدم نه عبارت است اینجا نه اشارت نه عرش است درین عالم
نه فرش نه اثر است درین یار نه خبر کل من علیها فان خبر درین مقام جلوه نکند و کل شیء هالک الا وجهه جز
اینجا پیش رونی نماید انا الحق و سبحانی اینجا پیش نشان نکند و توحید نبی شرک مطلق گه شنیده خبر درین
دار الملک صورت نه بندد **بیت** خیال کثرت اینجا برنتابد ✤ هر آن کو در خدا گم شد خدا نیست ✤
و مثال این چهار درجهٔ توحید در عالم محسوس گفته اند جزء است درجهٔ اول توحید چون پوست
اول جزء است درجهٔ دوم توحید چون پوست دوم جزء است درجهٔ سوم توحید چون مغز جزء است
درجهٔ چهارم توحید چون مغز مغز جزء است و آن روغن است نام جوز بدین مجموع افتاده اما در درجات
مغزیت و فوائد و عوائد تفاوت هزار در هزار است این مکتوب را تامل شافی کند و به تحقیق دیده باید

ف
بیت الحق و درین اثبات مراتب
از نقطه تا بافلاک را شد

که اصل همه مقامات و احوال معاملات در کاشفات است و کلمات مشایخ و اشارات ایشان بسط کتب
ایشان رضوان الله علیهم ازینجا معلوم و مفهوم گردد چنانکه حق آنست و در غلط نیفتند و آیات کتاب
را در توحید و درجات دی افتاده است بر اصل قانون روشن تواند کرد تفاوتی نبود ای برادر اگر چه
عصای سلیمان وار در آئی بنگر که عاصی و ملوثی اگر چه پشه شمرد در آئی آن مبین که آلوده خشت آن
بنگر که هفتصد هزار سال مطیعان و عابدان بودند از آب و خاک آدم صفی الله و از یتیم ابو طالب محمد
رسول الله و از آذر بت تراش ابراهیم خلیل الله می سازد و آن بین که از مشرکان موحدان و از
کافران مومنان و از عاصیان مطیعان و از مفسدان مصلحان میکند نه قدرت طاعت کسی می بیند
نه لطف معصیت کسی می بیند آورده اند که زناری روزی زنار خود را می آراست ستاره از غیب
در زنار بر و آشکارا شد از خانه بیرون دید و نعره بزد و میگفت این الله در تابش آن بتر شهر بشهر میدید
تا رسید بجبل لکام که جایگاه اوتاد و ابدال است شش کس را دید ایستاده و جنازه در پیش نهاده و در
پیش و بر بین جنازه نماز کن انگاه قصد بپرسیدن پیش رفت و نماز بگذارد و دفن کردند پس باوی گفتند
ما از ان هفت کسانیم که عالم از بهر ما بر پای است و این مرده که تو بر وی نماز گذاردی پیر ما بود و قطب عالم
چون نقل میکردند گفت چون مرا بشوئید در جنازه کنید بنهید و منتظر باشید تا اول کسی که از
گوشه درخواهد آمد او را بگوئید تا بر من نماز کند و بدل من قطب عالم او بود و السلام

مکتوب دوم در توبه | بسم الله الرحمن الرحیم | نصوح و تمامی آن

برادر اثیر الدین اکرمه الله تعالی بکرامة التائبین بداند که نخست این راه توبه نصوح است چنانکه
حق تعالی فرموده است تُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ این آیه در حق صحابه
رضی الله عنهم اجمعین نازل شده است و ایشان خود همه تائبین بوده اند از کفر اعراض کرده و بایمان اقبال
نموده و پشت بگناه داده و روی بطاعت آورده پس بدین امر که توبوا همه را میفرماید معنی چه بود از بزرگی
این مسئله پرسیدند گفت که توبه بر همه فریضه است در هر ساعت و در هر نفس اما بر کافران فریضه است
که از کفر توبه کنند و بایمان در آیند و بر عاصیان فریضه است که از معصیت توبه کنند و بطاعت
در آیند و بر محسنان فریضه است که از حسن بأحسن در آیند و بر واقفان فریضه است که نالیستند
و بر روش آیند و بر مقیمان آب خاک فریضه است که از حضیض سفلی بأوج علوی آیند هر آن بنده که در

مقامی مقام کند آن مقام او را گناه بود از انش توبه باید کرد و توبوا الی الله جمیعا ایها المؤمنون
لعلکم تفلحون سلوک این معنی ست مقصود آنکه در هر مرتبه که هستی ازان مرتبه برتر دیگر ست ازان
مرتبه برآمدن و درین مرتبه درآمدن فریضه بود و اگرنه از سلوک باز مانی از نیجا امر ست و شروع کرده را
سبق المفردون آنکه موسی علیه السلام گفت تبت الیک توبه از خود بود و بحق از انچه رویت باختیار
خود خواست راند رویت ای اختیار آفت ست پس این بازگشتن بود از حسن با احسن و آنکه حضرت رسالت
پناه صلی الله علیه وسلم گفتی انی لاستغفر الله فی کل یوم سبعین مرة این استغفار ست از صواب
باصوب هر نفسی از مرتبه بمرتبه بر نقل فرمودی و خود را در مرتبه اول مقصر دیدی بجنب مرتبه دوم استغفار
کردی اینست معنی آنکه حسنات الابرار سیات المقربین توبه بحقیقت رجوع آمد لیکن بصفت رجوع
مختلف بمقدار اختلاف احوال مقامات عالم را از جهاد باز گشتن بجمعیت توبت و خواص را از افعال
خویش باز گشتن بدیدن منعم تعظیم مخدوم را و خاص خواص از کل کونین باز گشتن و عجز و فنا و عدم
الشتا بدیدن اجلال مکون کون چون این معامله معلوم شد باید دانست که تا بید و توبه بشرط نیست
بعد آنکه عزیمت کرد که بدان گناه باز نگردد و اگر بامتحان افتد بر سبیل تقدیر پیش آید که باز بمعصیت افتد در ان
ایام گذشته حکم ثواب توبه یافته باشد و از تابان این طائفه بوده اند که توبه کرده اند و باز بمعصیت
افتاده و انگاه باز بدرگاه آمده اند تا یکی از مشایخ گفته ست رحمة الله علیه که من هفتاد بار توبه کردم
باز بمعصیت افتادم تا خ فتادیکم باز سقامت یافتم که پیش نیفتادم و نیز گفته اند یکی از معصیت
توبه کرده بود و باز در معصیت افتاد انگاه پشیمان شد روزی با خود گفت اگر بدرگاه باز آیم ندانم
حالم چگونه بود هاتفی آواز داد واطعتنا فشکرناک ثم ترکتنا فامهلناک فان عدت الینا
قبلناک ما را اطاعت داشتی ترا شکر دادیم باز بیوفائی کردی و ما را بگذاشتی ما ترا مهلت دادیم اکنون
اگر باز آئی بآشتی قبول کنم انما قول مشایخ رضوان الله علیهم اجمعین در توبه آنست که خواجه ذوالنون مصری
رحمة الله علیه گوید توبة العوام من الذنوب و توبة الخواص من الغفلة و توبة الانبیاء من رویة عجزهم
عن بلوغ ما نالوه غیرهم توبه عوام از گناه باز گشتن و توبه خواص از غفلت باز گشتن ست و توبه انبیا از انست
که عجز خویش بینند از رسیدن بجائی که غیر ایشان رسیده باشد خواجه سهیل تستری رحمة الله علیه گفت
التوبة ان لا تنسی ذنبک توبه آن بود که هرگز گناه کرده فراموش نکنی و پیوسته در ندامت باشی

تا اگرچه بسیار عمل داری عجب نگردی و باز خواجه جنید با جماعتی برانند که التوبة ان تنسی ذنبک توبه
آن بود که گناه کرده فراموش کنی از انچه تائب محب باشد و محب را ذکر جفا جا باشد و این هذه قول
اول است و ظاهر آمادر معنی قصد نیست که معنی فراموش کردن آنست که حلاوت آن گناه
از دل تو بیرون رود تا چنان گردی که گوئی هرگز آن گناه نکرده و خواجه جنید گفت رحمة الله علیه
بسیار خواندم و در هیچ چیز مرا چندین فائده نبود که اندرین یک بیت شعر اذا قلت ما ذنبی
قالت مجیبة ✦ وجودک ذنب لا یقاس بها ذنب ✦ چون وجود دوست در حضرت دوستی
جنایت بود و عفش را چه قیمت ماند ای برادر اجل در کمین ست و فرصت عزیز که ناحیه ملک الموت ناگاه
طالع شود پیری نزدیک بزرگی آمد گفت یا شیخ گناه بسیار دارم و میخواهم که توبه کنم شیخ گفت
که دیر آمدی پیر گفت نه زود آمدم شیخ گفت که چگونه پیر گفت هر که پیش از مرگ باید اگرچه دیر آمده باشد
زود آمده بود ای برادر هر چند آلوده و ملوثی بنگ به توبه زن و امید وار باش که از سحره فرعون آلوده
تر نبود و از سگ اصحاب کهف ملوث تر نبود و از سنگ طور سینا جماد تر نبود و از چوب عصا نه بی قیمت تر نبود تو را
را اگرچه از عشق آرزو چه زیان دارد چون خواجه عشق کافور نام نهد چون ملائکه گفتند که ما را با فسادان ایشان
طاقت نیست ندا آمد آری اگر بر در شما نستم رد کنید و اگر بدست شما بفروشم خریدی می رسید که معصیت
ایشان از حد ما زیادت آید یا می رسید که آلودگی ایشان بر کمال قدوسی ما لوثی آرد این
مشتی خاکپانند که در حضرت ما مقبول اند چون قبول ما آمد معصیت و لوث ایشان را چه زیان کند بیت
سراسر ما همه عیبم بدیدی و خریدی تو ✦ زهی کالای پر عیب و زهی لطف خریداری والسلام

مکتوب سوم در خشنود کردن | بسم الله الرحمن الرحیم | خصمان و طریق توبه کردن

برادر اعز الدین الحق سبحانه و تعالی بسعادت ابدی رساند بمنه و کرمه سلام و دعا از کمال
حروف مطالعه کند و بداند که بعد از توبه کار مرید خشنود کردن خصمان ست و این عقبه بزرگ
ست بدانکه گناهان همه بر سه نوع اند یکی ترک گرفتن انچه بر تو واجب ست از نماز و روزه و غیران
توبه این آن باشد که قضا کن ازین جمله بقدر امکان انچه توانی دوم گناهی ست که میان
بنده و خداوند ست چنانکه شراب خوردن و ربا خوردن و زنا کردن و آواز مزامیر شنیدن
و مانند این بیرون آمدن از شغل این گناهان بدان باشد که پشیمان شوی و عزم محکم کنی که پیشین نخواهی کرد

سیوم گناهی است که میان تو و میان بندگانست و این دشوارست و صعب‌تر است و بر انواع است
در مال باشد و در نفس باشد و در تن باشد و در زن باشد و در کنیزک باشد و در دین باشد آنچه در مال
باشد واجب است که باز خصم رد کنی اگر ممکن باشد و اگر عاجز باشی از خصم بخلی خواهی اگر غائب
باشد بروح وی صدقه کن و اگر نتوانی نیکی بسیار کن و او را آمرزش خواه و بخداوند باز گرد
بتضرع و زاری تا او را بکرم خود خشنود گرداند در روز قیامت و آنچه در نفس است برادر یا آشنا
بگو تا قصاص کنند یا عفو کنند و اگر عاجز باشی بخدای عز و جل باز گرد بتضرع و زاری تا خصم ترا خشنود
گرداند در روز قیامت و آنچه در غیبت یعنی گفتن عیبست و بهتان و دشنام و مانند این واجبست که خود را
پیش آنکس که او را بدگفتی و غیبت کرده دروغ زن کنی و از بخلی خواهی اگر ممکن باشد و این جایگاهیست که
از زیادت شدن غضب او ایمن باشی و اگر از آنها باشد که چون بگویی خشمش زیادت شود بخدای باز گرد
و برای او آمرزش بسیار خواه و اگر فوت شده باشد بروح او خیری بکن و آنچه در زن و کنیزک است آنرا
نشاید که بگلی خواهی و ظاهر کنی بلکه طریق آنست که بخدای باز گردی تا روز قیامت او را از تو خشنود
گرداند و اگر ایمن باشی از زیادت شدن خشم او این نادرست بگلی بخواه و آنچه در دین است چنانکه
کسی را تکفیر کرده باشی یا گمراه کرده باشی این نیز دشوارست باید که پیش آنکس خود را دروغ زن کنی
و از بخلی خواهی اگر ممکن بود و اگر نه بخدای تعالی باز گردی و پشیمانی بسیار خوری تا خدای تعالی او را
از تو خشنود گرداند جمله مهمل کار در اینجا آنست که بدانچه ممکن شود خصمان خشنود کنی و آنچه نتوانی
بخدای تعالی بتضرع و زاری و بصدق دل باز گردی تا روز قیامت ایشان را از تو خشنود گرداند
و امید بفضل خداوند عز و جل آنست که چون صدق بنده بداند خصمان او را از خزینهٔ رحمت خویش
خشنود گرداند پس اگر بدانچه گفته شد عمل کردی و بر ترک گناهان بگلی انتهاری و لیکن گذشتها را
تضا نکردی و خصمان را خشنود نکردی عتاب باقی و گناهان آمرزیده پس باید دانست که این
عقبه عقبهٔ دشوارست و مهمست و خطر او بزرگ است روایت کرده اند از خواجه ابو اسحاق
اسفرائنی رحمة الله علیه که از علماء بزرگ بوده است گفت که سی سال است که از خدای تعالی توبهٔ نصوح
میخواستم مستجاب نمیشد و وقتی بر سبیل تعجب گفتم سبحان الله یک حاجت سی سال است که روا نمی شود
در خواب دیدم که گوینده میگوید بتعجب میکنی و نمیدانی که چه میخواهی این میخواهی که خدای تعالی ترا دوست گیرد

و این حاجت نه حاجت خرد ست ای برادر گناه بنده را سخت بلائی ست اول گناه سختی دل است
و آخر او کفر ست و بدبختی نعوذ باللہ منها فراموش مکن حکایت ابلیس و بلعم باعور که اول کار بهر و گناه
بود و آخر کار بهر و کفر یکی از صلحا گفته ست که سیاهی دل از گناه ست و علامت سیاهی دل آنست
که از گناه کردن نه ترسی و از طاعت کردن لذتی نیابی و اگر نصیحتی شنوی در دل اثر نکند پس
غافل مباش در توبه تعجیل کن که اجل پنهان ست و اگر توبه کردی پس شکستی و باز گناه کردی باز در
حال توبه کن و با نفس خود بگوی شاید که پیش از انکه باز گنه کنم بمیرم همچنین دوم بار سوم بار و چهارم بار
هر بار که گناه بکنی توبه بکن و در توبه کردن عاجز تر از گناه کردن مباش و منع شیطان از توبه کردن
باز مایست و اگر گوئی مرا از توبه این باز میدارد که میدانم باز گناه خواهم کرد و بر توبه ثابت نخواهم
ماند پس در توبه کردن چه فائده بدانکه این همه غرور شیطان ست از کجا دانستی که تا آن زمان که باز
گناه کنی زنده خواهی ماند شاید که پیش از انکه باز گناه کنی بمیری اما اینکه می ترسی از باز افتادن در
گناه بر تو آنست که بصدق دل توبه کنی و تمام گرداندن توبه بر خدا ایست عزوجل اگر تمام گرداند
فهو المطلوب اگر تمام نگرداند گناه گذشته آمرزیده شد و ازان بکلی پاک شدی نماند بر تو مگر همین گناهی که
بتجدید کرده و این هم توبه ایست بزرگ و فائده بسیار بر تو باد بحکم التائب من الذنب کمن لا ذنب له
که ایمن باز افتادن در گناه از توبه کردن باز نه ایستی که ترا قطعا بتوبه کردن زود فائده یکی حاصل
و نشنیده که رسول علیه السلام فرموده ست که بهترین شما کسی ست که چون گناه بسیار کند توبه نیز بسیار کند
در باب توبه آنست که چون عزم درست کردی بترک گناه هان بکلی دل نهادی چنانچه خداوند از دل تو دانست که
پیش گناهی نخواهی کرد و خصمان را بقدر امکان خشنود کردی فریضه که از تو فوت شده بود بقدر امکان قضا
کردی و در باقی تضرع و زاری بجد اعز و جل باز گشتی غسلی پاک بکن و جامه پاک بپوش و چهار رکعت نماز
چنانچه باید بخضوع دل بگذار پس دست بر زمین نه در جایگاهی خالی که جز خداوند تعالی کسی ترا نبیند پس
خاک بر سر کن و سر و روی خویش در خاک جان خشمی گریان و دلی بریان پر اندوه و به آواز بلند بگوی
یگان گناه خود را که در مدت عمر خود کرده بگوی و نفس خود را ملامت کن که ای نفس در وقت آن آمد که
توبه خود کنی و بخدای تعالی باز گردی و یا خود طاقت آن نداری که بعذاب خدای تعالی صبر خواهی کرد و یا
چیزی داری که ترا از عذاب مانع خواهد شد مثل این کلمات بسیار بگوی پس سر بر دو دست بگذار

ومناجات کن الٰہی بندہ گریزپای بدر تو آمدہ است بندہ گناہگار آشتی میکند بندہ گناہگار بعذر پیش
آمدہ است از من عفو کن بفضل خویش مرا قبول کن و بنظر رحمت سوی من نگر یارب مرا بیامرز و
جملہ گناہان گذشتہ مرا درگذار از انچہ از عمر باقی ہست تا مرگ از گناہان نگاہدار کہ خیر بدست تست و تو
بخشندہ و بخشائندہ خواجہ عطار گوید بیت قطرہ چند از گنہ گر شد پدید ۔ در چنان دریا کجا آید پدید
نگردد تیرہ آن دریا زمانی ۔ ولی روشن شود کار جہانی ۔ پس این عانجواند یا مُجَلِّیَ عَظَائِمِ الْاُمُوْرِ
یا مُنْتَهٰی هِمَمِ الْمُؤْمِنِیْنَ یا مَنْ اِذَا اَرَادَ اَمْرًا فَاِنَّمَا یَقُوْلُ لَهٗ کُنْ فَیَکُوْنُ اَحَطْتَ
بِنَا نُوْرًا وَاَنْتَ الْمَذْخُوْرُ لَنَا یَا مَذْخُوْرًا لِکُلِّ شِدَّةٍ کُنْتَ اَذْخُرُکَ لِهٰذِهِ السَّاعَةِ
فَتُبْ عَلَیَّ اِنَّکَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ پس بسیار بگوئی و زاری کنی یا مَنْ لَا یَشْغَلُهٗ سَمْعٌ
عَنْ سَمْعٍ یا مَنْ لَا یُغَلِّطُهُ الْمَسَائِلُ یا مَنْ لَا یُبْرِمُهُ اِلْحَاحُ الْمُلِحِّیْنَ اَذِقْنَا بَرْدَ عَفْوِکَ
وَحَلَاوَةَ رَحْمَتِکَ اِنَّکَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ پس درود بفرست و برای جملہ مسلمانان آن ترا
خواہ و بعبارت مشغول شو کہ توبہ نصوح کردی و از گناہان پاک بیرون آمدی و پاک شدی چنانکہ
گوئی امروز از مادر زادی و خدای تعالیٰ ترا دوست گرفت و ترا اجر ثواب بسیار بدست آمد و برکت و
رحمت چندان بر تو نازل شد کہ ہیچکس وصف آن نتواند کرد و از عذاب بلاء دنیا و آخرت
خلاص یافتی ای برادر اگر باعیب قبول نخواستی کرد باعیب نیافریدی اعتقاد آن دار کہ آدم علیہ
السلام از گندم خوردن از بہشت بیرون نیاورد بلکہ خود بیرون خواست آورد و فرمان ہر ساعت صاحب
گناہ کبیرہ را بہشت خواہد برد آدم را یک زلت از بہشت بیرون آرند لا واللہ اگر گوئی
کہ آدم در بہشت بی فرمانی کرد تا از آنجایش بیرون آورد رسول را صلی اللہ علیہ آلہ وسلم لقاب تمیمین
چہ کرد کہ آنجایش باز آورد لیکن لقاب تومین برد تا فرشتگان از صلوات او حرمت بیابند
آنجایش باز آورد تا زمینیان از عبادت او شریعت بیابند آنجا میگفت لَا اُحْصِیْ ثَنَاءً عَلَیْکَ
آنجا گفت اَنَا اَفْصَحُ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ ہر گونہ کہ توانی سجدہ میکن و نیازی و سوالی پیش دار آوردہ اند کہ
چون بندہ گوید اِیَّاکَ نَعْبُدُ حق جل علی گوید ہر چہ آوردہ است قبول کنید و چون گوید اِیَّاکَ
نَسْتَعِیْنُ خدای عزوجل گوید ہر چہ میخواہد بدہید و خزانہ بادشاہان رونق بسائلان گیرد و
ہیچ سائلی با نیاز تر از خاک نیست آسمان و زمین و عرش و کرسی ہمہ بوی نیاز دہند از نیاز دوری

کم نشود و هیچ خزانه هیچ خزانهٔ خداوند نیست که هرچه همه خلق را هست صد هزار چندان بدهد و خواهد داد و کم نشود و السلام

مکتوب چهارم | بسم الله الرحمن الرحیم | در تجدید توبه

برادر اعز مسند الدین اکرمه الله بکرامة التائبین بداند که کرامات متقاضی می بود که چیزی نوشته آید و هر چیزی ارشادی و تنبیهی کرده شود و اندکی دل ماندگی هم میکرد بنا بر آن چند مکتوب متواتر بنوشته شده است بتامل تمام مطالعه کند پیش قاضی صدر الدین بنیکو تحقیق کند و نیت و امید همین است که چون قاضی صدر الدین آنجا است چیزی مشکل نخواهد ماند بقدر وسع کار بندد که اصل کار است و در هر ساعتی از تجدید توبه غافل نبود همت بران بندد که حق سبحانه تعالی بحقیقت توبه رساند که اصل در کار توبه است مر مقامات و احوال را چون زمین است مر نباتها را و دانی زمین بسیار محال است همچنین بی توبه مقام عالی محال بود زیرا که سرمایهٔ کار ایمان است و این راه که رود ایمان رود و این بار که کشد ایمان کشد و این بادیه خون خوار که قطع کند ایمان کند و این بحر محیط که سباحت کند ایمان کند و این شربت که چشد ایمان چشد و این درد کرا باشد ایمان را باشد و این طلب که نماید ایمان نماید و چون توبه پدید آمد ایمان پدید آمد که آفتاب ایمان در هر سینه بقدر توبهٔ او تابد بهمان مقدار که درگاه توبه بروی گشاده می شود آفتاب ایمان بر قدر آن در تابش می آید پس درست کردن مقام توبه اهم مهمات است و حقیقت توبه گردش است از نهاد خویش پیر که مرید را حواله فرماید برای گردش فرماید تا از نهاد خویش بگردد و چون مرید از نهاد خویش بگشت و بگردید بود و دیگر گشت آنکه تو دیده بودی نیست مردی دیگر پدید آمد که چون صفت بگشت او نیز بگشت حقیقت او آن صفات بود چون آن صفات نماند او نیز نماند اگرچه ذات بر جاست که آنرا اعتباری نیست پس هر آینه او را ایمانی دیگر پدید آمد که آنرا حقیقت ایمان خوانند چون حقیقت ایمان پدید آمد کثرت برخاست و وحدت پیدا گشت اما پیش از گردش جز ایمان تقلیدی و حرکت لسانی بیش نبود چنانکه بیشتر خلق بر آنند که این عادت و رسم بود نه حقیقت ایمان از نجا گشت گفت

مثنوی

تا کی بزبان خدا پرستی ✤ این نیست مگر هوا پرستی ✤ تا نگردی تو مسلمان از درون ✤ کی توانی شد مسلمان از برون ✤ و این خر لنگ ایمان تقلیدی و حرکت لسانی که من و تو داریم این راه نتواند رفت و این بار نتواند کشید و این بادیه خون خوار نتواند برید و این شربت مردان نتواند

مثل است که با پیل بر بُز نهی نکشد انیست که گفت **بیت** محرم دولت نبود هر سری ٭ بار سلیمان نکشد هر خری ٭ که رستم را هم رخش رستم کشد و از دوری این مقام و از هولی این کار نباید که در خاطر آن برادر فتوری و لغوری رونماید و راه گریزه پیش گیرد و الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین برخواند در نشستن و گفتن این خوف ست زنهار نومیدی به هیچ حال هیچکس را جایز نیست و آنجا کار بی علت است بهانهٔ نمی باید که بسا کس بود که از پیش بت بر دارند و بطرفة العین چنان برگیرند که هنوز سجده گاه در پیش تبکده گرم بود که او را از همه ملک و ملک در گذرانیده باشند و در صفتی رسانیده که اگر جن و انس و ملک و یرا باز طلبند نشان نیابند سر دان شوند و گویند این چه بود و چه شد جواب دهند فعّال لما یرید هر چه خواست کرد و هر چه خواهد کند چون و چرا را در این حضرت بار نیست و علت را مدخل نه که آنجا کار بی علت ست یکی را می بینیم و یکی را نه ابوجهل و یکی را با علی علیین برآریم و یکی را با سفل السافلین فرو بریم باز گردید و چون و چرا را در عالم انسانیت خرج کنید که از آنجا برآمده ست حق تعالی آن برادر را بینا خویش گرداناد و او را از پیش روی برداراد بمنه و کرمه بالنبی و آله الامجاد هر چند تو پستی همت بلند دار ای برادر همت مردان به هیچ چیز فرو نیاید آسمان و زمین و عرش و کرسی و بهشت و دوزخ با همت ایشان نکشد انیست که گفت **مثنوی** نی در غم دوزخ و بهشتند ٭ این طائفه را چنین سرشتند ٭ چنگ در حضرت خدائی زده ٭ هر چه آن نیست پشت پای زده ٭ همت این مردان فضای پاک و صحرا با وسعت بی خس و خاشاک خواهد تا در وی پرواز کند و هیچ فضای پاک تر از فضا و ربوبیت نیست و هیچ صحرای با وسعت تر از صحرا وحدانیت نیست همت مردان گرد کعبه ربوبیت القدس نگردد و به آسمان و زمین طواف نکند سبحان الله عجب کاری مردی در جای خود نشسته و پای در دامن کشیده و سر بزانو نهاده و سر از کون و مکان در گذشته زهی همت که آنرا جز در آب خاک نیابی از اینجا گفته اند **بیت** حقا که بزه نیاورد گربه چو سیمرغ فلک ای پسر بکمانم ٭ تصوف جنبشی ست که در وی قرار نیست زیرا که چون آب قرار گیرد گنده شود الماء اذا طال مکثه ظهر خبثه و روا باشد که مرد بملکوت در گوشهٔ خود قرار گرفته بود و سر او در ملکوت و جبروت جولان میکند این دانی چیست فتن چون تیز گردد و دیدار بکس ندهد گردد نه بینی آن سنگ آسیا خر آس که میگردد از غایت رفتن هر که نظر کند گوید که ایستاده است

خواجه بهبنید رحمة الله علیه گفتند چرا ای پیر بسماع برنخیزی او این آیت برخواند وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ شما رفتن ما می بینید چون رفتن نیز شود و در دیدار نیاید نسیم سحر چنان گذرد که کس را خبر نباشد والسلام

مکتوب پنجم در طلب پیر الحاح

بسم الله الرحمن الرحیم

در دعا و سؤال و معنی لفظ اکرم

برادر اعز بس الدین شرفه الله فی الدارین بداند که مبتدی را بعد صحت توبه باجماع مشایخ طریقت رضوان الله علیهم اجمعین فریضه ست که پیری بخته و فراز و نشیب طریقت گذشته و مستقیم احوال گشته و قهر جلال و لطف جمال دیده العلماء ورثة الانبیاء و رحق وی حقیقت شده و رجمله علل و امراض باطن مرید را دریه علاج آن طبیب حاذق گشته طلب کند قال الله تعالی کونوا مع الصادقین امرست در بودن با صادقان و آن پیغامبرانند صلوات الله علیهم اجمعین و بعد ایشان خلفاء پیغامبرانند و آن شایخ اند العلماء ورثة الانبیاء منشور خلافت ایشانست علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل طغرای ایشان ست و قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم الشیخ فی قومه کالنبی فی امته شیخ در میان قوم خویش راه نما در دین حق چنانست که پیغامبر در میان امت خویش و امت را در راه دین حق از پیغامبر چاره نیست همچنین قوم را بی شیخ که خلیفه پیغامبرست چاره نیست از نجاست که در کلمات مشایخ که لادین لمن لا شیخ له و دیگر حضرت رسالت فرموده ست اقتدوا بالذین من بعدی ابی بکر و عمر و گفت اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم اگرچه در بدایت هدایت نه بپیغامبر جاجت بود و نه بشیخ آن تخمی ست که در زمین دل جز بدست کاری نظر عنایت الله نیفتد ولکن الله یهدی من یشاء ولکن هر کجا که آن تخم پدید آمد در پرورش آن بنیابت و خلافت حق به پیغامبری یا به شیخی که نائب پیغامبرست حاجت بود که انک لتهدی الی صراط مستقیم و جای دیگر فرمود و ممن خلقنا امة یهدون بالحق و دلائل عقلی در کتب مشایخ رضوان الله علیهم بسیار ست یکی از آن اینست که راه کعبه ظاهر و صوری ست بی دلیلی و راه شناسی نمی توان رفت با آنکه روندهٔ راهم دیدهٔ راه بین ست و هم قوی و هم راه محسوس راه طریقت که صد و بیست هزار و چند نقطه بنوه دران راه قدم زده اند و اثر ظاهر و محسوس نیز بی دلیلی و راه شناسی محال بود که کسی و دو دیگر چنانکه در راه صورت بیم قطاع طریق و شب یار اندی بدرقه نتوان رفت در راه

طریقت دنیا و نفس و شیاطین انس و جن جمله راه زنانند نه بدرقه کہ صاحب دلے و صاحب ولایتے
نتواند فت و دیگر آنکہ درین راہ منزلات قدم و آفات بسیار ست و عقبات بیشمار تا فلاسفہ و دہریہ
و ملاحدہ و مقلدہ اباحیہ و تعلیمیہ و مثل ایشان از اہل بدعت و ہوا جملہ بی شیخی کامل و مقتدائے واصل درین راہ
بسرمایۂ عقل خویش در آمدند ہر یکی در بادیہ افتادند و ہلاک شدند و درین بیابان بماندند **بیت** تو چون مورے
و این راہی ست ہمچون موئے بس باریک رویان ✤ مرو ز نہار بر تخمین و بر تقلید و بر عمیان ✤ لیکن صاحب سعادتان
در پناہ دولت صاحب ولایتیان از ان عقبات بسلامت عبور کردہ اند و از ان منزلات و مہالک
خلاص یافتہ در سلوک خویش دیدہ اند کہ ہر کسی کجا افتادہ ست و چگونہ ہلاک شدہ و دیگر روندگان را
از ابتلا و امتحان گوناگون فترت ہا بسیار افتاد اگر شیخے صاحب تصرف بود مرید را از وقت
و فترت باز ستاند و بعبارت و اشارت لطیف و بیرا در روش آرد و گرنہ در تفرقہ و ہیمان افتد و ہمہ رنج ضایع شود
ابیات در سایۂ پیر شو کہ نابینا ✤ آن اولی ترکہ با عصا گردد ✤ کاہی شو و کوہ عجب بر ہیچ زن ✤
تا پیر تر پیو کہر بگردد ✤ گر این نکنی کہ گفت عطار ✤ ہر رنج کہ میکنی ہمہ گردد ✤ دیگر انکہ روندہ
را درین راہ بعضی مقامات روحانی گذر بود در روح از کسوت آب و گل مجرد شود پرتو نور حق
بر و تجلی کند در روح درین حال در خلافت حق ید بیضا نماید ذوق انا الحق و سبحانی در
حلق وقت خویش یابد و پندار یافت و وصول بمقصود در وی پدید آید عقل و علم و فہم او البتہ
ادراک نتواند کردن اگر درین حال لطف شیخ صاحب ولایت دستگیر او نشود و خوف زوال ایمان
بود و بیم افتادن در بادیۂ حلول و اتحاد باشد دیگر انکہ روندہ را در اثنا سلوک راہ از عجب
شبہات پدید آید و وقایع بر و کشادہ شود و احوال شیطانی و نفسانی و رحمانی بر و ظاہر گردد و بتبع
را بدینہا ہیچ وقوف نہ زیرا کہ اینہمہ زبان غیب ست و زبان غیب ہم اہل غیب دانند کہ زبان
مرغان را ہم مرغان دانند چنانکہ کسی گفتہ ست **بیت** تو چہ دانی زبان مرغان را ✤ چون
ندیدی سلیمان را ✤ اگر آنجا شیخی موید بتائید الٰہی و علمی لدنی تاویلات و زبان دانی را نہایت
نباشد مرید ہرگز از نجا ترقی نتواند کرد دیگر انکہ در حضرت بادشاہان صورت اگر کسے
خواہد کہ در جہتی و مرتبتی یابد و یا ولایتی و علمی و قدرے حاصل کند اگرچہ استحقاق آن ندارد و ناحد
لائق بادشاہان نیز ست وی برخیزد اما چون بجانب مقربی از مقربان بادشاہ شود و خود را

بد و بر بندد و آن مقرب مقبول قول منظور نظر بادشاه بود آن التماس را در حضرت بادشاه
عرض دارد بادشاه در عدم استحقاق و کم خدمتی آن شخص نه بیند در حقوق سابق و مکانت
و قربت این مقرب نگرد و قول او رد نکند و التماس او را باجابت مقرون گرداند و او را بدان
مرتبه و بدان محل که مقصود او بود برساند اگر آن شخص بخودی خود طلب کردی سالهای دراز
هرگز نیافتی و بدان مطلوب نرسیدی همچنین مشایخ رضوان الله علیهم در حضرت بادشاه
بادشاهان مقرب اند و مقبول القول هر که بدیشان پیوندد و خود را بدیشان ببندد مقصود
و مطلوب برسد و مشایخ را رضوان الله علیهم بحکم صفای نظر و پاکی اسرار بر اسرار و اشارات قرآن
قدیم و احادیث رسول کریم صلی الله علیه وسلم نظر افتاده بود طریق دل و راه جان بپیمودند و کار
مریدان از مقدمات نتایج استخراج کردند و بر آن نتایج احکام نهادند حکم اول آنکه چون حق
تعالی دیده یکی بر افعال بگشاید تا نیک را نیک داند و بد را بد و ارادت از الت آن در وی پدید آید
اما طریق از الت آن ندانند چه کند بیکی از این بیقبلان درگاه و مقبولان آنکه خود را ببندد و قصد
تبدیل احوال کند تا آن مقبول که این افتاده را برگیرد و این گم شده را در پذیرد و او را از نفس اماره
باز ستاند دوم آنکه اگر فتوری پیش آید و تصور سیری نماید از راه لطف و شفقت تغیب کند
و در باید سوم آنکه او را از قرینان و هم نشینان بد باز دارد و شنیدن کلام ایشان منع کند که هر چه
مرید سماعی از خود بر کند ایشان سماعی در دل وی بنشانند همچنین احکام دیگر و گفته اند ممکن نیست که مرید یک
پیر منزل سفر روا باشد که به دو یا به سه و یا به چهار و یا بیشتر از این صحبت کند الا که بنزل سفر پیر دیگر رسد و صحبتی دیگر
کشف مقامی گردند الا نیکوتر آن بود که پیر را مقام خود آلوده نگرداند و نهایت ایشان را اندر مقام نشان نگیرند که هر نصیب من از
صحبت ایشان این بود و ایشان منع را این بوده اند این باب نزدیک تر بود از آنچه بالغان راه خدا وند را بمقام
و احوال کار نبود و لیکن چون با پیری صحبت کرد بی اجازت وی از آنجا نرود و را صحبت وی جدا نگردد
و این نگاه ندارد و بر جملا از غیرت پیران احتراز باید کرد اگر نه بی اجازت ایشان یا بر طریق بطلان
پیر اول نزدیک پیر دیگر شود روا نباشد هر که چنین کند مرتد طریقت باشد و آنه رعادت مشایخ
رضوان الله علیهم چنان رفته است چون مرید بدیشان تعلق کند مرو را سه سال اندر سه مقام ادب
کنند اگر بحکم آن قیام کند پوشیدن خرقه مرا و را بتحقیق نه بتقلید مسلم دارند و الا گویند که طریقت بر تو

قبول نکند و آن سه چیز این ست که یکسال نجدیت خلق و یک سال نجدیت حق و یک سال مراعات دل خود دست بدعا و زبان بسوال کشاده دارد اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْمُلِحِّینَ فِی الدُّعَاءِ میگویند در دعا و سوال پردهٔ شرم از روی بردار و آنچه خواهی گستاخ وار خواه و هرچه خواهی حقیر مخواه و اگر ندهند از درگاه برمخیز تا ستانی بقطع بداند که هرکه را چیزی داد و رایگان داد و هرکرا ایمان داد رایگان داد و هرکرا آمرزید رایگان آمرزید همه عالم ستانند و بخشند هَلْ مِنْ سَائِلٍ هَلْ مِنْ دَاعٍ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ بر انگیخت که بخواهید ما را کرم و ازان ست بفرمایم تا بخواهید چون نخواهید تقاضا کنیم چون کاهلی کنید ناخواسته دهیم **قطعه** آنکه ناخواسته عطا بخشد ✤ گر تو خواهش کنی چه ها بخشد ✤ بادشاهی ست او اگر خواهد ✤ هر دو عالم بیک گدا بخشد ✤

ای برادر این درکرم ست اینجا استحقاق نمی باید که کریم آن بود که بنا استحقاق دهد هرکه باستحقاق دهد کریم نبود زیرا که استحقاق سببی موجب ست هرجا که موجب آمد دین آمد و دادن این کرم نبود نقل ست که کافری در میان حرب امیرالمومنین علی را گفت رضی الله تعالی عنه یا علی تیغ مرا دهٔ علی کرم الله وجهه تیغ بدو داد کافر گفت یا علی سخت دلیری یا سخت نادان که شمشیر بخصم دادی علی گفت هرچند که تو دشمن و خصم بودی لیکن زبان سائلان داشتی سنجی سائل را محروم کند و اسلام

مکتوب ششم در اهلیت شیخی | بسم الله الرحمن الرحیم | و ذکر صد هزار موسی

برادر اعز الله این اعزه الله فی الدارین بداند که بنا اهلیت شیخی و استحقاق مرتبهٔ مقتدای را بسبیل اجمال بپنج رکن نهاده اند و آن هر پنج رکن ازین آیه استخراج کرده اند که خداوند عزوجل گفت فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا اٰتَیْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا حق سبحانه و تعالی چون موسی علیه السلام را بمریدی و متعلمی بخواجهٔ خضر علیه السلام فرستاد او را بمقام شیخی و مقتدائی و معلمی پنج مرتبه یاد کرد اول اختصاص عبدیت که مِنْ عِبَادِنَا دوم استعداد و قبول حقائق از اینا حضرت بی واسطه که اٰتَیْنَاهُ رَحْمَةً سوم خصوصیت یافت رحمت خاص از مقام عندیت که رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا چهارم شرف تعلم علوم از حضرت خداوند بیواسطه که وَعَلَّمْنَاهُ پنجم دولت یافت علوم من لدنی که مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا و این پنج مرتبه جامع ست مرجملهٔ معانی کمالات را و شامل ست مر همه درجات و مقامات را و شرح و تفصیل آن در مکتوب پنجم پس شیخ و مقتدا باید

که بدین خاصیتها مخصوص گردد و بدین صفتها موصوف شود و بدین مرتبها گذر کند
در جمله هر مقامی نیکو خصلت پسندیده که در قرآن مجید یاد کرده هست و در اخبار
آمده هست در وی موجود بود شیخی و مقتدائی را شاید اول مقام عبدیت تا از رقّ ما سوی الله
آزاد نگردد عبدالله نتواند بود و بدولت من عبادی نتواند رسید دوم استعداد قبول حقایق
از ایتار حضرت بی واسطه تا از صفات بشریت بکلی بیرون نیاید مستعد قبول حقایق از حضرت
عزت بی واسطه نگردد و لسعادت آتیناه رحمة نرسد سوم یافت رحمت خاص از عندیت
و تخلقوا باخلاق الله نبود و در سرّ او تجلّی صفات الوهیت ننماید بمقام عندیت نرسد و لصدر
رحمة من عندنا نه نشیند چهارم تعلّم علوم هست از حضرت عزت بی واسطه تا لوح دل از نقوش
علوم عقلی و سمعی و حسّی پاک نگردد تعلّم علوم از حضرت عزت بی واسطه نتواند بود و بکرامت و علّمناه
من لدنا مکرم نتواند شد پنجم مخصوص بودن بعلم من لدنی و علم من لدنی بمعرفت ذات و صفات و افعال
خداوند تعالی تعلّق دارد چنانکه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم فرمود عرفت ربی بربی و تا
بولادت دوم نرسد عیسی مریم علیه السلام از ان نشان داده است که لن یلج ملکوت السموات و الارض
من لم یولد مرتین این درجه نبود و بشرف علم من لدنی مشرف نگردد یعنی هر که از مادر نزاید
این جهان را نبیند و هر که از خود نزاید یعنی از اوصاف بشریت بیرون آید آن جهان را نبیند پس
دنیا و عقبی هر دو حاضر بیند من لم یولد مرتین این باشد و با اینهمه گفته اند که شرایط مقام شیخی و مرتبهٔ
مقتدائی در حصر و عدّ نیاید شیخی و مقتدائی نه بدان شخص و سر و ریش ست که خلق ببینند شیخ و مقتدا
بحقیقت آن معنی ست که در مقام عندیت و فی مقعد صدق در زیر قبهٔ عنایت و عزت حقست عزّ و جلّ
که اولیائی تحت قبابی لا یعرفهم غیری مولانا حمید الدین ناگوری رحمة الله علیه میگوید
انکه بجان زنده بود بمیرد و انکه بجانان زنده بود نمیرد رباعی مردان خدا نمرده بجانی دگرند
مرغان هوا رمیده بآشیانی دگرند * منکر تو بدین چشم بدبینان کالیشان * بیرون ز دو کون در جهانی دگرند * اینجا سالیست که میکنند و آن آنست که مبتدی مثل این شیخ و مقتدا کجا یابد و مبتدی
چگونه متابعت منتهی تواند بود و شناخت وی این چگونه میسر شود و مبتدی را دست نه که
بنیران عقل رکیک خویش میدان حق را بسنجد و بنظر مختصر خویش با اصلان و مقربان حضرت عزت

معدن المعانی

نشانه کنند و انیم درست نیست که کسی التقلید کند بمجرد دعوی پس بچه داند که فلان شیخ متمامی است یا محقق یا او کامل و منتهی است و بدانجا رسیده است که بدو اقتدا کنند یا نه جواب اینچنین گفته اند هر یکی را از طالبان بدان مقدار که او را نصیب شده است و نهاده اند اسباب آلات آن بروی گمارند گماشتنی که هرگز ازان بیرون نتواند شد و بر قدر حظ و نصیب هر کسی طلب بروی مسلط گردانند چنانکه در راه او گاهی هم نیفتد چنانکه طالب علم را بر مقدار نصیب او در اول طلبی و بیی موجود بود و هیچ مانعی و صارفی دران نه همچنین درین طلب دان بی تفاوت سوالی دیگر کنند که علامتی هست که بدان تمیز کنند مدعی را از محقق و اهل را از نااهل جواب اینچنین گفته اند که این اعلامات هابسیار است عبارت کردن ازان دشوار و همه را محیط شدن نتوان با این همه اینچنین علامتی که طریق عکسی بود که ازان نشان بود بدانند که هست و اگر نبود ندانند کسی نگفته است حاصل الامر در حق کسی که عنایت سابق است که العنایة قبل الماء والطین در ابتدا بر قضیه وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا در راه طلب قدم نهد و بجنبد جذبات عنایت بانی روی دل از مالوفات طبع و مستلذات نفس بگرداند و متوجه حضرت صمدیت گردد عنایت سابق و تقدیر ازلی بر سنت لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا جمال شیخی و اصل مقتدای کامل در آئینه دل او برو عرض کنند و آن شیخ سالک بود نه مجذوب که مجذوب نه شیخ را نشاید اگرچه سالک هم مجذوب بود اما مجذوب سالک دیگر است و مجذوب مطلق دیگر چون مرید صادق جمال شیخی در آئینه دل خود مشاهده کند در حال بر جمال ولایت او عاشق گردد و قرار و آرام ازوی برخیزد و در طلب آید و منشا جمله سعادت این بیقراریست و این عاشقی است تا مرید بر جمال ولایت شیخ بکلی عاشق نگردد در تحت تصرف ارادت شیخ بکلی در نیاید و مرید باید که مُرید مُراد شیخ بود نه مُرید مراد خود ازینجا گفته اند اَلْاِرَادَةُ تَرْكُ الْاِرَادَةِ و این معنی است که گفت رباعی

ای دل اگرت رضای دلبر باید ✤ آن باید کرد و گفت کو فرماید ✤ گر گوید خون گری بگو از چه سبب ✤
ور گوید جان بده بگو چون شاید ✤

و مشایخ طبقات را اختلاف است که مرید کرا گویند و مراد شیخ کرا بعضی بر آنند که چون یکی در صحبت بزرگی صاحب ولایتی در آید و حرکات و سکنات او را متابعت نماید این را مرید گویند و او را مراد خوانند و شیخ خوانند و بعضی بر آنند که مرید کسی را گویند که او را شیخی کامل حسب ولایتی یا عارفی یا عالمی مقراض بدست خویش بر سر او راند و او قبول کند این را مرید گویند و آن

هر یکی از طالبان بدان مقدار که او را نصیب آمده است

العنایة قبل الماء والطین

بیان مرید کرا گویند و مراد شیخ کرا

راننده مقراض را مراد خوانند و شیخ خوانند و علی التحقیق خداوند را بندگانند که در متابعت رسول وی صلی الله علیه و آله وسلم از کل کائنات عبور کرده اند و در تجلیات صفات جمال و جلال او همگی هستی ایشان گم شده و در مقام فَاِذَا اَحْبَبْتُهُ کُنْتُ لَهُ سَمْعًا وَبَصَرًا وَیَدًا وَلِسَانًا مقام ساخته اگر نظری از شفقت و رحمت بر بیگانه کنند یگانه گردد و اگر بر عاصی کنند مطیع گردد و اگر بر مطیع کنند در تحت ولایت نشیند گفته اند هیچ بقعه و مقامی نبود که یکی صاحب دولتی نباشد و رهبندی دولتان در پناه سایه دولت او باشند خلیفه و سلطان در عصر یکی بود آنا ترہ فروش چندان که خواهی در هر شهری باشند و خبر ست که پیوسته در میان ایشان جمله دلیان تنه صد پنجاه و شش کس باشند که قیام عالم بدیشان بود و رحمت رحمت از آسمان بر زمینیان از برکت ایشان سد پرسیدند که صفت ایشان چه باشد فرمود اَلزَّاهِدُوْنَ فِی الدُّنْیَا وَالرَّاغِبُوْنَ فِی الْاٰخِرَةِ وَالرَّاضُوْنَ بِقَضَاءِ اللّٰهِ وَقَدَرِهٖ ای برادر یقین بدان که این کار ست که پیش از من و تو بوده در کسی این بنزل رسانیده بمقام وی پدید کرده همچنین کاری نو آغاز نکرده است همانست که در قلم بوده است و کاری تمام شده هر کسی قدم میزند تو پنداری که آن صد هزار و بیست و چهار نقطه نبوت که در عالم آمدند کاری نو در عالم آوردند حاشا و کلا بلکه انچه در سینهٔ تو بود جنبانیدند و انچه در حق تو رانده بودند سوی آن خواندند پس کتب و رسل و سائط ست باحکم تقدیر راست بیرون میرود ابو الحسن خرقانی رحمة الله علیه گفت که دل همه صدیقان را پاره پاره کرد به تیغ قهر و جگر ایشان را بانتظار قطرهٔ آب گردانید و خود را بکسی نمیداد موسی علیه السلام را در دل آمد که همین منم که خداوند جل و علا با من سخن میگوید ندا آمد که عصا بر سنگ زن عصا بر سنگ زد صحرائی دید صد هزار موسی عصا بر دست گرفته کاه بر نهاده میگویند انی انا ربک فاخلع نعلیک انک بالواد المقدس طوی

مکتوب هفتم

بسم الله الرحمن الرحیم

در ارادت

برادر شمس الدین بداند که ارادت خواست دل ست که در دل اندیشه بچیزی متعلق گردد و ازان اندیشه جنبشی در دل پدید آید که بدان جنبش نیت طلب آن چیز خیزد و هر چند مراد شریف تر ارادت بهتر و نیکوتر و حقیقت ارادت خود همت محض ست و مجرد از شوائب اغراض و پاک از تغیر پذیرفتن و ممتنع گشتن باسباب و منقطع شدن از اغراض تا جز در حضرت الوهیت باز نه ایستد

مثنوی

تا بهشت و در زخت در ره بود ✦ جان تو زین راز کی آگه بود ✦ چون بآن از زین همه دور تمام

صبح این دولت بر دمد آید زشام ۱۲ اما ارادت آدمی را علائق و موانع هست گاهی ز ضعف ارادت
و گاهی از عجز مرید و گاهی ز امتناع مراد و با اینهمه ارادت آدمی منسوب هست بغرض برای تکوینی
ربیع و مانند آن مرید صادق آنست که ارادتش از حظوظ و نصیب خویش پاک گشته باشد
تا اگر از کل عالم متبرا کرده بود مگر یک چیز کردگان آن یک چیز مانده بود اینجا گویند المکاتب
عبد و ان بقی علیه درهم و ارادت در طریقت چون نیت در شریعت هست چنانکه در شریعت
هر عبادت که از نیت خالی بود قدر ندارد در طریقت هر حرکت که از ارادت خالی بود هیچ مرتبه ندارد
و ارادت بر سه گونه هست یکی ارادت دنیاست که آدمی در طلب دنیا مستغرق گردد و این ارادت
آفت تمام و مرض مهلک هست چون بر دل ابتدای مستولی شود او را از جمله خیرات منع کند و فترتها
در راه او پدید آید و هر که عمر در ارادت دنیا صرف کند در قیامت از راحت و سعادت جاودانه محروم
گردد وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ اشارت برین هست و بزرگان گفته اند که هر مریدرا
که دل در ابتدا بدنیا ملتفت باشد از وی هیچ صلاح نیاید و هر چه زیادت از مهم قوت وقت
هست جمله سبب ندامت و حسرت قیامت هست ارادت دوم احوال آخرت هست که دل آدمی را این
منزل ترقی نماید و در درجات آخرت و سعادت ابدی و ان دل محبوب گردد و بدان اراده مجاهدها
و ریاضتها پیش گیرد و عمر در طلب تعب آن بذل کند تا بقیامت مراد خود یابد و این ارادت
ز نهاد و عبادست و این را غبت و رهبت گویند قرآن مجید از بن هر دو ارادت خبر داده هست مِنْكُمْ
مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ و ارادت آخرت شریفتر از ارادت دنیا هست
که آخرت حکم بقا دارد و دنیا حکم فنا پس طالبان مریدان دنیا اند و متقیان مریدان عقبی سوم
ارادت حق هست که آدمی را دیده بصیرت گشاده گردد و به بهت از جمله مکونات در گذرد و بیند
که هر چه در زیر دل کن درآمده هست رقم ذلیل و مخلوقی دارد و چنگ زدن بذلیل و مخلوق خبر خواری
نیفزاید و بر سیما را ارادت عزت مکوّن کون بر آید تا غیر بهر دو سرای گردد چنانکه قرآن قدیم خبر داد
مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا چون این مرید از دنیا در گذرد بدرجات آخرت
همچ قناعت نکند و هر چه مدد راه وی پیش آید خرد مراد و مقصود همه را ز نار ربوبیت راه خود شمرد چنانکه
بزرگی را پرسیدند مما الطاغوت قال ما شغلك عن الحق فهو طاغوتك هر چه ترا

ازحق مشغول کند طاغوت نیست در طلب حق کمر جهد به میان جان بندد و مرد وار در راه
دین در آید و اقتدا به پیری مشفق کند تا آن پیر او را مدد نماید در سلوک راه طریقت و آفات
منازل او را خبر دهد تا راه مرید بجائی منقطع نشود و در قصور و فتور نیفتد و او را در هیچ چیز
از پیر شفق نیست که گفته اند هر درختی که خود روی بود ثمره ندهد و اگر دهد مزه نبود مرید یک نیاز
اعمال و احوال و جمله کاروی بطبع و عادت باشد هیچ بلاغت و نصیح نپذیرد و ترقی نیابد که مرید
آغاز ارادت آنچه صلاح و فساد او بود فرق نتواند کرد بیمار چون بمعالجت خود استقلا نماید در
هلاکت افتد باید که بطبیب حاذق رجوع کند تا طبیب از صحبت خویش مرض او را علاج کند چنانکه
امت را پیغامبر باید و طفل را دایه بیمار را طبیب و تشنه را آب و گرسنه را نان و مرید را نیز پیر
مشفق و واصل و بر غوامض سلوک منازل راه واقف باید تا آنچه مصلحت مفسدت راه سلوک
است بوی نماید و به مقدار امراض و علل او شربت و معجونی سازد و چون مرید بخود کفایت کند
آنچنان باشد که کسی را هی نداند آنگاه رهبری کند زود هلاک شود و گفته اند چون مرید خواهد که
این احوال از کتاب معلوم کند آنچنان باشد که کسی با مردگان صحبت کند و هر که با مرده نشیند محالست
مرده دل نشود و بنای عالم بر این نهاده اند که متعلمان بعلما اقتدا کنند و امتان به پیغامبران متابعت
نمایند و مریدان به پیران صادق تمسک کنند تا نجات یابند گفته ایشانست هر که در طریقت برای
خود کفایت کند و بصحبت خود قانع شود بت پرستی مغرور باشد و بر سر گنجی بناحق نرسد
یک نکته اینجا نگاه دارد که پیر هرگز مرید مرید را مرید تواند کرد چنانکه پیغامبر علیه السلام مهاجران
انزکی را مومن مخلص نتوانند کرد اما چون حق تعالی دولت اسلام او را نهاده باشد آن نهاده رشحات
دعوت پیغامبر ظاهر شود اینجا نیز فائدهٔ تصوف و سر طریقت اگر او را نهاده باشد در صحبت و
خدمت پیر ظاهر شود سنت الهی جاری برین است اکنون که دانستی که ارادت چیست بدانکه
ارادت صادقان و نیت مخلصان از من و تو نیاید و این کار من و تو نیست از من و تو
جز پندار داری و بت پرستی راست نیاید و مرا و ترا در کلیسا و بتخانه جائی نبود و هیچ بتی و بتکده
مرا و ترا نپذیرد و بدروغ دعوی مریدی نکنیم و لاف مسلمانی نزنیم چه کنیم اگر میان صادقان
و مخلصان نشمارند بود که در زمرهٔ کاذبان و مدعیان در آرند بیت گر دسته گل نیابد ارزانی

هم نهیریم دیگ را بشتابیم ✤ گفته اینست حقا ثم حقا بودن بهتر که بودن
بر درِ دیگران نشستن اگر بچت نبود ونیکیت نبود هم نبود بسا کسان که در رای میروند وناگاه موکلی
ازین حدیث در آید وکمتر از طلب در گردن او افگند نا اندیشیده وناطلبیده سوی
خود کشد اگر نمیخواهند امید مگذار واگر خواستند هیچ مترس بنگر تا در صکّ عنیب چه نبشته اند والسلام

مکتوب هشتم در ذکر ولی | بسم الله الرحمن الرحیم | وبیان اولیا که چند هستند

برادر اعز قاضی صدر الدین رزقه الله محبتا ولیا یه بداند که ولی بروزن فعیل است مبالغه است از فاعل
وآن کسی است که طاعت وی پیوسته بود بغیر انکه در وی معصیت اندر آید ورَوا بود که فعیل
بمعنی مفعول بود پس ولی کسی باشد که پیاپی بود بر وی احسان خداوند عزوجل وافضال وی آن
محفوظ بودن اوست در عامهٔ احوال نه ریش از جمله محنتها وسخت ترین محنت ارتکاب معصیت
است پس نگاهدارد حق تعالی ورا بر دوام او قالتش از زلات معصیت وچنانکه پیغامبر نباشد
مگر معصوم پس همچنان ولی نباشد مگر محفوظ وفرق میان معصوم ومحفوظ آنست که معصوم را
ارتکاب گناه نبود البته اما محفوظ را ارتکاب گناه بود بر سبیل ندرت ولیکن او را بدان گناه
اصرار نبود اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ
قَرِيبٍ وهر خصلتی پسندیده که عبارت کردن ازان ممکن است گفته اند آن همه اولیا
بود فیقال الولی من فیه هذه الخصلة پس گفته شود ولی کسی است که در وی این همه خصلتها بوجود
بود وچنین گفته اند ولی کسی است که او را تقصیر نبود در حق حق وتاخیر نبود بقیام نمودن بحق خلق
ومطیع بود نه بخوف عقاب ونه بامید حسن ثواب نه بیند ونه داند مر نفس خویش را قدری وتمیزی
از انست که گفت رباعی آنانکه رهِ عالم توحید بدیدند ✤ بیهوش سوی عالم توحید دویدند ✤
در نفی چو دیدند همه معنی اثبات ✤ اثبات بماندند همه نفی گزیدند ✤ اما اشارت مشایخ رضوان الله
علیهم که در بینابست یکی آنست که خواجه عثمان مغربی رحمة الله علیه میگوید الولی قد یکون
مشهورا ولا یکون مفتونا ولی مشهور باشد اندر میان خلق اما مفتون نباشد ودیگری
دیگر میگوید الولی قد یکون مستورا ولا یکون مشهورا گفت ولی مستور باشد ومشهور
نباشد واین گوینده که اختیار کرده است از شهرگی آن شهرگی باشد که در وقته بود یعنی شهره باشد

اما شهرگی وی بی فتنه بود پس ابوعثمان مغربی رحمة الله علیه گفت روا بود که ولی شهره باشد اما
شهرگی وی بی فتنه باشد از انچه فتنه اندر کذب بود و چون ولی اندر ولایت خود صادق بود و
روزگار ش از فتنه دور بود نقل است خواجه ابراهیم ادهم رحمة الله علیه مروی را گفت خواهی که
تا ولی باشی از اولیاء خدا گفت خواهیم گفت لَا تَرْغَبْ فِی شَیْءٍ مِنَ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ
وَفَرِّغْ نَفْسَكَ لِلّٰهِ وَاَقْبِلْ بِوَجْهِكَ عَلَیْهِ بدنیا و عقبی رغبت مکن و فارغ کن مر نفس خود را
از برای دوستی خدای آورد می دل بحق آر چون این اوصاف در تو موجود شد تو ولی باشی اشارت
برین ست که گفته **مثنوی** بگذار تو خویش را و انگاه ✣ در عالم ما بما سفر کن ✣ بر بند تو چشم
راز دیدن ✣ در حضرت ما بما نظر کن ✣ پس جان عزیز خویشتن را ✣ ای خواجه بده زما خبر کن ✣
در عالم خویش هر چه بودت ✣ زین پیش برو و آن بدر کن ✣ مراد ازین همه آنست که بدانی
خداوند تعالی را اولیاء اند که ایشان را بدوستی و ولایت مخصوص گردانیده ست و الیشان
ملک می اند که به بندگی برگزیده ست ایشان را و نشانهٔ اظهار فعل خود گردانیده ست و
بانواع کرامات مخصوص کرده و آفات طبعی از ایشان پاک کرده و از متابعت نفس شان
برهانیده تا همت شان جزوی نیست و انفس شان جز بادی نه پیش از ما بوده اند و اکنون
هستند و الی یوم القیمة خواهند بود و آنچه ما را باد و گرده خلاف ست یکی معتزله و دیگر عامهٔ حشویان
معتزله تخصیص یکی را از مومنان بر دیگری انکار کنند و عامهٔ حشویان تخصیص روا دارند اما گویند
که بوده اند و امروز نمانده اند و انکار ماضی و مستقبل یکی بود زیرا که طرفی از انکار اولتر نباشد
از طرفی دیگر اکنون بدانکه خداوند تعالی برهان نبوت را امروز باقی گردانیده ست و اولیاء را
سبب اظهار آن کرده و مر الشانرا والیان عالم گردانیده تا از آسمان باران به برکات اقدام
الیشان آید و از زمین نبات بصفا راحوال الیشان روید و بر کافران مسلمانان نصرت بهمت
الیشان یابند سر این معنی ست که گفت **مثنوی** قدم در نه درین ره همچو مردان ✣ که خدمتگار
لشست این چرخ گردان ✣ ازان کانی که جانها گوهر اوست ✣ فلک از دیرگه خاک درِ اوست ✣
خموشانند در ره سر نهاده ✣ زبان بریده و در ره فتاده ✣ تو خوش خفته و الیشان در ره او ✣
همی بوسند خاک درگه او ✣ رقصان شوی قراضه که از اصل اصل کانی ✣ چو پای هر چه هستی همیدان

که عین آنی ✱ و از ایشان جمله چهار هزار اند که مستور ند و مر یکدیگر را نشناسند و جمال حال خود
را ندانند و اندر کل احوال از خود و از خلق مستور باشند و اخبار بدین وارد ست و سخن اولیا بدین
ناطق و اما آنچه اهل حل عقد اند سر هنگان درگاه حق اند سیصد اند که مر ایشانرا اخیار خوانند و چهل
دیگر اند که مر ایشان را ابدال خوانند و هفده دیگر اند که مر ایشانرا ابرار خوانند و پنج دیگر که مر ایشانرا نجبا
خوانند و چهار دیگر که مر ایشانرا اوتاد خوانند و سه دیگر اند که مر ایشانرا نقبا خوانند و یکی دیگر که مرورا قطب خوانند
و خوش خوانند و این جمله مر یکدیگر را بشناسند و اندر کارها بیکدیگر محتاج باشند و بدین اخبار مرو لیست
و ناطق و اهل صناعت بر صحت این مجتمع اند اینجا قوله مخالف وارد میشود و آن آنست که
گویند چون گفتی که ایشان مر یکدیگر را بشناسند و بدانند که هر یک از ایشان ولی اند پس باید که ایشان
خویش ایمن باشند و ایمن از عاقبت جائز نه جواب آنست که دانستن ولایت ایمن اقتضا نکند چنانکه
روا باشد که مومن با ایمان خود عارف بود و با این همه ایمن نبود پس همچنین روا باشد که ولی ولایت
خود بداند و ایمن نباشد اما روا باشد بر وجه کرامت حق تعالی مرورا ما بن عاقبت شناسا
گرداند اندر صحت حال بر وی و حفظ وی از مخالفت امر خدای عزوجل چنانکه عشره مبشره را بود و
هیچ زیان نداشت یعنی آن ده تن را پیغامبر صلی الله علیه وآله وسلم گواهی داد که ایشان از اهل بهشت
اند و بدین گواهی ایشان از خوف خاتمت ایمن گشتند و با همه این از جمله اولیا بودند و املن ایشان
از خوف خاتمت دین ایشان را زیان نداشت و اگر گوئی ایشان که دانستند از اخبار صاحب شرع
دانستند و آن بوحی بود و آن منقطع گشت پس این چگونه داند بی وحی جواب آنست که اولیا بدان
شناسند و ولایت خویش را که خدای عزوجل اندر ایشان لطائف پدید آرد که آن خاص جز اولیا را
نباشد و هرگز اندر اعدا نبود و روا بود که حق تعالی مر ایشان را ایمن گرداند که انچه اندر سر خویش همی
یابند بدانند که کرامت ست عطا ست از خداوند عزوجل و انچه هست حقیقت ست و خدای
داند و بسنده راج نیست زیرا که مکور و مخدوع کسی باشد که چون بظاهر چیزی از کرامات بیابد بدان
کرامات آرام گیرد و خویشتن را اهل آن کرامت داند پس کسی که او را محل ولایت باشد باکرامت
آرام نگیرد و خود را اهل کرامت نشناسد از بهر آنکه خدای داند و هر دو چیزی که ضد این باشند روا
نباشد که حکم این یکی حکم آن دیگری باشد تحقیق ضدیت را نزد بزرگان بکرامت بدین چشم نگرند

کیکی از ایشان گفته است که بت اندر عالم بسیار است یکی از بتان کرامات است تا کافران بت
تعلق کنند اعدا باشند چون از بت بیزار کنند اولیا گردند بت عارفان را کرامات است اگر با کبر است
با آبند محجوب و معزول گردند و اگر از کرامات بیزار کنند مقرب گردند و موصول گردند عزیزی گفته
است قطعه زاهدان را جنت نخرد و س باید نزل گاه ✤ عاشقانرا الذت اندر قعر زندانست و
بس ✤ لطف او را عام و خاص نیک و بد یابند ماند ✤ قهر او اندیشه رفتن کار مردانست و بس ✤
از نجاست که چون حق عز و جل مر ایشانرا چیزی از کرامات پدید آرد اندر دل ایشان خضوع و خشوع
زیاده گردد و ذل و تواضع بیش ازان باشد که بود و ترس و خوف زیادت ازان گردد که بود سلطان العارفین
ابو یزید بسطامی قدس الله سره العزیز در سفر خویش بر لب آبی رسید که کشتی نداشت در خاطرش
گذشت که بی کشتی چون گذرم در حال ماهی در میان آب پدید آمد فریاد برآورد که المکر المکر و باز
گشت و انجا سر بست لطیف و آن آنست که صحت ولایت متعلق است باعراض از غیر و دست و ترک
ماسوی الحبیب ترک اخذ ضد است و اقبال اعراض مخالف یکدیگر اند چون بکرامات اقبال کرد و کرامات
دید دران اعتماد کرد از یکسو ماند اعراض نمود و بغیر دوست اقبال کرد و لا ولایت مع الاعراض
و ولایت با اعراض هرگز نبود ای برادر جای تو نومیدی نیست که میفرماید قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ
أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ای آنکه نظر عزت بر قدس نبوده بر
طهارت رسالت سید آریکی درین آلودگان الواث معاصی بنگر و اسرار محبت مادر ایشان بر سان
و الواث عصیان ایشان را با آب استغفار بشو فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ تا از شرمساری
گناه از دریا نگریزند بل بقوت ذل در حبل امید دار آویزند تا بدانی که امواج بحار رحمت او الواث معاصی
را قذارت مناهی عاصیان را از وجود ایشان پاک گرداند و بطهارت مغفرت و بانیت نعمت رویت
را قابل کند که اِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا سوخته برین معنی اشارت کرده است و گفته رباعی
گر تو بکمند عشق در بند شوی ✤ ور در گذری ز حرص خرسند شوی ✤ پاکیزه شود وجود ازلوث
گناه ✤ تا قابل اسرار خداوند شوی ✤ و آنچه در زبور مهتر داود علیه السلام آمده است یا
دَاوُدُ أَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ فَإِنِّي غَيُورٌ وَبَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ فَإِنِّي غَفُورٌ آتش در نهاد
تو میدی میزند و نهال یاس و قنوط از رستاخیز امید داری بر میکند تا سر لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ پدید آید والسلام

مکتوب نهم در بیان ولایت و شرک جلی و خفی

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اعز قاضی صدرالدین شرفه الله تعالی بولایته بداند که ولایت عام ایمان است هر که ایمان آورد از جمله اولیای خدای گشت و ممکن احتمال دارد که باین ولایت ترک امر کند و از ارتکاب نهی نکند باز دیگر باشد که امرها بجای آرد و از نهیها دور باشد و باین همه از جمله اولیا باشند اما اندر جنب فریق اول خاص باشند و فریق اول اندر جنب این فریق دوم عام باشد باز فریق سوم باشند که خاص الخاص باشند امرها بجای آرند و از نهی ها دور باشند و نیز مرادهای خویش همه در زیر قدم آرند نه نگرند که ما را چه باید بنگرند که دوست را چه باید مراد دوست را بر مراد خویش مقدم دارند و بر مراد خویش قدم نهادن شرک دانند از بهر آنکه اصل همه کفرها متابعت هواست چنانکه قرآن مجید بر این اشارت میکند اَفَرَءَیْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰىهُ و اینجا شرک دانستن ضرورت است تا در غلط نیفتد بدانکه شرک نزد ما طایفه بر دو نوع است یکی را شرک جلی گویند و آن آنست که کسی جز خدای عزوجل معبودی دیگر گیرد و این شرک منافی اصل ایمان است نعوذ بالله منها دوم را شرک خفی گویند و آن آنست که کسی عند الحاجت غیری را در برآمدن حاجت بدل خویش مقصود گیرد و بعضی گفته اند شرک عارفان بدان وجود غیر است و بعضی گویند از شرک خفی است حواله کردن بر بیچ خودی در جمله احوال و میل کردن با ختیار خویش و جنگ زدن بحیله و تدبیر چون ترا کاری پیش آید و این شرک را شرک خفی گویند منافی کمال توحید است نه منافی اصل توحید

رباعی

در ملزم وحدت تو چون افتادم ✤ از هیچ کسی همی نیاید یادم ✤ از آدمی و فرشته در وحدت تو ✤ من بنده نظر چو میکنم از آدم ✤

اکنون بدانکه متعارف است میان خلق که مهتری را دوستان باشند و لیکن گروهی خاص و گروهی عام و گروهی مر امر و نهی را شایند پیش ازین نشایند و گروهی خاص تر باشند که منادمت را شایند و گروهی خاص تر ازان باشند که سر را شایند و گروهی خاص تر ازان باشند که در میان ایشان اتحاد باشد اندر ملک و اندر ملک هر چه یک دوست کند آن دیگر کرده باشد و تصرف هر یکی از ایشان اندر ملک آن دیگر همچنان باشد چون اندر ملک خویش و این آنگاه درست گردد که تهمت میان دوست نباشد یعنی هیچ در کار دوست خیانت نکنند که بدان تهمت دوئی از میان برخیزد و این را در شریعت مثالست نه بینی که پدر را و فور شفقت است و صحت رای است و عقد وی بر فرزند جایز است چون فرزند بحال بلوغ رسد متواند عقد او را فسخ

ولایت عام ایمانست

ولایت خاص الخاص

شرک جلی و خفی

کردن و ازین معنی گفته اند بزرگان که مر عام را امر بود و مر خاص را اذن چون مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم که ماذون بود باستحلال مکه یعنی مقاتله در مکه حرام گردانیدهٔ خدای عزوجل فامار سول الله صلی الله علیه و آله و سلم را در مکه مقاتله حلال گردانید تا چند نفر را کشتند از اتحادی که میان خداوند و رسول بود و نیز مر آن اعرابی را که اندر ماه رمضان افطار کرده بود گفت کله و اطعم عیالک باز گفت یحرقنی و لا یجزی احد بعدک و این نسخ شریعت بود بظاهر لیکن مر عام را در حد امر و نهی نگاه داشت تصحیح شریعت را و یکان یکان را دستوری داد بخلاف کردن حق شریعت و اظهار خصوصیت دوستی خویش را تا خلق را بنماید که من ازان خواصیم که هر چه اندر ملک و ملک دوست کنم روا دارد خواجه ثنائی علیه الرحمة والغفران در مثنویات بدین معنی اشارت کرده است **مثنوی** در لغا جوهرت در ننگ مرده ✤ بزنگار طبیعت زنگ خورده ✤ ازان بر ملک خویشت نیست فرمان ✤ که دیوت هست بر جای سلیمان ✤ اگر حاصل کنی انگشتری باز ✤ بفرمان آیدت دیو و پری باز ✤ تو شاهی هم در آخر هم در اوّل ✤ ولی در پردهٔ پنداری اَحوَل ✤ دو می بینی یکی را او دو را صد ✤ چه یک چه دو چه صد جمله توئی خود ✤ و شکی نیست که همه انبیا در نبوت برابرند و لیکن بعضی را بر بعضی فضل ست همچنین همه مومنان اندر حکم ایمان برابرند و لیکن بعضی را بر بعضی فضل ست گروهی را مقام عمومیت ست و گروهی را مقام خصوصیت و هر که این را منکر شود مشاهده را منکر شده باشد و این چنانست که ملوک دنیا را سپاه بسیار باشد همه بحکم چاکری چاکر باشند و همه واجب خوار ملک باشند و لیکن یکی را مقام ستوربانی باشد و یکی را مقام فراشی و یکی را مقام دربانی و یکی را مقام حاجبی و یکی را مقام خزینه داری و یکی را شراب داری و یکی را سرهنگی و یکی را وزارت و یکی را امارت و باشد که یکی بخصوصیت به محلی رسد که ملک خاتم ملک بوی سپارد تا امر و نهی امر ملک و نهی ملک باشد و تولیت و تولیت ملک باشد و این ظاهر ست بر هیچ عاقلی پوشیده نگردد و مومنان همه اندر محل ایمان همبرین ترتیب اند و چون برین مراتب باشند که گفتم پس هر یکی از ایشان اندر جنب آنکه فرو تر ازوی ست خاص باشد و اندر جنب آنکه بر تر ازوی ست عام باشد و این محل را این مرتبه مراد دلیل را انگاه پدید گردد که مختص مصطفای حق گردند و بدین مقام انگاه برسند که ظاهر و باطن مر حق را یکی گردند خلاف نکنند و نه اندیشند و با نفس صحبت نکنند

واند ر نظارهٔ مخدوم خدمت خویش کم کنند و اگر هر دو کون بدیشان دهند بر دوست بدل نیایند و بنظارهٔ
دوست چنان مشغول باشند که بغیر دوست نپردازند و بر جای دوست چنان مشغول باشند که بغیر دوست
امید ندارند و بخوف دوست چنان مشغول باشند که از غیر دوست نترسند و بانس دوست چنان مشغول باشند که از غیر
متوحش گردند و بذکر دوست چنان مشغول باشند که از غیر دوست ایشان را یاد نیاید و بجملهٔ ظاهر و باطن
ایشان از کل وجوه بجمیع معانی چنان مستغرق دوست گشته باشند که اندر ایشان محل نمانده باشد
غیر دوست راست خته برین معنی اشارت کرده است رباعی و عشق اگر ز وصف مسلوب شوی ✤
اندر گدازی ز خویش و محبوب شوی ✤ وصفت عرض است در زمان نیست شود ✤ زنهار در رو
مان که محبوب شوی ✤ انگاه چون چنین گردد از مراد خویش و از اختیار خویش و از جمیع معانی و صفات
خویش فانی گردد و بصفات مراد دوست قایم گردد هر چه بخواهد بیابد نه از بهر آنکه اندروی ارادت
غیر دوست باشد ولیکن ارادت وی ارادت دوست باشد بلکه دوست اندروی ارادت خویش
پدید آرد هر چه پدید آید ارادت دوست باشد نه ارادت وی چنانکه پندارند آن بود که وی خواست
و بنزدیک وی آن بود که دوست خواست برین معنی مختص و مصطفا رحمت گردد منکر این را
نتواند شنید و گوید طامات است مثنوی کسی کو علم لوت و لات داند ✤ بلاشک این سخن طامات
داند ✤ ز چشم کور بینایی نیاید ✤ که از خفاش حربایی نیاید ✤ الغرض چون بدینمقام رسند که گفته
شد تشبث کنند که ما اولیاء خدائیم بقول مشهور از بهر آنکه اگر شرط ولایت بی مرادیست خود ربانی
مراد بینید و اگر بی اختیاریست خود ربانی اختیار بینید همه مراد از دوست بیابد و هیچ طالب مراد
خود نکند چنانکه فتوی سلطان انبیاست صلی الله علیه و آله و سلم لَوْ اَقْسَمَ عَلَی اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ
لَوْ دلیل آنست که قسم نکند و لابرّه دلیل آنست که اگر کند بجا بد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم باز
نمود که اولیاء هر چه خواهند بیابند و لیکن نخواهند عارفی بدینمعنی اشارت کرده است رباعی
عاشق چو بدو رسید بی باک شود ✤ کونین بنزد همتش خاک شود ✤ وانگاه بدو عالم محبوبش شوی
بی واسطهٔ خطاب لولاک شود ✤ و خداوند نگاه داشته باشد او را عَنِ النَّظَرِ اِلٰی نَفْسِهٖ فَلَا
یَدْخُلُهٗ عُجْبٌ محفوظ ابد باشد از نگریستن بخویشتن تا عجب بوی در نیاید یعنی هر چند بدینمقام
رسند نیارند که خویشتن را بینند زیرا که وی این مقام بخویشتن نادیدن یافته است و چون بینند سبب

سه طامات سخنان چپ و راست و در اصطلاح متصوفه طامات عبارت از فانی شدن در خود و فانی شدن در خود فرقی که از اثبات فرزندی عوام الناس و تمیز ایشان را کنند ۱۲

سه لوت آفتاب پرست هر گاه که از آفتاب گرم و دوچه عالم بی بهره باشد لات آفتاب پرست شود بنگاه که از آفتاب بهره یابد ۱۲

نگاه دارنده تو گر کند کار افتاده گفته است یعنی تا تو با تو بود در نزاست + کعبه با طاعت خرابات است + چون ز ذات تو بود تو در دست + بنگده از تو بیت معمور است + یکون بکونا
من الخلق و مر او را از خلق ربوده باشد یعنی نگریستن با ایشان در شهرت نیفتد فلا تفتنونه بس
او را اندر فتنه نیفکند یعنی نظاره خلق نباشد تا بر یا نیفتد که خط بندهٔ از خلق دو چیز است یا نکوهش
یا ستایش و هر دو دین را تباه کند و این راست است و آن آنست که هر که مر کسی را که عابد است علا
عبادت اندر عبادت غیر معبود نا دیدنست پس هر که عجب آورد اندر عبادت نفس دید نه حق خدای پرست
بود نفس پرست بود و هر که ریا آورد اندر عبادت خلق دید نه حق خلق پرست آمد نه حق پرست چون نفس پرستد
و خلق پرستد و طمع جزا از حق کند محال باشد و یکون محفوظا عن آفات البشریة
و ان کان طبع البشریة قائما معذبا قیا فیه و نگاه داشته باشد از آفات بشریت هر چند طبع البشریت
اندر وی قایم بود یعنی باز بودن وی از ناشائستها نه ازان باشد که اندر وی خواست
آن چیز نباشد و اگر چنین بود پس بباز بودن از ناشائسته محمود و مشکور نگردد از بهر آنکه اگر
چنین باشد که در وی خواست ناشائسته نباشد اصلا یا عاجز بود یا بی آلت بود و اگاه ممتنع نباشد
ممنوع بود و ممنوع محمود و مشکور نبود و در فعل وی جزایی نباشد و از نجاست که آدمیان را بر
طاعت ثواب است و بر معصیت عقاب که هر دو آلت دارند بخلاف فرشتگان که آلت معصیت
ندارند بترک معصیت و بکردن طاعت مثاب و ماجور نباشند اما هر چه مر عامهٔ خلق را بالطبع خوش
آید از خطوظ نفس مر او را نیز خوش آید و لیکن خوش آمدن عام لغایتی باشد که مراد خود را بر فرمان
حق مقدم دارند و ایشان مراد حق را بر مراد خویش مقدم دارند فرق اینست ای برادر باید کاز
درد و حسرت فوت این حدیث خالی نباشی و نومید نشوی که عدل و فضل صفت اوست
عادل است نظر بر حکم خود دارد و مفضل است نظر بر عجز ما دارد چون نظر عدل بر حکم خود دارد خلق
اولین و آخرین بسازد و چون نظر فضل بر عجز ما گمارد همه کار ما ساخته است و همه سیات ما بحسنات
بدل شده و همه عیب ما بر نگ هنر گرفته چه جای نومیدیست بجایه گفته است بیت نومید شو
دلا تو امروز از آنکه + فردا نظرش بحکم خود خواهد بود + آن سالک همدم خواجه ابراهیم ادهم رحمة الله
علیه روزی گرد کعبهٔ معظم طواف میکرد بر زبانش میرفت اللهم اعصمنی من الذنوب

ع یعنی بیت
ع یعنی خواست
ع یعنی خواست
ع یعنی خواست
ع یعنی خواست
ع یعنی خواست
ع یعنی خواست

خداوندا مرا از معصیت و گناه نگاه دار ندانستید آنچه تو میخواهی همه میخواهند اگر ما همه را دستار عصمت بر سر نهیم
و در خزانهٔ مغفرت و جواهر معدن رحمت بر که بپاشیم اگر آلوده عصیان بود سحاب عنایت ما کرا شوید
و اگر گناه گار بود لطف ما اسرار قبول تو به باکه گوید افتادهٔ امید واری گفته است **رباعی** عاصی
شکسته گرچه بی باک بود + از بهر چه در راه تو غمناک بود + شوینده چو فضل تست آلوده مرا +
آلوده به تحقیق به از پاک بود + آمی برادر آنکه امروز الوان معاصی و اقذار سناهی از تو دور نمی آب
سحاب فضل و احسان خویش شسته گرداند فردا بحضرت انبیا و اولیا و خلق اولین و آخرین کی
فضیحت و رسوا کند سوخته میگوید **رباعی** عاشق بگنه گرچه گرفتار بود + پاشیفتهٔ
پر باده و خمار بود + از هیبت او بسیار چرا دارد باک + معشوق چو پرده پوش ستار بود + والسلام

مکتوب دهم در کرامت و استدراج | **بسم الله الرحمن الرحیم** | **و مکر و ذکر فرعون و دجال**

برادر اعز شمس الدین اکرمه الله بکرامت اولیائه بداند که قهار امت ما از اهل سنت و جماعت
و اهل معرفت اجماع است که کرامات اولیا جایز است هر چند اندر حد معجزات نیست و نزدیک معتزله
جایز نیست مگر در چیزی که عموم باشد میان عاصی و مطیع چنانکه اجابت دعا یا در بیابانی تشنه
گردد چشمه آب پدید یا کسی او را آب دهد یا گرسنه گردد میزبانی نان دهد گویند بندهٔ چون ایمان آورد
از محل عداوت بمحل ولایت آمد اگر ولایت کرامت تقاضا کردی چنانکه شما میگوئید باستی که همه را
یکسان بودی از بهر آنکه اندر معنی ولایت همه برابر اند پس باید که در حکم همه برابر باشند جواب
چنین گفته اند که ولایت ایمان محل عموم است اندر وی عاصی و مطیع برابر است نبی و غیر
نبی یکسان است اما ولایت خاص دیگر است چون ولایت خاص بود کرامت نیز خاص بود چنانکه
سلطان را سپاه باشد همه در چاکری و سپاه گری برابر اند وزیر را و حاجب را هزار کرامت باشد
که دربان و فراش را نباشد و اگر گوید چون حق تعالی خواهد که پیغامبری را به پیغامبری ظاهر
کند معجزه کند چون مثل آن بر غیر پیغامبر روا باشد شبهه افتد پس این پیغامبری بچه ظاهر کند پس
از اینجا لازم آید که پیغامبر از پیغامبر شناخته نشود جواب چنین گفته اند که ولی صادق همان
میگوید که نبی میگوید و بهمان چیز میخواند که نبی میخواند و با این هم بقرست که من این که یافتم
بتصدیق وی یافتم و پیغامبر نام پس پدید آمدن کرامت بر ولی ناپدید باشد بر نبی را و پیدا تر

راستی دعوی وی و بدین هیچ شبهه نیفتند و اصل این آنست که دو مدعی که اندر دعوی متضاد
باشند دلیل یکی دیگر را دلیل نگردد اما اگر دو مدعی یک معنی را دعوی کنند و یکدیگر را مصدقت
باشند دلیلی که مر یکی را قایم شود آن دیگر را دلیل باشد چون راست بیّنه مر یکی را از روی حجت باشد
مر همه وارثان را از بهر اتفاق ایشان اندر عصبیت و استحقاق و اگر گویند چون ولی را کرامت بود
ناقض عادت که در حد معجزه رسد پس دعوی نبوت کند گوییم این محال است زیرا که شرط ولایت
صدق قول است و دعوی نبوت خلاف معنی کذب بود و کاذب ولی نبود و اگر گویی چون گفتی که معجزه ناقض
عادتست و دلالت صدق پیغامبر است پس حق جنس آن بر غیر پیغامبر روا داری این معتاد گردد
و حجت نماند گوییم این برخلاف آنست که تو را صورت بسته است از آنکه معجزه عادات خلق را ناقض است
و چون کرامت ولی عین معجزه باشد همان برهان نماید که معجزه نبی نمود زانچه کرامت است معجزه پیغامبر
که شریعت وی باقی است باید که حجت وی نیز باقی باشد پس اولیا گواه اند بر صدق رسالت رسول
تا قیامت و اگر گویی فرق چیست میان معجزه و کرامت بدانکه در معجزه اظهار شرط است و در کرامت
کتمان شرطست و دیگر آنکه انبیا بدانند که این معجزات ست و پیش از آمدن خبر دهند از معجزات اما
اولیا ندانند که این کرامات ست و از رفتن کرامات خبر ندارند و پیش از آمدن کرامات خبر ندهند
و این بدان اصل ست که ولی را محل ولایت ثابت نگردد تا خویشتن را کمترین همه خلق نداند چون
خویشتن را چنین داند او را دعوی کرامت کی بود و چون دعوی نباشد بآمدن و رفتن کرامت خبر
چه دارد و گفته اند هر کرا از حق خبر حق چیزی باید او را مقام ولایت نیست چون دعوی کرامت کند
از دوست غیر دوست خواست پس این نفی ولایت باشد نه ثبوت ولایت چون این مقدار بدانستی
اکنون بدانکه اگر کذّابی دعوی پیغامبری کند روا نباشد که خداوند او را معجزه دهد چنانکه صادق را
زیرا که نبی صادق هست و محق و ایمان آوردن بوی واجب و متنبی کاذب ست و مبطل و ایمان آوردن
بوی روا نه پس چاره نیست که محق باید که از مبطل جدا بود آن به معجزه باشد پس اگر این معجزه هر دو را
باشد فرق نماند میان محق و میان مبطل و پدید نیاید مر خلق را که مارا بکه ایمان باید آوردن و متابعت
افتد میان صادق و کاذب که هرگز بر نخیزد اما اتفاق کرده اند مشایخ این طایفه و جملا اهل سنت
و جماعت بر انکه روا باشد که فعلی ناقض عادت مانند معجزهٔ انبیا و کرامات اولیا پدید آید بر دست

کافر نعمت [illegible] کذب وی شک نیفتد و این چنان بود که فرعون چهارصد سال عمر یافت که
دیرا اندران میان هیچ بیماری نبود و آب از پس وی ببالا برشد و چون او بایستاد آب بایستاد
و چون او برفت آب برفت پس هیچ عاقل را اینجا شبهه نیفتد در آنکه او دعوی خدایی سیکرد زیرا که
همه عقلا متفق و مقرانند که خداوند جسم و جوهر و خورنده و خسپنده و رونده و آئنده و گوشت و پوست
نیست و اگر چنین افعال ناقض عادت بروی بسیار پدید آمدی هیچ عاقل را بر کذب دعوی وی شک
نبودی و شبهه نیفتادی زیرا که اگر یک چیز از خلاف عادت که بروی پدید آید کسی را شبهه خواهد افکند
هزار چیز ظاهر که بروی پدید آمده هست شاهد است بر کذابی وی آن شبهه را دفع کند و مانند
این ما را حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم که سر صادقانست خبر داده است که اندر آخر زمان
دجال خواهد آمد و دعوی خدائی خواهد کرد و کوه ابگینه یکی بر راست وی و یکی بر چپ وی میرود
این کوه که بر راست بود جایگاه نعیم بود و آنکه بر چپ وی بود جایگاه عذاب بود گوید این بهشت است
اندرین و دوزخ هر که بمن ایمان بیارد او را اندرین بهشت اندازم و هر که بمن ایمان نیارد او را
اندرین دوزخ اندازم و حق تعالی بدست وی یکی را بمیراند و یکی را بزیاند آنچه که یاد کردیم مانند
بمعجزه و کرامات ست و خدایتعالی همه مردمان را بدهد از بهر آنکه اینجا شبهه نیفتد که هر که هست داند
که هر که بر خر نشیند خدای نبود و اعور خدای نبود و خورنده خسپنده خدای نبود پس این استدراج
و مکر بود و معنی استدراج آن بود که ایشان هر چند بی حرمتی کنند ایشانرا بآسانی و میراد گذارد
تا در بحر متی و تمردی خویش هلاک شوند چنانکه با فرعون کرد آنگه مر او را آب روان نکرد وی از
دعوی خدائی باز گشتنی و معنی مکر آن بود که نجات نماید و هلاک آرد و عزیمایند ذل آرد هدی نماید
و ضلال آرد و اما صفت این باشد یعنی هرگاه که دشمن را چیزی از این معنی بدهند همه
استدراج و مکر باشد پس این سه گونه آمد انبیا را دهند و اولیا را دهند و اعدا را دهند اما
انبیا را معجزات باشد و اولیا را کرامات باشد و اعدا را مکر و استدراج باشد و در بعضی نسخه
آورده اند که نقض عادات از عالم غیب که بر دست انبیا رود آنرا معجزه گویند و آنچه بر دست
اولیا رود آنرا کرامات گویند و آنچه بر دست بجانین و صبیان و عامهٔ خلق رود آنرا عون
گویند و آنچه بر کافر رود آنرا مکر و استدراج گویند که استدراج و تمکور بدانچه یابد بنازد و بر وی

و عون کافر استدراج و مانند آن

اعتماد کند و خود را مستحق آن داند و بر دیگران تطاول نماید باز بکرم از کرامات بگریزد
تبرسد و تفریاد آید و تن خویش را خوار تر گیرد تا بزرگان گفته اند بیشتر قطیعت درین راه
اند کرامات پدید آید از بهر آنکه مرید را به همان مقدار که باغیر حق سکون افتد از حق قطیعت
و بُعد پدید آید و مثال این آنست که مادر چون خواهد که فرزند را از کنار خود دور کند یا
بیرون فرستد پارهٔ حلوا بدست وی دهد چون کودک زیرک باشد حلوا بیند از دور و دگر رود
مادر دست را آویزد و اگر نادان بود حلوا بگیرد و شادی بکند و بدر رود و یا باب اندر افتد
یا زیر پای ستور آید حلوا بیند فراق مادر نه بیند پس چون حلوا گیرد مادر را بر هاند و چون از من
مادر گیرد حلوا خود او را بود و مادر نیز و گروهی از بزرگان چنین گفته اند که کرامات نگرست
و آرایش و پرورش است هر شتری را که به پرورند و بیارایند و گرد شهر بگردانند خلق از
نظاره عزا و بینند و ذبح او بزیر کارد پنهان بود تا گلو نخواهند بریدن تا وی این فعل نکنند
تا یکی از مشایخ چنین گفته است رحمة الله علیه که بت اندر عالم بسیار است یکی از بتان
این طائفه کرامات است تا کافر را با بت تعلق بود اعدا باشند چون از بت روی گردانند
و تبرا کنند او بیا گردند همچنین بت عارف کرامات است اگر با کرامات سکون گیرد محجوب گردد
و اگر از کرامات اعراض نماید و تبرا کند مقرب و مکشوف بود رباعی هرگز نشود ای بت بگزیدهٔ
من ❊ مهرت زدل و خیالت از دیدهٔ من ❊ گر از پس مرگ من بجوئی یابی ❊ آن ذوق در استخوان
بوسیدهٔ من ❊ و این سر آنست که در مکتوبی تحریر افتاده است که صحت ولایت متعلق باعراض از
غیر دوست است و ترک ماد و ن الحبیب ترک و اخذ هر دو ضد اند چون بکرامات اقبال کرد و کرامات
دید و بر کرامات اعتماد کرد از دوست اعراض کرد و بغیر دوست اقبال نمود وَلَا بَقَاءَ لِلْوَلَايَةِ
مَعَ الْاِعْرَاضِ عَنِ الْحَبِيْبِ وَالْاِقْبَالِ اِلٰى غَيْرِ الْحَبِيْبِ نقلست که وقتی سلطان العارفین خواجه
بایزید بسطامی قدس الله سره در بیغمبر آبی پیش آمد که بکشتی باید گذشت و کشتی حاضر نبوده در خاطرش آمد که جگونه
گذرم در حال بدید که در میان آب راه پدید آمد فریاد برآورد و گفت المکر المکر و باز گشت و گفت
رباعی من بگرمای قیامت خون خورم بر یاد دوست ❊ جوی شیر از نما کو تشنهٔ کوی تو بود ❊
و دیگری بر این معنی اشارت کرده است رباعی حاشاک دلم از تو جدا خواهد شد ❊ یا با کس دگر

آشنا خواهد شد از همه تو بیگانه گردد ای برادر دوست چو روزگوی تو بگذرد کجا خواهد شد ای
برادر آخر شنیده که اِنَّ الْحُبَّ اَوَّلُهُ حُمَیَّةٌ وَآخِرُهُ مَمَاتٌ وَاَوَّلُهُ خَطَلٌ وَاٰخِرُهُ قَتْلٌ اول محبت
حمیاست و آخرش ممات و اول محبت مکروهیت و آخرش قتل و اَوَّلُهُ کَرَامَةٌ وَاٰخِرُهُ غَرَامَةٌ
اولش کرامت و آخرش غرامت ازینجاست گفته اند که بلا در محبت دریابد چنانکه نمک
در دیگ سنگ است که گفت **بیت** آسایش نیج کشیدن بجوی آنکه روزی طبیب بر سر بیمار بگذرد
و این دانی چیست هر آن صاحب جمالی که بر عاشق خود ناز نکند و او جمال خود نداده باشد بحق حق
که داد جمال حضرت پاک و آنست که اگر فردا خطاب آید که در بانگر تو کوئی که در بیغ باشد که چنان
جمال از نظر چون می دیدن کسی گفته است **بیت** بخا حدیث دلش نهار تا نگوئی ✦ کان در زبان
نیاید و اندر دهان نگنجد ✦ ای برادر آن روز که بساط محبت گسترانیدند همه مردمان را آتش در زدند
اینک آن سالک اول آدم صفی صلوات الله سه صد سال خون جگر بر رخساره باریده و اینک نوح
برگزیده را تیر اِنَّهُ لَیْسَ مِنْ اَهْلِكَ بر جگر او زده و اینک ابراهیم خلیل الله را امة جلت
پوشانیده پس انگاه نمرود طاغی را بروی گماشته در منجنیق بلا نهاده و اینک یعقوب هشتاد
سال در بیت الاحزان سوخته و اینک مهتر یوسف را به سر چهار سوی بازار مصر در صف بندگان
هل من مزید کرده و بچند درم ناسره فروخته و اینک زکریا را با آره دو پاره کرده سر آنست که سوخته
گفته است **قطعه** اینهمه میکنند و لیک نه بیم ✦ مرد را زهره نی که آه کند زانکه درکیش ایشان اینست ✦ آه مکنید ابتاه کنید والسلام

مکتوب یازدهم در احوال صدیقان | بسم الله الرحمن الرحیم | **و نماز برای حاجات و کفایت مهمات**

برادر اعز بس الدین بداند که احوال صدیقان بحر طهارتست اما گفته اند حکایت عن الجماد لا حرج کسانیکه
ارواح ایشان مورد فیوض خاص الطافت و دلهای ایشان معادن اسرار صمدیت است ایشان را
با حق سبحانه و تعالی نقدست و وعد و وعید در حق ایشان ظاهر است آنچه وعید دیگرانست ایشان را امن است
و دنیا و آخرت در فرمان ایشان کنند اما ایشان را بدنیا گذارند نه بآخرت شبی خواجه جنید رحمة الله علیه بر حالت
تا بمسجد شونیزیه رود و مشغول شود که در بغداد آن جای اولیاست چون پیش در مسجد رسید شخصی
با هوال و منکر دید ایستاده گفت کیستی که در دل من ترا انکارست گفت من ابلیسم که ترا آرزوی دیدن
[illegible] گفت [illegible] گفت بگوی گفت ترا باد ستان حق دست بود گفت نه گفتم چرا

گفت اگر خواهم که ایشانرا بدنیا گیرم در آخرت گریزند و اگر خواهم که بآخرت گیرم در حضرت خداوند خویش گریزند و مرا آنجا راه نه عزیزی اشارت کرده است رباعی هر کرا این عشق بازی در ازل آموختند ۞ تا ابد در جان او شمعی ز عشق افروختند ۞ آندلی را کز برائی وصل او پرداختند ۞ همچو بارش از دو عالم دیدگان بر دوختند ۞ پس گفت ای ملعون ترا بر سر ایشان اطلاعی باشد گفت نه مگر یک وقت و آن آنست که چون در سماع ایشان را وجدی بود من دانم که ایشان را چه پدید آمده است این بگفت و غایب شد خواجه جنید رحمة الله علیه متفکر و ملتفت در مسجد در آمد از گوشهٔ مسجد آواز برآمد که ای فرزند نگر تا بقول این دشمن فریفته نشوی که ولیکن خداوند عزوجل عزیزتر ازان است که پیش ایشان بجبر غیل و بیکاییل نماید بدین دشمن کی نماید خواجه جنید بدید آن پیرش بود خواجه سری سقطی رحمة الله علیه خوش گشت و خواجه اویس قرنی را در عالم الشربت بشتر بانی بپوشیدند تا جز مصطفی کسی او را نشناخت و چون روز قیامت او را حشر کنند هفتاد هزار ملک الصورت او را نظاره آیند تا کس ابد و راه نبود هر کجا که در ان اقطار و جوانب مملکت ولی بود بر رود مدد آن در دل سینهٔ پاک مصطفی بود صلی الله علیه وسلم چون در دل اویس در قرن بعد محتاج گشتی مصطفی علیه السلام بدین عبارت مدد بفرستاد که اِنِّی لَاَجِدُ نَفَسَ الرَّحْمٰنِ مِنْ جَانِبِ الْیَمَنِ هیچ این لفظ برقی ست از عین توحید و این سر نکسی بزبان عبارت کشف تواند کرد و نه بسمع غفلت کسی تواند شنید آنجا عَلِمَ مَنْ عَلِمَ وَجَهِلَ مَنْ جَهِلَ گویند و بگذرند فرد ۞ یک منت از منتها خدا یتعالی بر صدیقان خویش کرد نزاع القبائل اندان خواهد بود که اَنَا اَعْلَمُ بِکُمْ کسی نه من شمارا نی نام گردانیده بودم و از کوی شما شمارا مدر ربوده بودم تا عشق نام و ننگ شما را داد چنانکه شوریده برانعینی اشارت کرده است قطعه در تنگدهٔ بین که بت پرستان چه کنند ۞ با تنگ دلان تنگدستان چه کنند ۞ من مست توام مرا نکو باید داشت ۞ ورنه دانی بتا که مستان چه کنند ۞ شیخ ابو القاسم رحمة الله علیه در عهد خویش معتمد ابو صدیقان راهمه عارفان بود اللّٰهُمَّ کَمَا اَنْسَیْتَنِی عَلَی النَّاسِ فَاَنْسِهِمْ عَلَیَّ خداوندا چنانکه مرا بر دل خلق فراموش گردانیدهٔ ایشانرا نیز بر دل من فراموش گردان تا کسی مرا نشناسد و نه کس من اما از اینجا ارباب بصیرت گویند اگر خلق انصاف بهمدیگر شناخت مر یکدیگر را وبال است مگر که میان هر دو تنی که یکدیگر را می شناسند و با یکدیگر دوستی برای خدای دارند چنانکه قرآن قدیم خبر کرده است اَلْاَخِلَّاءُ یَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا الْمُتَّقِیْنَ

نوری را رحمة الله علیه قمر الصوفیه گفتندی هر وقتی که سخن گفتی نوری از دهان وی بیرون آمدی
و بر آسمان تافتی برای آن نوری گفتندی وقتی یکسال از مجاهدت بیرون نیامد و با کس سخن
نگفت و بعد از یکسال مناجات کرد و گفت اَللّٰهُمَّ اَسْتُرْنِیْ فِیْ عِبَادِكَ وَبِلَادِكَ ای خداوند
مرا در میان خلق و شهرهای خویش پوشیده دار که طاقت آن ندارم که انگشت نمای
خلق گردم یا کسی بسر من راه یابد یکی از اهل دراین گفته است رباعی عشق آمد و
جان من فدای جانان داد ✣ معشوق ز جان خویش ما را جان داد ✣ زین گونه پیامها که
او پنهان داد ✣ یک ذره بصد هزار جان نتوان داد ✣ این خطاب بدل او آمد که الحق
لا یستره شیء یا نوری تو بر خلق خورشید فلک حقیقت گشته پوشش نه پذیری گفته
صدیقان هست اَلْمَحْمُوْدَةُ رَاحَةُ الْقَلْبِ وَالْحَاسِدُ لَا یَرْضَاهَا وَالشُّهْرَةُ آفَةٌ وَكُلُّ
یَتَمَنَّاهَا گم نامی راحت دل هست و هیچ یکی بدان خوش نه و شهرت آفت ست و همه خلق در آرزوی
آن ای برادر نامی که بمرگ تو خواهد خواست آن نه نامست وصیت اهل سعادت هست
هر قبولی که کسی را امروز پدید آید در میان خلق مقربان هفت آسمان منشور سعادت
او نخوانند و بر دی خطبهٔ محبت نکنند جاهی که از دین خیزد جاه آن جاه هست که فردای
قیامت ظاهر شود چنانکه مصطفی صلی الله علیه وسلم از خواجهٔ اویس قرنی خبر داد در میان صدیقان
صحابه که روز قیامت خطاب اهل سعادت آن باشد که شما بدار السلام روید و اویس قرنی
را بگوئید که آفتاب قیامت امروز خشمگین ست تا بد بسایهٔ عرش آی و زبان صدق را شفاعت
مجرمان است برکشای که حکم ما اینست که بعد دموی گوسفندان قبیله ربیعه و مضر امروز از مجرمان امت محمد در گرو
تو بفردوس سانیم اویس تا درین عالم بود خویشتن از خلق چنان نگاه داشت که هیچکس در ان قبیله که
وی بود خوارتر از وی نبود و هر کجا که در قبیله سنگی زیادت آمده بودی در وی انداختندی و همه بازی
استخفاف با او بکردندی مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم در صدر نبوت خویش لوح دولت او چنین میخواند
که انی لاجد نفس الرحمان من جانب الیمن سر اینست که گفت رباعی ای عاشق اگر بکوی ما
گام زنی ✣ در دم باید که ننگ با نام زنی ✣ سر رشتهٔ روشنی بدست تو دهند ✣ گر سر آتش چو
شمع بر کام زنی ✣ چون هرمز ابن حیان رضی الله عنه خواجه اویس قرنی رحمة الله علیه را

بدید گفت یا اویس حدثنی عن رسول الله ولا احفظه ترا چیزی از اخبار رسول صلی
الله علیه وآله وسلم روایت کن تا از تو یاد گیرم گفت من برگ آن ندارم که مردمان برمن گرد
آیند و مرا محدثی و یا قاضی و مفتی سازند مهم ترازین شغلی دارم مرا مفرد و دار چنین قصه که سر
سینه ما بر کرده است زور محدثی کجا دارم مهری از لا اله الا الله و امن ما گرفته است ما را چیزی
دیگر نمیگذارد و حسرت نایافت در نخوت خواجگی ما آتش قهر در زده است و صفوت توحید ما را از
سر دو جهان بیگانه کرده است و اسرار صمدیت اندوده ابد بر دل ما وقف کرده است و همت فلاس
ما را ه امن بر ما زده است و عصیبت نایافت روی امید ما را سیاه کرده است و تعریف مصطفی
صلی الله علیه وآله وسلم ما را به نعت ذمی طمر عن مفید کرده است و تیر این لفظ آنی لاجد نفس
الرحمن من جانب الیمن ما را در ماتم ابد نشانده است سوخته گوید رباعی سوز دل خسته
از وصالت نشست ✤ واین تشنگی از آب زلالت نشست ✤ نی رنگ وجود ما ز هستی
برخاست ✤ از جان هوس عشق جمالت نشست ✤ گفته عارفان است که حقا ثم حقا
که هیچ آوازی نزدیک خداوند تعالی محبوب تر از آواز نوحه کردن بر خویشتن نیست پس امروز
شاید که صدیقان این راه خداوندان دین نوحه گری از خواجه اویس قرنی بیاموزند
برادر هر که او را در هر لحظتی بر خویشتن ماتم و نوحه گری نیست بطالیست پر از غفلت بقیامت
مردار لیست پر از حسرت این چه طمعهای فاسد است که امروز هر کسی افتاده است جاه و حشمت
دنیا می باید و نفاذ امر نهی می باید و عز و ناز دنیا می باید و عزت و تماشا علی الدوام می باید
و با انیمه آشنائی با حضرت خداوند می باید و هذا محال قطعه جان بازکه وصل او بدستان
ندهند ✤ شیر از قدح شرع بمستان ندهند ✤ آنجا که بهم می همه مردان نوشند ✤ یک جرعه
ازان بخود پرستان ندهند ✤ ای برادر تا توانی عمر در خدمت کفشی صرف کن و در سایه
دولت خداوند دین پناه سماز باری در دین بدست آر که یار در دین سخت عزیز
است و بقطع بدانکه راه دین بی یار نتوان رفت و اگر گوئی چکنم مرا یار در دین
نمیسر نمی شود باری قبار عشق این نفس کافر از پشت باز کن و بادی در بی دینی یار مشو که
عمرت بباد داد و دینت غارت کرده با قیامت بیگانه کرد و با دنیا آشنا کرد و کار

از قاعدهٔ دولت برآورد و سرای دینت خراب کرد و تو هر روز بر دی عاشق تری و هر ساعتی او را محب تری بحقیقت بدانکه نفس عدو دین خدا ایست او را بدشمنی گیر تا باز رهی و وفا دین خویش بینی و با خلق جلوه کنی که قدسیان از تو غیرت برند سوخته گفته بهت ربا عی از عشق می چو بر لب آید جانم ❊ گفتم نکنی بوصل خود مهمانم ❊ گفتا اگرت وصال ما می باید ❊ در خویش گمان تو تا ببینم تا نم ❊ در تضمار حاجت و کفایت مهمات این چهار رکعت نماز بگذارد در هر رکعتی که خواهد اما در شب آدینه بهتر در رکعت اول فاتحه یکبار و صد بار آیه لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّی کُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ وَنَجَّیْنٰهُ مِنَ الْغَمِّ وَکَذٰلِكَ نُنْجِی الْمُؤْمِنِیْنَ و در رکعت دوم فاتحه یکبار و صد بار اِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ و در رکعت سوم فاتحه یکبار و صد بار آیه اُفَوِّضُ اَمْرِیْ اِلَی اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِیْرٌ بِالْعِبَادِ و در رکعت چهارم فاتحه یکبار و صد بار آیه نِعْمَ الْمَوْلٰی وَنِعْمَ النَّصِیْرُ و چون سلام دهد صد بار بگوید رَبِّ اَنِّیْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ این نماز را عزیز دارد که در جملهٔ مهمات و حاجات خویش بکار برد و درین نماز فتوح بسیار است والسلام

مکتوب | بسم الله الرحمن الرحیم | دوازدهم در انوار

برادر شمس الدین نور الله قلبه بنور معرفته بداند چون آئینهٔ دل صاف شود و زنگار طبیعت و ظلمات صفات بشریت از و محو گردد قابل انوار غیبی شود و در بدایت حال آن انوار بیشتر بر مثال برق و لوامع و لوایح پدید آید چندانکه صفا زیادت میشود آن انوار بقوت تر و زیادت تر میگردد بعد آن برق بر مثال چراغ و شمع و مشعله و آتش افروخته شود انگاه نور بار علوی پدید آید ابتدا بر صورت ستارگان خورد و بزرگ انگاه بر مثال ماه دیده شود بعد ازان بر مثال خورشید پیدا گردد پس بدانکه هر نور که بر صفت و صورت برق و لوامع و لوایح دیده شود بیشتر از برکت وضو و نماز باشد وقتی مریدی از آن شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله سره العزیز وضو ساخته بود در خلوت خانه رفت نوری دید نعره زد که خدای را دیدم شیخ از ان حال واقف گشت گفت ای کار نا دیده آن نور وضوئیست تو از کجا و آن حضرت

الا کجا اینک که اگر سایهٔ دولت آن پیر نبود بیچاره هلاک شدی اما آنچه در صورت چراغ و شمع و مشعله و مانند این دیده شود آن نوری باشد از ولایت شیخ یا از حضرت نبوت صلی الله علیه وآله وسلم و آن چراغ و شمع دل بود که بدان مقدار منور شده است و اگر بصورت قندیل و مشکاة بیند همین معنی باشد که گفته شد و اما آنچه در صورت علویات بیند چون ستاره و ماهتاب و آفتاب آن انوار روحانیت بود که بر آسمان دل بقدر صفا ظاهر می گردد چون آئینهٔ دل بقدر ستاره صافی شود نور روح بقدر ستاره پدید آید و چون ماه بیند اگر ماه تمام بود بدانکه دل تمام صافی شده است و اگر نقصان دارد بقدر نقصان کدورت باقی است و چون آئینهٔ دل در صفا بکمال رسد قابل نور روح گردد بر مثال خورشید بیند چنانکه صفا زیادت شد نور خورشید درخشان تر بود تا وقت بود که در روشنی هزار بار از خورشید تابان تر بود و اگر ماه و خورشید هر دو یکبار بیند ماه دل بود که از عکس نور روح منور شده است و خورشید روح باشد که دیده شود اما هنوز از پس حجاب طالع میشود تا خیال او را بر صورت خورشیدی بیند و الا نور روح بی شکل و بی صورت است و گاه بود که پرتو انوار صفات خداوند عزوجل بر قضیهٔ مَنْ تَقَرَّبَ اِلَیَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ اِلَیْهِ ذِرَاعًا استقبال کند و از این حجاب روحانی دولی عکس بر آئینهٔ دل اندازد و بقدر صفای آن بنماید و اگر کسی گوید چگونه تواند دانستن که پرتو نور صفات خداوند است جواب چنین گفته اند انچه از انوار صفات حق سبحانه مشاهدهٔ دل شود همان نور معرف او گردد و تعریف خود هم خود کند و ذوقی بجان پدید آید که بدان ذوق بداند که این انچه می بیند از حضرت خداوند تعالی است نه از اغیار و این معنی ذوقی است در عبارت در شوار آید و گفته اند انوار صفات جمال مشرق است نه محرق و انوار صفات جلال محرق است نه مشرق عقل و فهم اینجا بگداز د و گیرد نتواند گشتن و گاه بود صفا دل بکمال رسد از سَنُرِیْهِمْ آیَاتِنَا فِی الْاٰفَاقِ وَفِیْ اَنْفُسِهِمْ پدید آید اگر در خود نگرد همه حق بیند و اگر در موجودات نگرد همه حق می بیند چنانکه آن بزرگ گفت مَا نَظَرْتُ فِیْ شَیْءٍ اِلَّا وَرَاَیْتُ اللّٰهَ فِیْهِ نظر نکردم در چیزی

انوار جمال مشرق است و انوار جلال محرق

نگر آنکه دیدم خداوند را در وجود نور حق تعالی عکس بر نور روح انداز و مشاهده با ذوق شهود آمیخته بود و چون نور حق تعالی بی حجاب روحی و دلی در شهود آید بی رنگی و بی کیفیتی و بی حدی و بی مثلی و بی ضدی آشکارا کند ممتنک و ممکن از لوازم او شود اینجا نه طلوع ماند و نه غروب نه یمین ماند و نه یسار نه فوق ماند نه تحت نه مکان ماند و نه زمان نه قرب ماند نه بعد نه شب ماند و نه روز اینجا نه عرش ست و نه فرش نه دنیا نه آخرت قلم را اینجا سر شکست زبان را حرکت نماند و عقل در چاه عدم فرو رفت و فهم و علم در بادیهٔ حیرت گم شد ندا کنون تو درین حسرت میگداز که در مقام بعد باشی در حسرت نایافت بهتر از انکه در مقام قرب باشی در عجب یافت که آن عجب مقدمهٔ زوال است این حسرت سبیلت عطا و نوال حاصل الامر اینست که راه از خود پاک می باید کرد و رجا بشریت چاک می باید کرد و خاک در دیدهٔ طمناک می باید کرد که درین راه خویشتن نمایان در حکم مختشانند در عهد آدم علیه السلام یک کس بود که خود را نمود هر چند که معلم فرشتگان بود و مقدم ایشان چون خود را پیدا کرد دیر امحنث و هوش گردانیدند و خانه آرای دنیا بدو سپردند تا در دیدهٔ دون همتان شست می آراید تهری اند بر ابلیس و تمام راند و لطفی کرد با این یک مشت خاک و تمام کرد یکی را تاج دار کرد و یکی را تاجدار کرد چنانکه ابلیس را تردی کرد که هرگز قبول نکند و آدم را قبولی کرد که هرگز رد نکند دانی چیست هر جا که صاحب جمالی بود در مقابلهٔ وی سیاه روی بود هر آن کوشکی که در مقابلهٔ وی مزبله نبود ناقص باشد همچنین هر کجا دلی بنور طهارت بنگاشت در مقابلهٔ او مزبلهٔ نفس خبیث بداشت چون لباس طهارت در دل پوشند آن نقطهٔ ظلومیت و جهولیت برود عرض کنند تا خویشتن را فراموش نگرداند و اندکه کیست طاؤس چون آن پر های خویش بگستراند بهر تحمل شادی دیگرش پیدا آید راست چون بپای خود نگرد از دست بیفتد والسلام

مکتوب سیزدهم | بسم الله الرحمن الرحیم | در کشف عالم تجلیات

برادر اعز سدید الدین اعزه الله بمکاشفات اسراره بداند که حقیقت کشف از حجاب بیرون آمدن صاحب کشف ادراک چیزی کند که پیش ازان ادراک نکرده باشد چنانکه فرعون فکشفنا عنک غطاءک یعنی از نظر تو پرده برداشتم تا مکشوف نظر تو گشت آنچه پیش ازین

نمی دیدی وحجاب عبارت از مولانی است که دیدهٔ بندهٔ از کمال جمال حضرت عزت بدان محجوب وممنوع است وآن جاگهی عالمها مختلف است چون دنیا وآخرت برزایی هیزده هزار عالم گویند وبرزایی هشتاد هزار عالم گویند وبرین هشتاد هزار عالم درنهاد آدمی موجود است وبحسب هرعالمی آدمی را دیده ایست که آن عالمها بدان دیده مطالع تواند کرد درحال کشف واین هشتاد هزار عالم در دو عالم مندرج ست که ازان عبارت نور وظلمت کردیعنی ملک وملکوت ونیز غیب وشهادت گویند وجسمانی وروحانی نیز گویند دنیا وآخرت نیز گویند جمله یکی ست اما عبارت مختلف ست پس حق سبحانه وتعالی سالک صادق بجذبهٔ ارادت از اسفل السافلین طبیعت روی باعلی علیین شریعت نهد وبقدم صدق جادهٔ طریقت برقانون شرع در پناه بدرقهٔ پیر سبز پوش گیرد از هر حجاب که گذر کند ازان هشتاد هزار حجاب اورا دیدهٔ بمناسب آن مقام کشاده شود واحوال آن مقام منظور نظر او گردد اول دیدهٔ عقل او کشاده گردد بقدر رفع حجاب معانی معقول نمودن گیرد وباسرار معقولات مکاشف شود واین را کشف نظری گویند بدین اعتمادی زیادت نباشد تا انچه در نظر می آید در قدم نیاید اعتماد را نشاید مصرعه

نی هرچه تو بینی بتو بخشندای دل ✽ بیشتر حکمای فلاسفه درمقام بماندند واین راه وصول مقصد حقیقی شناختند وچون روندهٔ صادق از کشف معقولات گذر کرد کشف دلی پدید آید واورا کشف شهودی گویند انوار مختلف کشف افتد بعد ازان مکاشفات سِرّی پدید آید واورا کشف الهامی گویند که اسرار آفرینش وحکمت وجود هر چیزی ظاهر شود واینست معانی آنکه گفت رباعی

ای کرده عنست غارت هوش دل ما ✽ دردی تو شده خانه بدوش دل ما
سِرّی که مقدسان ازان بیخبرند ✽ عشق تو فرو گفته بگوش دل ما

بعد ازان مکاشفات روحی پدید آید که آن را کشف روحانی گویند درین مقام بهشت ودوزخ ودیدن ملائکه وگفتن سخن با ایشان وشنیدن پدید آید وچون روح بکلی صفا گیرد واز کدورت جسمانی بکلی پاک شود کشف عالم نامتناهی پدید آید دائرهٔ ازل وابد نصیب دیدهٔ وی گردد اینجا حجاب زمان ومکان برخیزد تا انچه در زمان ماضی رفته است درحال ادراک کند تا کسی باشد که ابتدای آفرینش موجودات ومترتب آن در نظر او آید وهمچنین انچه در زمان مستقبل خواهد بود آنرا

در حال ادراک کند چنانکه حارث رضی اللہ عنہ گفت اَنِّی اَنْظُرُ اِلٰی اَهْلِ الْجَنَّةِ یَتَزَاوَرُوْنَ وَاِلٰی اَهْلِ
النَّارِ یَتَعَاوَوْنَ پس چون حجاب مکان زمان دنیاوی برخیزد زمان و مکان اخروی
کشف شود هم در یک مقام باشد که حجاب جهات برخیزد از پس همچنان بینند که از پیش بیند که
پیغامبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفته است من چنانکه از پیش می بینم همچنان از پس می بینم
و آنچه خلق کشف و کرامت گویند در یک مقام باشد از اشراف بر خاطرها و اطلاع بر کارها از
دور و در رفتن بر آب و آتش و هوا و طی زمین و غیر آن اما ازین جنس کرامات را اعتباری
نیست زیرا که اینچنین چیزها اهل دین را و غیر اهل دین را چون بمجاهده روح خود را صافی گردانید
پدید آید پیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم ازین صیاد پرسید مَاتَرٰی قَالَ اَرٰی الْعَرْشَ عَلَی
الْمَاءِ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذَاكَ عَرْشُ اِبْلِیْسَ چه می بینی گفت عرش
را می بینم بر آب پس پیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم گفت آن عرش ابلیس است و ازین جنس دجال
را نیز خواهد بود تا در حدیث آمده است مرده را بکشد و باز زنده کند اما آنچه ازو بحقیقت کرامت
توان گفت آنست که آن خبر اهل دین را نموده است که بعد از کشف روح و مکاشفات
خفی پدید آید زیرا که روح کافر و مسلمان یکیست اما خفی خبر خاصان حضرت را نیست که آن
روح حضرتی ست چنانکه فرمود کَتَبَ فِیْ قُلُوْبِهِمُ الْاِیْمَانَ وَاَیَّدَهُمْ بِرُوْحٍ مِّنْهُ و روح پیغامبر
علیہ السلام فرمود کَذٰلِكَ اَوْحَیْنَا اِلَیْكَ رُوْحًا مِّنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِیْ مَا الْكِتٰبُ
وَلَا الْاِیْمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنٰهُ نُوْرًا نَّهْدِیْ بِهٖ مَنْ نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا یعنی روح نورانی
حضرتی به بعضی بندگان و هم بجز از بندگان دیگر تا بواسطهٔ آن راه یابند بعالم صفات
خداوندی جل جلالہ اشارت برین ست که گفت مثل رستم را هم خرش رستم کشد پس گفتند
که خفی واسطهٔ دو عالم آمد یکی صفات خداوندی دوم عالم روحانیت تا دل قابل مکاشفات
حضرت خداوند تعالی گردد و عکس آن اخلاق بعالم روحانیت رساند تا بشر تخلقوا
باخلاق اللہ شرف گردد و این را کشف صفاتی گویند درین حال اگر بصفت علمی
مکشوف شود علوم من لدنی در مرید پدید آید و اگر بصفت سمعی مکشوف
شود سماع کلام و خطاب پدید آید و اگر بصفت بصیری مکشوف شود رویت

مشاہدہ پدید آید اگر بصفت جمال مکشوف شود ذوق شود و جمال خضر پدید آید اگر بصفت
جلال مکشوف شود فنا حقیقی پدید آید اگر بصفت قیومی مکشوف شود بقاء حقیقی پدید آید
و اگر بصفت وحدانیت مکشوف شود وحدت پدید آید و باقی صفات ہمہ برین قیاس فہم باید کرد
کسی بدین مقام اشارت کردہ ہست و گفتہ **نظم** تا بر سر کوی عشق تو منزل ماست ٭ ہر
دو جہان بجملہ کشف دل ماست ٭ و انجا کہ قدم گہ دل مقبل ماست ٭ مطلوب ہمہ جہانیان
حاصل ماست ٭ ای برادر کار دنیا علت ہست تو امیدی بر اوی نیست و باد لطف در وزیدن
بساعتے کار افتادہ بسازد و در شب قدری مہتری جبرئیل علیہ السلام را فرمان رسید
کہ امشب در عالم سفلے نظری کن تا چہ بینی بحکم فرمان در نگریست اہل عالم را یافت ہمہ در خواب
ماندہ مگر پیری بت پرست در پیش بت مست سر بسجدہ نہادہ بزاری از وی حاجت خویش
درخواست کردہ مہتر جبرئیل علیہ السلام خواست اگر فرمان بود این را بقہر ہلاک کنم و روے
زمین پاک کنم ندا آمد یا جبرئیل اگر او ما را بخداوندی نمی شناسد ما او را بہ بندگی می شناسیم
در شب قدری دیگر بہ مہتر جبرئیل خطاب آمد کہ بطلب امشب و در یاب بیدار و ہوشیار
را چون مہتر جبرئیل نظر کرد در محراب پیری دید یک قدم ایستادہ ما خداوند خویش بصدق دل
در راز کشادہ فرمان رسید یا جبرئیل این آن بندہ ہست کہ از کمال بیخودی در پیش
جہت افتادہ بود آن شب در بیگانگی نشانہ بود و امشب در آشنائی یگانہ ہست والسلام

مکتوب چہارم در تجلی و دیدار	**بسم اللہ الرحمن الرحیم**	**محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم و حضرت عزت**

برادرم شمس الدین اگر مراد بتجلیات صفاتیہ بداند کہ تجلی عبارت از ظہور ذات و صفات الوہیت
است جل جلالہ بروح رانیز تجلی باشد و بسیار روندگان در ہمیقام مغرور شدہ اند
و پندا شتند کہ تجلی حق یافتند اگر شیخ کامل صاحب تصرف نباشد ازین ورطہ خلاصے
و شوار بود پس ہر کہ را طلب صادق باشد باید کہ دست در دامن صاحب دولتی
زند تا از برکت فتراک دولت او بمقصد و مقصود رسد چنانکہ قرآن قدیم اخبار میکند
وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا و برین اشارت کردہ و گفتہ ہست **رباعی** بیواسطہ و واسطہ

گر براه عشق بسپری چاره مدان ✣ در پی رهروان کنی زمین قدمش ✣ در بر
بگذر و زمان بعالم شاه شوی ✣ اکنون بدانکه فرق است میان تجلی ربانی و تجلی روحانی
چون آئینهٔ دل از کدورات وجود ماسوی الله صفالت پذیرد و صفات او بجمال رسد مشرقهٔ
آفتاب جمال حضرت گردد و جام جهان نمای ذات خداوند تعالی و صفات او شود و لیکن نه
هر که را دولت صفالت دست دهد این سعادت مشاهده نماید و ذلک فضل الله
یؤتیه من یشاء نه هر که دوید گور گرفت اما گور همون گرفت که دوید آری میان مردگان
صاحب دولتی باشد که چون آئینهٔ دل از صفات بشریت و زنگار طبیعت صافی کند بعضی
صفات روحانی بر دل وی تجلی کند و آن از غلبات انوار روحانیت بود که روی بجملگی از
صفات بشری بیرون آمده بود پس گاه بود که بجملگی صفات خویش در تجلی آید در این خود آثار کل صفات
بشری بود پس گاه بود که ذات روح که خلیفهٔ حق ست در تجلی آید و بخلافت خود دعوی انا الحق
گیرد و گاه بود که جملهٔ موجودات را پیش تخت خلافت او در سجود بیند و در غلط افتد و اندکه مگر
حضرت حق ست قیاس بر این حدیث که اذا تجلی الله لشیء خضع له کل شیء و ازین جنس غلطها
بسیار افتد جز در عنایت خداوند و حمایت پیر نتوان گذشت اکنون بیان فرق میان
هر دو تجلی ربانی و روحانی او آنست که تجلی روحانی و سمت حدوث دارد و آنرا قوت
افنا نباشد اگرچه در وقت ظهور از آلت صفات بشری کند اما فنا نتواند کرد چون تجلی
در حجاب شود در حال صفات بشری پیدا گردد اما در تجلی حق سبحانه و تعالی از این آفات
نباشد زیرا که از لوازم تجلی حق تعالی قدک طور فنفس ست و ذهوق صعقت باطل او که
جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل کان زهوقا دیگر آنکه باحصول تجلی روحانی
ظلمانیت در دل پدید آید و از شوائب شک و ریب خلاص نیابد و ذوق معرفت
تمام ندهد و تجلی حق جل جلاله برخلاف وضد آن باشد دیگر آنکه از تجلی روحانی غرور و
پندار پدید آید و عجب و هستی بیفزاید و در وی طلب نقصان پدید آید و خوف و نیاز کم
شود و از تجلی حق سبحانه و تعالی این جمله برخیزد و هستی به نیستی بدل شود و در وی طلب بیفزاید
و تشنگی زیادت گردد و بحقیقت بدانکه انسان آئینهٔ ذات و صفات باری تعالی است

چون آئینهٔ صافی گشت بهر صفت که حضرت خداوند تعالی خواهد تجلی کند اگر بصفات حیات متجلی شود چنان بود که خضر و الیاس علیهم السلام را حیات باقی بود و اگر بصفت کلام متجلی شود چنان بود که موسی علیه السلام را بود و کَلَّمَ اللّٰهُ مُوسٰی تَکْلِیمًا و اگر بصفت رزق تجلی بود چنان باشد که مریم را بود وَهُزِّیْ اِلَیْکِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ و چون بصفت خلق تجلی کند چنان باشد که عیسی علیه السلام را بود وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّیْنِ کَهَیْئَةِ الطَّیْرِ بِاِذْنِیْ فَتَنْفُخُ فِیْهَا فَتَکُوْنُ طَیْرًا بِاِذْنِیْ و اگر بصفت اماتت تجلی کند چنان بود که مرید خواجه ابو تراب نخشبی رحمة الله علیه را بود در حال که نظر خواجه بایزید قدس الله روحه بروی افتاده نعره بزد و جان بداد چنین کس همت بر هر که بگمارد هلاک کند و دیگر صفات همچنین میدان و فرق بغایت دقیق است بیان مشاهده و مکاشفه و تجلی به بصیرت تامل شافی در یابید انشاء الله تعالی در نبشتن تطویل انجامد اما معنی تجلی انجا باید دانست بدانکه تجلی و استتار دو لفظ است میان این طائفه متعارف تجلی بحق در لغت کشاده گشتن باشد و استتار پوشیده گشتن باشد و مراد این طائفه از تجلی کشاده گشتن حق است و مراد از استتار پوشیده گشتن حق است و ایجاد اثر حق خواهند که تلوین و تغیر ذات او نیست و راست این چنان است که بر کسی مسئله روشن گردد گویند که مسئله کشاده گشت مسئله کشاده نگردد و لیکن خاطر او کشاده گردد تا مسئله ندید یا بد علم او را کشاده شدن مسئله خوانند و جهل او را پوشیده شدن مسئله خوانند چون سر او نجوشیدن مشغول گردد از دیدار غیب پوشیده گردد این را استتار خوانند باز چون همه از حق بیند و از ان حق بیند نه از خویشتن و از ان خویشتن بشریت از پیش برداشت و غیب دید این را تجلی خوانند ای برادر آن یک روز که آدمیان را در وجود آورد گفت در طلب آیید و دل از یافت بردارید مرد در طلب معنی در بستر عزت خویش نه طلب بسر آمده نه مطلوب بدر آمده و این دانی چیست هر کجا که جمالی است ایجاد دلالی است و هر کجا که حسنی است آنجا گر فتاری و ذلی است چنانکه گفته اند رباعی

مائیم طرب شمرده عمهای ترا ✦ باداد پذیرفته ستمهای ترا
با این همه در راست اگر خاک شویم ✦ سائسته نباشیم قدمهای ترا
هر که قدم گاه درست کرد اما ناخواسته دهند و هر که قدمگاه درست ندارد و اگرچه بخواهد ندهند بزرگی را

گفتند خواهی که خداوند را ببینی گفت نه گفتند چرا گفت موسی علیه السلام
خواست و ندید و محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نخواست و بدید خلعت آب
گل نه خلعت سرسبزیست و کار آدم و آدمیان نه حدیث مجاز لیست مصنوعات و موجودات
بسیار بودند لیکن با هیچ موجودی و مصنوعی این کار نبود که با تو بود اگر لعلت بودی
اشخاص و جواهر نورانی ملایک راست و لباس عصمت و طاعت و قدس و طهارت
ایشان رسد لیکن نه هر که خدمت را شاید محبت را شاید و نه هر که حاشیهٔ بساط را شاید مقام انبساط را شاید
والسلام

مکتوب پانزدهم	بسم الله الرحمن الرحیم		در وصول

برادر شمس الدین اکرمه الله بکرامات الواصلین بداند که وصول بحضرت خداوند نه از قبیل
وصول جسم ست بجسم و یا عرض ست بعرض یا جوهر ست بجسم یا علم ست بمعلوم یا عقل ست
بمعقول یا شی ست بشی تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا و این لفظ وصول در شرع و عرف
آمده ست و میان این طائفه معروف ست پس معنی پیوستن بخداوند عز و جل چیست بدانکه
معنی پیوستن بخداوند تعالی آنست که بریده گردد از دون خداوند تعالی بمعنی تعظیم پس اتصال
مشغول گشتن سر باشد بحق تعالی و این به مقدار فراغت باشد از غیر حق بدان مقدار که از
حق تعالی فارغ باشد منفصل گردد و بدان مقدار که بحق تعالی مشغول بود متصل گردد و
دلیل بر این قول حارثه ست رضی الله عنه که گفت کأنی انظر الی عرش ربی بارز ابدان
مقدار که حارثه را از دنیا انفصال افتاد و یقینی اتصال افتاد پس مصطفی را صلی الله علیه وسلم
از هر دو کون انفصال افتاد تا بحق تعالی اتصال افتاد و اگر اندر سر وی چیزی مانده بودی
گفتی اعوذ بک منک اچون گفت اعوذ بک منک درست گشت که اندر سر وی غیر حق
چیزی نمانده بود پس انفصال از دنیا اتصال یقینی انگند و انفصال از هر دو کون اتصال
بحق تعالی باز آورد و دیگر بهمچنین قول عبد الله بن عمر رضی الله عنهما که بوقت طواف گفت
کنا نتراءی الله فی ذلک المکان یعنی با خداوند خانه دیدار کردیم و این از آن معنی بود که شخصی
مشغول شریعت بود و سرش مشغول حقیقت بود اندر شغل حقیقت شغل شریعت فراموش

ای ازالة عظمت اوست الحق ازل را

نه از خانه خبر داشت و نه از سلام کنندهٔ شغل حق تعالی او را چنان فراموش کرده بود که سلام اغیار
نه شنید و تعظیم خداوند خانه او را چنان کرده بود که از خانه هی یاد نیامد از نمی گفت کُنّا نَتَرَاءَ
اللّٰه ولیکن چون آنکس که بروی سلام کرد از نیمقام خبر نداشت و لشکایت و عتاب مشغول
گشت باز چون عمر رضی الله عنه از نمقام خبر داشت هیچ نگفت و لیل گشت مَرد رسنی و عوی عبد الله
را چنانکه چون فقها گویند تَرکُ البَیانِ فِی مَوضِعِ الحَاجَةِ اِلَی البَیانِ بَیانٌ حاصل هر صاحب
دولت را که نهایت مرجع و منتهی حضرت خداوند تعالی خواهد بود و اَنَّ اِلٰی رَبِّکَ المُنتَهٰی در سبد
اوّل عهد الستُ بِرَبِّکُم بر طینت روحانیت و ذروهٔ انسانیت او عنبر مایهٔ رشاش نهاده اند
کما اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ الخَلقَ فِی ظُلمَةٍ ثُمَّ رَشَّ عَلَیهِم مِن نُورِهِ و در جرعهٔ جام الستُ دوقی
بکام وی رسانیده اند که اثر آن هرگز از کام جان او بیرون نشود و زندگانی او بر آن ذوق
هست و قصد آن نوبهیت هرگز و معدن خویش است و با این عالم الفت نگیرد و یک دم
بترک آن شراب نتواند ماند چنانکه بزرگی گفته است رباعی عشاق تو از الستُ مست آمده اند
سرمست ز بادهٔ الستُ آمده اند ✣ می مینوشند و بندی نمی پیوندند ✣ کالیشان الستُ می پرست
آمده اند ✣ پروانه صفتان جانباز عشق که کمند جذبهٔ الوهیت در گردن ایشان در عهد الستُ
افتاده است امروز چندان پر و بال در طلب گرد مُراد وقات جمال شمع جلال پرواز کنند که بر
قضیهٔ مَن تَقَرَّبَ اِلَیَّ شِبرًا تَقَرَّبتُ اِلَیهِ ذِرَاعًا استقبال کند و بدست جذبهٔ مِن
جَذَبَاتِ الحَقِّ تُوَازِی عَمَلَ الثَّقَلَینِ او را در کنار وصال کشد و گوید تا چند برین پر و بال ضعیف گرد
مراد وقات جمال گردی تو بدین پر و بال در هوا هویت ما طیران نتوانی کرد این پر و بال در میدان
وَالَّذِینَ جَاهَدُوا فِینَا در بار ما بسنت لَنَهدِیَنَّهُم سُبُلَنَا پر و بالی از شعاع انوار خویش
ترا کرامت کنم طَیَدِی اللّٰهُ لِنُورِهِ مَن یَشَاءُ و از نیجاست که گفت رباعی این راه دلا
به قیل و قالت ندهند ✣ جز بر در بیخودی وصالت ندهند ✣ وانگاه دران هوا که مرغان وبند ✣
تا با پر و بالی پر و بالت ندهند ✣ اگر ملائکهٔ اعلی علیین و جن و انس جمع شوند یک بندهٔ
برخوردار تجلی صفت حضرت خداوند نتواند کرد الّا جذبهٔ حق تعالی که بنده را بر بالا فرباود
ادنی بنشاند لاجرم یک جذبه بهتر آمد از معاملهٔ جملهٔ خلائق و آن بندگانی که از بند خودی خلاص

یافته اند و بتصرف جذبات در عالم الوهیت روش دارند کیفیش ایشان با سعا با اهل هر دو عالم برابر آید و بران تجرید اشارت برین ست که گفت فرد صوفیان در دی و وعید کنند عنکبوتان مگس تقدید کنند + هر دم صوفی فانی را وجودی نوی زاید و بتصرف جذبه محو میشود و ازان محو قدمی دیگر سیری افتد در عالم الوهیت بتصرف جذبه یمحوا الله ما یشاء و یثبت من یشاء پس در هر دمی محوی را اثباتی حاصل میشود که صوفی دران دو وعید میکند یک عید از محو دوم عید از اثبات در یک مقام گم او را روح الله و کلیم الله خوانند بر دی بزید و این قبا بر قد و قامت وی چست آید ای برادر این کار بهر دستار خواجگی کسی را کی راست آید آورده اند که آن عزیز چون در بهشت آمد در نگریست گفت اینجا هم زنده که مارست در بند رکاب نتوانند بود و این سر پر خمار عشق که مارست بر تاج نتواند کشید تاج قد الفی داده اند با الف بر افقت باید ایستاد و گفت هیچ چیز ندارد در عمل و اسباب آتش در باید زد و مردانه لبیک عاشقانه بزد و بهشت بهشت را وداع کرد چون به بهشت میرفت با تاج و خلعت بصفت مقربان بود و چون در راه طلب می آمد عورت پوشی هم نمی یافت بیت دانی چه بود شرط خرابات نخست + تاج و کمر و کلاه در باز همی جست + هر ذره از ذرات آدم این نعره عشق بر دارد بیت ان غم عشق تنها نخواهم کرد امروز بخون دل قضا خواهم کرد والسلام

مکتوب شانزدهم — بسم الله الرحمن الرحیم — در سالک و مجذوب

برادر شمس الدین اکرمه الله بکرامت السالکین بداند که روندگان این راه بر دو قسم اند یکی سالک دوم مجذوب مجذوبان کسانی اند که ایشان را بکشند جذبه بر بایند و بدین مرتبه برسانند و از همه مقامات بگذرانند در غلبات شوق اما اطلاعی زیادت ایشان را نه دهند بر احوال راه و شناخت مقامات و کشف آفات و آنچه در راه باشد از خیر و شر و نفع و ضرر خبر ندارند و اینها شیخی را نشایند که شیخی را کسی شاید که اگرچه او را بکشند جذبه بر نبرند اما بسکون و آرامگی بزند تا در هر مقامی داد و انصاف آن مقام از وی می ستانند و احوال خیر و شر و صلاح و فساد راه جمله بروی عرض میکنند گاهی براه و گاهی بی راهی تا از راه و بی راهی واقف می یابد تا راه بری جماعت دیگر تواند کرد اما نشان راه روندگان چنین گفته اند اگر سالک

را باصفات خاکی گذر افتد در واقعه چنان بیند که از نشیبها و کوهها و چاه ها و جایگاه های
تاریک بیرون می آید و بر خراب ها و شکستها و آب ها و کوه ها میگذرد و از گرانی و تیرگی بسبکی
و لطافت در روی پدید می آید مرتبه دوم که بر صفت آبی گذر افتد سبزه ها و مرغزارها
و درختان و کشت زارها و آبهای روان و چشمه و دریا و مانند اینها بیند مرتبه سوم که در صفت
هوا گذر کند بر هوا رفتن و پریدن و بلندی ها رفتن و بر باد بهوا پریدن و مانند این بیند مرتبه
چهارم چون بر صفات آتش گذر افتد چراغها و شعلها و آتشها بیند مرتبه پنجم چون بر صفات
افلاک و اجرام آسمانی گذر افتد خود را در آسمانها رفتن و پریدن و بر آمدن از آسمانی
به آسمانی و گردانیدن چرخ و فرشتگان بیند مرتبه ششم چون بر ملکوت کواکب گذر افتد
ستاره و ماه و خورشید و انوار و آنچه از این جنس هست بیند مرتبه هفتم چون بصفات
حیوانی گذر کند هر صفت که از وی گذر خواهد کرد از بهیمی و سبعی بران نوع حیوان بیند از
حیوانات مختلف اگر خود را بران حیوان قادر بیند گذشتن او ست ازان صفت و اگر
خود را اسیر آن حیوان بیند یا ازان نرسان باشد نشان ابتلا و غلبه آن صفت ست بر او
باقی چندین هزار عالم دیگر هست که سالک را ازان باید گذشت و در هر عالم مناسب آن
مشاهدات و دقایق او را پدید گردد و ای برادر جانی هست و مقصودی مردمرد باید تا گوید یا جان
بدهم یا به مقصود برسم این گوهر شب چراغ هست و عزت او بدین هست که دربان او توج
دربار خونخوار ست آن گوهر صد هزار طالب دارد که برای او جان فدا می کنند و نگونسار
در قعر دریا فرو میروند چون قدمی بغفلت کسی خواهد که درین درگاه نهد آن بعین که دربان
این درگاه ست گوید مرا نی شناسی من آنم که اهل آسمان اول آداب تسبیح از من آموختند
و اهل آسمان دوم آداب تهلیل از من دانستند و اهل آسمان دیگر همچنین سند تدریس
ما بر فرق گنبد اخضر نهاده بودند اینهمه دولت ها در باختیم تا طراز لعنت بر پیشانی ما کشیدند
و بر سر کوی شرع محمدی بعنوانی بنشاندند اکنون با تاج اخلاص بیاید و در رو و با فتراک ما
میساز نه تو مرد دینی و این یقین بداده برای هر دونی از جای خویش نجنبند بکبری عظیم و ناصدقی
در مملکت پدید نیاید و عیار پاک بازی دین آه قدم نهد او از جای نجنبد و السلام

مکتوب ۱۷ هفدهم در غلط گاه سالکان | بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اعز شمس الدین بداند که گروهی از صوفیان و صدیقان که ریاضتها قوی کرده باشند و شهوت ها از پیش برگرفته و مدتی مدید در خلوت نشسته و دل بکلیه لا الا الله الا الله آورده و در مراقبهٔ دل آنقدر کوشیده که جز ذکر خدای عز و جل در همه احوال بدل ایشان چیزی دیگر نگذرد و ایشان را بسیار احوال نیکو کشف شده باشد و اسرار ملکوت گشاده و بدرجهٔ اصحاب کرامت رسیده و از غیب خبرها دهند و راست آید اگر همت در بیماری بندند نیکو شود و اگر همت بر هلاک دشمن بندند هلاک شود و ابلیس لعین ازینجا حسد برده همه اسرار شریعت بر ایشان نماید مگر یک سر آن آنست که از وی پوشیده بود تا بدان سبب آدم صلوات الله علیه سجده نکرد اما آن سر که بر ایشان آشکارا کند گوید مقصود از ترک معصیت آنست تا شهوت شکسته شود و صفات بشریت زیر دست آید تا مر او را از خدای تعالی باز دارد و مقصود دیگر آنست که ذکر حق تعالی بر دل غالب شود و دل از ظلمات بشریت بذکر خداوند تعالی صافی گردد تا حقیقت معرفت خداوند او را حاصل آید پس سر همین شریعت هم راهی هست بکعبهٔ وصال و کسی که بکعبهٔ وصال رسید او را براه و توشه و سفر چه حاجت باشد پس این قوم را چنان نماید که اگر نماز نکنند ایشان را حجاب شود از آنچه بدان رسیده اند گویند که ما خود همیشه در مشاهده ایم و مقصود از نماز رکوع و سجود آنست تا دل غافل الحضور آورده شود و ما خود یکساعت غافل نیستم و عالم ملکوت را آشکارا می بینیم و جواهر مقدس انبیا در صورت نیکو بما می نمایند ما را بدین چه حاجت و این عین صورت واقعهٔ ابلیس است که در کمال قرب خود نگریست گفت مر السجدهٔ آدم چه حاجت است آدم کم از من است مرا از سجود او چه فائده و قصهٔ او در قرآن نه برای افسانه است بلکه برای مثل این قوم است تا بدانند که هیچ مقرب بر فرمان بردار زیان نکند و آنچنی که بزرگان دین گفته اند که شریعت و رزیدن همه رفتن راه دین است بحق تعالی راست و حق گفته اند آن دیگر دقیقه که از ایشان پوشیده داشت آنست بدانشان نمود که مقصود شریعت اینست و پس این غلط است که مقصود دیگر هست

۱۲ رزیدن بالفتح اقبال کردن و کار رفتن حاصل کردن در کار

مثلا بنج وقت نماز چون پنج مسمار ست بر دریچهٔ کمال که اگر این مسمار پیوسته باوی بنود از کمال باز افتد چنانکه ابلیس افتاد اگر کسی گوید این پنج نماز چه وجه دارد که مسمار این کمال آمد و مناسب وی چیست جواب چنین گفته اند که شناخت وجه او در قوت بشریت نیست این بطریق خاصیت ست که عقل را بر وی هیچ دست نیست چنانکه سنگ مقناطیس آهن را بخود کشد و هیچکس نداند که سبب آن چیست و گفته اند مثل این قوم مثل مردیست که بر سر کوه کوشکی ساخت و اندر و بسیار لفتها مهیا گردانید چون وقت نقل آمد پسر او بیت کرد که هر تصرفی که خواهی بکن اما چند دسته گیاه خوشبوی اگرچه خشک شود از نیجا بیرون مکن چون بهار آمد کوه و هامون سبز شد و گیاه بسیار تازه و تر و خوشبوی میدید از آن گیاه تر و تازه مبلغی درین کوشک در آورد و بوی این گیاه بسبب تازگی غالب شد پس گفت پدر من این گیاه ها را برای آن درین کوشک آورده بود تا این جایگاه را خوشبو دارد اکنون این گیاه خشک چه کار آید بفرمود تا بیرون انداختند چون کوشک از آن گیاه خالی شد ماری سیاه سر از سوراخ برآورد و پسر را زخمی زد و هلاک کرد سبب آن بود که این گیاه را دو فائده بود یکی بوی خوش که همگنان میدانستند و دیگر خاصیتی داشت که هر کجا که او بود مار پیرامون آن جایگه نگشتی پس ابلیس بنداشت که مار بود و آن خاصیت کس ندانست چون پسر بکمال عقل غره شد سبب هلاکت او گشت پنداشت که هر چه در خانه معرفت او نباشد در خزانهٔ قدرت خداوند نیست و معنی این آیه که وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا مطلع نشد این صاحب کرامت کشف را بهمین غلط افتاد که سری از اسرار شریعت بر و ظاهر شد پنداشت که بر و هیچ سری دیگر نیست و ابلیس هم بهمین پنداشت و این از خطاهای بزرگ ست که سالکان و روندگان را افتد و غلط گاهیست که بسیار روندگان راه دین اینجا هلاک شده اند از نیجاست که گفت رباعی

افگند دلم رخت بمنزل گاهی ✤ کانجا نبرد بصد وسیلت راهی ✤ چون من دو هزار عاشق اندر راهی ✤ می کشته شوند و بر نیاید آهی

هر چه از بعضی مشوی از کسانیکه ایشان را درجه و مرتبه بوده باشد در میان این طائفه بدانکه غلط او از نیجا بوده هست پس این قوم یک مقصود دانستند از راه شریعت و نه شناختند

که در وی سرّی دیگر هم هست و اینقدر هم ندانستند که اگر در وی سر دیگر نبودی پیغامبر صلی الله علیه وسلم را چندان نماز چه حاجت بودی که پای مبارک او ورم کردی و نتوانستی گفت که این هر امّت واجب است نه بر پیغامبر چنانکه او را حرم و هشت دیگران را چهار زن بیش روا نیامد رگفت من چون شمانه ام را در روزه وصال گرفت و دیگران را منع کرد پس هر که از علماء و مشایخ و صوفیان بدرجهٔ کمال رسید دانست که هر پندی از پند شریعت بر گزیست که سعادت آخرت دران بسته است تا بجائی که این بزرگان در وقت مرگ دست از یک ادب از آداب شریعت نداشته اند بحدیکه خواجه جنید رحمة الله علیه را وقت مرگ وضو میداد خلال محاسن فراموش کرد دست او بگرفت و آن سنت بجای آورد گفتندای بزرگ دین در چنین وقتی اینقدر رخصت نیست گفت آری بحق ازان رسیدم اهل کمال چنین بوده اند و اهل غرور نر لفیته شوند هرچه ایشان ندیدند و ندانستند پنداشتند که آن نیست بلکه اهل حقیقت ندانستند سر نهادن نماز و ترتیب آن که نماز بامداد دو رکعت است و نماز پیشین چهار رکعت است و نماز دیگر چهار رکعت است و نماز شام سه رکعت است و نماز خفتن چهار رکعت در رکوع یکی و سجود دو و در هر یکی سرّی و خاصیتی است در حاصل کردن کمال و نگاه داشتن تا بوقت مرگ اثر ظاهر گرداند که اگر آن نبود هیچ کمال سود ندارد و چون بسیر دو خود را هلاک شده بینند گویند آن کمال کجا شد گویند سمار نداشت از بیخ گسسته شد بوقت مرگ چنانکه ابلیس را آن همه کمالات با یک بی فرمانی سود نداشت اینهمه از غلط گاه ناروندگانست که بکمال خویش غره شوند و این بیک دقیقه پوشیده ماند از نیجاست که عزیزی گفته است **مثنوی** مرد بی دانشی در راه گمراه ✣ که راهی دور و تاریکست و بر چاه ✣ چراغ علم و دانش پیش خود دار ✣ وگرنه در چه افتی سرنگونسار ✣ نفان زین صوفی در علم مانده ✣ و ز علم خود بی علم مانده ✣ ای برادر این [پاچاه] مردمان را دو دیده داده اند که بیک دیده صفات آفات نفسانی بینند و بیک دیده صفات کرامات یزدانی بینند چون صفات کرامات یزدانی بینند در ناز آیند چون بحر و آفات خاک بینند در گداز آیند گاه بودی که آن شدیدهٔ عراق سوخته آتش فراق گفتی یا لَیْتَنِی کُنْتُ تُرَابًا و لم اعرف هذا الحدیث کاشکی من خاک

بودی و مرا با این حدیث کاری نبودی وگاه گاهی گفتی کجا اند ملائکه ملکوت و ساکنان ملاء اعلی تا پیش تخت دولت من صف بکشند سر آنست که گفت فردوسیم جای نشیب ست وگاه گاه بلندست گهیم داغ فراق ست وگاه باغ وصال ✤ آن مرد که آتش عشق در نهاد او نهادند و در بضاعت طاعت ملکوت زود و بهشت بهشت انتظار یافت کاری در پیش او نهادند و گفتند بکدّ الیمین و عرق الجبین قوت طلب کن عجب تر ازین کاری بود که یکدم شادی را سیصد سال غم و حسرت در پی بیت گرچه کنی قهر بسی راز ما ✤ روی شکایت نه کسی را ز ما

مکتوب هیزدهم | بسم الله الرحمن الرحیم | در غلط گاه مردان

برادر شمس الدین بداند که بعضی مردمان از سر شهوتی و خیالی فاسد از راه افتاده اند گروهی گویند خدای عزوجل را بعبادت ما چه حاجت است او را از اعمال خلق بی نیاز هست طاعت و معصیت بنزدیک بی نیازی او یکسان است خویشتن را ز نجانیم جواب آنست که آن شبهه جهل صرف ست گمان برده هست که شریعت خلق را کار همه از بهر خدای فرموده هست و این محال و باطل هست که کار همه خلق برای خویش هست و قرآن ازین خبر میدهد وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ مثل این مدبر جاهل آنست که بیمار را طبیب پرهیز فرماید و پرهیز نکند گوید طبیب از ناپرهیز کردن من چه زیان دارد هرچه زبان را کام بود بخورد سخن او راست بود ولیکن هلاک شود طبیب برای آن نگفت تا رضا او نگاهدارد بلکه راه شفا او پیدا کرد اگر فرمان بجا آرد شفا یابد و اگر نه هلاک شود طبیب ازان بی نیاز هست و دوم گروهی در فراخ رفتن و از حد شرع تجاوز کردن اعتماد برین کنند که خدای تعالی کریم ست و رحیم ست و بسیار رحمت کند جواب آنست که این سخن درست هست ولیکن اینجا تلبیس شیطانست که نادان را از راه به برد اما عاقل جواب گوید چنانکه کریم و رحیم هست شدید العقاب ست و ما می بینیم که درین جهان بسیار خلق را در رنج و در ویشی میدارد و خزانه بروی تنگ نه و با انکه کریم ست یکدانه گندم نیافریند تا کشاورزی رنج بسیار نبیند و هیچ آدمی تندرست نخاند تا نان و آب نخورد و بیماری را علاج نکند پس همچنانکه تندرستی و توانگری را اسباب ساخته هست که بی آن حاصل نیاید کار آخرت نیز همچنین هست کفر

وجهل را زهر روح ساخته است وکاهلی را بیماری که اگر علاج نیابد هلاک شود و زهر کفر و جهالت را هیچ تریاقی نیست مگر علم و معرفت
و بیماری کاهلی را هیچ علاج نیست مگر نماز کردن و همه طاعتها بر آوردن هر که نه هر خرد و بر حمت اعتماد کند هلاک
شود و در بیماری گرسنگی بین خورد هلاک شود و بیمار دل از شهوت بود هر که دل از شهوت باز ندارد در خطر هلاک افتد
مگر آنگاه که اعتماد دارد که این معصیت است و اگر خود آن اعتقاد دارد که این بیکاری نیست در خطر هلاک نباشد بلکه
هلاک شده باشد چه این کفر بود و کفر زهر ایمانست و شوم گردد بر صفت یابد تی مشغول شده باشند و پنداشته که مقصود
از ریاضت آنست که از شهوت و خشم صفاتی که در شرع مذموم است یکبارگی پاک شوند و گمان برده باشند که شرع چنین
فرموده است چون بدین مدرج برسند و ریاضت کنند و باخر آیند از صفات خویش اعتقاد کرده باشند که این محال است شرع چنین
فرموده است که آن ممکن نیست چه آدمی را بدان صفت که آفریده پاک شدن از وصفت نبود چنانکه کلام سیاه را سفید
کردن نتوان پس کار که محالست بدان مشغول نشویم بیت و گر بسعی کسانش سفید نتوان کرد ۴ کلیم بخت سیه را که یافتند سیاه
جواب آنست که جهل و حماقت آنست که چنان پندارد که شریعت فرموده است که از شهوت و صفات البتة پاک بیاید
شد اصلا اعتقاد نداشته باشد که چگونه شریعت چنان فرماید که رسول الله صلی الله علیه وسلم چنین میگوید که من بشرم و در خشم شوم
و اثر خشم بروی بسیار دیدندی و خداوندی فرماید والکاظمین الغیظ ثنا میگوید آنرا که خشم
فرو خورد نه آنرا که خشم ندارد و چگونه فرماید که شهوت نمی باید که حضرت رسالت نه حرم
داشت و اگر کسی را شهوت ساقط شود علاج باید کرد تا باز آید رحم استبرا اهل و فرزندان
و چیزگی در عنصر ارکان فرزندان از خشم خیزد و کثرت توالد و تناسل و ابقاء نام نیک از شهوت خیزد
و مطلوب پیغامبر آن بوده است توالد و تناسل و لیکن فرموده است که این هر دو را زیر دست
باید داشت چنان بوده باشد که در فرمان شرع باشد مانند اسپ در فرمان رابض و سگ در فرمان صیاد لیکن
سگ باید که معلم بود و اگر نه در صید آویزد و بی اسپ نیز صید نتوان کرد اما باید که ریاضت
یافته باشد و اگر نه صیاد را بیندازد پس شهوت و خشم همچو سگ و اسپ هست و سعادت آخرت
صید نتوان کرد بی این هر دو الا بشرط آنکه زیر دست باشند که اگر غالب باشند سبب هلاک بود
پس مقصود از ریاضت آنست تا این هر دو صفت شکسته شوند و زیر دست باشند و این
ممکن بست و چهارم گروهی باشند که به حماقت خود غره شوند که کارها بتقدیر افتاده است
در ازل سعید و شقی در شکم مادر پدید آمده اند که هرگز یکی از حال خود نگردد پس بعمل چه حاجت

۱۲ بعض راهم گفته اند که چهلک سوار باشد

وچه فائده جواب آنست چون حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم از ینحال خبر داد صحابه گفتند ما اعتماد بر ازل کنیم و دست از عمل باز داریم فرمود اعملوا فکل میسر لما خلق له گفت دست باز مدارید که اگر شما را در ازل سعادت نهاده اند عمل سعید شما را میسر گردانند معنی این آنست که در بستن سعادت و شقاوت بطاعت و معصیت چون در بستن تعلیق مرگ ست بگرسنگی و نان خوردن هر کرا حکم کرده باشند در ازل که از گرسنگی خواهد مرد راه نان خوردن بر و بسته گردانند و هر که را تو انگری حکم کرده اند راه دهقانی و بازرگانی بروی گشاده گردانند و آنرا که حکم کرده اند که بمغرب بمیرد راه مشرق بر و بسته گردانند تا خبر آن نرود **حکایت** وقتی ملک الموت بر سلیمان پیغامبر علیه السلام نشسته بود در مردی می نگریست چنانکه او بتعجب رسید چون ملک الموت برفت آن مرد از سلیمان پیغامبر درخواست تا باد را فرمان دهد که او را بزمین مغرب برد از بیم آن نظر فرمود تا باد او را بزمین مغرب برد چون ملک الموت باز در مجلس سلیمان پیغامبر آمد پرسید دران مرد تیز چرا می نگریستی گفت مرا فرمان بود تا یکساعت دیگر او را در مغرب جان بگیرم او را اینجا دیدم عجب داشتم که اینچنین خواهد بود پس چون حکم آن بود که او را بمغرب جان برگیرند اگرچه یکساعت دیگر پیش نمانده بود بواسطهٔ خوف تقاضا بر و مسلط کردند و سلیمان را مطیع او گردانیدند تا حکم ازلی براندند و سبب آن بود نه آن که حکم بی سبب اند پس کسی را که سعادت حکم کرده اند دل او را روشن گردانند تا ایمان قبول کند و او را توفیق ریاضت دهند تا صفات مذمومه از خود دفع کند چنانکه میفرماید فَمَنْ یُرِدِ اللّٰهُ اَنْ یَهْدِیَهُ یَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ پس یکی از ان اسباب که خداوند تعالی تقدیر کرده است که گروهی را بدوزخ برد آنست که او را از عمل باز دارد و در دل او اندازد که بعمل حاجت نیست سعادت و شقاوت ازلی ست این سبب شقاوت ست که در ازل ساخته اند چنانکه در ازل کسی را حکم کرده باشند که جاهل باشد بر دل او غالب گردانند که درجهٔ مقتدای حکم ازلی ست تکرار و مداومت علم حاصل نگردد که اگر حکم کرده بودند که نشریف مقتدای بسر او افگنند دی و هر که علم طلب کند در بیخ نبرد جاهل بماند تا حکم ازلی بروی براند بدین کدورت دل وی آن

افگند و آن را که در ازل امامی حکم کرده باشند در دل او افگنند اگرچه این حکم از لی ست
اما ظاهر کرده اند آنچه در ازل ست چنانکه نبات گندم حکمی ست که در ازل کرده اند لیکن
سبب او زمین نرم کردن ست و تخم افگندنست و آب دادن ست و هر کرا حکم کرده
اند که از زمین او گندم نروید او را از این اسباب و افعال باز دارند پس ایمان و طاعت با سعادت
و شقاوت همچنین ست و باشد که این احمق گوید که ایمان و طاعت با سعادت و شقاوت چه مناسبت
دارد خواهد که بعقل سیزهٔ خود و جه آن بداند همچنان باشد که بعقل کیک خویش خواهد تا خواص
کارها معلوم کند و آن اندازهٔ عقل او نیست پس معلوم شد که افتادن این قوم محض حماقت
ست نه مشکل شدن شبهه و حجت و از عیسی پیغامبر علیه السلام منقول ست که
گفت از علاج کردن نابینا مادرزاد و پیسی مادرزاد بلکه از زنده گردانیدن مرده عاجز
نیامدم اما از علاج کردن احمق عاجز آمدم ای برادر خطر گاهی داده اند آدمی را که در
یک لحظه بدرجهٔ جبرئیل و میکائیل رسد بلکه در گذرد و در یک لحظه بسگی و خنزیری رسد
بلکه در گذرد اگر همه بموجب علم و مقتضای حکمت رود اینک ملکی از مَا هٰذَا بَشَرًا اِنْ هٰذَا
اِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ بشنو و این مثنوی بخوان فرد گر قدمت شد بیقین استوار ✤ گرد ز دریا نم
از آتش برآر ✤ و اگر همه بر بی شهوت رود و دل در آشیاهٔ شیاطین بندد اینک سگی و خنزیری
مَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ داغ اوست و این مثنوی نصیب او که گفت بیت
ای شده خشنود بیکبارگی ✤ چون خر و گاوی بعلف خوارگی ✤ بداود پیغامبر علیه السلام
وحی آمد یا داوٗدُ کُنْ کَالصَّیْرَفِ الْخَبِیْرِ وَلَا کَالْاَمِیْنِ وَلَا کَالْمُسْتَقْرِضِ اما له مرغی بود که با قفص
تنگ بسازد و دل از روضهٔ خرم پرداز چنانکه آن مرغ را در قفص کنند این جانهار
لطیف را در قفص جسم کرده اند و او در هر شبانروزی چندین بار سر از دریچه هر نفسی
بیرون کند که کی باشد که بر پرم چنانکه گفت ابیات آنکه درین پرده نوائیش هست ✤ خرشتر ازین چمره سرائیش هست ✤ اوج بلندست که در پیمرم ✤ باشد کز همت خود بگذرم

مکتوب نوزدهم ۱۹	بسم الله الرحمن الرحیم	در مرض ظاهر و باطن

برادر اشرف بس الدین سلمه الله تعالی بحقیقت بشناسد بیقین بداند که آدمی را از دو جوهر
مختلف پدید آورده اند یکی علوی و دیگر سفلی چنانکه سفلی قابل بیمار یها ست علوی نیز
قابل بیمار یهاست چنانکه آن سفلی را طبیبا نند تا بواسطهٔ معالجت ایشان مرض بصحت
بدل گردد و از ورطهٔ هلاک نجات یابد علوی را هم طبیبا نند تا بواسطهٔ معالجت ایشان
امراض و علل و علایق و عوایق محسوس و معقول از وی دفع گردد و از محل هلاک نجات یابد
طبیب علل و امراض جوهر سفلی حکما اند و طبیب علل و امراض جوهر علوی انبیا اند و بعد ایشان مشایخ خلفا
انبیا اند از بنجا است که اَلشَّیْخُ فِی قَوْمِهٖ کَالنَّبِیِّ فِی اُمَّتِهٖ چنانکه مریض جوهر سفلی بی طبیب عاذق بهلاک
نزدیک ست مریض جوهر علوی نیز بی پیغامبر و یا بی شیخ بخته و راه رفته و خلیفهٔ پیغامبر گشته
که اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِیَاءِ در حق وی حقیقت شده بهلاک نزدیکتر ست و در وقت
بابی و دولتان چنانکه طبیبان جوهر سفلی کم و گم گشتند طبیبان جوهر علوی نیز کم و کم گشتند
لاجرم جز هلاک شدن بابی و دولتان را دیگر چه بود نماند چیزی که از بنجا امید صحت و حیات
و فلاح و نجات باشد مگر همین که لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اما امیدکاری بی تقدیم شرائط
و اسباب آنکار اگرچه در قدرت هست لیکن در حکمت نیست پس ما را خاک بر سر باید کرد
و مصیبت خود باید داشت و از بنجا باید شناخت که در دست ما هیچ چیزی نیست مگر
غرروری و پنداری اِلَّا مَا شَاءَ اللّٰهُ و چنانکه طبیب نبض دست بیمار بگیرد تا بواسطهٔ
آن بر علت بیمار واقف گردد و ادویهٔ مختلف و اشربهٔ متنوعه بر اندازهٔ قوت بیمار از وارد
دو درم سنگ و از وارد وی سه درم سنگ و از وارد وی چهار درم سنگ بگیرد و معجونی
سازد یکی را مباح کند و دیگری را محظور تا طبیعت باعتدال باز آید و صحت روی نماید و از
هلاک نجات یابد همچنین چون پیغامبر بر علت عقیدت بیمار باطن وقوف یافت هر آئینه از
احکام و شرایع بر اندازهٔ قبول و استعداد بیمار باطن گاهی دو رکعت نماز و وقتی سه رکعت
و زمانی چهار رکعت از جملهٔ معجونی سازد یکی را حلال کند دیگری را حرام تا عقیدت تهای مشوش
و هواها ی مختلف و امراض متنوع باعتدال شریعت باز آید و صحت عاجل رو نماید و از خطر هلاک
نجات یابد و اینجا سری عزیز ست ببصیرت ادراک کند پس اگر بیمار جوهر سفلی مخالف طبیب

آغاز کند و بر خلاف امر او خورش بکار برد هر آئینه علت قوی گردد و بهلاک کشد چنین بیمار جوهر علوی اگر مخالفت شریعت آغاز کند و بر خلاف امر و نهی او کار ها بر دست گیرد هر آئینه در وی علت ضلالت هر روز می قوی تر گردد و بی شبهه بموت جهالت هلاک گردد چون در آخرت زنده شود بیمار بود و در بی درمان شده باشد ابدا و سرمدا در دوزخ همی بود اگر کار بر خلاف این باشد و امر صاحب شرع نگاه داشته بود از مناهی تجنب نموده باشد همیشه در بهشت زید و هرگز نمیرد الا ان اولیاء الله لا یموتون چون ازین سرای بسرای آخرت نقل کند بل یتنقلون من دار الی دار کامل العقل صحیح البدن قوی الجوارح باشد و حقوق خود از غذاها و روحانی بکمال استیفا کند و در آخرت فواکه و ریحان مخلدا او موبدا در جنت همی بود از اینجا مقرر گشت چنانکه طبیب تنها حکما اند طبیب دلها انبیا اند و بعد ایشان خلفاء ایشان اکنون که بی دولتی مادرزاد فرو برد و او را بر اصلی غرق کرد و دریافت پیغامبر ممکن نه که آن دریسته شده و ادراک خلیفهٔ پیغامبر میسر نه که ایشان در عالم کم شدند و گم گشتند او بار ها اقبال ایشان را کجا دریابد و این شقاوت و بی دولتی ما بر در سعادت و آستانهٔ دولت ایشان کجا رسد این در نیز بسته شد در حق ما رحمت بر جان خسرو باد که گفت فرد در مجلس وصالت دریا کشند مستان ✦ چون دور خسروانی در سر نماند ✦ اینجا نماند ماشتی معلولان و مریضان را و خاکساران را و مدبران را اگر آنکه کتب ایشان که عقائد و معاملات ایشان در و مکتوب بست در دست و طریق ایشان در و مسطور چنگ بدان زنیم و امام و مقتدا خود سازیم تا اگر خورشید دولت از نابی دولتان فرو شد باری چراغی بود و هذا کثیر ینبا اینست که گفت فرد ار بخت بدم اگر فرو شد خورشید ✦ از فروغت مهر چراغی گیرم ✦ و اگر نفروزد بابد این در هم بسته شود و نگذرد چه من و چه تو و چه فرعون و نمرود و چه ابولهب و ابوجهل با این همه نومیدی روی نه چه لنی خونی همیخورد و جانی میکند دست و پای مزن و فریاد و شوری پیش نه که باد لطف افتادگان را می طلبد تا بر گیرد و بمقصد هزار سال سالکان مملکت سجود و طاعت در مقام کرامت فرو گیرد و بود و در خانقاه عصمت بر مصلا رحمت تکیه زده که کار ما و ایم ناگاه باد لطف وزید آب و خاک را که در زیر اقدام

کتب بزرگان که عقائد و معاملات ایشان در دست مقتدای خود سازد و بدان عمل نماید کتب ایشان بیشتر قول ایشان است و قول ایشان رجحان فعل رجحان است شکر لله سبحانه ۱۲

افتاده بود برانگیخت و گفت اِنّی جاعِلٌ فی الاَرضِ خَلیفَه تا هیچ مطیعی بطاعت خود نه
نازد و هیچ مفلسی را افتاده نومید نگردد و در سحرهٔ فرعون نگر چون عنایت سابق بود باطف
و زید ندید که جادوگران اند یا کار ایشان سحر و اباطیل ست در عین ساحری و جادوئی بر تخت
توحید نشاند و تاج معرفت بر سر ایشان نهاد و عجائب قدرت بجهانیان نمود که چون افتاده
را برگیریم ننگریم که او کیست و چون سرافراشته را در افگنیم نه بینیم که او کیست کار او چیست و السلام

مکتوب بیستم در فضل انبیا بر اولیا	بسم الله الرحمن الرحیم	

برادر اعز شمس الدین بداند که اندر همه اوقات و احوال باتفاق جمله مشایخ طریقت رضوان
الله علیهم اولیا متابعان پیغامبرانند و انبیا فاضل تر اند از اولیا از آنچه نهایت ولایت
بدایت نبوت ست و جمله انبیا ولی باشند اما از اولیا کسی نبی نباشد و هیچکس را از
علماء اهل سنت و جماعت و محققان این طریقت اندرین مسئله خلافی نیست مگر گروهی
از ملحدان که گویند اولیا فاضلتر از انبیا اند و متمسک بدین کنند و گویند اولیا همه وقت
با خداوند مشغول اند و انبیا بیشتر وقت بدعوت خلق مشغول اند پس کسی که همه وقت بحق
مشغول باشد فاضلتر بود از کسی که او در بعض وقت مشغول بود و گروهی از جهال که دعوی
محبت این طائفه کردند و بدیشان گمان نیکو بردند و ایشان را متابعت کردند گفتند مقام
ولایت برتر از مقام نبوت ست و نبی را علم وحی باشد و مر ولی را علم سر باشد و ولی بسی خبرها
داند که پیغامبران را ازان خبر نباشد و مر آنرا علم من لدنی نام کردند و این لقب را اشتقاق او
قصهٔ موسی و خضر گرفتند صلوات الله علیهما و گفتند که خضر ولی بود و موسی نبی موسی را وحی ظاهر
بود تا او را بوحی ظاهر خبر نکردندی ندانستی باز خضر علیه السلام را علم لدنی بود غیب بدانستی
بی وحی تا موسی را بشاگردی وی حاجت آمد و استاد فاضلتر از شاگرد بود اما آنکه پیران
این مذهب اند و بر دین ایشان اعتماد ست ازین بیزار اند و روا ندارند که هیچکس را
مقام برتر از مقام انبیا باشد یا برابر مقام انبیا باشد اما جواب آن شبهه که ایشان
گفتند آنست که خضر را فضل مقید بود و آن علم من لدنی ست و موسی را فضل مطلق بود

وفضل مقید مبطل فضل مطلق نیست چنانکه فضل مریم پارسا رضی الله عنها و آن فرزند بی مساس
بشرست باطل نکند فضل عائشه و فاطمه را که ایشانرا فضل مطلق بود بر جمله نساء عالم و در
جمله بدانکه اگر احوال و اعمال و انفاس در روزگار جملهٔ اولیاء را اندر جنب یک قدم نبی صورت کنی
آن جمله متلاشی نماید از آنچه این گروه می طلبند و می وندر ایشان رسیده اند و یافته اند
و بدعوت بحکم فرمان آمده و قوی رامی برند پس یکنفس انبیا فاضلتر از همه روزگار اولیا ست
از آنچه چون اولیاء نهایت رسند از مشاهده خبر دهند و از حجاب بشریت خلاص یابند هر چند
عین بشر باشند و باز رسول را اول قدم اندر مشاهده باشد چون بدایت این نهایت وی بود
این را بآن قیاس نتوان کرد و از خواجه ابو یزید رحمة الله علیه پرسیدند که چه میگوئی اندر حال
انبیا و گفت بهیهات بهیهات ما را اندر ایشان هیچ تصرف نیست و هر چه اندر ایشان صورت
کنیم آن همه ما باشیم پس چنانکه مرتبهٔ اولیا از ادراک خلق نهانست مرتبهٔ انبیا از ادراک اولیا
نهانست که اولیاء اندر جنب انبیاء سیارانند و انبیاء اندر جنب اولیاء طیارانند و هرگز سیار
مر طیار را اندر نیابد و هم از خواجهٔ ابو یزید رحمة الله علیه نقل ست که گفت سر ما را بآسمان ها
بردند و بهیچ چیز التفات نکرد بهشت و دوزخ را بنمودند بهیچ چیز نگاه نکرد و از مکونات و حجاب
برگذرانیدند نصرت طیر آنپس نمی گشتم و اندر هوای هویت می پریدم تا بمیدان احدیت مشرف
شدم و درجهٔ ازلیت را اندران بدیدم چون نگاه کردم آن همه من بودم گفتم بار خدایا با منی من مرا
بتو راه نیست و از خودی خود مرا گذر نه پس مرا چه باید کرد فرمان آمد یا بایزید خلاص تو از
تویی تو اندر متابعت دوست من بسته ست دیده را بخاک قدم او سرمه کن و بر متابعت
او ملازمت نمای و این را اهل طریقت معراج بایزید خوانند و معراج عبارتی ست از قرب
پس معراج انبیاء از روی اظهار بود تشخص و تن و از آن اولیاء از روی همت و اسرار بود
و این بدان اصل ست که هر چیزیکه مر انبیاء را باظهار رو ابود مر اولیاء را باسرار رو ابود و
تن انبیاء بصفا و پاکیزگی و قربت چون دل اولیاء باشد و سر ایشان پس فرق نیست
باشد میان کسی که شخص و پرا آنجا برند که سر دیگر پرا چون این سخن بدانستی اکنون بدانکه باتفاق
اهل سنت و جماعت و جمهور مشایخ طریقت انبیاء و اولیاء که محفوظ اند فاضل تر اند از

از فرشتگان بخلاف معتزله که ایشان ملائکه را فاضلتر دانند بر انبیا و گویند که ایشان بر تبه
رفیع ترند و بخلقت لطیف تر و مر حق را مطیع تر اند پس باید که فاضلتر باشند جواب گوییم تن
مطیع و رتبه رفیع و خلقت لطیف مر فضل خداوند را علت نیست فضل کسی را بود که
حق تعالی مر او را فضل دهد که اگر فضل بطاعت بودی انگاه است پیشین را بر این است
فضل بودی که ایشان را طاعت بسیار بود و اگر فضل بر تبه و جوهر بودی پس ابلیس را
فضل بر آدم بودی که آدم از خاک ظلمانی بود و ابلیس از آتش نورانی پس معلوم شد
که فضل آنرا بود که خداوند او را فضل دهد و از خلق برگزیند و دیگر بدانکه ملائکه چون منظر
اند اندر معرفت حق که مر ایشانرا اندر خلقت شهوت نیست و اندر دل حرص و آفت نه
و اندر طبع زرق و حیلت نه و رزق ایشان بحیلت نه و غذای ایشان طاعت ست
و شرب ایشان فرمانبرداری خداوند تعالی باز اندر طینت آدمی شهوت مرکب ست و ارتکاب
معاصی از وی متصل و زینت دنیا اندر دل ایشان موثر و حرص و حیلت اندر طبع آدمی منتشر
و شیطان را اندر شخص وی چندان قوت که اندر رگهای وی با خون همی گردد و اندر مجاری
آن و نفسی بد و مقرون که داعی همه شرهاست پس کسی که این جمله وصف وجود وی بود
با امکان شهوت از فسق و فجور پرهیز کند و با عین حرص از دنیا روی گرداند و با بقاء
وسواس شیطانی اندر دل وی از معصیت رجوع کند و از آفات نفس خود را نگاه دارد
تا روز قیامت بر عبادت مداومت بر طاعت و بمجاهدت با نفس و بمحاربت
با شیطان مشغول گردد بحقیقت این ازان فاضلتر بود که اندر صفتش معرکه گاه شیطان
و شهوت نبود و اندر طبعش ارادت غذا و شهوت لذت نه اندوه زن و فرزند نه و مشغولی
خویش و پیوند نه محتاج بسبب و آلت نه مستغرق امید و آفت نه عجب جبرئیلی که چندین
هزار سال با انتظار خلعتی عبادت کند خامنش غاشیه داری محمد صلی الله علیه و آله و سلم بود
شب معراج ستور پیرا مدت کند چگونه فاضلتر بود و بر آنکه نفس را ریاضت کند
و روز و شب مجاهده کند و حق با وی عنایت کند و بیدار خویش کرامت کند و از جمله
خطر اتش سلامت دارد حاصل امنیت خداوند فضل تمهد آنرا که خواهد بر آن که خواهد عطا کند چنانچه خواهد عطا

رحمة الله علیه بزبان حال اشارت کرده است و گفته **مثنوی** بهین چندین هزاران سال کایلیس
بنودش کار جز تسبیح و تقدیس ✤ همه طاعات او بر هم نهادند ✤ ز استغنا خود بر باد دادند ✤
دلش خون نا به جای محنت آمد ✤ تنش دستار خوان لعنت آمد ✤ همه جانهای صدیقان پر از
خون بست ✤ که میداند که سر کار او چون بست ✤ جگر خون میشود زین یاد ما را ✤ ز استغنای
حق فریاد ما را ✤ تو می خواهی به تسبیح و نمازی ✤ که تا خشنود گردد بی نیازی ✤ نمازت گرچه
راه راز است ✤ ولی او از نمازت بی نیاز است ✤ خدا را کبریائی بی نیاز است ✤ ترا جز
بندگی دیگر چه باز است ✤ حقیقت ولایت سر لیست از اسرار حق چیزی نوازش پیدا نگردد و
دلی را جز دلی نشناسد و اگر اظهار این حدیث بر جمله عقلا جائز بودی دوست از دشمن
پدید نیامدی و واصل از غافل متمیز نبودی پس خداوند تعالی چنان خواست تا جوهر دوستی را
اندر صدف خوار داشت خلق نهد و بدریای بلا اندازد تا طالب آن بحکم عزیزی جان در خطر
کند و بدان دریا جان ستان گذر کند و بقعر دریا فرو شود تا مراد ش برآید و یا حال
دنیا بروی بسر آید چنانکه جانبازی برین اشارت کرده است **مثنوی** بگذر از جان و
عقل یکباری ✤ تا بفرمان حق رسی باری ✤ عشق را آهنگ آنجهان کردن ✤ شرط بنود
حدیث جان کردن ✤ با حیات تو دین برون ناید ✤ شب مرگ تو روز دین زاید ✤ ان هوائی
که پیش ازین باشد ✤ رسم و عادت بود نه دین باشد ✤ ای برادر پیوسته اندرین اندوه باش
و از در و طلب خالی مباش و از کثرت معصیت و خلاف خویش نومید مشو عقل کلی را بنگر
در بحضرت سر گردانند مردی بمزدوری شعیب پیغامبر علیه السلام راضی شده و از برای
تزویج صالحه دو سال شبانی کرده و از رنج گرسنگی نانی خواسته و از درماندگی سر ما در تابه
بادیه در طلب آتش قدمی زده لطف قدیم ناگاه با خلعت نبوت پیش آمده که وَاصْطَنَعْتُكَ
لِنَفْسِي ما ترا از برای خود برگزیدیم اینست که گفت **فرد** حق بشبان تاج نبوت دهد ✤ ورنه
نبوت چه شناسد شبان ✤ بلعم باعور که از تربیت درگذشته بود و از ملکیت برگذشته
در عالم ولایت نامدار شده و بر لشکر هوا سپهدار گشته با دلی نیازی از عالم قهر ناگاه و زید
باسکان مزبا به هم طویله گردانیدند و عالم در دو اند مثله کمثل الکلب ان تحمل علیه یلهث ای برادر بعزت الله

عزوجل که بهشت و انچه در وست از موجبات نازش و دوزخ و انچه در وست از اسباب گدازش برای سعادت پاک گردانیدن آفریدگانست نه از برای شقاوت و دور گردانیدن ایشانست یُرِیدُ اللّٰهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ بِکُمُ الْعُسْرَ عذر این معنی میخواهد یعنی که زر را به آتش برای کمال و برند تبر برای نقصان او بدین نسبت عاصی ابد دوزخ برند تا پاک بحضرت پاک شود نه برای آنکه بدرد و غمناک و به بعد هلاک شود خوش گفته هست

آن پیر عهد عمله بمعاصینا فی الازل لا یمنعه عن ایجادنا فمعاصینا کیف یمنعه
عن تطهیرنا بالعفو والغفران گفت در ازل بگناه ما عالم بود که ما گناه کنیم آن علم مر آفریدن ما را مانع نشد پس معصیت محدث ما که امروز کرده ایم چگونه مانع شود او را از عفو کردن و بیامرزیدن بدین نسبت ندا لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ بهر زمان بگوش جان میرسد و جان صد روح و فتوح ازان می یابد و انچه در حدیث آمده هست لو لم تذنبوا لجاء اللّٰه بقوم یذنبون فیغفر لهم اگر شما گناه نمیکردید حق تعالی قومی دیگر آوردی تا ایشان گناه کردندی پس بیامرزیدی ایشان را جمله عاصیان و گناه گاران عالم را این بشارت بسنده هست **مثنوی** مشو ای عاصی بیچاره نومید * که چون پیدا شود اشراق خورشید * اگر افتد بقصر بادشاهی * هم افتد نیز بر گنج گدائی * کسی کو بر برهنه افتاده در را * در و به تا بدان خورشید درگاه * چو کاری مخلصان آمد خطرناک * گنه کاران بدین گوی حالا پاک شوالسلام

مکتوب بست و یکم در زلات انبیا و آداب زیارت قبور و نماز به نیت مردگان

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اعز شمس الدین اکرمه الله تعالی بداند که اندر زلات انبیا علیهم السلام اختلاف است عامه اهل سنت و جماعت بر ایشان زلت روا دارند بشرطیکه صغیره باشد کبیره نباشد و همه را اتفاق هست که از انبیا کفر روا نباشد مگر طائفه از مبتدعان گفتند که روا باشد چون یکی از عامه مومنان و تعلق بدین کنند که خداوند خبر داد از ابراهیم علیه السلام وَاجْنُبْنِی وَبَنِیَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ اگر روا نبودی این دعا از وی محال باشد

که دعا بر جانوران افتد نه بر ممتنعات چه جواب آنست که مراد ازین دعا اولاد بود نه وی لیکن هر چند
او را ازین ایمنی بود خود را در میان اولاد افگند تا دعا را اندر اولاد ببرکت وی ستجاب شد
چنانکه در حق رسول ما صلی الله علیه وسلم فرمان شد وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ الآیة
اما اهل حقیقت مر این اصنام را گویند که این شرک زنار بستن نیست و مر بت را سجده کردن
نیست ولیکن بغیر حق طمع داشتن هست و از غیر حق ترسیدن ست و با غیر حق امید بستن
و این بر طریق مثل ست نه بر تحقیق از بهر آنکه کافر چون به بت طمع دهشت یا از وی بترسید
نه از وی منفعت نه مضرت و اعتقاد بر ین کرد اصل توحید خراب کرد و باز مومن موحد چون
بخدای تعالی ایمان آورد و خداوند او را خبر داد که اندر هفت آسمان و زمین نافع و ضار نیست
جز وی چون صحت اعتقاد واجب کرد جز با وی نه آمیدن و جز بر وی اعتقاد ناکردن و
بجز وی نا ترسیدن روی نیست چون بدین بیفزود باز گشت فعلی آورد مانند بفعل کافران هر چند
اعتقاد بر ایمان درست بود مانند شرک بود و آن چیز که اندر وی منفعت و مضرت بود هر چند
بت نبود چون خوف و رجا ربوی متعلق شد مانند بت شد پس معنی قول خلیل الله آن بود
که مرا نگاه دار تا جز با تو نیارامم و نه من جز ترا بینم و نه بجز تو امید دارم و نه از جز تو بترسم فرد
چون بجز او در دو عالم نیست کس ✤ با که سازد آنکه نیست سنوا و هوس ✤ هذا معنی دعاء الخلیل و بس
التعوذ من الکفر الذی هو ضد الایمان اما این قیاس که بر مومنان کردند باطل است
زیرا که کفر محل عداوت ست و ایمان محل محبت ولیکن هر چند کافر بکفر عدو خداوند ست او را
پدید نیامده ست که خداوند عدو وی ست حال ملتبس ست یا بکفر از ینجهان بیرون رود بداند
که خداوند مر او را عدو بوده ست یا کفر بر وی زوال آید بداند که حق تعالی او را محب بوده است
و مومن هر چند مر خداوند را بحکم ایمان محب ست پدید نیامده ست محبت خداوند مر او را
چون حال او ملتبس ست و حکم او موقوف هست یا از ینجهان با ایمان بیرون رود محبت
خداوند مر او را حقیقت گردد یا ایمان بر وی زوال آید نعوذ بالله منها بداند که خداوند مر او را
عدو بوده ست و این توقف اندر محبت و عداوت اندر حال انبیا روا نباشد از بهر آنکه انبیا
احبا باشند لامحاله زیرا که ایشان را خص خصوص اند در هیچ مقامی نیست مر خصوصیت را برتر

این جواب مستظهری شود و ایمان مستدلی دیگر از قرآن حضرت شعیب علیه السلام آنجا از قول خداوند تعالی بحکایت گفته شده والذین استوا امنکم من قریتنا او لتعودن فی ملتنا یا ازجواب دادن شعیب علیه السلام بقول قومان باکنون فما یکون لنا ان نعود فیها الا ان یشاء الله ربنا فتامل ۱۲ منه

از مقام نبوت پس ایشان خاص ترین همه دوستانند پس محبت خداوند مر انبیا را درست
گشته است از کفر ایمن گشتند از بهر آنکه تغییر و تبدیل بر صفات مخلوقات روا باشد و بر صفات
حق روا نباشد هر کرا او محب ست عدو نگردد و هر کرا او عدو ست محب نگردد و لیکن هر چند کسی که
حق او را محب ست او بوصف اعداست چون سحرهٔ فرعون سلطان محبت حق غالب گردد
و مر ایشان را بصفت احبا آرد و هر که حق تعالی او را عدو باشد هر چند بوصف احبا باشد
چون ابلیس سلطان عداوت حق او را از صفت احبا بوصف اعدا آرد ازینست که گفت بیت
کس چه داند تا درین بحر عمیق ✤ سنگ یزه قدر دارد یا عقیق ✤ و اینجا رمزیست و آن آنست
که محبت و عداوت حق بعلت قائم نیست زیرا که محبت حق و عداوت ازلی ست و خلاف
و موافقت بنده وقتی پس محبت و عداوت سابق باشد و خلاف و موافقت لاحق هرگز لاحق
علت سابق نگردد از اینجا بدان و بشناس که خلاف و موافقت هم هیچند و هیچ و این گوی را با
در گوش دلم گفت فلک نهانی ✤ هر حکم که حق کند تو از من دانی ✤ بر گردش خود اگر بدی دست
رسم ✤ خود را بر هاندمی ز سر گردانی ✤ و اما سخن اندر کبائر انبیا گروهی را دارند و حجت آرند
قصهٔ برادران یوسف پیغامبر علیهم السلام را که ایشان همه پیغامبران بوده اند و کبائر بر ایشان
رفت و اهل سنت و جماعت از انبیا کبیره روا ندارند زیرا که کفر کبیره است از کبائر و از
انبیا کفر روا نیست و دیگر کبیره هم روا نباشد از بهر آنکه بر هر که یک کبیره روا باشد همه کبائر
روا باشد و دلیل برین عامهٔ مومنان اند جواب خصم برین طریق گویند انچه بر برادران یوسف
پیغامبر رفت پیش از نزول وحی بود بر ایشان و این بر سبیل ندرت و مقرون بتوبه و صلاح
روا بود اما آنکه هر چند صغیره بغیر قصد بر انبیا رود که آنرا زلت گویند و زلت آن بود که پیش
از افتادن قصد نبود و بعد از افتادن بران قرار نبود چنانکه کسی در رهی بشتابد و ناگاه
بیفتد در حال برخیزد نه پیش از افتادن قصد افتادن بود نه بعد از افتادن قرار بود زلت
انبیا همچنین ست و با این هم معاتب باشند لِعُلُوِّ مَرْتَبَتِهِمْ وَارْتِفَاعِ مَنْزِلَتِهِمْ از بهر بزرگی
مرتبهٔ ایشان و بلندی منزلت ایشان یعنی بزرگان را بخورد گیرند و خردگانرا بزرگ نگیرند
اَلْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ سر این معنی ست و ناگرفتن بزرگ دلیل خوردی ست و گرفتن

فا
نسبت عداوت بحق تعالی یک
وجه حالات اند نه علت
نسبت سابق
عه از حشویه بجواز
کبیره ی کنند بعد توبه
عمدا و اما پیش از نبوت
پس اکثری از اهل سنت
و بیشتر قائل اند ۱۲
اهل سنت و جماعت
از انبیا کبیره روا
ندارند ۱۲

بخورد دلیل بزرگی است وکان زجرا لغیرهم آن عتاب کردن با ایشان زجر بود مردیگران را
که از ایشان با این بزرگی محل ایشان این مقدار نگذاریم از دیگران کی گذاریم این تنبیه کردند
مردیگر انرا تا غره نگردند وگروهی گفتند این عتاب از بهر زیادت محبت ست تا محبت برجای
بود عتاب میان دوستان جاری بود چنانکه گفت شعر اذا ذهب العتاب فلیس
ود ویبقی الود ما بقی العتاب با اینهم در قصهٔ مهتر داود علیه السلام شنیده که چون بروی
زلتی رفت چهل شبانروز سر بسجده نهاده میگریست تا از آب چشم وی چندان گیاه برآمد که وی
اندران میان ناپدید گشت وخبر قبول توبه بنیامد دمی زرد وبزد که آن گیاه همه بسوخت ودود
پیش چشم بدشت وبگریست تا هر دو کف دست وی پر خون گشت پس دستها سوی آسمان برداشت
وگفت الهی ان لم ترحمنی فارحم عبوتی اگر بر من نبخشی برین آب چشم من ببخشای فرمان آمد
یا داؤد تذکر عبوتک وتنسی خطیئتک آب چشم خود را یاد میکنی وخطاء خویش فراموش
کرده تا بدانی که خطرهٔ بزرگان بزرگ تر وکار با ایشان صعب تر ازینجا گفت بیت کشته
شدگان لب خون خوارهٔ معشوق ✤ تا روز قیامت همه رنگین کفنانند ✤ باید در گورستانها
رفتن وزیارت کردن گورستانهای بزرگان وعامهٔ موسنان عادت کنند که فوائد بسیار است
چنانکه از حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم مرویست نهیتکم عن زیارة القبور الا
فزوروها فانها ترق القلب وتدمع العین وتذکر الاخرة الحدیث ودیگر مروی
ابن مخی دل خویش شکایت کرد در حق وی فرمود اطلع فی المقبور واعتبر بالقبور در گورستان
نظر کن وبحشر ونشر اعتبار کن در هر هفته زیارت مستحب ست چنانکه فرموده ست در حق
باری یا بنی اذهب کل جمعة الی المقبرة وترک زیارت رعیدی آمده ست والله اعلم
تا ازان چه معنی مراد بود وفاضلترین روزها در زیارت سه روز ست دوشنبه وپنجشنبه وجمعه بعد
از نماز دیگر سه موسم معتبر که چون عشرهٔ ذی الحجه وعیدین وعاشورا در شهار معتبر که چون
شب برات دانند وی پس چون خواهد که در زیارت رود مستحب ست که در خانه دو رکعت
نماز بگذارد در هر رکعتی بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار وسورهٔ اخلاص سه بار چون سلام دهد
بگوید خداوندا ثواب این نماز بروح فلان برسان حق سبحانه تعالی روزی گرداند وی را

رساند و مرگذارنده نماز را ثواب بسیار بنشستن فرماید و چون بگورستان رسد نعلین بکشد پس پشت جانب قبله کند و روی جانب میت کرده سلام گوید بدین عبارت که مرویست اَلسَّلَامُ عَلَیْکُمْ مِنْ سَاکِنِیْ اَهْلِ الدِّیَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُسْلِمِیْنَ یَرْحَمُ اللّٰهُ الْمُتَقَدِّمِیْنَ مِنَّا وَالْمُتَاَخِّرِیْنَ وَاِنَّا اِنْشَاءَ اللّٰهُ بِکُمْ لَاحِقُوْنَ اَسْاَلُ اللّٰهَ لَنَا وَلَکُمُ الْعَافِیَةَ و اگر شهید باشد گوید سَلَامٌ عَلَیْکُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَی الدَّارِ و اگر گورستان مسلمانان و کفار مختلط باشد گوید اَلسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی پس بنشیند و بگوید بِسْمِ اللّٰهِ عَلٰی مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ که در خبرست که بردارد حق سبحانه تعالی عذاب و ظلمت و تنگی گور از صاحب آن گور چهل سال پس بگوید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیْکَ لَهُ لَهُ الْمُلْکُ وَلَهُ الْحَمْدُ یُحْیِیْ وَیُمِیْتُ وَهُوَ حَیٌّ لَا یَمُوْتُ اَبَدًا اَبَدًا ذُو الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ بِیَدِهِ الْخَیْرُ وَهُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ در خبرست روشن گرداند آن گور را و گوینده را بیامرزد و بنویسد مر او را هزار هزار نیکی و بردارد مر او را هزار هزار درجه پس فاتحه و آیة الکرسی بخواند که در خبرست هر که آیة الکرسی بخواند و ثواب آن اهل گورستان را بخشد در آرد حق سبحانه و تعالی در گور هر مرده از مشرق تا مغرب چهل گان طبقهٔ نور و فراخ گرداند بر ایشان گور را و بردارد هر مرده را درجه و بنویسد مر خواننده را ثواب شصت پیغامبر و بیافریند بعدد هر حرفی فرشته که تسبیح کند مر او را تا روز قیامت پس ده بار قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ بخواند اگر آن مرده آمرزیده نبود حق تعالی او را بیامرزد و اگر آمرزیده بود خواننده را بیامرزد و گناهش بدان مرده بخشد و اگر برین زیادت کند سورهٔ یٰسٓ بخواند و سورهٔ الملک نیز آمده ست همچنین اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ و اَلْهٰکُمُ التَّکَاثُرُ نیز منقول ست و در کتب مسطور ست که هیچ شبی دشوارتر بر مرده چون شب اول نیست پس بخشاید بر مرده بصدقات و اگر قدرت نباشد پس دو رکعت نماز بگذارد در هر رکعت فاتحه یکبار و آیة الکرسی یکبار و قل هو الله احد ذو بار و الهٰکم التکاثر ده بار پس بگوید خداوندا ثواب این نماز فلان کس بخشیدم حق سبحانه و تعالی بفرستد در گور آن بنده هزار فرشته با هر فرشته نوری و هدیه بدهد مر آن مرده را ثواب هزار شهید و السلام

مکتوب بست و دوم ۲۲	بسم الله الرحمن الرحیم	در اصل تصوف

برادر شمس الدین اعزه الله بداند که قاعده تصوف دیرینه ست و اعمال انبیاء و صدیقان
بوده ست بحکم غلبه عادات زشت که در زمانه پدید آمده ست صورتحال صوفیان در چشم
مردمان زشت مینماید و اهل این حدیث بر سه قسم اند یکی صوفی دوم متصوف سوم متشبه صوفی
آن بود که از خود فانی شده باشد و بحق باقی گشته و از قبضه طبایع رسته و بحقیقت خلائق
پیوسته و متصوف آن بود که بمجاهدت و ریاضت این درجه را میطلبد و اندر طلب خود را
بر معاملت ایشان درست میکند و متشبه آن بود که برای جاه و حظوظ خود را مانند
ایشان کرده بود و ازین هر دو معنی خالی و بیخبر با این هم امیدست که از ایشان بود در سایه
دولت ایشان در هر دو جهان بگذرد که اندر لشکر مبارز یکی باشد و دیگران طفیلی و خلیفه
و سلطان در شهر یکی بود و دیگران در سایهٔ دولت او روزگار گذرانند و در جمله خلائق
اندک باشند اما جمله را نسبت بدیشان کنند هرگاه که بیک چیز با ایشان مانند بود و فتوی
شرع ست که مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ هر که بقومی خود را مانند کند بر فتاری و گفتاری
او از ایشان بود چنین گفته اند اول صوفی در عالم آدم پیغامبر علیه السلام بود دست حق تعالی
وی را از خاک بیرون آورد و بمقام اجتبا و اصطفا رسانید در رقم خلافت بر وکشید اول
میان مکه و طایف جبله بداشت که مرید را در آغاز ارادت جبله فرمایند خَمَّرْتُ طِینَةَ
آدَمَ بِیَدِیْ اَرْبَعِیْنَ صَبَاحًا آدم چون جبله بتجرید داشت حق تعالی مائدهٔ روح
بوی داد و چراغ عقل در دل او بیفروخت و نور حکمت از دل بر زبان آورد بر خود بجنبید گفت
الحمد لله اشارت بنوی هم بر این ست مَنْ اَخْلَصَ لِلّٰهِ اَرْبَعِیْنَ صَبَاحًا اَظْهَرَ اللّٰهُ یَنَابِیْعَ
الْحِکْمَةِ مِنْ قَلْبِهٖ عَلٰی لِسَانِهٖ پس قصد ولایت کرد و تحفهٔ سجود ملائکه در اول خلافت
یافت و برخاست مسافروار قصد بهشت کرد و جملهٔ اقالیم بهشت سفر کرد و بر سر ارباب
گذر کرد گفتند حواشی و اطراف جمله در قید کن و باختیار خود حرکت مکن که مرید را اختیار نبود
بحکم جرأت و انبساط دست کشادگی نمود از تمکین گاه غیب زخم عتاب در رسید
وَعَصٰی آدَمُ رَبَّهٗ فَغَوٰی شکسته شد و باستغفار مشغول گشت سنت استغفار صوفیان از انجا
ست که گفت رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا هر چه اسباب خواجگی و خلافت بود از وی بکشیدند بر هنه

صوفی و متصوف و متشبه

آدم اول صوفی در عالم آدم علیه السلام بود

تشبه بقوم

بایستاد باستغفار گفتند آدما برین غرامت بدنیا سفر کن که شرط مریدانست که چون لت بردی
رو سفر کند آدم مجرد و برهنه قصد سفر خاک کرد تنش برهنه بود گفتند آدما درویزه کن از هر درخت
برگی درخواست کرد جمله سه برگ یافت برهم دوخت مرقع شد خود را پوشید درروی
بمسافرت خاک نهاد و سیصد سال آب حسرت از دیدگان میریخت تا آنگاه که عصفا شد که
اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰٓى آدَمَ تصفیه یافته صوفی شد آن جامه که از درختان درویزه کرده بود مرقع
ساخته عزیز میداشت تا بآخر وقت در شبیث پیغامبر علیه السلام در پوشانید و خلافت بوی سپرد
و این طریق مهد گشت و دولت تصوف در اصلاب انبیاء روان شد صوفیان مسافر را
مجمعی میالبست در دنیا که هر وقت که آنجا مجتمع جمع آیند و اجرای کنند صورت کعبه در دنیا پدید
آمد اول از خانقاه آن بود در دنیا خانقاهی نبود بعد آدم کعبه پدید آمد نوح پیغامبر علیه السلام
از دنیا بگلیم اختصار کرد و موسی پیغامبر خود همیشه گلیم داشت که روز اول نجدمت شعیب
پیغامبر علیه السلام یافته بود و این شرطی بزرگ ست در طریقت که پیری باید تا خرقه درمرید
پوشاند و عیسی پیغامبر علیه السلام همیشه جامهٔ صوف پوشیدی و همچنین چون عهد بموسی
و عیسی صلوات الله علیهما والسلام رسید بیت المقدس احوالت گاه خود ساختند انگاه در
هر ولایت و بهر طرف خود را مرجعی ساختند و منزلی معین کردند تا باوقات خلوات و ایام
مناجات رفقاء دولت آنجا باز رفتندی و حدیث اسرائیلی را ماجرائی کردندی چون
عهد بسید انبیاء و سلطان اصفیا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم رسید خود همان گلیم
بستد و در پوشید مِلَّةَ اَبِیْکُمْ اِبْرٰهِیْمَ و تصدیم بران خانقاه کعبه کرد و مهتر عالم علیه السلام
در مسجد خویش یک زاویه معین کرد و از صحابه یک طائفه را برگزید که سالکان راه طریقت
بودند بعضی پیران بودند چون ابوبکر و عمر و عثمان و علی و سلمان رضی الله عنهم اجمعین
و انچه میانه بوده اند چون معاذ و بلال و ابوذر و عمار رضی الله عنهم ایشان را باوقات خلوت
دران زاویه بنشاندی و با ایشان سخنان راندی که صنادید عرب و عوام صحابه آنجا راه نیافتندی
و آن جماعت قریب هفتاد نفر بودند مهتر عالم چون کسی را از صحابه باعزاز عظیم و اکرام
بزرگ کردی ردایا پیراهن خود بوی دادی آنکس که صوفی بودی در میان صحابه نبیس

و
ابوبکر چون نافت
را دوخت کرد

اول این طریقت از آدم علیه السلام در آمده و تمام آن به محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم شد و در میان امت ملت بماند باید که قوی دل باشد و در مفلسی خود نگرد که اینجا کار بفضل و کرم میرود نه بعمل کسی ای آدر هزار هزار سال ساجد و راکع بودند و هزار هزار تسبیح بگفتند گوی بودند و هزار هزار تحمید در اسرار او بودند و هزار هزار سوخته در کاردی بودند تو سے دلی پاک را از خاک بیافریدند و بر این همه مطیعان و عابدان برگزیدند بی سابقه خدمتے و بی مقدمهٔ شفاعتی گفتند ای زشتی خاک اکنست بر تکبر من آن پروردگار شما ام در ساعتے خراباتی را برگیرند و بر متکا اقبال در مشاهدهٔ ذوالجلال بنشانند و هر دم خلعتی و نو اختی و قبولی و هر لحظه تحفه و وصولی در رشتهٔ رد و حجاب و صد عتاب در گردن مناجاتی افگنند هر دم حیرتی و غصتی یکی را از تجانه بیارند طراز اعزاز و قبول بر کسوت او کشند و دیگری را از مسی بزرین کنند و رشتهٔ طرد و رد در گردنش در آویزند چنانکه لطف در کار ست قهر هم در کار ست والسلام

مکتوب بست و سوم	بسم الله الرحمن الرحیم	در طلب طریقت

برادر اخی شمس الدین اکرمه الله بکرامة الطالبین بداند که هر که را طلب این راه بود باید که سرمایه از شریعت سازد تا از شریعت در طریقت راه یابد و چون در طریقت راه یافت از طریقت بحقیقت قدم تواند نهاد هر که هنوز شریعت ندانسته ست وی را با طریقت کجا ملاقات و هر که را هنوز با طریقت ملاقات نیست آن بیچاره را با حقیقت چه گذر و چه کار از اینجاست که بهیچ گونه رخصت نداده اند که کسی بنادانی بی معرفت در بی شریعت در این راه قدم نهد که بیم هلاکت باشد و بهیچ جائی نرسد و اگر مجاهده و رنجی کورانه و جاهلانه بر خود نهد و از ان چیزی نمودار ی بود چندان غرور و جهل و پندار و حمق در وی پدید آید که ایمان نیز بباد دهد و در جوال شیطان گرفتار گردد بالقطع والیقین بداند که خداوند تعالی را هیچ ولی جاهل نبوده ست و نباشد ما اتخذ الله ولیا جاهلا گفته مشایخ ست و در قرآن بدین اشارت ست و لم یکن له ولی من الذل خداوند هیچ جاهلے را دوست ندارد و دوست نگرفته ست که جهل اصل همه زشتیهاست گفته اند مدار راه سالکان

حق بدو باز ده علم است علم توحید و علم معاملت و علم معرفت و علم حالت و علم مکاشفه
و علم مشاهده و علم خطاب و علم سماع و علم وجد و علم معرفت روح و علم معرفت نفس
و علم معرفت عقل و این علوم را علاحده اصلی هست و فرعی که از دانستن آن چاره نیست
پس بداند که این طائفه همه صاحب علم شریعت و طریقت و حقیقت بوده اند هستند و
خواهند بود اما بی دولتان را که بتشنگی در بادیه هلاک شدند چه سود از دجلهٔ بغداد و رود نیل

مصرع بیت در بادیه تشنگان بمردند ✦ چه سود اگر جهان فرات است ✦ رونده راه را باید
که اندیشه چنان بود که اگر دنیا بوی دهند و نعمتش و عقبی بوی دهند و جنتش و بلاد عالم بوی
بازند و مخنث دنیا و نعمتش به بیگانگان گذارند و عقبی و جنت بمومنان سپارند و بلا و محنت
خود را قبول کنند و توبا ش چنان بود که همه خلق از حرام توبه کنند تا در دوزخ نیفتند او توبه
از حلال کند تا در بهشت نیفتد و اراد تش چنان بود که همه جهانیان را طلب مراد و راحت
و نعمت بود و او را طلب مولی و رویت و بود همه خلق در کار ها زیادتی طلبند و او در همه یکی را
طلبد اگر بیابد ایثار کند و اگر نیابد شکر کند و نشان رونده آنست که از نایافت مراد
شاد شود تا از همه بند ها آزاد شود و با نفس مخالفت او را چنان بود که اگر هفتاد سال نفس
وی در یک آرزو بنالد بدو ندهد و در آه موافقت حق چنان سپارد که بلا و عافیت عطا
و منع و رد و قبول بروی یکسان گردد و قدم بر توکل نهد نه از خلق سوال و نه از حق تعالی
خواست که سوال خلق را شرک داند و از حق شرم دارد و در زهد چنان بود که اگر از همه
دنیا مرقعی دارد یا گلیمی او بدان چنان خوش باشد که دیگران بهمه دنیا در روزبند کر مشغول
و طلب و در شب بنجد ست مشغول و تعب و اگر نفس او را در ان طاعت نظری افتد
عبادت هفتاد سالهٔ خود را بنانی فرو شد و پیش سگی نهد تا از ان عجب بیرون آید می
آرند در ویشی بیست چند حج کرده بود نفس ویرا بدان نظری افتاد روزی در بازار مکه
بر آمد و گفت که می خرد بست و چند حج را بنانی عارفی بدین واقف شد دست بر قفای
او فرو برد و گفت ای فضول پدرت بهشت بهشت بگندمی فروخت تو چند حج
بنانی میخواهی فروخت پس رونده راه را هشیار باید بود نفس خود را در بوتهٔ مجاهدت

بفشار ساند که هر چه دون حق ست هرگز زاد نیارد اگر براست نگرد حق را بیند اگر بچپ
نگرد حق را بیند و اگر برخیزد و یا بنشیند حق را بیند آن سالک راگویند حق بین گشت
ولایت دنیا و ملک آخرت بنظر همت وی بذره بر نیاید و رشوق تنش میگدازد و دلش
از حضرت قدس می نازد اندیشه زن و فرزند و دنیا و آخرت گرد دلش گذر نیابد اگرچه
بشخص در دنیا بود بدل در حضرت خداوند بود و همین جا آنجائی شده و بتر لگاه رسیده و
بدیده دل دوست را دیده و اینمقام در سایه پیر بخته تواند یافت و در پناه ولایت صاحب دلی
از آفات راه بسلامت تواند گذشت که جمله مشایخ طبقات و بزرگان دین و علمای سلف رحمة
الله علیهم اتفاق کرده اند که بی پیر بخته کسی بحق نرسد مگر بنادر چنانکه گفته اند مثنوی تا نیفتد
بر تو مردی را نظر ✤ از وجود خویش کی یابی خبر ✤ گر تو بنشینی به تنهائی بسی ✤ راه نتوانی
بریدن بی کسی ✤ پیر باید راه را تنها مرو ✤ از سر خود این و آن دریا مرو ✤ وقتی مریدی از مردان
خواجه ابوسعید ابوالخیر رحمة الله علیه وضو ساخته بود و در خلوت گاه خویش رفته نوری
دید لغزه بزد که خدای را دیدیم شیخ آن حال دریافت گفت ای کار نادیده آن نور وضوی
تست که دیده تو از کجا و آن حضرت از کجا بسیار روندگان درین مقام مغرور شده اند
و پنداشتند که تجلی حق یافتند اگر شیخی کامل صاحب تصرف بنود ازین ورطه مهلک خلاص
نیابد بلکه جاهل بغرور شیطان و مکر نفس مغرور گردد و جهان را از دعوی پر کند و حرفی
چند از کسی یاد گیرد و کمال کار و رسیدن بمقصود تصور کند و خود را در مملکت خداوند
جائز التصرف داند و با باحت و زندقه افتد چنانکه کسی بر بن اشارت کرده است رباعی
پوشیده مرقع اندرین خامی چند ✤ برگفته بطامات الف لامی چند ✤ نارفته ره صدق
وصفا گامی چند ✤ بدنام کننده نکونامی چند ✤ پس کسی که درین راه درآید و در راه این
کارش دامن گیرد باید که پیری که درمیان پیران و مشایخ این طائفه مشار الیه باشد
و بر مقتدائی او اتفاق کرده باشند و جائز التصرف و نافذ المشیت و صاحب الاشراق در
مملکت خداوند گشته بود انتقا کند و خود را بدو بر بندد تا هر چه بند راه او باشد از پیش او
بر گیرد و عیوب نفس او بدو نماید و از آفات راه او را خبر کند تا بدید بکلی از خود بیرون آید

چنانکه گفت مثنوی پیرِ ما لابُد راه آمد ترا ✤ در همه کارت پناه آمد ترا ✤ چون تو هر گز راه
نشناسی ز راه ✤ بی عصا کش کی توانی بر دو راه ✤ کوه ها ئی آنشین و دره بسی ست ✤ این
چنین کاری نه کارِ هر کسی ست ✤ اما شرط مرید آنست که چون با رادت پیری کامل در آید گفت و
خواست مراد خویش بگیسو نهد و معنی ارادت در لغت خواستن ست و مرید کسی را گویند که او را
خواستن باشد و در میان این طائفه مرید کسی گویند که او را خواست مراد بود و مشائخ رضی الله عنهم
گفته اند مرید باید که در پیش پیر در نخست تصرف او همچو مرده باشد در پیش غسال چنانکه
خواهد او را میگرداند باید که چنان مطیع پیر بود که اگر اشارت کند که جان و مال و دین
و دنیا بذل کند و ترک بکند بهر چه فرماید اگر چه هم زهر خوردن باشد فرمان برد و هیچ
دفع نیارد و بی تاخیری بجا آرد و دران بخاطر و علم خود تصرف نکند آورده اند که شیخ بوعلی
فارمدی رحمة الله علیه گفت وقتی پیش شیخ ابو القاسم گرگانی رحمة الله علیه که پیر او بود
خوابی دیده بودم او را حکایت کردم گفتم تو مرا در خواب چنین گفتی و من گفتم چرا
شیخ ابو القاسم گرگانی رحمة الله علیه از من روی گردانید و گفت اگر چرا را در باطن تو جای
نبودی در خواب بر زبانت نرفتی و با چون و چرا مریدی راست نیاید و اصل درین باب
آنست که خداوند عز و جل خبر داده ست عَسٰی اَنْ تَکْرَهُوْا شَیْئًا وَّهُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ وَعَسٰی اَنْ
تُحِبُّوْا شَیْئًا وَّهُوَ شَرٌّ لَّکُمْ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ پس مریدی که سعادت قرین
اوست و این دولت نصیب او راه او همه راست ست و برای او همه ساخته چشم حاسدان
از جمالش محجوب و گرد آفات از دامن دولتش دور و آن دیگری دولت که شقاوت
قرین اوست در پیش همه خار و عقبات در همه قدم گاهش صد اشکال و آفات ای
برادر هر کرا کمند عنایت در گردن افتاد آنجا افتاد که اَلسَّعِیْدُ مَنْ سَعِدَ فِیْ بَطْنِ
اُمِّهٖ و هر کرا قهر و صدت مرد و کرد و از در خویش دور کرد آنجا کرد که اَلشَّقِیُّ مَنْ
شَقِیَ فِیْ بَطْنِ اُمِّهٖ چنانکه کسی بر ین معنی اشارت کرده ست **بیت** این واقعه بین
نبود امروز زینه ✤ این رنگ گلیم ما بگیلان کردند ✤ اکنون چه کنی امیدی پیش نه مصیبتی
میدار که کالا هر چند با عیب سعت و شالستهٔ درگاه نیست لیکن از در امید وار

هرچه یابند بستانند ای برادر قافلهٔ آدمیان آن روز که آدم علیه السلام زلت کرده زده اند
و تعارف ست که قافله ایمن گردد چون راه زنند نابینائی را دیدند در گرمای گرم نشسته
خرما و لوز پنبا و بادام میخورد گفتند چیست چنین گرما که این دو سه چیز گرم میخوری
گفت ما را قافله شکسته اند از انچه می رسیدیم بسر ما رسیده است اکنون ایمن گشته ایم
ای برادر طاعت و معصیت از آفت و فائده خالی نیست که بسا طاعت ست که بنده را
از حق دور کند و بسا معصیت ست که بنده را بحق نزدیک گرداند جعفر صادق رضی الله
عنه را پرسیدند که کدام معصیت است که بنده را بحق نزدیک گرداند و کدام طاعت است
که بنده را از حق دور کند گفت هر آن طاعتی که اولش امن بود و آخرش عجب آن طاعت
بنده را از حق دور گرداند و هر آن معصیتی که اولش خوف بود و آخرش عذر آن معصیت
بنده را بحق نزدیک گرداند بزرگان گفته اند الاعتذار و ان قل ثمن الذنب و ان جل عذر
اگرچه اندک بود بهای گناه است اگرچه بزرگ بود ابلیس بطاعت خود معجب گشت گفت
طاعت کردم فرمان آمد لعنت کردم چون آدم زلت کرد گفت یا رب خدایا بد کردم ندا
آمد عفو کردم بهانیان نمودند که معصیت کردن با عذر بهتر است از طاعت با عجب و اسلام

مکتوب بست و چهارم | بسم الله الرحمن الرحیم | در ارکان طریقت

برادر شمس الدین رفعه الله الی السعادة القصوی بداند که بنای ارکان طریقت بدین خبر
ست که میفرماید لا یزال العبد یتقرب الی بالنوافل حتی احببته فاذا احببته کنت له
سمعا و بصرا و یدا و لسانا الحدیث چون خداوند بنده را دوست میگیرد باو همان کند
که مادر مهربان با فرزند طفل خود کند از هلاکش نگاه دارد و مصلحت وی بی گفت وی
بروی نگاه دارد و بحقیقت بباید دانست که چون حق تعالی بر بنده نظر لطف کند مهمات او را
بکلی کفایت کند و او را قبلهٔ حاجات خلق گرداند خاک قدم او را توتیای دیده ها گرداند
غبار اقدام مرکب او را عطریات سالکان راه گرداند در حکایت ست که مردمان
بصره لطلب باران بیرون آمده بودند دعا و زاری میکردند و هیچ باران فرود نمی آمد
زردی از زاویه در آمد جماعتی ابنوه دیدند سبها برداشته و چشمها گشاده زاری میکنند

او را شفقتی پدید آمد گفت الٰہی بحق آن سرّی که درین دیدهٔ منست باران بفرست در حال باران باریدن گرفت مردی ازان جماعت که آن لفظ از و بشنید راه را اجابت در حال دید بر اثر وی برفت تا بمنزل رسید گفت ای شیخ از تو درخواستی دارم گفت بگوی گفت آن چه سرست که در دیدهٔ تست بمجرد شفیع آوردن باران آمد گفت این دیدهٔ من بایزید را دیده است تا بدانی که خاک قدم ایشان تو تیای دیده ها است و زبان ایشان چون باران بهاری همه حیات چنانکه باران بهاری زمین مرده را همه کسوت حیات پوشاند و زمین خارستان را گلستان کند همچنین سخنی که از زبان ایشان بیرون آید همه دلهای مرده را زنده کند و نشان گفت پاک ایشان این بود و چنانکه سخن وی حیوة دل بود همه افعال و صفات وی بندگشای خلق بود رحمت و شفقت او بر همه تا بد خود نخورد بخلق خوراند خود نپوشید خلق را بپوشاند بزخم مردمان ننگرد و بجفاء ایشان نه بیند شفیع ظالم خود بود جفا را بوفا پیش آید دشنام را بدعا و ثنا مقابله کند این را حکمیست از بهر آنکه وی محفوظ است از ساحت دل وی جز باد راحت بر خلق نبرد او در شفقت چون آفتاب بود بر دشمن همچنان تا بدکه برد و دست در تواضع چون زمین بود همه خلق پای بر وی نهند او را با کس خصومت نه و دست تصرف وی از خلق کوتاه بود همه خلق عیال وی بود او عیال کس نبود و در سخاوت چون دریا بود دشمن را همچنان بخشد که دوست را عین رحمت شده بر کافهٔ خلق شرق و غرب زیرا که آزاد بود هر چه بیند از یک جای بیند دیده اش دیده جمع بود هر جزوی از اجزاء وی را همچنین خلعتی پوشانند و هر که بدین صفت بود او را در طریقت هیچ قدمی نبود مردی بود دنان طلب و جاه طلب سخن از وی بیگانه بود که حق تعالی هر کرا بردارد از کل بردارد چنین بود که زبان دهد و دست دهد و چشم دهد و سمع دهد و دل پاک دهد اما گویند گانی که من و تو می بینیم هم زبان ایشان بر ایشان گواهی میدهد دست ایشان بر ایشان گواهی میدهد و همه اجزاء ایشان بر ایشان گواهی میدهد لقمه نتوانند که از خلق خود باز گیرند و خرقه نتوانند که از سر خود بر گشند و خواهند که همه عالم غلامی ایشان اقرار کنند و خطبهٔ ایشان خوانند بنان و جائه خود مردی در همه عمر خود با دستار خود یا با

پیرا بنی مجرد یا کلاهی در بازار نتواند رفت تا نباید که آبروی او در پیش وزری و کفش دوز ریخته شود ایچنین کس را اهل نظر خویشتن پرست گویند نه حق پرست مردی در زاویه نشیند وخود را در صلاح و عزلت می آراید تا خلق او را بصلاح بشناسند و روی دروی در آرند این چون زنی بد کاره بود که همه روز خود را بیاراید تا خلقی بوی نگرند **بیت** یا برو بچون زنان زنگی بوی پیش گیر ✤ یا نه چون مردان در آی گوی چوگان مردان نگر ✤ مرد را باید که همه اجزایی وی زبان شود و زبان در حمایت دل شود و به تیغ حیا زبان او بریده گردد هر چند زبان خواهد که حدیث حق بروی برود دل وی آئینه روزگار گذشته در پیش وی دارد بندی شود و زبان او افتد گوید ایچنین زبان حدیث او نتواند گفت در حال از گفت فرو ایستد چنین گفته اند که هر که از خانه خود بیرون آید و راه خانه خود باز داند تا اگر ش حاجت افتد باز گردد آنکس را سخن در طریقت مسلم نبود صوفی را دل در پیش زبان بود و دانشمند را زبان در پیش دل بود و صوفی بحکم دل بود اکنون گویندگان و روندگان روزگار ما بعصا میروند چه کنند نابینا اند و نابینا آن بود که زبان را عصا سازد بر این و بران میزند و می نماید که من بینا ام و این سخن بر علما راست نیاید ایشان انچه میگویند بحکم نقل میگویند و درست میگویند این با کسی درست که بصفوت این طائفه ست حاصل آنست که اعتبار مرد دل راست نه زبان را نه بینی کفر که از دل آبادان بر آید عین ایمان بود **اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيْمَانِ** و ایمانی که از دل خراب بر آید عین کفر ست قوله عز وجل **قَالُوْا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُهٗ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَكٰذِبُوْنَ** آری زبان کژ دلالی شرع ست امر و نهی بدو آشکارا میشود و دین بدو بیان میشود لیکن چون بنده را کار بحق افتد زبان نامحرم گردد نه بینی آنکه بلبل بوستان شریعت ست میفرمود **اَنَا اَفْصَحُ الْعَرَبِ بَلِ الْعَجَمِ** در ستایش کار چه گفت **لَا اُحْصِیْ ثَنَآءً عَلَيْكَ** ای برادر آن را که در مقام تحمید فصاحت نماند در مقام توحید دم چون زند عزیزی ایمنی را گفته اند قطعه در نظر عشق کمال سلوک ✤ هم تو علمی که ضلالی شده است ✤ لاجرم

در میدان زبان

زبان کژ دلالی شرع است

از گفتن مدح و ثنات ✤ انصح کونین چو لالی شده هست ✤ من احب شیئا اکثر ذکره ثابت هست
اما در آغاز عشق چون قدم در گفت و گوی بود باز چون بعالم رفت و روی رسد ابعدهم
عن الله اکثرهم ذکرا الله جمال نماید از در و دل هم این گوید ربا عی ارعاقلی حدیث
تو کم کنمی ✤ راه سر گفت و گوی محکم کنمی ✤ پس سوخته چند فراهم کنمی ✤ برگفته بگفته
وماتم کنمی ✤ ای برادر مردی که بگل سوسن در آید عزیز بود اما بیشتر خلق دست در حلقه
ایمان زده اند و می جنبانند نه هر که گرد در سلطان گرد داهل سرای سلطان بود انما
المشرکون نجس طهارت دل شرط است در دو نرخ هزار هزار زبان خدا گوی باشد و یک
دل خدا شناس نباشد هزار هزار زبان نصیح را در دست زبانیه مینی گنگ شده ایا هیچ دل
را در دست زبانیه نیابی اکنون ای برادر اگر تاج دولت بر سر نیست داغ نومیدی
بر دل نهادن هم شرط نیست فتوی قرآن چنین هست لا یکلف الله نفسا الا وسعها
بار احکام بر هر کس بقدر طاقت آنکس نهند پس این هر دو بار چون بر ما بدر وزان نهند
که درگاه کرم او هست هم سر از تاج خالی هم بر دل داغ نومیدی این هر دو بدبختی بر ما مدبران
جمع نشود اگر قدمی نیست که دین را شاید باری بتکلف نعره ده مرد مینیم که هیچ کس لاف
در وزدگان را چنان خریداری نکند که رب العزت کند هیچکس سر ایران نرخ بر نگیرد که او
بر گیرد بیت سراسر باهمه عیبم بدیدی و خریدی تو ✤ زهی کالای پر عیب و زهی لطف
خریداری ✤ میفرماید اگر به پیرانه سر بدرگاه باز آئی همه مملکت را بخدمت تو بیارائیم
واگر در وقت جوانی حدیث ما کنی بر دابر د تر ادر مملکت ملکوت روان کنیم چنانکه
حق او امر و نواهی خود از تو طلب کنیم انصاف تو از کرم خویش هم بدهیم هرگز
بد عهدی تو بر تو یاد نکنیم و اگر رنجی بتو رسیده هست عذر آن بخوبی خود باز خواهیم
و سر آن ترا بگوئیم اینمه که شنیدی حق کرم خویش خواهد گذارد هرگز روا نبود که حق
کرم او بنهایت رسد اگر همه منکران عالم و شیاطین جهان را باذلت در اتباع فی
المثل بعلیین رساند و تاج سلطنت ابد بر سر نهد هنوز حق کرم او گذارده نشود والسلام

مکتوب بیست و پنجم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ارکان شریعت و طریقت

برادر شمس الدین ارشده الله تعالی الی سواء السبیل بداند که شریعت راهی ست
که انبیا علیهم السلام میان امت نهند بتائید خداوند عزوجل دعوت همه انبیا خلایق
را اول بتوحید بود و درین همه انبیا برابرند بلکه یک دین ست و یک دعوت و یک معبود
و همه این گفته اند وَاِلٰهُکُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ و فرموده اند که فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِیْعُوْنِ جمله
متفق بوده اند از عهد آدم تا بعهد محمد مصطفی صلوات الله علیهم و سخنان ایشان
هیچ خلاف نبود که دعوت بمحض وحی خداوند بوده ست که حق تعالی بواسطه جبرئیل
علیه السلام در عقول و سمع ایشان منقوش و مسموع گردانیده ست و خلاف در لغات
و عبارات و استعارات و ارکان شرایع ست اما در انچه اصل دعوت و قاعدهٔ ملت
و قانون دعوت ست هیچ خلاف نیست و دوم دعوت بعبودیت ست بحکم آنکه ایشان
اطبای خلائق اند بهر وقت برحسب مصلحت آن امت وضع قاعدهٔ ملت کنند بوحی خداوند
پس پذیرفتن انبیا سخن خداوند عزوجل را وحی گویند و عبارت کردن ایشان را
ازان وحی دعوت گویند و سمعان و متابعان ایشان را امت گویند و مجموع اوامر
و نواهی را اصول و فروع دعوت را شریعت گویند و رفتن این راه را طاعت گویند
و گردن نهادن این جمله را اسلام گویند و ثبات نمودن برین جمله دین گویند پس
شریعت راهی ست و پیغامبر نهنده و دارندهٔ این راه و جادهٔ فراخ را شارع گویند و تا این
راه فراخ باشد که ازوی راه ها نخیزد چنانکه حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم اشارت
کرده ست و فرموده ستفترق امتی علی ثلث و سبعین فرقة کلها هالکة الا واحدة
فانها ناجیة و طریقت راهی ست که از شریعت خیزد و شریعت بیان توحید و طهارت
و نماز و روزه و حج و جهاد و زکوة و دیگر احکام شرع و معاملات ست اما طریقت طلب
کردن بحقیقت این معاملات ست و تفحص کردن این مشروعات و آراستن اعمال اصفای
ضمائر و تطهیر اخلاق ست از کدورات طبعی چون ریا و هوا رجفا و شرک و مانند این
در جمله هر چه بتهذیب و تطهیر ظاهر تعلق دارد شریعت ست و هر چه بتصفیه و تزکیهٔ باطن
تعلق دارد طریقت ست مثلا جامهٔ نمازی کردن از لوث نجاست شریعت ست

و دل پاک کردن از کدورات بشریت طریقت ست پیش از نماز وضو کردن شریعت ست
همیشه بوضو بودن طریقت ست در نماز روی بقبله آوردن شریعت ست و روی دل
بحق آوردن طریقت ست در جمله هرچه در مرتبهٔ حواس فرود آید رعایت آن کردن از
شریعت ست و هرچه وردن پردهٔ قالب ست رعایت کردن آن طریقت است و هرچند
انبیا علیهم السلام است خود را آن فرمایند که خود کنند اما بعضی از اخلاق و اعمال در تکلیف است
نیارند برای آسانی ایشان را ولیکن او را در خاص خود سازند چون نماز شب و ناگرفتن صدقات
و سیر ناخوردن و اعراض از دنیا و قناعت بر اندک قوت و لباس و مانند این پس انچه در
تکلیف است آرند شریعت ست و انچه از برای تخفیف است برخود زایل کنند و لازم احوال خود
سازند طریقت ست تا اگر کسی سلوک این طریقت پیش گیرد از درجهٔ عوام برآید و در
زمرهٔ خواص در آید و آن خاص که انبیا راست دو قسم ست یک قسم برایشان ممنوع
و محظور ست چنانکه قرآن قدیم بدان قایل ست خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
دوم قسم آنست که در سنن پسندیده آید اگر کسی بدان خصلت موصوف شود یا آن طریق
پیش گیرد زیادت درجه یابد و ترقی بود او را بکمال خویش و در طریقت رخصت نیست
زیرا که رخصت از برای ضعیف حالان نهاده اند و مباحات از برای تخفیف عاجزان و ضعیفان
معین کرده اند ارباب طریقت را قوت و همت و جد و مبالغت باشد لاجرم خود را از
راه رخصت و مباح ممنوع دارند و از حلال نیز زیادت شره و حرصی ننمایند که شریعت
فتح باب راحت و ترفیهست و طریقت کسر راحت و منع ترفیه ست از نفس اماره و هرگاه
که مرید خود را در مباحات رخصت و بدلفش گیرد دو دیو او را در شبهات اندازد از انجا بپیشتر
و بپیشتر تا در محرمات برد و هلاکش کنند و هرکه بی شریعت قصد طریقت کند همچنان باشد که
کسی بر بالای بام خواهد شدن راه نردبان آن بام خراب کند و خود را بروی دیوار میکشد
هرچه بمدتی برشود بلحظه فرو افتد و بمنزل خود باز آید و گفته اند همچنان باشد که کسی
بحیلهٔ بسیار سنگی بهوا بر می اندازد اگرچه حیلت کند و جهد تمام نماید و رنج بسیار کشد هرچند
بمدتی بر بالا اندازد بکمتر از ساعتی فرو افتد و بمنزل خود باز آید و همچنان باشد که کسی

خواهد رفت و باز پشت بمغرب آرد و از کعبه اعراض کند و میرود اگرچه سالها بسیار همران قاعده رود هرگز بکعبه نرسد که هر مقصدی را راهی ست و هر قصدی را شرطی ست و هر صحبتی را اهلیتی و نسبتی و شرط و نسبت راه طریقت جمله احکام شریعت ست چون مرید در راه شریعت راسخ گردد و از عهدهٔ حقوق شرعی بقدر امکان بیرون آید توفیق رفیق او شود تا از جملهٔ عوام خلاص یابد و در سلوک طریقت خواص یاران و روندگان راه همراه گردد و ای برادر چون شریعت و طریقت بشناختی اکنون لنگان و لوکان در متابعت و موافقت آن پاکان قدمی می زن و خود را چون مفلس و بی نوا در حضرت مفلس نواز درو عرض میده و بدانکه اگر ازان کیمیای لطف که در خزانهٔ فضل ست بر شرک مشرکان و کفر کافران ذرهٔ پاشند شرک و کفر مشرکان و کافران عین توحید گردد و ازان شربت جان پرور که در قدح غیب ست قطرهٔ در حلق خلق بچکانند در عالم نه مخالف بینی و نه منکر یابی او که بتو نگردد بحکم ازل نگردد نه بحکم خاک آلوده که اگر بحکم خاک نگریستی سرمایهٔ از تو باز نستدی اگر هر تار موئی از تو عزازیلی گردد و هر عضوی از تو فرعونی شود و هر ذرهٔ از تو نمرودی گردد و هر خطرهٔ از تو دوزخی شود چون او ترا بخواند هیچ کس را با تو کار نبود و السلام

لنگان و لوکان

ن نار سیدی

مکتوب بست و ششم ۲۶ بسم الله الرحمن الرحیم در شریعت و حقیقت

برادر شمس الدین اعزه الله تعالی بداند که شریعت و حقیقت این هر دو عبارت ست مر این قوم را چنانکه حق و حقیقت از صحت حال ظاهر شریعت عبارت کنند و از صحت حال باطن حقیقت عبارت کنند و ظاهر با باطن پیوسته ست اندر اصل جدا نیست که تصدیق بی قول ایمان نباشد و قول بی تصدیق گرو و شش لا الٰه الا الله حقیقت ست و محمد رسول الله شریعت اگر در حال صحت ایمان کسی خواهد که جدا کند نتواند و خواستش باطل بود اما اندر حکم شریعت از حقیقت جداست که فرق ظاهر ست میان قول تصدیق و علما ظاهر گویند فرق نکنیم که شریعت خود حقیقت ست و حقیقت شریعت و این غلط ست و مذهب ملحدان آنست که گویند یکی بی دیگری روا باشد و گویند چون حال حقیقت کشف گشت شریعت برخیزد و لعنت برین اعتقاد باد و برین مذهب پس بدانکه حقیقت عبارت ست از معنی که در نسخ ان

روا نباشد واز عهد آدم علیه السلام تا فنا عالم حکم او متساویست چون معرفت حق و شریعت
عبارت هست از معنی که بنسخ و تبدیل بدان روا باشد چون احکام وقتی بود که شریعت بنود
و وقتی باشد که شریعت نباشد اما وقتی نبود که حقیقت نبود و وقتی نباشد که حقیقت نباشد پس
شریعت مثل بنده بود و حقیقت داشت خداوند وحفظ و عصمت او قال الله تعالی وَالَّذِينَ
جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا مجاهدهٔ شریعت و هدایت حقیقت آن یکی
حفظ بنده احکام ظاهر را بر خود و آن دیگر حفظ حق مر احوال باطن را بر بنده پس شریعت از مکاسب
بود و حقیقت از مواهب و شریعت بر مثال ماده هست و حقیقت بر مثال قلب و قوام ماده بقلب هست
و منزل قلب ماده هست پس شریعت بر مثال قالب آمد و حقیقت بر مثال جان چنانکه در حال صحت
آدمی یکی بی دیگری محال هست در حال صحت ایمان شریعت بی حقیقت و حقیقت
بی شریعت محال بود و این طائفه اند که مخصوص اند بعلم شریعت و حقیقت بمعاملات نه بمقالات
و علم حقیقت را سه رکن هست یکی علم بذات خداوند عز و جل و وحدانیت وی و نفی تشبیه از وی
و دوم علم بصفات خداوند و احکام و سوم علم بافعال و حکمت و علم شریعت این سه رکن هست یکی کتاب و دوم
سنت و سوم اجماع امت و اقامت علم حقیقت بی اقامت شریعت زندقه هست و اقامت علم
شریعت بی اقامت حقیقت نفاق اولیاء خداوند بصدق مجاهدت علم و هیبت حاصل کردند
و علم و هیبت علم شریعت هست که بدرس کردن و به جهد کردن توان آموخت و خالص کردند
معاملات خویش را بدان علم فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ اعلم الورثة بدانند ایشان را علم وراثت که علم حقیقت هست
و آن عطاء محض هست بی درس و تعلم بحکم این وعده که مَنْ عَلِمَ بِمَا عَلِمَ وَرَّثَهُ اللّٰهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ
و از اینجاست که علماء ظاهر ایشان را در علم دراست طلب کنند که مقام ایشانست و نیابند
ضرورت منکر شوند و گویند این خلاف روایت هست یا انچنین روایت کجاست و ندانند که در خانهٔ
گدا هرچه نباشد واجب نباشد که در خانهٔ محمد شاه نباشد سنت حق تعالی با اولیاء خویش چنان
رفته هست که نپسندد که بسر ایشان جز آن نماید که باشد و سر ایشان انچه گیرد از حق گیرد و
زبان ایشان انچه عبارت کند از سر کند و زبان با سر راست باشد و سر با حق تعالی راست
باشد هرچه پدید آید همه راست پدید آید و همه صواب باشد چنانکه گفت معنوی ما علم و عمل

زبان شان راست ۞ میزان صفتند بی کم و کاست ۞ باحق جمع و ز خود پریشان ۞ لا یعرفهم شعارالیشان ۞ اما کثرت دیدن از کثرتی سن و لست هر آئینه اهل یکی را دو بیند و دو را چها
داند که راست اینست که من می بینم پس نزدیک این طائفه همه ظاهر بینان اهل روزگار
اند هر چند خود را راست بین شمارند و از آنست که این طائفه الیشان را بدین معذور دارند
و هر کجا بینائی ست نابینا را لابد معذور دارد و اعرض عن الجاهلین همین فرمانست اما از آنجا
که اهل این علم برفتند و کار کردن از میان برخاسته است بدین مذهب الا ماشاء الله که هر که
اهل حقیقت بود پنهان گشت و آنچه دشت پنهان کرد و آنکس که خود را بدین مذهب معروف
کرد از حقیقت نداشت از دل خلق یکبارگی این مذهب برخاست گفتند مگر این مذهب را اصلی
نیست زیرا که هر که اهل حقیقت بود از میان برفت و علم با خویشتن ببرد کس نماند مر این مذهب را
که بیان کند فعل نیز از میان برخاست از بهر آنکه فعل بیان توان کرد و بیان از علم توان
یافت و علم از اهل توان گرفت چون اهل برخاست علم برخاست و چون علم برخاست بیان
برخاست و چون بیان برخاست فعل برخاست و این تنها در علم حقیقت افتاده است در علم
شریعت نیز همین افتاده است پس باید که بدانی که این طائفه قومی اند که هرگز ترک ادبی از آداب
شریعت روا نداشته اند ترک فرض و واجب کی روا دارند و حکایت مشایخ رضوان الله علیهم
در رعایت آداب شریعت در کتب مسطور است و در زبانها مشهور تا بزرگی از بزرگان دین گفتی
من از خداوند عمر ابدی میخواهم تا همه خلق در ناز و نعمت بهشت مشغول باشند و من در بلای دنیا
باشم و آداب شریعت را اقامت نمایم قدر شریعت الیشان نیکو دانند و آداب شریعت را الیشان
نیکو شناسند که الیشان هر چه یافته اند در متابعت شریعت یافته اند ای برادر دل مشکن و در
غریمت سستی منمای کار از آن طرف است نه بعمل تو اهل معرفت چنین گفته اند مگر ملائکه چنین
دانسته بودند که علت نواخت خدمت ست و علت گداخت مخالفت است از اینجا گفتند
ما مطیعیم و الیشان عاصی کراست و نواخت ما را باید حق تعالی باز نمود که نواخت ما بفضل است
نه بطاعت و عبادت فرشتگان هفت آسمان و زمین که طاعت داشتند بفرمود تا آدم علیه السلام
را سجده کردند که هیچ طاعت نداشت اگر خواهد در لحظه هزار هزار آدم و عالم بیافریند و هزار هزار

چون حبیب و خلیل برگزیند در قدرت عرش رفیع بانده حقیر برابر است والسلام

مکتوب بست و هفتم در متابعت | بسم الله الرحمن الرحیم | رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم

برادر شمس الدین سلمه الله تعالی بداند که سعادت ابدی و عز سرمدی بنده را در محبت خداوند جل و علا و این دولت و خلعت بنده را در متابعت سید المرسلین صلی الله علیه و آله وسلم موعود ست و بر بوافقت سنتا وموقوف فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ طوق القیاد او بر گردن نهد و ملقه فرمان برداری او در گوش جان کن باوامرش تقرب نمای و از نواهی او دور باش و تصر ایمان را با جمیع ارکان معمور دار و بر هر کنی از ارکان او گذر کن و حق هر یکی بواجبی بگذار تا عهد سورت و عقد محبت با حضرت آفریدگار جل و علا بدالالت سید مختار بسته و مستحکم بماند و با آن عهد و وثیقه محکم چون از بخاری وی بحضرت محبوب آری در مهد فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ هر آئینه فرود آئی بهشت بهشت با جور و قصور و با انهار و اشجار و با شراب طهور در منزل اول ترا نزل بود كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا چون در منزل دوم قدم نهاد آن نعمت که در صفت در اصفان نیاید و آن دولت که در رویم و اهمان نگنجد بتو روی نماید اَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ عبارت از انست در منزل سوم مفاوضات و مواصلات از حضرت دوست ترا این بود مِنَ الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ إِلَى الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ بعد ازان منازل تو نهایت ندارد چنانکه آن محبت تو که جاذبهٔ حقیقت ست نهایت ندارد و عبارت ازان محبت اینست که يُحِبُّهُمْ اما سن و تو و امثال ما جز حدیث بهشت و نام دوزخ ندانیم که بر قدر حوصلهٔ ما همین بیش نیست چنانکه عزیزی گفته ست خداوند را در آفریدن دوزخ رحمت زیادت از انست که در آفریدن بهشت جماعتی را که در عالم شهادت بلذات و شهوات میل داشتند به بهشت امیدوار گردند چون ایشان از غفلت دست از لذات و شهوات خالی نداشتند مر ایشان را بدوزخ تخویف کردند که اگر از بهر لذات باقی دست از لذات فانی باز ندارند دوزخ در سند و دست از وی باز دارند و در وی بآخرت آرند لما آنرا که عبادت تعظیما لامر الله محبوب بود و تقاضی

آن محبت باشد ذکر بهشت و دوزخ بر ضمیر متیروی کی گذرد و غم نوت و یافت هر دو کی خورد
آنجا که سلطان محبت و شوق آمد حدیث طراوت بهشت و زحمت دوزخ کجا گنجد سر آنیعنی ست که
گفت **بیت** شربت وصل ار بهشت خسی ست ✤ ذره عاشقان بهشت بسی ست ✤ وقت
نقل خواجه بمشاد دینوری را رحمة الله علیه مریدی دعا کرد و گفت بار خدایا بر مشاد به بخشای
و بهشتش کراست کن خواجه بمشاد چشم بکشاد و گفت وی کاک سی سال ست تا بهشت بر ما
عرض میکنند بگوشه چشم ننگریستیم این چه دعاست اصل در آنیعنی آنست و اعتماد بران که همه را
از عالم پاکی پاک آورده اند و پاک بعالم پاکی خواهند برد که عبارت ازان اینست فی مَقْعَدِ
صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ چه جای صحبت بهشت و دوزخ ست و این سری عزیز ست
عِلْمُ مَنْ عَلِمَ جَهْلُ مَنْ جَهِلَ از انسانی که از وی کرشمه بدایه پدیده ست و درین شکارگاه از برای آن آمده
ست تا تدرو معرفت و کبک محبت صید کند و به آواز طبل ارجعی الی ربک راضیة مرضیة
بعالم اصل خود باز شود تا بر شاخ شجره وصل نشیند و الیه یعود ای برادر معرفت تخم محبت ست
هر که در عالم معرفت ناقدتر به آتش محبت سوخته تر و لذت و سرور او از رویت محبوب و از
مشاهدهٔ مطلوب بیشتر محبوب جانها و مطلوب لهاجانهای محبان را که از آتش اشتیاق
بیگداختند و آنچه بر ایشان مبذول بود از جان و مال اهل و فرزند در راه دوست باختند
بتسلی داد و از محبت خویش ایشان را خبر کرد و بر صدق محبت ایشان گواهی داد یحبهم و یحبونه
هرگز بندگی برابر دوستی نباشد که مقام بزرگی مقام ذلت ست و مقام دوستی مقام عزت
و بنده جز ذلیل نباشد و دوست جز عزیز نباشد و هرگز ذلیل بر ابر عزیز نباشد بزرگی گفته ست اگر خداوند ابراهیم
را گفت اتخذ الله ابراهیم خلیلا و موسی را گفت و کلم الله موسی تکلیما ما را گفت یحبهم و یحبونه
و در یحبهم محبت قدیم و محبوب محدث و در یحبونه محبت محدث و محبوب قدیم و اخبار
حضرت او از خلاف و خلل منزه و شهادت او از ورطهٔ شبهه مقدس و هم از آنیعنی ست که خواجهٔ
کونین صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که ان الله یتجلی للخلق عامة و لابی بکر خاصة یعنی
معرفت صدیق که بوی جگر سوخته او هر صبح دم در مشام ساکنان قدس رسیدی کامل
تر بود پس لذت او از رویت دوست بیشتر بود این طایفه میگویند کجاست در عالم ذره معرفت

عزیزی گفته است که برقی از غیب لمعانی کرد جانهای عاشقان از حریق آن برق بسوخت و برق بعالم غیب خود باز شد و این جانها خسته در عالم حیرانی او سرگردانی حیران بماند نه روی آرام و نه جای قرار از قوت ایشان و نه طاقت صبر همه بفریاد آمدند لا مَعَكَ الْقَرَارُ وَلَا مِنْكَ الْفِرَارُ گفته بزرگانست یکی از طالبان حق بصدیقی رسید و از وی درخواست که برای او از حضرت عزت معرفت خواهد آن صدیق مخلص از کمال تصدیق و اخلاص از حضرت عزت ملتمس وی عرضه داشت باجابت مقرون گشت طالب در حال بجال شد و در تیه تحیر و وله سرگردان بماند آن صدیق چون حال او مشاهده کرد از کمال شفقت برای او تخفیفی خواست فرمان آمد که دران حال که تو از برای او معرفت خواستی هزار کس ساکنان سماه از من معرفت خواستند ما یک ذره معرفت جمله را کرامت کردیم همه در عالم حیرت بر بنجال اند که مشاهده میکنی ای برادر چون ساکنان عالم تقدس سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ میگویند و متوطنان ولایت تقدس مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ می زنند گر از همه که درین ولایت قدم زنند امین ایشان سرانداز است ولیکن صد مرده دران ست مصرعه بار رستم دستان بزند هر که در افتاد + کار از جانب وَيَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ رست میشود نه از طرف تو ساحران فرعون در عین کفر و جنابت بودند چنین گویند که سحر جای بر نیفتد تا ساحر جنب نبود لیکن چون با دو ولت از مهب لطف بر جنب فرمید نه سحر گذاشت و نه ساحری و نه کفر گذاشت و نه کافری باد او در جنابت کفر و انکار شبانگاه در خلعت ایمان و استغفار خداوند عزوجل راه سعادت بران برادر کشاده گرداناد بمنه و کرمه و بحقیقت دان تا طاعت خویش را برنگ معصیت نه بینی و معانی خویش را دعوی تشمری و رسگان کوی را بر خود فضل نه بینی و در سرای گیران بر خویش خود نروبی و هزار هزار خشت و سنگ ناکامی و نامرادی تبارک سر نزنی بوی ازین راه نیابی چون حلقه بر در زنی و بر در آئی خاک را خاک باید بود و از همه دعوی پاک باید بود اگر هزار تاج ملکانه بر سر نهی چون گدایان و رنگ بی نوائی که خاک را اصلی ست چکنی گردی که بر وی نشیند باب برخیزد امارنگ روی آب برنخیزد والسلام

مکتوب بست و هشتم در تربیه	بسم الله الرحمن الرحیم	مشغولی آغاز نما

برادر شمس الدین اعزه الله بداند که بعد تحقیق ایمان وصحت توبه مرید را باید که دائم الوضو باشد
اصلا والبته یک زمان بی وضو نباشد اگرچه شب باشد وسرما بود وآب سرد بود وتعذر
وضو دو رکعت تحیة الوضو بگذارد اصلا والبته فوت نکند وپنج وقت نماز بجماعت بگذارد وچون
نمازی بگذارد منتظر نمازی دیگر باشد که المنتظر للصلوة کانه فی الصلوة پس هر نمازی
بوردی که بر خود وظیفه کرده است یا پیرش فرموده مشغول شود وچون مرید پیش از صبح
بیدار شود طهارت پاک بیارد ودو رکعت شکر الوضو بگذارد وصد بار بگوید استغفر الله
من الذنوب کلها صغیرها وکبیرها سرها وجهرها اللهم اغفر لی برحمتك چون
صبح دوم بدمد دو رکعت سنت وقت بگذارد در رکعت اول قل یا ایها الکافرون ودر دوم
سورهٔ اخلاص بخواند که از حضرت صلی الله علیه وآله وسلم همچنین مرویست بعد ازان این دعا بخواند
اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِكَ تَهْدِیْ بِهَا قَلْبِیْ تا آخر در قوت القلوب مکتوب
است که حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم در خواندن این دعا ملازمت نمودی وهفتاد بار
بگوید اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِلَیْهِ الْقَیُّوْمُ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ التَّوْبَةَ بعد ازان
نماز بامداد بحضور دل بجماعت بگذارد وچون نماز تمام کند بعد ازان باد عیه که آمده است در قوة
القلوب مشغول شود بدان مقدار که ملازمت تواند کرد ورد خود سازد در هر دم استغفار کند
وتوبه از سر گیرد وعمر گذشته را آمرزش خواهد وسخن بیهوده نگوید مگر با معروف ونهی منکر یا دعا
صلاح مسلمانان یا سخنی گوید که دران نفع برادر مسلمانان باشد یا سخنی گوید از علم یا کسی محتاج
علم بود که این نوع سخن در محل ذکر بود وتا تواند در هر حال که هست مستقبل قبله بود اگر زیارت
صاحب دلی ویا صحبت پیری ومجالست عالمی ربانی میسر شود آن بهتر وفاضلتر ازان که بر سر
مصلا بود مشغول باوراد واگر اشغال این میسر نشود انگاه نشستن بر مصلا در مسجد جماعت و
یا در خانه مشغول بذکر خدای تعالی بهتر وفاضلتر از خفتن چون آفتاب برآید برخیزد ودو رکعت نماز
بگذارد ادنی اشراق اینست ونشستن بر جای نماز تا آفتاب برآید ودو رکعت نماز بعد طلوع
آفتاب گذاردن فضل بسیار ست وچون آفتاب بلند برآید نماز چاشت بگذارد چنانکه بر خود
سنت کرده است وپیوسته بتواند گذارد وبعد ازان گفته اند بجا جت برادر مسلمانان

برخیزد چون عیادت بیماری و تشییع جنازه و یاری کردن به برو تقوی اگر ازینها هیچ نباشد
انگاه به تلاوت قرآن و نماز نوافل و ذکر مشغول شود و اگر ازینها نباشد انگاه فَاِذَا قُضِیَتِ
الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِی الْاَرْضِ الآیه برخواند و کار خرقه و لقمه بکند و اگر اینهمه نباشد انگاه
وَفِی النَّوْمِ سَلَامَةٌ حقیقت داند چون وقت نماز پیشین درآید از خواب بیدار شود
طهارت کند و چهار رکعت نماز سنت بگذارد و بعد ازان فریضه بگذارد و دو رکعت سنت بگذارد و بر جای
منتظر نماز دیگر بنشیند اگر دل فارغ دارد ذکر میگوید تا نماز دیگر و اگر فارغ ندارد در فراغ دل
بکوشد و آن را عین ذکر داند فرائض در مسجد بگذارد و نوافل در خانه که سلامت دین و جمعیت
خاطر دران هست و چون نماز دیگر درآید چهار رکعت سنت بگذارد بعد ازان فریضه بگذارد
پس بذکری و فکری مشغول شود تا آفتاب فرو رود و این وقت زنده داشتن و فضل همچو
زنده داشتن ورد اولست از بیدار شدن بعد از صبح تا برآمدن آفتاب و با نفس محاسبه
کند که یکروز عمر تو گذشت چه بدست آوردی روزی زیان شد چه سود کردی چون آفتاب
فرو رفت استعداد نماز شام کند چون نماز شام گذارد و آن سنت فارغ شود بعد از ان هست
رکعت نماز بگذارد صلوٰة الاوابین که میان نماز شام و نماز خفتن آمده هست اگر میسر شود همه
بگذارد و اگر نه انچه میسر شود بر خود وظیفه کند تَتَجَافٰی جُنُوْبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ در حق کسانی درست
آید که میان مغرب و عشا زنده دارند و چون نماز خفتن درآید چهار رکعت سنت بگذارد بعد از ان
فریضه بگذارد و چهار رکعت و یا دو رکعت سنت بگذارد و وتر برای آخر شب نگاه دارد اگر عادت
بود و اعتماد هست که آخر شب فوت نشود و گرنه هم اول شب بگذارد و چون این بکند او را از
غافلان ننویسند و از حاضران شمارند و بعد از نماز خفتن سوره تبارک که آمده هست بخواند در قوت
القلوب مسطور هست و اگر سر آن ندارد و یاد ش نیست و لیست و یخاه با سورهٔ اخلاص بخواند که
آن هم آیتیست بعد از ان بخسپد با طهارت و ذکر و تا خواب غلبه نکند نخسپد و آخر شب
پیش از صبح بیدار شود و تازه در کار شود و آن وقت استغفار هست و فاضلترین اوقات
از شب و اگر در آخر شب بنماز تهجد مشغول شود که در نماز معنی استغفار و معنی تلاوت قرآن
موجود هست بهتر بود بدین وجه مواظبت نماید که از برکت این راه باطن بر آن اطریقت

خوانند بر وی گشاده شود و بروی واجب است که راه طریقت بموافقت شریعت برود و هر کرا
بینی در طریقت موافقت شریعت نبود او را از طریقت هیچ فایده نبود افتاده باشد و این مذهب
ملحدانست که قیام یکی بی دیگری روا دارند و گویند چون حقیقت کشف شد شریعت بر خیزد
لعنت ان اعتقاد باد و ظاهر بی باطن نفاق است و باطن بی ظاهر زندقه است ظاهر شریعت
بی باطن نقص ست و باطن بی ظاهر هوس ظاهر با باطن پیوسته است در اصل که هیچکس جدا نکرده است
لا اله الا الله حقیقت ست محمد رسول الله شریعت ست اگر کسی خواهد در حال صحت ایمان
یکی را از دیگری جدا کند نتواند و خواستش باطل بود و روز بروز باید که سلوک طریقت بصدق
دل و علو همت و صفای سیرت و حسن سریرت عادت کند و اخلاق پسندیده اصحبت نیکان
و از خدمت بزرگان خود را حاصل کند و بداند که مدار این کار بر ارادت و ریاضت ست و راه
ارادت آنست که باندک و بسیار اشارت پیر را مخالفت ننماید که امتثال فرمان سبب برکات است
و راه ریاضت آنست که مخالفت نفس پیش گیرد که موافقت نفس آبا ره اصل همه آفات است
و از عهده فرائض بشرط اوامر بیرون آید و از عادت بعبادت باز گردد و در ریاضت اصل
قطع علائق و حفظ حواس و قلت اکل و شرب و نوم سازد و در آغاز کار خویش حل مشکلات
مقاصد و مراتب و وقایع از خود نطلبد بلکه در همه احوال بپیر مشفق رجوع کند و فضول خود نگوید
چون مرید در سلوک بدین سه خاصیت مستقیم گردد امید وصول و تمکین پدید آید که درخت زمانی
چون بشرط باشد میوه بار دهد و چون آفات از وی دور نکنند و تربیت نیابد لا محاله بفساد
انجامد و تباه گردد و در کار باید شد اگرچه جوارح و اعضا بمعصیت آلوده است باز نباید ایستاد
که فسق و فجور صفت جوارح است و ایمان صفت دل و حکم دل راست نه جوارح زیرا که
دل منظور ست نه جوارح و حکم منظور را بود نه مجور را که ان الله لا ینظر الی صوركم ولا الی اعمالكم
ولكن ينظر الى قلوبكم ونياتكم تو پنداری که طور سینا در عالم یکی ست و موسی یکی غالب تو
طور سینا و دل تو موسی و قولش اینکه انی انا الله ای برادر اگر هزار هزار سال طاعت
کنی و آب دیده و خون جگر در دل بهم آمیزی و آنرا در آتش طلب خود و مجاهده خود بسوزی
پیش هیبت تو در ان حضرت رد و برد یا بقبول مکافات همه طاعت و مجاهدت تو باشد مصطفی صلی الله

بیان راه ارادت

بیان راه ریاضت

نکته

نکته

نکته

علیه وآله وسلم اُبی ابن کعب را گفت رضی الله عنه که مرا خداوند تعالی فرموده است که قرآن بخوان برای
بن کعب گفت یارسول الله او ذکرت نام خود حدیث چون منی دران حضرت برفت بیت
تا ظن نه بری که عاشق روی توام * من خاک کف پای سگ کوی توام * پیش شبلی رحمة الله
علیه این آیه برخواندند که اُخسَئُوا فِیهَا وَلَا تُکَلِّمُونِ ای مهجوران حضرت ناوای مردودان درگاه ما
دم درکشید او گفت خنک ایشان را که بارسی پس هفت هزار سال با ایشان سخن گفت خواجه شبلی را
نه نگریست که چه گفت بدان نگریست که گفت ۵ یکی با سخن گوی و پس انگاه * بکش گر کشت خواهی دشنه
مثنوی هجر تو اگرچه یار بود * رسد آنجا که با دیار بود * وصل او چون پدید شد حالا * سر بشد گفت گوی لا والا * والسلام

مکتوب بست و نهم	بسم الله الرحمن الرحیم		در طهارت

برادر شمس الدین در طلب منار خداوند مستقیم باد سلام و دعا از کاتب حروف مطالعه کند
و مقرر ضمیر منیر آن برادر باد که آدمی که قدر گیرد و پاکی گیرد در هر دو جهان درگاه همه دولتها
و سعادتها پاکی ست و آلایش و آلودگی مهجوری راه پیغامبران و صدیقان ست و فتوی شرع
برین ست که گفت بنی الاسلام علی النظافة بنای اسلام بر پاکی ست هیچ آلایش هر نگیرد
و جمال خویشین بهیچ آلوده ننماید و بر ست که جمله آلودگان را سیاست قهر این آیه لا یَمَسُّهُ
اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ از درگاه اسلام بیرون کرده ست و خاک مصیبت بر فرق مار یخته ست اول باید
که تن جامه و لقمه پاک و حلال بود پس جمله حواس از معصیت و خلاف پاک بود و آنگه دل از جمله اوصاف مذمومه چون حقد
و حسد و حقد و غیر آن پاک بود و چون پاکی اول حاصل شد مرید یکقدم از راه دین برفت و چون پاکی دوم حاصل شد
مرید دو قدم از راه دین برفت و چون پاکی سیوم حاصل شد مرید سه قدم از راه دین برفت
حقیقت توبه این بود و مرید بحقیقت اینجا تایب گردد و این را گردش خوانند یعنی از حال بحال
و آلودگی بحال پاکی بگشت کلیسا بود مسجد گشت بتخانه بود صومعه گشت دیو بود آدمی گشت خاک
بود زر گشت شب تار بود روز روشن گشت انگاه بر دل مرید آفتاب ایمان طالع شود و اسلام
جمال خود بدو نماید و بر سر کوی معرفت راه یابد اما بی این طهارت هر معاملة که هست گو باش همه
عادت و ریم ست بر تقلید مادر و پدر روان نه اسلام ست و این اصل که نبشته شد نیکو تامل کند

وکرامت ومراعات مطالعه کند از اینجا در خاطر نیاید که بگذرد پس چندین خلق مگر مسلمان نیستند
زنهار همه مسلمانند حکم ظاهر شرع اعتقاد اینست لیکن این حدیث راه باین است که تقصیر افتاد
وپدید آمدن پاکی مر مزید را دو نوع باشد یکی آنست که از درون سینه بیرون آید و آن فضل
محض بود و آنرا کفایت خوانند و این خواص را بود و انبیا و صدیقان بدین مخصوص اند دوم
پاکی آن بود که از بیرون اندرون پیوندد و طریق از مجاهده است و این عام را باشد و ابتدا
این پاکی از مجاهده در آید یعنی چون خواهد کسی بدین پاکی رسد از ابتدا آغاز باید کرد و به محض اند
ودانستن این معنی ها فرو نیاید خود را باید که بدین راست کند بقدر وسع و طاقت خویش
ودر سه وقت به تجدید وضو مواظبت باید یکی بعد از برآمدن آفتاب دوم بعد از نماز دیگر
وسوم بعد از نماز خفتن و شب جمعه زنده دارد بدین طریق بعد از نماز خفتن تجدید وضو کند و
دو گانه بگذارد و بعد از ان نماز تسبیح بگذارد و بعد از تجدید وضو کند دو بار یا پانزده بار یا بیست بار
اگر بیست بار رساند نیکو بود و اگر نه چندانکه تواند و پس هر وضوئی دو گانه بگذارد و دعائی
که خواندن آمده است بخواند آخر شب نزدیک صبح غسل کند این کار نیکو نگاه دارد حق تعالی
بانواع پاکی آراسته گرداند و آلایش ظاهر و باطن ببرد و در همه حال حق تعالی را رقیب
خویش داند و چون بنده بدانست که حق تعالی رقیب وست باید که کسوت حیا در پوشد
واز محل اطلاع حق شرمنده بود یکی را از عزیزان گفتند صفت حیا نشان آن که تو او را می شناسی
گفت هیچ وقتی نباشد که اندیشه خطا در سینه من بگذرد الا که گوینده از درون دل من گوید
از خداوند خود شرم نداری و در بعضی کتب منزل است که خداوند میگوید بنده من تا تو جامه حیا
در پوشیده هرگز عیبی داری بر خلق پوشانیدیم و بقعها را که در انجا گناه کردی گناه بر پوشیدیم
فراموش گردانیدیم تا فردا بر تو گواهی ندهند بمعصیت و از لوح محفوظ زلات تو را محو گردانیدیم فردا تا تو
طریق مسامحه در حساب پیش آریم نقل است که چون بنده صراط پس پشت کند حق تعالی نامه بدهد
بروی فرستد در آن نامه نبشته که کردی انچه کردی و ما از کرم خود رو انداشتیم که بر تو پیدا
کنیم رو که آمرزیدیم بیت بیت یکنظر از دوست صد هزار سعادت ۞ منتظر م تا کی و قت آن نظر آید پیدا

مکتوب نهم در طهارت	بسم الله الرحمن الرحیم	بعبارتی دیگر

بدانکه مرید ای اعزه الله فی الدارین بداند که طهارت بر دو گونه است یکی طهارت ظاهر
و دوم طهارت باطن و چنانکه بی طهارت تن نماز درست نیاید بی طهارت دل معرفت
خداوند درست نیاید و چنانکه طهارت تن را آب پاک باید تا محل طهارت دل را توحید پاک
باید نه ملکوت از اینجا گفته اند بیت توحید نه کار آب و خاکست ۔ کان در دل صاف و
جان پاکست ۔ این طائفه پیوسته چنانکه ظاهر خود را پاک دارند بطهارت باطن خود را
پاک دارند بتوحید لاجرم اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ التَّوَّابِیْنَ وَ یُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِیْنَ دولت ایشان است
و اشارت بدین طهارت است که حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم در دعا خویش گفتی
اَللّٰهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِیْ مِنَ النِّفَاقِ بار خدایا دلم را از نفاق پاک کن و میدانی که بهیچ حال اندر
دل مبارک وی نفاق صورت نه بندد اما نظر بر کرامات و درجات خود مرا و را در توحید اثبات
غیری نمود و در اثبات غیر نفاق می نمود در محل توحید و هر چند یک ذره از کرامات مشائخ
رضوان الله علیهم در ابتداء سر مه دیده مریدان کرده اند آخر اندر محل کمال او را آن حجاب
کرم می باید است از اینجا است که خواجه بایزید رحمة الله علیه فرموده است که نِفَاقُ الْعَارِفِیْنَ اَفْضَلُ
مِنْ اِخْلَاصِ الْمُرِیْدِیْنَ نفاق رسیدگان بهتر از اخلاص مریدان یعنی انچه مرید را مقام باشد
کامل را حجاب باشد مرید را هست انکه کرامت باید کامل را هست انکه مکرم باید ازینست که قرآن
مجید خبر میدهد مِنْ بَیْنِ فَرْثٍ وَّ دَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا یعنی شیری که غذا بلست بر فرث و دم
بگذرانیدم و از فرث روش و دم نگاه داشتیم پس توحید که حق باست باید که بر دنیا و آخرت
بگذرد و از ان هر دو اثر نکند تا حضرت ما را شاید ازینست که گفت بیت فی در غم و زخم و
بهشتند بدین طائفه را چنین سرشتند ۔ سراین آنست که یک خطره یا یک نظر بغیر از فیر بلان
برابر بود با صد هزار سال اعراض از بعیدان مثال این در ملوک دنیا بین بستور بانان
و دربانان صد هزار بیهوده گویند و با غیر صحبت کنند هیچ ملامت نباید اگر ندیمی که با او هم
زانوست و قرینی که با او هم صحبت است بلطرفة العین بغیر نظر کند یا صحبتی گزیند ملامت
بر ویست و مقام طهارت مرید را جز بمجاهده بسیار حاصل نگردد و بهترین مجاهده حفظ آداب
طهارت ظاهر است و ملازمت نمودن بر آن در همه احوال که ظاهر با باطن پیوسته است

از ابراهیم خواص رحمة الله علیه می آرند که گفت مرا از خدای عزوجل عمر بدی می باید اندر دنیا تا همه
خلق اندر نعمت بهشت مشغول گردند من اندر بلاء دنیا بحفظ آداب شریعت قیام کنم و هم
ازین بزرگ می آرند که اندر جامع بغداد مبطون گشت یک شبانروز شصت بار غسل کرده بود
آخر وفاتش میان آب بود و از سفیان ثوری رحمة الله علیه می آرند که یک شبانروز شصت بار
طهارت کرد اندر بیماری در حال بیرون رفتن از دنیا و از خواجه ابو یزید قدس الله سره العزیز
می آرند که گفت هرگاه که اندیشهٔ دنیا بر دلم گذر کند طهارت کنم و چون اندیشه عقبی گذر کند
غسل کنم از انچه دنیا محدث است پس اندیشهٔ وی حدث باشد طهارت واجب آید و عقبی مثل شهوت
است و آرام با آن جنابت پس از حدث طهارت واجب آید و از جنابت غسل و مشایخ رحمهم الله
مر پیدا را بر ملازمت طهارت ظاهر و باطن فرموده اند و مبالغت نموده و اصل همه کار دیده مراد
از دل لقیت آنست که دلها بر مثال آئینه گردد مصفا و منور تا در و عکس عالم خلق و عالم امر باز بیند
و از زمرهٔ عوام بصفت خواص رسند اما مدبران راه و ملوثان راکه بندگان دنیا و اسیران عادتیم و
زناریداران راه غفلتیم جز عادت پرستی کاری نه و جز غفلت گبری شماری نی راه مردان رین رفتن
و دعوی توحید کردن از بی باکی و نابینائی است جهود و ترسا و کلیسا و تبخانه را از ما ننگ است
هر چند نام توحید بر جمله موحدان افتد اما از توحیدی تا بتوحیدی چندان تفاوت است که از
زمین تا عرش و چنانکه در عالم کسی که داند در وضو و نماز چند فرض است این جا علم توان گفت
و علم امام غزالی را رحمة الله علیه هم علم گویند ولیکن بشتابان ما بینما اگر گوئی چرا چنین است
ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ کسی با خداوند تواند که گوید چرا یکی را این دولت دادی و
یکی را نه دادی چنانکه بادشاهی در شاهدیکی را منصب وزارت دهد و دیگری را در بانی و دستور
بانی همچنین اگر دولتی در دین بکسی دهد خواهد از خرابانش بیرون آرد خواهد از میان جولاه گان
و کناسان و تره فروشان و ظالمان و حرام خواران کرا زهره آنکه گوید أَهٰؤُلَاءِ مَنَّ اللّٰهُ
عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا فضیل عیاض اگرچه راه زن است بیارید که خواندهٔ ماست بلعم باعور را
که چهار صد سال بر سر سجاده بود از درگاه ما برانید که رانده ماست ما عمر را که بت پرست
بود میخواهیم عزازیل را گفت که هفت صد هزار سال عبادت دارد نمی خواهیم که گوید چرا

لا یسئل عما یفعل بیت گرگ از رمه برد آنچه مراد دل او بود ۔ گو باد به پیمای هر دشبانزاهمین میدان وی همین واسید صد چندان کمن که داری اگر نظر لطف افکند همه عیب ما هنرست و نقصان ما کمال و همه زشتی ما جمال ای برادر شتی خاک بود در عین غفلت در راهی افتاده و تا کوب اقدام شده نظر لطف در آمد و گفت اِنّی جاعِلٌ فی الأرضِ خَلیفَه امروز بلائی و دردی می کشد غمی و اندوهی میخورد و در زیر این کارها میدان گفته اند اگر این رنجها و بلاها و غمها و محنتها نبود و در بهشت بر دندی کسی ذره لذت نیافتی دلیل آنکه آدم علیه السلام رفت در بهشت و هیچ لذت نیافت امروز که بر تخت فردوس می نشینی و پای کروزنی و دیگان دیگان خار از پای بیرون کنی صد درایغ خوری و گوئی این خار که در پای من آمد چرا در جان من نیامد رونده گان لذت انگاه یابند که بمقصود رسند مرید برادر سیده هست آب در آنجا نه باز شده و مرغ به آشیانه باز رفته و دیها برخاسته اندیشه کار بدین باز آمده که العبد و الرب و الرب و العبد و السلام

مکتوب سی و یکم

بسم الله الرحمن الرحیم

در نیت و بیان آن

بر آذر شمس الدین سلام رد عا از کاتب حروف مطالعه کند و بداند که افعال و اعمال مرید که قدر گیرد به نیت گیرد و نیت مر افعال و اعمال را چون جان است مر قالب را و چون نور هست مر صدقه را و قالب بی جان و صدقه بی نور معلوم هست که چیست همچنین اعمال و افعال مرید بی نیت عادت و رسم بود نیت تا رسم نشست عادت خویش و شیطان منافقی نه درویش و تا نزدیک ارباب بصائر عادت و رسم گبر کی هست نه اسلام و هلاک است نه نجات و حقیقت نیت اخلاص پدید آید چنانکه شعاع از آفتاب و ضوء از آتش و چون نیت از شوائب دنیا پاک شود این طائفه آنرا اخلاص نام نهادند و چون نیت از شوائب آخرت پاک شود آنرا اخلاص عارفان خوانند و گویند نیت هر کسی در خور علم و معرفت او بود و این بر انواع هست یکی آنست که در دل او خواهست و محبت دنیا غالب بود پس هر اعمال و افعال که از و صادر شود دنیاوی بود هر چند نماز و روزه هست وَ لَنَعْلَمَنَّ مَنْ یُرِیدُ الدُّنیا داغ ایشانست جز خسارت و حرمان نصیب او نیست و دیگر آنست که در دل او خواست و همت آخرت غالب بود پس هر اعمال و افعال که از و در وجود آید همه عقبا دنی

هر چند خوردن و خفتن بهشت قرارگاه اوست اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ کَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا منشور اوست باز قومی دیگر هستند که ایشانرا سلطان همت خوانند پای بدنیا و سر بآخرت فرو نیارند و جز حضرت مولی مقصودی مطلوبی ندارند بیت ما را بجز انجهان جهانی دگر هست ۞ جز دوزخ و فردوس مکانی دگر هست پس هر اعمال و افعال که از ایشان در وجود آید خالصًا لوجه الله باشد که اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ ازین قوم درست آید اِنَّ صَلٰوتِیْ وَنُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِیْ لِلّٰهِ ازین طائفه راست آید قرآن مجید ایشان را جلوه بهمچنین احکام کند یُرِیْدُوْنَ وَجْهَهٗ ثواب ایشان را جز لقاء الله نباشد و اجر ایشان جز اُنْتُمْ اَوْلِیَائِیْ حَقًّا نبود انچه ایشانرا دهند بیجا نه عقول او هام البشری بلکی نتوانند که طغار وَیَرْزُقُ مَنْ یَّشَآءُ بِغَیْرِ حِسَابٍ درست دارند هر کسی بمیزان نیت وی سنجند و نیت از اخلاص ایدا ازینجاست سیاست انجر که اِنَّ اللّٰهَ لَا یَنْظُرُ اِلٰی صُوَرِکُمْ وَلٰکِنْ اِلٰی اَعْمَالِکُمْ وَلٰکِنْ یَّنْظُرُ اِلٰی قُلُوْبِکُمْ وَنِیَّاتِکُمْ جگر ها و دستانرا کباب کرده هست و بیت انجدیث که وَیُحْشَرُ النَّاسُ یَوْمَ الْقِیَامَةِ عَلٰی نِیَّاتِهِمْ خونها و صدیقان را آب کرده هست مرا و ترا خود خبر نه فردا چندان فریاد از عالمیان برخواهد آمد که در هیچ مهمی و دمی نگنجد مصرعه فردات کند خمار کا مشب مستی ۞ چون پرده از پیش بردارند پدید آید هر کسی را که چه داشته شرک یا توحید کفر یا اسلام چنانکه گفته شود شعر سَوْفَ تَرٰی اِذَا انْجَلَی الْغُبَارُ اَفَرَسٌ اَمْ حِمَارٌ مرید راست شب و روز در غم آن باید بود که از عادت چون برخیزد و از رسم چون بیرون آید تا نیت درست گردد و اعمال و افعال او از عادت و رسم برخاستن انگاه درست بود که خدمت کفشی کند و هر چه کند بفرمان صاحب دلی کند چون عمل او بفرمان صاحب دلی بود اگرچه آمیخته بود بریا و نفاق و عادت عاقبت آن با خلاص کشد و این بمثالی نیکو فهم شود و آن آنست که چون کودک خط نویسد لا بداول بد نویسد اما چون در خط او را استادی ارشاد کند از بد نبشتن نه نیکو نبشتن رساند و این معاینه هست و اگر بد ننویسد و گوید قلم آن روز بر کاغذ نهم که بمقام ابن مقله رسم این محال ست همچنین کار دین و نجدای عزوجل رسیدن و سعادت آخرت ابد ست آنان در و بلا فرق و همچنین گفته اند اگر کسی گوید که من عبادت نکنم تا صدق ابوبکر و نیت عمر نیابم این

همچنان باشد که احمقی گوید که من خط آن روزنویسم که قوت کمال ابن مقله در خط یابم اگر اعمال
و افعال آمیخته بعبادت و ریا و نفاق نکند هرگز بکمال مردان نرسد چنانکه کودک هفت ساله را
گویند نماز کن و روزه دار این نماز و روزه جز از راه عادت و بیم پدر نبود با این همه روی کمال او
لیکن بیک شرط اگر پیری بود پخته که کودک را از این عمل آمیخته باخلاص سازد و اگر پیر نبود عادت
در و مرض مزمن گردد و ازان هیچ نیاید الا ماشاء الله نه یعنی که اگر کسی خط نویسد از خود بی استادی
اگرچه پنجاه سال نویسد ازان بد نشستن به نیک نشستن هرگز نرسد و آنکه گفتم خدمت کفشی بکند نه
آن بود که کفش راست بنهد و اکنون این اهلیت نیست که دست بکفش مردان بری عزیز
صاحب دلی گفته هست هفت سال بزرگی را می دیدم هرگز زهره آن نداشتم که دست بکفش او برم
اگر صاحب دلی ترا بگیرد و انگه بود که جانت در عشق سوخته گردد و چون خاکستری شدی او
بر گیرد آری کار دین بازی نیست ازینجا گفته اند بیت ای پسر کار عشق بازی نیست ۔ راه دین مجازی نیست ۔ مصرعه رو بازی کن که عاشقی کار تو نیست ۔ پیران مریدی
کرده اند مریدان را نیکو شناسند کسی برین اشارت رانده هست مثنوی و بیاد انیم و بر
در ازی دانیم ۔ ما عشق حقیقی و مجازی دانیم ۔ گفته اند مرید باید که زمین باشد تا پیر آسمان
باشد گاه بارانش بروی می بارد و گاه برو آفتابش می تابد و گاه ابرش در سایه خودی پرد
گاه باد نفحات الطاف بروی می وزد تا پخته گردد اگر بیچاره مرید از دولتیان نیست این خود
همه راست گردد اگر از بی دولتیانست کسی چیزی نتواند کرد وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ
تَبدِیلًا و این جمله که تقریر افتاد جز در صحبت راست نیاید اکنون که نیست چه کنی و اِن
لَم یُصِبهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ گفته اند اگر دولت صحبت این طائفه دست نمید هر باری کم از آنکه
هر روز جزوی از کلمات ایشان و جزوی نشان اشارت برین کرد که گفت بیت از نخست بدم
اگر فرو شد خورشید ۔ از نور رخت مها چراغی گیرم ۔ مقصود آنکه چون اعمال و افعال مرید حکم
از نیت میکیرد و علم نیت لطیف و دقیق است به مقدار وسع هوشیار و بیدار باید بود و در
تصحیح نیت باید کوشید انشاء الله تعالی میسر گردد از معصیت خویش خائف و از طاعت خویش
شرمنده بود که از ابو بکر وراق رحمة الله علیه آمده هست که گفتی وقتی باشد که دو رکعت نماز کنم

چون سلام دهم باز گردم چنان شرمنده وخجل باشم از طاعت خود که گوئی دزدی کرده ام تا مرید بدین مقام نرسد لذت طاعت بمذاق ایمان او گذر نکند خواجه سفیان ثوری رحمة الله علیه قصد کعبه کرده بود با رفیقی وعادت سفیان آن بود که پیوسته میگریستی رفیق گفت از خوف گناه میگریی سفیان دست دراز کرد و گاهی برداشت و گفت گناه بسیار دارم لیکن نترسم بمقدار این گاه قدر ندارد ولیکن میترسم توحیدی که آورده ام توحید هست یا نه ایشان مردانی بوده اند که اگر تشنه وچنان پندارند که ندارند و ما نداریم چنان می پنداریم که داریم والسلام

مکتوب سی و دوم در نماز

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اشرف الدین را بقا باد وسعادت ای برادر در راه مرید در او راد آنست که بدانچه تصفیه وتزکیه دل بیشتر یابد و در حضور دل اثر بیشتر دارد و بدان ملازمت نماید خواه نماز خواه تلاوت خواه ذکر خواه فکر جای که پیر حاضر بنهد واگر نه اختیار او را بود نه مرید را اما در نماز سرها و کارهاست که آن نه کار عبارت ست گفته اند من لم یذق لم یعرف در روح الارواح آورده ست که پنج نماز یادگار ست که مهتر عالم صلی الله علیه وآله وسلم آورده ست از عالم طهارت قاب قوسین ای برادر قدر قدر تو کوتاه ست بمعراج نرسی وآن چشمت ندارد که براق بدرخانه تو آرند چه تکلف کسوتی از شرف طهارت در پوشی و به آسمان مجد مسجد خرامی بیان مومنان ملک صفت در رده اول بصفت بندگان در آئی ایستاده بر قدم نیاز آخر بصفت دوستان بیرون آئی نشسته بر بساط راز رب العزت جل وعلا بلطف خود در نماز جمله ارکان شرایع جمع کرده و در نماز معنی روزه هست و زیادت که روزه امساک ست بانیت و در نماز امساک هست بانیت و زیادت که آنجا روا باشد که بخسبی و بروی و عملهای دیگر کنی و در نماز روا نیست و در نماز معنی زکوة هست که آنجا پنج درم بدرویشی دهد تا بیاساید اینجا با آخر نماز اللهم اغفر لی وللمومنین بگوید تا همه آسایند و در نماز معنی حج هست که در حج احرام هست و احلال هست و در نماز تحریم و تحلیل ست و در نماز معنی جهاد هست که چون وضو ساخت آن بر مثال زره پوشیدن ست و امام بر مثال مبارز ست و قوم بر مثال لشکر او و در پیش صف در محراب که موضع حرب ست ایستاده قوم از پس صف بر کشیده

ودر نصرت او قدم راسخ گردانیده آنجا چون مجاهد منظفر ومنصور گردد مال غنیمت کنند آنجا چون
امام سلام نماز دهد فضل ذوالجلال غنیمت کند پس چنانستی که مومنی که نماز کرد به حج رفت اگرچه استطاعت
ندارد وزکوت داد اگرچه مال ندارد وروزه داشت اگرچه قدرت ندارد وجهاد کرد اگرچه قوت
ندارد وزمهار بیباک دار پای در حضرت نماز نهی که صد هزار هیبت هزار واند گوهر نبوت وعصمت
در آرزوی این خلعت سر در نقاب خاک کشیده اند وچندین هزار زهاد وعباد در گوشه آرزوی
یکدرگانه مانده **بیت** هفده رکعت نماز از دل وجان ✤ ملک هژده هزار عالم دان ✤ گفته اند
چون مرید را نماز و نیاز جمع شود واز مقام تفرقه بمنزل نماز جمع گردد تمکنش در مقابله کعبه بود
ودلش برابر عرش وسرش در مشاهدهٔ رب العزت در شرح تعرف حاضران او صف کرده است
خَرَقَتِ الْحُجُبَ اَنْوَارُهُمْ وَجَالَتْ حَوْلَ الْعَرْشِ اَسْرَارُهُمْ وَحَلَّتْ عِنْدَ ذِی الْعَرْشِ اَقْدَارُهُمْ چون نور
ایمان مرید در غلبات شوق بر گردد عرش در جولان آید هر آئینه قدرش بحضرت ذوالعرش
رفیع گردد که متکلفان صوامع قدس را با طهارت ملکی بدان رسیدن میسر نشود وکان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
یُصَلِّی وَفِی جَوْفِهِ اَزِیْزٌ کَاَزِیْزِ الْمِرْجَلِ کمر عبودیت بر میان وقت نسبتی وتجریهٔ نماز پیوستی تمکنش
بحل دل ودلش بمقام روح وروحش بمنزلهٔ سر رسیدی وسرش بجلال ذوالجلال مکاشف شدی
واز روی حقیقت تمکنش در مقام فنا بودی ودلش در مقام فتدلی بودی وروحش در مقام
قاب قوسین بودی وسرش در مقام اَوْ اَدْنیٰ بودی انچه در انمقام بر سرش کشف شده بودی
در نماز سرش بدان رسیدی کلام بی واسطه شنیدی وبر یکنونات غیب مطلع شدی از انست
که هرگاه تمکنش شوق در دلش شعله بر آوردی وسرش طالب وصال شدی فریاد کردی یا بلال
اَرِحْنَا بِالصَّلٰوةِ ای بلال باطن سوختهٔ ما را راحت رسان زیرا که قبلهٔ عاشقان در نماز جمال کمال دوست
ست نه صخره ونه کعبه ونه عرش چنانکه خواجه ابو سعید رحمة الله علیه بر سر گور پیر خویش مکاشف شد
وگفت **بیت** مایهٔ شادی ست این معدن جود وکرم ✤ قبلهٔ ما روی دوست قبلهٔ هر کس حرم ✤
وشتاقان بر آتش اشتیاق نماز بی رکوع وسجود بسی گذارند وجملهٔ عشاق را یکی پندارند
بر کس قهر ضلال نکشند وکسی را سخق لعنت نشناسند **رباعی** در عشق نماز بی رکوع هست وسجود
یکسانست در مومن وترسا وجهود ✤ چون قبله بجز جمال معشوق نبود ✤ عشق آمد ومحو کرد هر قبله که بود

غزنوی گفته است پیش از وجود صخره و کعبه قبلهٔ مجان ال لم یزل بوده است و در حظائر قدس و مقاصر انس قبلهٔ مشتاقان همان بوده است که در ازل بوده است درین خرابات فنا و محل (یعنی دنیا ۱۲) عنا اشارت بصخره و کعبه برای تسلی دلهای طالبان و سالکان ست ای برادر الشیا نزا گه در نماز آرد دیا راه مناجات بروی کشاده کند نخست دلش را از حضرت عزت خود اعلام و بدو هیبت بی نیازی بر سرش گمارد تا تنش در نماز آید و دلش در گداز آید و جانش در راز آید و حاسهٔ از او و هام بشری بعید گردد و قدمش به بساط قرب قریب گردد در نجال او را پروای التفات غیر نماند بدین معنی خواجهٔ عالم فرمود لو علم المصلی من یناجی ما التفت عجب نماز گذارد و در حال نماز گذاردن فانی الصفت را التفات بغیر ممکن نبود چنانکه امیر المومنین علی رضی الله عنه در نماز بود پیکان از ران او بکشیدند و او را خبر نبود زیرا که در استغراق مشاهدهٔ محبوب از اوصاف خود فانی الصفت شده بود و فانی الصفت را الم جراحت کی یابد اگر دوزخ با همه عقوبت بر فرق وی ریزند و را خبر نبود و اگر نعم بهشت را القمه سازند و در دهن وی نهند بهیچ لذت نیابد در کرم باز بست و مائده کشیده بشتاب خود را در یاب ای برادر آنجا که نشر ست طلب او چه تواند بود اما کرم فیاض نه خواجه را گذارد و نه غلام را و نه تونگر را نه درویش را چون آفتاب از برج خویش طالع گردد اگر اهل عالم کمر طلب میان بندند تا ذره از نور او بدست آرند نتوانند و لیکن او خود بحکم کرم چنانچه در کوشک سلطانان و سرای خواجه گان بتابد در کلبهٔ گدایان و زاویهٔ اندوه در دلیشان نیز بتابد بدخاک و آب را بین این دولت را بین کیحبهم ویحبونه و دیگر الله ولی الذین امنوا و دیگر ستقهم ربهم ملک مقرب را این تشریف و خلعت که ترا هست نیست فرشتگان مقرب معصوم هستند و پاکان مقدسان و سبحان روحانیان هستند و لیکن خود کار آب و گل دیگر است بزرگی گفته است که او این مشتی خاک را کمانی در دست نهاده است که جبرئیل میکائیل صلوات الله علیهما را نتوانند کرد و آن کمان همت است بیت حقا که بزه نیاوری کرد ✤ چرخ فلک ای پسر کمانم ✤ هر کجا که سایهٔ دولت آدمی بر افتاد آنجا کس از هرهٔ دعوی تقدم نماند ان الملوک اذا دخلوا قریة افسدوها الا یه والسلام

مکتوب سی ۳۳	بسم الله الرحمن الرحیم	وسیوم در صوم

نظامی ۱۲
مقاصر نصب ۲
اسیر المومنین علی کرم الله وجهه
لیعنی گفته اند چون شیطان لعین را نفرین کردند و از درگاه عزت رانده شد و از ملک موروثی محروم گشت و بدنیا آمد و در بیابان سیاحت آغاز نهاد ✤ ملک موروثی محمد مصطفی ست ✤

برادر اعز شمس الدین سلمه الله تعالی بداند که ارباب تحقیق و اصحاب تصدیق گفته اند چنانکه قوت جسمانی متعلق است باکل و شرب قوت روحانی متعلق ست بجوع و عطش اَلْجُوْعُ طَعَامُ اللّٰهِ فِیْ اَرْضِهٖ گفته اند چون بدین صفات معبود جل ذکره یکی است وَهُوَ یُطْعِمُ وَلَا یُطْعَمُ او بنده بدین صفت موصوف گردد و باتفاق ارباب عقول به بساط قرب قریب گردد و از منازل و مراحل انسانیت ببعید گردد چون روزه دار بحکم آنکه تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰهِ بنا خوردن و خوابیدن به صفات محبوب بقدم زند و از صفات بشریت تبرا کند بدین شریف مشرف میگردد و بدین دولت مخصوص میشود چنانکه خواجهٔ دنیا و آخرت صلی الله علیه و آله و سلم فتوی داده است لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ الْاِفْطَارِ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ الْجَبَّارِ روزه دار را دو فرحت بود یکی وقت روزه کشادن و دوم در وقت جمال باکمال خداوند دیدن فرحت در وقت روزه کشادن چیست این قالب که ترکیبی از طبایع مختلف است طالب را مرکب است در راه دوست چون بفرمان صُوْمُوْا تُبْصِرُوْا او را از اکل و شرب باز داشت و در قطع مسافت وَاَنَّ اِلٰی رَبِّكَ الْمُنْتَهٰی تاخت چون یک منزل ببرید و نماز شام رسید مرکب از رفتن باز ماند چون بافطار او را علفی آبی رسید راکب را بسبب قوت او شادی و طربی پدید آمد که در مقابلهٔ آن همه شادیها غم و تعب گردد و فرحت دوم در تحت عبارت کسی در نیاید زیرا که ذوقی ست که مَنْ لَمْ یَذُقْ لَمْ یَعْرِفْ چون معلوم عقلا شده است که اِنَّ لِلّٰهِ سَبْعِیْنَ اَلْفَ حِجَابٍ مِنْ نُوْرٍ لَوْ کُشِفَ اَحَدُهُنَّ لَاَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهٖ مَا اَدْرَکَهُ بَصَرٌ چون در مقام حجاب نور هر چه هست سوخته میگردد بیان که کند اینست معنی آنکه گویند در عیان بیان هلاکست یکی از مشایخ طریقت در واقعات خود خواجهٔ معروف کرخی رحمة الله را دید در زیر عرش از کمال سکر نعره میزد خطاب حضرت عزت بملائکه رسید مَنْ هٰذَا وَهُوَ اَعْلَمُ فَقَالُوْا یَا اِلٰهَنَا وَسَیِّدَنَا هٰذَا عَبْدُكَ مَعْرُوْفٌ فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدِیْ مَعْرُوْفٌ قَدْ سَکِرَ مِنْ شَرَابِ مَحَبَّتِیْ لَا یَفِیْقُ اِلَّا بِرُؤْیَتِیْ این کیست دیگر او دی از چیست حال آنکه او خود بعلم قدیم میداند ملائکه گفتند بار خدایا بندهٔ تست معروف خطاب حضرت عزت بملائکه رسید یا ملائکتی معروف مست حضرت ماست هشیاری وی بدیدن ما بود و هم از تمنی بود که اشارت کرد صاحب شریعت جَوِّعُوْا بُطُوْنَکُمْ وَاَظْمِئُوْا اَکْبَادَکُمْ

وَاعْنُوا وَالْجَسَادُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَرْشُدُونَ رَبَّكُمْ عِيَانًا شکها اگر سنه دارید وجگر با تشنه دارید تنها
باشید که خداوند خود را به بینید آشکارا و گفته اند هر که بدید برسید و هر که رسید در خود برسید
از محل فنا درگذشت و از مقام بقا برگذشت در صحبت محبوب سوخته گشت وَقُلْ
جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ هر که در نیمقام از وی عبادت کند گویند ضالّ من الضلال و هر که
درین حال بوی اشارت کند گویند اعمی من العمیان عزیزی گفته است **بیت** بس مجب
که راز مطلق گفت ✤ راست جنبید کو انا الحق گفت ✤ در کشف محجوب بهست که روزه تن را
بلا بود و دل را صفا بود و جان را ولا بود و سر را لقا بود و چون دل صفا یافت و جان ولا یافت
و سر لقا یافت چه زیان دارد اگر تن بلا یابد و هم اینمعنی اشارت حضرت رسالت است علیه السلام
حاکیا عن الله تعالی کُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ یُضَاعَفُ اِلَی سَبْعِینَ اِلَّا الصَّوْمَ فَاِنَّهُ لِی وَاَنَا اَجْزِی بِهِ
هر عملی که فرزند آدم علیه السلام کند در اجر مضاعف بود تا از یکی بهفتاد برسد مگر روزه که مر حق را
جزا ران او دهد گفته اند اِلَّا الصَّوْمَ فَاِنَّهُ لِی وَاَنَا اَجْزِی بِهِ یعنی الصَّائِمِینَ لِی که در عرب صفت ذکر کنند
و موصوف خوانند اگر او را گفتندی که سگ این در در دولت او را جای نبودی فکیف بادشاه
عالم جل جلاله روزه دار را گوید تو مرا بی و من مر ترا بایم وَاَنَا اَجْزِی بِهِ یعنی جزا را و لقا و رویت منست
چنانکه مقتولان محبت را گفت مَنْ قَتَلَتْهُ مَحَبَّتِی فَدِیَتُهُ رُؤْیَتِی ای برادر چون صفای دل از کدورات
سبعی و نقاب سر از ظلمات بهیمی که سبب حصول و کشف است بصوم حاصل میشود پس صوم را دو لقی
بزرگ دان میان این طائفه معروفست چون خواهند که کلام خداوند بسر شنوند چهل روز گرسنه
باشند چون شب شود زود بگذرد مسواک کنند و از بعد آن ده روز دیگر گرسنه باشند لا محاله خداوند
عزوجل بسر ایشان سخن گوید این بر آن اصل است که هر چه انبیا را باظهار رد الوهیت و اولیا را باسرار ربوبیت
یکی از مشایخ گفته است مَنْ حَکَمَ الْمُرِیدَ اَنْ یَکُونَ لَهُ ثَلٰثَةُ اَشْیَاءَ نَوْمُهُ غَلَبَةٌ وَ
کَلَامُهُ ضَرُورَةٌ وَاَکْلُهُ فَاقَةٌ شرط مرید آنست که او را نه چیز بود خواب او بجز غلبه نبود
و سخنش جز بضرورت نبود و خوردنش جز بفاقه نبود و فاقه نزدیک بعضی دو شبانروز است
و نزدیک بعضی سه شبانروز و نزدیک بعضی یک هفته و نزدیک بعضی چهل شبانروز ای برادر
چون دیدهٔ دل او گشاده است و مائدهٔ نعمت او گشیده این ناخوردن تو نه از برای آنست تا نعمت

بکمال بعلال وعصمت
نقاب شدن از انوار دیدهٔ دل و رویت
بالفتح والضم مع فتح الراء وکسرها معا
روزه گرسنه

او بماند و کم نگردد و در خزانهٔ او شود فاما فائدهٔ ناخوردن آنست که در حال خوردن ترا بتو میگذارند و چون ترا بتو گذاشتند بخود حاضر شدی و هر که بخود حاضر گشت از محبوب غائب گشت پس ناخوردن در بساط خصوصا بهتر از خوردن در محل غیب و حجاب حاصل الامر مرید باید که تا تواند چنان باشد که آن محقق گفته است اَلدُّنیا یَوْمٌ وَلَنا فیهِ صَوْمٌ و دیگری گفته است صُمْ عَنِ الدُّنیا وَاجْعَلْ فِطْرَکَ الْمَوْتَ لبشر خلاصهٔ مخلوقات است و صنع اسرار کار او نه مختصر است گویند خداوند خواست که صنع خود ظاهر کند عالم بآفرید خواست که خود را ظاهر کند آدم آفرید آسمان و زمین و عرش و کرسی و بهشت و دوزخ طفیل وجود او بیند و مقصود جمله نه عین آسمان و زمین و عرش و کرسی و بهشت و دوزخ بود لیکن در حکم قدم رفته که ترا بدین منازل گذر بود و بدین مواضع نظری افتد در هر منزلی نزلی از لطف خود آفکنند تا چون دوستان برسند حظ و نصیب خود برگیرند میگویند دست بعنایت ازلی و لطف سابق ما رسید که پیش از خاک و گل بوده است ای خاک و گل ای حقهٔ اسرار و محل وای خاک گنده ای همدوست هم بنده گمان مبرید که حدیث شما با ما امروز پدید است یا حدیث ما و شما اکنونی است عالم نبود و آدم نبود حدیث ما با شما بی شما بود و توسل ما بدو با احسان قدیم او بود روزی یکی بر خلیفه آمد و خلیفه او را نمی شناخت گفت تو کیستی آن مرد گفت که من آنم که در فلان سال تو با من احسان کردهٔ خلیفه گفت مرحبا بمن توسل الینا باحسانا مرحبا کسی را که وسیلت جوید ما باحسان یافرموده تا خلعت صلت دادند و بوختند

رباعی گر آب بنهال خود کاشت ✤ ور ریسمن بنا خود افراشت ✤ بر بنده همان کنم که پیشه است ✤ از دست مگیر کین چو سر دست من است

مکتوب سی و چهارم	بسم الله الرحمن الرحیم	در زکوات

برادر اثیر الدین بداند که عبادت بر دو نوع ست عبادت بدنی است و عبادت مالی هست مالی را بر بدنی فرض نهاده اند که منفعت آن بغیر هم میرسد و این طائفه جان و مال در باخته اند و با هیچ کس ما سوی الله نساخته اند گفته اند الفقیر مالُهُ مُباحٌ و دَمُهُ هَدَرٌ یعنی درویش صادق آن بود که بخون و مال او را دعوی نبود اگر خونش بریزند آنرا از حق داند آن ساعت خون بخشین را منتها و عمر خود شمرد و دیت از خداوند طلب نکند که گفته است مَنْ قُتِلَ فَاَنَا دِیَتُهُ

اگر مالش ببرند خوش گردد و گوید الحمد لله که حجابی از پیش من برداشتند تا گفته اند زکوا نفسکم
دنیا بنزدیک این طائفه محمود و نباشد از انکه بخل ناستوده است و بخلی تمام باید تا دولیست درم را
در بند کند و یکسال محبوس دارد آنگاه بخبر رسم از ان بدهد یکی از فقها بر سبیل آزمایش شبلی رحمة
الله علیه پرسید که زکوة درچند درم لازم آید گفت جواب بر مذهب فقیهان خواهی یا بر مذهب
فقیران گفت بر هر دو مذهب جواب فرمائی شبلی گفت بر مذهب فقیهان از دویست درم
بعد از حولان حول پنج درم باید داد و بر مذهب فقیران در حال هر دویست درم باید داد و جان
لشکرانه بر سر آن باید نهاد فقیه گفت ما این مذهب از انکه دین گرفته ایم شبلی گفت ما این مذهب
از خازن رب العالمین گرفته ایم یعنی ابا بکر صدیق رض او هر چه داشت پیش سید عالم صلی الله علیه و
آله وسلم نهاد و جگر گوشهٔ خویش لشکرانه داد در نوادر الاصول آمده است که خداوند عزوجل خواص
این امت را هزار جز گردانید و دنیا را بر ایشان عرضه کرد نهصد جز بدنیا میل کردند گفتند دنیا
مزرعهٔ آخرتست امروز کشتی بکنیم تا فردا بران برداریم عقبی را بدان صد جز دیگر عرضه کردند نود جز
ازان بعقبی میل کردند و گفتند خداوند عزوجل این را ملک کبیر خوانده است و بندهٔ حقیر را ملک کبیر
پسند نباشد آن ده جز باقی را بمصیبات و عاهات مبتلا کردند نه جز ازان گفتند مسنی الضر و بلا و تبلی
مجوب گشتند آن یک جز باند خطاب حضرت در رسید که مطلوب شما چیست و محبوب شما کیست
ایشان فریاد برآوردند که انت معبودنا و مقصودنا انت مطلوبنا و محبوبنا ندا کردند
انتم احبائی و انتم اصدقائی مرد چون ایمان آورد دل بذل کرد چون نماز گذارد تن بذل
کرد و چون زکوة داد مال بذل کرد و این هر سه صفت محبان است و صدق دعوی ایشان در محبت
یعنی هر چیزی که اضافت بدیشان دارد بذل کنند تا تعلق ایشان از ماسوی الله بکلی منقطع گردد
چون وارد نظر ربانی بدیشان رسد ایشان را از غیر خود فارغ یابد بلطف قبول ایشان را
مخصوص گرداند و بر سریر محبت نشاند و امر بدادن زکوة اشارت همین ست که دلهای بعضی
مردمان را حب مال مستغرق دید و در فراهم آوردن مشغول یافت بنور نبوت دانست که
شحنهٔ غیرت هر دل را که بغیر مشغول یابد آن دل را از راه درگاه رضا براند و دیگر اهم بدان چیز
مشغول گرداند پس اگر از سر همه بر نتواند خاست باری از دویست درم پنج درم بدرویش دهد

حواب شبلی رحمة الله علیه در مسئلهٔ زکوة

برحسب ضعف خویش آین کرم شرع بین درباب ضعفا مَنْ کَانَ ضَعِیفًا کَانَ الرَّبُّ بِهِ اللَّطِیفَ هرکه ضعیف تر حق تعالی بروی مهربان تر از ما زکوة را با این طائفه کجا ملاقات تجرید و تفرید راه ایشانست یکی از اهل صفه در عهد رسول صلی الله علیه وآله وسلم نقل کرد یک دینار در حق وی یافتند فرمود لَکَیَّتَهٗ مرا و را یکی داغ کنند دیگر یکی از اهل صفه نقل کرد از وی دو دینار در حق وی فرمود لَکَیَّتَانِ مرا و را دو داغ کنند چون ایشانرا دعوی تجرید و تفرید بود این مقدار از ایشان جنایت آمد ای برادر آنکه در اول قدم جان باخته هست مال را نزد یک وی خطر نباشد این کار سر دو تو نیست این دولت که داد مدبران مادرزاد را از من و تو انشاء الله تعالی که بدایشان تشبیه آید مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ مرا را دست گیرد فوزی و فلاحی را سید بود و اگر نه دما از نهاد ما مدبران برآید همیشه از معصیت مستغفر و از طاعت شرمنده بود چنانکه معصیت را مغفرت حاجت هست طاعت را نیز حاجت هست اگر آفات طاعت ترا پیش تو آرند از طاعت بیش از آن بترسی که از معصیت خود مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم می فرماید اِنِّی لَاَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِی الْیَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ و من بنوبت از ان پاک بودم که غبار معصیت بر دی نشستی ولیکن آن استغفار از طاعت بود در آلوده بسیار گفتی اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ مِنْ قِلَّةِ صِدْقِی فِی قَوْلِی اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ عایشه رضی الله عنها روایت کند که از مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم پرسیدم از معنی این آیت وَالَّذِیْنَ یُؤْتُوْنَ مَا اٰتَوْا وَّقُلُوْبُهُمْ وَجِلَةٌ یا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم این آیته در حق کیست آنکه خمر خورد و زنا کند گفت نه این آیته در حق کسی هست که نماز کند و روزه دارد و صدقه دهد و ترسان و لرزان باشد که ایا از وی بپذیرند یا نه گفته ایشانست که چه جای ناترسیدن هست ستر کریم اوست که ما بر یک دیگر سلام میکنیم را یکدیگر روزگار میگذاریم والعیاذ بالله اگر او این ستر برداردی نخست از پدر بپرسد و مادر از فرزند ببرد **غزل** در شهر مرد نیست زمین ناجوانمرد ✤ مادر بپسر نزاد زمین خاکسار تر ✤ هستم درون حلقه دعوی میان خلق ✤ جای دگر ز حلقه در برکنار تر ✤ مُنْ بامنان بالطوع زمین هست گوی تر ✤ شاگرد باسگان زمین بوفا سزاوار تر ✤ نیست جای شکر که در موقف سؤال ✤ نومید تر کسی بود امیدوار تر ✤ والسلام

مکتوب سی	بسم الله الرحمن الرحیم	و پنجم در ذکر حج

برادر اعز بس الدین سلمه الله تعالی بداند که حج عبادت بدنی هست و مالی و این طائفه را در حج سرّها و کارها هست و بحقیقت زیارت کنندهٔ کعبهٔ معظم چون زیارت کنندهٔ خداوند هست جل و علا و کرامت زیارت کنندهٔ از لوازم کرم هست و مقصود و مراد طالبان از حج خانهٔ خداوند خانه هست نه خانه اما خانه در میان بهانه هست نسخت سلطان العارفین قدس الله روحه گفت چون بحرم رفتم و جمال کعبه دیدم با خود گفتم من از خلیل این خانه بسیار دیده ام مر خداوند خانه باید باز گشتم سال دوم چون بحرم رسیدم چشم ضمیر بگشادم خداوند خانه را دیدم و خانه را گفتم در عالم الوهیت مشارکت در نگنجد و در عالم وحدانیت رخصت دوئی نه محبوب را خانه و من خانه تا شد آنکه دو بیند ملی بود من که تو بینم چگونه ملی نباشم در حال باز گشتم در سال سوم چون بحرم رسیدم لطف محبوب مرا در بر گرفت و پرده عزت از بصر بصیرت من بر گرفت شمع معرفت در دلم بر افروخت آستی مرا بانوار تجلی بسوخت و این خطاب بسمع رسانید ند انک ذائری حقا فحق علی المزور ان یکرم زائره بیت تا چشم گشادم نور رخ تو دیدم ۞ تا گوش بر گشودم آواز تو شنیدم ۞ چون محبان صادق را بجمال آن خانه از محبوب بی نشان نشانی ست چه کنند بدان خود را تسلی دهند چنانکه گفته اند من منع عن النظر یستسلی بالاثر هر کرا از دیدن جمال دوست ممنوع بود بنشان محبوب خود را تسلی دهد مجنون گرد خانهٔ لیلی هر صبح و شام گشتی و خاک در و دیوار بوسیدی و گفتی شعر اطوف الی جدار دیار لیلی ۞ اقبل ذا الدیار و ذا الجدارا ۞ فما حب الدیار شغفن قلبی ۞ ولکن حب من سکن الدیارا ۞ چنین نیاز خاک آن آستانه می مالند و بدر دل می نالند و امید میدارند تا از دیدن خانه بدیدن جمال خداوند خانه رسند و از نشان بعیان مشرف شوند گفته اند چون محب بداند که مقصود وی از ان در خواهد آمد و مطلوب او را از ان در نخواهد آمد اگر مدت مقامی که در دار فنا خواهد بود لمحه از ان سر بر نخیزد و ندا کنند بر در هر که خواهی رو و بسوی هر که خواهی برو اگر پای کلیم گیری دست نگیرد و اگر سر بر قدم مسیح نهی نپذیرد هر که را جان می باید داد او را گیرد و هر که را جهان می باید بر در او آورد برای این معنی در سخن در ربار سید مختار صلی الله علیه و آله وسلم رفته است تحفة المؤمن خیر من الدنیا و ما فیها چ پسندیده بهتر اند نیاز انچه در دنیا ست چون بنده دل از مهر ایل و فرزند بر دارد و روی بر اه در گاه آرد چون بعد جهد و مشقت شدید جمال کعبه

هر آئینه لذت یافت جمال کعبه ویرا چنان بود که همه لذات در موازنه آن زحمت نماید و اگر درین حال نسیم عنایت در وزیدن آید و حجاب وجودش از پیش برخیزد آید بعرش که کعبه دلهاست مکاشف شود و چون محرمان قدسی گرد عرش مجید طواف کردن گیرد در مقام آن لذت یابد که لذات بهشت را نسبتی که در مقابل آن لذت خوانی و اگر خود خواهد نظر سرش از مکونات در گذرد و از محسوسات و معقولات برگذرد و بیافت دیدار محبوب سعید گردد و عاشق از ادراک عقول و اوهام بعید گردد پس بر معنی حجة مبرورة خیر من الدنیا و ما فیها باشد و خیر من العقبی ایضا توان گفت و انچه حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم فرموده است حجة مبرورة ما لها جزاء الا الجنة حج مبرور را از خبر بهشت نیست یعنی چون محب در عشق دیدار محبوب از اهل و فرزند برخاست و جان و دل در میان نهاد مطلوبش هر آئینه بخلعت رضا و بتشریف لقا مشرف گرداند که گفته اند الیشانست که اگر نه آن بودی که محبان را در بهشت وعدهٔ دیدار است هرگز ذکر بهشت بر ضمیر منیر طالبان نگذشتی هیچکس از الیشان برغبت قدم در جنت فردوس نهادی ای برادر بهشت صدفی ست که در رضا محبوب آنست غواص بلند همت که در دریای محیط فردوس جز لولوی شاهوار بر نیارد محققی گفته است رباعی سر رشتهٔ وصل بهشت خسی ست ✤ در رهِ عاشقان بهشت لبسی ست ✤ نزد ستان خود بهشت و دوزخ نیست ✤ تا پر در مرغ دام و دانه یکی ست ✤ آن مرغان در هوای هویت برامید قرب حضرت صمدیت می پرند تا مرغ در هوا باشد و پر ایشان پای دانهٔ و دام از کجا باشد حاصل الامر آنجا که ذکر محبت و شوق رود حدیث بهشت و زحمت و دوزخ چه کند محمد بن فضیل رحمة الله علیه گوید عجب از ان دارم که اندرون خانه دوی طلبند چرا نه اندرون دل مشاهدهٔ دوی طلبند که خانه باشد که باید و نباشد که نباید اما مشاهده لامحاله باشد اگر زیارت سنگی که سالی بر و نظر باشد فریضه بود پس زیارت دلی که روزی بر و سیصد و شصت بار نظر باشد اولتر که فریضه بود اکنون بابی دولتان مادرزاد را نه زیارت خانه بست و نه زیارت دل خاک مصیبت بر فرق باید و بر شقاوت داد بار خود باید گریست و ازین جمله و تدبیر ست بایستست خوش گفته است بیت

من دیر پی صبح طرب دل طالب شبهای غم ✤ بدبود زمادرزاد را از حیله کی قبل کنم ✤ از خود و از طاعت خود منکر باش ایمان خود را بنظر زنار بین عبادت خود را بت پرستی شمر و خود را نمرودی و فرعونی تصور کن از دعوی و ریاش که بساط عزت ربوبیت بساطی ست که هر که جای شیء آن بساط رسید

همه دعویهاش برید و همه سرمایهاش فرو ریخت و همه چستناقش رنگ زلالت گرفت و همه طاعتش
با معاصی برابر آمد اگر فصیح جهانست گنگ گردد و اگر عالم عالمست جاهل گردد و چون در عظمت
و عزت بی نیازی او نظر کنی همه موجودات عدم بینی و چون بسلطان عظمت و قدرت او نگری همه
معدومات را موجودات یابی اگر خواهد در هر لحظه صد هزار چون محمد صلی الله علیه و آله و سلم بیافریند و هر
از انفاس الشیان مقام قاب قوسین دهد در جلال او ذره زیادت نگردد و اگر خواهد در هر لفسی
صد هزار چون فرعون بیافریند تا دعوی أنا ربکم الأعلی کنند در جمال کمال او ذره کم نگردد و اگر خواهد
هر چه بر روی زمین کافری و مشرکی هست در دریای رحمت غرق کند از صفت قهر او ذره کم نگردد
و اگر خواهد هر چه در عالم بنی و ولی هست همه را در یک سلسله قهر کشد و خالداً و مخلداً در عذاب الیم بدارد
از صفت رحمت وی ذره کم نگردد ای برادر آنجا که قدرت و عظمت او علم زند مکونات و
مقدورات و مخلوقات را چه خطر مردی کودک خود را بدبیرستان فرستاده بود چون شبانگاه
بخانه باز آمد او را پرسید امروز استادت چه آموخت گفت اینکه الف ـ هیچ ندارد و السلام

مکتوب شصت و ششم	بسم الله الرحمن الرحیم	در دعا

برادر اشرف الدین اجاب الله دعاوه بداند که مردمانرا اختلاف هست که دعا کردن اولی تر
یا خاموش بودن و تحت جریان حکم اولی تر بعضی میگویند که دعا در نفس خویش عبادت است
چنانکه فرمود الدعاء مخ العبادة پس کردن چیزی که عبادت است اولی تر باشد از ترک آن
اگر مستجاب نشود و بنده بحظ خود نرسد باری بعبادتی قیام نموده باشد که دعا اظهار نیازمندی
خویش است بحق و از خواجه حاجز اعز رحمة الله علیه می آرند که گفت محروم گشتن از دعا بر سر سخت تر
از جریان اجابت است و طائفه بر آنند که خاموش بودن و تحت جریان حکم و رضا دادن بدانچه
سابق هست اولی تر و لهذا الامام وسطی رحمة الله علیه میگوید اختیار کردن آنچه مر ترا هست در ازل بهتر
از معارضه وقت است و پیغامبر فرموده است صلی الله علیه و آله و سلم حاکیا عن الله تعالی مَنْ
شَغَلَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أُعْطِي السَّائِلِينَ هر که را مشغول کند ذکر من
از سوال کردن از من بدهم او را زیادت تر از آنکه خواهندگان را بدانکه ارباب علم میان این

دو قول توفیق کرده اند و گفته اند اولی تر آنست که گوییم اوقات مختلف است در بعضی اوقات
دعا فاضلتر از خاموشی است و آن اوب است و در بعضی احوال خاموش بودن فاضلتر از دعا است
و هو الاوب و این که بشناسد در وقت بشناسد زیرا که علم وقت جزو در وقت حاصل نشود
پس اگر در دل خود اشارتی بدعا یابد دعا فاضلتر و اگر اشارتی بسکوت یابد خاموش بودن
اولتر و گفته اند و اجب است که رعایت حال خود کند اگر در دعا زیادت بسطی می یابد در وقت
خود پس دعا اولتر و اگر در دل خویش بوقت دعا مانند زجری و قبضی یابد پس ترک دعا اولتر و
اگر نه زیادت بسطی در وقت یابد نه زجری و قبضی ایجاد دعا و سکوت هر دو برابر است پس اگر
غالب وی در ینوقت علم بود دعا اولتر زیرا که دعا در نفس خویش عبادت است و اگر غالب
بردی در آنوقت معرفت بود و حال پس سکوت اولتر این بود تقریر اقوال بزرگان در
دعا و سکوت که کدام فاضلتر است پس تامل کند و نیکو دریابد تا فوائد حاصل آید و اخبار و
حکایات در ینباب بسیار آمده است و در خبر است از حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم
که معنیش اینست که بدرستی و راستی که چون بنده بخواند خداوندرا و خداوند تعالی او را دوست
دارد گوید ای جبرئیل تاخیر کن حاجت این بنده را که دوست میدارم که صوت او بشنوم و
بدرستی و راستی که چون بنده بخواند خداوندرا و حق تعالی او را دشمن دارد گوید یا جبرئیل قضا
کن حاجت این بنده را که من دوست ندارم که آواز او بشنوم و حکایت کرده اند از یحیی بن
سعید بن القطان رحمة الله علیه که خداوند تعالی را در خواب دید گفت الهی تا چند خوانم ترا و
اجابت نمی کنی مرا گفت یا یحیی من دوست میدارم که صوت تو بشنوم و در خبر است از سید عالم
صلی الله علیه و آله وسلم که فرموده است بخدائی که نفس من بید قدرت اوست که بنده هر آئینه بخواند
خداوندرا و او بران بنده غضبان باشد اعراض کند ازوی پس یکبار دیگر بار بخواند پس باز اعراض کند
ازوی پس سیوم بار بخواند حق سبحانه تعالی بملائکه ندا کند سر باز زد بنده من از انکه بخواند غیر مرا
بدرستی و راستی که اجابت کردم او را از خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه آورده اند که در مناجات
خود گفتی الهی چگونه خوانم ترا و من عاصی ام و چگونه نخوانم ترا و تو کریمی و رحیمی خداوندا اگر تیغ
قهر از نیام عدل برکشی پیغامبران معصوم و فرشتگان مقرب لباس تمیتی بر وجود خود اختیار کنند

داگر و گنج رحمت بر بخشی کافران دم و بهند جائه جنگ بر کشند و جان و دل نثار کنند اگر
بر موافقت رسول صلی الله علیه و آله وسلم سنگ بر شکم بستم و در مقام مخالفت بهر رسول
تو صلی الله علیه و آله وسلم هم سنگ نهند اختم طاعت اگرچه اندک است بپذیر که نمی فروشی گناه اگرچه بسی است
ببخش که نه از خشم می جوشی بندگی نکردیم و لیکن بنده ایم با فعال بس پریشان و پراگنده
ایم گناه کاران تو ایم و پناه جویان تو ایم اگرچه عیب ناکیم نیک تو ایم بادشاها منکران دار ریاست
جرئت خویش بر مقربان چه رانی جبار اگردن کشان دار که با تو در جنگ اند صلح جویان ایمان اند چه رانی
بی نیازی بیم ما از انست بنده نوازی امید ما در انست مطیعان خجل شده اند قوت با یشان و عاصیان
ریخته شده اند مرهمی شان نه دستگیر ایا یمال مکن بیا مرز و گوشمال مده خداوندا اگر آنرا نشائیم که رسولت با تو از
ما آزادی کند آنرا بشائیم که کرم تو ما را از آتش دوزخ آزاد کند اگر در صف جهاد مردوار شمشیر نمی زنم سر در پیش تو
هر روز و شبی پنج بار سر بر زمین مینهم اگر هیچ گناه بتر از گناه ما آمرزیده ما را محروم مکن اگر ایچ بکسر
طاعت با تقصیر قبول کرده طاعت ناسره ما را بر روی ما باز مزن اگر رفیق ما نباشی راه
دراز دنیا کی سپره شود اگر شفیع گناهان ما نباشی نام ما از جریده بدبختان کی سترده شود با تو این
چه سود است امروز ما را بیامرز چه جای فردا است **مناجات** خداوندا امید من وفا کن ✤
دلم را از کرم حاجت روا کن ✤ منور دار جانم را بنوری ✤ دلم را زنده گردان از حضوری
دلم را محرم اسرار گردان ✤ ز خواب غفلتم بیدار گردان ✤ چو جان را منقطع شد از جهان دم ✤
تو ما را ذوق ایمان ده در آندم ✤ چو با ایمان فرو بردی بجانم ✤ نیاید از جهانی جرم با کم ✤
خداوندا همه بیچاره گانیم ✤ دران هنگام چون نظاره گانیم ✤ که داند تا نمیرد تشنه کیست ✤
سعید از ما کدام است و شقی کیست ✤ **ایضا** از تو بخشودنست و بخشیدن ✤ از من افتادنست و خشیدن ✤
دل گم گشته را رهی بنمای ✤ مردم دیده را دری بگشای ✤ بد مانیک شد چو پذیرفتی ✤ نیک ما
بد نشده چو بگرفتی ✤ بسته خویش کن ببر خوابم ✤ تشنه خویش کن مده آبم ✤ از خواجه سفیان
بن عیینه رضی الله عنه نقل است که گفتی باز ندارد شما را از دعا کردن معصیت و گناه که حق
سبحانه و تعالی اجابت کرده است دعا ابلیس را که بدترین خلق است و امام کفر و کافری است
چون گفت رَبِّ أَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ پس از نجا امید ها است

دعوات حضرت عطار

باز نداشتن دعا را از دعا کردن معصیت

که خداوندی که دعا شیطان که امام کفر هست اجابت کند چون مومن عاصی امر را بخواند کی نا امید کند
اگر گوئی چیست فائدهٔ دعا که قضا امر نیست جواب بدان که رد بلا بدعا هم از قضا هست و دعا سبب
هست مر ردّ بلا را و استجلاب رحمت را چنانکه سپر سبب هست مر رد تیر را پس بیکدیگر دافع میشود همچنین
دعا و بلا از شرط اعتراف بقضا خداوند این نیست که سلاح برندارند و کبدان کاشتن آب ندهند
و گویند که اگر قضا رفته باشد سابق شده هست بخواهد شد و آنکه تقدیر بخیر کرده هست تقدیر سبب
کرده هست و آنکه تقدیر بشر کرده هست تقدیر سبب کرده هست و مر دفع آنرا سببی نیکو تامل کن و دریاب
تا تشویش تناقض برخیزد اکنون باید که در دعا وسوال یک حرف نگاهداری اگر دعا کنی سه بار
دعا کنی و بعضی گفته اند پانج بار و بعضی گفته اند تا هفت بار کنی و اگر سوال کنی همچنین که از ابن مسعود
رضی الله عنه روایت هست که پیغامبر صلی الله علیه وآله وسلم چون دعا کردی سه بار دعا کردی و چون
سوال کردی سه بار کردی و یکحرف دیگر باید که نگاهداری و آن آنست که در اول دعا و سوال باید که
درود گوئی و ختم دعا و سوال هم بدرود کنی که از ابو سلیمان دارانی همچنین مرویست و درین امید اجابت هست
از ائمهٔ کبار و علماء بزرگوار خواندن سور تها بدین طریق آمده هست اگر کسی را حاجتی بود میان سنت
بامداد در فریضه چهل و یکبار سورهٔ فاتحه بخواند و برای دفع شر را تَبَّتْ یَدَا هزار بار بخواند و با امید قضا حاجت
سورهٔ انعام چهل و یکبار خواندن آمده هست و سورهٔ اخلاص هفت هزار بار آمده هست و بجهت دفع خصم
سورهٔ نوح هزار بار آمده هست و هر که بعد از نماز دیگر هر روز سورهٔ والنّازعات یکبار بخواند او را
در گور نگذارند مگر مقدار یکوقت نماز و هر که بعد از نماز دیگر هر روز عم یتسالون پنج بار بخواند او را
در آسمانها اسیر لقب خوانند یعنی اسیر محبت خداوند بود که هر مجی اسیر محبوب خود هست و اگر کسی در
کاری درماند و تدبیر آن نداند بعد از نماز خفتن صد بار بگوید یا فتاح یا فتاح خداوند عزوجل بفضل
خویش گرهی بدید گرداند و برای دشواری مهمات سورهٔ یٰسٓ چهل و یکبار بخواند و هر که بعد از نماز
آدینه پیش از سخن گفتن هفت بار سورهٔ فاتحه و اخلاص و معوّذتین نیز هفتگان بار بخواند حق تعالی
او را تا آدینه دیگر جمله از غمها و بلاها و مشقتها ایمن گرداند و برای دفع تنگی معاش سورهٔ جمعه هر شب بخواند
و هر که بعد از نوافل واد عیه در گوشه بشود و دست بلند بر آرد و صد بار بگوید یا رب یا رب هر چه
از خداوند بخواهد بیابد و هر که هزار بار بگوید لقطع حاجت برآید ای برادر چون قنوط ناپسندیده است

امید سر آئینہ پسندیدہ بود و چون امید پسندیدہ بود امید وار اولتر کہ پسندیدہ بود زیرا کہ وعدہ مغفرت گناہان با جمعہا مر او راست اِنَّ اللّٰہَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا چنانکہ بزرگی فرمودہ است

بیت چون بمغفرتست وعدۂ حضرت او ۔ از کرہ گناہ خود چہ باکست مرا ۔ آی برادر یکی در خطا یا عِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا در نگر نمی گوید یا اَیُّہَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا و نمی گوید یا اَیُّہَا الَّذِیْنَ تَابُوْا نمیگوید یا اَیُّہَا الَّذِیْنَ اتَّقُوْا این بشارت و اشارت مر او ترا و جملہ گناہ گاران عالم را بسندہ است آی برادر بندگان مومن و متقی و مطیع و تائب در خود نظری دارند و بر سر کوی کار خود گذرے می زنند اما سیہ رویان گناہ گاران و بیچارگان شرمساران از سیاہ روئے خود در ہر دو جہان سر بر نیارند سَبَقَتْ رَحْمَتُہٗ غَضَبَہٗ سر این معنی است قطعہ

نومیدیم مبر ز رحمت ۔ گر چہ بسیار است گناہم ۔ زیرا کہ بعفو رحمت تست ۔ در دنیا و آخرت پناہم ۔ والسلام

مکتوب سی و ہفتم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

در عبادت

برادر اخی شمس الدین اگر مرا اللہ تعالی بگزاست العابدین بداند کہ عبادت سرمایۂ اولیا است و پیرایۂ اتقیا است و حرفت مردانست و پیشۂ صاحب ہمتانست و فائدہ عمر است و شغل علم است و طریق خداوندان بصیرت است و راہ سعادت و جنت ست اما با عقبات بسیار و مشقتہای بی شمار و دشمن و راہ زن بسیار و یار ہمراہ اندک و این از انست کہ راہ بہشت است پیغامبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرموده است کہ بہشت را بمکروہات و دشواریہا گرد گرفتہ اند و دوزخ را بآسانی و شہوات گرد گرفتہ اند با اینہمہ دشواریہا بندۂ ضعیف و زبانۂ ضعیف کار دین در تصور و فتور و فراغ نہ و عمر کوتاہ و اجل نزدیک و سفر بعید و عبادت توشہ کہ ازان چارہ نیست چون فوت شد تحصیل آن ممکن نہ پس این کار سخت و دشوارست و خطر او بزرگ ست و از نجاست کہ کم کسی قصد این راہ کند و آنکہ کند کم باشد کہ سلوک کند و آنکہ سلوک کند کم بود کہ بمقصود رسد و آنکہ بمقصود رسد اوست عزیز کردۂ خداوند عزوجل کار برآمدہ و مقصود در برآمدہ و بر تخت مراد نشستہ و از ہمہ آفت رستہ و ملک ابد پیوستہ بزبان حال میگوید رباعی

تا بر سر سایۂ تو ای شاہنشہ ماست ۔ کونین غلام و چاکر درگہ ماست ۔ گلزار بہشت و حور غارہ ماست ۔

زیرا که بیرون دو کون منزل گه ماست ❊ و گفته اند اصل موانع و حجاب بنده را چهار چیز است دنیا
و خلق و شیطان و نفس و دنیا حجاب آخرتست و خلق حجاب عبادت و شیطان حجاب دین و نفس
حجاب از خداوندیست چون مرید چنگ بزند و از حجاب دنیا بیرون آمد و چون چنگ بفرقت
و خلوت زد از حجاب خلق بیرون آمد و چون چنگ بمتابعت سنت زد از حجاب شیطان بیرون
آمد و چون چنگ بریاضت و مجاهده زد از موافقت نفس وی بگردانید از حجاب نفس بیرون
آمد بعد ه کشف و کشف هست و مشاهده و مشاهده هست و بسی نگذرد که بیند خود را در صحرای شوق و
عرصات محبت افتاده از آنجا در ریاض رضوان و بساطین انس رسیده و گلستانها و گلزارها از حضرت
کرم و نعم یافته و حال و چنان شده که بتن در دنیا و بدل در عقبی چنانکه در صفت این طائفه گفته اند
أَبْدَانُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَقُلُوبُهُمْ فِي الْعُقْبَى پس چون ببند او را از دار فانی بحضرت خداوندی باقی
بقر ریاض جنت بیند آنجا مر نفس فقیر حقیر ضعیف خود را در ملک کبیر و مملکت عظیم و انعامی اکرامی که
هیچ کس بوصف آن نتواند رسید پس زهی سعادت عظیم و زهی دولت بزرگ و زهی بنده نیکبخت
و زهی کار پسندیده طالبا ایمنی در سایهٔ دولت پیر سخته دست دهد و نجدست این طائفه و در صحبت
این گروه میسر آید بشرط ترک اعتراض ظاهرا و باطنا نه در باطن انکاری بود و نه در ظاهر اعتراضی باشد
که این هر دو از شقاوت بختی مرید بود و هر چه قول و فعل و حال و صفت پیر بیند اعتراض نکند و از قصهٔ موسی
و خضر علیهما السلام باز اندیشد تا بترک تصرف تواند گفت زیرا که اگر مریدی مرد و ولایت شیخی
گردد که او را مرتد طریقت گویند هیچکس از مشایخ او را بجائی نتواند رسانید اما اگر مریدی صادق
که نجدست شیخ تربیت نیافته باشد و بعذری باز مانده یا او را پیر اجازت کند انگاه او نجدست شیخی
دیگر پیوندد باکی نبود چنانکه خواجهٔ ابوسعید ابوالخیر رحمة الله علیه بعد از وفات پیر خود ابوالفضل
حسن قدس الله سره العزیز نجدست شیخ ابوالعباس قصاب پیوست رحمة الله علیه و اگر مرید از پیر
منکری بیند قولا و فعلا در پناه عجز خود شود تا کشته نگردد چون جمال معامله او با شرع راست
بود آن یک زلت بر سبیل امتحان بدان مرید نماید روزگار خود را بدان راست نکند و آن قبله
درون خود نسازد و نگوید که همه روزگار من خود چنین بوده است مرید که آنرا بیند و از آنجا باز
گذشت و دیده بر جمال معامله وی باید نهاد که آن قوت مغفرت هست نه قوت مرید و اگر کسی را

روزگار بجایست شرع بیند یا بیشتری از آنجا باید گرفت که صحبت آنچنان کس درد و سوز را فرو نشاند
و ایمان را پای کند و راه بدو برند الغرض چاره نیست عبادت را از علم که علم قطب است و مدار کار بدو
گفته اند علم و عبادت هر دو جوهرند که بسبب ایشان است هر چه می بینی و هر چه می شنوی از تصنیف
مصنفان و تعلیم معلمان و نصیحت ناصحان بلکه بسبب ایشانست انزال کتب و ارسال رسل بدانکه هر
جزو این دو کارست از کارها باطل است که در وجود چیزی نیست و لغو لیست که در وجود حاصلی نیست و از نیست
که خواجه حسن بصری گفته است رحمة الله علیه طلبید این علم را طلب کردنی که از عبادت باز نماند و طلب
کنید این عبادت را که از علم باز نماند چون معلوم شد که چاره نیست مر بنده را ازین هر دو بدانکه
علم اولی تر است بتقدم داشتن بر عبادت از آنکه اصل و رهنما اوست و از این جهت که فرموده است پیغامبر
صلی الله علیه و آله وسلم که علم امام عمل است و عمل متابع اوست و دیگر گفت خواب کردن عالم بهتر از نماز
کردن جاهل و عامل بی علم فساد بیش ازان کند که صلاح و دیگر فرمود که الهام کنند العلم نیک بختان
را و محروم گذارند از علم بدبختان را و بدبختی وی ازان سبب است که علم بنیاموخت و بی علم عملی کرد
که فرا نفیدش نیاید و ازینجاست که زهاد سلف در طلب علم مبالغت کردندی از میان جمله کارها
از انکه مدار کار عبودیت بر علم است اگر مردی خدای را سبحانه و تعالی عبادت ملائکه هفت آسمان و زمین
بکند بی علم از جمله زیانکاران باشد ای برادر اکنون دانی چه کنی که میگداز دکه می نازد که می سوزد
که می سازد که روش روندگان راه همین است حالتی بود که اگر عرش و کرسی لبشر اک نعلین همت او
چند ند بگوشه چشم ننگرد و بهشت و دوزخ را نجادی بارگاه علو تربت خود نپسندد و در عین فرح و بسط
بی خود این نعره زند که سُبْحَانِی مَا اَعْظَمَ شَانِی و حالتی در آید که خوکان و سگان عالم را بر خود در حتی بیند
و مغان آتش پرست را بر خود فضیلت شناسد همه هجوها در خود درست داند و همه عیبها بر خود
موجود بیند هر که در روی سنگی اندازد شکری در دهانش نهد و هر که نقشش کند دعای در کارش کند و
هر که قفائی زند دعائی پیش برو نشیند همان مرد که در عالم کمال فردیت بر مشاهدهٔ جمال احدیت
نعره سبحانی میزد در دم باز پسین می پیچید گفتند ای پیر حقیقت و طریقت چه میکنی گفت زنار میبندم
و هم او گفت در دم باز پسین ننگری ننگری یعنی من آن ترک نو مسلمانم رباعی

گه بابل پرستیم گه در پرستیم ✤ گه بازپسین خلق و گه در پرستیم ✤ من بوقلمون روزگار خویشم ✤ والسلام

مکتوب سی و هشتم	بسم الله الرحمن الرحیم	در بندگی کردن

برادر اعز شمس الدین را بقا باد در طاعت و بندگی خداوندی برادر فرزند آدم را که خلاصهٔ آفرینش است سعادت در بندگی است و عزت او در سرافکندگی است و مقصود از وجود او بنده بودن اوست وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ و از بنده بودن او آزادی رسد خواجه ابو سعید رحمة الله علیه را یکی پرسید که ما الحریة فقال العبودیة سائل گفت این سوال آزادی ست فرموده تا بنده نشوی آزاد نگردی و تا کس آزاد نگشت بوصل شاد نگشت ای برادر هر کرا طوق عبودیت در گردن نیست خواجهٔ عالم اوست تا محققان گفته اند اگر در خزانهٔ خداوند ذوالجلال والاکرام بشر را از خلعت عبودیت خلعتی بودی بزرگتر آن خلعت در مقام قاب قوسین او ادنی بخواجهٔ عالم فرستادندی و هرگز حضرت رسالت نگفتی در مقام عرض ملک بادشاهی لَا اُرِيْدُ اَنْ اَكُوْنَ مَلِكًا نَبِيًّا بَلْ اُرِيْدُ اَنْ اَكُوْنَ عَبْدًا نَبِيًّا هاشمیت بر عتبهٔ عبودیت بنهاد بندگی را بر بادشاهی و کون برگزید مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى تا لاجرم بیک جذبه از کعبه به خلوتخانهٔ اَوْ اَدْنٰى کشیدند و بمقامی رسانیدند که وهم ناموس اکبر باشش هزار پر بدان درجه نرسید دران مقام حضرت ذوالجلال والاکرام از غرت عبودیت خلقتی ساخت و در قالب مبارکش پوشانید سُبْحَانَ الَّذِيْ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا و بدین معنی بود که خواجه سهل تستری رحمة الله علیه فرموده که حضرت آفریدگار جل و علا هیچ چیز نیافرید عزیزتر از نقطهٔ عبودیت زیرا که او است که خزانه معرفت اوست اگر نزد یک خداوند عزوجل هیچ چیز عزیزتر از دل بودی در معرفت خویش آنجا نهادی این ست معنی آنکه گفت لَا يَسَعُنِيْ سَمَائِيْ وَلَا اَرْضِيْ وَلٰكِنْ يَسَعُنِيْ قَلْبُ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ آسمان معرفت ما را نشاید و زمین در خور ما نیاید دل بندهٔ مومن بود که بار حبت ما کشید آری رستم را نرخش رستم کشد آفتاب سلطنت او بر کوه که در عالم اجسام وصور ثابت تر و عظیم تر از و هیچ چیز نیست یکبار بیش نتافت که ذره ذره گشت و جعلهٔ دکاً دکاً هر روز سیصد و شصت بار بر دل مومن می تابد و او دل مومن می بیند نعره میزند و فریاد میکند الغیاث الغیاث تشنه ام موجودات بسیار بودند و مصنوعات بی شمار

لیکن با هیچ موجودی انکار نبود که با آب و گل چون ما الفت خواست که نقطهٔ خاک را لباس وجود پوشانا
و بر سر خلافت بنشاند ملائکه ملکوت گفتند اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا لطف قدیم
جواب داد اِنِّیْ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ عشق و تدبیر هم جمع نشوند تسبیح و تهلیل شما را چه خطر اگر قبول ما
نبود ایشان را از گناه چه ضرر چون ساقی لطف ما قدح عفو در دست ایشان نهد فَاُولٰٓئِكَ
یُبَدِّلُ اللّٰهُ سَیِّاٰتِهِمْ حَسَنٰتٍ بلی شما راست رویدو ایشان هرگونه روند لیکن چون ما ایشان را
خواستیم بساط رحمت گستردیم اگر بر جبین ایشان خطی از معصیت پدید آید محبت ما آنرا بلطف
بردارد و شما آن می بینید که سر کار ایشان با ماست در معاملت آن نمی بینید که سر کار ما با ایشانست
در محبت چنانکه قائلی گفته است تسعی وَاِذَا الْحَبِیْبُ اَتٰی بِذَنْبٍ وَاحِدٍ جَاءَتْ مَحَاسِنُهٗ بِاَلْفِ
شَفِیْعٍ ✤ آورده اند که روزی ابو علی دقاق رحمة الله علیه این سخن میگفت که عُبَّادُهُمْ وَمُحِبُّوْنَهُ
وَلَمْ یَقُلْ لِطَاعَتِهِمْ وَلَا لِعِبَادَتِهِمْ جَرَّدَ الْمَحَبَّةَ مِنْ كُلِّ عِلَّةٍ یکی از حاضران گفت
ما چه جای دوستی داریم شیخ گفت این از وی پرس او میگوید نه من چون نقطهٔ محبوبیت بر اهل
هفت آسمان و زمین عرض کردند آسمانیان گفتند این لقمه نه در خور حوصلهٔ ماست زمینیان
گفتند این کار نه بر اندازهٔ بازوی ماست چون نوبت عرض بدین خاکیان رسید جرعه کرد و
در کشید و گفت هَلْ مِنْ مَّزِیْدٍ حاصل الامر نجابت در جات بنده را به بندگی حاصل شود بدین سبب
که مشایخ قدس الله اسرارهم گفته اند اَلْمُشَاهَدَاتُ مَوَارِیْثُ الْمُجَاهَدَاتِ و بر هیچ عاقلی پوشیده
نیست که مجاهده را دو عنیه بنی آدم در بعض حیوانات که قابل ریاضت اند اثر هاست و قیمت
ایشان بعد از قبول ریاضت از اندکی بسیار و از یکی بهزار رسد پس آدمی که افضل و اکمل موجودات
است اولی تر که ریاضت در وی اثر کند و آن شخص مرتاض از حضیض بهیمی و سبعی بذروهٔ اعلی
ملکی رساند و از حد ولایت ملکی بگذراند و بعالم مقدس رساند که ملک را با کمال قدس از مقام معین
تر او زنیت الاتابع آب و خاک را منتهی حضرت پاک ست وَاَنَّ اِلٰی رَبِّكَ الْمُنْتَهٰی و ایشان را
در هیچ مقام مقام نه بلکه در سیر و کون دلهاء ایشان را آرام نه چنانکه گفته اند اَلْمُكَوِّنُ مُحَرِّمٌ
عَلٰی قُلُوْبِ اَوْلِیَائِهٖ برادر اهل بصیرت را معلوم گشته ست که ضعیف را بقوی و عاجز را
بقادر و فقیر را بغنی و بنده را بخداوند عزوجل هیچ وسیلت نیکو تر از بندگی و خوشتر از بندگی

بینست وآن گبران وجهودان وترسایان را دیده که در چشم مسلمانان چگونه خوار ند در زمان در دیده خود صد هزار بار ازان خوارتر اند تا خاک در گبر ازا بحاسن خود فرفتی وانگاه بر صفتی بنودی که ازان ذره ننگت نیاید مرد نگشتی دران ساعت اگر ذره ننگت از خوابگی امن ولت بگیرد وهنوز در قدم اوّلی اجماع اهل طریقت ست که هر که خود را بر فرعون زیادتی بیند مدبر ست وگفته اند خود را از چشم خلق افگندن آسان کاریست مرد آنست که خود را از چشم خود تواند افگند تا مطرود همه در هانگردد وقلب همه دستها نشود ودر همه تر از وهانا سره نباشی گمان مبر که عبودیت مسلم گردد اگر نفس ان نهوله وصفعے کاهلی وغزلی پیش آرد زنهار مرید باید که در غرمیت وی موی تغیر نه پذیرد که پشه دین حضرت شیری میکند ومور ی سلیمانی مراو ترانان وآب خوردن هم دشوار ست اما از آنجا که قدرت ست یکقدم دنیا بود ودیگر آخرت وسیوم قدم فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ست عزیزی گفته ست ؎ تو مرا دل ده ودلیری بین ؛ رو به خویش خوان وشیری بین ؛ امروز هر کس را در علم وعبادت خود نظری بود ودر نقد وکار خویش نگر یستی افتند فردا که دیوان استحقاق ربوبیت نصب کنند انبیا را بینی با کمال جمال وجلال حال خویش می آیند وحدیث علم خویش در باقی کرده قالوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا وملکوت ملائکه را بینی می آیند صوامع عبادت را از آلتش در زده وگویند مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ وعارفان عالم وسوختان بهمان را بینی می آیند دست افشان مجرد ومفلس میگویند مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ ای برادر عزّ او همه عزها را لفت ذل کشیده ست وجلال او همه جلالها را داغ صغار بر سر نهاده وکمال او همه کمال ها را رقم نقصان زده هستی او همه هستی ها را خط نیستی کشیده والوهیت او همه عالم را لباس بندگی در سر افگندگی پوشانیده چشم بکشا حسرت آدم بین وفریاد نوح بشنو وبی کامی خلیل بین وحدیث مصیبت یعقوب بشنو چاه زندان یوسف ماه روی بین وآره بر فرق زکریا نگر وتیغ بر گردن یحیی بین جگر سوخته ودل کباب گشته محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ببین وبر خوان كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ والسلام

مکتوب سی ونهم در	بسم الله الرحمن الرحیم	بندگی کردن بعبارتی دیگر

برادر اعز شمس الدین زین الله تعالی ظاهره و باطنه بطاعته سلام و دعا از کاتب حروف مطالعه
کند و مقرر برادری باد که غم بندگی خود باید خورد و بندگی درست باید کرد و بنده باید بود و
او خود خداوندی کند بندگی کردن چیست آن کنی که فرماینده بنده بودن چیست چنان باشی
که دارند زبان چون و چرا و ز کشی اگر شربت دهند ت و اگر زهر بهر رضا در کشی و خود در میان
در نیائی که مرا این باید و آن نباید که بنده را با خداوند اعتراض نیست و هر چه کند اعتراض نه
عزیزی را پرسیدند که بندگی چیست گفت اعتراض در باقی ناکردن و قضا را بر رضا پیش فتن
و اگر زهر دهندت چون شربت نوش کردن و گنج در پیشانی نانهادن ای برادر بنده بودن خود
کاری عظیم است هفتصد هزار سال آن لعین بندگی کرده بود اما یکدم بنده بودن نتوانست علی
القطع و الیقین بنده آنست که از همه نصیبها پاک گشته است و از بند آرزو و حظ خویش آزاد شده بزرگی
را پرسیدند که بندگی چیست گفت چون آزاد گشتی بنده شدی عزیزی فرموده است که در عالم هزار
هزار عبد الرزاق و عبد الوهاب و عبد الرحمن و عبد الرحیم یابی اما یک عبد الله کم تر بینی ای برادر
هر که حق را نصیب خود پرستد او را بنده نصیب خوانند نه بنده حق ابو علی سیاح رحمة الله علیه گفته است
اگر ترا پرسند که بهشت خواهی دو رکعت نماز نام بهشت مگیر و بگوی دو رکعت نماز بگذارم زیرا که
بهشت نصیب است هر جا که نصیب در میان است بلا در کمین است موسی علیه السلام
چون بر خضر رسید صلوات الله علیهما دو بار بر وی اعتراض کرد یکی در حق آن غلام و دیگر از جهت
کشتی شکستن چون نصیب در میان نبود خضر صبر نکرد و چون موسی علیه السلام از نصیب خود بنمید
که لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ اکنون که نصیب در میان
آمد صحبت ما برخاست اهل نظر چون این بدیدند خود را و نصیب خود را کلی از میان برداشتند
و گفتند که ما بندگانیم و بنده را ملکی و نصیبی و تصرفی از کجا که الْعَبْدُ وَمَا فِي يَدِهِ لِمَوْلَاهُ اگر
قبول است همان و اگر رد است همان و اگر نوا خت است همان و اگر گداخت است همان و اگر
بنشوند همان و اگر بسازند همان چه کنی خانهٔ قاضی بری یا سر بر دیوار زنی عزیزی بر این اشارت
کرده است ؎ خواهی مکش خواه بزن خواه بدار * گر ریزه شدست مرمرا با تو کار * پس
بهشت و دوزخ را بعدم ببرند مفلس و بی نوا بنده و از قدم در راه نهادند جز خداوند خویش را

بنده بودن چیست چنان باشی

ندیدند و ندانستند و نخواستند عزیزی در ویشی را دید و گفت از کجا می آئی گفت الله گفت کجا خواهی رفت گفت الله گفت مقصود چیست گفت الله هر چه سوال میکرد جواب می یافت الله ربا عی من نام ترا بر کف خود ننگارم ✤ پس دیده بران نام نهم خون بارم ✤ از بس که دوده در خیالت دارم ✤ در هر چه نگه کنم تو ئی پندارم ✤ طمع عوض در طاعت و نظر بر اجر و ثواب در عبادت ذهر قاتلست اگر چنانکه هزار سال درین درگاه باشی و هر چه طاعت و عبادت در عالمست تنها تو کنی پس ترا گویند که مرا نشائی داد تو تمام داده باشند در امت گذشته مردی سالها طاعت و عبادت کرده بود و عمر مجاهده و ریاضت گذرانیده بر پیغمبر آن زمان وحی آمد که او را بگوئی تو از اهل دوزخی چندین زحمت چیست پیغامبر چون این وحی گذارد آمزد و طاعت و عبادت بیفزود و در طرب و شادی بر خود گشود سر دمان تعجب بماندند گفتند این چیست تو از اهل دوزخی گفت من می پندارم که در مملکت او به هیچ نیرزم اکنون که بدوزخ ارزیدم زهی دولت و زهی تمیت ای برادر عاشق باید که نوعی از انواع معشوق را بشاید اگر شائسته لطف بود مراد او از معشوق برآید و اگر سزاوار قهر بود مراد معشوق باز در برآید و انچه مراد معشوق از عاشق بهاید تمام تر بود در مذهب عشاق چنانکه گفت ای برادر هر که خود را تبر ازدی بتقدیری بحکم بطلان انسجاز دی بندگی درست نیاید گفته بزرگان هست ارواح این عزیزان بر اسگان بر اهل عارض گردند هیچ سنگی بران التفات نکرد درویشی در مناجات خود گفته بود الهی بحرمتم بپسند و اگر بحرمتم بپسندی ببندگیم پسند و اگر ببندگیم بپسندی بحرمتم پسند بامدادان در راهی میرفت سنگی بزبان حال گفت دوش خود را پای گاهی بلند نهادی و تمنای ناکردی این چه خصوصیت تا ما بودیم سعدی در جهود ما بخلاف از نخواسته است درویش خاک بر سر کرد و گفت بلیت ای کاش که در پای سگان تو شوم گر آن بخت ندارم که سگ کوی تو گردم ✤ خاک در اصل خود خوارد دنی قدر هست بعد آنکه بهزار معصیت و خلاف بیالود ظلومی و جهولی لباس او شد چه بود حق سبحانه و تعالی آن برادر را نظری دهد که خود را چنانچه هست بیند و علمی روزی کند تا خود را چنانچه هست بداند بفضله و کرمه چون آن نظر و آن علم دستگیر آید در وی پدید آید درین خاکدان و منزل اندوهان و بیت الاحزان روزی چند که مبتلای دلی نوائی غم مخور تا بآخر درین صحبتست رضا بدر قه خطاب

عزت ارجعی بجوار کرامت باز گردی و عزت خویش بینی فرزندا که آدم صفی صلوات الله علیه را فرزندان خویش در بهشت در آید از درهای بهشت از غایت انبوهی آواز برآید ملائکه ملکوت بتعجب بنگرند و بگویند که این آن مردمست که از بهشت برهنه بیرون کرده بودند مردان راه شناخته اند که اندوه و غم این حدیث چه قدر دارد بینند مرادلی ست اگر ساعتی غمش نبود نه بگمانان شود و غم همی ستاند و ام پسنت جاری براین ست ای دنیا داران شمارا دولت و نعمت و سرور دائم عزیزان شمارا بلا و محنت و شر و رقومی را چنین نعمت و عافیت بهر کس دهند اما بلا و محنت بهر کس ندهند فرعون مدبر را چهار صد سال ملک عافیت ناخواسته دهند و دوران بادی مضایقه نکنند اما اگر ساعتی در دو سوزد دل مومنی ایمنه دهند این نعمت دنیا نگذرد که تا کجاست گردون افراشته یکتاج و هزار بر سرش نه و این محنت و اندوه مانگر تا کجاست افتاده لگدی بر سرش زن گفته اند اگر بر تقدیر دوران ساعت که آره بر سر ذکریا علیه السلام نهادند کسی از وی پرسید که چه میخواهی از جمله اعضاء وجود او آواز برآمدی که آن میخواهم تا ابدالآباد بر سر این آره رانند و السلام

مکتوب چهلم	بسم الله الرحمن الرحیم	در کلمه طیبه

برادر اشمس الدین سلمه الله تعالی بداند باید که مرید پیوسته در حمایت کلمه لا اله الا الله پناه گاه سازد و در خلا و ملا سرا و علانیه بیک طرفة العین از این کلمه که حصار اوست بیرون نیفتد خواجه عالم صلی الله علیه و آله و سلم فرموده حاکیا عن الله تعالی لا اله الا الله حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی پروردگار عالم جل علا فرموده است لا اله الا الله حصار منست هر که در حصار من در آمد از عذاب و عقاب من ایمن گشت و حقیقت اینست که مرید تا در راه است همه خوف و خشیت راه زنان بر جاست چون بحصار حصین و قلعه متین خداوند خویش در آمد ایمن شد و دلش مطمئن گشت حکمت این تقاضا کرد که از کلمه نفی و اثبات حصاری سازند تا روندگان راه توحید چون بدان حصار در آیند از شر قطاع الطریق یعنی نفس و شیطان ایمن گردند و چون مرید را چشم باطن در عالم توحید گشاده گردد وجودی را که بایجاد موجود گشته است غیر یابد و نفی غیر شرط توحید داند و آتش غیرت بر افروزد و ماسوی الله را بسوزد زیرا که

نفی و اثبات از صفات بشریت ست و تا مرید از عالم بشریت نگذشته ست هنوز در عالم توحید نرسیده ست نزدیک فقها نفی بعد اثبات آید و نزدیک اهل لغة اثبات بعد از نفی آید و عارفان نفی و اثبات خود هر دو شرک بود زیرا که در اثبات از سه چیز چاره نیست تا اثبات درست آید که مثبت و ثابت و اثبات و در نفی نیز سه چیز باید تا نفی درست آید نفی و نافی و منفی آنگه دو میگوید مشرک و ملحد بود آنگه شش بیند چون مومن مخلص و موحد گردد عجب ست چون غیر را وجود نیست که الفی کند و چون تو خود نه چگونه اثبات کنی شیخ هروی رحمة الله علیه این اشارت کرده ست رباعی از نفی و اثبات برون صحرائی ست ✤ کین طائفه را در آن بیان سودائی ست ✤ عاشق چو بدانجا رسد نیست شود ✤ نی نفی نه اثبات و نه تو را جائی ست ✤ این کمال توحید و قدم گاه منتهیان ست بادیه لا آله قطع کرد و بکعبة الا الله رسیده و شربت مِنْهُ بَدَأَ وَإِلَيْهِ يَعُودُ چشیده خواجه ثنائی علیه الرحمة و الغفران گوید مثنوی تا بجاروب لا نروبی راه ✤ نرسی در مقام الا الله ✤ ای صدف جو جز هر الا ✤ جامه جان را بنه بساحل لا ✤ بر نگیرد جهان عشق دونی ✤ چه حدیث ست این حدیث توئی ✤ گفته اند چون جانوری در میان تو در نمک افتد نمک گردد و چون مخلوقی را در مخلوق این اثر باشد که ویرا از وی نستاند بوصف خود میگرداند چه اسلطان وقت حقیقت را این اثر و قوت بود که بنده را در حال استغراق بشاهدی از وصف بشریت بگرداند و بعالم ملکیت رساند و از مقام ملکیت بگذراند و او را در ربوبیت گرداند تا خود ما شد و خود گوید و خود شنود از دیدار نشانه عزیزی گوید بیت در شهر یکوی یا تو باشی یا من ✤ شوریده بود کار ولایت بدتن ✤ ثَمَنُ الْجَنَّةِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ یعنی هر که بنظر توحید نگرید وجود موجودات غیر دید و اسوی الله را فانی و مستهلک یافت و بقدم همت سوی عالم وحدانیت شتافت بهار بهشت بداد و خلعت تصدیق صدق عبدی بپوشید و شربت وفا لَشَتْ حَقَّهُ عندی نوشید چنانکه حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم فرموده ست اِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدَقَ عَبْدِي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا أَشْهَدُ وَيَا مَلَائِكَتِي إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي بِصِدْقِ مَا قَالَ مَا لَمْ تَقَعْ مِنْ ذَنْبِهِ چون بنده گفت لا اله الا الله آفریدگار جل جلاله فرماید راست گفت بنده من که نیست خدائی جز من گواه باشید ای فرشتگان من بصدق قول وی از جمله جرائش

درگذشتم و این گواه گرفتن ملائکه بمغفرت بنده برای آنست که ایشان بروجه طلب حکمت گفته بودند اتجعل فیها من یفسد فیها چون ایشانرا محبت ما هست گناه چه کند هر جا که محبت آمد عیب برخاست خواجهٔ عالم را خطاب کردند فاعلم انه لا اله الا الله او را گفتند بدان و دیگرانرا گفتند بگویید لا اله الا الله بدانست که حجاب بشریت وی در غایت رقت بود لطافت شعاع آن نور که در وقت ظهور در وی موضع بود آن حجاب رقیق را محو کرده بود او را عیان شد آنچه دیگرانرا غیب بود پس تصدیق غیب را اظهار بقول آمد و مشاهده را عیانرا اعتبار بعلم پس خطاب در حق غیر وی این آمد قولوا انه لا اله الا الله گفته اند چون سید کائنات از دایت نبوت در عالم وحدانیت به بصر بصیرت نظر کردی از کمال له و حیرت خواستی که وجودش در زاویهٔ عدم متواری گردد و تفاصلش از هم بگشاده گردد و از عالم انسانیت بیرون افتد اما لطف محبوب شحنهٔ گشتی و او را برای تبلیغ رسالت بولایت نبوت باز آوردی تا گاه گاه صدیقه را گفتی کلمینی یا حمیراء با من کلمه چند از مصالح خود باز دان و این سیر است عظیم آنکه مقصود سرشتگاری بنده جز در پناه این کلمه نیست در خبرست توتی الرجل یوم القیامة الی المیزان فیخرج له تسعة وتسعون سجلا کل سجل منها مد البصر مکتوب فیها خطایاه وذنوبه فتوضع فی کفة المیزان ویخرج قرطاس مقدار انملة فیها اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله فیوضع فی کفة اخری فترجح علی خطایاه چون خلق در عرصات حاضر آیند و میزان عدل نصب کنند در آن جمع بنده را بیارند نامه او نود و نه سجل بود و طول هر سجلی چشم دیداری بود حاضر کنند و در کفهٔ میزان نهند و آن جمله سیات و خطیات بنده باشد پس از خزانهٔ غرت کاغذی مقدار انگشتی که در وی کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله مکتوب بود بیارند در کفهٔ دیگر نهند بر آن سجلات غالب آید بنده از وعید ها رهایه و در کات خلاص یابد و در جنات فردوس درجات کرامات فزود آید بزرگی گفته هر کرا چاشت داوند امید هست که شامش دهند شب و روز در گفت این کلمه ساعات خود مستغرق چنان گردانند که بر جمله کلمات دیگر غالب این بود ای برادر مرنگ تکن تا نامه بگذشت وقت تنگ هست و فرصت عزیز اگر وقتی

ذکر معنی صورت توتی الرجل الخ

ذکر مقدار صحیفه

چند رکعت نماز کند چنان تصور کند که چندان معصیت کرده است نه چنانکه فرمان اگر شبی
دو رکعت نماز کند روز دیگر منت همتی خویش بر آسمان و زمین نهد و از ذرات وجود او
بزبان حال این ندا می آید که ای سلیم دل اینجا از کعبه بتخانه می سازند و باید هفصد هزار سال
را لعین ابد میگردانند چه دیده در عالم و در عبادت خود کشائی مرد محقق باید نه قدائی مرد تر از آن
بود که شبی دو رکعت نماز کند و انگاه روز دیگر خواهد که عالم از ان حدیث پر کند اما محقق آنست
که از مشرق تا بمغرب پر از سجده کند انگه بآب بی نیازی فرو گذارد و در قدم اول مفلس بی نوا
بود عزیزی میگوید چون روزگار خود را مطالعه کردم در عمر خود چهل گناه کرده بودم از هر گناهی
سه هزار بار توبه کردم و هنوز در خطرم ای برادر اگر توانی بر خود بشین هیچ چیزی نه پسندی کار نیکو
و عظیم بود آن مردان که در ره آمدند با خود جنگی کردند چنانکه آن جنگ را هرگز صلح نبود و السلام

مکتوب چهل و یکم در ذکر ایمان و بیان

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اعزیزش زینه الله باخلاق الایمان بداند که حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم اشارت
چنان کرده است الایمان عریان و لباسه التقوی در ایمان بند نیست ایمان بند کشایست
ایمان کلید بند هاست نه عین بند هست عقل بند است و ایمان کشاینده مرید را از هر چه در تحت
آفرینش در آمده است بر هنه باید شد تا جمال ایمان او را آشکارا شود اما تو عاشق وجود خود
بر گ آن نداری که کلاه خواجگی از سر توانی نهاد و ننام نیکو را بنام زشت بدل توانی کرد و سلامت
را بملامت توانی فروخت هر روز از مدرسه خراباتی بیرون آئی و در صومعه شوی تا کلاه خواجگی
و بارگاه پارسائی و علم و جاه بلند تر و افراشته تر شود و زبان دراز تر گردد و میدان سخن فراخ
تر شود و ابتلا و گردنکشی تو بر خلق بیشتر بود و بر عالم بعلم خود را افضل نهی و بر خاص بزبان
معرفت خود فزائی ای برادر بر تر دانی ای برادر بحقیقت بدان که باین بضاعت ناسره مرا و ترا در این حضرت
راه نیست لقمه که حوصله باز را آفریده اند در حوصله گنجشکان کجا گنجد قبائی که بر بالای صاحب
دولتان دوخته اند بر قدبابی دولتان راست کجا آید بیت هر نقطه که بر اوفتد خشت است
جامه بر اندازه تن دوخته اند ❊ هر روز سخنی باریک تر و روزگار تاریک تر باریکی نرفت

می باید نه در گفت اگر گفت او خود از ما هرزه گویان فردا بخواهد با ما همان کند که با فرعون و نمرود
با ابوجهل و ابولهب کرد خداوندان دین را خود نحن بنیست که همه بنسبتها از ایشان فرو ریخته است
و دامن ایشان از هر چه کرد آفرینش بر نشسته پاک و دست ایشان از هر چه داغ حدوث دارد
در قم کن فیکون کوتاه تجلی بر دل تافت تا ایشان بنور تجلی او را بدیدند و در رویت وی مستغرق
گشتند خود را ندیدند و خود را نبودند و از شادی بود وی خود را فراموش کردند بگلی خویش او را
بودند گفتند و نگفتند شنودند و نشنودند رفتند و نرفتند نشستند و نه نشستند در بود ایشان
بود نبود در گفت ایشان گفت نبود گویندگان گنگ بودند در شنود ایشان شنود نبود شنودند گان
گریبودند جاهلان بودند با حوال خلق و عاقلان بودند در حضرت حق خاک این عالم و آن عالم از اقدار
ایشان خبر ندارد و بدان با حق به تن با خلق نیک آمد خلق را نصیب خود را که ایشان خود نبودند
مرد را بر کار حکم نکنند و بر ذوق حکم کنند و پر مرغ را به پریدن حکم نکنند و بر فرو آمدن حکم کنند
گر کس بلندتر پرد و لیکن بر مردار فرود آید باز بلندتر پرد و لیکن صید که کند زنده کند که آن
زنده را ذوق بود و پس زندگی طلب باید کرد که جان محرم آن زندگی نیاید و بجان آن زندگی نباید
هر که بجان زید غلام اسباب باید بود و هر که بحق زید همه اسباب غلام او بود باحق نشستن جز در عالم توحید
نبود و آن نادیدن خود است که مَنْ تَجَلّٰی نَفْسُهُ فَقَدْ اَشْرَكَ در دیدن خود را پیدا آمدن شرک
و پیدا آمدن از غیرت خالی نبود که غیرت بر پیدا آمدن افتد نه بینی که آبی که حق تعالی از وی فرزند
آفریند تا وام که در جای خود است حکم شرع بر وی متوجه نشود و غسل واجب نیاید چون از جای
خود در صحرا پیدا آید غیرت غسل بر وی واجب شود خواه بر وجه حلال خواه بر وجه حرام هر گونده که در
گفت خود پیدا آمد خواه کلمه لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ گو خواه اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰی از نجا معلوم کن تا وبل قول امام
شبلی رحمة الله علیه که گفت اِنْ صَلَّيْتُ اَشْرَكْتُ وَاِنْ لَمْ اُصَلِّ كَفَرْتُ اگر نماز نگذارم شرک
بود اگر نگذارم کفر بود هر علمی که ترا بتو داند آن علم بحقیقت حجاب تست و هر علمی ترا بدو
داند آن علم حقیقت تست و عالمانی که در بند حواس خود مانده اند از انست که علم ایشان از
راه محسوسات حاصل شده است هر که در بند محسوسات بماند محجوب گشت از فوائد علمی باز ماند و علم که
بزاید از تصرف چشمه زندگانی زاید تا او را بمدد حواس حاجت نیاید در عالم حواس هر چه رود بتو قیع و رگاه

اُو رود و هر علمی که ترا بتو مشغول نکند و کسی را بتو مشغول نکند آن علم حجاب است ابو القاسم قشیری رحمة الله علیه گوید
ما علم که کسب کنیم در حال فترت کسب کردیم اما هر که بداشش خود فرو آمد و منزل کرد با او نباید آویخت
که او در حجاب حرف مانده است همچنان که کسی بادام دارد بادام بیند در پوست اما مغز بادام بر و پوشیده
است و حیوة نه در پوست است و در مغز است پوست پوشش معنی است تا معنی بر هر نااهلی
ظاهر نشود این حدیث از دفتر علمای ظاهر بر نیاید اگر این حدیث در پیش علمای ظاهر بر خوانی ترا گویند
این سخن بیهوده است و تعطیل شرع است و قومی دیگر گویند این جبر محض است بدانکه این نه جبر است
و نه قدر و نه تعطیل شرع این توحید محض است کسی بر معنی اشارت کرده است **بیت** بنده جای
رسد که محو شود ✤ بعد ازان کار جز خدای نیست ✤ ای برادر آن کلیسا شاید که مسجد گردد و آن
مزبله روا بود که جای صدف گردد اما اسباب در میان جبریان سنت الهی بر این سنت پاره آهن مکدر یک
شاید که آئینه شود و عکس اشیا دادنی نماید اما بعد آنکه استاد او را در کورهٔ آتش در آرد و بر سندان
سخت بکوبد و از خبث و کدورت پاک کند پس صیقال الهی فرماید تا زنگ از وی بزداید اول چیزی که
در وی پدید آید جمال بود بهترین قیاس پارهٔ وجود بشریت در کورهٔ ریاضت باید انداخت بر سندان
مجاهده باید کوفت پس بصیقال عشق باید سپرد تا زنگ صفات انسانیت از وی بزداید در حال
عکس عالم معنی در وی پدید آید و روا بود که پادشاه را برای دیدن جمال شاید چنانکه کسی گفته است
بیت ما آئینه ایم و او جمالی دارد ✤ او را ز برای دیدا و دریابیم ✤ والسلام

مکتوب چهل و دوم	بسم الله الرحمن الرحیم	در صدق ایمان

برادر اعز شمس الدین بداند که راستی ایمان بزرگ داشت خداوند است و شره بزرگ داشت
شرم داشتن از خداوند است که چون ایمان بود سر را مشاهده بود چون مشاهده درست آید
تعظیم بجا آید چون باطن را تعظیم آید ظاهر تبع باطن آید چون باطن را تعظیم بینند شرم دارند
از خلاف کردن و مشاهده نزدیک این طائفه دیدار باطن باشد نه دیدار ظاهر و این لفظی است
کوتاه لیکن علم هر دو کون در زیر و زبر است و جملهٔ سخن آنست بهمان مقدار که سر را با حق مشاهده
افتد غیر حق از وی ساقط گردد و چون کمال غنای حق مشاهده گردد همه طمعها از وی منقطع گردد

وچون کمال قدرت مشاهده گردد همه خوف ها ازوی ساقط گردد وچون کمال لطف حق مشاهده گردد اورا چنان انس افتد که انس غیر حق ازوی ساقط گردد وچون کمال فضل حق مشاهده افتد رویت افعال اورا حال اوی ساقط گردد وچون کمال کرم حق مشاهده گردد اورا چنان انبساط بود که همه کون ابوی جنت افتد وچون کمال قهر حق مشاهده گردد همه تدبیر ورای ساقط گردد وچنان بی علتی افعال حق مشاهده گردد بر همه افعال خود اورا اعتماد نماند وچون جلال حق مشاهده گردد ازبیم قطعیت اورا آرام وقرار نماند

رباعی

هیچ نیست که گفت هیچ نه در محال وچندین جرس ❊ هیچ نه در کاسه وچندین مگس ❊
خلوت خود سیار عدم خانه را ❊ باز گذار این ده ویرانه را ❊

پس اگر چندان صدق ایمان نباشد که مشاهده یابد بار چندانی صدق ایمان باید که بداند که اگر من شاهد حق نیم حق شاهد هست هم چندان تعظیم دارد که از مخلوق دارد پس انگه روا ندارد که خلق ازوی ببیند روا ندارد که خالق ازوی بیند واین بزبان اهل معاملت ست آما نزدیک اهل حقیقت این خود کفرست که اگر شرم از حق تعالی هم چندان بود که از خلق نزدیک وی خلق با حق برابر ست وآنکه اورا اعتقاد این بود کافرست پس حال ما سیاه روبان که مارا شرم خلق از شرم حق تعالی هیچ نیست چگونه بود کجا من و تو کجا ایمان از کجاست که گفت

بیت

چون مرد دین بدرم کیش مغان گزیدم ❊ دین رفت از سیاه زناری نه بینم ❊

اگر تاویل بزرگان درین مسئله بنودی دمار از من و تو دیر ست که برآمدی اندرگاه ما لام را نده شده ودر بنکده جای نه

بیت

ای برهمن بار دگر کرده اسلام را ❊ یا چو من گمراه را در پیش بت هم بار نیست ❊

واین تاویل آنست که همواره خلق از لیشان ترسان باشند وبر کرم کریمان اعتماد دارند پس آنچه مبالات از من و تو نه از بی حرمتی ست بلکه از کمال کرم حق ست وبسیاری کرم وبسیاری تجاوز بنده را بی ادب کند باز چون مخلوقان بدانند از لوم الشیان بنده ترسان باشد برین معنی ست نه برمعنی تقدیم خلق بر حق برین یک تاویل بزرگان امید باقی میماند واگر نه زنار خود که ایمان می بندد شیخ بحتم خویش دیدیم آنجا گفت آن سوخته

رباعی

بستر نیست آنچه بنگاشته ایم ❊ بگذند نیکست هرآنچه برداشته ایم ❊
سود الوده ست هرآنچه پنداشته ایم ❊ بر دل که بعشوه عمر بگذاشته ایم ❊

واین چنانست که خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه گفت

وَاسَوْاتَاهُ وَاِنْ عَفَا اَلَیْسَ بِقَلْمِهِ فَعَلَتْ چون این قرب علم بیند داند که حق همی بیند

نه بخالق لم یزل بر مخلوق حادث

وهمی داند میان بنده ومیان معصیت هزار حصار آهنی گردد که حال بنده اندر وقت معصیت کردن از بیرون نیست با جلال
حق فراموش کرد مکافات نسیان بود این بود نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ یا خود نمی داند واز جلال حق خبر ندارد
واگر حالش نیست خود خداوند را نشناخته است ویا نمی داند ویاد دارد وبا این همه جفا کند
بی حرمتی است اگر صد هزار ایمان دارد یکی را وی نماند نه بینی چون آن بزرگ را پرسیدند
که خداوند را چه شناختی گفت هرگز قصد نکردم معصیتی مگر آنکه نزدیک آن خدای تعالی ما یاد کردم
واز وی شرم داشتم وبگذاشتم واین قرب قرب قدرتست بنیوده توانائی وی بگرفتن هر
بهر لحظی وبهر خطراتی تا حال وی چنان گردد که پیش خلاف نیارد اندیشیدن بجوارح کی
تواند آوردن وشاید که این قرب قرب معرفت تعظیم باشد ومقدار تعظیم حرمت باشد
ومقدار حرمت شرم باشد ومقدار شرم از مخالفت دوری بود هر کرا از جفا دوری نیست
شرم نیست وچون شرم نیست حرمت نیست وچون حرمت نیست تعظیم نیست وچون
تعظیم نیست مشاهده نیست وچون مشاهده نیست معرفت نیست از اینجا معلوم کن فتوی
صاحب شرع اَلْحَيَاءُ مِنَ الْاِيْمَانِ وَالْاِيْمَانُ لِمَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ ونیز گفت اَلْحَيَاءُ مِنَ الْاِيْمَانِ
بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ چون هیچ جسد بی سر بقا نیابد دلیل ست که هیچ ایمانی بی شرم بقا نیابد ای
دل فاسق بگو این چه تبه کاریست ✤ فسق نباشد بگو این چه گنه کاریست ✤ دعوی مهر و وفا میکنی ای بی صفا
ترک نگیری جفا این چه وفاداریست ✤ قِيْلَ اَلْمُؤْمِنُ مُنِيْبٌ اَلْقَلْبُ اِلَى رَبِّهٖ مومن منیب القلب
به پروردگار خویش یعنی هر وقتی که باشد وبهر حالی که باشد بخداوند خویش باز گردد وبیان این قصه
سلیمان پیغامبر وایوب پیغامبر است صلوات الله علیهما یکی نعمت یافت وآن دیگری بلا
ونعمت با بلا ضد اند ولیکن هر یکی از ایشان از آنچه بود بخداوند باز گشت زانکه او با نعمت
نیاراسید منعم باز گشت بشکر ثُمَّ اَنَبْتَنَا یافت وآن دیگری اندر بلا مُبْلِسٌ نومید بود باز گشت
واز بلا ننالید ثُمَّ اَنَبْتَنَا یافت ودر جمله رجوع بحق عزوجل آنست که هر چه بنده را پیش آید
اندر دنیا از دو بیرون نیست یا نعمت ست یا بلا وبهر دو بحق تواند رسید واز حق باز نتواند
برید واندر حکم آخرت نیز از دو بیرون نیست یا طاعت ست یا معصیت وبهر دو از حق تواند
بریدن وبحق تواند رسیدن برین از حق بهر دو آن باشد که طاعت خود بیند

ومعصیت نه بیند چون طاعت خود دید منت فراموش کرد وچون معصیت نه دید حرمت حق فراموش
کرد واین هردو بند را تطعیت بار آرد اما بحق رسیدن بهردو چنان باشد که طاعت نه بیند
ومعصیت بیند چون طاعت نه بیند کمر مفلسی بندد وتضرع وسوال پیش رود نه باستحقاق همه
نظارهٔ منت گردد نه نظارهٔ خدمت وچون معصیت بیند بمعذرت پیش رود نه بر بیحرمتی
دیدار تعظیم مراورا از معصیت باز دارد وهردو مراورا سبب وصول گردد سر آنست که گفت
بیت فسلقی که توبه باشد پایان کاراو ✤ بهتر ز طاعتی که بپندار سر کشد ✤ وگفته اند
اَلْمُؤْمِنُ مُحْتَرِقٌ بِقُرْبِهٖ وَصَارِخٌ مِنْ بُعْدِهٖ مومن سوخته قرب وی بود وفریاد کننده از
بُعد وی آر اینجا گفت **بیت** با نقش قبا چه عشق بازد ✤ آنکس که بدید کبریارا ✤ هرچند که
قرب یافته باشد فریاد همی کند گوئی نیافته هست چون مطلوب انهایت نیست هرچند جوید
هنوز ناجسته هست وهرچند یابد هنوز نایافته هست ازینجهت سوخته قرب باشد وفریاد کننده
از بعد اینست که گفت **بیت** تا یار جمال خویش بنمود ✤ مسکین دل من گهی نیاسود ✤ وشیاد
که معنی آن بود که داند قرب بمن نیست وبعد بمن نیست هردو بحق هست چنانکه وی بکس نماند
کار وی نیز بکار کس نماند شاید که مر بُعد را لباس قرب پوشد ومر قرب را لباس بُعد پوشد که کار
وی بر قیاس راست نیاید چون چنین باشد هرچند بر خویشتن طاعت قرب بیند از مکر بُعد ایمن
نه باشد وخوف همه لذتها را محنت گرداند ولذت از همه نعمتها بستاند از خوف مگر لذت قرب و
برد وبا قرب آرام نیابد وباچیزی که آرام نیابد وجود وی عدم گردد واز ین معنی محترق بود از
قرب وفریاد کننده از بُعد باشد سوخته گفته هست **بیت** بنده را با تو چه نسبت که بکنج خویش ✤ پادشاهی
تو ومن مفلس ما در زادوم ✤ ای برادر احکام الٰهی از قیاس عقول متنزه هست آدم صفی چه کرد
که جُبّهٔ صُفُوتش پوشانیدند وابلیس مدبر چه کرد که لباس ملکی از سرش بر کشیدند اگر اصطفا را اصفا
علت بود اینک خرمن علت را آتش در زد که باول قدمش در جنت عدن برد واگر در ابلیس
معصیت اصل قیاس سازی آن قیاس را جواب کرد بحکم آنکه اگر ابلیس را گفتند که آدم را سجده
کن نکرد وآدم را نیز گفتند که گندم نخوری بخورد پس چه سبب بود آنرا تاج اجتبا بر کلاه اصطفا
زیاده گشت واین مدبر را روی کردند که هرگز قبول را بوی راه نه خاک بر سر میکند ومیگوید

* المومن محترق بقربه وصارخ من بعده

* احکام الٰهی از قیاس عقول متنزه هست

مثنوی نی روز بهی نه جای فریاد مرا ✤ نی نیز کند بوصل دلشاد مرا ✤ بنگر که بعاقبت چه افتاد مرا ✤ معشوق بدست دشمنان داد مرا ✤ هنوز آدم گندم نخورده بود که کلاه اجتبا دوخته بودند و هنوز ابلیس سر باز نزده بود که تیغ لعنت را بزهر قهر آب داده بودند آن مدبر میگوید که اگر مارا فرمودند که آدم را سجده کن نکردیم و آدم را گفتند گندم مخور خوردیکی بیکی از اینجاست که گفت

رباعی نی مکن چندین قیاس ای حق شناس ✤ زانکه ناید کار بیچون در قیاس ✤ عقل در سودا چو حیران بماند ✤ جان ز عجز انگشت در دندان بماند ✤ در جلالش عقل و جان محو آمد ✤ عقل حیران ماند جان بیهوش شد ✤ والسلام

مکتوب چهل و سوم در شکر اسلام | بسم الله الرحمن الرحیم | **و قصه ٔ البعه ٔ بصری و ابراهیم ادهم**

برادر اعز شمس الدین بداند که اسلام سرجمله نعمتهاست بر تو باد که از شکر این نعمت یکزمان خالی نباشی و چنان تصور کنی که اگر تو در اول دنیا آفریده شدی و شکر نعمت اسلام را می گفتی تا ابدالاباد حق این نعمت نگذارده بودی روایت هست که چون بشیر از مصر بر یعقوب پیغامبر علیه السلام رسید و بشارت یوسف پیغامبر علیه السلام و یرا بداد یعقوب پیغامبر گفت بر کدام دین گذاشتی گفت بر دین اسلام گفت اکنون نعمت تمام شد و بر تو باد که بر این نعمت یکزمان ایمن نباشی که روایت کرده اند از سفیان رحمة الله علیه که گفت هر که از زوال اسلام ایمن شود البته اسلام از دست او زود گردد نعوذ بالله منها و هم از این بزرگ نقلست که در هر نفسی گفتی اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ چنانکه کسی در کشتی وقت غرق شدن گوید و از عارفی منقولست که گفت پیغامبری از حضرت عزت سوال کرد از حال بلعم باعور و راندن او با چندان کرامت و علم که اگر سر بالا کردی عرش مجید بدیدی و در مجلس او دوازده هزار عالم علم میگرفتندی فرمان رسید که ما او را نعمت ها دادیم شکر نگفت اگر همه عمر یکبار شکر گفتی هرگز آن نعمت ها سلب نشدی و سلب نعمت بعد از نعمت دشوارترین عذاب هست از اینجا گویند اَلْفِرَاقُ بَعْدَ الْوِصَالِ اَشَدُّ وَ از حکما نقل هست که گویند ما نظر کردیم مصیبت سخت در عالم پنج چیز هست یکی رنجوری در غربت و دوم در تشنگی در بیری و سیوم مرگ در جوانی و چهارم نابینائی بعد از بینائی و پنجم فراق بعد از وصال و اگر گوئی کار بدین دشواری کدام کس را قوت آن باشد که شرائط آنجای تواند آورد بدانکه

قرآن مجید همین فتوی میدهد که میگوید وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ اما میفرماید وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا کسانیکه مجاهده کنند در راه ما راه نمونی کنیم ایشانرا پس حق بندهٔ ضعیف بدانچه مرو لیست قیام نماید چه گمان بری به پروردگار قدیر و غنی و کریم و رحیم که ضایع گذارد حاشا و کلا و اگر گوئی آدمی اعمر کوتاه است و عقبات راه دراز و سخت چگونه عبور ما کند که آدمی آن همه شرائط بجائی آرد و آن عقبات را قطع کند بدانکه عقبات راه بسیار هست و شرائط در سخت ست و لیکن چون خداوند خواهد که بنده را بر گزیند راه دراز بر و کوتاه کند و دشوار بر و آسان گرداند تا بعد قطع این عقبات گوید چه نزدیک هست و چه آسان است این کار از نیجاست که بعضے بزرگان گفته اند که راه بحق دو قدم ست و این متفاوت ست تا کسی باشد که عقبات راه در هفتاد سال قطع کند و کسی باشد که در بست سال قطع کند و کسی باشد که در سی سال قطع کند و کسی باشد که در یکسال قطع کند و کسی باشد که در یک ماه قطع کند بلکه یک هفته قطع کند بلکه دیک ساعت قطع کند و کسی باشد که بتوفیق خاص الهی بیک لحظه قطع کند نه بینی که اصحاب کهف را یک لحظه بیش نبود که چون در ملک دقیانوس تغیری بدیدند گفتند رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ و بدیدند انچه درین راه ست از حقائق و قطع کردند این راه را و از جمله سنوکلا راه مستقیمان گشتند و اینهمه راه ایشانرا بمقدار یک لحظه حاصل شد و سحرهٔ فرعون را همین بود مدت ایشان مگر یک لحظه که چون بدیدند معجزهٔ موسی علیه السلام گفتند اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ در راه بدیدند و قطع کردند و از ساعتی تا ساعتی بلکه کمتر از ساعتی از جمله عارفان شدند و در شتافتند الی حضرت مولی گشتند تا بیکبار سگے ندا بر آورند کَلَّا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ همین زبانی دارا بکن هر چه میخواهی که ماسوئی پروردگار خویش گردنده ایم سر اینست که گفت **بیت** گه سگے راه دهد تا پیشگاه ÷ گه کند مرگربه را مکشوف راه ÷ در حکایت ست که خواجه ابراهیم ادهم بود چنانچه بود در کار دنیا چون روی کار دنیا بگردانید و این راه را سلوک کردن گذشت برو مگر مقدار یک نماز که از بلخ تا بمرو رسید چنان شد که مردی از پل در آب می افتاد بدست اشارت کرد که بالیست آن در هوا بایستاد و از هلاک نجات یافت و رابعه بصریه کنیزکے بود عمر برآمده در بازار بصره کسے در و رغبت نمیکرد بسبب آنکه عمرش برآمده بود یکی از بازرگانان بصد درم بخرید و آزاد کرد و رابعه

* در سلطان ابراهیم ادهم رحمة الله علیه

* در حکایت راه رفتن رابعه بصریه

که سلوک این راه اختیار کرد و عبادت پیش گرفت یکسال تمام نشده بود که عابدان بصره و علمای
او بزیارت آمدن گرفتند بسبب بزرگی منزلت او اما آن بی دولت که خداوند در باب او عنایت
نکند و او را بنفس او باز گذارد بسا باشد که در یک شاخ از شاخهای یک عقبه هفتاد سال بماند
که قطع نتواند کرد و همیشه بنالد و فریاد کند چه بار یک ست این راه چه مشکل ست این کار
پس بدانکه همه کار یک اصل باز میگردد و ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ و اگر گوئی چرا این
مخصوص آمده بتوفیق خاص و آن دیگر محروم آمد از توفیق خاص و هر دو در بندگی مشترک
ای برادر در سیست که در عالم ندا در داده اند که لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ همه عقل و علم اینجا منعدم ست
چنانکه گفت رباعی صد هزاران سر درین ره کوی شد ✤ بس که خونها زین سبب در جوی شد
صد هزاران عقل اینجا سر نهاد ✤ و انکه او ننهاد سر در ره فتاد ✤ از اینجا ست که بزرگی گفته ست
قَتَلَتْنِي مَسْئَلَةُ الْقَضَاءِ وَالْقَدَرِ مسئله قضا و قدر مرا بکشت مثال این راه پل صراط است
در آخرت یعنی چنانکه کسی ما شد که پل صراط همچو برقی گذرد و کسی ما شد که چون باد گذرد و کسی ما شد که چون
پرنده گذرد و کسی ما شد که چون اسپ تیز رو و کسی ما شد که چون آواز دوزخ ا شنود و بیفتد و کسی ما شد که مر نگهبان دوزخ
بگیرندش و در دوزخ اندازندش پس این همه صراط ما باشند صراط دنیا و صراط آخرت صراط را آخرت مر نفسهارا ست
هر کها را و اهل ابصار بینند و صراط دنیا مر دلها را ست هر کها را و اهل بصیرت بینند و اختلاف
احوال سالکان در آخرت بسبب احوال ایشانست در دنیا پس تامل کن چنانچه حق معرفت ست
دریاب تا باشد که بر سر کاری توانی رسید ان که بیخبر هیچ جا نرسد چنانکه گفت بیت از پی
صاحب خبر انست کار ✤ بی خبر از چه غم روزگار ✤ اکنون بدانکه حقیقت درین کار آنست
که این راه دراز و کوتاهی چون راهی نیست که از جای بجای قطع توان کرد بلکه قطع این راه
بدل ست بر حسب عقائد و بصایر و اصل در دو نور سماوی و نظر الهی ست که در دل بندگان افتد
که بدان نظر کار یک ملکوت بنظر یقین بینند و این نور بسا باشد که بنده صد سال
بطلبد و نیابد و دیگری در ده سال بیابد و دیگری در یک روز و دیگری در یک ساعت
و دیگری در یک لحظه بعنایت الهی و بر بنده واجب ست که آنچه فرموده اند بجای آرد و کار
خود مفوض و مقدور ست و حاکم عدل خداوند ست يَحْكُمُ مَا يَشَاءُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ و اگر گوئی

این راه بدل قطع توان کرد بنور سماوی و الهی ست

چندین تهیه و عمل برای چیست چون کار مقسوم و مقدور ست این سخنی بود که دلیل کند بر غفلت تو گه
صواب آنست که گوئی آنچه بنده ضعیف میطلبد اینهمه عمل و جهد در مقابله آن چه چیز ست یکی سلامتی
در هر دو سرای دوم ملک کرامت در هر دو سرای اما سلامتی از آنکه دنیا و فتنهاء ما و چنانست که
ملایکهٔ مقرب با لباس طهارت از و ابسلامت نماندند چنانکه در قصهٔ هاروت و ماروت شنیدهٔ روایت
ست که چون روح بنده را بالای آسمان برند ملایکه هفت آسمان تعجب گویند چگونه نجات یافت
این بنده از بلای که بهترین ما آنجا هلاک شدند و مهولها و سختیها آخرت بجدی ست که انبیاء و
رسل نفسی نفسی فریاد کنند و گویند نمیخواهم از تو مگر نفس خود را پس چگونه سلامتی ازین کار اندک
بود اما ملک و کرامت و آن ملک نفاذ و تصرف مشیت ست و این بحقیقت در دنیا مر اولیاء را
که بر و بحر الیشان را یک قدم ست و آدمیان و پریان و بهایم و وحوش و طیور مسخر الیشان اند هر چه
خواهند آن شود از انکه نخواهند مگر انچه خدای خواست تست لا محاله بشود پس چگونه در مقابلهٔ
این چنین ملک و کرامت نماز گذاردن یاد و درم صدقه کردن یاد و شب بیدار بودن بسیار است
نی والله اگر آدمی را هزار هزار نفس باشد و هزار هزار روح باشد و هزار هزار عمر باشد همچو عمر دنیا
و این همه را در بن مطلوب عزیز بذل کند اندک اندک بود ای برادر هر چند که بنیت آدمی از انجاکه
نظر حق ست قوی مختصر ست اما از روی معانی و کنوز و رموز که در و مودع ست عالم اکبر ست
کواکب که در بن عالم بلند اند و این ماه که بر شکل شاه ست و این آفتاب که سلطان همه ست و تمامی
عالم بدو ست همه که نور گیرند از دل مومن نور گیرند و دل مومن که نور گیرد از نظر حق سبحانه
و تعالی گیرد عرش بیافرید بمقربان داد و بهشت بیافرید بر فرمان او داد و دوزخ بیافرید بمالک داد
چون دل مومن را بیافرید گفت اَلْقُلُوبُ بَیْنَ اِصْبَعَیْنِ مِنْ اَصَابِعِ الرَّحْمٰنِ و تا ویل این
فضل و عدل ست گاه نسیم فضل بر وی بوزد تازان گردد و گاه سموم قهر بر وی وزد تازان گردد
میان این دو صفت ضعیف مدهوش و میان این دو حالت بیهوش کار راست میان این ست که گفت

رباعی

گر شربت وصل تو مرا کامست بگر شربت هجر تو مرا آشامست
بی روی تو گر بهشت جاوید مرا چون گلخن گرمابه و حمامست

والسلام

مکتوب چهل و چهارم	بسم الله الرحمن الرحیم	در شرح فقر

برادر شمس الدین بداند که پیغامبر فرموده است صلی الله علیه وآله وسلم الشرک اخفى فی امتی من
دبیب النمل علی الصخرة الصماء فی اللیلة الظلماء گفت شرک پنهان تر است اندر امت من
از رفتن مورچه بر سنگی سیاه اندر شب تاریک پس آنکه این شرک اگرچه اصل ایمان را زیان
ندارد لیکن اندر حقایق ایمان و فوائد وی نقصان آرد و این چنان است بمثال که زر خالص
هم زر است و زری که غش با او بود هم زر است ولیکن قیمت زری که با غش بود برابر قیمت
زری نباشد که در وی غش نبود و حقیقت ایمان توحید است و توحید ضد شرک است نه بینی
تا اصل شرک برندارد توحید وی حاصل نیاید چون اصل شرک برداشت اصل توحید پدید گشت چون
خواهد تا ایمان و توحید وی حقیقت گردد هر آلایشی که ایمان را بیالاید از خویشتن ساقط کند
و آن آلایش شرک خفی است و معنی شرک خفی مضرت و منفعت از غیر حق دیدن است و خوف
و رجا بغیر حق آوردن است که دقایق ریا و خفایا تصنعات و کمین اعجاب و حلاوة گرفتن از مدح
خلق و گداخته شدن بر ذم خلق این جمله از شرک خفی است و فرمان اینست واعبدوا الله
ولا تشرکوا به شیئا سر اینست که گفت قطعه نکو گوی نکو گفته است در ذات * که التوحید
اسقاط الاضافات * چرا در وحدت پیوند جویم * تو ئی مطلوب و طالب چند گویم * بزرگان
گفته اند که شرک جلی است و شرک خفی است شرک خفی اندر است پیغامبر رونده است چنانکه
اندر خبر یاد کردیم و خبر را معانی گفته اند یکی از آن معانی آنست که او را بدبیب نمل مانند کرد زیرا که
نمل را حس نباشد نه هیچ سمعی آواز اقدام او شنود و نه هیچ بصری حرکات اقدام وی ببیند همچنین
شرک خفی اندر بنده برود و بنده را خبر نباشد مثنوی است چه خوش کمین کرده اند * کار شناسان
نه چنین کرده اند * چرخ نه بر سبب دربان میزنند * قافله محتشمان میزنند * و آنگاه آن رفتن را بر سنگ
وصف کرد نه بر خاک از بهر آنکه بر خاک چون رفتن تواتر گردد رفتن او را اثر بماند بدیدن اثر بتوان دانست که رفته
است و چون بسنگ رود اثر نماند و از رفتن بر سنگ کسی را خبر نباشد این دلیل است که شرک خفی بر بنده برود
چنانکه بنده را خبر نباشد و باز آنکه وصف کرد بشب تاریک از بهر آنکه صماء سنگ سیاه باشد و نمل [illegible]
سیاه باشد سیاهی بر سیاهی اندر سیاهی نتوان شناخت همچنین چون شرک خفی متواتر

ایمان بحق دیدن ست

گردد و ظلمات گرد آید صغیره کبیره نگذند در جمله ایمان همه حق دیدن ست و همه او را نبود
هر که اندر کونین چیزی غیر وید شرک ست عزیزی بر معنی اشاره کرده ست **مثنوی**
چون یکی انی و یکی گوئی ۞ بدو و سه و چهار چون پوئی ۞ بالف ست بت و ت همراه ۞ ب
رت بت شمر الف الله ۞ دلیل اینجا رشه ست که چون دعوای حقیقت ایمان کرد و
دلیل درستی دعوای خویش که قایم کرد بقطع منفعت و مضرت از غیر کرد نه بینی که گفت
اِستَوٰی عِندِی ذَهبُهَا وَ فِضَّتُهَا وَ حَجَرُهَا وَ مَدَرُهَا اصل همه منافع زر و سیم ست
که همه منافع دنیا بدیشان توان یافت حال ایشان نزدیک وی با سنگ و خاک برابر گشت
و منفعت نفس اندر خوردن و خفتن ست هر دو برابر داشت گفت اَسهَرُ لَیلِی وَ اَظمَأُ
لِهَوَادِی و فائدهٔ آن خاص انتفاعست بچون انتفاع از دنیا حاصل قطع کرد این حاضر مر او را
غایب گشت چون دلایل بر حقیقت ایمان خویش قایم کرد مصطفی صلی الله علیه آله وسلم مر او را
گفت اَصبَتَ فَالزَم رسیدی پس لازم گیر اینست که گفت **مثنوی** خلق تا در جهان
اسباب اند ۞ همه اندر شب اند و در خواب اند ۞ ترک ترتیب رخش توحید ست ۞ نقض ترتیب
محض تجرید ست ۞ و نیز پیغامبر علیه السلام گفت لَا رَاحَةَ لِلمُؤمِنِ دُونَ لِقَاءِ اللهِ لِلمُؤمِنِ
دُونَ لِقَاءِ اللهِ راحت مؤمن آنگاه باشد که ایمانی حقیقت گردد و تحقیق ایمان بانقطاع
علائق ست اگر اندر دنیا صفت و این گردد دنیا او را بصفت قیامت گردد چنانکه حارثه
گشته بود **مثنوی** هر که جوید ولایت تجرید ۞ وانکه خواهد ولایت توحید ۞ از درونش نیاید
آسایش ۞ وز برونش نیاید آرایش ۞ کشف اگر بندگردودت بر تن ۞ کشف اکفش سازد و
بر سر زن ۞ سنگ و دن همت استخوان جوید ۞ پنجهٔ شیر مغز جان جوید ۞ این نگردد و مگر بسقوط شرک و
سقوط شرک نبود مگر بقطع علائق پس هر که از غیر حق عز و جل برسید و یا بغیر او امید داشت هر چند او را
اندر اصل تصدیق شرک نیست اما اندر خوف و رجا شرک ست و صفات دیگر همبر بر قیاس
نیکو فهم کن و از اینجا بدان هر که خود را بطاعت موصول کند و یا بمعصیت مفصول اندر اصل
و فصل از غیر حق وید شرک بود و جملهٔ این آنست که بنده اندر ایمان متحقق نگردد تا صفات و
چنان نگردد کُلُّهُ مِنَ الحَقِّ وَ بِالحَقِّ وَ لِلحَقِّ وَ اِلَی الحَقِّ یعنی مِنَ الحَقِّ ابتدا بود ن همه از حق ست

وبالحق وجودا وقیام همه بحق است وللحق ملکا وهمه ملک حق است الی الحق رجوعا باز گشت
همه بحق چون صفاتش این گردد متحقق باشد اندر ایمان خویش ونیز پیغامبر فرموده است تعس
عبد الدنیا وتعس عبد الدرهم وتعس عبد بطنه وتعس عبد فرجه وتعس
عبد الخمیصة گفت هلاک شد بندهٔ دینا وهلاک شد بندهٔ دوم هلاک شد بندهٔ شکم هلاک
شد بندهٔ فرج وهلاک شد بندهٔ خمیصه وآن جامه است این قول پیغامبر علیه السلام که گفت
تعس یا بروجه دعا باشد که هلاک باد آنکه وی بندهٔ این چیزهاست یا بروجه خبر باشد که هلاک
گشت آنکه وی بندهٔ این چیزهاست اگر دعاست دعا ردی مستجاب واگر خبر است خبر وی
راست پس ما همه مدبر انرا دیر است که هلاک شده ایم واز کوری وجهل خویش خبر نه واز دعوی
مسلمانی جهان پر کرده از بنجاست که گفت **مثنوی** دردیده رهی از تو خیالی بنگاشت
بردیدن آن خیال عمری بگذاشت ✤ چون طلعت خورشید عیان سر برداشت ✤ دردیدهٔ
غلط بماند در سر بنداشت ✤ خراب شدهٔ دیگر راست همبرین معنی **مثنویات** لبتر وانی است
هرانچه بنگاشته ایم ✤ افگندنی ست هرانچه برداشته ایم ✤ سود ابوده است هرانچه پنداشته ایم ✤
دردا که بعشوه عمر بگذاشته ایم ✤ چون او رابنده این چیزها خواند باید که صفت بندگی وی مر
خداوندرا برخیزد تا بندهٔ این چیزها گردد واز بهر آنکه تا ملک زید از بندهٔ زایل نگردد بندهٔ عمر
نتواند بود وتا صفات بندگی وی خداوندرا زایل نگردد بندهٔ غیر خداوند نگردد واین را در شرع
مثال است وآن آنست که هرکه یکپای اندر سرای دارد ویکپای بیرون دارد ویرانه مقام
دخول است ونه مقام خروج نه اورا خارج دارند نه داخل اگر اورا کسی داخل وخارج گوید بهردو حال
کاذب بود پس این نیز که خود را بندهٔ غیر حق گرداند بر غبت وبهیبت وبهرب وطلب اگر کلی
برین معنی موصوف گشت خود بیکبارگی از دار ایمان خارج گشت واگر متردد است میان دو صفت
هرکه میان دو سرای باشد اورا زود توان ربودن واین شرک که شنیدی واین بنده بودن
دیگری که گفته شد مارا همه از دیدن غیر است چنانکه اورا می بینیم دیگری را همی بینیم پس
هر آینه چنانچه اورا می پرستیم دیگری را همی پرستیم چنانچه ازوی می ترسیم از دیگری همی
ترسیم وچنانکه بدو امید میداریم بدیگری هم امید میداریم غرض وی گفته است **قطعه**

چو در ہر دو جہان یک کردگار ست ✤ ترا با چار ارکان خود چہ کار ست ✤ یکی خوان و یکی خواہ و یکی جوی ✤ یکی بینی و یکی دانی و یکی گوی ✤ آی برادر چون حضرت رسالت خلق را دعوت کرد و امانت گذارد کمر خدمت بر میان بست و گفت اَللّٰهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ فرمان آمد وَاسْتَغْفِرْ تبلیغ خود چرا دیدی رسالت ما بین شرمندت کرد گفت ربا جی ز تو تا ہست موئی ماند بر جا ✤ بدان یک موی مانی بند بر پای ✤ جذب را بر تن ار خشک ست یکموی ✤ ہنوز ش نماز دان بصد روی ✤ روزی فقیری نماز میگذارد چون از نماز فارغ گشت گفت اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى التَّوْفِيقِ وَاسْتَغْفِرُ اللّٰهَ عَلَى التَّقْصِيرِ پیری با تاب وی زد و گفت پسر تو ہنوز مشرکی گفت ای شیخ چرا گفت تا نماز نمی دیدی تقصیر می دیدی و نماز تو صفت تست من پندارم که حق ہمی بینی و تو خویشتن را ہمی بینی و خویشتن بین حق بین نبود و این ایشان ست ترا مراد تو آن گفتن این عبادت ہست ماند بر اندازد ولت از کجا حالی دست بردار و بگوی مناجات یا آلٰهَ الْعَالَمِينَ درماندام ✤ غرق خون و خشک کشتی را ندام ✤ دست من گیر و مرا فریاد رس ✤ دست بر سر چند دارم چون عسس ✤ پادشاہا در ہمین مسکین نگر ✤ گر ز من بد دیدی آن شد این نگر ✤ ماتم از حد لشد سوری درست ✤ در میان ظلمتم نورے فرست ✤ یارب آگاہی ز زار ہای من ✤ حاضری در ماتم شہای من ✤ من کہ باشم تا کسے باشم ترا ✤ این بسم گر نا کسے باشم ترا ✤ مبتلائی خویش و حیران تو ام ✤ گر بدم در نیک ہم زان تو ام ✤ والسلام

مکتوب چہل و پنجم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

در معرفت

برادر شمس الدین اکرمہ اللہ بمعرفتہ بداند کہ معرفت جواہر ارواح مومنانست ہر کرا در معرفت نصیب نیست او خود بحقیقت موجود نیست و معرفت صانع از معرفت مصنوع زاید و از معرفت صانع نجات و بقاء عارفہ، حاصل آید اول معرفت اینست کہ جملہ آفرینش را مقہور و عاجز و اسیر حق بیند و نسبت خویش از ہمہ قطع کند و بشناسد کہ خداوندیکی ست ذاتش قدیم و صفاتش قدیم لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ و راہ دیگر بمعرفت صانع نفس ست چنانکہ گفت مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

خداوند عزوجل اول قدرت خویش در آفاق آسمانها عرض کرد و آن هست و نیست کردن
و همه تغیر احوال مخلوقات چون لیل و نهار و زیادت و نقصان و فراخی و تنگی و دادن و ستدن
و انچو احوال عالم است در آفاق ظاهر میگردد تا موحدان در ان نظر کنند و معرفت بدست
آرند گفت سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ این راه بر عارفان دراز بود حقایق جمله
موجودات در میان آدمیان نهاد و گفت وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ نفس آدمیرا
مثال موجودات ساخته است و نردبانی گردانیده بمعرفت خویش تا هر که نفس خود را بشناسد
حق را شناخته باشد و آن تغیر احوال نفس است چون بیماری و تندرستی و خواب و بیداری
و مرگ و زندگانی و غم و شادمانی و احوال دیگر فی الآفاق آنست وَفِي أَنفُسِكُمْ اینست
تغیر احوال اندر آفاق و اندر تغیر نفس خلق بی اختیار ایشان دلیل ست بر مدبر و قادری
که همه بسیر قدرت او میروند مقهور و مقدور تدبیر وی اند اینک از آیات راه بر و چنین بود
و اصحاب طریقت در راه معرفت در خود روند و از نهاد خویش آغاز کنند و همه چیز را از آنجا
و لطیفه در خویشتن طلبند و نشان دلیل معرفت خداوند در خویشتن یابند ایشانرا فی ذلك
لَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ بعضی را خداوند در نظر افگند تا بعد از تفکر در موجودات او را
بشناسد چنانکه گفت قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ و قومی را راه مجاهده
معرفت رساند وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا و بعضی را بی هیچ سبب
و وسیلت بیک نعت نور هدایت در دل نهد و در معرفت برو بگشاید فَهُوَ عَلَىٰ
نُورٍ مِّن رَّبِّهِ و بعضی را محجوب کند از حقیقت معرفت مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ
ای ما عرفوا اللّٰه حق معرفته و بعضی را بکلی از راه معرفت محجوب کند خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ

نظم

چون جمالش صد هزاران روی داشت ✤ بود در هر ذره دیداری دگر ✤ لاجرم
هر ذره را بنمود باز ✤ از جمال خویش رخساری دگر ✤ چون یک ست اصل عدد از بهر آنکه
تا بود هر دم گرفتاری دگر ✤ و بدین تفاوت درست گشت که معرفت بعقل حاصل نشود
بی تعریف خداوند که بیگانگان عاقل اند و معرفت نه و معرفت بسمع نیز حاصل نشود
بی تعریف خداوند که بیشتر کفار را انبیا دعوت میکردند و کیفیت معرفت می شنیدند

وبسیج معرفت نه پس ثابت شد که معرفت خداوند عزوجل بمحض هدایت اوست از اینجاست
که صدیق اکبر گفت عَرَفْتُ اللّٰهَ بِاللّٰهِ وَعَرَفْتُ مَادُوْنَ اللّٰهِ بِنُوْرِ اللّٰهِ قَالَ رَجُلٌ
لِلنُّوْرِیِّ مَا الدَّلِیْلُ عَلَی اللّٰهِ قَالَ اللّٰهُ قَالَ فَمَا بَالُ الْعَقْلِ قَالَ الْعَقْلُ عَاجِزٌ وَالْعَاجِزُ
لَا یَدُلُّ اِلَّا عَلٰی عَاجِزٍ مِثْلِهٖ نوری را پرسیدند چیست دلیل بر خدای گفت دلیل بر خدای
خدا ایست عزوجل گفتند پس کار عقل چیست گفت عقل عاجز است راه نماید مگر بر عاجزے
مانند خویش **مثنوی** چو تو نمودی جمال عشق بتان شد هوس ✤ روکه ازین دلبران کار
تو داری وبس ✤ بارخ تو نیست عقل جز که یکی بوالفضول ✤ بالب تو نیست جان جز که یکی
بوالهوس ✤ کار عقل اینست که همه چیز را یا جسم بیند یا جوهر بیند یا عرض بیند واندر مکان بیند
یا اندر زمان بیند و دیگر صفات مخلوقات همچنین پس از در صفت بیرون بنود یا ازین صفات
چیزی بر و جایز دارد انگه کافر گردد و یا چون ویرا بهیچ چیز از معنی مثل و شبه نیاید سرگردان شود
گوید من موجودی یا هم مگر بدین وصف چون بروی ازین صفات چیزی نیست مگر نبود نیست
هم کافر گردد از انطرف بتشبیه افتد وازین طرف بتعطیل افتد پس معلوم شد تا وے
تعریف نکند نتواند شناخت وجمله این سخن آنست که یافت حق اندر طلب نیست اندر دانستن
هست نه آن باید که حق را به جوید ولیکن آن باید که بدهنش و نه آن بیند که بنگرد آن بیند
که بنماید ش علت دیدن نمودنست نه نگریستن وعلت یافتن واین بهست نه جستن بسیار
طالب نایابنده بود و بسیار یابنده ناجوینده باشد در طلب همه برابر اند اما در یافتن تفاوت
بت پرست از بت او را مسلمان ترسایان از عیسی پیغامبر علیه السلام او را میجویند و یهود
از عزیر علیه السلام او را مسلمان **رباعی** مثل خلق جمله عالم تا ابد ✤ گر بیا شد ور نیا شد سوے
تست ✤ جز ترا چون دوست نتوان داشتن ✤ دوستی دیگران بر کوے تست ✤ پس همه عالم
طالبی اند اندر عین طلب همین راه گم کنند در پیش هر کسی چیزے نهادند که بدان محجوب شدند و گرد
را این اسباب از پیش برداشتند تا بوے راه یافتند **قطعه** یک شهر پر از حدیث آن روے نکوست ✤ دلهاے
جهانیان همه پیرو دوست ✤ ما نی گوشیم و دیگران می کوشند ✤ تا بخت کرا بود کرا دارد دوست ✤ وحقیقت
معرفت شناختن معبوست چنانکه هست بذات وصفات ونعت انگه غلط وخطا وکیفیت اه یابد عارف همه معرفت

علت یافتن دارد نه دانستن

چنان باید خداوند عزوجل که خداوند در ذات وصفات بخود وبیان کرده است وکلام
خود اما در کمال معرفت دو قول است قول بعضی متکلمان آنست که بندهٔ خداوند را باید که
چنان داند که خدای عزوجل خود را داند چه اگر بکمال نداند بعضی دانسته باشد وبعضی نادانسته
وخداوند تعالی تجزی نپذیرد پس جمله عارفان در معرفت معروف متساویند وهمگنان معروف
را چنان دانند که او خود را داند این گروه را در کمال معرفت دعوی است وقول دوم بعضے
از عقلا وجماعتی از متکلمان وطریقت صوفیان آنست که خدا تعالی را بکمال کسی نداند
وهمگنان او را چنان دانند که هست وچندان دانند که نجات یابند اما دعوی کمال نکنند
چنانکه صدیق اکبر گفت اَلْعَجْزُ عَنْ دَرْكِ الْاِدْرَاكِ اِدْرَاكٌ وگفت لِلّٰهِ تَعَالٰی حَقٌّ
وَصْفٌ لَا يَعْرِفُهُ غَيْرُ اللّٰهِ پس انچه آن طریق معرفت گفت وخبر داد بدانند وبپذیرند اما دعوی
کمال نکنند گویند چنانکه فرمودهٔ سید انام را وخود بزرگوارتر از انست که ما بکمال او رسیم معنی
آن عقل کجا که در کمال تو رسد ❊ آن روح کجا که در جمال تو رسد ❊ گیرم که تو پرده بر گرفتی زجمال ❊
آن دیده کجا که در جمال تو رسد ❊ در جمله چون معرفت سبب نجات بندگانست اگر از شرائط
معرفت چیزی فوت شود حکم نجات درست نیاید گفته اند که عارف را آینهٔ صافی هست
وآن دل است که در پیش او نهاده اند ودر وی می نگرد وحد مصنوع حق صانع می شناسد
وطریق معرفت چنانکه هست میرود در رباعی هر دم که در فضای رخ یار بنگرد ❊ گردد همه
جان به حقیقت مصورش ❊ چون باز در صفای دل خود نظر کند ❊ بیند چو آفتاب رخ
خوب دلبرش ❊ وصاحب دل که عارف شد جمله آفرینش در دیدهٔ او محبت ودلیل است شعر
وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ ❊ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ ❊ بیت رو دیده بدست آر که هر ذرهٔ زخاک ❊
جامی است جهان نما که در وی نگری ❊ ودر کلمات ایشانست که مَا رَأَيْتُ شَيْئًا اِلَّا
وَرَأَيْتُ اللّٰهَ فِيهِ آن دیدن خدایرا در چیزها طریق استدلال است از صنع بر صانع
که همه صنعتها بر صانع گواه است وهمه فعلها بر فاعل دلیل بیت گر دیدهٔ انکس وریمنه ام
نضول ❊ که تجلی نداند او زحلول ❊ معرفت ارباب طریقت حالی باشد یعنی ایشان
صحت حال را باخداوند معرفت خوانند ومردمان دیگر از علما وفقها صحت علم را بخداوند

معرفت خوانند و علما را اصول فرق نکنند میان علم و معرفت بجز آنکه گفتند شاید که حق را عالم خوانند و نشاید که عارف خوانند مر عدم توقیف را اما مشایخ طریقت رضوان الله علیهم اجمعین علمی را که مقرون بمعاملة و حال باشد و عالم آن عبارت از حال خود کند آنرا معرفت خوانند و سر عالم آنرا عارف خوانند پس آنکه میگفت جز و حقیقت آن عالم بود او را عارف خوانند و آنکه بعبارت مجرد و حفظ آن بی حفظ معنیش بی معاملت بود او را عالم خوانند از بنجاست که چون خواهند این طائفه را بر اقران و یاران خود استحقاقی کنند او را دانشمند خوانند و ظاهریان از این قبیل از ایشان منکر نمایند مر ایشان را نکوهش نیست بحصول علم که مراد ایشان نکوهش نیست بترک معاملت بدان علم و چندانکه این طائفه عارف تر باشند خود را عاجز تر و متبدی تر و عامی تر شمرند و معرفت را از رعونات پاک دارند و در راز دیاد معرفت افزایند و عبارت بصرف نازند و نه بحرف و جمال معروف را با جان عارف در خلوت معرفت چندان نثار متواتر و فتوح متراوف است که در دفاتر نگنجد **بیت** در نگنای صفت معنی چگونه گنجد ❊ در کلبهٔ گدایان سلطان چه کار دارد ❊ و شرط رونده آنست که تا بمعروف نرسد قناعت نکند و در معرفت ساکت نشود هر چند بیش داند بیشتر طلبد و هر چند از کاس محبت شراب معرفت بیشتر خورد بیشتر خواهد تشنه تر بود **بیت** چه حسن ست این که گر بر هم خیمت را صد نظر بینم ❊ هنوز م آرزو باشد که یکبار دگر بینم ❊ در همین معنی فرماید گر در روی هر ساعت صد بار دگر بینم ❊ در آرزو و بار دگر خواهم بود ❊ آنکه صدیق اکبر گفت لو وزن ایمان ابی بکر بایمان امتی لرجح گفت یا رسول الله ما الایمان همین عطش ست و آنکه شنیده که معاذ جبل رضی الله عنه از بن شراب خورده بود و مستی بدر حجره یاران میرفت و میگفت تعالوا نؤمن بالله ساعة بیائید تا ساعتی ایمان آریم یاران چون این سخن بشنیدند بحضرت رسالت آمدند و گفتند یا رسول الله معاذ را چنین میگوید تعالوا نؤمن ساعة ما ایمان نیاورده ایم بهتر فرمود یا معاذ شراب از خمخانهٔ محبت خوردی و آنگاه عربده با یاران کنی همین تشنگی ست **بیت** مست شدی تو و نشیدانی ای ❊ یار انت که بورند و کجا خوردی می ❊ دیگری گفته ست **رباعی** بیش خیال جمال شهر افروزت ❊ چون نوری سر بسپند بسوزت ❊ آن جمال تو چیست مستی تو ❊ وان سپند تو چیست هستی تو ❊ و آنکه گویند هر روز چندین بار عرش مر کرسی را گوید هل لک خصم و کرسی مر عرش را گوید هل لک اثر و آسمان مر زمین را گوید هل من مبارک طالب و زمین مر

معرفت و علم

آسمان راگوید هَلْ مِنْ مَزِیدٍ عاشقٌ فریاد همه ازین عطش ست ای برادر اندین ابحار
هزار شهید وقتیل بهت و هزار هزار جریح و طریح شست ارباب عقول و طلبش تحیر و اصحاب علوم در
حواشی جلال او استلاشی خداوندان ابصر و بصیرت در قطره از بحار عظمت او غریق و بشراره جلال
او حریق بیت وبدست لهاء سوخته زده گوئی ✤ مشعله دارند عاشقان همه بهست ✤ همه عالم
را بیوی رگفت گوئی خشنود کردند قطره از جرعه قدح عزت کسی ندادند رباعی گفتم که
کرائی تو بدین بی بهائی ✤ گفتا خود آگه خود منم یکتائی ✤ هم عاشق و هم عشقم و هم معشوق ✤ هم
آئینه هم جمال هم بینائی ✤ مردی عاشق شراب بدر خانهٔ خمار آمد و ازوی پارهٔ عمر خواست گفت
خم تهی شده ست عاشق گفت دست من بگیر و بسر خم برتا در بویم که من بچندان مستی کم کم
دیگران بصد ساغر بیت ست ازمی عشق آنچنانم که اگر ✤ یکجرعه ازان بیش خورم نیست
شوم ✤ واین عجب انیست که یک قطره ازین حضرت بوی چندان مستی دارد که قدسیان
ملا اعلی باران نتوانند کشید یک بار لطف که بر سینهٔ سوختهٔ اشتربانی بزید فرشتگان بهوش
گشتند چون بهوش باز آمدند جبرئیل علیه السلام را گفتند مادر هفتصد هزار سال بوی چنان
نیافتیم که در عهد سید قاب قوسین می آید جبرئیل علیه السلام از حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم رسید
گفت انّی لَاَجِدُ نَفَسَ الرَّحمٰنِ مِنْ قِبَلِ الیَمَنِ این نسیم ریح از سینهٔ سوختهٔ اشتربانی که در مکه
کرده ست بیت شور در شهر فگند آن بت زنار پرست ✤ چون خرامان خرامان بر ما آمد بدست ✤ والسلام

مکتوب چهل و ششم

بسم الله الرحمن الرحیم

در ذکر محبت

برادر شمس الدین ... الله متابعة احبائه و محبت اولیائه بداند که مخلوقات دیگر را
بامحبت کار نبود که همت بلند نداشتند آن کار ملائکه که راست بینی ازانست که با ایشان
حدیث محبت نرفته ست واین زیرو زبری که در راه آدمیان می بینی ازانست که با ایشان
حدیث محبت رفت که یُحِبُّهُم وَیُحِبُّونَهُ پس هر کرا شمه از محبت بمشام او رسیده ست
کو ل از سلامت بردار ... رهرو را دو واع کن که اَلمَحَبَّةُ لَا تُبقِی وَلَا تَذَرُ بیت عشق
تو طرحی نو درانداخت و در نی بسلامت و بسامان بودم ✤ چون نوبت دولت آدم در آمد

خروشی وجوشی در مملکت افتاد گفتند چه افتاد که چندین هزار سال تسبیح و تهلیل ما را بباد برداند
و آدم خاکی را برگزیدند و برما گزیدند نداشتند که شما بصورت خاک سنگرید بدان دولعبت
پاک نگرید که یُحِبُّهُمْ وَیُحِبُّونَهُ و آتش محبت در دلهای ایشان زده است و ندا در داده که انّی
غیور همه دلها کباب شده همه جگرها آب گشته این چیست چنانکه او بکس نماند کار او بکس
نماند چون سلطانان دنیا خادمان خود را مینوازند اول کلاه و قبا دهند و ولایت فرمایند
باز چون او کسی را بنوازد اول کلاه و قبا بستاند و گر سنه و برهنه بنشاند سنت ایزدیست
آنست که هر که روی آرد بزنگرد و تا نگشت ربا عی مارا خواهی تن بغمان اندرده ✤ چون
شیفتگان سر بجهان اندرده ✤ دل پرخون کن بدیدگان اندرده ✤ وانگه زنی دو دیده
جان اندرده ✤ درویشی عاجز راه گشته بود و عمری در رنج و تنگ دلی بسر برده بآخر روزی
چند جان میکند پس نقل کرد و بر سینهٔ وی نبشته دیدند که هٰذَا قَتِیلُ اللّٰهِ الخ این کشته محبت مستغنی
آن دل که زدست دلبران بر بودم ✤ هرگز دیگسی ندادم و ننمودم ✤ جانان چو بیک نظر دلم بربودم ✤
گوئی که هزار سال بیدل بودم ✤ خواصان که بدریا فرو شوند حدیث جان دریا می کنند
زیرا که دریاها بیطلبند که بدریا فرو شوند که شب تاریک است روشن کند این کار عیاری و
بازیست نه بازیست آن پاکان دانسته بودند که یکی را از میان ایشان کاری پیش خواهد آمد
جبرئیل علیه السلام نزدیک عزازیل می آمد و میگفت اگر مرا چنین حالی پدید آید دست بر سر من
داری؟ میگفت این کار منست بر من نویس جمله ملائکه می آمدند و همچنین درخواست میکردند
او هر یکی را میگفت این کار منست بمن نویس از اینجا بعضی بزرگان گفته اند که مرید ابلیس صفت باید بود
تا از وی کاری آید ای برادر هر که بدست خویش سر خود بر نتواند داشت درین کوی قدمی
نتواند نهاد مرد آنست که چون حدیث محبت در آید و تنها از غیب آشکارا گردد جان و دل
باستقبال فرستد ربا عی من که باشم که بتن رخت وفائی تو کشم ✤ دیده حمال کنم بار جفای
تو کشم ✤ در تو برهن بتن و جان و دلی صلح کنی ✤ هر سه را رقص کنان پیش هوائی تو شوم ✤
مور ضعیف نهاد و حقیر شکل را اگر طمع افتد که بر فلک رود محال بود مگر همه خلق در مقابلهٔ
جلال عز محبوب بیشتر ازان مورست که در مقابلهٔ قوت آن مار عظیم قوی را در دی بگلوخ

آورده و قومی را روی بسنگ آورده و قومی را روی بشرق و قومی را روی بغرب و قومی را در تگ
پوی و قومی را در حبست و حوی وَالْحَقُّ عَزِیزٌ وَالطَّرِیقُ بَعِیدٌ وَالْقُرْبُ بُعْدٌ وَالْوَصْلُ هِجْرٌ
وَبِیدُ الْمُلْکِ قِیلٌ وَقَالٌ رباعی گر در غم تو نیست شوم ننگی نیست + صد جان بر ازی تو چو ارزنگی
نیست + من در طلب تو از تو ام رنگی نیست + مور از پلنگ پرهیز بندد جنگی نیست + عالمی نشان جوی و هیچ
جای نشان نه و عالمی در طلب و هیچ جای راه نه و عالمی گفت و گوی و بیچ هیچکس جز پشت نه و عالمی در
جستجوی و بیچ هیچکس جز دم سرد نه و عالمی در خلوت سوخته جز انتظاری و حسرتی نه جهانی در
مسجد و صومعه فرسوده جز در دو دریغ درست نه **بیت** در دا و دریغا که ازین خاست
نشست + خاکی است مرا در سر دنیا و بست بدست + خواجه را بر بدیسطامی قدس الله روحه
گفت بسمع ما رسیده بود الرَّحْمٰنُ عَلَی الْعَرْشِ اسْتَوٰی بعرش تا نخست آوردم تا نه در حاش
چیست چون بدو رسیدم او را از خود تشنه تر یافتم پرسیدن حال میگفت **مثنوی** در بهت
عشق تو نم فرسوده + بی آنکه مرا با تو وصالی بوده + در سر بشش خلق منم بیهوده + چون گرگ
شکم تهی دهن آلوده + چون در جلالش نظری کنی چو گبر بینی که در میان خونست و چون
بجمالش نظر کنی بینی که راحت دلها مخزون است عارفان در مقابلهٔ جلال در نار احزان
گداران اند بجنان در مشاهدهٔ جمال شاهان و نازان ای ندگفته ایشانست که اَلْمَعْرِفَةُ نَارٌ وَالْمَحَبَّةُ
نَارٌ فِی نَارٍ معرفت آتش ست و محبت آتشی در آتشی جهانی سوخته پر شور و غوغا ست
در کوی من از عشق زهی شور و زهی شر + در کوی تو از حسن زهی کار زهی یار + آورده اند جمیله
که در حسن و جمال ثانی نداشت چون آفتاب در بازار بغداد روزی پدید آمد شور و شغب میان
خلق افتاد هر کسی در پی او دویدند او بخانه در آمد و در بست گفتند چون خود را کسی نخواهی داد
این نمودن چیست گفت شور و غوغا عالم دوست میدارم آسمانیان سر گردان زمینیان
سر آسیمه حیران بی او کس را قرار نه و کس را بدو راه نه هر روز چندین بار عرش و کرسی را میگوید
هَلْ عِنْدَکَ اَنَّ کرسی عرش را میگوید هَلْ عِنْدَکَ خبر آسمان زمین را گوید هَلْ
مَرَّ بِکَ طَالِبٌ زمین آسمان را گوید هَلْ سَافَرَ بِکَ عَاشِقٌ ای برادر در هر گوشه او را
کشته ایست و در هر زاویه او را سوخته کدام جانست که گداخته تمنا و نیست کدام دلست

که نوا خته لطف او نیست اگر خراب ه درویشان مشوی سوزا و طلب اگر بکوی خرابات روی درد
نا یافت او و اگر بسوی کلیسیای ترسایان روی همه در نشاط طلب او اگر بکنشت جهودان روی
همه در شوق جمال او **بیت** هزار عاشق آمد بطمع صحبت ما ✣ نثار کردیم دل و دیده خاکپایان مرا ✣
بیت همه را نده و هجر انش سوخته گشتند ✣ که کس ندید و ندانست خود نشان مرا ✣ عرش
تهمت آلود راهمین افتاد که گفتند که الرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى و او مفلس را از در دیگر
بیت تهمت زده عشق یکی مه رویم ✣ جز خاشیم همی ندارد رویم ✣ سبحان الله هفتصد هزار سال
برآمد هر روز فروغ این آتش تیز تر است و هر طرفی هزار هزار سوخته تر است بیم آنست که کون و
مکان سوخته گردد و در عدم شود چون افروخته ازلی ست این چه عجب آبی برادر دولت
آب خاک نه اندک بهت کار آدم و آدمیان نه مختصر عرش و کرسی و لوح و قلم و آسمان و زمین
همه بطفیل اوست استاد ابوعلی رحمة الله علیه گفت اگر آدم را خلیفه گفت خلیلا اتَّخَذَ اللّٰهُ
اِبْرٰهِيمَ خَلِيلًا و موسی را وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي گفت مارا يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ گفت گفته اند
اگر این حدیث را با دلها مناسبت نبودی دل خود دل نبودی و اگر خورشید محبت بر جانهای
آدم و آدمیان نه تافتی کار آدم چون سوجودات دیگر بودی اول این حدیث هست و میانه این
حدیث هست و آخر این حدیث هست آمر و امر این حدیث هست و فرد این حدیث هست
محققان گفته اند که این عالم و آن عالم هر دو برای طلب هست اگر کسی گوید که آن عالم عالم
طلب نیست این محال هست یکی نماز و روزه نیست اما طلب هست فرد ایمه شرایع را
قلم در کشند اما این دو چیز ابد الآباد بماند اَلْحُبُّ لِلّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ گفت اند احکام حج و جهاد و نماز
و روزه روا ست که منسوخ گردد اما عقد محبت هرگز نشاید که منسوخ گردد و در بهشت روی
هر روز یکدیگر بر تو گذر و از شناخت حق سبحانه و تعالی بر تو عالمی گشاده گردد که پیش ازان نبوده باشد
این کار لیست که هرگز بسر نیاید و مباد که آید **قطعه** تا من بزیم پیشه و کارم امینست ✣ آرام و
قرار و غمگسارم امینست ✣ روزم امینست و روزگارم امینست ✣ جوینده صیدم و شکارم امینست ✣ والسلام

مکتوب چهل و هفتم	بسم الله الرحمن الرحیم	در علامت محبت

نسخه رباطی تا اینجا درست است و از اینجا تا آخر نسخه بر بوت + سلا یعنی اصفهان
لیب و جوب طلب که در اول مصنف نوشته است سوختن او مفلس است +
هر دو علامتی هست

برادر شمس الدین بداند که دوستی خداوند تعالی مر بنده را پوشیده است و چون بنده خواهد که بداند که او را دوست خدای است تعالی آن است دلال کند چه پیغامبر علیه السلام گفت
إِذَا أَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ فَإِنْ أَحَبَّهُ أَحَبَّ الْبَالِغَ أَفْنَاهُ چون حق تعالی عزوجل بنده را دوست دارد او را ابتلا کند و چون در دوستی او مبالغه نماید او را فتنا فرماید گفتند افتنا چه باشد گفت او را مال و اهل و فرزند نگذارد پس علامت محبت خدای بنده را آنست که او را از غیر خود متوحش کند و میان او و میان بنده غیر حائل نشود عیسی پیغامبر علیه السلام را گفتند که چرا در از گوشتی نخوری که بران سوار شوی گفت من بر خدای عزوجل عزیزتر از آنم که مرا از نفس خود بدر از گوشتی مشغول کند و اگر گوئی پیغامبر ما صلی الله علیه وسلم نه حجره بود و چندین انبیا و اولیا را اهل و مال بود پس ایشان را سبب مانع نبود بدانکه اینجا بعض مراد است نه کل چنانکه گفت أَوْلِيَائِي تَحْتَ قِبَابِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي ذکر اولیا بر کل افتاد و بعض مراد است و در خبر است إِذَا أَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ فَإِنْ صَبَرَ اجْتَبَاهُ وَإِنْ رَضِيَ اصْطَفَاهُ و چون خداوند عزوجل بنده را دوست دارد او را ابتلا کند اگر صبر کند اجتبا فرماید و اگر راضی شود باصطفی رساند اجتبا آنست که حق عزوجل بنده را بفیضی مخصوص گرداند که انواع نعمتها بی سعی او را حاصل آید و اصطفا آنست که او را از ناشایستها صانی کند یکی از علما گفت چون خود را بینی که او را دوست داری و او را بینی که ترا ابتلا فرماید بدانکه صفاء تو میخواهد و آن خالص کردن دوستی باشد با یکدیگر آنست که گفت

مثنوی روزان و شبان نشسته ام در کارت ❊ باهر که ببازی شکنم بازارت ❊

یکی از مریدان پیر خود را گفت که چیزی از دوستی من نمودند گفت ای پسر ترا محبوبی جز خود ابتلا فرموده است تو او را بران محبوب برگزیده گفت نه گفت پس طمع دوستی مدار که دوستی بنده را اندهند تا آنگاه که او را ابتلا نفرمایند و از حضرت رسالت نقل است که فرمود إِذَا أَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا أَجَلَّ لَهُ وَاعِظًا مِنْ نَفْسِهِ وَزَاجِرًا مِنْ قَلْبِهِ يَأْمُرُهُ وَيَنْهَاهُ گفت چون حق تعالی بنده را دوست دارد برای او از نفس او واعظی سازد و از دل او زاجری کند تا او را امر و نهی فرماید و گفت إِذَا أَرَادَ اللّٰهُ لِعَبْدِهِ خَيْرًا بَصَّرَهُ بِعُيُوبِ نَفْسِهِ چون

خدای عزوجل بنده را نیکی خواهد او را بعیبهای نفس خود بینا گرداند و گفته اند خاص ترین علامتها
دوست داشتن بنده بامشد مر خداوند را چه ان دلیل ست بر دوستی خدای و را چنانکه ثمره دلیل
ست بر درخت و دود دلیل ست بر آتش و پیغامبر گفت صلی الله علیه وآله وسلم اذا احب الله
عبدا لم یضره ذنب چون خدای عزوجل بنده را دوست دارد گناه او را زیان ندارد
و معنی آنست که چون خدای بنده را دوست دارد او را پیش از مرگ توبه دهد پس گناهان گذشته
و پیرا زیان ندارد چنانکه کفر گذشته پس اسلام زیان ندارد و زاهد سلم گفت رضی الله عنه
که خدای عزوجل بنده را دوست گیر تا بحدی که دوستی بدان درجه رسد که او را گوید که آنچه
خواهی بکن که ترا بیامرزیدم نسخه و اگر گوئی معصیت ضد اصل محبت باشد یا نه جواب آنست که ضد
کمال محبت ست نه ضد اصل محبت نه بینی که بسیار آدمی باشد که نفس خود را دوست دارد و
او بیمار باشد صحت را دوست دارد و چیزی زیانکار بخورد با آنکه داند که زیانکار ست دلالت
نکند بدانکه نفس خود را دوست نمیدارد و لیکن باشد که معرفت زبون ضعیف بود و شهوت
غالب پس بحق محبت قیام نتواند نمود یکی از عارفان گفته ست که چون ایمان در ظاهر دل باشد
محبت خدای میانه بود و چون بصمیم دل رسد محبت کمال پذیرد و معاصی ترک گیرد در جمله دعوی محبت
خطرست و برای اینست که خواجه فضیل رحمة الله علیه گفت که چون ترا پرسند خدای را دوست
داری خاموش باش چه اگر گوئی نه کفر بود و اگر گوی آری صفت مجان نداری بیم مقت بود
بدانکه هر که دعوی محبت کند دعوی محبت در غایت آسانی ست و معنی در نهایت دشواری
پس نباید که آدمی بتلبیس شیطان و بفریب نفس فریفته شود و هرگاه که دعوی محبت خدای تعالی کند نگذارد
تا او را بعلامتها نیاز ماید و بر برهانها و دلیلها مطالبه نکند یکی از علامت محبت کمال انس است
بمناجات محبوب و کمال تنعم بخلوت با او در قصه برخ که موسی علیه السلام با جلالت خود از او درخواست
تا برای باران دعا کرد در خبر آمده ست که حق تعالی موسی را گفت برخ نیکو بنده ایست مرا
الا که در وی عیبی هست گفت ای پروردگار من آن چه عیب ست گفت نیم شب را دوست میدارد
و به آن آرام میگیرد و کسی که مرا دوست دارد بشب آرام نگیرد و آمده ست که عابدی در بیشه
مدتی دراز خدای را عبادت میکرد پس مرغی را دید که بر درختی آشیانه ساخته بود و نوازنده

نسخه عارف کامل الهی بنالد در ازیرا که خدا و ندا شتاب دارد و زیرست بیش و بسنگی خود از بار بردار دعارف ناقص فغا موقوف شود

نسخه فضیل عیاض

نسخه مقت بمعنی خشم گرفتن

نسخه ولی

خوش داشت اندیشید که صومعهٔ خویش در زیر آن درخت سازد تا با آواز آن مرغ اُنس گیرد
همران جمله کرد بر پیغامبر آن زمان وحی آمد که فلان عابد را بگوی که بجملوتی که اُنس گرفتی از درجه
تر اندیشه ختم که بهیچ از عمل خود هرگز بدان نرسی ای برادر لذت اُنس بعضی را در مناجات بدان حد
رسیده که خانه او بسوخته است و او را از ان خبر نه و پای بعضی در حالت نماز بسبب علتی بریده
اند و او آنرا اندانسته پس هرگاه که محبت و اُنس غالب شود خلوت و مناجات قرّهٔ عین او گردد
همه اندیشها دفع کند تا بحدی که کارهای نیاید در نیاید تا بر سمع او بار ها مکرر نشود چون عاشق و الا
که او با مردمان بزبان سخن گوید اُنس او در باطن بذکر دوست او باشد پس محبت آن باشد که
آرام نگیرد مگر به محبوب خود و نیز گفته اند که هر که در و سه خصلت نباشد دوست خدای نباشد یکی آنکه سخن
خدای را بر سخن خلق برگزیند و دوم آنکه لقای خدایرا بر لقای خلق برگزیند و سوم آنکه عبادت
خدایرا بر خدمت خلق برگزیند و از انجمله آنست که تأسف ننماید بر چیزی که از و فوت شود جز
حق تعالی سر آنست که گفته بیت اگرم هیچ نباشد نه بدینانه بعقبی ✻ چو تو دارم همه دارم
دگرم هیچ نباید ✻ خواجه جنید رحمة الله علیه گوید که یکی از علامت محبت آنست که طاعت او
تنغم ننماید و آن را گران نشمرد و تعب آن از و ساقط شود چنانکه یکی از ایشان گفته است کاری
که برای محبت باشد سستی دران در نیاید یعنی تنش سست نشود و دلش مستی نپذیرد و علما
گویند که دوستدار خدای از طاعت او سیر نشود اگرچه وسیلتهای عظیم یابد و مثال این در
مشاهدات موجود است چه عاشق سعی نمودن در هوای معشوق خود گران نشمرد و خدمت او را
بدل لذیذ داند اگرچه بر تن او گران بود و اگر عارف باشد در احوال فرشتگان مشاهده کند
داند که شب و روز در تسبیح اویند و دران سستی نکنند و بمعصیت ارتکاب ننماید هر آینه اندر
خود و یرا شرم آید و بقطع بداند که آسیس ترین محبانست یکی از ایشان گفت که سی سال با خدای
دل و جوارح خداوند را پرستیدم تا پنداشتم که نزدیک خدای مرا قدریست پس در مکاشفات
خود بصفتی از فرشتگان رسیدم گفتم شما کیانید گفتند ما محبان خداییم سیصد هزار سال
است که اینجا او را می پرستیم بر دل ما هرگز جز او نگذشته است و غیر او را یاد نکرده ایم پس من
شرم داشتم از اعمال خود و آنرا بجماعتی بخشیدم که عذاب بر ایشان واجب شده بود پس

اکنون از اینجا معلوم شد که هر که خود را شناسد پروردگار خود را شناسد و از خدای عزوجل چنانکه واجب است شرم دارد زبانش گنگ گردد از آنکه بدعوی اقدام نماید تا در اظهار آن پیش آید اما حرکات و سکنات او و اخلاق و اوصاف او بر دوستی و محبت او شاهد باشد چنانکه خواجه جنید رحمة الله علیه گفت که استاد ما شیخ سری سقطی رنجور شد ما علاج علت او کردیم پس صفت طبیبی حاذق شنیدیم دلیل او را نزدیک او بردیم دیری در آن نظر کرد پس گفت این دلیل عاشقی است خواجه جنید گفت من بیهوش شدم و از کار و از دست من بنهاد چون بهوش باز آمدم بخدمت خواجه سری رفتم و حال با وی گفتم تبسم کرد و گفت قابلک الله بصبر عظیم دارد گفتم ای استاد و علامت محبت در دلیل پیدا آید گفت آری بیت حدیث سینه سوزانم ای شب تا روی ✤ مپرس کالتش و رنج برآید از دهنم ✤ اکنون بدانکه کسی باشد که از جهل و هوا نه خود دشمن خدای ابلیس را دوست دارد و مغرور بود بدین که او خدایرا دوست میدارد و او تخصیصی است که از این علامات محبت در وی هیچ نبود خواجه سهیل رحمة الله علیه چون با کسی در سخن پیوستی و ترا گفتی ای دوست و ترا گفتند باشد که این دوست نبود پس چگونه ترا دوست بینوانی در گوش سائل آهسته گفت از دو حال خالی نیست مومن است یا منافق اگر مومن است دوست خدا است و اگر منافق است دوست ابلیس است ای برادر در دوستی کار ها رود که آنهمه بیرون پرده عین ناوان بود اما در پناه محبت همه متحمل است عثرات و زلات محب بحکم محبت مرفوع و مدفوع است مردی با خواجه ابراهیم ادهم صحبت کرده بود چون وقت وداع آمد عذر خواستن گرفت گفت ل فارغ دار که ما را با تو صحبت محبت بود و دوست از دوست بدنه بیند حُبُّكَ لِلشَّيْءِ يُعْمِي وَيُصِمُّ سر این معنی است خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره گفتی لَيْسَ الْعَجَبُ مِنْ حُبِّي لَكَ وَأَنَا عَبْدٌ ضَعِيفٌ بَلِ الْعَجَبُ مِنْ حُبِّكَ لِي وَأَنْتَ رَبٌّ قَوِيٌّ عجب آنست که من ترا دوست میدارم که صاحب جمال و کمال را عاشق کم نیاید عجب از آنست که تو مرا دوست میداری از فرق تا قدم من همه عجز و خاکساریست از اینجا بدانکه از خاک تو کی رو ابودی که درخت محبت رستی و لیکن ساقی لطف این شراب مالامال می فرستد که يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ از اینجاست که گفت ریا در راه تو

لیم که در دل من جز مهر تو گلی نه بر برگ من ۞ این خود نه بس است از تو صلی نه کز عشق تو آراسته شد لاله سلام

مکتوب چهل و هشتم ۴۸	بسم الله الرحمن الرحیم	در حکم محبت و عشق

برادر شمس الدین رزقنا الله کمال محبته بداند که محبت خداوند بنده را و محبت بنده مر خداوند را درست است و کتاب و سنت برین وارد است و امت را بر این اجماع است که حق تعالی بصفتی است که دوستان او را دوست دارند و وی دوستان خود را دوست دارد و محبت از روی لغت گویند که ماخوذ است از حبة بکسر حا و آن تخمهایی است که اندر زمین افتد پس حب را بدان نام کردند از آنچه اصل حیات در آنست چنانکه اصل نبت اندر حبة است چنانکه آن تخم اندر زمین افتد و پنهان شود و باران بر آن می بارد و آفتاب بران می تابد و سرما و گرما بران میگذرد و متغیر نگردد و چون وقت وی برسد بروید و گل برآرد و میوه دهد ای برادر همچنین حب چون اندر دل مسکن گیرد بحضور و غیبت و بلا و محنت و راحت و لذت و فراق و وصال متغیر نگردد اما از روی عرف و استعمال میان علما مختلف است گروهی از متکلمان برانند که محبت خداوند که خبر داده است ما را از جمله صفات سمعی است چون ید و وجه که اگر کتاب و سنت وارد نبودی وجود آن مر حق تعالی را از روی عقل محال بودی پس آن اثبات کنیم و بدان ایمان آریم اما اندر تصرف کردن بدان توقف کنیم و جماعتی گویند از علما که محبت میل نفس و هوا و تمنای قلب و استیناس است و این صفت اجسام است بر قدیم روا نباشد و این جمله مخلوقات را لابد با یکدیگر و اجناس را پس محبت بنده را بطاعت تفسیر کنند و محبت خداوند را بتوفیق و هدایت تفسیر کنند و آنچه میان این طائفه است آنست که گویند محبت خداوند مر بنده را آنست که بادی کرامت بسیار عطا کند و وی را اندر دنیا و عقبی ثواب دهد و از محل عقوبت امین گرداندش و از خلاف معصوم دارد ش احوال رفیعه و مقامات عالیه دیرا کرامت کند و سرشش از التفات اغیار بگرداند و عنایت ازلی را بر وی بپوشاند تا از کل مجرد گردد و طلب رضای ورا یگانه شود و محبت بنده مر خداوند را صفتی است که اندر دل موسن پدید آید و بمعنی تعظیم و تکریم خداوند تا رضای ورا طالب گردد و اندر طلب

بقیه | رویت روی بی صبر گردد و بدون وی باکس قرار نیابد و با ذکروی خوکند و از دون ذکر وی تبرا
کند و از جمله مالوفات و مستانسات منقطع شود و سلطان محبت را اقبال کند و مرحکم دوستی را
گردن نهد و روا نباشد که محبت حق مراورا جنس محبت مخلوق باشد یکدیگر را میل بود با حاطه
و ادراک محبوب او احتظاظ بدوست و این صفت اجسام ست و حقیقت صمدیت مقدس است
از احاطت و ادراک و منزه ست از لحوق و احتظاظ هر که محبت بتحقیق معلوم کند او را هیچ شبهه
نماند و ابهام برخیزد پس محبت دو گونه باشد یکی محبت جنس بجنس و آن میل نفس و احتظاظ است
بدوست و طلب ذات محبوب ست از راه مماست و ملاذقت دوم محبت جنس با جنس و این طلب
قرار کند بصفتی از اوصاف محبوب که با آن بیارامد و انس گیرد چون شنیدن سخن و یا دیدار محبوب
و اقاویل مشایخ رضوان الله علیهم در حقیقت محبت بسیار ست از مطالعه کتب ایشان معلوم
گردد و انشاء الله تعالی داند عشق که مشایخ را سخن بسیار ست جماعتی ازین طایفه آن بر حق روا
داشتند اما از حق تعالی مر بنده را روا نداشتند و گفته اند که عشق صفت منع باشد از محبوب خود
و بنده ممنوعست از حق نه حق تعالی از بنده پس عشق بنده بروی جایز بود و از و روا نباشد
دگر وی گویند که بر حق تعالی بنده را عشق روا نباشد از انچه عشق تجاوز حد بود و خداوند محدود
نیست و نیز گویند که عشق بجز معاینه صورت نگیرد و محبت بسمع روا باشد چون آن نظری بود
بر حق تعالی روا نبود که اندر دنیا کسی او را ندید و چون محبت خبری بود هر کسی بدان دعوی کردند
که اندر خطاب همه یکسانند اما کسانیکه عشق بنده بر خداوند جایز داشته اند گویند هر چیز را غایت
ست که چون آنجا رسد نام دیگر باید که پیش ازان بنوده باشد و ازان غایت و کمال خود فراتر
بنوده باشد و ازان غایت و کمال خود فراتر نتواند شدن و رجوع باشد از کمال بنقصان
چنانکه نبات اندر اول نشو روی در زیادتی دارد و کمال خویش همیطلبد و کمال او آنست
که میوه بار دهد چون آنجا رسید روی در نقصان آرد و خشکی پذیرد و دیگر حالت طفولیت آدمی از
ابتداء طفولیت روی در ترقی دارد چون بنهایت استوا عمر رسد و کمال خویش بیابد
از انجا روی بنقصان آرد در کهولیت و پیری افتد و همچنین حالت محبت از اول نظر که به
بجمال معشوق تعلق گیرد هر ساعت که می افزاید در کمال خود طلب کند چون بنهایت رسد

محبت دو گونه ست
و عشق صفت مشایخ را انکار کرده اند
(اتصال ۱۲)

که دیگر زیادتی نتواند پذیرفتن و از شوایب شهوات آزاد گردد و از علائق نفسانی مجرد
گردد و در غایت وصلتی از وصل و هجر و رنج و راحت و از قرب و بُعد فارغ گردد و آنجا
روی در تلف خویش نهد و بترک نصیبها بگوید و بمراد عشق قیام نماید اینجا اسم عشق پذیرد
چون اسم عشق پذیرفت از ولایت خیال و اوهام بیرون شود و از قبل انوار الهی اسم
پذیرد پس اسم عشق بر غایت وصلتی و کمال محبت رونده نهند تا می پرستد عابد گویند
و تا سیر اندر عالم گیرد و تا می شناسد عارف گویند و تا از غیر احتراز میکند زاهد گویند
و تا بصدق قصد او می کند مخلص گویند و تا در دوستی قدم می نهد مشتاق گویند و چون در
رضا و جملهٔ آفریدها برانداز ند خلیل گویند و تا در شهود او وجود خویش بذل میکند محب گویند
چون چنان شود که فنا و لقای خویش را یکباره در وجود دوست تلف کند عاشق گویند
و گفته اند که عشق از نور شهود دوست ازلی تولد کند مانند برقی ست که در آید نور در دیده
نهد و آواز در گوش و سرعت در حرکت و اعراض از آفرینش در صفت تا اگر از عاشق کاری
برود نه از برای غیری باشد و نه از برای نصیب خویش بلکه کار رود در عشق دوست بی اختیار او و این همه عبارت
از عشق ست که گفته اند و عشق از بیان و برهان معلوم نشود و او برتر از آنست که بعقل فهم
و بیان در آید چون سراپردهٔ جلال او کسی تواند گشت یا بدیدهٔ کشف و عیان بکمال حقیقت او
نظر تواند کرد چنانکه گفته اند غزل عشقم که در دو کون مکانم پدید نیست ✽ عنقا منم که نشانم پدید نیست ✽
ابرو و غمزه هر دو جهان صید کرده ام ✽ تیر و کمانم پدید نیست ✽ چون آفتاب در رخ هر ذره ظاهرم ✽
در غایت ظهور عیانم پدید نیست ✽ گویم هزار بار و دهر گوش بشنوم ✽ وین طرفه تر که گوش و زبانم پدید نیست ✽
چون هر چه هست در همه عالم همین منم ✽ مانند در دو عالم از آنم پدید نیست ✽ تا هستی جوشان و خروشان باش جامه دران و خاک بر سر
باشان آنکه از عهد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم تا اکنون میگویند که در مصیبتها جامه مدرید
و لیکن در دعاشقان و سوز مصیبت زدگان این حدیث در قلم نمیتوان نیاید

ربا عی

دل گفت ز عشق تو بمحکم به ✽ بد گفت ز عشق جان من خرم به ✽ کم یاد دل من از میان من و تو ✽ بد گوی ز روی هر دو گیتی کم به

والسلام

مکتوب چهل و نهم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ذکر طالب

برادر شمس الدین را بقا باد و بر دشمن کہ نفس ست منصور باد بدانکہ طالب را در ہیچ مقام مقام نبود در ہیچ منزل آرام نہ بلکہ در ہر دو کون سکون بروی حرام ست چنانکہ گفتہ اَلسُّکُوْنُ حَرَامٌ عَلٰی قُلُوْبِ اَوْلِیَائِہٖ آرام بر دلہا رمحبان حضرت او حرام ست خود الیشانرا از کجا پروای آرام ست ای برادر بدانکہ ہر کہ را حضرت او دلآرام بود در دو جہان چہ جای آرام بود زیرا کہ دنیا محل غیبت ست و آخرۃ محل رویت در محل غیبت دلہا طالبانرا سکون روا نہ و در محل رویت قرار نہ زیرا کہ سکون دل طالبان را یکی از دو چیز باید تا بیابد یا بیافت مطلوب یا غفلت از محبوب یافت مطلوب در دنیا و آخرۃ روا نہ تا دل از در دو طلب بیاساید و غفلت بر طالبان حضرت وی روا نہ تا دل از پوئیدن و دویدن ساکن شود و این معنی صاحب کشف المحجوب رحمۃ اللہ علیہ تقریر کردہ ست و در شرح تعرف آوردہ ست کہ محبوب در مکان نیاید و محب مکانی ست از مکان نگذرد پس در دل محبان طالبان ابدی بود و اندوہ جان عاشقان سرمدی بیاشد ای برادر ہوج کبریا مطلوب را اوج عزت علوی ست و وجود و مقام طالبان در حضیض سفلی ست مطلوب را حلول و تردد از عالم کبریائی جائز نہ و طالبانرا صعود و ترقی از حضیض عبودیت ممکن مشائخ طریقت رضوان اللہ علیہم گفتہ اند کہ طالب از طالبان دو جہان برنخیزد اما طالب او در آخرت غضبی و نقمی نباشد اما طالب باشد زیرا کہ جمال و کمال محبوب و مطلوب نامتناہی ست پس طلب او دائم بود و آرام بر دل وی حرام بود بیت عشق مارا کی بود غایت پدید چون حسن جانان چون ندارد غایتی ✤ طالب را در مقام کشف عظمت بر چہار مقام گذر افتد یکی خوف دوم خشیت سیوم وجد چہارم رہبت خوف از عقوبت و خشیت از قطیعت و وجد از دیدن تقصیر در معرفت بود و رہبت از فوت وصلت بود خوف عقوبت مقام عابدان ست ثمرہ آن دست از دنیا بداشتن خشیت مقام صدیقان ست ثمرہ آن بجز دوست از ہمہ بریدن ست وجد مقام محبان ست ثمرہ آن از غیر گذشتن ست رہبت مقام عارفان ست ثمرہ آن بحضرت پیوستن ست جملہ مشائخ طریقت مجمع اند بر آنکہ

چون بنده از بند مقامات رسته باشد و بهر احوال محمود و موصوف گشته و از میدان غیر بگذشته
حالش از ادراک عقول غایب شود روزگارش از تصرف اوهام و ظنون منزه گردد و در پرده
غیرت اولیای تحت قبای از چشم اغیار مستور بود این حدیث سوختگان است نه حکایت
باخود ساختگان است این راه مردانست نه بازی کودکان مصر عه رو بازی کن که عاشقی
کار تو نیست ✤ زلیخا صفتی باید و مجنون نعتی تا قصه یوسف و لیلی تواند شنید لَقَدْ كَانَ فِي
قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ همه شرح و بیان است این طائفه را که مردان راه اند به اشکال که در راه خداوند
عزوجل افتد هرگز قصه یوسف حل نشود وَمَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي
بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ چون گفت تفصیل کل شئ میدان که چه بود اگر هزار مجلد در عجائب
و غرائب این قصه بگویند و بنویسند هنوز قطره بود از دریای و شعاعی از آفتاب عزیزی
گفته است بیت تا سخره عام و کان غوغا نشوی ✤ در مجلس عاشقان تو پیدا نشوی ✤
تهمت زده جهود و ترسا نشوی ✤ بیزار ز دین خویش عمدا نشوی ✤ عاشقان که در راه
ملامت میرند و طالبان که سنگ ناالهان میخورند با اهل سلامت میگویند بیت نه مهری
تو مرا راه خویش گیر و برو ✤ ترا سلامت باد ما نگونساری ✤ اگر زلیخا بترسیدی که زنان گفتند
وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ هرگز نام یوسف
نه بردی و اگر مجنون از سنگ خوردن خسته و شکسته گشتی هرگز لیلی لیلی نگفتی آی برادر
خدای یوسف و زلیخا بسیار اند و لیلی و مجنون بیشمار اما مراد ترا چشم نیست که ببیند ثَبَّتَ
اللَّهُ الْجَدَارَةَ لَا النَّفْسَ اعتقاد سنت و جماعت اینست که بوده اند و هستند و خواهند بود اما
بی دولتان را چون نصیب نیست چه سود این بدان ماند که قرآن را گفتند شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
شفا و رحمت مومنان را باشد پس کافران را ازان چه اما آفتاب بکمال اشراق خود تابان است
خفاش بی دولت را چون چشم ندارد ازان چه سود چون از صلب پدر و رحم مادر بی دولت
آمد یم ازانکه همه هست و همه هستند چه تدبیر الشَّقِيُّ مَن شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ منع دوزکرده است
وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ مسمار زده سرنیست که گفت بیت کرا زهره آنکه از بیم تو
کشاید زبان جز به تسلیم تو ✤ آی برادر همه گاه از بخت بد است و همه شکایت از ادبار خود بیت

مازتو محروم ترا جرم نیست ✤ اینهمه از بخت پریشان ماست ✤ وگرنه در کرم باز هست آفتاب
دولت بر گلخن همچنان تابد که بر گلشن بی تفاوت اما از گلشن بوی طیبه می آید واز گلخن بوی کریه
این تفاوت از نیخانب آمد آفتاب اچه دیگر بیان زیادت ازین لبتر قضا وقدر باز گردد و آن
دانستن کار من وتو نیست سر گردانی ست بیت قومی بفلک رسیده قومی بمغاک ✤ فریاد
زتهدید تو باد مشتی خاک ✤ هر گونه که هست وهر چه هست وبهر وجه که هست الاف ده مرد زن
ونومید مشو که از راه زنی راهبری کنند واز گبری صاحب صدی واز زناری ستاری
وطیلسانی از آزری آب خاک را کاری بلند ست ومتی بس بزرگ هر چند فقر وفاقه گدائی
وبینوائی اصل او ست چون آفتاب امانت در آسمان عرض نیافت ملائکه ملکوت که مقصد
هزار سال در ریاض تقدیس وتسبیح چریده بودند بلغره نحن نسبح بحمدك زده سکین وار حمت
بینوائی بر بستند ولبجز خود معترف گشتند فابین ان یحملنها وهمچنین آسمان گفت مرا صفت
رفعت هست وزمین گفت مرا خاصیت لبط هست کوه گفت مرا صفت ثبات هست
ومعدن جواهر گفت نباید که دریا آفتی راه یابد آن ذرهٔ خاک بی باک دست نیاز آن تهیدین فقر وفاقه
بیرون آورد وآن بار امانت بجان گرفت واز دو عالم بذره نیندیشید گفت مرا حیثیت که از
من بستانند چیزی باشد که خوار کنند در خاک مالند خاک را در چه مالند مردانه پیش
آمد باری که اهل رفعت آسمان وزمین نکشیدند بر خود نهاد ونعرهٔ هل من مزید زد والسلام

مکتوب بنجاهم

بسم الله الرحمن الرحیم

در طلب حق

برادر شمس الدین سلمه الله حقیقت داند که هیچ چیز بر تو فریضه تر از طلب حق نیست
اگر ببازار روی او را طلب واگر بخانه آئی او را طلب واگر بمسجد شوی او را طلب واگر بخرابات
روی او را طلب بیت من بخرابات ویار من بخرابات ✤ باقدح می در آمده بمناجات ✤
اگر عزرائیل بتو آید نگر تا از طلب نمرود نایستی وعزرائیل را بگوی تو کار خود بکن من کار
خویش رباعی روزی که روان شود روان از بر من ✤ جز نامهٔ تو بر نیاید از دفتر من ✤
گر نقش تو سر من نداری ای دلبر من ✤ خاک کف پای تست تاج سر من ✤ نقل ست که پیغامبر

علیه السلام مسواک در دهن مبارک داشت عزرائیل در آمد گفت چه فرمائی باز گردم یا آنچه فرموده اند
پیش برم حضرت رسالت مسواک از دهن مبارک دور نکرد گفت تو کار خود بکن من کار خود میکنم و اگر در دوازده
فرود آرند باید که از طلب فرو نه ایستی بگو یا مالک تو چهار مرغ قهر بر سر فضول ما میزن و
ما در طلب قدمی می زنیم تا کار کجا رسد و اگر در بهشت فرود آرند بجور و قصور منگر در کو
طلب می پوی و قصهٔ این حدیث میگوی **بیت** گر هر دو جهان دهند ما را ✤ چون وصل
تو نیست بنگوائیم ✤ اول منزل راه طلب نیاز همت و بزرگان گفته اند که نیاز رسول خداوند
بر بنده چون در سینه پاشیدند عنان او بحضرت کشیدند بتدریج نیاز با نیاز الفت دهند چون
مدتی در راه نیاز گام زند بنیاز همت گردد و اتفاق همت پیران راه را که همت جز در حجرهٔ
همت مریدان منزل نکنند چون مدتی در راه همت مرید قدم زند همت را طلب گردند
راین طلب در شاه راه حقایق لا اله الا الله در کشند و این کوی طلب را بر درگاه او نیز ب
که مَنْ طَلَبَنِی وَجَدَنِی دانکه ندا در دهند که ای خلاوندی دو بهشت و دوزخ و عرش و کرسی از راه
طالبان ما بر خیزید که ایشان طالبان ما اند و ما مطلوب و مقصود ایشان اگر بر شما گویند
از شما هیچ چیز نماند و این مراتب که گفته شد معراج بنده است درین راه همچکس درین راه
قدم نزند مگر که بر حسب ارادت او را معراجی بود انبیا را معراج ظاهر باطن باز اولیا را معراج
باطن کسانیکه قدم متابعت در راه مهتر عالم دارند ایشانرا معراج بود بر قدر قوت ایشان
این اصلی قویست ای برادر عیاری باید سر بر فضول را از تیغ ریاضت بریده و نفس خویش
را بمجاهده در عدم سپرده از دو کون بیرون افتاده و قدم بر سر جان نهاده اگر در کل کون
ذره در دیدهٔ همت او آید درین راه درست نبود که گفته اند لَنْ تَصِلَ اِلَی الْکُلِّ اِلَّا مَنِ انْقَطَعَ
عَنِ الْکُلِّ تا بزرگان گفته اند که شب معراج اگر آن مهتر کونین هیچ ذره باز نگرستی همانجا
بدشتندی و بقاب قوسین نرسانیدندی رباعی هر چه از رنگ گفتاری درین ره کی رسند
در رباید پرده سوز و مرد باید گام زن ✤ باد و قبله در ره توحید نتوان گفت راست ✤ یا هوا
درست باید یا هوای خویشتن ✤ آورده اند که آدم صلوات الله علیه چون در بهشت رسید
شریعت میگفت وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ طریقت میگفت اِهْبِطُوا مِنْهَا شریعت میگفت

دست ازین درخت دور دار طریقت میگفت آتش در همه زن آدم گفت در بهشت آنجا
عالم آراسته است و خواجگی بر بهای اما مارا در دل می آید که روزی در کلبهٔ اندوه خود رویم
که حدیث ما با خواجگی راست نیاید سرّ البشر ندا آمد آدم در غربت می آئی گفت چرا نیایم که مارا
کاری در راه است گفتند کار بساز گفت ازین کار دیگر کار ساخته تر است بهشت در زمان
در رضوان و ملائکه چاکر و خادمان گفتند دار السلام بدار الملام بدل باید کرد و تاج از سر
بباید نهاد و بجای تاج خاک افلاس بر سر باید کرد و نام نیکو بلاست وَعَصٰی آدَمُ رَبَّهٗ
عوض باید کرد گفت همه کردم وَنِدَاْ لَا اَبَالِی در عالم دادم و دست غارت برد ولست خانهٔ
خلافت کشیدم رباعی کار ازین خوب تر کدام کنم ✤ خوشتر ازین بندهٔ تو نام کنم ✤ هیچ
نه اندیشم از ملامت خلق ✤ هر کجا بینمت سلام کنم ✤ تا نگوئی که از آدم بهشت باز ستدند
چنین گوئی که آدم را از بهشت باز ستدند دل بریان بمرغ بریان نیاساید جان سوخته و جگر
خسته بجو و قصور نینگرد آب خاک اندک مشمر هر چه دارد آب خاک دارد و هر چه آمده است
با آب خاک آمده است یگر همه نقشین دیوار انداخته اند چون شهباز محبت از آشیانهٔ عزت بر پرید
بر عرش رسید عظمت دید در گذشت بر کرسی رسید وسعت دید در گذشت و بر آسمان رسید
رفعت دید در گذشت بر خاک رسید محنت دید فرود آمد گفتند عجب این چیست گفت من مخنم
و او محنت میان ما بنقطهٔ تمیز بود در عالم صورت و در عالم معنی خود دانند آنها که دانند برادر باز
باش و لنگان و لوکان قدمی زن که این دولت بفضل است نه باستحقاق بالله العظیم
اگر باستحقاق بودی نصیب من و تو ذرهٔ نبودی لیکن علت از میان برداشتند
تا چنانکه پاکان امید دارند بی باکان و ناپاکان هزار چندان دارند آن سر مزبله که آشیان
سگان است روا بود که صدر ملوک گردد و لیکن اسباب درمیان است اگر بخواهی که بجائی
رسی یا کسی گردی لابد از آنجا که نهاد شوریده و الودهٔ تست پیشتر باید شد و قدمی باید زد
از شریعت زاد و راحله و از حقیقت بدرقه و دیگر حدیث و حکایت در باقی دلی که
دل است امروز در کار است و فردا در کار است امروز در عشق و شوق است و فردا
در راحت و ذوق وگفته اند تا نکند خداوندان اندوه اند اگر فردا برخیزند و سینهٔ خود را نگزند اگر

ذره از اندوه خود کم یابند فریاد برآرند که هشت بهشت یار آن ندارد که پیرامون آن اند وه گرد والسلام

مکتوب پنجاه و یکم	بسم الله الرحمن الرحیم	در طریق الی الله

برادر شمس الدین ارشده الله الی طریق الحق بداند که خواجه بایزید را پرسیدند رحمة الله علیه کیف الطریق الی الله فقال للسائل ان غبت عن الطریق تصل الی الله گفت چون تو از راه غائب شدی بحق رسیدی از نجا معلوم کن جائی که راه بین حق بین نبود خود بین حق بین چون بود مرا و ترا با سر و ریش خود کار افتاده هست جز خود را نمی بینم لاجرم نمی پرستم مگر خود را اگر نظر من و تو بر وحشت جهل و بت نفس خود افتد هرگز دعوی مسلمانی نکنیم و آن انگاه تو انی دید که قطره از قدح شرع در دهن روزگارت افتد و دیده دولتت گشاده شود انگاه معنی این بیت روی نماید که گفت بیت توبه کردم ز هر چه دانستم * نامه چون نام تو زبر کردم * گفته اند آفتاب بینیازی که بر دریاهای علم علما تافت در همه دریاها قطره نم نگذاشت گفتند ای ساداتی که همه بندها از کلید شما باز می شد چرا در بسته گشت این دانی چیست کو الکب ستارگان را چندانی دعوی وجود و کار و بار هست که سلطان آفتاب طالع نگشته هست چون سلطان آفتاب طلوع نمود همچکس را نه دعوی وجود ماند نه گفت و شنید نه کار و بار از نجا بدان ذرات وجود را با برق توحید کجا طاقت بود چون آفتاب علم او تابد همه علما جهل شود چون ارادت او تابد همه ارادتها پی کرده شود چون قدرت او تابد همه قدرتها عجز شود و چون جلالت عز او آشکارا شود همه جلالها و عزها در خاک مذلت افتد و چون وحدانیت او پرده کبریا از جمال بردارد همه موجودات در بادیه عدم منعدم شود تا تو انی دعوی مالکی مکن دوکانرا از تو دریغ نمیدارند و در سرمایه ما بتو خصومتی نیست اما خود را فراموش مکن خطبه خود مخوان مگو من چنین و من چنان این دعوی با تو همان کند که با فرعون کرد که گفت انا ربکم الاعلی و این نفس تو با جبه و دستار میگوید انا ربکم الاصغر نفس تو همان فرعونی میکند که نفس فرعون کرد لیکن نفس فرعون چنانکه بود خود را نمود اما نفس تو خود را بلباس مسلمانی بتو می فروشد و تو شربت غرور او میخوری

او را همان دعوی ست که نفس فرعون بود لیکن می ترسد بر جان خود اگر خود را نماید و بحرا
آید کشته شود و زنهار خداوند مباش غلام باش که اینجا تیغ توحید برکشیده اند هر که پیدا
آید سرش ببرند چنانکه ابلیس پیدا شد سرش بردا شتند بنده را ملک نبود و بر خود
ولایت نبود باید که هر چه کند بدستور مولی کند نه بمراد و اختیار خود قرآن مجید میگوید
ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ و این را علم و معرفت باید و سایهٔ
دولت پیر که مرید این دیده جز بدرگاه پیران کار کرده و دباغت یافته نیاید که چنین گفته
اند مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ اُسْتَاذٌ فِي الدِّيْنِ فَاِمَامُهُ اِبْلِيْسُ و علما چنین گفته اند اَلْعِلْمُ يُؤْخَذُ
مِنْ اَفْوَاهِ الرِّجَالِ کسی که بمراد و خواست خود معامله ورزد همچنان بود که دانشمند از کتاب
یاد گیرد و بگوید اگرچه عالم بود و لیکن چون بی استاد بود راست نبود پس بدانکه چون تو
بگردی لقمهٔ تو بگردد کار تو نیز بگردد و اگر تو هزار بار جامه و لباس و لقمه بگردانی و خود را
درمیان این قوم لقبیه کنی تا تو نگردی اینهمه سود ندارد و از اینجا همیان این طائفه گردش
اصلی بزرگ هست در چله از ریاضت و خلوت مقصود گردش هست که بی گردش هیچکس
را روش راست نیاید هر کرا بینی که بظاهر خود درمانده هست در بند دستار و جبه و کفش
و در کوتاهی و درازی جامه و سپیدی و کبودی آن بدانکه هنوز در بند خود هست و در پیش
خود هست یا غلامی خود تو انی کرد یا غلامی دین ضِدَّانِ لَا يَجْتَمِعَانِ تا در خود یکذره طلب
قبول خلق و آرزوی جاه می بینی اگر کسی ترا استخفاف کند او را بی حرمتی نسبت کنی و ترا باو
خشمی بود بدانکه تو همان دانشمندی یا همان خواجهٔ محترم هنوز ترا دین قبول نکرده است
ترا در خود می باید کشت تو جامه میگردانی چه سود اگر تقدیر کنی که هزار سال در یک خرقه
بگذرانی و همه عمر بگیاهی بسر بری و در صومعه مسمار کنی تا کسی ترا نه بیند و همه مرغان تابستان
ترا سایه کنند نگر تا خود بلفظ نیفتی اینهمه فریب نفس هست و مکر و خداع تا هر موئی که بر تن
تست بکفر بر تو گواهی ندهد و از تو بر آنکند و دولت بر تو گشاده نشود و سلطان دین ترا
در حمایت نگیرد و در جمله بدانکه هر که از خود خیزد و بر آید و در خود فرود آید قدر و عزت پیران
اینجا بداند و آنکه دیده مار و گژدم بر ستان نه جنبند آن از صلاح و تقوی و عفت ایشان ست

مقصود از چله گردش ست دیاضت و گردش نیست

نقیر

حقیر

لیکن روزگاریست نمیدهد چون هوا گرم شود و بخار بر بدن گیرد روزگار دست دهد انگاه
تماشا کن تا چها کنند نفس آدمی مار و گژدم اوست نیش آدمی زبان اوست چندگاهی
که در خانه بنشینید و از خود صلاح نمایید آن دانی چیست کار بر مراد او نشده است و در
خواجگی خللی افتاده است خواهد که آن خلل را که در خواجگی شده است بر تن بیس بپوشد
چنانکه بسیار شغل داران بدکارگذاران را دیده که چون از شغل خود معزول شوند و در قدرت و فرمان
خلل افتد بر سر سجاده بنشینند. و رحل در پیش نهند و قرآن خوانند و روزه نوافل بدارند و نماز
نوافل بگذارند و آورا. و را و فراخ بخوانند هر که بر ایشان در آید گویند کار کار اینست ایمه
هیچ نیست خداوند ما را کرم کرده است این سخن و نفس خود راست و درست است ولیکن او مرد این سخن
نیست نه بینی که اگر آن شغل را بدو باز دهند و بر آن تخت بنشانند بشاشی در عالم نگنجد و ترنم ایشان مصرع
چنان خوش حالتی دارم که در عالم نمی گنجم و بار و اح پیران و بزرگان دعوتها سازد همچنین نیز مرد در خانه خود بنشیند
چندگاه زبان خود را راست کند و تیغ بزهر آب مید هد تا بر خلق زند و از جهل زهر نفس را
غیرت دین نام نهد و از حمق و نادانی غیر نفس را اصلابت شرع گوید زنهار نگویی از و قبول
نکنی و در غلط نیفتی پس از اینجا معلوم شد که کسی را بی پیر قدم نهادن درین راه راست نیاید
که بزرگان گفته اند روح در استغراق در عالم محبوس مانند مرغی است در دام افتاده هر چند
اضطراب پیش کند و دست و پا پیش زند بند محکم تر همی گیرد و در ضرورت محتاج بود بکسی دیگر که
بند او بگشاید و آن پیر است و پیر مثال فرستادن پیغامبر است صلوات الله علیهم و سر دیگر آنست
که مرید در ابتدای حال قابل انوار حق نیست زیرا که او بر مثال شب پرک است که دیده او
طاقت روشنائی آفتاب ندارد و در تاریکی محض رفتن ضلالت و هلاکت بود پس روشنائی
می باید که از آفتاب کمتر بود تا از وی انتفاع تواند گرفت و بر روشنائی آن راه تواند
رفت و آن روشنائی دل پیران است رضوان الله علیهم که بر مثال جرم ماه قابل انوار غیب
شده اند و گیر مرید را چون در مطلب پیدا آید و شفاعت در او طلب کند و امید اند که چه باید
کرد و چون عنایت حق او را به پیری رساند از وی بحکم نظر درونی در زمان باز یابد و بوی
حق بواسطه دل پیر بشام او رسد گمره دل نهد و مسلمان باید ارادت ایست ای برادر

باین آب و خاک سر بها و کرمهاست و در خبر است که چون عزرائیل آهنگ جان یکی از این امت کند از حضرت عزت بدو خطاب رسد که سلام و تحیت ما اول بدو رسان پس دست بجان او برد در کلام مجید خوانده که فرد احق تعالی بواسطه بر مومنان سلام گوید سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ کلام او ازلی و سلام او ازلی اگر ارادت قدیم او را باین مشتی خاکیان کرم نه بودی در ازل بر ایشان سلام نکردی عزیزی بدین اشارت کرده است رباعی

آنرا که ز محبوب سلامی باشد ✻ وز حضرت او بدو پیامی باشد ✻ در حلقه بندگانش خود نرسید
نیز ✻ قصه چه کنم که از غلامی باشد ✻ در لیلة القدر والکرامت حق تعالی بر پیغامبر صلی الله علیه وآله وسلم ابتدا کرد گفت السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ عزیزی اینجا سگوید چون درود است از بعد بُعد و فراق بیکدگر رسند اول آن سلام کند که شوق او زیادت بود وَأَنَا أَشَدُّ شَوْقًا الخ معنی است و آنکه شنیده حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم ابتدا بسلام او بریکی بیشی کرد پس متن بود بتحیت السلام

مکتوب پنجاه و دوم

بسم الله الرحمن الرحیم

در گفت و رفت

برادرم شمس الدین شرفه الله بالعلم والمعرفة بداند که جمله علما گفت را اصل نهاده اند و رفت را بر گفت بنا کردند و گفتند نخست گفت است پس رفت و رفت فرزند گفت تا گفت بنور رفت درست نیاید ایشان که علم گرفتند از راه سمع و نطق گرفتند و اهل حقیقت علم که گرفتند از فتوی الهام گرفتند خواجه جنید رحمة الله علیه گفت حَدَّثَنِي قَلْبِي عَنْ رَبِّي و این انگاه بود که آن مرد در شرع جمع شده بود و این دولت که یابد بر بساط رفت شرع یابد و اهل حقیقت چنین گفته اند که علم سخن نیست علم دیگر است و نطق دیگر است زبان را با علم قرابتی نیست علم آن بود که مرد را در راه دین بکار دارد و نطق علم مجاز بود و در علم صدق بود و علم جز در عالم حقیقت نبود و ولایت زبان بر حروف است و حروف متناهی و علم که رود از دل رود و دل را مرگ نیست و عالم بحقیقت است و خداوند تعالی علم بهر کسی ندهد و سخن از کسی باز ندارد و زبان از کسی دریغ نیست همه را بود مرغان را زبان هست و لیکن دل نیست و چون دل نیست علم نیست اگر مرغی را تعلیم

در گفت و رفت
جمله علما گفت را اصل نهاده اند
علم دیگر است و نطق دیگر

بیاموزی بگوید ولیکن فرق نتواند کرد اگر موسی عیسی تکلف نبی را بیاموزی بگوید از نیاست که خواجه واسطی
گوید رحمه الله در همه آسمانها زبان تسبیح و تهلیل هست و لیکن دل نیست دل معنی است که جز در آدم و
فرزندان وی تعبیه نکرده اند پس علم آن بود که راه شهوت و بالست و اختیار بر تو ببندد و ترا بحق رساند و راه بحق با تو بنماید
اما علمی که آن شهوت تو باشد تا تر لبس شهوت و مراد نفس برساند و وسیلت باشد تا ترا بدرگاه عزت ان
وظالمان آرد آنرا نه علم گویند آنرا دام خذلان گویند علم آن بود که ترا از صدرها بپایگاه ها کشد
و از گفت بلکنگی آرد و از مناقشت و منازعت ترا برهاند نه آنکه کلاه خواجگی بر سر تو نهد
و کمر رعونت و دعوی بر میان تو ببندد علم آن بود که آیینهٔ حقارت و حسارت و نقصان
تو در پیش تو دارد هر گه که مسلمانی پیش تو آید دامن خود از او در کشی و بگوئی نباید
که آسیب از جامهٔ من بوی رسد جامهٔ آن مسلمان پلید شود پیری در راهی میرفت
با مریدی چند سنگی پیش ایشان آمد مریدان از دامن کشیدند و پیر نیز دامن در کشید پیر مریدان را گفت سنگ
شما از دامن کشیدن چه بود گفتند تا جامهٔ ما بی نماز نشود پیر گفت غرض من این بود تا آن
سنگ بمن آلوده نگردد ایشان خود را چنین دیده اند پس باید که چون مسلمانی در راه بینی راه
بدو بگذاری و خود بگوشه شوی چنانکه اهل مه با مسلمانان کنند چون ذل خود به بینی خود
کلاه عزت در سرت نهند و خواجه ذوالنون مصری رحمة الله علیها مریدان بمجلس النشمندان فرستد
بفرمودند تا ازوی سوالی کردند که داناترین خلق کیست گفت منم باز سوال کردند نادان
ترین خلق کیست گفت هم منم گفتند این سخن را بیان کن گفت داناترین خلق بعیب
خود منم و نادان ترین خلق بعیب خلق هم منم روندگان راه حق تیغ کرده اند بر فرق
خود زده اند اکنون بادعوی روندگی و علم بر فرق دیگران می زنند لاجرم مسیح مثره بدید
نمی بدید و دیگر عالم آن بود که خشیت یعنی بیم او در گرفته بود و انما یخشی الله من عباده
العلماء پیدا آمد که علم صدف گوهر خشیت ست چون در صدف خشیت نه بینی بدانکه
در دریای سینه گوهر علم نیست و خشیت آن بود که راه بر هوا نسپری اگر موری راه بر تو بگیرد
باید که بدو راه بگذاری تا او در ان راه مشارکت و منازعت نکنی خواجه بدان دو حرف
که میداند یا بدان دو درم که دارد باید که دو قدم که در راه دین نهاده است تکلف

علامت راه یافتن رعونت مزاحمت بر راه

در شهر کسی را این محل خود نمی بیند که با او سخن گوید و در مجلس نمیداند که چگونه بنشیند و در راه نمی داند که چگونه رود و علم را بر سر نهاده سجاده بر کتف افگنده و در عالم نمی گنجد بزرگان گفته اند که نهایت علم آنست که علما بدایت ارادت مریدی بود و آرزوت که تا بدا اول خلقی که مرید بپوشد آن بود که او را از خود بیرون آرد و دوم خلعت آن بود که هر چیزی که تا اکنون در لباس جمال حق میدید اکنون همان چیز را در عین نکال و نکرة بیند قدم قدم میرود و نهایت سخن بدین باز آید که آتش ارادت همه چیز ها را در وی بسوزد تا نگاه بعد ازین در عالم پنداشت افتد و آن از ان باشد که روشنائی ها دیدن گیرد و سخن بر زبان او رفتن گیرد و خلق از سخن وی متعجب بمانند که سخن او به دیگران نماند پندارد که وی بجائی رسیده است که خلق نرسیده است همانجا مقام کند باز بانی چرب و سخنی دل ربا بیند این دام فریب نفس بود و پیر آنجا بباید تا ازین منزل او را بگذراند و آن توقف در روش آرد که در نور حجاب زیادت از انست که در ظلمت و ازینجاست که عارف را سخن بنود و قلم بنود و دیده بنود که در گفت مردمان نگرد و اقتدار او بدین بود النبی الا امی رسول علیه السلام را قلم بنود و از کتاب برنتوانست خواند چه بود وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ازینجاست که واقعهٔ مرید بزبان علما حل نشود که علما خداوندان مذهب اند و سوال مرید از مشرب بود نه از مذهب اقتدار مرید بعالم درست نیاید که فتوی علما بر ظاهر رود و مرید را هر چه رود در باطن رود و مرید که میان در بسته است بهلاک خود در بسته است و عالم بدانچه میداند نجات خود می طلبد عالم در بر داشتن است میداند هر چه از دیگران مانده است همه در سینهٔ او جمع شود و همه علوم گذشتگان او را بود و مرید در اندختن است و در گذاشتن هر چه میداند میخواهد که بداند و بهر چه دارد خواهد که ندارد و از خود همی اندازد تا که برون آید پس هندیکدیگر اند میان الشان مناقشت صورت نبندد به هیچ وجهی از وجوه این مکتوب کرات مطالعه کند و شکر در باید که فوائد بسیار است ای برادر پارهٔ آب گنده در پارهٔ پوست زنده کی رسد او را که گوید منم یا این از منست ما که از آدم زادیم در مصیبت زادیم فرزند می که روز مصیبت زاید

نهایت علم عمل بدایت ارادت مریدست

حجاب نور نیاره از حجاب ظلمت رست

اختلاف صور علما و طور مریدست

اول آواز کی بسمع او رسد نوحه بود لاجرم هر که بدین حرفت واقف شود و زهره اش آب گردد
و خواهد که در عدم شود و دفتر وجود ازوی پاک گردد و آنانکه در هستی ابد فنا ندانند اگرچه
در جهانی ابد یافتند از ولایت و نبوت و صدق محبت آرزومی برند بر کسانی که از عدم
بوجود نیامده اند آخر نشنیده که آن سلطان انبیا و تاج اصفیا که لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ
الْأَفْلَاكَ بر سر داشت که چه گفت یالیت رب محمد لم یخلق محمدا ای کاش خدای
محمد محمد را نیافریدی و عمر خطاب رضی الله عنه با این جلالت و رفعت که شنیده لو کان
بعدی نبیا لکان عمر اگر بعد از من پیغامبری بودی عمر بودی روزی در
راهی میرفت دست دراز کرد و کاه برگی برداشت و گفت یالیتنی کنت هذه
ای کاشکی که عمر این کاه برگ بودی و عمران حصین رضی الله عنه بر خاکستری میگذشت
دید که باد دری افتاده بود و ذره ذره در هوا میپرید گفت یالیتنی کنت هذه ای کاشکی که من این خاکستر بودمی والسلام

مکتوب نجاه و سوم در همت و فضیلت ساعت در روز جمعه و خواندن سوره اخلاص و آیت فان تولوا فقل حسبی الله و گاه بعد از هر فریضه

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اشمس الدین شرفه الله بتشریف الهمه بداند که مرید دون همت جائی نرسد
مریدی که اسب همت وی تا به بهشت پیش نرود او مرد این میدان نیست گفته
عارفان ست همه چیزها بر مراد خویش خواستن کار زنان بود نه کار مردان سر این معنی
آنکه امامشافعی گفت رحمة الله علیه حرام علی من یهتم بالدارین ان یحضر مجلسنا
کسی که همت او از هر چه نسبت بدنیا و آخرت دارد پاک گشته ست حرام ست او را که
به مجلس ما آید سر این سخن آنست که گفت قطعه عدل آن بود ای پسر که خود را ۞ از حد
حدوث برتر آری ۞ آنگاه لبون حضرت او ۞ در مقعد صدق اندر آئی ۞ هر کسی در
زیر همت خویش پنهانست و قیمت هر کسی همانست که همت اوست که قیمة کل امرئ
ما یحسنه و قیمت هر کس دست اوست از نیکی هر کسی قیمت خویش امروز میتواند شناخت

پس آنرا که همت آن بود که مایند آن همتیش آن بود که بالجمله هر کرا همت آن بود که در شکم در آید
همتش آن بود که از شکم بیرون آید دان من دنو یم و این خود از کجا که مردان را همت
بود ای برادر اگر فردا سر بسر با صلح شود که لا علینا و لا لنا نه چیزی بر ما بود نه چیزی ما را
بود گوی از میدان برده ام عارفی را در حال مرض موت گفتند چیزی ترا آرزوی هست
تا بیاریم گفت آری هست گفتند چیست گفت عدمی که او را وجود نبود و حیران شده
گفته هست رباعی از حال دل شکسته ام میدانی ✤ و ز صفحهٔ جان مراد من میخوانی ✤
حیران شده ام بلطف خود دستم گیر ✤ ای آنکه تو دستگیر هر حیرانی ✤ الغرض مرید بلند همت
اول قدم که نهد بر جان خویش نهد نه بر زمین و اول تیغ که بیازماید بر جان خود آزماید
نه بر کافر که کافر زخمی که زند بر تن زند و جز قصد کالا نکند اما نفس زخمی که زند بر قاعدهٔ دین
زند و جز قصد غارت ایمان نکند زخمی که زنی بر نفس خود زن که اگر تو با او محابا کنی او
با تو هرگز نکند پس اهل این حدیث همه تیغها بر خود بدین زنند و همه قهرها بر خود بدین رانند
تا این سه بد دلتی را پشت کنند و قصد آن ولت کنند خواجه سنائی راست علیه الرحمه
مثنوی تو گنج نه سپهری در میانه ✤ بر آن چار دیوار زمانه ✤ طلسم بند و نیرنجات لشکن ✤
درود لهنیر موجودات لشکن ✤ تو گنجی لیک در بند طلسمی ✤ تو جانی لیک در زندان جسمی ✤
اگر تو روی بنمای زیر ده ✤ ابنوی هفت چرخ سال خورده ✤ چو از حق ترک زندان می
نیابی ✤ عجب باشد اگر آن می نیابی ✤ این طائفه بلند همت اند هر چه در تحت ذل کن
در آمده بگوشهٔ چشم ننگرند و بهشت و دوزخ را بنجادمی بارگاه همت خویش نه پسندند
بندهتی گفته است رباعی همدرد را ز خود ای پسر جدا کن ✤ پیراهن صابری قبا کن ✤
سرمایهٔ بهر دو کون یکپاره ✤ در عالم عشق او رها کن ✤ بر بام فلک بر آ بهمت ✤ بی کام و
زبان بر و ثنا کن ✤ و سیر این دانی چیست آنست که حق تعالی از میان یک مشت خاک هزار عالم گروهی
نیافرید از آدمی بزرگ همت تر و این از آنست که هیچ گروهی را نگفت نفخت فیه من
روحی مگر آدمیان را و اندر هیچ گروهی پیغامبران و کتابها نفرستاد مگر در گروه آدمیان
و بر هیچ گروهی سلام نکرد مگر بر آدمیان و هیچ کس را دولت دیدار خود ندلو مگر آدمیا

وآدمیان بروند که از قوت محبت خویش و بزرگی همت خویش طاقت فراق ندانستند بدنیا
از دل ایشان حجاب برداشت و بعقبی از چشم شان حجاب برداشت تا در دنیا جز روی او نبینند
و در عقبی بجز روی او نگریستند و این تحفه و مکتب ما زاغ البصر و ما طغی آموختند عزیزی
گفته است **مثنوی** الا ای مرغ حکمت دان زبانی ✤ چه خواهی یافت بر زین آشیانی ✤
بپرواز معانی باز کن پر ✤ سرائی هفت در را باز کن در ✤ چو تو بر سدره حضرت نشینی
تو باشی جمله و خود را نه بینی ✤ نگر تا قدم بر غفلت ننهی که روزگار بر اهل غفلت نادان است
گفته اند چون یکی خواهد که قدم مجاز در کوی مردان نهد آن سر شقیا که او را ابلیس خوانند
و دهشش بگیرد و گوید من از بهر این کار زنار لعنت بر میان بسته ام تا هرگز نا بسته روی قدم در
کوی مردان نه نهد اگر کسی بی تاج توحید و اخلاص در کوی مردان قدم زند قدمش پی نگنم
اشارت بر این معنی کرد که گفت **بیت** معشوق مرا گفت نشین بر در من ✤ مگذار در آن
هر که ندارد سر من ✤ و آن لعین برای هر دون همتی از جا در نجنبد که تکبری بدل او راه دهد و نازی در
نه بینی که از تکبر با آدم علیه السلام هم کاسه نشد اما چون صدیقی در مملکت پدید آید بر تو صدق
او بر ساق عرش تا بد ابلیس گوید و او بیاه و قصه کار آمد چه حیلت سازم تا قدمش پی نگنم
اگر قدمش پی تواند کرد خود و پیرا در فتراک خود به بندد و گوید ای بیچاره با ما باز و اگر نه بقیامت
بدیدار آید و گوید یا صدیق در راه دین هر دم بر خورد ار باد منگویم مراد عائی کن یا شفاعتی
که کار من از همه در گذشته است حاجت من آنست که مرا از لعنت بر عزت مانی تا این
طرز لعنت در عهد دولت تو تازه گردد چنانکه انبیاء علیهم السلام بخلعت جبه فخر میکنند و ندا آن سر شقیا
بدان طوق لعنت فخر میکنند که بی واسطه بگردن او کرده است در خبر است که روز قیامت
خطاب بفرشتگان کند که آن سر شقیا را بدوزخ برید دوازده هزار فرشته بوی در آویزند تا نتوانند او را
جنبانید دوازده هزار فرشته دیگر بدو کنند هم نتوانند جنبانید خطاب بفرشتگان رسد که گردنی
که طوق لعنت ما دارد بی واسطه شکستن آن گردن جز لعنتهر ما نباشد چون قدرت از آن
طوق لعنت از گردنش باز کنند آن لعین بیچاره گردد و سگی از تعجب در دوزخ حمله آرد او را در دهن
گیرد و بقعر دوزخ فرو برد و نیمه ولایت لعنتی است که بی واسطه بگردن عزازیل نهاده بود

اگر ولایت و نوبخت بی واسطه در حق غریبان ظاهر شود نه آسمان بار آن کشد نه زمین
نه بهشت طاقت آن دارد نه دوزخ جز عالم داشت بادشاه قدیم صدق مردانرا بنمایند
از شیخ لقمان سرخسی رحمة الله علیه روایت کنند که وقتی در سماع بود یکی از درویشان صادق
چنانکه مرغ بریرد بر پرید و بر سر دوست نشست گفت یا لقمان بیا تا پریم لقمان رحمة الله گفت ای سلیم دل
ما در دو کون کی گنجیم تا که بپریم پر دو ای از دو کون بپریم منکر این حدیث نتواند شنید و اگر شنود باور نیارد
ای بیچاره بایمان بشنو که غفلت بر تو نیابد تا تر آروز دست گیرد و اگر در دنیا دستگیر نیابد گور دستگیر آید و اگر در گور
دستگیر نیابد در قیامت دستگیر آید شیخ ما گفت ای بیچاره در راه این صدیقان بعقل یک یک خویش تصرف میکنی
این سخنان بعقل یک یک نتوان شنید سخن این صدیقان بایمان نتوان شنید پس بایمان بشنو تا دستگیر آید در دنیا و آخرت هر آئینه که دستگیر آید که سخن این یاران ضایع نشود بیت
تا یکی بایزید بسطامی فرو شد خدمت صد بایزید باید کرد ✦ سلطان انبیا را بین که مهتر و سید
هر دو جهان است صلی الله علیه وسلم هر بار که غلامی مغیره بدید آمدی پیش وی باز شدی و اگر
کردی و بدعا وصیت کردی و بدو چشم گریان دعا او را آمین گفتی اگر بر ملت او بمردی ملت او
بوده است که شنید و اگر لعوذ بالله بر ملت او بمردی گلاه دعوی این از سر بنه و کلید عهد بازده اکنون جنیبت یاران
که نمیدان عالم بیدان جناب همت عرش ست نه کرسی آسمان نه زمین اگر گوئی کجاست آنجا که گفت انی
فی قلب عبدی المومن التقی النقی چه جای عرش ست حقا که رفعت عرش از بالش همت این مردان
زمین است نه بینی که در حق سعد بن معاذ رضی الله عنه فرمود اهتز العرش بموت سعد بن
معاذ علو همت سعد را بر عرش ولایت داده بودند چون سعد از دنیا بیرون شد لرزه بر
عرش افتاد ای برادر نسبت دوم در عالم حقایق بدیشان زنده است و نهج صدق بثبات
قدم و ولایت ایشان معمور در عالم حقایق ایشانرا نزاع القبائل گویند چنانکه بلال از حبشه و صهیب
از روم و سلمان از فارس و خواجه اویس از قرن رضی الله عنهم صفا یقین ایشان بر جای
که قدم نهند سوسن دین گردد و خورشید همت ایشان بر هر مطلع که تابد مقبول گردد و اگر
بر عاصی تابد محفوظ گردد و اگر بر بیگانه تابد یگانه گردد خواجه سنائی رحمة الله علیه گوید مثنوی
جان فروشان بارگاه عدم ✦ خرقه پوشان خانقاه قدم ✦ چنگ در حضرت خدای زده

هر چه آن نیست پشت پا زده ✤ ما عبد کل جهاد همه ✤ ما عرفناک اعتقاد همه ✤ لا یحصل الله بالبشار از هوش ساخته
بنده ارحلقه بگوش ✤ فارغ از صوت مرا و همه ✤ برزار کثرت تضاد همه ✤ علم شان پر حروف نادانی ست ✤ چه
عجب گنج زیر ویرانی ست ✤ بوده رخت بقای دو جهانی ✤ از زه کفر در مسلمانی ✤ ساخته یک
از میان ضمیر ✤ از قل الله ثم ذرهم پیر ✤ باده ها خورده بر رخ ساقی ✤ هر چه باقیست کرده
در باقی ✤ آخر شنیده که دلیل صدیقی در قاروره بر بیگانه عرض کردند گفت هرگز گمان نبرم
که در ملت اسلام چنین مرد بود که جگرش بشتیاق در راه حق خون گشته ست باز نار کبر
از اد نبود دلیل چنین صدیقی سخن گفتن در حال زنار بر بریده قدم بر جاده ایمان نهاد چه گوئی
ای منکر زی دولت که بول ایشان بهتر از قول من و تو باشد یا نه اگر بوی مسلمانیت ست انصاف بده
د بگو بهزار هزار مدعیان علم امروز که بوقت نماز یکتن را از سر دوکان در مسجد نمی توانند آورد
این علم همان علم ست لیکن این علمانه آن علما اند انگاه علما را آحسن کردار بود و گفتار
نه اکنون همه گفتار ست و دعوی هیچ کردار نه و آنکه در حق چنین صدیقان سخن گفتن و
با نکار و با عتراض پیش آمدن این از کوری و نابینائی بود گوینده نیکو گفته ست **مثنوی**
ز نور چشم سر چیزی نیاید ✤ دلت را نور چشمی می بباید ✤ که عیسی او خر را چشم سر بود ✤ ولی
چشم دل عیسی دگر بود ✤ ای برادر عهد پیشینیان عهدی بود که از سنگ بوی دل می آمد اکنون در عهد ما
بد روزان از زدلها ما بوی سنگ می آمد آسمان سوخته این حدیث و زمین خسته این حدیث ست اگر در شکمه
گبران روی از آتش بزبان حال شنوی که با تو گوید که ما در سوز خویش بصفتیم ایم که ما را آپرد این مشتی
بیخبران نیست و اگر در بتکده بت پرستان سوی چنین شنوی پیغامبر صلی الله علیه وسلم
چون در عالم رسید سجده شکر بجای آوردند در خانه کعبه سیصد شصت بت بود همه سرنگون سجده
افتادند رباعی رفتم بکلیسیای ترسا وجود ✤ تر سا وجود را همه رخ بتو بود ✤ از بوی وصال
تو بتخانه شدم ✤ تسبیح بتان ز مزمه عشق تو بود ✤ خواجه عطار راست علیه الرحمه **مثنوی**
اگر چشم دلت گردد بدین باز ✤ برون گردد ز یک یک ذره صد راز ✤ همه ذرات عالم
را درین کوی ✤ نه بینی یک نفس جز در خروش روی ✤ همه در گردش اند و در خروش ست ✤ تو گوئی چشمی دارد
تو آن وش هست ✤ کمال عشق پایانی ندارد ✤ چنین رفته ست و رفتنی ندارد ✤ آسمان و زمین و عرش و کرسی

و ملک و فلک از اعلی علیین تا تحت الثری و هر چه نام شئی بر وی افتد در حیز وجود و رنگ و بوی
اند این آوینی ستمگار است که با دشمن در ساخته است و از دوست دور افتاده اگر کسی ترا بپرسد
که تو کیستی نگر تا حدیث سلمانی کنی در روز جمعه در ساعت وقت یکی وقت صبح و دیگر سیان خطبه و نماز
و بعد از نماز دیگر تا غروب حاضر باشد و خود را و کاتب را مدعا یاد آرد و بالجمله هر فریضه ده بار سوره
اخلاص بخواند و ده بار این آیه بگوید فان تولوا فقل حسبی الله لا اله الا هو علیه توکلت
و هو رب العرش العظیم و بدین مواظبت نماید و یقین داند که مقبول و مردود نگردد
و مردود و مقبول نشود که هر که را البخت قبول رسانیدند سعد سعادة لا شقاوة
بعدها و هر که را بذل رد و خوار گردانید شقی شقاوة لا سعادة بعدها نظم طالب
در آفتاب قهر خوشتر از آن بود که در سایه لطف زیرا که سایه پرورد در عرف بی قیمت بود و گفته
اند در فراق امید وصال است و در وصال خوف هجر رباعی ای دل مشو از هجر پریشان احوال در آرزوی وصال بسیار منال
در وصل بود بیم ز هجران لیکن در هجر بود همیشه امید وصال بیت شوقست فراق تو جورست حضور ☆ هم شوق که
طاقت جورت نیاورم پس پیر میگوید رحمة الله علیه عاشقانرا خلوت در جوار مهجوران خوشتر از آن که در جوار مشوقان
آنی ادر طالب را مارد و قبول آن کار که بخت قبول خود را شالستهٔ قبول دانست و این در مذهب
عشاق عیبست چنانکه گفته است رباعی گر بپذیری بندهٔ مقبول توام ☆ ور نه بپذیری چاکر
معزول توام ☆ بارد و قبول تو مرا کاری نیست ☆ من بنده بهر دو حال مشغول توام ☆
ای برادر اگر بپذیرد فضل و انعام او عام است و اگر نه بپذیرد در مذهب جهانداری روا است
و فرد آن ثمره بخت شوریده ماست چنانکه بیچاره گفته است رباعی معشوق چو با دشمنان دمساز شود
بر کرده او چون چرا زهره کراست ☆ گر بپذیرد خوی پسندیده اوست ☆ ور برگردد ز بخت شوریده ماست والسلام

مکتوب پنجاه و چهارم | بسم الله الرحمن الرحیم | در مرض مرید

برادر اعز شمس الدین حلاه الله بحلیة طاعته سلام و دعا مطالعه کند و مقرر برادری باد که چون
مرید خود را بنام مریدی آشکارا کرد و بحلیه مریدان خود را محلی گردانید شرط آنست که در
تصدیق آن نهایت تحقیق رساند و قدم بر جادهٔ صراط مستقیم مستقیم گرداند تو تیاء تو

وانانیت هزربان در چشم کشد و خرقهٔ تجرید و تفرید در بر افگند شراب طلب ارادت ساقی
بچشد و تنغ همت از نیام شریعت بر کشد و سر شتر غوغای هوا و نفس کافر از راه خود بر گیرد
و در سکر و صحو و در اثبات و محو قدم در زند عالم علوی و سفلی را بر هم زند چون حقایق ادارات
و لطائف طلب احاوی گشت و ثمرات مجاهدات و فوائد ریاضات حاصل کرد بمقام
گردش و روش نزول کرد و در مقامات و درجات سالکان قدم نهاد و بر سر کوی مردان
جای یافت چون ازوی پرسی تو مریدی گوید انشاء الله تعالی شوم تا او معنی داده بود
و از کوی دعوی قدم باز کشیده روش ارباب بصیرت و اصحاب معرفت اینست که در
هیچ مقامی خود را در میان ندیده اند و هرگز بدانچه داشته اند امین نبوده اند که بدیده اند بسا
پیر مناجاتی هفتاد سال عمر بطاعت و عبادت بسر برده و مقامات سنیه و حالات رفیعه نزول
کرده و در احراز قهری علت و ربّ الهوی من الله و لو یکرهوا یحتسبون پیش آمده
ای برادر کسی که کار باجباری و قهاری افتاده هست که اگر هشت بهشت را عین دوزخ
گرداند و دوزخ را عین بهشت از میانه کعبه کلیسا بر آرد و از تبکده کعبه سازد و ملائکه ملکوت
را لباس ملکی از سر بر کشد و شیاطین ملوث را خلعت ملکی پوشاند و تاج قدسی بر سر محمد و محمد را کرام
رسالت بوصلی الله علیه وسلم و عیسی را که سر جریدهٔ طهارت بود و یحیی را که هرگز گناه نکرده و نه اندیشیده در یک
سلسله بندد و دایرهٔ قهر بر ایشان اندوخالدا و مخلدا در دوزخ بدارد از کسی باک ندارد و یک ذره
ظلم بر دامن عدلش ننشیند چگونه جای قرار و امنی بود و بچه روی دعوی خود بینی بود
آن یکی که سرمایهٔ هفتاد سال تقدیس و تسبیح در دست داشت و معلم ملائکه و استاد الکل شان
بود یکبار پیش نگفت اما دیدانچه دید یافت انچه یافت روزی جبرئیل علیه السلام بحضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم رسیده بود پرسید که حال شما در حظیرهٔ قدس چگونه هست گفت تا آن یکی را از میان
ما بیرون کرده اند هیچ فرشته در زاویهٔ خود امین نمانده هست هزار هزار جان طالبان
را بر بادبی نیازی برداده اند و هزار هزار مریدان دل سوخته را در دریای لاابالی غرق
گردانیده اند و هزار هزار جگرهای احبا را در آتش غیرت کباب کرده اند و از حضرت عزت ندامی آید که وجود
شما چون عدم هست و عدم شما چون وجود عزیزی بر این معنی اشارت کرده هست بیت

اصحاب بصیرت خود را در میان نمی بینند

روش بندگان

من چو نتوہزار عاشق از غم کشتم ✤ کالودہ نشد زخون کس آنگشتم ✤ ای برادر اگر طہارت
وقدس جملہ ملائکہ صفت مریدنہا بود وطاعت وعبادت ہمہ آدمیان تنہا اورا باشد
پس ان سگے خود را بہتر داند ویا نیکو تر بیند نشائہ بلا باشد وہنوز متکبر ست نباید کہ ہمان
نسبت خورانند کہ آن یکی را خورانیدند وہمان داغ نہند کہ اورا نہادند پرحذر باید بود واز
خود پندار ایمان خود را بنظر کفر باید دید وطاعت خود را معصیت باید شمرد وطہارت خود را
آلایش وذات خود را کلیسا وتنخانہ ودستار وجبہ خود را زنار وبت وسجادہ وخرقہ خود
را چلیپا وزندقہ این خود مریدی کہ حقوق ارادت بشرط ادا کردہ بود وبحقایق ارادت
رسیدہ اورا ست واین نشان سلامت او وعلامت رسیدن بہ منتہائے ہمت اوست
اما بیچارہ دیگری کہ در بند غرور وعادت ماندہ بود ویک حرف ازین تختہ نخواندہ ہست
دعوی اینجا بینی وہمہ لاف اینجا یابی ودرمیان ہیچ نہ از اینجا فرق پدید آید میان روش
عالم وجاہل بدین جدا کرد ومعنی از صورت وپندار از حقیقت ومعرفت از ضلالت
وبصیرت از غوایت ومبتدی از منتہی ہمہ گفتہ اند فِی الْبِدَایَۃِ نُطْقٌ فِی نُطْقٍ وَفِی
النِّہَایَۃِ سُکُوْتٌ فِی سُکُوْتٍ مبتدی را زبان بود وگفت ومنتہی را نہ زبان بود ونہ گفت
ہمچنین ست ہزار دہستان کہ شب وروز بانگ کنند بیک درم خرند وباز کہ عمری بانگ
نکند بہزار دینارش متہمت کنند قطع وتہمت باز کس نداند گفت ✤ قیمت بلبلی بود واگہی
این تفاوت میان شان از چیست ✤ این کند کار وآن کند بانگے ✤ ہر چہ مبتدی را اثبات بود
منتہی را نفی بود ہر چہ جاہل را پندار بود عالم را بت وزنار بود حق سبحانہ وتعالی آن برادر را
بمریدی قبول گرداند وبصیرتی وعلمی ہادی تا الحق را از مبطل ومعرفت را از ضلالت ودروش
علما را از روش جہال ومذہب سنت وجماعت را از بدعت جدا کند وہر یک را بحق
المعرفت بشناسد وسلوک راہ راست کند ہر چند اندک بود بسیار گیرد ومنہ وفضلہ بالنبی
وآلہ الامجاد درہمہ احوال اعتماد بر حق کند ودل را از تفرقہ والتفات نگاہ دارد مردی نزدیک
حاتم اصم قدس اللہ روحہ آمد واورا گفت بچہ چیز روزگار مے گذاری کہ دخلی وخرجی
نداری گفت از خزانۂ حق آمرزگفت نان از آسمان بتو می آید گفت اگر زمین از آن وی

۱۲ چلیپا زنار آب یاں دفتر ایشاں ۱۲

بنودی از آسمان فرستادی آن مرد گفت شما مردمان را بچن بسته میکنید گفت هر آئینه زیرا که از آسمان جز سخن نیامد هست آن مرد گفت من با تو بحجت برنیایم ما تم گفت هر آئینه باطل باحق برنیاید آورده اند که مردی نزد بایزید شبلی علیه الرحمه آمد از قلت معاش و کثرت عیال شکایت کرد شبلی گفت بخانه باز رو و هر کرا روزی بر خدای نیست از خانه بیرون کن والسلام

مکتوب پنجاه و پنجم در صحبت قاضی	بسم الله الرحمن الرحیم	صدر الدین و تخلیص مسلم

برادر شمس الدین اطال الله عمره فی طاعته سلام و تحیت از کاتب حروف مطالعه کند بتقریر داند که صحبت قاضی صدر الدین اغنیمت شمرد و نشان سعادت تصور کند و شب و روز در تحصیل علم ملازمت نماید و قرار و آرام مغرب و خورش در گوشه کند که علم معاملت را یعنی مجاهدت در ضمن یاد گرفتن طهارت است هر نماز را بهیچ معاملتی ریائی نی علم بنود چنانکه هیچ نماز بی طهارت بنود از بنجاست که گفت ربانی علم برآمد عمل ماده و دین و دولت بدو شد آماده و کار بی علم بار و بر نبندد و تخم بی مغز هم بر نبندد و اگر کسی مثلا همه عمر مجاهدت و ریاضت بی علم کند هرگونه که هست گو باش چنان بود که مردی سالها بی وضو نماز کند و بی ایمان قرآن خواند اما بدانکه علم بر دو نوع ست علم کسبی ست که از استادان گیرند یا بمطالعه کتب ایشان بردارند و دیگر علم آنست که از درون سینه پدید آید و این نه دو گونه باشد یعنی آن بود که از درگاه بی نیازی بدلهای پیغامبران پیوندد و آنرا وحی گویند و یا در دلهای اولیا پیوندد و آنرا الهام گویند و دیگر آن بود که بواسطه سینه پیغامبران بسینه صدیقان رسد و بواسطه پیران بسینه مریدان رسد و اینست معنی آن حدیث که العلم فی صدور علمائی امتی یعنی چنانکه صدیقان خدایرا در آئینه دلهای پیغامبران بینند مریدان خدایرا در آئینه دلهای پیران بینند یعنی بشناسند و بدانند دین این بود و قطعه بر لوح دلت نقش اگر هیچ رود وقت یابد ز سر سینه بدانی بچون محو شد از لوح دلت حرف تمنا میران کمتر شدی محرم اسرار خدائی و آنکه در کلمات مشایخ است که مریدان خدایرا در آئینه دلهای پیران بینند آن بدین سبب که گفته شد نه دیگر آنکه هم مریدان خدایرا در آئینه دلهای پیران بینند و هم پیران خدایرا در آئینه دلهای مریدان بینند و این هم بر سبیل سعادت و نهایت چنانکه چهل سر بسر شقاوت و نهایت و همه نجات از علم آید و همه هلاکت از جهل و در جمله فروع و کرامات قدمی بعد از علم باید و در درگاه حکیم و بعذاب علیم جهل افتد چنانکه گفت انما یخشی الله من عباده العلماء نرد بان پایه به علم و عمل نه و در بارگاه علم جز سوی کسی پا منه و که الله ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور

ای من الجهل الی العلم و در بارگاه جبل جز کافر کسی قرار نگرفت که والذین کفروا اولیاءهم الطاغوت یخرجونهم من النور الی الظلمات ای من العلم الی الجهل پس چنانکه سوسن را از شقاوت و کفر باید گریخت از جبل جاهل نیز باید گریخت العاقل یکفیه و الاحمق عدوی آخر فتوی شرع هست چنانکه گریختن از جبل و جاهل واجب هست طلب کردن صحبت علما و علم فریضه هست علماء آخرت نه علماء دنیا و علم آخرت نه علم دنیا تا در غلط نفتید اینست که گفت مثنوی علم را چو نتوخوانی از بازی + آلت و ساز جاه از ان سازی + علم سوی در آله برد + نی سوی نفس و جاه بزد + پس مجاهده و ریاضت آنجا نرساند که صحبت یکروزه این طایفه رساند شعر مور بسلیمان هوس داشت که در کعبه رسد + دست در پای کبوتر زد و ناگاه رسید + چوب که را طبع ایستادگی و سکون هست چون او را صحبت و مجاورت با آب افتد بجریان آب و نیز جاری گردد همچنین مور را طبع این صفت نیست چون با کبوتر صحبت و مجاورت یافت به پریدن کبوتر مور نیز پریدن گیرد و جریان که صفت آبست طیران که صفت کبوتر هست چون کبوتر او را بکام صحبت صفت میگردد و بر نظیر این که گفته شد دیگر طبع آهن آنست که بر روی آب نتواند ایستاد و نتواند رفت اگرچه ذره بود چون او را بکشتی صحبت و مجاورت تعلق شد اگرچه یکمن و دومن بود بر روی آب تواند ایستاد و تواند رفت فضل صحبت را شرح صحبتها ازینجا بشناسند این دولت میسر شود و حالی صحبت قاضی صدر الدین چون خداوند تعالی روزی کرده هست آن برادر را بجائی لنست که غنیمت شمرد حق سبحانه و تعالی از ظلمت جهل بیرون آرد و بر کشائی علم منور گرداند و نیاز و بیچارگی پیش گیرد و از دعوی خواجگی دور باشد خواجه سهیل عبد الله تستری رحمة الله علیه گفت درین راه نظر کردم و بصر بصیرت تحقیق بگماشتم هیچ راهی بخداوند عزوجل نزدیکتر از نیاز ندیدم و هیچ حجابی قوی تر از دعوی نیافتم ای برادر براه ابلیس مرو نگر تا همه دعوی بینی و براه آدم فرو نگر تا آنهمه نیاز بینی ابلیس گفت چه گفت انا خیر منه تبرا از همه گردانیدند آدم چه گفت ربنا ظلمنا انفسنا مسجود ملائکش گردانیدند و بر تخت خلافتش بنشاندند آیینست نگر کما از نیازش ذره کم نشد همه بهشت بهشت عطا کردند افلاسش ذره نقصان نه پذیرفت گفت خداوندا آنکه میگوئی انی جاعل فی الارض خلیفه درست و راست ست و آن فضل تست اما حق ما این که ربنا ظلمنا انفسنا چه را بالبشت خلافت عطا تست اما داد و نهاد ما این ست که ربنا ظلمنا

انفسنا اگر فردا در بهشت روی و بگوشه چشم دلبازی نگری سخت بی همیت و در آدمیت قاصر باشی چیزی کی پدرت بدانند گندم خرمن چه گرامی کند ترا که خست آنجا نمی بهیت پدرم روضه رضوان بمن دهند گندم جو بمن نفروشند منکه شبم که جبار ابجو نفروشم پسرا

مکتوب پنجاه و ششم

بسم الله الرحمن الرحیم

ذکر در اول مرتبه مرید

برادر شمس الدین سلمه الله بداند که اول مرتبه از مراتب مرید راه شریعت ست چون بر شرایط شریعت مواظبت نماید و در محافظت حدود آن بکوشید و حق آن بتمامی گذارد و همت عالی دارد و به برکت گذاردن حق شریعت و ثمره علو همت طریقت بدو روی نماید و آن راه اول است چون حقوق طریقت بشرطها بگذارد و از عهده او بتمامی بیرون آید همت عالی دارد که گفته اند مرید بی همت هیچ جا نرسد از برکت آن حق سبحانه و تعالی فضلا و کرما پرده ها از پیش دل او بردارد و معنی حقیقت که مطلوب سالکان و مقصود طالبان صادق است بدو روی نماید چنانکه گفته اند

مثنوی

خیالیست این کی بی شرع و طریقت ✤ کشایندت همی او حقیقت ✤ طریقت بی لغت نیست و اصل ✤ حقیقت بی طریقت نیست حاصل ✤ بیکدیگر تعلق هر سه دارد ✤ کسی شان تفرقه کردن نیارد ✤ چون مرید صادق را اینمعنی روی نمود روی از همه بگرداند و در طلب آن کمر جد و اجتهاد بر میان جان بربندد اگر دنیا و آخرت هزار بار بپیش او آرند بگوشه چشم ننگرد و هر چه نام غیر بروی افتد بت و زنار خود تصور کند و کارهای صعب بروی آسان گردد و دشوارتر بر طبع آدمی جز بی تعلقی و بی چیزی و تنهائی نیست که این صفت مرده ست نه زنده پس این یکشبتن بنفس حاصل شود این جمله او را مطلوب گردد و اگر کسی را اینی که این مطلوب ندارد بدانکه این معنی او را روی ننموده ست و نظر او هنوز بطریقت نگشاده ست و جامه جمعیت هنوز بدو نداده اند نشان مرید صادق آن باشد که بی اسبابی و بی چیزی و تنهائی و درویشی اختیار کند و دران مفتخر و مباهی باشد و هر مرتبه که عالی تر و هر درجه که متعالی تر ست خواجه کائنات و خلاصه موجودات صلی الله علیه و آله و سلم دران فخر نکرد و مباهات ننموده بلکه تقصر و بصد زاری ابتهال از حضرت ذوالجلال خواست و گفت اللهم احیني مسكيناً و امتني مسكيناً و احشرني في زمرة المساكين آن چه طائفه باشند در عالم که محمد رسول الله

در حیات و ممات خود صحبت ایشان از خداوند عزوجل در خواهد نگر گفتی که در حیات و بعد ممات
ایشان را با من دارد ولت را جای نبردی تکلیف که گوید مرا در حیات و بعد ممات با ایشان
دارا ما گفته اند عالمها بگردند تا یک مریدی بیابند چنانکه شیخ ابوالقاسم گرگانی رحمة
الله علیه فرمودی که چندین سال هست تا میخواهم که مریدی یابم مرید ابلیس صفت باید که
بود تا از وی چیزی آید و خود را در فرمان با خود دیگر هست و در ارادت معشوق با خود دیگر
فرمان بیرون هست و ارادت درون اگر چنان بودی محمود ایاز را گفتی که برو خدمت دیگری
کن و او نرفتی خدا بودی آنکس که درین مقام فرمان برد نا پخته بود خدا تعالی فرمود وَسَارِعُوا
إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ تا پختگان و با سعادتان آنجا که فرموده بودند و دیدند عاشقان و
پختگان گفتند ما کجا رویم بیت سنگفته دگری کن سخنهای بنیائی ۞ گر تو دگری چو خویشتن
بنمائی ۞ بار خدایا طالبان تو از کجا بهشت قناعت کنند و عیان تو از کجا بدیگری فرو آیند
بیت گفتی که برو حدیث ما کن کوتاه ۞ ای نیست کجا رویم کجا دانم راه ۞ حکایت یعقوب
پیغامبر علیه السلام چون از کنعان بمصر می رفت بطلب یوسف می آمد و اگر نه نان گوشت و حلوا
بکنعان هم بود گفته ایشان هست در دنیا خوردن و آشامیدن و در آخرت خوردن آشامیدن
حاشا و کلا بیت در عالم جان آب عنب از خانه ما چو تو در هر دو جهان عاشق نانیم
بهشت مائده ایست نهاده در راه طالبان تا خود عاشقان بهشت کدامند و عاشقان ازو
کدامند اگر هزار بار باز گردد بود حوصله او را از روی قوت سوچه و پیشه هرگز نباشد قد
عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ لیکن مرید را در راه هزار هزار گونه خوف بود و هزار هزار نوع رجا
و هزار هزار نشیب و فراز و هزار هزار عقبات و گذار بچندین چیزش فرو گذارند و هزار
رنگش برآرند چون در سایهٔ پیری بود پخته و راه رفته و طبیب حاذق گشته در هر علتی مختلف
علاجی مختلف فرماید و در هر جنونی معجونی دیگر سازد این همه آسان بود و اگر بخودی خود
رود خطر عظیم بود لا دِينَ لِمَنْ لَا شَيْخَ لَهُ گفت مشایخ هست رضوان الله علیهم و این طایفه
گفته اند که مبتدی را که ارادت این کار پیدا آید باید که خواهد تا از مشرق یا از مغرب
بکعبه رود اگر بخودی خود رود هزار هزار سال برآید هیچ محال بود و خطر جان در میان آید

اما اگر خود را در پر کبوتر بند و یا در پر بازی نتوان پرید آسان شود کار مور چه همین است که خود را
در پر کبوتر بند و چون او بر بست او راه خود رفت راه کبوتر کار مرید است در بست راه خود رفت و راه کبوتر ماند بود
او خود بچند گاه بکعبه رساند بیت مور مسکین هوسی داشت که در کعبه رسد + دست در پای کبوتر زد و ناگاه رسید
همچنین پیر کبوتر مرید است و مرید چون مور ضعیف چون خود را بر پیر بند و راه خویش رفت
آن راه بیرست که مانده است گفته اند مریدی خدای را در جان پیر دیدن باشد که پیر آئینه مرید است
که در روی خدا را ببیند یعنی بداند و بشناسد ندیدن بچشم تا غلط نکند هر که در راه طریقت بر آن
پیر و مرید باشد پیر پیرا و هر کس که برخواست و مراد خود رود مرید مراد خود است نه مرید پیر گفته
مریدی پیر پرستی باشد مَنْ یُطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ و آن وقتی بود که اعتراض از
میان برخیزد بهر چه قول و فعل و حال و صفت پیر بیند اعتراض نکند و در تسلیم تصرفات پیر باشد
ظاهراً و باطناً و در حجت بر خود بر بندد و در حاجت بکشاید و قدمی بحکم خود نزند پس تصرف
و همت پیر ممکن است که مرید را بمنزل رساند و از پای گاه به پیشگاه آرد و از مریدی در رساند
پیری نشاندای برادر هر کرا نهاده اند آنیمه که شنیدی بهمه ساخته موجود است بی رنجی و مانعی
اما مادران بی دولتان را چون نصیب نباید همه مشکل و نایافت یکی را در باغ فضل تاج لطف
بر سر نهند یکی را در زندان عدل داغ قهر بر جگر نهند یکی را در نار جلال بگدازند یکی را بنور جمال نوازند
از خاک خوار شخصی در وجود آورده و لباس حسرت اناملش پوشیده نام ظلومی و جهولی در عالم
نشر کرده پس پیران هفصد هزار سال را باستقبال فرستاده دفتر سوده سجود خلاصهٔ اعمال و سر
احوال شما است بر سر دولت او نثار کنید ای برادر چون دریای رحمت حق موج کرامت و مغفرت
زند جمله زلات و معاصی نعدم و تلاشی گردد و همه عیب رنگ هنر گیرد زیرا که زلت و معصیت
لم یکن هست و رحمت لم یزل هست لم یکن با لم یزل کی برابر تواند شد او را باین خاک کار رحمت
هست و اگر نه این سیاه کلیم وجود ما و این ذره خاک ناپاک را کی زهره بود که قدم بر حاشیهٔ
بساط مالک الملک نهادی ای لباس ابائی در دی حدیث شیطان در روی مالیده در رحمت
روزگار پیش در منزلهٔ شهوات پیش مالیده ناگاه علی الفتوح رسول قبول وصول پدید
آمده گفته الحبیب یقرئک السلام و یقول لی معک کلامی و السلام

مکتوب پنجاه و هفتم در ذکر	بسم الله الرحمن الرحیم	اول مرتبه مرید بعبارتی دیگر

برادر اشرف بس الدین سلمه الله تعالی بداند که اول مرتبه از مراتب مرید شریعت است چون حق شریعت بتمامی بوسع و طاقت خویش بگذارد و بهمت عالی او را طریقت آورا دری نماید آن راه دل است چون حقوق طریقت تمامی بقدر وسع گذارد و بهمت عالی وارد پرده از پیش دل او بردارند و معنی حقیقه که راه جانست بدو بنمایند مشایخ طریقت رضوان الله علیهم در راه خداوند جل ذکره برای مریدان و سالکان راه بسبیل اجمال چهار منزل نهاده اند و گفته اند تا مرید رونده ازین چهار منزل نگذرد بمقصود نرسد منزل اول عالم ناسوت است منزل دوم عالم ملکوت است و منزل سوم عالم جبروت است و منزل چهارم عالم لاهوت است تا از عالم ناسوت نگذرد بعالم ملکوت نرسد و تا از عالم ملکوت نگذرد بعالم جبروت نرسد و تا از عالم جبروت نگذرد بعالم لاهوت نرسد و عالم لاهوت عالمی است بی نشان چون مرید آنجا رسد از خود رسید ناسوت عالم حیوانات را گویند و کار این منزل از حواس خمس است چنانکه خوردن و پوشیدن و دیدن و شنیدن و آنچه بدین ماند چون مرید ریاضت و مجاهدت ازین عالم بگذرد و این صفات را بگذارد مگر بقدر ضرورت بعالم ملکوت رسد و ملکوت عالم فرشتگان است و کار این منزل تسبیح و تهلیل و رکوع و سجود و قیام و قعود است چون ازین منزل بگذرد بنا دیدن این هنرها و این صفتها بعالم جبروت رسد و این عالم ارواح است و روح را کسی نشناسد الا ما شاء الله و حقیقت که گذرگاه اوست در عبارت نیاید و در اشارت نگنجد و کار این منزل چون محبت و شوق و ذوق و طلب و وجد و سکر است چون رونده ازین صفات مجرد شد بفنا خویش در عالم لاهوت رسید و ان الی ربک المنتهی و این عالم لامکان است

گفت نه بیانست بلکه گفت که گفت ربا عی
در دیده دیده دیده نهادند و آنرا زو
دیده غذا میدهند تا کودکی کمال افتادند از دیده و دیدنی کنون آزادند و بدین راه
سه مرتبه است شریعت و طریقت گفته اند مجموع آدمی سه چیز است نفس و دل و روح
هر سه راه نهادند نفس را شریعت و دل را طریقت و روح را حقیقت نفس از راه شریعت ان

عالم ناسوت بعالم ملکوت برآید و صفت دل گیرد و دل ازراه طریقت از عالم ملکوت بعالم جبروت
رسد و صفت روح گیرد و روح ازراه حقیقت بجذبهٔ یزدانی بذروهٔ سبحانی برآید کار بجائی
رسد که نفس دل شود و دل روح گردد و هر سه یک حکم گیرند ازینجا گوید مصراع عاشق و معشوق
و عشق هر سه بمعنی یکی است ✤ و این معنی را توحید مطلق خوانند گفته اند در رونده راه الله را سه
حال ست اول سلوک دوم وقوف سوم رجوع و این هر سه حال بی ارادت و مشیت خداوند
نیست اما بنده را در کار نمیباید بود و در انتظار می باید افزود او خود آن کند که خواست است
نه هلاک کس بیندیشد و نه نجات کس یکی در بادیه تشنگی جان میداد و میگفت چندین دریاها
آب و من تشنگی جان میدهم اعجب نمیدانند که هزار هزار صدیق را در بادیهٔ خون خوار آریم و بتیغ
مشیت خود همه را هلاک کنیم تا زاغی چند را از کله و دیدهٔ ایشان قوت سازیم و اگر معترضی
زبان اعتراض بر خوست ما بکشاید این مهر سیاست بر زبان او نهیم که لَا یُسْئَلُ عَمَّا یَفْعَلُ
زاغ زاغ ماند صدیق صدیق ما فضول در میان کیست پس هر که خواهد بروزگار بقایق این کار
برسد خدمت کفش مردان کردن او را چاره نیست تا او را در دلی جای سازند هیچکس از بند
هوا و ظلمت نفس نتواند گذشت الا ماشاء الله تا در سایهٔ پیر نخپته و راه رفته نباشد پیر آنجا
که علم او بود مرید را در خور او چیزی فرماید و بر حسب علت مرض مختلف علاج و دوا مختلف
سازد و تا آنگاه که لا الٰه الا الله در نهاد مرید رخت فرو نهد و آمد و شد شیاطین در باطن وی
منقطع شود همه جهان درین طلب اند که راه خداوند عزوجل بسر برند اما بقدر صفاء دل
هر کسی را علمی بود و بقدر وسع علم ایشان را طلبی و ارادتی بود و بقدر طلب و ارادت سلوکی
بود مریدان بلند بخت به پیران نخپته و راه رفته و صاحبدل شده راه یابند و بی دولتان
از شور بختی بدیشان راه نبرند ضرورت بمدبری و بی دولتی در نفس رونده همچو خودی
نمایند و گفته اند که پیران چون گرمی ارادت در دلهای مریدان به بینند همه این گویند
بیت گر هیچ شبی بیایم از وصل تو داد ✤ من بر لب تو چه بوسها وانم داد ✤ چون مرید
بلند بخت به پیران صاحب دولت رسند همه این گویند بیت از بخت بلند او فتاد مرتبهٔ
من ✤ ایزد داند که سخت شادم و تو من ✤ اکنون که از شور بختی و بی دولتی ما این نمیدانند

واز شقاوت واد بار خود محروم میماند بدین کنیم که نیة المؤمن خیر من عمله چون کسی را نیتی وارادتی درست بود لیکن بمراد خود نرسد از نانی چنانکه کسی را بیماری بود از حج وجهاد باز دارد و یا فقرش از صدقه باز دارد چون اینکس را نیت درست بود ضرورت در اجر برابر باشد با آن کسی که حج وجهاد کند وصدقه دهد این معنی در قرآن واخبار بسیار آمده است شب و روز دل بریان وچشم گریان باید داشت و در حسرت فوت این حدیث باید سوخت انشاء الله تعالی نیت وارادت درست گردد که اعتبار نه بمجرد عمل راست اینجا مرد راست بسا کسان که در خانه خفته اند مر ایشان را ثواب مجاهدات می نویسند و بسا کسانیکه کشته شوند در صف کفار واو را از ان هیچ نصیب نه فتوی شرع آنست که لا یغزو شهد اذا قیل اصحاب الفرس ودب قتیل بین الصفین الله اعلم بنیته درین راه هیچ چیز مشنو تراز اندوه مشنو که بمیرد ان الله یحب کل قلب حزین در قصه شنیده که چون منبر نهادند حنانه از در فراق حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بنالید فرمان آمد که حنانه را کنار گیر که نالهٔ رنجوران ومهجوران درین راه قدری دارد فضل بی علت یکی را می نوازد و عدل بعلت دیگری را می گدازد و عمر در تجانه مقبول و عبد الله ابی کعب در مسجد مخذول رحمت بر جانش باد که گفت بیت آنرا که همی سوزی میدانی ساخت ✽ وانرا که همی سازی میدانی سوخت ✽ ای برادر مراد تو را کار باجباری و قهاری افتاده است که اگر هشت بهشت را عین دوزخ گرداند و دوزخ را عین بهشت واز کعبه کلیسا برآرد واز قبله کعبه سازد در قدرت او هر دو یکی است هیچ زهره نمانده است که آب نشده است و خوف آنست که دمبدم و لحظه بلحظه میلرزی و می ترسی نباید که دست بی علت از پردهٔ غیب پیدا شود قهریست اورا بی علت و لطفی است اورا بی علت از لطف آلوده طلب تا ما آب مغفرت بشوید تا پاکی لطف از دل پیدا آید قهرش پاکی طلبد تا رویش بد و هجران سیاه کند تا پاکی سلطان قهر از اسباب ظاهر گردد گاه از زیر دامن شقی نبی بیرون آرد و گاه از زیر دامن نبی شقی پیدا آرد گاه سگی را در صف اولیا نشاند و گاه ولی را در طویلهٔ سگان بندد و لیکن چون او رد خواهد کرد بهیچ چیز قبول نکند و چون قبول خواهد کرد بهیچ چیز رد نکند پس باید که پیش از انکه ندا در

ملک الموت مستولی روبان کنی پیش از انکه مضطر شوند باید که خود با ختیار غربت کنی را گر بصفر و ستدی
چه محسوب بود یوسف پیغامبر علیه السلام را چون در چاه افکندند نگفت تو فنی و چون در بازار
بفروختند نگفت تو فنی و چون بهژده درم قلب فروختند نگفت تو فنی و چون زندان کردند نگفت
تو فنی و چون ملک مصر خالص شد و دولت نظام گرفت گفت تو فنی مسلما و السلام

مکتوب پنجاه و هشتم — بسم الله الرحمن الرحیم — در احوال مسلمانی

برادر اشعر بس الدین زینه الله بالاحوال الشریفة بداند که احوال مسلمانی جداست اوصاف
بشریت جداست تا اوصاف بشریت مغلوب و خلاص نگردد احوال مسلمانی باول الفت نگیرد
مجموع آن اوصاف را بزبان اهل تحقیق نفس گویند نفس اماره که شنیدهٔ اینست و آن بنیت
و قالب که از اعضا و مفاصل می بینی از و هیچ آفت نیست بلکه او مرکبی است که بار احکام
دین میکشد ترا فرموده است که ما از درگاه قدرت خویش ترا مرکبی فرستادیم پای در رکاب
در آر و براه دین در آی تا راست میرود ترا بروی کاری نیست او مرکب و متحمل احکام
ماست او را رنجی مرسان باز چون قصد کند که از جادهٔ دین پای بیرون نهد تازیانه از نجا
بر و فرود گذار تا براه باز آید حد قالب اینست که اگر کسی سر سوزنی بعضوی از اعضاء
خویش فرو برد و گوید که من بنفس اقتدا میکنم در درگاه خدای عزوجل عاصی باشد بیشتر جهال را
این غلط افتاده است و بحق خویش این را کاری پندارند زنهار از حد شرع و علم
تجاوز نکنی که او مرکب عزیز است و قابل بار امانت حق است بار عهد حق جز بدو نتوان نهاد
و بر سنده عبودیت جز بواسطهٔ او کمر نتوان بست و گرد رنج او نباید گشت این نفس که
ستوجب قمع شهوت و مستحق قهر است آن خواست که از اوصاف بشریت بنعت تمرد
بر دین تو حمله آرد و خواهد که دولت گاه سلامت بر تو زیر و زبر کند و درگاه آفت بر تو
بکشاید آن خواست را قهر نمودن و باطن خویش را از فساد او نگاهداشتن و ظاهر را از
بلا و او صیانت کردن فرض عین است کسی که لذت ازان یابد که خواست خویش را
متابعت کند گو حدیث اسلام بکن و خویشتن را بدعوی امتی بر پیغامبر سبند حضرت

خداوند بصیرت دست از دشمن ندارد وَاللّٰهُ یَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وپیغامبر سید معصوم است
است خود را نیکو بشناسد کہ مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ فلیس منا ای فی دیننا مثنوی الا ای سر نفاست
در نہاده ✤ بدنیا رین خود بر باد داده ✤ ترا اندوه نان وجامه تا کی ✤ ترا از ننگ نام عامه تا کی
چرا مغرور جاه و کوشتی ✤ تو دیوانه شدی کا لبو گشتی ✤ چو زین گلخن بدان گلشن رسیدی ✤ ببین
انکار کین گلخن ندیدی ✤ لشکر ہمہ عالم دو صف اند جند اللہ و جند ابلیس تو نیکو نگر تا از کدام
خیلی سر و راہ و رین عالم است و دیر است تا خلق قدم در حکم این آیت نہاده اند فَرِیْقٌ فِی الْجَنَّةِ
وَفَرِیْقٌ فِی السَّعِیْرِ ولیکن نظہور در قیامت خواہد بود اما راہ بہشت و دوزخ دیر است کہ
پیش خلق در نہاده اند و ایشان میروند قیامت وعده گاه رسیدن بہشت و دوزخ است
اما راه رفتن درین عالم است آنکس کہ درین عالم راه دوزخ رفته است اگر خواہد بقیامت کہ راہ
بہشت دود نگذارندش و بقید خلود مقید کنند و تا زیانۂ حسرت ابد بر دل و دیده او زنند
سر این است کہ گفت بیت یکی را خواه تا در ره نمانی ✤ فلک و باش تا در چه نمانی ✤ دو گیتی را
جوید ہر کہ مرد است ✤ یکی را جوید او کین ہر دو کرد است ✤ بہشت آدم بدو گندم بداد است
نوالش با نوشش اگر کارت فتاد است ✤ ای برادر گفتۂ محققانست کہ خلق امروز ارزانی اند
این سرای غافل اند کہ اگر یک روز خاک این سرای خلقت خویش را بر تو کشف کنند و با تو الفت
گیرند عزیز تر و جلیل تر از ان باشد کہ ہشت بہشت پیش تو کمر خدمت بندد و قدر این سرای
اہل تفرقه و غفلت باخر دانند ولیکن کار از دست رفته بود و حسرت و مصیبت پیش مانده مثنوی
زند انگشت و دیده بر کند زود ✤ بخواری دیده بر ره افگند زود ✤ اسیری را بصد درد و ندامت
بدوزخ میبرند اندر قیامت ✤ چنین گوید کہ از دیده چه مقصود ✤ نخواہم دید بی دیدار معبود ✤
واز حضرت رب العزت این خطاب می آید کہ بدان دل بندید کہ ہرگز آن دولت را باز نیابید تا
کہ روزگار را ضایع گذرانید ہر روز نیچ بار فرمانیان حضرت ما علی رؤس الاشہاد با این جنایت
شما را بدرگاه می خواند کہ حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ ہرگز این ندا نشنوید و
ہرگز این دولت پیش نیاید درہای عبادت بر شما بستیم اگر بپری ہفت آسمان و ہفت زمین
خون ازدیده بیارید در آرزوی آنکه یکبار دستوری یابید تا رکوعی و سجودی تواند کرد ہرگز

آن دولت نیابید و تا ابد الآباد نه بینید ذهبت الدنیا و بقیت الاعمال فی اعناقکم
دنیا بگذشت بر کارهای دنیا در گردن شما ماند یکی از عارفان گفته است کسی که تا بهشت او را
برشوت و عده نکنی بطاعت خداوند نیاید و تا بسیاست هفت درک دوزخ او را تهدید نکنی از
معصیت دامن پاک نکند نشان آنست که سلطان توحید بالفطره دل او هنوز عقد محبت
نه بسته است اگر رضوانرا با هشت بهشت بدر سرای تو فرستند نی المثل و ترا مخیر کنند و گویند
خواه دو رکعت نماز با شرائط و آداب بگذار خواه بی حساب بهشت در آ حق توحید بر تو آن بود که
نماز اختیار کنی تا نه از سنت بهشت نهی کرده باشد صاحب همتی گفته است رباعی گوهر عشق
توحید در کان ماست ✽ بار بلا ها دو بر جان ماست ✽ نام تو خود مونس جان ماست ✽ ذکر تو آیات
ارکان ماست ✽ عقل چو شد بنده درگاه تو ✽ شاه جهان خادم دربان ماست این دولت که قسمت الصلوة بینی و بین عبدی
نصفین نصفها لی و نصفها لعبدی در شب کجا یابی جز در حضرت نماز ترا این دولت میسر نشود چه دولت
نمی باید آب و گل را بر ترا زین که نصفها لی و نصفها لعبدی هر چه ثنا و مدحت ست مارا ست
و هر چه نیاز و حاجت عرضه کرد نیست حق است چون حق ما بجا آوردی و بخضوع و خشوع بگذاردی
انچه موعود دعا و تضرعست ما ترا نقد کنیم اگر قدر عزت نماز نشناخته بودی طمع بهشت ندا شتی
و اگر بر کبائر مصر اکتجا زبر نشسته بودی ترا زسیاست دوزخ تراخبر نبودی نا زبهشت و خشم دوزخ
در بحر این فتوی مصطفی صلی الله علیه وسلم کجا پدید آید که ان احدکم اذا دخل فی الصلوة
فانه یناجی ربه و ربه بینه و بین القبلة خواجگی همه عقلها را آتش در باید زد و ادراک
و حواس بشریت را پی باید کرد تا بسر کوی معنی این حدیث توانی رسید که ربه بینه و بین القبلة
این حدیث در صحیح بخاریست ندر دفتر مذکران و این فتوی موجودست بدین لفظ که من
اتی مسجدا فهو زائر الله و حق علی المزور ان یکرم زائره هرگز همچکس در راه ماند
بیند بصدق بر نگرفت الا ما او را بعطائی و اجری الکرام کردیم و لیکن کسی را خود با ما برگ داد
نستند نیست آنکس که بوقت نماز در بار بینی تعویق دار که از خواری که هست او را بار
ماده اند باز درگاه نمازش برانده اند ای برادر حیات پیشینیان بدین بود و حیات ما بلعب
لهوست فردا قیامت هر یکی از ان صدیقان بهزار عالم بر آید و صد هزار چون ما بهلاک گ

وگاهی برنیاید همه بیداران ماتم دین ما میدارند و ما را اینمه گرفته که چه خوریم و چه پوشیم بنای
بطال پر از غفلت بهیری فردا قیامت مرد ار پر از حسرت برخیزی بیت ازین کافر
که ما را دل نهاد است ✤ مسلمان در جهان کمتر فتاد است ✤ آورده اند که روز عید شبلی رحمة الله علیه را
دیدند جامهٔ سیاه پوشیده بود و نوحه میکرد گفتند امروز روز عید است تو این چه جامه است
و این چه حال است گفت عالمی را می بینم امروز جامها نو پوشیده و تماشا میکنند و یکی را
از خدا خبر نه من امروز تعزیت حسرت الیشان میدارم و بر بیخبری ایشان نوحه میکنم ای برادر با بیخبر
خو گرفته و بخدا شناسی را بر خود بسته و بهوا پرستی و عبادت پرستی قناعت کرده عمر عزیز را باد
بر داده و دیگر روز از عمر تو نصیب تو نیامده و با همه بد عهدی ها در ساخته و با همه معصیتها الفت گرفته
اعتقاد آن کن تا قبل از عشق این طاغوت نفس را از پشت باز نکنی لباس ملیت دین نو نپوشند
و تا این نفس هوا پرور ده را بشمنی نگیری دین بدست نروی بتو ننماید و تا انبازی که با شیطان
داری بد انکنی جمال لا الٰه الا الله نه بینی و تا از جانب دنیا مجانبت نکنی بر سر کوی صدیقان راه نیابی
مثنوی چو ابراهیم بت را بر زمین زن ✤ نفس از لا احب الآفلین زن ✤ ورین ره صد هزاران
سر چو گویست ✤ چه جای کار و بار گفت گویست ✤ برای عاشقان ورنه قدم تو ✤ چه باشی از سگے
در راه کم تو بهای برادر آنکه ترا مسجود ملک کرده است و محسود فلک گردانیده است کاری
عظیم است هر آئینه در وجود خاکی مکدر معنی منور و مقدس است که اسرار ملکی و اوهام بشری از
دریافت آن معنی عاجز و قاصر اند چون شعاع اینمعنی طلوع نماید ملک حیران شود و فلک سرگردان
بود اورا تواضع و این انخاشع از لوازمات بود یا از واجبات باشد خواجه عطار رحمة الله علیه اشارت
کرده است رباعی فرشته گر بیند جوهر تو ✤ دگر نه سجده آرد بر در تو ✤ نه مسجود ملایک
جوهر است ✤ نه تاجی از خلافت بر سر تست ✤ خلیفه زاده گلخن ها کن ✤ به گلشن شو گدا طبعی ها کن
بصر اندر برای تست شاهی ✤ تو چون یوسف چرا در قعر چاهی ✤ منه بدأوا الیه یعود سر این معنی
است نزدیک آنکس که اهل معنی است چون بدایت تو از دست نیامده و چون نهایت تو
بدست نخواهی رفت لا الٰه الا الله مدار عالم نامتناهی چیزی منفصل نگردد و با غیر متصل نگردد
چون بدایت از دست هر آئنه نهایت بدست پس ذکر انفصال و اتصال آمدن در فتن

مجاز نست و این قصه بس دراز نست اینجا شرط اختصار نست خواجه عطار رحمة الله علیه گوید میشنوی
درین اندیشه بودم سالها من ۞ بسی معلوم کردم حالها من ۞ همه گر پس روم گر پیشوایند ۞ درین حیرت
برابر مینمایند ۞ کسی گم نه از سر آلهی ۞ اسیر نیم از نمه تا بماهی ۞ بسی سر گشته این آستانم ۞ ندیدم از همه عمری
تا نیستم ۞ مگر این راز اینجا گفتنی نیست ۞ در اسرار اینجا سفتنی نیست ۞ والسلام

مکتوب پنجاه و نهم | بسم الله الرحمن الرحیم | در اخلاق حمیده

برادر اعز شمس الدین شرفه الله تعالی بالاخلاق المحمودة بداند که اخلاق نیکو باول فطرت
بآدم دادند علیه السلام و از آدم علیه السلام میراث رسیده است با نبیا و رسل همچنین تا اسمعیل
و سلطان اولیا صلی الله علیه وسلم رسیده و از وی بامت رسیده چنانچه همه اخلاق مذمومه بوقت قسمت
با بلیس دادند و از و بتکبران و تمردان رسیده است که آمت وی اند پس هر که بمتابعت شرع
راسخ تر نیکو خوی تر و هر که نیکو خوی تر بر درگاه خداوند عزیز تر چون خلق نیکو میراث آدم
است و تحفه خداوند عالم است که بدو داده است لابد هیچ پیرایه و زینت نباشد مومن را
نیکو تر از خلق نیک و اصل خلق نیکو امتثال فرمان خداوند است و متابعت شرع رسول وی
که حرکات و اعمال سید کائنات صلی الله علیه وسلم همه پسندیده بوده است و هر که متابعت وی ارد باید که در
چنان زندگانی کند که او کرده است پس باید که در حق خویش و بیگانه و دور و نزدیک نیکوخوی
باشد و مزاج بد نکند تا مروت فاسد نگردد و بدخوی نکند تا عیش منغص نگردد و پیوسته
تازه روی و گرم سخن باشد بهر که رسد بسلام اند کند که بهتر عالم را باصحابه از کمال خلق نیکو گر
در روزی صد بار ملاقات افتادی باید که بسلام کردندی و بدانچه دارد سخاوت کند که
با حضرت رسالت در دنیاری و شبی صحبت نکرده است اگر چیزی فاضل مانده بود
کسی نیافتی که آن بوی دادی و در حجرهٔ مبارک نرفتی تا بکسی ندادی و بزبان عیبت و فحش
و در وغ گفتن بدو از تکلف کردن و در کار ها احتراز کند که از نیکو خوی بی تکلفی است و همه احوال
و اعمال و مقال اقوال جانب حق نگاه دارد و خوردن و خفتن و پوشیدن و گفتن مقصود
گرداند بمتابعت شرع و در همه احوال عالی همت باشد و نود انجه ست و حقارت و ضع بود

نکند واز شبهات مهالک دوری گزیند و بکوشد تا در همه احوال با خلاق مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم
اقتدا کند چندانکه تواند و با اخلاق مذمومه احتراز کند و از خود دفع کند چندانکه تواند تا نسبت
او شیطان متصل نگردد و انگاه مانند شیاطین الورہ نعل مخبث القول نگردد و منقول ست از
حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم بپوند با کسی که از تو ببرد و عفو کن از کسی که بر تو ظلم کند و بده کسے
که ترا ندهد و او را فرمان بود که دعوت کند خلق را براه خداوند خویش بحکمت و به پند نیکو
و گفت و شنید کند بدانچه نیکوتر ست و چون موسی را با هارون علیهما السلام بدعوت
فرعون فرستادند گفت فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا با وی سخن نرم گویید انس مالک رضی اللہ عنہ روایت
میکند که من ده سال خادمی مهتر عالم کردم هرگز در هیچ کاری مرا نگفت که بد کردی یا چرا
کردی چون کار نیکو کردمی دعا کردی چون چیزی ناخوش کردمی گفتی وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ
قَدَرًا مَقْدُورًا و گفت علف ستور خود راست کردی و بدست خویش جامهٔ پاره
دوختی و پیوند نهادی و در خانه با خادمان بهم کاری کردی و چون دوال نعلین شکسته خود
راست کردی خانه بروفتی و چراغ برافروختی و هرگز او را بنادانی کاری فرمودی تمرد
نکردی و اگر بیگانه ویرا نجه نمودی جفا نکردی و هرگز طعن و لعن و دشنام و نخش بر زبان او نرفتی
همیشه با تبسم بودی نه بنده و غفلت و هر که رسیدی از مسلمانان ابتدا بسلام کردی و
با صحابه چنان شستی که یکی از ایشان و همه را بکنیت خواندی سبب اکرام ایشان را و اگر کسے
را کنیت نبودی کنیت کردی و اگر کسی از صحابه یا دیگری ویرا نخواندی گفتی لَبَّيْكَ اگر بکودکان
بگذشتے بر ایشان سلام کردی و پیوسته عیب سلمان پوشیدی چنانکه آن در زر اگفت آفرین
قل ها درزی کردی بگونی و حق عیال و فرزندان و موالی بتسویه شرع نگاه داشتے و برای علاج
[illegible] و طعن نخل کردی هرگز بهیچ سایلی را رد نکردی اگر موجود بودی دادی اگر نه
[illegible] شاء اللہ تعالی بدهم و هرگز بهیچکس چشم نراندی برای خویش و در دین عیب ندانست
و با صحابه نشستی و سکوتی نکردی و یاران را بوقت درماندگی دست گرفتی و اگر ساعتے
ندیدی اطلب فتی در خانه چون خادم مانده شدی نیابت داشتی و از بازار طعام آوردی
و در عرست آنرا دو بنده را اجابت کردی و هدیه قبول نمودی اگرچه قطره و جرعه شیر بودی

ویارانی از خرگوش و هرچه مباح پیش آورندی بخوردی و هرگز هیچ خوردنی را عیب نکردی
و آنچه یافتی از مباح پوشیدی وقتی گلیم وقتی برد یمانی وقتی صوف وقتی جامهٔ سپید
و سوار شدی بر هرچه میسر شدی وقتی بر اسب وقتی بر استر وقتی بر خر وقتی پیاده و تنی
پای برهنه و تنی بی ردا و تنی بی دستار و کلاه چنانکه اتفاق افتادی و بر بوریائی خفتی
که بران هیچ بستر نبودی و هیچکس از بنده و آزاد و غلام و کنیزک بحاجت خود او را نخواند
که اجابت نکردی در کار وی و اگر کسی بحاجتی آمدی وی در نماز بودی سبک نماز تمام کردی
و روی بدو آوردی و حاجت وی برآوردی باز در نماز شروع کردی و هرگز به بودی
در آمدی و ترا اکرام کردی تا بودی که ردای مبارک خویش بگستردندی و گفتی برین بنشین و بودی که
بالشتی که زیر وی بودی بدو دادی و گفتی برین بنشین و اگر او نشست داشتی سوگند دادی که
برین بنشین و در پیش حسن و حسین رضی الله عنهما مرکب شدی و ایشان بر پشت مبارک آنحضرت صلی الله علیه وسلم سوار
شدندی و گفتندی ای مرکب ما اینجا بیا و آنجا برو و همچنین بر وی میرفتند و آنچنان کردی و این جمله ابو سعید خدری
علیه الرحمه روایت کرده است و در کتب صحاح منقولست و این جمله اخلاق او بود که گفته شد
و صد هزار چندین تا گفته اند اگر هیچ معجزهٔ دیگر نبودی این اخلاق حمیده و اوصاف پسندیده وی
شاهد پسندیده بودی بر حقی وی چنانکه چندین مدعیان و منکران بودند که بمجرد دعوی گفتندی
که لَیْسَ هٰذَا وَجْهُ الْکَذَّابِیْنَ این روی دروغ گویان نیست و در حال ایمان آوردندی
و اسلام قبول کردندی بی معجزه و حجتی و این اخلاق ست که در طریقت شعار اولیا و اقوام
گشته است که در همه احوال اقتدا بشریعت دارند و اخلاق خویش را بر محک سنت امتحان
کنند و هر که در شریعت محقق نباشد و را از طریقت هیچ فایده نبود و اصل این اخلاق بر تغییر
و معرفت است هر که بجمالت غرور خویش مقید کرد و بتطهیر این اخلاق نرسید پس باید
باید که به بصیرت این در حق طلب کند و بدین اخلاق بنوعی متخلی شود و آنچه بفیض خداوند عزوجل
حاصل باشد نگاهدارد و آنچه نباشد بمجد و ریاضت و بجدیت این طائفه و صحبت این گروه
حاصل کند که بیشتر احوال اخلاق اکتسابی است و آدمی در محل اختیار ماموریست بکسب آن
بر او نفس انسان آئینه ایست چون تربیت یابد و بکمال خود رسد و از رنگ صفات

انسانیت پاک گردد تا بحدی که صفات جلال و جمال خداوند تعالی در خود مشاهده کند پس خود را شناسد که او کیست و او را از بهر چه آفریده اند چنانکه عارفی بر این معنی اشارت کرده است بیت ای نسخه نامه الٰهی که توئی ✤ وی آینه جمال شاهی که توئی ✤ بیرون ز تو نیست هر چه در عالم هست ✤ در خود طلب هر آنچه خواهی که توئی ✤ و این جز بواسطه سلوک بر جاده شریعت و طریقت و حقیقت دست ندهد باید کوشید که نتوان دانست که تفضل این دولت از کدام کلید گشاده گردد و یا کدام صاحب سعادت را این دولت نهاده اند زیرا که مملکت جاودانی بهر شهریاری ندهند و کلاه عزت بر سر هر نهند چنانکه گفته اند بیت ملک طلبش هر سلیمان ندهند ✤ منشور عشق بهر دل جان ندهند ✤ خدای عزوجل را هشتاد هزار عالم است این جمله از نیستی بهستی فارغ اند قرطی و نصیبی ندارند الا آدمی که این کرامت بهیچ نوع از انواع موجودات دیگر را نداده اند از بنجاست که گفته اند گفت بیت پناهی بلندی و پستی توئی ✤ همه نیستند انچه هستی توئی ✤ والسلام

مکتوب شصتم	بسم الله الرحمن الرحیم	در تفکر

برادر اعز شمس الدین اکرمه الله تعالی بداند که تفکر را سید عالم صلی الله علیه وسلم بر سبیل ترغیب بر افعال آدمی گفته تَفَکَّرُوا فِی آلَاءِ اللّٰهِ وَلَا تَتَفَکَّرُوا فِی ذَاتِ اللّٰهِ هر که در خداوند تفکر کند زود بود که در کفر افتد بجهت آنکه مرجع تفکر محصور و محدود باید تا تفکر را در وی راه بود و ذات و صفات خداوند عزوجل از حد و حصر منزه است از احاطت علوم و عقول پاک پس تفکر در آفرینش باید کردن تا تغیر بعضی و ثبات بعضی باز بینند تلون و تمکن آفریدها در مراتب وجود بشناسد و از بنجا او را معرفت بخالق حاصل شود پس طالب را باید تا چون از عهده اعمال ظاهر بیرون می آید و پیوسته با وراد قیام میکند و داد سنن میدهد و حق فرائض میگذارد و وقتی تفکر نیز کند در احوال آفرینش عالم و باز بیند که صانع را در این صنعت بنگرد از حکمت هست و آن تفکر که در عالم خواهد کردن در نفس دوام تن خویش کند و مراتب خود را که از اول آفرینش بوده است تا بوقت الفراغ تفکر کند و اطوار خود را مطالعه کند و در تفکر جاده شریعت باشد و از علم و عمل سرمایه سازد تا در راه تعطیل و تشبیه توقف و تردد و مانند این منقطع نگردد و سرمایه طلب بسبب وزیان نکند تا مگر بدین

تفکر گنج بصیرت حاصل کند و تخم معرفت بدست آرد هر چه المیان السماء و الماء دراز بواسطهٔ عمل و عبادت بدست آرند تفکر راست باندک مدت بدست آرد چنانکه رسول علیه السلام اشارت کرده است که تفکر ساعة خیر من عبادة ستین سنة یک ساعت تفکر بهتر از شصت سالهٔ عبادت است و آن تفکر در دین و احوال آخرتش فایده چیستن از حکمت صنعت ست چنین تفکر با شصت سال عمل برابر باشد و گفته اند خداوند تعالی هر کجا که در قرآن بمید تفکر کردن فرموده است مراد از آن نفس تفکر ست و فایده از ان بینش عبرت و بصیرت است زیرا که چشم آدمی کمال صنعت آسمان و زمین بتمامی ادراک نتواند کرد پس نظر کردن در چیزی که ادراک او تمامی نخواهد بودن فایده ندهد و خدا تعالی بکار بیفایده فرمان ندهد و حقایق مصنوعات جز ارباب بصیرت نتوانند دید چنانکه مرئیات ظاهر جز اهل بصر نتوانند دید هر که بینا شد هیچ چیز را چنان بیند که هست و عشوها بر و بسته گردد و همچنانکه در دیدن ارباب ظاهر در بصر متفاوت اند بعضی ضعیف اند و بعضی قوی و بعضی سریع الادراک و بعضی بطی الادراک ارباب قلوب نیز در بصیرت متفاوت اند بعضی تا آسمان بینند و بعضی تا بعرش بینند و بعضی را لوح و قلم دریابند کند بعضی را بصیرت کامل و سیع افتد از جملهٔ مخلوقات بگذرد و خالق را بیند و تفاوت اهل و اختلاف مذهب و عقاید را یک اصل بزرگ اینست الغرض فایدهٔ تفکر نکشر علوم ست و کسب کردن معرفتها که نبوده باشد چون علم و معرفت در دل حاصل شد حال دل بگردد و چون حال دل بگردد اعمال جوارح نیز بگردد و در گردش افتند و چون در گردش افتاد و در گردش افتند و چون در رویش افتاد در کشش افتند و چون در کشش افتاد بیک چشم بر زدن بدایت حق جای برسد که بمجاهده و اعمال جن و انس آنجا نرسیدی و ثمرهٔ فکرت علمها و حالهاست بی نهایت که در حصر و عد نیاید برای اینست که اگر مریدی خواهد که از انواع مجاری فکرت در شمار آرد و بداند که تفکر در چها باشد نتواند زیرا که مجاری فکرت بی شمار ست و ثمرهٔ آن بیحد و حصر و حکایات از مشائخ رضوان الله علیهم در تفکر بسیار ست عبد الله مبارک بفضیل بن عیاض رضی الله عنه در تفکر مانده گفت تا کجا رسیده گفت تا صراط خواجه بشر رحمه الله عنه را می میرفت در اثنا آن بنشست و گلیم در کشید و گریستن گرفت گفتند چه رسید گفت در رفتن عمر و اندکی عمل

هر جا که در قرآن امر بتفکر است مراد از آن تفکر در صنعت است

فایدهٔ تفکر و بصیرت

اختلاف و تفاوت در ادراک و بصیرت

تفکر کردم خواجه داؤد طائی رحمة الله علیه شبی در مهتاب بام خود در ملکوت آسمان تفکر کرد بگریست تا در سرای همسایه افتاد صاحب سرای از فراش خود برخاست برجست پنداشت که دزد است چون او را دید گفت ترا کسی انداخت گفت با فتادن مرا علم نبود محمد واسع رحمة الله علیه گفت که مردی از اهل بصره پرسید از وفات ابوذر رضی الله عنه برادر او رفت و از عبادت او پرسید گفت همه روز در گوشه خانه بودی و تفکر کردی خواجه فضیل عیاض رضی الله عنه گفت فکرت آئینه ایست که نیکیها و بدیها را تو بتو نماید حواریان عیسی علیه السلام را پرسیدند که امروز مثل تو در زمین هست گفت آری هر که سخن او ذکر هست و خاموشی او فکر و نظر او عبرت مثل منست ابن عباس رضی الله عنه گفت دو رکعت در تفکر به از قیام شبی بیدل و در حقیقت تفکر سخن بسیار است در مکتوب این قدر بس باشد حق تعالی ما را مدد کناد تا تفکر دران کنیم که شاید و طریق تفکر بصواب ما آسان گرداناد بمنه و فضله انه هو المیسر و المعین و اگر نخواهی و نمی یابی دل تنگ مشو که رنج الفت نموده هست ادعونی استجب لکم دعا و ادعا موسی نه و اخلاص و ای اخلاص موسی نه و اشتیاق و ای اشتیاق موسی و خطاب ان تو تی اهلا ذا قصا اه خبار ای ابر موسی و زر طلب جواب این که آنطلب ردّ و الطریق سدّ بیت تدبیر کند بنده و تقدیر داند تدبیر تقدیر خداوند چه داند بیت بسیار حوالتم که نهم سر بر آستانت من خود نهاده ام ولی چه کنم چون خدا نخواهست و گر وهی روی از راه گردانیده و در شهوت و غفلت قدم زده و از عجب نداند این که والله یدعوا الی دار السلام بیت از صومعه براند و بیگانه خواندش و ز تبکده بیار دز گوید که آشناست یکی را دیدند در بادیه بی زاد و راحله سید و پرسیدند که بر توجه نیست گفت هیچ نیست که دانسته ام ولیکن ز خانه شستن نمیگذارند و کودکی از مکتب گریخته بود معلم کودکان را دیگر فرستاده بود تا بگرداند پیش می برد تا بمکتب پیری آنجا رسید و خوش گشت گفت که بقهرش می برد تا صفات خویش بیاموزاند عزیزان را جگر پاره شد عقلها و دیدها خیره گشت و جانها بلب رسید سابقه رانده چنانکه خواسته قاضی نهاده چنانکه دانسته بیت امروز بهانه در انداخته اند فردا همه آن کنند که دل خواسته اند والسلام

مکتوب شصت و یکم	بسم الله الرحمن الرحیم	در تجرید و تفرید

برادر شمس الدین شرفه الله بداند اول این کار که روزبازار طالبان است روزه صادق است تجرید و تفرید است تجریده بود آنکه هر چه امروز در پای ازان آزاد بیرون آید چیست آنکه در بند فردا نباشی چنانکه گفته اند بیت امروز پری و دی مرو فردا + سر چار یکی بود تو فردا + دوم خلوت ظاهر و باطن است خلوت ظاهر هر چه بود آنکه خویش را اندر دیر و بدیوار آری تا آنگاه که بر درش جان بسپاری و خلوت باطن چیست آنکه اندیشه اغیار از دل بشوئی و غبار دنیا و آخرت بروبی سوم آنکه یک کرویک قدم شوی تا ایثار گیری و اندیشهٔ غیری بر خود حرام شمری چهارم کم گفتن و کم خوردن و کم خفتن پیشه کنی کز این سه در دست مر نفس اماره را بسیار گفتن از ذکر مشغول کند و بسیار خفتن از فکر مرد را کند و بسیار خوردن گرانی آرد از کار و بار باز دارد و دائم الوضو باشی که طهارت ظاهر اشارت است بر طهارت باطن چنانکه درویشی را پرسیدند که طهارت چیست فرمود که طهارت السر چنانکه طهارت ظاهر دائم می باید طهارت باطن هم و آن را که از طهارت ظاهر مجرد چه کشاید تا بروزگار جذبه از ضربات حق که گفته اند جذبة من جذبات الحق توازی عمل الثقلین ترا برد آرد و جای رساند که مجاهدات و معاملات جن و انس اگر تنها ترا بود نتواند رسانید این کار در گفتار نیک آسانست و در رفتار عظیم دشوار که رفتار این راه نه بامنی و اکنان است بلکه بدل و جانست و دان جان نه در فرمانست اما ارباب همت و عاشقان صادق را چنان است که مراد ترا خوردن آب نانست و دروازهٔ سلوک این راه علم و معرفت است هر که از این در در نیاید در بیابان بی پایان افتد و بدست غولان در ماند و جان ایمان در میان بنهاد گفته اند بیت غولان طریقت اند این بد سیران + زنهار که تا غول نه راهت نبرند آگه کسی در راه این کار بگیرد که در دی درمان ست باید که با خود دیار درد خود بسازد و بطلب درمان نپردازد که در طلب درمان عمر خود ضایع کند و درمان بدست نیاید و بعضی از عارفان گفته اند این همه طالبان که مشاهده میکنی در درد مانده و بدرمان نرسیده از آنست که در طلب درمان مشغول شدند و سرمایهٔ خود در این راه مشغولی ست بهر چه خدای کوباش والله لن یصل الی الکل الا من انقطع عن الکل موید این مزیت عزیزی که نیست مشغول

آسمان نیز دست خواهی خیز ✤ پای بالا نه از زمین بگریز ✤ می رو هیچگونه باز مبین ✤ تا نیفتی
در آسمان نه زمین ✤ مرده را که حال بد باشد ✤ میل دل سوی کالبد باشد ✤ وانکه داند که اصل
کارش نیست ✤ جان او بی جسد تواند زیست ✤ حیات ابد آنست که بی جسد زنده
بجانست و این کار عشق هست نه کار فرمان هست بندگان موقوف فرمان باشند
و در هر دو روی طالب فرمان باشند اما عاشقان و محبّان فرمان عشق برند و قصد دو
بی درمان کنند محبوب هر زمان گوید دور باش تا هلاک نگردی ایشان گویند ما در رود و نخست
جان در میان نهاده ایم و خود را بدست فنا داده ایم چون سلے تو مے باید زیست
مرده به و چون تو بے تو باید بود روے بدم آورده به مصرع در کوے تو مرده به
نه از روئے تو دور ✤ آی برادر سر را در این راه اعتباری نیست و اصحاب سر را
با این سر کاری نیست و اگر کسی استوار ندارد و باور نکند یکی بصحرا شود تا صد هزار سر بینند
در خاک خواری غلطیده و هیچکس ظاهراً و باطناً روی بت ندیده ترا عشق میگوید که از سر
چنین سری که متّجان خاک خواهد شد برخیز تا ترا بر تخت عزت و وصلت بنشانیم اکنون
اختیار ترا است بیت مفت و بی بدل تو بادهٔ گلبن جوانی عشق هست ✤ سرمایهٔ ملک جاودانی عشق هست
چون خضر گر آب زندگانی طلبے ✤ سرچشمهٔ آب زندگانی عشق هست ✤ هر چند هیچ سرے
ازین سود اخالی نیست اما این دولت شریف و این مرتبهٔ لطیف بهر شکم پرستی ندهند
و بجوصله هر خسیسی ننهند که ایشان بنماز و روزه راضی شده اند و از کمال درجات و شرف
مقامات مردان محروم مانده بیت گنجی هست ملک وصل تو خلقی هست منتظر ✤ این کار
دولت هست کنون تا کرا رسد ✤ دل خوش دار و امیدی پیش نه که لطف باز است ابو سلیمان
دارانی رحمة الله علیه بخواجهٔ ابو یزید قدس الله روحه نبشت که کسی که او غافل است و همه شب
بخسپد هرگز بمنزل نرسد جواب داد که اگر بادِ لطف بجهد رسد گفته اند همه سر ما بهار
او میان فرو بخفتند ذره از حقیقت بر سر نیامد همه دایا البشر را باز جستند مقدار سر سوزنی
پای بسوی وی نمود شکی آفریده هست که روی یقین را نمیخواشد عادتی و مجاری آورده هست
تا بدوی حقیقت کردمی باشد شرکے آورده هست که با توحید در مناز عت نفاقی آورده هست

که باخلاص دردعوی بعد دهر دوستی هزار دشمنی آفریده است و بعد دهر صدیق هزار زندیق آفریده است
هر کجا که مسجد است کلیسا نیز در برابر او بنا کرده و هر کجا که صومعه است در مقابله او خرابات ساخته
هر کجا طیلسانی است در مقابله او زناری هر کجا اقرار است در مقابله او انکاری از شرق تا
غرب پر زینت و نعمت کرده و در زیر هر لقمتی لقمه محنتی و بلیتی ساخته بیچاره خاکپای
انبیه میکند و لیک از بیم مرد راز هره نی که آه کند ۞ زانکه ریش شان الکینونت ۞ آه آئینه را تباه کند ۞ والسلام

زنار

مکتوب شصت و دوم در	بسم الله الرحمن الرحیم	تجرید و تفرید بعبارتی دیگر

برادر اعز شمس الدین احق تعالی بطاعت خویش آراسته گرداناد بمنه و فضله سلام و تحیت از
کاتب حروف مطالعه فرماید و مقرر برادری باد که تجرید و تفرید مرید را شرط راه است تجرید از
علائق و خلائق بود و تفرید از خود در دل غباری نه بر لوح بشت باری نه با کس شماری نه در سینه
بازاری نه با هیچ مخلوقی کاری همتش از ذروهٔ عرش برگذشته و از کونین رسیده و بمراد آرمیده
و با وجود کونین بی دوست خوشی نه و بی وجود عالمین با دوست ناخوشی نه عزیزی گفته است
لا وحشة مع الله ولا راحة مع غیر الله چنانکه گفته اند هر که از خداوند محجوب است در عین بلا
و رنج است اگرچه کلید خزاین ممالک دست دارد و هر که از خداوند کار است پادشاه و مهتر است
هر چند نان شب ندارد از نیجاست که گفته اند بیت هر که را یک خرقه و نانی بود ۞ در دو کونش ملک سلطانی بود
خواجه سری سقطی رحمة الله علیه گفتی اللهم ان کنت عذبتنی فلا تعذبنی بحجاب الحجاب ۞ اوندا هر گاه مرا عذاب کنی بهر چه
خواهی کن بحجاب خود مرا عذاب مکن اشارت بی برادر بحقیقت دوزخ خود همین است چنانکه قرآن مجید
اشارت میکند از عذاب کافران کلا انهم عن ربهم یومئذ لمحجوبون نکته مؤثر در عذاب
حجاب آمد گفته بزرگانست اگر خیمهٔ وصل فردا در دوزخ نصب کنند طالبان و مریدان
او آتش دوزخ را تو تیاء دیدهٔ خود سازند و اگر یک لحظه در فردوس اعلی بحجاب مبتلا
کنند چندان فریاد کنند که دوزخیان بر ایشان رحم آرند سر این معنی است که گفت بیت
با تو دل مسجد است و بی تو گلشت ۞ بی تو دل دوزخست و با تو بهشت ۞ مقصود آنکه چون
جلال و عظمت حق مرید را معلوم گشت و در و طلب او امن او بگرفت و دانست که لیس الموجود

نسخه نظامیه گنبد یا نسخه کتابخانه مرحوم خانبابا بیانی اینجا ندارد ۞
گویند او را وصیت فرمود تا در خانه و گورستان نشان عذاب نکنند ۞
گویند بگذار تا وقت بود که سر بر تل خاکستان نهاد ۞

فَلَهُ الْكُلُّ وَمَنْ فَاتَهُ الْمَوْلَى فَاتَهُ الْكُلُّ وَدِيدَ كه هر چه جز حق است چاره هست اما از وی هیچ
حال چاره نیست چنانکه بموسی علیه السلام وحی کرد اَنَا بُدَّ لَكَ اللَّازِمُ مِنْ ناگزیر تو ام از همه
چاره هست از من ترا چاره نیست هر آئینه نوح دعاوی بشکند و دیده منی ولی بر کنند
و موت و حیات در دیده او یک رنگ گردد رد و قبول مدح و ذم در ترازوی وی هم سنگ
بود بهشت و دوزخ را در حاشیه دل او گذر نه دنیا و آخرت را در سینه وی جائی نه برائی
حبه و حبه بر لقمه نجلوتی گردن نهد غواص بلند همت که بار یابد محیط جانبازی کند گوهر شب افروز
در معاوضه آن بدست آرد بدود چراغ مختصر پیرزنان کی تن در دهد مقصودش درگاه الهی بود
دردش از ماسوی الله کوتاه پای طلبش همیشه در راه مرکب جاه و کراست پی کرده و تخته تنگ
دنیا مسلمات پاک شسته دروش این بود که لَوْ اَعْطَى الْعَرْشُ لَحَقَّتُهُ اگر عرش مجید پیش
همت من آید پستش کنم وَلَوْ اَقْبَلَنِي الْكَوْنُ لَهَدَمْتُهُ اگر دنیا و آخرت خود را بمن
نمایند لگد مال عدش کنم عیشش این بود که هر لحظه بر طور سینا طلبی می آید و موسی وار
نُرِنِي گوید از حضرت مطلوب از راه غیرت جواب لَنْ تَرَانِي می شنود زهی کار زهی سوار
آب و خاک **مثنوی** ما را بجز این همان جهانی دگر است ۔ جز درد و رنج و فرد دس مکانی دگر است
تلاشی در ندیست سرمایه عشق ۔ قرآنی و نابدی جهانی دگر است ۔ چون مرید صادق را این
تجرید و تفرید حاصل گشت جلوه گریش در عالم عصمت و ولایت عالمیان کنند که یَا دَاوُدُ اِذَا رَأَيْتَنِي طَالِبًا
فَكُنْ لِي خَادِمًا پیغامبر چون داود علیه السلام او را خادم بود پس تو ان دانست که دیگران
چه باشند این معنی مرید را بدرجه درجه حاصل آید بمرتبه مرتبه پدید گردد یکبارگی کرا تواند بود
الا من شاء الله هر که خواهد که قرآن مجید محفوظ و مقرر او گردد لابد از اللهم آغاز باید کرد تا بتدریج
به قل اعوذ برب الناس رسد از اینجا پیشتر و پیشتر تا بدانی قاری و حافظ قرآن گردد و سنت
الهی جاری بر این هست چه باید کرد سلم نیست که گفت بیت تو فرشته شوی اگر جهد کنی از
پی آنکه ۔ برگ تو نیست که گشته هست بتدریج اطلس ۔ دارا فلاس و بی استعدادی دارا دا
و اکوزگی خویش بنر میت نباید شد نظر بر قدرت و فضل او باید داشت اگر خواهد هزار هزار کلیسا
و بتخانه را کعبه و بیت المقدس گرداند هزار هزار عاصی و فاسق را حبیب الله و خلیل الله و بطا

کند و ملتی در میان نه و اگر خواهد بیک لحظه هزار هزار کافر را مومن گرداند و هزار هزار مشرک و بت پرست را موحد گرداند و ملتی در میان نه و هزار هزار لعنتی را رحمتی و هزار هزار حرامزاده را اصناجاتی کس را زهره چون و چرا بیت هست سلطانی مسلم ترا نیست کس را زهره چون و چرا + بیت بسا پیر مناجات که از سر کب فرماند + بسا رند خرابات که زین بر شیر نر بندد + در مکتوبات که نبشته شده هست تفکری و تدبری بکند و بتکرات مطالعه نماید انشاء الله تعالی در دل برادر محقق و مقرر گردد و معانی در ضمیر اخوی متمکن شود و بثمرات و تاثیرات آن در جوارح پدید آید و ظاهر بدان متجلی گردد بفضله و کرمه بالنبی و آله ای برادر ما ئیم در بلا خود مانده و عالم در بلا مانده مصطفی را گفتند ای محمد ترا فرستادیم تا در بلات افگنیم و خلق را تو در بلا افگنیم تیغ برگیر و مردانه میزن دی خورگاه بروز بندر گاه بروز آخر گاه هزار گونه خلعت گاه شکنبه اشتر در قفای محمد میگوئی بوی خوش دوست میدارم اینک شکنبه اشتر در مقابله آن و میگوئی زنانه را دوست میدارم اینک فکر عائشه در مقابله آن عقلها سرگردان فکر ها سراسیمه و حیران که جلال و جمال او با این زشتی خاک و آب چه میکند **قصیده** ای گشته اسیر در بلایت + آنکس که زند دم ولایت + جز جان و دل و جگر نه بینم + در گردش چرخ آسیایت + عشاق جهان شدند دالا + عالم غرق کبریایت + والسلام

مکتوب شصت و سوم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ذکر پاک داشتن راه دین

برادر اشعر بس الدین بداند که راه دین را نصیحتها خویش پاک باید داشت و خار ها را انسانیت را باید برکند و حشت خویش را از راه دین بر باید گرفت و آفتها را بشریت را از در بیرون باید کرد تا بزرگان گفته اند هر که بر مراد خویش قدمی نهاد که نفس می نزدیک وی از حق عزیز تر باشد مومن نبود ولی و محب کی بود از اینجاست که گفته اند **قطعه** نفس بفرمان من مارا بر سوائی کشید + دوست می پندا شتم این نفس دشمن مرا را + دوستی با جاه و منزل کردما تا این زمان + شکل پروانه که او هم نور داند نار را + گفته بزرگانست اگر طرفة العینی نفس را دست دهی هزار زنار در میان بندد و هزار بت در پیش نهد باید که او را بهیچ وجه اهل خیر ندانی اگر صد هزار سال مر نفس را قهر کنی یکبار که بر او دی قدم نهی همه اسلامت بزمین نهد

بیت غمزهٔ تو به نیم بخش زناهد صد سالهٔ را ❊ سوی پیشانی گرفته پیش خمار آورده ❊ تا گفته اند نفس هین خدا بین نباشد و همه بلا ابلیس را از نفس دیدن آمد و کسانی که دعوی فنای کلی کنند همه از نظارهٔ نفس دیدن آمادهٔ مانده درگاه توبه برای این کار است تا در بن او قدم دوئی بر اند بلای نفس خویش باز بری ای برادر بقطع بدان که راه دین را از آفت نفس نگاهداشتن فرض عین است و هر بواسطهٔ توبه این آفت بر نخیزد و این خلعت توبه از روزگار آدم علیه السلام پدیده است خلعت آدم فتح باب درگاه توبه بود غریبان طریقت گفته اند اگر صد هزار خزینهٔ دولت و سعادت بر ذریت آدم نثار کردندی چنان نبودی که آدم را بدین سپرده قدر دانستندی که وعصی آدم ربه اگر او قدم عصمت در بن سپرده تقدیر نهادی هرگز در توبه بر قفر ندان او گشادی نگشتی این قبیهٔ قدرت بوده و غیرت درگاه لا اله الا الله بود تا آنکه گوهری بود که بدین صفت در دفتر خلقت آورده باشد که خلقت بیدی آی چنین خلقت را کم از بن قبا و کلاه نباشد که وعصی آدم اشارت برین کرده است **مثنوی** چرخ نه بزدی دران میندیش ❊ قافلهٔ محتشمان میرند ❊ گل بدین باغ تو بودی و من ❊ نو بر این باغ تو بودی و من ❊ هر چه در فردوس اعلی دار السلام نواخت و الطاف قدرت بود همه بر آدم علیه السلام عاشق شدند برای آنکه هرگز چون او اعجوبهٔ قدرت ندیده بودند همه و تنها عشق بر دامنش محکم کردند آدم بلند همت را دل از ایشان بگرفت تا نیچه لبرای حکم می بایست آمد و بار حکم می بایست کشید و بهشت سرای نازست و وقت کشش بار حکم ندانستی گفت بار خدایا مارا بهانه بایستی تا از دست خود وسیلهٔ فردوس خلاص یافتی درخت گندم را بهانه او ساختند و ندا در عالم در دادند وعصی آدم ربه همه دستها از دامن او کوتاه کردند بهوش باش تا قاعدهٔ مذهبیت واند هزار پیغامبر را عاصی نگوئی که این آیت زبانت از تقابیر برون کشند و اگر گوئی در قرآنست وعصی آدم ربه بلی قرآن را رسد که سر آدم را بر دارد و رسد که تاج عصمت بر سر او نهد اما تو را و مرا و امثال ما را نرسد محمد مصطفی شاه را رسد که خواجهٔ جهان است اگر بداند آنچه گوید اگر من و تو همان گوئیم سر در میان نبود ای برادر راه آدم نا رفته است حدیث آدم نتوان کرد آدم را گم کرده دین در من گرفت دار السلام بدار الملام بدل کرد ندا آمد کجا شیطان عداوت توانی کرد و مصطفی را فرو توانی گذاشت نام نیکو را داغ عصیان

بر توانی نهاد و از تاج خلافت نعلین بلب تو انی خست گفت این همه را کمر بسته ام آندوه این حدیث
مارا بر باز دال گمر دان بر خویشتن چنین خروجی کرد و ملک فردوس با همه ناز و نعمت بر باد کرد
و گفت بیت بهشت و کوثر و حور و جهانیان و جهان ✤ اگر دهند مرا بی تو رایگان چه کنم ✤
من مع تو خود جز بر خویشتن نزل نکرده ایم و جز بخدمت خود کمر بسته ایم جز خطبهٔ خویش نخوانده
ایم چه طمع داریم که از آدم میراث یابیم که بی نسب میراث ندهند پس دریغست که دعا را نهاد
ما بر آمده است و خاک حرمان و خسران بر فرق ما بدوزان ریخته است دستی بر دار و از سوز
دل بگو مثنوی هر کسی در کعبهٔ وصلت رسید ✤ من بماندم در میان وا پسان ✤ چون
کسان گر لائق رحمت نه ایم ✤ لعنتی بفرست بر ما ناکسان ✤ هر که بادرگاه تو با آشنا نیست
در همه احوال از میراث آدم او را نصیب نیست نگر تا نگوئی که توبه وقتی باید کرد که معصیت بود
ای او چون ما خود عین معصیتیم هنوز چیزی دیگر می باید آخر شنیدهٔ شعر اذا قلت ما اذنبت
قالت مجیبة ✤ حیوتک ذنب لا یقاس بها ذنب ✤ آنها که معصومان درگاه اند
در حق ایشان نیست لقد تاب الله علی النبی موسی ✤ جای معصیت بود که گفت تبت
الیک و مصطفی گفت و انی لاستغفر الله کل یوم مائة مرة ای برادر چنانچه مرا و ترا
از فسق و معصیت توبه باید کرد همه صدیقان را از صدق خویش توبه باید کرد و چنانکه ما بعد ازین
از جفا توبه باید کرد همه وفادار ان را از وفا و اخلاص توبه باید کرد و چنانکه با نفس پرستان از نفس پرستی
توبه باید کرد همه خداوندان دل را از مراقبهٔ احوال خود توبه باید کرد گفته اند چنانکه معصیت باید کرد و طاعتها می باید بود
و از همه توبه می باید کرد و اگر گوئی معصیتها را باید کرد پس بزرگان چه گویند معصیت نهاد و اخلاص طاعتها را علم باید آورد
و چونکه آورد همه را بر باد باید داد میراث است که گفت ربانی تو تسبیحهای تسبیح و نمازی ✤ که تا خشنود گردد دلی نیازی
نمازت توشهٔ راه دراز است ✤ دلی او از نمازت بی نیاز است ✤ مرد اگر همه مملکت یک
گدا داد سند عجب نبود فردا گدایان این امت را بیارند و بر عرش بنشانند آنگاه گویند یا ابناء
الماء و الطین بم عمر فتحر رب العالمین ای فرزندان آب و گل بچه شناختید پروردگار
جهانرا گویند بار خدایا بدانکه ملک آسمان و زمین ترا بود فرمان آید هر چه در آسمان و زمین است
بگدائی دادیم گویند بار خدایا بدانکه ترا ملک عرش است فرمان آید که گدایان امت محمد

را بر عرش تکیه گاه ساخته تا بدانند که پادشاهی نه بدان مختصر است که در اوهام و دانش شما
نگنجد در حال همه خواهند که از دانش و توحید و معرفت خویش توبه کنند بیت چه شناسد
کمال دهقانرا ✤ دانه در چاه و کرم در گندم ✤ ولیکن در توبه بسته باشد در خجلت توحید و معرفت
خویش بمانند تا چنانکه اهل دوزخ از صعوبت سلاسل و اغلال زخم میخورند ایشان از خجلت توحید
و معرفت مقصر خویش زخم میخورند از اینجاست که گفت بیت گر زاهدان بقبله ابروت بنگرند ✤
ای بس نماز ها که زحیرت قضا کنند ✤ اگر بقیامت گویند حق لا اله الا الله چون گذاردید گویند
ما را بندهٔ دین آفریده اند در بند دین بوده ایم خداوند ما را صفت اینست که لا اله الا الله داند
پرسید تا نبعت کرم از نیابت دارد که لا یُعرَفُ غیرُهُ ای برادر کاری نیست که بدین عقل
بسر آن کار توان رسید همه عقول و اوهام درین کار پی شده است سر اینست که گفت بیت
وهم تهی پای لبی در نوشت ✤ هم ز درش دست تهی باز گشت ✤ گفته بزرگانست که
اگر همه انبیا و صدیقان روی زمین و مقربان و معصومان آسمان تا ابد الآباد زبان عصمت
بشرح توحید وی برگشایند بآخر ختم فصاحت بدین کنند که نَستَغفِرُ اللهَ از آنچه گفتم ای برادر
اگر عصمت همه پاکان و اخلاص همه معصومان را لباس طینت تو سازند نگر تا فریفته نشوی
و اگر هزار تیغ قهر بر سر حسرت آب داده بر فرق تو زنند نگر تا بهزیمت نشوی آن گوی که نوشته
گفته است رباعی حاشا که دلم از تو جدا خواهد شد ✤ یا با کس دیگر آشنا خواهد شد ✤ از
مهر تو بگسلد کرا دارد دوست ✤ وز کوی تو بگذرد کجا خواهد شد بیت اگر از تو بر کنم دل یکجا برم نگارا ✤ ز در تو
باز گردم که کند قبول ما را ✤ هر که در بن سر آخر نشیند بر آتش توبه بنشوخت یا لقطع او را با آتش دوزخ بباید سوخت
هر چه تواند خویشتن بیند از عیب هر همه را با آتش توبه بسوز تا دست گاه تو این فتوی باشد که اَلتّائِبُ مِنَ الذَّنبِ
کَمَن لا ذَنبَ لَهُ و از سوز دل میگوید مثنوی الهی رحم کن کالود گانیم ✤ بخون دل
جگر پالود گانیم ✤ رواجی نه تو اندر سکهٔ ما ✤ که ما شستی مس بی سیم اندود گانیم ✤ یکی بر روزگار ما
ببخشای ✤ که ما بر خویش ناخوشنود گانیم ✤ هزاری که امروز از راه دین بر می باید گرفت اگر
بزنگیری روزی آن خار را تیری سازند تو بر دل و جگرت زنند نه بینی چون موسی علیه السلام
بدرلت مکالمت وَکَلَّمَ اللهُ مُوسیٰ تکلیماً رسید صد و بیست و چهار هزار و چهار ده کلمه حجاب

بروگذر کرد از فرق سر تا بناخن پای همه گوش گشت تا بهمه اعضا همچنان می شنید که بگوش
در هر کلمه که بروگذر کردی نیست و پست گشتی هر بار که هشیار گشتی این خم سر دل او زدی
وَقَتَلْتَ نَفْسًا یا موسی بی وحی ما قبطی را چون هلاک توان کرد اگر عقوبت بفعل در که ذوق
بر دیدهٔ موسی نهادندی چنان بودی که فعل او را در آن ساعت بروی عرض کردندی و چنان
نوخت و در چنان خلعت خاص که موسی علیه السلام در راه خود گذاشته بود قصد دیدهٔ دولت او کرد قصهٔ عمر
شنیدهٔ که شمشیر کشیده می آمد و گفت تا ما باشیم که از هره آنکه لات و عزی را ناسزا گوید خوشتن برابر لات و عزی
عرض کرد و بدیشان سوگند خورد که اینک رفتم تا سر محمد بیارم القصه تا روزی آن تیغ
کشیدن با او کار خویش کرد هرگاه که عمر محکم هتری در میدان ولایت جولان کردی در پیش
این ندا کردندی که نه تو آن عمری که تیغ کشیده می آمدی تا سر رسول الله برداری تو دار الملک
لا اله الا الله را خراب کنی عمر چنان فرو شکستی خواستی اگر زمین بشگافتی فرو رفتی تا نگفتی این حدیث
فرو نشود هر بار که این حدیث بروی تازه کردندی چنان شدی که از و دران هفته هیچ چیز
نیامدی به لطف او تکه پیرن شدی و روی بر خاک مالیدی و گفتی خداوندا جان عمر را بگیر تا پیش
آئینه جفای خویش را نه بیند ای خاک بر سر من و تو که عمر در کلیسا به بت پرستی بشد و دوای
بر همن نماز و روزه لا یجوز ما بالله العظیم اگر پیش سگی نهی نه پذیرد قطعه ای فسق و فساد کار هر روزه ما
وی پر ز حرام کاسه و کوزه ما می خند در روزگار و میگرید عمر برطاعت و برنماز و بر روزهٔ ما و السلام

مکتوب بشصت و چهارم در ذکر تقوی

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر شمس الدین بداند که دروازهٔ سعادت ابدی و درد دولت دو جهانی تقوی است
هر شتر ل که ارسته اند در عالم لا اله الا الله متقیان را آراسته اند و هر سر تبه که در جنت
فردوس بنا فرموده اند بنام متقیان آن فرموده اند پس بدانکه متقی آنست که از بلای خویش
رسته بود و از بند خود جسته تا مرد از خویشتن باز نرهد و از هر چه نصیب نفس است پاک
نشود دوزخ را یار گار خواهد بود که وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا همه خلایق را در حوصلهٔ دوزخ
خواهند نهاد تا نصیب خویش از آن بردارد آنگاه متقیان را از آنجا بیرون آرند و خوشتن

پرستاران را در قعر دوزخ نگونسار بگذارند ثُمَّ نُنَجِّی الَّذِینَ اتَّقَوْا این فتوی داده است
ای برادر شقیان در هفت طبقهٔ دوزخ چنان روند که ماهی در آب دوزخ را طاقت
هیبت ایشان خود کجا باشد که ایشان سلطانیان همت اند و توقیع ایشان اینست
که اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْمُتَّقِینَ و چنانکه متقی در هفت دوزخ نگنجد در هشت بهشت هم نگنجد
و اگر گوئی کجا گنجد فضائی که آنرا فضا ربوبیت گویند محشر متقیان آنجا پیش بود سیرت
که گفت نظم ما چو فرد شهیم در همه مصر ۞ چه غم امروز گر بزندانیم ۞ توجه دانی که ما چه مرغانیم ۞
هر لفظی ز لب چه میخوانیم ۞ گر بصورت گدای این گوئیم ۞ تو بمعنی نگر که سلطانیم ۞ گر چه خود
مفلسیم و ظاهر ۞ تو بباطن نگر که ما کانیم ۞ مگر این آیت در قرآن نخوانده که یَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِینَ
اِلَی الرَّحْمٰنِ وَفْدًا تا نه پنداری که این بادشاه را بجز بهشت سرای نیست و این نشنیده
که سید انبیا و ستانرا چه شربت چشانیده است حاکیا عَنِ اللّٰهِ تَعَالٰی اَعْدَدْتُ لِعِبَادِیَ
الصَّالِحِینَ مَا لَا عَیْنٌ رَاَتْ وَلَا اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلٰی قَلْبِ بَشَرٍ این
باز نمودن همت که اگر رحمت بهشت و آفت دوزخ از میان برگیرم هیچ چیز کم نشود در
هیچ چیز نقصان در احکام الوهیت پدید نیاید مثنوی ز هی سیاحت که گر عالم بنودی ۞ سرائی
از آنجا کم نبودی ۞ نه هرگز کبریائیش را هدایت ۞ نه ملکش را سر انجام و نهایت ۞ اسرار قرآن
بعقل نیک خویش در نتوان یافت و اگر خواهی که شمهٔ آن بدانی بعون قرآن بشناس
و بدان قوله تعالی فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اُخْفِیَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْیُنٍ بدانکه هیچ هجرت در دین
عزیزتر ازان نیست که کسی از خویشتن هجرت کند تا از همه آفرینش باز رهد زیرا که آفرینش
را با مرد چندان کار نبود که مرد با خود مانده است چون بعنایت توفیق مدد یافت از خویشتن
برست آفرینش را شب خوش باد که مرد رفت و سر خویش گرفت چنانکه گفت اندان
تَعَلَّقْتَ بِذَرَّةٍ اَوْ تَعَلَّقْتَ بِلَكَ ذَرَّةً فَانْتَ فِی جِبَالِتِهَا تا یک ذره از اوصاف
تو ترا گرفته است بدانکه بندهٔ آنی تا از سر آن ذره اوصاف آزاد نگردی تقوی ترا روی
ننماید که سنت وی اینست که همگی تو خواهد چنانکه گفت بیت و لیرجانانت اگر آرد بدست
سر بگذار از خود و بستان نیست ۞ اما چنان نیست که گوئی جاه باید و نخست دنیا باید نان

ش
توضیح واقعه
حضرت ابی ذر غفاری
رضی اللہ عنہ
بہشت اینکم عزیز
دخترم و سوگند
خواهد شد ۱۲

ش
جهاد بالکفر
و ۱۲

و نعمت باید و تقوی باید کلا و حاشا نه بینی که پیغمبر ما میدا انا اغنی الاغنیاء عن الشرکاء
این کار شرکت نپذیرد و عزیزی گفته است بیت آنکس که بیار من همی در نگرد ✤ گو سنگر
که عشق شرکت نه پذیرد ✤ تقوی ملک عظیم است منازعت نه پذیرد و دین غیور است
شرکت بر نتابد و نهاد خواجه تقی عظیم دار دست راه تقوی شده است تا این سد بی دولتی را
پست نکنی از تقوی متقیان هرچه گوئی از تو مسلم نیست هرچند با خویشتن آشنا تر میگیر
آن سد بدبختی و بند بیدولتی محکم تر میشود تا با خود آشنائی از وی بیگانه از خود بیگانه
شو تا با او آشنا گردی هرکه در ورای سد خویشتن ماند گو خواه مرقع پوش و سجاده بگیر
و خواه قبا بر بند و تیغ بردار هر دو یکی و این سد بدبختی جز در سایه دولت پیر نخیزد پست تو آن
کرد و این بادیه خونخوار را جز ببدرقه صاحبدولتی نتوان برید این است که گفت قطعه
زنهار تا نیائی بی مردی اندرین ره ✤ زیرا که این بیابان خونخوار مینماید ✤ گر مرد ره نه ئی تو
بر بوی گل چه بوئی ✤ رو باز گرد کین ره پرخار مینماید ✤ تقوی آنست که بهیچ آفریده
بچشم تهاون ننگری اگر بوی راه بر تو گیرد زهره نداری که پای برونهی در آثار آمده است
که امیرالمؤمنین علی رضی الله عنه وقتی در راهی میگذشت کناره نعلین او بموری رسید
خبر و مح گشت رنج آن مور در دل علی اثر کرد دید آن مور را که دست و پا میزند علی با دل
پر درد پیش آن مور بنشست و میگریست و لرزه بر اعضاء او فتاده چنانکه بی طاقت
گشت آن مور خسته بحیلتی خود را در سوراخ افکند علی با دل پر درد از آنجا برخاست چون
شب در آمد حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم را در خواب دید که بانگ بروی میزند و
میگوید یا علی چرا گوش بخویشتن نداری که امروز در هفت آسمان مظالم خصومت تو بوده
است آن مور که تو پای بروی نهادی از صدیقان حضرت بود و سر و را بجناس خویش
بود از آن روز که او را آفریده اند طرفة العینی تسبیح و تمجیدی از حضرت منقطع نشده
است مگر آن روز که تو پای بروی نهادی گفت لرزه از سیاست مهتر بر دل من مستولی
گشت گفتم یا رسول الله تدبیر من چیست و چگونه بود گفت یا علی بجای خویش باش و
دل بجای دار که همان مور عذر تو از حضرت خداوند باز خواست و گفت الهی تو قصد را در کار

معتبر کرده و علی را در انجا میرنت هیچ قصد نبود و در انجمن بخش شفاعت آن سور تر اکه شجاع درگاه ما
بر فتراک سنت او بستند و از تو عفو کردند یا علی اگر شفاعت آن سور نبودی آبروی تو در ین
درگاه ریخته شدی این دانی چیست از حق خویش در گذر ندا از حق و دستان خویش در نگذرند هشیار باش که هیچ ذره
نیست در آفرینش که در و اینحدیث بروی گذر نکرده هست چنانکه گفت **بیت** هرچه تو بینی
ز سپید و سیاه ✤ بر سر کار یست درین کارگاه ✤ **بیت** نگه کن ذره ذره گشته پویان ✤ بحمدش
نکته بر توحید گویان ✤ تا بدانی که خداوند عز و جل را با آفریدگان خویش سر ها هست و کار ها هست
که عقل و فهم آنجا راه نیابد وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ شاهد بسند هست سر انیست که
گفت **مثنوی** هزاران قطره زین وادی بر آیند ✤ بدین درگه بزانو اندر آیند ✤ ز بحر خویش
میگویند ای پاک ✤ تو ئی معروف و عارف ما عرفناک ✤ هرگز دیده دولتست برین ورق
نیفتاده هست که وَمَا یَعْلَمُ جُنُوْدَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ اگر بر رفع حجابی از دیده فرو کشائی همه عالم
بجمال بندگی او آراسته بینی و اگر از صفت ظلومی بیرون آئی همه آفریدگان را در طلبش دوان
و پویان بینی از نجا بهست که خواجه نظامی علیه الرحمه گفت **بیت** معرفت از آدمیان بر دند و
آدمیان راز میان بر ده اند ✤ چون حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم از بن اسرار خبر کردند پیوسته از حضرت
این درخواست میکرد که اَرِنَا الْاَشْیَاءَ کَمَا هِیَ آفریدگان خود را بمن چنان نمای که هستند
تا بر ما چیزی نرود که گوهر عصمت ما در سر آن شود و صدیق اکبر پیوسته گفتی اَللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ
حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهٗ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهٗ بار خدایا حق را
بما حق نمای و چون نمودی در گذاردن آن توفیق ده و باطل را باطل نمای و چون نمودی از آن
عصمت ارزانی دار و اشارت برین ست که گفت اِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِعَبْدٍ خَیْرًا بَصَّرَهٗ بِعُیُوْبِ
نَفْسِهٖ چون به بنده نیکوئی خواهد عیبهای او را بدو نماید گوید تنخانه دیدی در گذر آخر دیده که زمین
خرابانی بود روزی چند بر آید از وی مسجدی کنند این حق ست حقیقت آنست که سینه اش را
بدل کنند که گفته اند که یک سینه که تنخانه بود و مسجد کنند غریب تر از آن بود که از مشرق تا بمغرب
بر نگ کعبه کنند ای برادر اگر وقتی ترا گویند دعای تو مستجاب ست گو خداوندا مرا از پیش
من بر دار الیقین بدان چون ترا از پیش تو بر داشتند آسیده همه نیکیها بود و چون ترا در پیش تو داشتند

از حق خویش در گذر ندا از حق
دستان خویش در نگذرند

جز خود پرست نتوانی بود ون شیطان آن بود کز خود پرست بود صورت چنانکه خواهی گو باش
خواه در صورت ملک باش خواه در صورت آدم خواه در آسمان خواه در زمین خواه در فردوس
خواه در دوزخ خود پرست آن بود که از خود نگذشته بود بدین اشارت کرد که گفت قطعه
گرچه حجاب تو برون از حدست ✤ هیچ حجابت چو پندار نیست ✤ پردهٔ پندار بسوز و بدان ✤
درد و جهانت بازین کار نیست ✤ ای برادر بدانکه محبت آب هر دو کون ببرد در عالم
عبودیت بهشت و دوزخ را قدر نیست اما در عالم محبت یک ذره هر دو کون را قدر نیست
هشت بهشت که آدم صفی را داده بودند بدانه گندم فروخت درخت همت در سرای انداده و محبت نهاد
بیت نمیخواهیم جز زلف تو زنجیر ✤ زهی دیوانه را عاقل که مائیم ✤ بداود پیغامبر علیه السلام وحی
آمد که یا داود ذکر من مرد اکرا نزا و بهشت من مطیعان را و زیارت من مشتاقان را
و من خاص عاشقانرا ای برادر در حدیث عفو و توبت و نام بهشت و دوزخ در حدیث محبت
چنان فرو رفته است که نه امروز برآید نه فردا اما این حدیث در حوصلهٔ هر کسی نگنجد و این شربت بکام
هر کسی نخشد سر آنست که گفت بیت هر نفسی حوصلهٔ بار نیست ✤ هر شکمی عاملهٔ راز نیست پس والسلام

مکتوب شصت و پنجم در صدق

مکتوب شصت و پنجم	بسم الله الرحمن الرحیم	در صدق

برادر اخی شمس الدین اعزه الله تعالی بداند که خواجهٔ ذوالنون مصری رحمة الله علیه فرموده
است اَلصِّدْقُ سَیْفُ اللّٰهِ فِی اَرْضِهِ مَا وُضِعَ عَلٰی شَیْءٍ اِلَّا قَطَعَهُ یعنی شمشیر صدق است
اندر زمین هر بسیج چیز نباید الا که آنرا به برد و صدق دیدن مسبب باشد نه اثبات بسبب
چون سبب ثابت شد حکم صدق ساقط شود که حقیقت ایمان جز حق ناخواستن نیست
چنانکه گفت اُعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِکُوا بِهِ شَیْئًا پس هر که دعوی کرد که مرا صدق است اما
دعوی کرد که مرا غیر دی به کار نیست و دلیل دعوی آن باشد که اگر غیر حق چیزی
بیاید بزنگرد و اگر برگردد اندر دعوی کذب باشد ازینجاست که گفت قطعه دل را طمع
وصل بلا راست ✤ جان در دم قهر هجر او پرخطر است ✤ بیرون ز وصال و هجر کاری دگر است
همت چو بلند شد همه در سر است ✤ و نیز خواجهٔ ذوالنون مصری رحمة الله علیه از نیست انقطاع

می آمد تحفی را دید از دور در دل خود تقاضا یافت که از وی سوالی کند چون بنزدیک وی رسید
پیر زنی با عصا و جبهٔ پشمین پوشیده دید گفت مِن اَین گفت مِن اللّٰه از کجا می آئی گفت از
نزدیک خدای گفت اِلی اَین کجا میروی گفت اِلی اللّٰه بسوی خدا پس دیناری برآورد تا او را
دهد دست بر روی شیخ جنبانید گفت ای ذوالنون این چه صورت است که تراست
هست من کار از برای خدا کنم و از غیر وی چیزی نستانم چنانکه پیغمبر ستم جزیر انستانم
جزا از وی این بگفت و غائب شد مرید را هیبت چنین باید سر اینست که گفت بیت هیبت
از آنجا که نظرها کند ✤ خوار مدارش که اثرها کند ✤ آنکه گفت که من کار از برای او میکنم این دلیل
صدق محبت او بود که خلق اندر معاملت برد و گونه اند یکی آنکه میکند و می پندارد که از برای
وی میکند و آن هر از برای خود میکند هر چند که هوای وی ازان منقطع باشد ثواب آنجهانی یابد
دوم آنکه ارادت ثواب و عقاب آن جهانی از معاملت وی ساقط باشد انچه کند خاص تعظیم فرمان
کند و محبت حق تعالی مقتضی وی باشد اینست که گفت قطعه دنیا هست بلا خانه و عقبیٰ هوس
آباد ✤ ما عامل این هر دو بیکجو نستانیم ✤ این فتنه بدنیا شده و آن غره بعقبی ✤ ما فارغ ازین هر دو
نه اینیم و نه آنیم ✤ گفته اند اندر طاعت مر مطیع را نصیب وافر تر ازان باشد که عاصی را در معصیت که راحت
معصیت یکساعت بود و راحت طاعت همیشه و خداوند را از مجاهدهٔ خلق چه سود و از ترک آن
چه زیان اگر همه عالم بصدق ابوبکر گردند سود مر ایشان را دارد و اگر همه بکذب فرعون شوند
زیان ایشان را دارد چون صدق مجرد را بدین مایه بنشانند که اَهْلُ الْقُرْآنِ اَهْلُ اللّٰهِ خَاصَّةً
قوت ایشان از مایه قرآن بود اَهْلُ الْجَنَّةِ خَاصَّةً دیگر اند اما ارواح پاک اهل لا اِلٰهَ اِلَّا
اللّٰه از اصل در وجود آمده است وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي قوت این طایفه جز در عالم
قرآن پدید نیاید و کسی که بر مایدهٔ قرآن نشست که دولت این نهاد که مرکز آفت است نتواند
کشید تشنهٔ مرگ گردد تا کی آید آن رسول مبارک و این کدورت از پیش وی بر گیرد تا او
بصفا اندر وی و با دوست طلب خویش بار یابد تا ابد بر مایدهٔ لطف بنشاید و محبوب نشیند
و اول علامت از علامات این گروه اند طریقت چنین گفته اند که عاشق مرگ گردد و بدر
آن روزگار بگذارد و منتظر آن می باشد تا ناصیهٔ مبارک عزرائیل از کدام جانب پدید آید

باستقبال پیش باز شود عزرائیل بر چنین کسی که آید برای آن آید تا این سد بی دولتی را که
نفس گوید از پیش بر گیرد اما بر گرفتن جان او کار عزرائیل نیست او این دولت دارد که
اللّٰه یتوفی الانفس حضرت رسالت چون گفت رق عظمی واشتد شوقی الی لقاء
ربی استخوان من از درد عشق بگداخت و شوق من بمجدی رسید که قالب نبوی نتواند
کشید تا جبرئیل آمد یا نبی الله عنان شوق باز کش که ما این کار در ربیع الاول حکم رانده ایم
برای درد دل تو نخواهیم گردانید از اینجاست که گفت بیت طرز و سر کار لیست که بر وعدهٔ
معشوق ✤ صابر نتوان بود و تقاضا نتوان کرد آری ای برادر که در عالم هیچ دردی و شادی
تر از درد آرزومندی نجدای عزوجل نیست چنانکه آرزومندی گفته است قطعه منم و هزار
حسرت که در آرزوی ویم ✤ همه عمر در غمت رفت و نه رفت هیچ کارم ✤ اگرم تو دست
گیری ببندیم ایمنست دولت ✤ وگر نه ز دستخیزی زهمه جهان برآرم ✤ دردی که اگر ذره کبود
تابد در مملکت کسی ابیماری نماند استاد ابوعلی دقاق گفته رحمة الله علیه در بدایت ارادت خویش
در شهر خراب میگشتم چنانکه عادت مبتدیان و نو مریدان است در مسجدی خراب در آمدم پیری
دیدم که خون میگریست چنانکه زمین مسجد از خون دیدهٔ او تر گشته بود گفتم یا شیخ ارفق
بنفسک با خویشتن رفقی بکن یا شیخ ترا چه رسیده است گفت ای جوانمرد طاقتم بر سید از
آرزوی خداوند عمر آخر رسید سر اینست که سوخته گفته است بیت مردم در آرزوی روزی
ندیدرویت ✤ حاجی براه رفته و از کعبه باز مانده ✤ حضرت صلی الله علیه وآله وسلم در وقت نقل
این دعا کرد که اللّٰهُمَّ اَعِنِّی عَلٰی سَکَرٰاتِ الْمَوْتِ جان من بر داشتن نه کار عزرائیل است
خداوندا تو بکن تا ما از جان خود باز رهیم بیت جانان فدای دوستی تست جان من ✤ عاشق
بدوست زنده بود جان چه حاجت است ✤ ای برادر دریست که گفته اند که افسانه دیگران
شنیدن جز درد سر نباشد پیش گرسنه صفت طعام کردن جز حسرت و درد سر دیگر چه
بود اگر توانی قدمی میزن و جانی میکن و سری در باز اینست گفت بیت از گفت گو
نیاید و صلش کسی محالست ✤ بحر محیط هرگز در نا و دان نگنجد ✤ هر دل که ماوای عشق و
مرگ گشت همه ابواب سعادت بر ساحت دل او گشاده گشت و دواعی شهوت را که سدّ

حاشیه: [illegible]

وبند این راه است جز اندیشهٔ مرگ بر نتواند داشت پیری بوده است که او را استید الاقتاد گفتندی نام
کلیب بود و کلیب تباری است تصغیر سگ بوده و نیز علت بر سام داشت و با اینهم او را قلتی عظیم بود
که روشنائی روز بر آمدی که یکساعته بدو نرسیدی خیر النساج رحمة الله علیه گفت که روزی بگذر
صومعه او نیگشتم آواز بگوش من رسید که باحق مناجات میکرد و میگفت الٰهی هٰذا کَلِیبٌ وَهٰذَا جِسْمِی مَجْدُوْمٌ وَهٰذَا اِقْلِتِی وَمَعَ هٰذَا اَیْنَ جِبْرَئِیْلُ حَتّٰی یَرَانِی مُبَادِرَتِی
خدایا نام من سگی است و علت من جذام است و شعار من فقر و فاقه است با چندین بلا کجا است
جبرئیل تا مبارزت من بیند **بیت** عرش روانی که زتن رسته اند ✤ شهپر جبریل نرسیده اند
ای برادر حق تعالی یگانه است وَالْمُؤْمِنُ مُتَوَحِّدٌ و مومن یگانه است چون حق تعالی وحدانی
الذات است نه پسندد که مومن باشد مگر یگانه دلیل برین کلمهٔ شهادت است که نیمی از وی تبری است
و نیمی از وی تولا است لَا اِلٰهَ تبرا است اِلَّا اللّٰهُ تولا است بهمان مقدار که از غیر حق تبرا است بحق
تولا است از نیجا نالید هر که گفت **بیت** کو آتشی که بر وی این خرقه را بسوزم ✤ کین خرقه در
برمن زنار مینماید ✤ پس هر که دعوی مومنی کرد در سر خویشتن بنگرد اگر هر چیزی که جز حق است
سرد از ان گیرنده است بدانکه در دعوی صادق است و اگر هر چیزی که جز حق است سر
خویشتن را جریان بیند و هر چیزی که بحق رساند از ان گریزان باید بر ایمان خویش او را گریه
باید کرد که این کس یا مسلوب الایمان است یا بر خطر سلب است سر این است که گفت **بیت** هنوز
از کاف کفر خود خبر نیست ✤ حقا که تهمای ایمان را چه دانی ✤ تا بزرگی چنین گفته است همه جهان
دعوی عاشقی و محبت میکنند و لیکن چون بود دعوی نظر کنی همه معشوقی میکنند نه عاشقی که چون محب
دعوی محبت کرد صدق دعوی آنست که از همه مراد خویش پاک بیرون آید چون مراد طلب کرد
محبوبی همین جوید نه محب همی باشد معاملت او کذب دعوی وست پس از نجا دانستی که دعوی محبت
درست نیاید تا انگاه که محب اندر کونین جز محبوب نگذره مراد باقی باشد اهل اشارت درین
آیت گفته اند یا اَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مومنان را خطاب کرد با یمان آوردن با وجود ایمان
از ایشان معلوم شد که از ایمان ثانی مراد غیر ایمان اول است ایمان اول تصدیق و اقرار
است و تحقیق تصدیق و اقرار جزوی نادیدنست و بغیر وی ناگزیر است پس چون بسر

بشنو ز حق جوئی نگر بستی چنان گشتی گوئی ازان اول جوع کردی و بنده از نگریستن خالی نمیگوید که ایمان تازه کن چون نگریستی اندر سری ببین ولیکن اندر آن صانع مرئی ببین تا هر خطرتی و لحظتی که بنده را پدید آید از وی اعراض کند و بحق باز آید ایمان تازه همی باشد ای برادر چه سعادت بودترا و رای آنکه گوید ای خشتی خاک مرا باش از دل پاک ای قطرهٔ ماء مهین جفر انگزین آبی فجار

صلا صال قدم نه در روضهٔ وصال تو چه دولت بود و آب خاک را و رای آنکه در روزی پنج بار بگیر وصل محکم فضل بود کلمهٔ عجز بفرستد و این ندا در عالم میدهد که قُسِمَتِ الصَّلٰوةُ بَیْنِی وَبَیْنَ عَبْدِی از اینجا است که گفت **بیت** این آب نه بس مرا که بندت خوانند ✤ خاکِ سرِ کوی آستانت باشند موسی علیه السلام را که کلیم حضرت بود چهل شبانروز در عین انتظار داشتند باز چون نوبت بتو رسید انتظار برداشتند و این قدح وصل بر دست ستا تلطف دمادم کردند که اَلصَّلٰوةُ مِعْرَاجُ الْقُلُوْبِ این نه تفضیل است بر انبیا ولیکن مَنْ کَانَ اَضْعَفَ فَالرَّبُّ بِهِ اَلْطَفُ از اینجا است که گفت **بیت** دور تو زین دائره بیرون ترست ✤ از دو جهان قدر تو افزون ترست ✤ والسلام

مکتوب شصت و ششم

بسم الله الرحمن الرحیم

در نسب آدم علیه السلام

برادر اثیر الدین بداند که نسب آدم روندهٔ را از اینجا درست گردد که بعالم دل رسد و چون بعالم دل رسید عالم گردش تمام شد و آغاز روش از آنجا باشد پس هر چه بدو برسد آن نیز بگردد چنانکه وی بگشته است در دست وی تصرف پدید آید و آنکه شنیده بدست فلان دوشراب شربت شدی و یا بید انجیر بدست گرفتی انجیر خالص شکر در میقام بودتا اگر خواهد این روندهٔ در مال سلطانیان تصرف کند مسلم باشد و آنچه مشایخ شده اند بعضی بیت المال از اینجا بود و فتوی شرعست که اگر از مشرق تا مغرب خون بسته شود نخورند و مومن مگر حلال و حقیقت ایمان نبود تا بعالم دل نرسد چنانکه حدیث نقل کرده اند لو کانت الدنیا بزبرکة جرم لا یشرب المومن منها الا الحلال و اینجا اصلی است در شریعت که از اینجا نیکو فهم شود و آن آنست که در خبرست که روزی جوانی پیش رسول علیه السلام آمد و پرسید که روا باشد که در ماه رمضان بهمن بدهمن حلال خود نهم فرمود که روا باشد و الیس هی بری در آمد همین مسئله سوال کرد گفت

روا باشد اصحاب را ازین عجب آمد گفتند یا رسول الله چه بود که یکی را روا داشتی دیگری را منع کردی
جواب داد که آن جوان بود از آتش جوانی او بیم رفت و این پیر بود بر وی ازین بود و ازینجا معلوم شد
که شرع از مرد تا بمرد بگردد و این بچنان باشد که کسی را کرامتی باشد گر بر سر آب رود و دیگری گر بر دو
فرو شود و هر کسی که او را در نیمقام اقتدا کند و اندر سیم سلطانیان تصرف کند و اندرین قدم
نرسیده باشد در بلاک خویش سعی نماید مگر بدستوری خداوند ما بیقدم باشد و چون در کار بنده خداوند
دل گذر کند همه اجزا دل گردد و نشاید که ازان وی هیچ چیز از ناخن پای تا موی سر ضایع گردد
آن از عالم دل باشد ازینجا بود که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم چون موسی بابک بازگردی صحابه بر یکدیگر
مشمت کردندی و هر جامه که وی پوشیدی ازان کار بران جامه وی گذرانند و ازینجا بود
که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم لیرنجی لمنافق از بهر دل پیرش که مسلمان بود داد و آن پیر این را
با آن منافق در گور نهادند صحابه پرسیدند از حضرت رسالت که او را هیچ سود دارد فرمود تا تاری
ازان بر جایست او را عذاب نباشد ازینجاست که جوانان بجز قبه پیران ترک کنند و تفرقه کنند
تا هر کسی ازان نصیبی باشد و صحابه جز چنین صاحبدلی تفرقه کردن عادتی بود دران چه غرض وی
را که گردش تمام شد و بعالم دل رسید امام باشد و مقتدای خلوت کردن و پیر سالم بود و هر که
درین مقام رسیده باشد روا نبود که این حدیث کند ازینجا بود چون امیر المومنین علی رضی الله
عنه به بصره آمد خواجه حسن بصری رحمة الله علیه را که یگانه عصر خویش بود از نخدیث باز گذاشت
تا معلوم گردد که آنچه میرود از عالم دل میرود پس هر سالم داشت اینحدیث کردن آمی برادر
اگر در حق حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم فرمودند اِنَّكَ لَتَهْدِي اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ
در حق پیران طغرای این داند مِمَّنْ خَلَقْنَا اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ اگر گوئی بچه دانیم که این
علیست یا صاحب طغرای ازل است جواب چنین گفته اند طالب را که قدمی در طلب درست بود او را
درون دل دیده بود که طغرای سلطان بیند بمدعیان فرو دنیا ندیند نه بینی که اگر هزار گونه حیوانات
جمع شوند و هزار گونه قوت و غرای پیش ایشان دارند حوصله هر یکی خود گوید که قوت و خورش
او کدام است و قوت و خورش دیگران البته رغبت نکنند قرآن مجید برین اشارت کرده
است آنجا که گفت قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ خدمت کفش مردان طلب اگر یابی از

کسی را که بر دل وی علیه السلام مهری بابک بود و بگیرد گرفته گردد

کسی را که گردش تمام شد

مدعیان تسبیح نیابد و بسیج مدعی این کار را نشاید مدعی کیست که راه خدای عزوجل نادیده و نیافته
و نادانسته دعوی کند اشارت بدین است که گفت وَاِنْ تُطِعْ اَکْثَرَ مَنْ فِی الْاَرْضِ
یُضِلُّوْکَ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ چون اکثر مضل باشند پس هر آئینه هادی اقل باشند و طالب صادق
را چون بطغرای ازل دیدار دهند بشناسند و یک نقطه تسلیم گردد و حواصل او قوت
و خورش خود یافتن گیرد و پیر در وی تصرف کردن گیرد او مرده است که پیرش غسلی میدهد تا
از انچه نباید پاک گردد و چون پاک گشت گردش تمام شد از نجا او اسلوک راه خدا و ندبود
که او را روش گویند وَاللّٰهُ طَیِّبٌ لَا یَقْبَلُ اِلَّا الطَّیِّبَ اینست ای برادر این طاعت
که تو طاعت میدانی چون نماز کنی و روزه داری و صدقه دهی طاعت مادر و پدر و اهل شهر خود
و عادت خود داشته باشی و فرمان چنین است که وَاِنْ تُطِیْعُوْهُ تَهْتَدُوْا نگویند وَاِنْ
تُطِیْعُوْا عَادَتَکُمْ تَهْتَدُوْا پس هر چه بفرمان صاحبدلی کنی آن طاعت و ثمره آن هدایت است
وَمَنْ یُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ خود تمام است و اگر تامل کنی یک رکعت نماز بفرمان صاحبدلی
بکنی بهتر از هزار رکعت که باعث هوا و عادت بود و یک روز بفرمان او روزه داری بهتر از هزار روزه
که بفرمان خود داری و یکدرم که بفرمان صاحبدلی دهی بهتر از هزار درم که باعث بران هوا و سعادت
بود ای برادر آن طلب که از عادت خود چون برخیزی و دین را چون طلب کنی اما از عادت
برخاستن و از اعمال مخلوط باخلاص رسیدن خود بجد بست کفش مردان نتواند بود که پیر از انجا
که علم اوست چون وقت آید یکمین بگشاید تا هر روزی قوی را از شیاطین برون کند تا انگاه
که لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ رخت خود را در نهاد مرید نهد که هر کسی بران حال که زاده است و بدانچه
بر آمده است واقف همانست و بدانچه تکلف کرده است از مادر و پدر منعم است اگر بیست سال
است همان و اگر سی سال است همان و اگر چهل سال است همان و اگر پنجاه سال است همان
و اگر تا نهایت عمر است همان خواجه سرورش است که اول روز دیده بود وی مردان خدای دیگرانند
و مردان عادت و دنیا دیگر آنکه شب و روز جز عادت نپرستند و جز غفلت کاری نداند و جز شهوت
او را معبودی نکی برابر تواند بود با کسی که اول قدم در دین بار خدای برگرفت آن بود که زنار گبرگی
عادت ببرید و دنیا و آخرت را در باخت و بزبان حال گفت رباعی

ای دیده نهاد گیتی و اهل جهان

در علت عاریت برگذشتیم آسان ✤ وآن نور سیاه راز لابر تر دان ✤ زان نیز گذشتیم نه این ماند و
نه آن ✤ تا توانی در راه طلب باش بود که طلب جمال خود بتو نماید که اگر روزی کالب بی
از جمال خود بر اندازد همگی ترا در تو نیست گرداند و از تو چندان نماند که تمیز کنی که تو طالبی یا نه
از نجاست که بزرگی گفته است هر طلبی که تو خود را در ان طالبی بینی از حقیقت طلب دور است
نه بینی که اگر مرد بکمال هستی رسد هیچ نه داند که من ستم یا نیستم تا نفطی از مرد مانده بود که این مقدار
تمیز کند که او هست و دیگری هست یا بکمال هستی نرسیده است چه کمال هستی آن بود که هستی
مرد را بغارت برد ما اگر ما او گوییم تو هستی یا نه جواب دهد چه اگر جواب دهد هنوز ممیز هست و تمیز او
باقی نشسته که گفت **بیت** ما را نم عشق تو چنان در پی جست ✤ کز هستی من نماند هیچ درست
هست ✤ چون حقیقت طلب وی نماید از طالب هیچ نماند چون چنین بود من طلب و جد
ضرورت گردد انجا مرید را هیچ کار نماند طلب او خود را ابر او بود از نجاست که سوخته گفته است
بیت عشق آن کند هر انچه بباید تو صبر کن ✤ شاگرد باش عشق ترا اوستاد بس ✤ اما باید که
مَنْ طَلَبَ شَیْئًا لَمْ یَجِدْ فِیْ نَفْسِهٖ نَفْسَهٗ تا در تو طلب هیچ نماند چون بود طالب نیستی آخر پدید آید
که خود نهاد تو چیست و مطلوب را چگونه نتوانی بود بدین نهاد مختصر که تو داری مجهول ناگاه در دست
بود که همگی خود روی و همگی آری او را رسد گوید تجهم تو را که او را زهر محبوب هیچ نماند از انکه به سر رسید
اما نهاد تو بس تنگ است آفتاب همه جهان را تواند بود که روی او فراخ است بمشرق و مغرب
رسند و ترک رسد و هنوز روی او مانده بود اما خانهٔ نهاد تو تا همگی خود روی در آفتاب نیارد از آفتاب
هیچ شعاعی نصیب او نتواند بود همگی خانه نهاد تو باید که روی در آفتاب آرد تا همگی خود را از و قوت
بردارد و هزار سر ا عالم از و نصیب بر تواند داشت و از و ذره کم نشده باشد وَمِنْ آیَاتِهِ
التَّمَسُّکُ اینست تامل در باب و از نجا یک دقیقه نگاه داری و آن آنست که چیز را دوست داشتن
بمنیت در کمال محبت هیچ قدح نیارد چنانکه گفت **شعر** اُحِبُّ لِحُبِّهَا طَلَعَاتِ نَجْدٍ ✤ وَمَا
لِطَالِعٍ هَوَاهَا ✤ کار بجایی رسد که دشمنان خود را دوست دارد که بدو التفاتی دارند چنانکه
گفت **شعر** اَجِدُ الْمَلَامَةَ فِیْ هَوَاکِ لَذِیْذَةً ✤ حُبًّا لِذِکْرِکَ فَلْیَلُمْنِیَ اللَّوْمُ ✤ بدانکه
این شرکت نبود در محبت که این آثار حب دوستی بود مجنون از عشق بدرجه رسید که زنگ سیاهی

به نزدیک او بهتر از همه رنگها بودی تا گفت شعر اُحِبُّ لِحُبِّهَا السُّوَاحَتی ✦ اُحِبُّ لِحُبِّهَا سُوْدَ الکِلَابِ ✦ ای برادر عالم محبت عجب عالمی است که با دشمنان دوست بودن جز در عالم محبت نیابی قومی بغزا کفار میرفتند ابو العباس قصار رضی الله عنه ایشان را گفت این پیش من خدای خاکپای آن کافری که شما او را از بهر او بخواهید کشتن و چون حضرت رسالت گفت در حق خویش لَوْ کُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِیْلًا لَاتَّخَذْتُ اَبَا بَکْرٍ خَلِیْلًا وَلٰکِنْ صَاحِبُکُمْ خَلِیْلُ الرَّحْمٰنِ نشاید که کسی گوید پس چرا حضرت رسالت باز نفرمود پیوند داشت که معلوم است که چون با او گفتند مَنْ اَحَبُّ النِّسَاءِ اِلَیْکَ قال عائشة گفت عائشه فَقِیْلَ مِنَ الرِّجَالِ فَقَالَ اَبُوْبَکْرٍ و این محبت آخر در درون گوشه او قرار گرفته بود ولکن صَاحِبُکُمْ خَلِیْلُ الرَّحْمٰنِ چیست همچنین مصطفی را با ابراهیم فرزند خویش پیوندی بود تا بر وی بگریست و در حق حسن حسین گفت اَوْلَادُنَا اَکْبَادُنَا و همچنین اشکال در آغاز افتد اما خداوندان بصیرت را هیچ اشکال نیفتد ای برادر اگر فرض کنی که کسی همگی خود عاشق و محب علم بود شب و روز جز طلب علم کاری دیگر ندارد اگر قلم و کاغذ و سیاهی را دوست دارد نتواند گفت که همگی خود عاشق و محب علم نیست ما شا محبوب بذاته شاید که یکی بود اما چیزهای دیگر اگر محبوب بود بتبعیت محبوب اصلی هیچ زیان ندارد و اگر آدمی خدای را دوست دارد لابد پیغامبر او را دوست دارد و پیغامبر او را دوست دارد و دوست دارد این جمله نظر عقل است که هر که نسبت بدو دارد همه را دوست دارد همه عالم تصنیف و صنعت و خط اوست لابد خود همه او را دوست اگر قدمی پیش توانی شد چنانکه صاحب بصیرتی گفته است **مثنوی** دولی را نیست ره در حضرت تو ✦ همه عالم تویی و قدرت تو ✦ وجود کون ظل حضرت تست ✦ همه آثار صنع و قدرت تست ✦ اما اگر رضای دوست دران بود که فلان خط را که او نبشته است بدست خویش می باید سوخت لابد عاشق آن خط را اینجا بسوزد و اینجا نتواند گفت که بخط معشوق استهانت کرد چون طلب رضای او کرد وَهٰذِهٖ مَنْزِلَةٌ عَظِیْمَةٌ و این منزلی بود پس بزرگ اگر مصطفی صلی الله علیه وسلم و صحابه کرام رضی الله عنهم کفار را از راه او برگرفتند استمالت فرمان او کردند و طلب رضای او مقصود ایشان بود که عاشق را چه کار با تصرف در مملکت معشوق و اسلام

مکتوب شصت و ششم	بسم الله الرحمن الرحیم	هفتم در گمان نیک

برادر اتم بس الدین بداند که این طائفه از همه خلق بخدای عزوجل نیکو گمان تر باشند خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه گفت هر کرا گمان بخدای عزوجل نیکو بود چشمش بخدای عزوجل روشن نشود و این موافق آنست که پیغامبر گفت علیه السلام حاکیا عن الله تعالی انا عند ظن عبدی بی فلیظن ما یشاء ای دا عالم بظن عبدی بی فاجازیه علی وفق المعلوم و لقصة یوسف علیه السلام آورده اند که مرز لیخا را چنین گفت که شوی تو من گمان نیک می برد و میگوید عسی ان ینفعنا من دیر اخلاف نکنم چون مخلوقی گمان نیکوی کاذبی را خلاف نکند اولی تر که خدای عزوجل گمان نیکوی مومنان را خلاف نکند سر اینست که گفت قطعه ای کریمی که از خزانه غیب * گبر و ترسا ظیفه خور داری * دوستان را کجا کنی محروم * تو که با دشمنان نظر داری * و گمان نیکو بکسی از نظاره کرم او باشد گمان بد بر کسی مبند این باشد و هر کسی بکسی بین کرم نظاره کند دوست تر باشد و انکه خواجه معاذ رازی رحمة الله علیه گفت هر کرا بخدای عزوجل گمان نیکو نباشد چشمش بخدای عزوجل روشن نشود از بهر این چیز میگوید که هر چه کند خدای عزوجل هم در خور گمان او کند چون بد گمان باشد باوی بد کند و هر کرا از خدای عزوجل بد پیش آمد هرگز چشمش روشن نگردد و دیگر معنی آنست که گمان بد دشمنان برند و گمان نیک بدوستان برند و روشنای چشم از دوستان آید نه از دشمنان بد گمانی نشان تقدم عداوتست و گمان نیک نشان تقدم محبت است اینجا اصلیست بزرگ و نکته ایست باریک بیشتر مردمان دران غلط میخورند و آن فرق کردنست میان آرزو بردن و میان جاه گمان نیکو که نشان تقدم محبت ست مر رجا را اصل باشد و آرزو بی اصل غیر مفید و مثال هر دو آنست که یکی زراعت کند و زمین راست کند و زحمت بیند و تخم اندازد و آنچه از جهت او باشد از امور زراعت همه بجای آرد پس بگوید من امید دارم از فضل خدا تعالی که مرا ازین زراعت چندین و چندین حاصل آید این از جاهست و گمان نیکو و دیگری زراعت نکند و زمین را معطل میگذارد و وقت

اینجا اصلیست بزرگ در فرق میان تمنا و رجا

نخسپد و همه سال غافل باشد چون وقت درودن آید بگوید که امید میدارم از فضل خدای
که مرا ازین زمین غله حاصل آید هر عاقلی که این آرزو از وی بشنود نه پسندد و گوید از کجا ترا حاصل
آید پس این ازوی مجرد آرزو بردن است بی اصل همچنین هندو چون جهد کند در عبادت
خدا تعالی و هر چه فرموده شده است بجا آرد و از معصیت دور باشد پس بگوید امید میدارم
که این اندک من خدا تعالی بفضل و کرم خویش قبول کند و این تقصیر مرا تمام گرداند
و ثواب ارزانی دارد و گناهان مرا بیامرزد این ازوی گمان نیکو بود و امید بود بر اصل
اما چون غافل بماند و ترک طاعت گیرد و معصیت ارتکاب نماید و بخشم خدای باک ندارد و
برضا و وعده و وعید او التفات نکند پس بگوید امید میدارم از خدا تعالی بهشت و نجات از
دوزخ این ازوی آرزوی مجرد باشد بی اصل که دران حاصل نیست و او آنرا گمان نیکو
در جا نام کرده است و این خطا بزرگ است از حضرت رسالت در بعضی روایت کرده اند که گفت
عاقل کسی است که با نفس خود حساب کند و بر آمرگ عمل پیش گیرد و احمق کسی است که پس
روی نفس کند و از خدای تعالی طمع مغفرت دارد چون این بدانستی اکنون بدانکه این
طائفه از همه خلق مر تن خویش را خوارتر دارند لَا یَرَوْنَهَا اَهْلًا لِشَیْءٍ مِنَ الْخَیْرِ لَا دِیْنًا
وَلَا دُنْیَا مر تن خویش را سزای هیچ نیکو نه بیند نه دینی نه دنیاوی از بهر آنکه دیده اند
که چون یوسف پیغامبر علیه السلام با جلالت نبوت خویش گوید وَمَا اُبَرِّئُ نَفْسِیْ اِنَّ
النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوْءِ چون صفت نفس پیغامبران چنین باشد صفت نفس دیگران
چگونه باشد اینست که گفت بیت تا ترا نفسی و شیطانی بود * در تو فرعونی و هامانی بود
اگر با نفس هیری او ابر تو * بسی گردید ز سر تا پای بر تو * پس صحبت این طائفه با نفس دان
سبیل باشد که از دنیا بیرون شوند و یک مرا و نفس بنفس ندهند و هر چه نفس فرماید اگرچه
همه طاعت است بروی ایمن نباشند که هر که بر دشمن ایمن باشد زود هلاک گردد پس مومن
را نفس دشمن است و خدای عزوجل دوست بدشمن جز گمان بد روی نیست و بدوست
جز گمان نیکو روی نیست هر گرا دوست بکار باشد با دشمن هرگز صحبت نسازد از بهر آنکه
چون با دشمن صحبت کردی از دوست بریدی پس هر که با دشمن صحبت کرد از دوست ببرید

حاصل کسی است که بر ای نفس کند
از خدا تعالی طمع مغفرت دارد

گفته بزرگانست بیت دو همدم را که باهم شان حسابست ❊ اگر موئی میان باشد حجابست
عارفان را جز حق اندیشیدن معصیت بود و جز حق خواستن شرک و با جز حق صحبت کردن
کفر زانی از زنا چنان نگریزد که ایشان ازین گریزند جفا و معصیت ایشانرا اینست نه آنکه
من و تو کنیم قیل لِغَلِیانٍ کیف حالُکَ مَعَ المولیٰ فقال ما حَفَوْتُهُ منذُ عرفتُهُ
فقیل له متی عَرَفْتَهُ فقال منذ سَمَّونی مجنونا غلیان را گفتند حال تو با خدای چگونه
است گفت تا بشناختمش هیچ جفا نکردم گفتندش تا کی شناختی گفت تا آنگاه که خلق
مرا مجنون نام کردند این بر عکس افتاده است دیوانه آن باشد که بر خدا تعالی بدل آرد
نه آنکه خدا یرا بر کونین بدل نیارد بیت نمیخواهم بجز زلف تو زنجیر ❊ زهی دیوانه عاقل که
مائیم و این را طریقهٔ ملامت گویند و این طائفه را ملامتیان خوانند زیرا که دیده اند که اقبال
و جاه نزدیک خلق مر بنده را از هزار بت قاطع تر است بت چنان راه نزند بر موحد که
جاه زند و بدینمعنی از خواجهٔ سلطان العارفین ابو یزید بسطامی رحمة الله علیه حکایت است
که لشهری در آمد خلق او را قبول کردند بمقدار قرب خلق از حق دوری دید طاقتش نماند
از شهر بیرون آمد خلق با وی از شهر بیرون آمدند خادم خویش ابو عبد الله دُوَیلی را گفت
انظر کیف اَرُدُّ هؤلاء عن نفسی خادم گفت نظاره میکردم تا چه کند دو رکعت نماز
کرد و بر پایه خواست و روی بخلق آورد پندشان داد که دعا خواهد کرد گفت انی انا الله لا
اله الا انا فاعبدنی همه گفتند ابو یزید کافر گشت و دعوی خدائی کرد یکبار همه بگشتند
او را تنها گذاشتند و وی دعوی نکرده بود چه آیتی از قرآن بر خواند خادم گفت روی بمن
کرد و گفت ای پسر دیدی یک آیت از قرآن خواندم از چندین بلا خلاص یافتم اینست که گفت باعی
هل تا بدر ندوستینم همه پاک ❊ از بهر تو ای یار عزیز چالاک ❊ در عشق یگانه باشم از خلق چه باک
معشوق مرا و بر سر عالم خاک ❊ صحبت کردن با غیر حق شرکست و نظر کردن بدون حق
حجاب و موحد یگانه بود چون یگانه بود همه او را بیند غیر او نه بیند و خوف او بر همه خوفها
غالب گردد و رجاء او بر همه رجاها و جلالت او بر همه جلالتها و سلطان او بر همه سلطانها
و قدرت او بر همه قدرت ها و قهر وی بر همه قهرها و دیگر معانی همچنین حضرت رسالت اشارت

حکایت حضرت بایزید بسطامی قدس سره

بدین کرد که لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل سر وی
بحق منفرد گشته بود و غیر او را اندر میان راه نمانده بود کمال انفراد و بیرا بودگس را مقام وی
نباشد و لیکن هر کسی را بمقدار خویش بود و چون نظر بنده کمال گیرد میان این کون را و هزار چنین
کون را در پیش آن بنده خطر نماند اشارت بدین کرد که گفت مثنوی اگر روشن شود آینهٔ
دل ✣ دری بگشاید اندر سینهٔ دل ✣ دری کانجا چو بر دل برگشاید ✣ فلکها پرده دار آنرا
نشاید ✣ دری کز وی برآید هر چه خواهی ✣ چه راز دین چه اسرار الٰهی ✣ پس از اینجا معلوم کن
که خلق همی مشاهدهٔ توحید دعوی کنند اما محجوب اند و ایشانرا خبر نیست هر کرا از حق خبر باشد
و مشاهدهٔ توحید باشد از غیر خوف نماندش و بغیر امید نماندش و بغیر حق نظر نماندش و بغیر
حق صحبت نماندش سر اینست که گفت هر که گفت ربا عی تنها ز همه جهان من و تنها تو ✣
یا من بمیان رسول آیم یا تو ✣ خورشید نخواهم که برآید با تو ✣ آئی بر من سایه نیاید با تو ✣ و انکه غلیان مجنون
گفت که جفا کن و مرا و را با بشنا ختم یعنی چون من بدیدم که او معرفت خویش مرا کرامت کرد جفا دانستم بغیر وی مشغول
گشتن با نظر کردن این جفا اشتغال بود بغیر حق نه معصیت کردن یعنی چون وی مرا کرامت کرد بدیدن حجاب
از سر من تا او با ایمن اگر من بغیر وی نگرم حجاب اندر میان آورم جفا دیدم از خویشتن که وی
حجاب بردارد و من حجاب اندر میان آورم و این متعارف ست اندر میان خلق که چون
کسی با کسی سخن گوید اگر وی گوش ندارد گوید جفا مکن و اگر دوستی بدوستی نگرد و آن دوست
بچیزی دیگر نگرد گوید با من جفا مکن و اصمعی را بدین معنی حکایت ست گفت جمیله را دیدم
و دلم مشغول او گشت بد و گفتم گل من بگل تو مشغول ست گفت اگر گل تو بگل من مشغول است
پس گل من بگل تو مبذول ست و لیکن مرا خواهر لیست اگر او را بینی جمال من ترا یاد نیاید
گفتم کجا ست گفت عقب تو پس در عقب خود نگر لیستم خبیث و یک طپانچه بر قفای من
فرو زد و گفت یا بطال اگر گل تو بگل من مشغول بود چرا بغیر من نگری لیتیک جفای
اهل معرفت چنین باشد و آنکه گفت تا او را بشناختم خلق مرا دیوانه کردند معنی آنست
که هر کرا معرفت ست بر مقدار معرفت از غیر حق اعراض ست و هر که از خلق اعراض آورد
نزد یک خلق دیوانه گشت و عارف را صفت اینست که هر چه خلق بادی بیاراند وی

فا معنی قول غلیان الجفا
فا اشتغال بغیر جفا
فا حکایت اصمعی

ازان بگریزد و هرچه خلق ازو انس گیرند وی ازان وحشت گیرد وصفت وی وفعل وی وعمل وی وحال وی برضد خلق باشد وتمها او را مجنونی خوانند یک تاویل اینست که گفت اکثر اهل الجنة البله و آنکه از خلق واز دنیا گریزان باشد مر او را ابله خوانند و این عجب نیست از انچه همچنانکه مجانین نزد یک عقلا مجانین اند همچنین عقلا نزد یک مجانین مجانین اند عزیزی بر صفت ایشان گفته هست مثنوی آنانکه همیشه در نمازند ۞ پنهان که محرمان رازند ۞ بر هیچکسی نیازشان نه ۞ الا که بذکر بی نیازند ۞ در بوته فقر می بسوزند ۞ با اندوه و خویش می بسازند ۞ یکبار بریده از دو عالم ۞ وز دون خدا در احترازند ۞ در بعضی کتب منزل هست که خلقت جمیع العالم لکم و خلقتکم لی همه عالم برای شما آفریدم و شما را برای خود مردی دینداری لو در روزی در آینه همی نگریست و تعجب می اندیشید که خداوندا در آفریدن من چه حکمت هست نداشنید از میان آینه که حکمتی و خلقک محبتی فی صدرک حکمت من در خلق تو محبتی هست که در سینه تو سرشته اند و در سر غیب داشته تا دیده حاسدان بدان نیفتد ای برادر اگر او ترا بادشاهی نداد ترا از تو صرفت او دوست نیامد زیرا که بادشاهان را خزاین بادشاهان نشناسند از قرآن مجید بشنو که میگوید ثم جعلناکم خلائف و جعلکم ملوکا خواجه نظامی علیه الرحمة بر بعضی اشارت کرده هست قصیده خاک تو آمیخته رنجها هست ۞ در دل اینخاک بسی گنجها هست ۞ خاک تو امروز که می بیختند ۞ از پی معجون دل آمیختند ۞ ما که ز صاحب خبران دلیم ۞ گوهر ام ار چه ز کان کلیم ۞ بر فلک آئی ار طلب دل کنی ۞ تا تو در اینخاک چه حاصل کنی ۞ والسلام

فضلت محمد صلی الله علیه وسلم

مکتوب شصت و هشتم	بسم الله الرحمن الرحیم	در معاد

برادر اعز شمس الدین ارشده الله الی طریق السعادة بداند که روندگان راه معاد دو طائفه اند سعدا و اشقیا و هر دو طائفه را قدمی هست که بدان قدم میروند و جاده ایست که بدان جاده سیر میکنند هر یکی را معادیست که بروش خود بدان معاد میرسند پس بدانکه سعدا نیز دو طائفه اند خواص و عوام عوام بقدم مخالفت نفس و هوا و ترک لذات و شهوات بر جاده

سعدا و اشقیا دو طائفه اند

طاعات و فرمان شریعت و متابعت سنت بمیعاد بهشت و درجات آن میرسند و خواص
بقدم عبهر و یحبونه بر جاده طریقت بمیعاد فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر
میرسند و در مقام عندیت ان المتقین فی جنات و نهرا فی مقعد صدق عند ملیک
مقتدر را فرود می آیند بیت سنگریزه شوی ز حالیت درویشان * نی هر چه ترا نیست کسی را
نبود * و اشقیا نیز دو طائفه اند یکی شقی دوم اشقی شقی بعضی عاصیان امت اند که بر موافق
هوای نفس ثابت شده اند و بر مخالفت فرمان خدا مصر مانده اند بقدم استیفای لذات و شهوات
نفسانی و حیوانی مشغول شده اند بر جاده عاصیان بدرکات دوزخ میرسند و اشقی صفت
کافر است که بکلی روی بطالب دنیا و تمتعات آن آورده اند و همگی همت بر استیفای لذات شهوات
نفسانی و حیوانی مشغول شده اند و پشت بر کتاب دین و آخرت آورده اند و نعیم باقی را در نعیم
فانی باخته دنیا بتمام در دست نیامده و آخرت از دست رفته من کان یرید حرث الدنیا
نؤته منها و ما له فی الاخرة من نصیب و این طائفه که شقی اند ایشان نصیبی از ایمان
دارند که بدان دولت که اقرار بزبان میکنند اگرچه معامله عمل ارکان بجا نیارند هر آئینه بوعید
خداوند تعالی در دوزخ روند و الم عذاب بچشند اما امید هست که از برکت آنکه بزبان اقرار میکردند
عاقبت خلاص یابند در حدیث صحیح است که جهنمی را از دوزخ بیرون آرند چون انگشت سوخته
شده پس در نهر الحیوان فرو برند گوشت و پوست بر ایشان بروید از آنجا بر آرند رویهای
ایشان چون ماه شود و بر پیشانی ایشان نبشته هولاء عتقاء الله من النار اینها آزاد
کردگان خداوند تعالی اند اما اشقی در دوزخ مو بد و مخلد بمانند که در ایشان از نور کلمه لا اله
الا الله که بدان خلاص ست هیچ نبود خلود ابدیها را باشد و هر طائفه را در دوزخ و درکات آن
مقامی باشد بالتفاوت از یکدیگر چنانکه فرمود در حق منافقان ان المنافقین فی الدرک
الاسفل من النار از کفر تا کفر متفاوت ست و نفاق تا نفاق نیز متفاوت ست که هر یکی را
روشنی و معادی معین ست و کافران مقلد هستند و محق هستند و چنانکه ایمان محقق فضل دارد
بر ایمان مقلد همچنین عذاب کافر محق زیاده تر باشد از عذاب کافر مقلد و کفر تقلیدی آنست که از
مادر و پدر یافته اند که انا وجدنا آباءنا علی امة و انا علی آثارهم مقتدون هر چه از پدر و مادر

وشهر ولایت دیدند همان کردند ایشان در ورکه اولین دوزخ باشند وکفر تحقیقی آنست انچه
از مادر وپدر دیدند ویافتند بدان قناعت نکنند جهد کنند وبنج برند وبطلب دلیل برخیزند
وعمرها در تحصیل علوم آن کفر بسر برند وکتب تکرار کنند وبریاضت ومجاهده آن علم مشغول شوند
ودر تصفیهٔ نفس بکوشند انهمه تفکر در ادلّه وبراهین عقلیه تا شبهتها بدست آرند که بدان نفی
صانع کنند یا اثبات صانع ناقص کنند وگویند که صانع مختار نیست وگویند بجز دیات
عالم نیست ومانند این کفرها بسیارست که هر طائفه گفته است وشیطان در دل وزبان ایشان
بیاراسته است ودعوی کنند وگویند هر که نه درین علم ونه درین اعتقاد است وی ناقص است
در علم معرفت تا بحدی که گویند انبیا حکما بوده اند وهرچه گفتند از حکمت خود گفتند هم ازین
جنس خیالات فاسد وشبهات انگیزند وتحصیل این علم فتنه انگیز وهلاک کننده مشغول گردند آنرا
علم اصول دین نام کنند تا کسی بر خبث عقیدهٔ ایشان واقف نشود وبی بصیرتان ازان
کفرها بتقلید قبول کنند وبکلی از دائرهٔ اسلام بیرون روند چنین آفتها بسیارست بالله نعوذ
بالله منها آی برادر اگر عاصیان را طاعت نیست معصیت ست در تحت آن سری وانجا
یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه گفتی لولا انّ العفو من احبّ شیئا الیه ما ابتلی احدا بالذنب
وهو اکرم الخلق الیه اگر نه آنستی که عفو نزدیک حق تعالی از همه چیزها دوست ترست
آدم را علیه السلام بخوردن گندم مبتلا نکردی آن غلام که خاص سلطانست بر کرانهٔ بساط
ایستد وندماء وارکان دولت گرد بر گرد تخت بنشینند لیکن در بعد آن غلام صد هزار لطیفه
تعبیه بود که در قرب آن ندیم وارکان دولت نیست آن نه بُعد اضلال ست آن بُعد دلال ست
صد هزار اسرار قرب در بُعد ظواهر تعبیه کنند وصد هزار اسرار بُعد در قرب ظواهر تعبیه کنند تا حیرت
بر حیرت زیاده گردد شاخ مینی در مسجد وبنج مینی در کلیسا عمر رضی الله عنه می آمد تیغ در حمایل
کرده واز غیب ندا می آمد طرّا قوا العبد رب العالمین حیرت در حیرت ست عارفی
گفته است قصیده ای بر آب زندگانی آتش افروخته ✣ واندران ایمان وکفر عاشقانرا
سوخته ✣ گه بقهر از چرخ مسکین بیتنها افراخته ✣ گه بلطف از لعل نوشین
شمعها افروخته ✣ یوسف عشقت بیکساعت بچاه انداخته ✣ هر دم صد سال انوی عقل ما اندوخته ✣ والسلام

مکتوب شصت و نهم	بسم الله الرحمن الرحیم	در تعلق باسباب و ترک آن

برادر اعز شمس الدین بداند که احوال این طائفه با اسباب بودن و با اسباب اعراض نمودن متکلف است تا از ایشان کسی است که بر فتوح رود و بر هیچ معلوم قرار نکند و بکسب و سوال نگراید و این کسی البود که وقت او حکم کند بر ترک سبب و منکشف شده باشد مر او را صریح توحید و درست گشته باشد مر او را صحت کفالت از خداوند خود پس اندوه از باطن او که از برای اقسام باشد زایل گشته بود هر کرا چنین حالت باشد او تو نگر بخداوند بود خواجه ابو یزید بسطامی رحمة الله علیه را گفتند که ترا هیچ کسب مشغول نمی بینیم معیشت تو از کجا بود گفت خداوند من سگ و خوک را روزی میدهد ابو یزید را نخواهد داد و آنکه یکی از بزرگان گفته است که فقیر کسی است که او را بر خداوند حاجت نباشد یعنی از صدق و یقین که دارد میداند که روزی او اگرچه نخواهد حق تعالی بدو رساند از اینجا گفت **بیت** روزی تو باز نگردد زدر ✤ کار خدا کن غم روزی مخور

و از ایشان کسی است که او کسب کند و اصل کسب کردن از آدم پیغامبر صلوات الله علیه است که کشاورزی کرد و فرزندان را بیاموخت نه بینی که شعیب پیغامبر بازرگان بود خداوند موسی بود و موسی علیه السلام مر او را شبانی کردی و داود پیغامبر علیه السلام زره بافی کردی و سلیمان علیه السلام از برگ خرما زنبیل بافتی و قرص جوین بفروختی یکی بدو دیگری بدو و ایشان داود و یکی روزه گشادی و ابراهیم پیغامبر علیه السلام را چندان مواشی بود که چهار هزار غلام درم خریده شبانی کردندی و تجارت کردن اعیان صحابه خود معروف است چون امیر المومنین عثمان و عبد الرحمن بن عوف و اگر چنان بودی که کسب کردن مر توکل کردن را نقصان بودی انبیا ازین دو اولی تر بودندی که ایشان متوکل تر از دیگران اند و حضرت رسالت مر یاران را منع کردی تا توکل ایشان را نقصان نیاوردی و کسب کردن مر کسی را که نفقه کسی بر و واجب است خود فرض است بجز آمده است که حضرت رسالت مر عیالان خویش را یکساله قوت بنهادی لیکن گفته اند که کسب کردن بر وجهی باید که بنده را از حق نبراند اگر کسی حال نفس خویش چنان داند که اگر من کسب نکنم نفس من از حق بر گردد و سوی مخلوقات رود او را کسب بمنزله نماز فرض باشد بازچون

فصل در کسب کردن از آدم علیه السلام

کسب کنند اگر او را اعتماد بر کسب افتد اینجا ترک کسب بهتر در جملهٔ اندر حال خویش می‌نگرد و ظاهر و باطن خویش را مراعات می‌کند بکسب تر ترک کسب اگر ترک کسب او را از خدای ببرّاند کسب نیکوتر از آن ترک کسب بخدای رساند کسب ببرّاند ترک کسب نیکوتر از خواجه جنید نقل است رحمة الله که گفت کسب کردن استعمال اطلاق شرع است همچو نوافل نه بدان معنی که روزی از کسب بیند یا منفعت از وی طلب کند معنی این سخن چنین گفته اند روزی طلب کردن چیزیست مباح همچو روزه و نماز نفل بستن بهتر از ترک وی و لیکن منفعت از وی دیدن شرک است همچنان چون نماز و روزه هر چند بیشتر کنی بهتر و لیکن از کردن جز منفعت نباید دیدن نجات خویش اندر کردن نباید دانست که هر چیزی که بنده نجات خویش اندر وی داند اندر جز حق شرک است خدمت بیاید آوردن بزرگ داشت حق را و تحقیق محبت خویش را چنانکه گفت شعر لو کان حبّک صادقا لاطعته ان المحب لمن یحب مطیع و لیکن باهمین نجات از فضل خداوند بیند دیدن نه از خدمت خویش کسب نیز همچنین است که بجای آری و لیکن رزق از کسب نبینی از فضل خداوند بینی که این در بر تو گشاد چنانکه در خدمت بر تو گشاد و از ایشان کسی است که اندر وقت فاقه بسوال محتاج گردد چنین گفته اند اگر درویش جهد و طاقت خویش بجای آرد و مدتی بر آید ضرورة او در بست گردد و از خداوند تعالی بخواهد و برو نگشاید تقدیر حق مر او را پدید نشود و از شغل حال خود که دارد از تنگی وقت بکسب پرداز دانگاه او را رسد که در سبب بکوبد و از مردمان سوال کند زیرا که صلحا بوقت فاقه از مردمان سوال میکردند چنانکه از خواجه ابو سعید خراز رحمة الله علیه نقل کرده اند که بوقت فاقه دست دراز کردی و گفتی تصدّقوا لله آنجا برای خدا چیزی هست از خواجه ابو حفص حدّاد آورده اند و او استاد خواجه جنید بود رحمة الله علیه اندر میان نماز شام و نماز خفتن بیرون آمدی و از یکدر دو سوال کردی باندازهٔ حاجت و اینقدر هم بعد یکدو روز معلوم و سبب گردد از خواجه ابراهیم ادهم رحمة الله علیه آورده اند که مدتی اندر جامع بصره معتکف شده بود اندر سه شبانروز یکشب افطار کردی و آن شب که افطار کردی از در ها در ریزه کردی از خواجه سفیان رحمة الله علیه نقل است که از حجاز تا بصفا بیمن سفر کردی و اندر راه از مردمان بجز هیتی و الیشا نزد اندرین جمله که یاد کردیم آداب است و صدی که آنرا پیوسته مراعات کنند

طلب روزی کسب را منفعت و منفعت دیدن از ان شرکست

در جواز سوال بوقت حاجت

واز ان نگذرند وچون فقیر نفس را بعلم اندر ریاضت وسیاست آورده باشد او را حق سبحانه
وتعالی علمی دهد و بصیرتی که بدان در سبب درمی آید واز سبب بیرون میرود و درویش را شاید
که تا امکان بود سوال کند که روی ترغیب و ترهیب بسیار آمده است حاصل الامر مشایخ
رضوان الله علیهم بسبب علت سوال روا داشته اند یکی سر فراغت دل را که لابد باشد گویند
که ما آن دو گروه را این بتمیت نهیم که روز و شب اندر انتظار آن بگذرانیم که خود آن حالت
نباشد مارا بخدای عزوجل اندر حال اضطرار از انچه هیچ مشغولی چون شغل لقمه نیست از انجا بود
که خواجه بایزید رحمة الله علیه مرمریدی خواجه شقیق بلخی رحمة الله علیه را پرسید که بزیارت وی آمده بود از حال
شقیق رحمة الله علیه مریدگفت او از خلق فارغ شده است و بر حکم توکل نشسته است خواجه بایزید
گفت چون باز گردی او را بگوی نگر تا خدا را بدو ان نیازمائی چون آن گرسنه گردی و نان
از هم جنسان خویش بخواه و با زنانهٔ توکل بیکسو نه تا آن شهر و آن ولایت از شوی این یک ساله
برزمین فرو دنشود و علت دوم آنست که مر ریاضت نفس را سوال کنند تا ذل آن بکشند
و رنج آن بر دل نهند و تمیت خود بدانند که ایشان نیز دیک هر کسی هیچ ارزند ندیدی که خواجه شبلی بخواجه
جنید پیوست گفت یا ابابکر تا نخوت و بزرگی در سرست که من پسر حاجب الحجاب خلیفه ام و امیر
شام بودم و از تو هیچ کار سر نیاید تا بباز ار نروی و بهر دو کانی در بهر دیگر سوال نکنی تا تمیت خود
بدانی از همچنان کرد چون صادق بود هر روز بازارش سست تر میشد تا بسر یکسال بدرجه
که اندر همه بازار نگشتی و گریه کردی هیچ کس دانگی ندادی باز آمدی و حال پیش خواجه جنید
باز گفتی فرمودی اکنون تمیت خویش نیز دیک خلق دانستی که بیکدانگ هم نمی ارزی و این نوع
خاص مر ریاضت است و علت سوم آنست که از خلق سوال کنند بدان معنی که همه مال از آن وی
دانستند و همه خلق را وکیلان او دیدند چیزی که نصیب نفس ایشان را تعلق داشت از وکیل و
فرهمتند و سخن خود با وی گفتند و اندر عرف شاهد بنده که نصیب خود بر وکیل عرض کند
بحرست و طاعت نزدیک تر از انکه بر مولی پس سوال ایشان علامت حضور و اقبال بود بحق
نه غیبت و اعراض بود از حق خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه را دختر کی بود روزی مادر را گفت
مرا فلان چیز مے باید مادر گفت از خدا بخواه گفت ای مادر من شرم دارم که نصیب نفس خویش

فائده
شرح حکمت در علت سوال
از دانشمند

از خدا بخواهم و آنچه تو خواهی داد آنهم از آن ویست پس آداب سؤال آن بود اگر مقصود برآید خرم تر از آن نباشی که برنیاید خلق را اندر میان نه بینی و راز خود جز با آنکسی نگوئی که بر حلالی مال وی یقین باشی و از آن تجمل کد خدانسازی و مر آنرا ملک نگردانی و مر حکم وقت را باشی و حدیث فردا در دل نگذاری و خدایرا بر وام گدائی خود بپسندی و از خود پارسائی نمائی تا از راه آن تراچیزی دهند پیری محتشمی از اهل تصوف از بادیه برآمده بود فاقه زده و رنج یافته کشیده ببازار کوفه اندر آمده گنجشکی بر دست نشانده و میگفت از برای این گنجشک مرا چیزی بدهید بدهید گفتند این چه میگوئی گفت محال باشد که من گویم که از برای خدای مرا چیزی بدهید بدنیا حقیر شفیع حزحقیر سر انیارند این بود احکام تعلق بسبب ترک آن بدانقدار که در مکتوب گنجید والسلام

مکتوب هفتادم

بسم الله الرحمن الرحیم

در صحبت این طائفه

برادر اشجع السدین رزقه الله صحبت امد قائه بداند که یک مهم مرید را صحبت است و صحبت را اثری عظیم ست اندر طبع و عادت را و لیکن صعب تا حدی که باز بصحبت آدمی عالم میشود و طوطی بصحبت آدمی ناطق میگردد و اسپ بریاضت و صحبت از حد بهایم بعادت آدمی میآید این را نظایر بسیار ست و اثر صحبت معائنه و مشاهده ست و این جمله اندر ایشان تاثیر صحبت ست که کل عادت اصلی و طبع خلقی مغلوب گشته ست و مشایخ این قصه رضوان الله علیهم نخست از یکدیگر حق صحبت طلبند و مریدان را بدان فرمایند تا بحدیکه صحبت اندر میان ایشان چون فریضه گشته ست و اساس این جمله آنست که نفس کافر را سکون با عادت بود و اندر میان هر گروه که باشد عادت بود فعل ایشان را گیر و ز آنچه جمله معامله و ارادت حق و باطل اندر و مرکب ست آنچه بیند از معامله و ارادت آن در وی پرورش یابد و اندر وی غلبه گیرد بر ارادت دیگر از حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم نقل ست که گفت المرء علی دین خلیله فلینظر احدکم من یخالل مرد آن دین دارد و آن طریق که یار و برادر او بود نگاه کن تا دوستی و صحبت با که دارد اگر صحبت با نیکان بود وی اگرچه بد ست نیک ست زیرا چه آن صحبت او را نیک گرداند و اگر صحبت با بدان دارد وی اگرچه نیک ست بد ست زیرا که او را بد انچه او اندر اثنست رضا ست چون

صحبت از نزدیک تاثیر فریضه ست

ببد راضی باشد اگرچه نیک بود بد باشد و اندر حکایت است که مردی اندر گرد کعبه طواف میکرد
و میگفت اَللّٰهُمَّ اَصْلِحْ اِخْوَانِیْ یارب برادران مرا نیک گردان وی را گفتند که بدین مقام
شریف رسیده چرا خود را هیچ دعا نمی کنی و همه برادران را دعا میکنی گفت مرا برادران که
چون من بد یشان باز گردم اگر ایشان را در صلاح بایم من بصلاح ایشان صالح شوم و اگر
در فساد بایم من بفساد ایشان فاسد گردم چون قاعدهٔ صلاح من صحبت بصلحان بود بدین دران
خود را دعا کنم تا مقصود من ازان برادران برآید و مالک بن دینار گفت رضی اللہ عنہ هر مرادی
و یاری که دین ترا از صحبت وی فائده و آن جهانی نبود با وی صحبت مکن که صحبت چنین کس بر تو
حرام بود معنی این سخن چنین گفته اند که صحبت یا با مردی خود کنی و یا با کسی که از خود کنی اگر با مردی از خود
صحبت کنی ترا از وی فائده باشد اگر با کسی از خود صحبت کنی او را از تو فائده بود اندرین وی از تو چیزی آموزد دینی فائده دنیی حاصل آید
و اگر تو از وی چیزی آموزی هم فائده دینی بحاصل آید و پیغامبر فرموده است صلی اللہ علیہ وسلم
اَلْتَمِسُوْا مِنَ الْاِخْوَانِ فَاِنَّ رَبَّكُمْ حَیٌّ کَرِیْمٌ یَسْتَحْیِیْ اَنْ یُعَذِّبَ عَبْدَهٗ بَیْنَ اَخَوَاتِهٖ
یَوْمَ الْقِیٰمَةِ برادران بسیار گیرید بحفظ آداب و معاملهٔ نیک ایشان که خدای شما حی و کریم است
بکرم خود بنده را نه پسندد که اندر میان برادرش عقوبت کند روز قیامت اما باید که صحبت
برای خدا را باشد نه از برای هوا نفس را و حصول مراد و غرض و گفته اند که تنها بودن مرید را
هلاک بود از انچه پیغامبر گفت علیه السلام اَلشَّیْطَانُ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الْاِثْنَیْنِ اَبْعَدُ
دیو با تنکس بود که تنها باشد و خداوند گفت عز و جل مَا یَکُوْنُ مِنْ نَجْوٰی ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ
نه باشد از شما سه کس از راز کنندگان الا که چهارم ایشان خداوند باشد تعالی و تبارک جل
هیچ آفت مرید را و شوار تر از تنها بودن نیست آورده اند مریدی ازان خواجه جنید را
رحمة اللہ علیہ صورت بست که من بدرجهٔ کمال رسیده ام ترک صحبت مرا زیان ندارد بگوشه
اندر شد و خلوت کرد چون شب اندر آمدی جماعتی پدید گشتی و وی را گفتندی بر این اسپ
نشین و در بهشت بیای وی بر ان اسپ بر نشستی و بر فتی تا جایگاهی پدید آمدی خرم و خوش
و گروهی خوبصورت و طعامهای خوش و آبهای روان تا سحرگاه او را بدانجا بداشتندی آنگاه
بخواب اندر شدی چون بیدار شدی خود را بر در صومعه خویش یافتی نخوت جوانی اندر دل

وی اثر خود ظاهر کرد زبان دعوی برکشاد و گفت مرا چنین حال است و چنین کار است خبر
خواجه جنید رحمة الله علیه رسانیدند برخاست و بدر صومعه وی آمد آن حال از وی پرسید جمله تقریر
کرد خواجه رحمة الله علیه فرمود که چون امشب بدان جایگاه روی سه بار لاحول ولا
قوة الا بالله العلی العظیم بگوی چون شب اندر آمد و یرا همبران طریق می بردند و وی دل
با خواجه جنید انکاری میکرد چون زمانی برآمد وی برای تجربه رانه بار لاحول ولا قوت تمام
بگفت آن جماعت جمله بخروشیدند و برفتند وی ملافیت خود را اندر میان مذبله نشسته و نخی
استخوان مردار را اندر گردوی نهاده بر خطا خود واقف گشت تعلق بتوبه کرد و صحبت باز آمد

از نیجا دانستی که مرید را تنهائی آفت است و شرط صحبت ایشان آنست که هر کسی را اندر رجه
وی دارند چون با پیران بخدمت بودن و با هم جنسان بعشرت زیستن و با کودکان شفقت
برزیدن چنانکه پیران را اندر رجهٔ پدران نهند و هم جنسانرا اندر محل برادران و کودکان را
اندر محل فرزندان و نشاید جوان را بهیچ نوع در حضور پیران سخن گفتن جز بوقت ضرورت
چون بوقت ضرورت سخن خواهد گفت چندان صبر کند که ایشان سخن خویش تمام کنند پس اجازت
خواهد انگه بحرمت بنشیند و سخن خویش گوید و نشاید جوان را بر پیران اعتراض کردن و با ایشان
در مقابله آمدن و باز خواست کردن که غیرت پیران بر هر که تافت از دین و دنیا برآمد اما
از ایشان درخواست کردن روا باشد و نشاید جوان را بر سجادهٔ نشستن در حضور پیران
بلکه باید که بخدمت مشغول باشد و شرط صحبت و اخوت آنست که با یکدیگر با ایثار زندگانی
کنند و هر یکی دیگر را در مال خویش تصرف جائز دارد و این طائفه هیچ چیز بعاریت ندهند و نخواهند
بلکه آنچه بکار دهند باز نستانند در کلمات مشایخ است رضی الله عنهم الفقیر لا یعیر و لا
یستعیر و بر هیچ کس باید که حکم نکند و اگر کسی بروی حکم کند بجای قبول نکند و البته هیچکس را
کار نفرماید و اگر کسی او را کار فرماید بی توقف بجا آرد و با هر که زندگانی کند بر موافقت مذاق طبع او
زندگانی کند و در هیچ چیز مخالف جمع نکند الا فیما یخالف الشرع مگر در چیزی که مخالف شرع بود
و کسی که مخالف مذهب یا غیر جنس بود با وی صحبت نکند اگرچه قرابت بود بلکه بر هر که استوار
در دین و دیانت وی مذهب وی و ورع وی ظاهرا و باطنا بود با وی صحبت کند و صحبت کردن

باجوانانِ امرد نکرده داشته اند که در وی آفات هست و بعضی بزرگان گفته اند رغبت کردن
کودکان در صحبت بزرگان توفیق علم و ذکا بود و رغبت کردن بزرگان در صحبت کودکان
خذلان و حمق بود و این طائفه در استعمال خویش اول صحبت را معرفت گویند پس مودت
گویند پس الفت گویند پس عشرت گویند پس صحبت گویند پس اخوت گویند و صحبت چون درست گردد
شبه طهارت ترین احوال نهند نه بینی که صحابه رضی الله عنهم بزرگ ترین خلق اند در علم و فقه و عبادت
و زهد و توکل و رضا ایشانرا بهیچ چیز نسبت نکنند بجز صحبت که برترین احوال ست و یکی از آداب
این طائفه آنست که در میان خویش با یکدیگر نگویند هٰذَا لِی وَهٰذَا لَکَ این مرا ست
و یا این ترا ست وَلَوْ کَانَ کَذَا لَمْ یَکُنْ کَذَا اگر چنین بودی چنین نبودی وَلَعَلَّ عَسٰی لَوْ فَعَلْتَ
وَلَوْلَا تَفَعَّلْ کاشکی که چنین بودی یا کاشکی چنین نبودی و اگر چنین نکردی و چنین چرا نکردی
که اینمه از اخلاق عوام خلق ست که ابراهیم بن شیبان گوید ما صحبت نکنیم با کسی که گوید هٰذَا
لِی که این نه این منست و اهل علم گفته اند حق تعالی جائز نداشت هیچکس را از مخلوقات که گوید
نحن و انا و انی و لی و عندی نه بینی که ملائکه هرگاه که گفتند وَنَحْنُ نُسَبِّحُ گفت حاجت نیست
مرا بتسبیح شما اُسْجُدُوا لِآدَمَ و ابلیس گفت خَلَقْتَنِی مِنْ نَارٍ جائز نداشت ازوی گفت که
وَاِنَّ عَلَیْکَ لَعْنَتِی و فرعون گفت اَلَیْسَ لِی مُلْکُ مِصْرَ گفت اَنَا رَبُّکُمُ الْاَعْلٰی ازوی جائز نداشت و عذاب
کرد او را در دریا قارون گفت عَلٰی عِلْمٍ عِنْدِی ازوی جائز نداشت تا فرمود زمین را که فرو برد شش چون نوبت بپیغامبر ما
رسید صلی الله علیه وسلم گفت یا محمد تو هیچ ایشان نیستی قُلْ اِنِّی اَنَا النَّذِیْرُ الْمُبِیْنُ چنانکه من میگویم اِنِّی
اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا ای برادر اگر خواهی که بر شجرهٔ بوستان غیب بنشینی و از چشمه روضهٔ
لطف آب حیات بخوری و هفت فلک را خاک قدم خود سازی لحظه بدست فنا در مشاهدهٔ
بقا این پنج دریچه حواس بند و رخت ازین عالم فنا و دار عنا در بند چون صدف بحری از غیرت
الله بحکم عزت در راه معرفت کور و کر گردد شبلی را رحمة الله علیه گفتند عارفان کیستند صفت
ایشان چیست گفت صُمٌّ بُکْمٌ عُمْیٌ گفتند هٰذَا صِفَةُ الْکَافِرِیْنَ این صفت کافران
ست گفت اَلْکَافِرُ اَصَمُّ عَنْ سَمَاعِ الْحَقِّ وَبُکْمٌ عَنْ قَوْلِ الْحَقِّ وَعُمْیٌ عَنْ رُؤْیَةِ الْحَقِّ پاک بازی
باید تا ازین عالم کون و فساد و دامگاه شیاطین با جمود و عناد در گذرد و بسوی عالم پاک ببیاک شود

بیان فرق میان صحبت و الفت

بیان فرق میان صحبت و معرفت

چون مرغ از دام جسته بر پرد قدم با دل دارد و دل با اندیشه دارد و اندیشه با سر و سر با حق دارد
و چون مصطفی صلی الله علیه وسلم بیک گام مسجد اقصی و دو دیگر آسمانی را بگامی منزل کند تا منتهی
سدرة المنتهی فرود آید شراب وصل چشیده و بدولت مشاهده رسیده از هر دو کون بیزار و باد دست آسیده والسلام

مکتوب ۷۱ هفتاد و یکم	بسم الله الرحمن الرحیم	در خدمت این طائفه

برادر شمس الدین اگر بداند تعالی بخدمت اولیائه بداند که یک کار بزرگ مرید را خدمت است
و در خدمت فائدها و خاصیتها است که در هیچ عبادت و طاعت دیگر نیست یکی آنست که
نفس مرده شود و کبر و نخوت خواجگی را از سر وی ببرد و تواضع و عجز در وی پدید آید و او را
مؤدب گرداند و اخلاقها را نیکو گرداند و علوم سنن طریقت در آموزد و تیرگی و گرانی نفس
از وی ببرد و لطیف و سبک روح گردد و ظاهر و باطنش روشن شود و این فوائد مخصوص است
بخدمت بزرگی را پرسیدند که راه بحق چند است گفت بعدد هر ذره از موجودات راهی است
بحق ایا هیچ راه نیکوتر و نزدیک تر از راحت رسانیدن بدلهاست و ما بدین راه یافتیم و بدین
مریدان را وصیت کردیم و گفته بزرگانست که اوراد و طاعت این طائفه زیادت از انست
که در بیان آید و چون از آن همه فارغ شود هیچ ورد و طاعت فاضلتر و با فائده تر از خدمت
کردن یکدیگر نیست چنانچه روایت کرده اند از پیغامبر علیه السلام که چون سوال کردند أَيُّ
صَدَقَةٍ أَفْضَلُ قَالَ خِدْمَةُ عَبْدٍ فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ ظِلُّ فُسْطَاطٍ أَوْ طَرْوَقَةُ فَحْلٍ فِي
سَبِيلِ اللهِ از حضرت رسالت پرسیدند که کدام صدقه فاضلتر است گفت خدمت بنده در
راه خدا آ یا سایه کردن خیمه در راه خدا آیا دادن اشتری در راه خدا آ یا جای دیگر فرمود وَالْبَيْتُ
عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمَسَاكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ كَالَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ
اللَّيْلَ سعی کننده در کار بیوه زنان و در کار مسکینان همچو مجاهد است در راه خدای یا همچو روزه
دار روز و زنده دار شب اما شرائط خادم آنست که آرزو و مراد و تصرف خویش جمله ترک
کند و همه مراد جمع زندگانی کند مسافران و مقیمان را بر مذاق طبع ایشان هر یکی را خدمت میکند
تا ایشان با مراد او قات خویش می دارند و فارغ البال با حوال خویش مشغول توانند بود

امروز از بازار نسیه نخرند

تا هر چه هر یکی را از این جمع بریاضت و مجاهدت حاصل آید او را از آن خدمت حاصل آید
که من دل علی خیر فله مثل اجر فاعله و این خانقاهها و رباطها را اوقاف برای این کار
ساخته اند. و شرط دیگر آنست که خود را ملک نصیب نداند و هر چه او را باشد از آن جمع
داند تا خود را و مال خود را و مراد و هوای خود را در راه ایشان صرف تواند کرد و جمع را بر جمع
بهمه نصیبها مقدم دارد و هیچ چیز دریغ ندارد الا ما حرم الله و هر چه از وی درخواست کنند
بی تاخیری بجای آرد اگرچه هم مزدوری باید کرد بکند تا آن درخواست ایشان میسر شود
و با جمع همچنان باشد که غلام با خواجهٔ خویش تا بهر وقتی که با او کنند تحمل بر خود واجب داند
چنانکه غلام و بر و لازم باشد که پیوسته رموز و اشارت سخن جمع را پاس دارد و هر چه از آن
کسی غافل بیند اگرچه آنکس درخواست نکند ترتیب آن بسازد و شرط دیگر آنست که هر خدمتی
که در حق جمع بتواند کرد از نیکوئی تا بکند تا توفیقی یابد شکر آنها بر خود لازم داند و هر چه ممکن
بود که در حق جمع بتواند کرد از نیکوئی بهر نوع که باشد بکند و اگر دقیقه فرو گذارد عقوبتها
بر خود واجب داند و خدمتها بسیار ست از خدمت مقصود آنکه بهیچ نوع جوان را نشاید
که خدمت نکند شیخ ابو العباس قصاب رحمة الله علیه گفته ست هر آن مریدیکه بیک سنت
قیام نماید بهتر از صد رکعت نماز نفل و این طائفه مرتبهٔ هر کسی را بخدمت و ریاضتی صحبت
و الهیت و ریاضت مشایخ و تربیت ایشان و سفر و طول عمر اعتبار کنند بنسبت و نسب
را هیچ اعتبار نهند مگر فرزندان رسول علیه السلام و مشایخ زادگان را که ایشان را برای
نسب اکرام کنند چه گفته اند نسب لاجل دینه و حسبه تقواه گفته اند چنانکه بر
صاحب مال واجب ست که زکوة مال بیرون آرد و بدرویشان بدهد بر عالم واجب ست
که متعلمان را رعایت کند و زکوة علم خود بدهد همچنین در طریقت بر مرید مبتدی واجب ست
که از هر حرکت خویش بخدمت راحت و فائدهٔ بغیری رساند و برادر مسلمانرا یاری کند
و بزرگ تر از خود را خدمت کند و مرتبهٔ خدمت و ثمرهٔ وی و فائدهٔ وی آنجا ظاهر شود که
بی غرض و بی منت و بی ریا باشد پس هر مریدیکه خدمت نکند و از دیگری خدمت طمع دارد
کاهل شود و بر دلها گران شود و گرانی بر دل تب جانست و طبعها از وی در نفور شود

هر مریدیکه بخدمت قیام نماید از ریاضت بهتر ست

این طائفه مرتبهٔ هر کسی را بخدمت و ریاضت و صحبت و علم و عمل اعتبار کنند نه بنسبت و نسب را فرزندان رسول و مشایخ را فقط

واین همه ویرا زیان دارد و درو امید کاری کمتر بود مصطفی صلی الله علیه وسلم این حرکت لطیف کرده است برای تعلیم و تنبیه صحابه و امت را که وقتی قدح شیر در آوردند بر خلق است و بر کف مبارک خود نهاد و همه فقرا صحابه را بداد و آنچه باقی ماند خود خورد گفتند رسول الله ابتدا از خود نکردی گفت نشاید که ساقی القوم آخرهم شرابا و درمیان این طائفه سوء ادب است که هر که خدوم تر عزیز تر و بدلها شیرین تر و نظرها بدو مایل تر که سید القوم خادمهم یکی را از بزرگان عرب پرسیدند بچه سعادت قال خدمت فسدت گفتند بچه مترشد شدی گفت خدمت کردم تا مهتر شدم و گفته اند ابو بکر صدیق رضی الله عنه که از رسول علیه السلام مرتبهٔ خلافت یافت و بدان دولت که رسید از ملازمت خدمت بود و همه بزرگان را ابتدا بهمین بوده است که در آغاز کمر خدمت بسته اند تا بانتها مخدوم گشته اند و ثمرات وی زیاده از آنست که در تحریر و بیان آید بقدر امکان غنیمت شمرد و امیدوار باشد ای برادر احکام الهی از قیاس بشر بیرون است کنعان از صلب نوح پیغامبر بود علیه السلام در کشتی راهش ندادند ابلیس لعین را راه بود و رو البود که این حدیث با بادشاه نگوید و با پاسبانی بگویند نه بینی که با فرعون نگفتند و با پیرزنی که در خانه اش بود گفتند او بتو که نکرد و بحکم علم پاک خود نکرد نه بحکم عمل آلوده تو مذهب اهل سنت آنست که الطاف حق را نهایت نیست عالم بر سد و کسی نگوید الطاف حق نرسد که بر این مشتی خاک است فردا همه را حشر کنند پس نمی آورد هند که همه خاک گردد و فرشتگان را گویند تا گرد عرش بر نگردید نه شما را ناجار رضوان کار دنه با سلسلهٔ ملک شمار شما از مقام معلوم بنبید که ما را با این مشتی خاک چه کار هاست از نیجاست که گفته اند که اگر خاک نبودی این حدیث نبودی و این سوزها و دردها نبودی بهشت با همه نعمت و کرامت نقد سر خوابت خاک ست رضوان با همه غلمان چاکر شادی و صال خاک ست خاک نبود و این لطف که شنید با این مشتی خاک و ازل بود خاک نه آمده و کار خاک بلطف پاک ساخته کام نه شراب ساخته سر نه کلاه دوخته قدم نه راه پرداخته دل نه نظر پیوسته گناه نه خزانهٔ مغفرت پر کرده طاعت نه بهشت آراسته العنایة قبل الماء والطین والسلام

مکتوب هفتاد و دوم در بسم الله الرحمن الرحیم پاکیزه گردانیدن از اخلاق مذمومه

خدوم تر عزیز تر

مذهب اهل سنت آنست که الطاف حق را نهایت نیست

برادر اعز شمس الدین در طاعت خداوند مستقیم باد سلام و دعا از کاتب حروف مطالعه کند و مقرر برادری باد که در پاکیزه کردن اخلاق و تبدیل صفات مذمومات بجموعات روز بروز مهما امکن کوشش نماید و مهمی بزرگ داند که در تحت اهمال و تغافل این کار بلای سخت در پیش هست نعوذ بالله منها و آن آنست که هر چه در همه عالم سباع و وحوش و حیوانات ست از هر یکی صفتی در آدمی هست هر کدام صفت که غالب خواهد بود فردا قیامت حکم بران صفت کنند نه بصورت یعنی بدان صورتش گردانند چنانکه شلا بر کسی صفت غضب امروز غالب بود فردا بصورت سگی حشر کنند و اگر بر کسی صفت شهوت زشت و آرزو امروز غالب بود فردا بصورت خوکی حشر کنند و اگر بر کسی کبر و نخوت امروز غالب بود فردا بصورت پلنگی حشر کنند و اگر بر کسی صفت جاهلیه غالب بود فردا بصورت روباه حشر کنند و دیگر صفت هم برین قیاس باید دانست لقل [illegible] کنند خلیل الله فردا آزر را ببیند که در دوزخ می برند گوید خداوندا کدام فضیحتی ازین بدتر است که من در عرصات ایستاده و پدر را در دوزخ می برند آخر در دنیا نگفته ام وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ در حال صوت آدمی را از ظاهر آزر بر کشند گفتاری گردد که در دنیا این صفت بر و غالب بود خلیل الله را گویند تا با این گفتار چه کار و چه نسبت و چه قرابتی و سگ اصحاب کهف را از صفت او صورت سازند و در صف آدمیان آرند که او سگ صورت و آدمی صفت بود و آزر آدمی صورت و گفتار صفت بود بهمچنان ای برادر بسا آدمی صورت بود امروز که فردا بمینی در صف سباع و وحوش ایستاده کنند و بسا سباع و وحوش صورت بامنی امروز که فردا در صف آدمیان در آرند بزرگان گفته اند که کوه اُحُد را که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در حق وی فرموده است اُحُدٌ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ فردا بر سر سنگی از ظاهر وی بر کشند و بصورت آدمی در صف صدیقان بایستانند که صفت صدیقان بر و غالب بود لاجرم بهمان صورتش گردانند اینجا می آید که کسی گوید که احد جماد ست و از جماد محبت و عداوت درست نیاید که دانستن محبت و عداوت لازمهٔ حیاتست جواب آنست که اُحُدٌ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ این اخبارست از صاحب دل یعنی حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و اصحاب قلوب از جماد چیزی دانند و چیزی شنوند که دیگر را ازان خبر نباشد مصراع محجوب را زین هیچ چراغی نصیب نیست تا آورده اند

که اهل کشف از تسبیح جملهٔ اشیا اگرچه جماد ست آگاه اند و در یُسَبِّحُ لَهُ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
سماعها دارند اینست که گفت بیت پیش تو این سنگ ریزه ساکت ست ✣ پیش ما حقا تسبیح
و ناطق ست ✣ که در عصمت الانبیا در ذکر مهتر سلیمان علیه السلام آورده ست که کل عالم الخبرا
خود بر خالق خود عاشق اند و طالب اند انعینی گفته ست مثنوی صد هزاران راز در هر ذره ست
نهند ✣ در وش از عشق خود شوری نهند ✣ ذره ذره عاشقانند در هوا ✣ پرشده از پرتو عشق
خدا ✣ جملهٔ ذرات پیدا و نهان ✣ نقطهٔ عشق ست در هر دو جهان ✣ اینچنین کار مشکلی و هولناکی
در پیش ست و کسی درین مشغول نه مگر خداوندان بصیرت پس غافل نباید بود آهسته آهسته عادت
باید کرد تا چیزی چیزی ازین صفات کم شود و اگر خداوند دست دهد که بکلی دفع شود خود کار
عظیم پدید آمده بود و هر که خواهد که بداند فردا بکدام صفت خواهد بود امروز در خود نگرد که کدام
صفت بر وی غالب ست فردا بهمان صفت باشد و این مقدار دانستن دشوار نیست چنانکه اگر
کسی خواهد که بداند خداوند از وی خشنود ست یا ناخشنود در اعمال خویش نظر کند اگر همه طاعت
داند که از وی خشنود ست که نشان خشنودی طاعتست اگر همه معصیت هست داند که ناخشنود ست
که نشان ناخشنودی معصیت هست و اگر هر دو بود حکم بغالب کند در روزگار امروز پیش نیست چون اینجا
کاری نبود آنجا نبود بیت بغفلت میگذاری روزگاری ✣ مگر در گور خواهی کرد کاری ✣ و اگر این صفات خبیثه
در کسی مانده بود و نگشته اگر در بهشت فردا فرود آید و همه نعمتها البر و فرو ریزند آن صفات نگردد و آنچه باشد گشتی نبود پس این
مرد بود از خود بمانده بدو خود نارسیده اینجا میباشد که بگردد چون اینجا نگشت آنجا هم نگردد و در بهشت فرود آید اما ابد الآباد
از خود نگردد و در خود مانده بود و این همه نعمتهای بهشت بر وی مباح شود و لیکن نتواند که گرد کار ما گردد
که فردا مرد را خواهد بود حور و قصور و مرغ بریان و آب روان بود اما آن کجا که مقصود جانها و مطلوب
دلهاست و قبلهٔ همه صدیقان و کعبهٔ همه رندگان ست پس کسی که آن دولت فوت شود از چه یافت
و کسی که آن نعمت سیر گشت او را چه فوت شد در روزهٔ ایام بیض و مواسم باید که فوت نشود
و در سفر و حضر کاهلی و غلبهٔ خواب را بکثرت غسل کردن و بسیار ساختن وضو علاج کند ای برادر مگر نشنیدی
فرمودند که نجاک آرند و آدمیان را فرمودند که روی بسنگ آرید این دانی چیست قدر و رتبهٔ
اعمال باز نمودن ست موسی علیه السلام گفتند ولکن انظر الی الجبل بگوه نگر که اتطور مکان

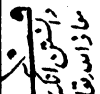

وانت مدد طور سنگی هست و تو کلوخی هر آئینه سنگ سزای کلوخ بود و کلوخ سزای سنگ او که فرو آید و دیدار دهد بعطا دهنده نه بسزا سزاوار دیدار او نیست هیچ چشم و سزاوار سخن او نیست هیچ گوش و سزاوار معرفت او نیست هیچ عقل سزاوار راه او نیست هیچ قدم مثنوی چشم که همی بخواهد آن دیدارت ✤ گوشم که همی بخواهد آن گفتارت ✤ بین همت هر دو را که کردند بلند ✤ هر چند که نیستند شان سزاوارت ✤ هر که طالب درست تا خود را بسزا زودی بی قدری نسنجد و بچشم ناسزاواری نه بیند از وی طلب درست نیاید شبلی رحمة الله علیه گفت خواری من همه دانی خواری نگذاشت بوسلیمان دارانی گفت هر که فضل در چشم آمد یا اعمال و احوال و اقوال خود را از ذره همت نهاده هرگز حلاوت این حدیث بمذاق وقت او نرسد بزرگی چنین میگوید که در طواف گاه بودم یکی از پس من در آمد و مرا باز کشید چون بنگریستم خواجه فضیل عیاض بود مرا گفت اگر آنچنان گمان بری که درین موسم و موقف از من و تو بتری هست خوف هلاک بود والسلام

مکتوب هفتاد و سوم در جاه و نماز به نیت خشنودی خصمان در روز عاشوره

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اشعر شمس الدین بداند که کاری و عملی بنفاق کردن و طمع منزلت صدیقان داشتن نه نشان خداوندان دین ست تو هر چه آری از طمع خالی نبود و سر بنت خالص اظهار عبودیت هست نه طمع که طمع دیگر بود و اظهار عبودیت دیگر این دقیقه بتامل معلوم شود اما من و تو چنانیم که رشوتی باید تا خدایرا بندگی کنیم مصرع زهی عشق ار بر شوت دوست خواهی و شت جانان از ما

ای برادر طمع از راه بردار که هیچکس را بر خداوند عز و جل هیچ وجب نیست و آنکه امروز خلق را داده هست در همان رایگان داده هست و آنچه فردا قیامت خواهد داد رایگان خواهد داد تا بزرگان گفته اند آنچه فرموده هست که فردا بر تو خطبه خواهد کرد جزاء بما کانوا یعملون از بهر آن فرموده هست تا دلت از عطا او گرفته نشود که آدمی هر چیز که او از کار خود خورد گوارنده تر ازان داند که محض عطای کسی ما آن بادشاه بابی نیازی خویش جل جلاله هر چه بتو داده هست بی علت داده هست پس تو در صحبت بیچارگی خویش او لشکر که هر چه آری برای اظهار بندگی

هیچ چیز بر خدا واجب نیست هر چه میدهد فضل کرم است

آری نه برای طمع بهرچه ترا بدان چیز فرموده ترا خواست نه آن چیز را پس تو اولی ترکه هرچه
برای او آری نه بامید بهشت و نه از ترس دوزخ بیت مارا نه غم دوزخ و نی حرص بهشت ست
بروار زخ پرده که مشتاق لقائیم ٭ وطمع را پی کردن در دین اصلی عظیم ست نه کار من و تست
و نه کار اهل غوغا که از من و تو بطمع بهشت و امید خلاص از دوزخ هم بندگی نیاید که بی دولت بادر
زاد یم افتاده گفته ست بیت بدبخت اگر بر لب دریا باشد ٭ جز با لب خشک همچو دریا باشد
بلکه شعار انبیا و پیرایهٔ اولیا ست نصیب من و تو ز دین جز ایمان بیش نیست تا بود که گیرد
وغبار از سم مرکب دولت ایشان روزی بر سر ما بدبران نشیند که تاج سعادت ابدی ملبی و لقا
گردد کسی که قدم بر بساط شرع مصطفی علیه السلام و دین خدای عزوجل نهد و بر خدای عزوجل طمع و ناز
می کند مغرور ست بدین طمع داشتن و ناز کردن در دین مقام اما بعد آنکه بر بساط شرع مجاهده
عین اخلاص گشته باشی و همه احکام باخدای فِی السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ قیام نموده باشی و حق اوامر و نواهی
گذارده باشی و خویشتن را تبرک نواهی در نیز ان دین سنجیده باشی انگاه روا بود که بپیرملت ابراهیم
خلیل الله صلوات الله علیه درین گفت اقتدا کنی که وَالَّذِی اَطْمَعُ اَنْ یَّغْفِرَ لِی خَطِیْئَتِی یَوْمَ
الدِّیْنِ و در آغاز خلت همه گفت او این بود وَاجْنُبْنِی وَبَنِیَّ اَنْ نَّعْبُدَ الْاَصْنَامَ و در آخر
عهد خطبهٔ خلت او این بود وَالَّذِی اَطْمَعُ اَنْ یَّغْفِرَ لِی خَطِیْئَتِیْ یَوْمَ الدِّیْنِ اما کسی که در
عنفوان جوانی جز لعبی لهوی نداند و حق ملت اسلام نگذارده باشد حق ملت نگذارده خواهد که
بپیر ملت اقتدا کند درست نیاید اگر کسی را طمع بود که اعمال او بهنزع عبادت برگیرند گو عنان
دل را بدست نیت دِه از ینجا گفته اند علماء اسلام اَلنِّیَّةُ عَمَلُ الْقَلْبِ نیت عمل دل است
تا اعمال تو قبیح نیت نیابد از عالم عادت بخزانه عبادت نرسد و مقبول نگردد اما هر عملی که از
انوار نیت مجرد بود بر درگاه عادتش بند کنند تا بصف اعمال مردان راه نیابد نیت و عبادت
رکن ایمان اهل سعادت ست و امانت خداوند ست بر بندگان و سِرِّ او امینست
که بواسطهٔ نیت در من دل خود را از هرچه جز دین ست پاک کنی تا بی زحمت عادت و آفت
دنیا دشت اغیار بکر معبودیت بر بندگی و وفا عهد توحید که در ازل بسته بجا آری مثنوی
اگر عهد ازل را آشنائی ٭ لذا آنحضرت چرا گیری جدائی ٭ معنی باز جان را آشنا کن ٭ سزای

قرب دست پادشاکن ✤ وکسی کشد که سر زبان بر اظهار حروف تسبیح و تهلیل عادت دهد پندار
که قدم در صف ذاکران نهاد و در طریق عبادت مستقیم گشت و این غلطی عظیم است مر اهل
عبادت را که زبان فرع است اگر نبود و نقصانی در عزت دین در نیاید ذکر اهل عادت از
سر زبان در نگذرد و تسبیح و تهلیل مترجمان جز بر سمت ریا و سمعه نرود و آنگاه طمع دارد که در فضیلت
با خداوندان اخلاص برابر بود آهی برادر هر چه نه در دست اخلاص فریستی تا ابد در تاوان
آئی وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِیَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ عادت را با اخلاص بر ندارند و ما جز راه
عادت در سر نداریم و از کوری و نابینائی خویش پنداریم که چنین سرمایهٔ عبادت توان کرد اینهمه
نشان بی دولتی است و بنداد بارست **مثنوی** اگر صد قرن میگردی چه گوئی ✤ نمیدانم
که خواهی یافت بوئی ✤ بپندارم بیرد روزگارت ✤ نوین را کیستی بادین چه کارت ✤ چه
دولت پیش ازان دانی گدارا ✤ که جانی بر فشاند بادشارا ✤ ستردن باید تا ترا بعبادت تواند
آوردن انگاه عبادت کننده باشی اما چون بغفلت و عادت آری هر چه کنی ناتمام بود ذکری
که بزبان آری نه با سوز دل آن ذکر را بر درگاه شرع بر دارند ترا آن ذکر ذکر نیست اگر کسی
کلمهٔ لا اله الا الله که شجرهٔ راه توحید ست چنان گوید که خرید و فروخت کند و با اهل غفلت سخن گوید
این کلمه از وی بتوحید بر ندارند هر که بقول مجرد بی عهد و عقد باطن دعوی بندگی حق کند در
قیامت او را در صف اعدای دین انگلنند و با ایشان در درکهٔ اسفلش فرود گذارند بسیرا
که گفت **بیت** شرف زنار و تسبیحت یکی شد ✤ تو خواهی خواه شو خواهی غلامی ✤ آهی مدعی
عبادت وای آنکه کلاه علم بر سر فضول خود نهادهٔ و در جهان نمی گنجی نیکو بنگر که در صف
احبای و یا در زمرهٔ اعدائی وای صاحب عادت که کلاه پنداشت عبادت بر سر نهادهٔ و دامن
پاکی خود از مردمان در می چینی که تا آلوده نگردد هشدار تا لباس ام بار خود را در گور نبری خدمت
کفشی کن تا زنار عادت و رسم گبرگی از گردنت بیرون **رباعی** تا زناع صفت بخیفه در نیالائی
چون شاهین تو در خور شاه آئی ✤ چون صعوه اگر غذای بازی گردی ✤ بازی گردی که دست
شه را شائی ✤ اما کسی که لفظ دل او باعزت این کلمه آشنا گشت بهشت بخاک قدم
او آرزو مند تر از ان بود که تشنه بآب زلال بحق مسلمانی بر تو که اگر در عمر خود یکبار این کلمه را

بسوزد دل بگفتهٔ نگرتا آنرا بهشت بهشت نه فروشی که زیادت ارزد اگر بفروشی زیان کرده باشی
و نگر تا خداوند سرای را بسر الفروشی **نظم** چو جانان آمد از جان کم نیاید ✤ همه این جوی
تو کان کم نیاید ✤ یکی را خواه تا در ره نمانی ✤ فلک رو باش تا در چه نمانی ✤ چو تو هستی مراد دیگر
همه هست ✤ همه دستم و هند چو نتوانی دست ✤ اگر این کلمه را جز برای او گوئی باخلاص
نگفته باشی خواه در بهشت باش خواه در دوزخ اگر برای بهشت گوئی خود پرست باشی و
خدا پرستی از کسی درست آید که خود را برای حکم خدا ساخته خدای را برای
خویش **رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ** خدای عزوجل میفرماید درگاه
ما نه درگاه خرید و فروخت است و چون بیازار روی بدان نیست روی تا چیزی که نداری
بدست آری باز چون بدرگاه ما آئی برای آن آئی تا هرچه داری در بازی و مفلس و ارباز گردی
نظری گفته اند **قطعه** نیست چون نیستی رو عاشق ✤ تا که هستی بیابد از درگاه ✤ در شهادت
بهین که زین معنی ✤ لا نخست آمد انگه الا الله ✤ خواجه احمد خضرویه رحمة الله خداوند تعالی را
بخواب دید گفت یا احمد **كُلُّ النَّاسِ يَطْلُبُونَ مِنِّي إِلَّا بَايَزِيدَ فَإِنَّهُ يَطْلُبُنِي** یا احمد همه مردمان
مرا خواهند از ما مگر بایزید که او ترا ما را میخواهد یعنی مردمان را درین سخن ست که گویند این معنی
در خواب دیدن روا نباشد ولیکن اینجا سخن در احوال صدیقان میرود نه حدیث من و تو خواب
صدیقان دیگر ست و خوابی که من و تو ببینیم دیگر که آن از عالم کون و فساد در نگذرد و باز احوال
صدیقان بدنیا و آخرت فرو نیاید تا مرد در دنیا ست این معنی روا نبود نه در خواب نه در بیداری
اما چون از اوصاف بشریت مجرد گشت از دنیا بیرون رفت و با آخرت گذر کرد هرچه بدو رسد
از خلاف را در آن مجال نباشد روا باشد که حق تعالی دوستی را در خواب آرد و او را در آن خواب
از دلبستگی دنیا و آخرت بیرون برد و این دولت که گفتیم بروی کشف گرداند بدین باید که
ایمان آری و بعقل کیک خویش در حال مردان تصرف نکنی و بزرگی گفته اند **قطعه** آنکس
که بوصف عشق مذکور بود ✤ و انگه بوفا مدتی مشهور بود ✤ نزدیک خرد وجود پاکیزه او ✤ در مرتبهٔ از
جهان مادر بود ✤ در روز عاشورا چهار رکعت نماز بگذارد به نیت خوشنودی خصمان در رکعت اول بعد
از فاتحه یازده بار سورهٔ اخلاص و در دوم رکعت بعد فاتحه سورهٔ قل یا ایها الکافرون پنج بار و اخلاص

روایت کنند که هر که روز عاشورا این نماز بگذارد تا سال دیگر هیچ گناه بر او ننویسند

یانزده بار و در رکعت سوم بعد فاتحه الهکم التکاثر سه بار و اخلاص یازده بار و در چهارم رکعت آیة الکرسی سه بار و اخلاص بیست و پنج بار هر که این نماز بگذارد حق تعالی بر هاند او را از اهوال گور و خصمان او را خشنود گرداند فضل این نماز سخت بسیار است مختصر کرده شد و این نماز منقول است از حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم که در سالی شش روز بگذارد روز عاشوره و روز نوروز و عرفه و عید اضحی و پانزدهم ماه شعبان و آخر جمعهٔ ماه رمضان منقول است هر که هر بامدادی سه بار سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم وبحمده ولاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم بگوید حق تعالی جمله مقصود آخرت او را حاصل گرداند و شیطان را او را روز بروی دست نباشد والسلام

مکتوب هفتاد و چهارم در تفسیر مذمت دنیا و دعا برای کفارت نمازهای فوت شده

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اعز حبس الدین بداند که پیغامبر علیه السلام فرموده است دنیا و هر چه در دنیاست ملعون است مگر آنچه از وی برای خدای است پس بدانکه هر چه در دنیاست بر سه قسمت است یکی آنست که بصورت و معنی دنیاست هرگز برای خدا نتواند بود و آن جمله معاصی است که به نیت و قصد برای خدای نشود و تنعم در مباحات ازین جمله است که انمحض دنیاست و تخم غفلت و مایهٔ همه معصیتها و قسم دوم آنست که بصورت و معنی خدایراست و لیکن به نیت و قصد برای دنیا شود و آن سه است فکر و ذکر و مخالفت شهوات که هر سه سبب آخرت خدایرا بود اگرچه در دنیاست اما اگر غالب غرض ازان فکر طلب علم است تا بدان قبول جاه حاصل شود و غرض ازان ذکر آنست تا مردمان در وی نظر بارسائی بینند و غرض از مخالفت شهوات دنیا آنست تا در وی بنظر زهد نگرند این مذموم است و ملعونست اگرچه بصورت چنان نماید که خدایراست و قسم سوم آنکه بصورت برای دنیاست و لیکن بقصد و نیت خدایرا بود و از دنیا نباشد چون طعام خوردن بقصد عبادت و نکاح کردن به نیت اگر فرزندی بود تا لا اله الا الله محمد رسول الله بگوید و آنکه اندک مالی طلبد چون قصد بدان فراغت و عفت بود و بی نیازی از خلق و فتوی شرع است هر که مال طلب کند برای لاف و تفاخر خدای را بیند با خود بخشم و اگر برای آن کند تا از خلق بی نیاز گردد و روز قیامت می آید روی وی چون ماه شب چهاردهم بود و اصل الامر دنیا آنست که حظ نفس است در حال و آخرت را بدان مسیح حاجت

نیست و هرچه آخرت را بدان حاجت باشد چون برای آخرت است از دنیا بنود همچنانکه علف و ستور
در راه جمله از جمله توشهٔ حج است پس اکنون بدانکه دنیا بر سه درجه است مقدار ضرورت و طعام
و جامه و مسکن و زیادت ازان مقدار حاجت است و ما وراء آن مقدار زینت و تجمل است و آن
نهایت ندارد و هرکه بر ضرورت اختصار کرد رست و جست و هرکه در تجمل افتاد در ها و یه افتاد که
آن آخر ندارد بیت ترا با مال دنیا دین نیاید ✤ چنانکه آن نیابد این نیاید ✤ و هرچه بر حاجت
اختصار کند از خطر خالی نبود که تنعم نزدیک است بدین سبب بوده است که ارباب دین قدر
ضرورت اختصار کرده اند و امام و مقتدا در دین خواجهٔ اولیس قرنی است رحمة الله علیه که چنان تنگ
فراگرفته بود کار دنیا را تا پنداشتند که وی دیوانه است و یکسال دو سال نبود که او را ندیدند
وقت بانگ نماز بامداد بیرون شد پس از نماز خفتن باز آمد و طعام و خیسته خرما بود که
راه برداشتی و جامه و پارهای نبود که از خاکدان ها برچیدی و شبستی هر کجا رفتی کودکان در و
سنگ می انداختندی که دیوانه است ربا عی آنها که بر آسمان هفتم ماه اند ✤ بر تختهٔ شطرنج ملامت
شاه اند ✤ وانها که زسیر این سخن آگاه اند ✤ دیوانهٔ خلق اند و خود اندر راه اند ✤ پس کسانیکه آفت
دنیا شناخته اند روش و طریق ایشان چنین بوده است و راه انبیا و اولیا اینست اگر بدین درجه
نرسی باری کمتر ازان نبود که بر قدر حاجت اختصار کنی و بیکبارگی راه تنعم پیش نگیری تا در خطر
عظیم نیفتی نزاری از خداوند بخواه و این بگو مناجات خدایا رحمت دریای عام تست
و ز آنجا خطرهٔ ما را تمام تست ✤ اگر آلایش خلق گنهکار ✤ بدان دریا فروشوئی بیکبار ✤ گهر گردد
تیره آن دریا زیانی ✤ ولی روشن شود کار جهانی ✤ بزرگان گفته اند کمترین درجه که در کوی
صدیقان کسی را پدید آرند اینست که آخرت را دیوان باطن او گردانند و کوتاهی امید
بر دل او رقم زنند تا همواره دلش از دنیا بیگانه میشود و با آخرت آشنا میگردد و در خبر است
عن المصطفی علیه السلام عرشی ساخته بود از پوست نی زیرا که چون باران آمدی او را هیچ جایگاهی
نبودی که بدان پناه کردی صدیق اکبر گفت یا رسول الله بستوری هست تا از بهر تو از گل خانگی
بگنم گفت دعنی یا ابن ابی قحافة عرائسی کعرائس عیسی الا هم اکثر ما تظنون یا ابا بکر صدیق
مرا بدین حدیث مرنجان که عیسی در عالم آمد و رفت آنجا که رفت او را پیش ازین نبود که هست

اگر عیسی که نصیب است نیست در دنیا پناه گاه نکند منکه سید هر دو کونم اولی ترکه نکنم کار ها ازان سبک تر
هست که شما میدانید و همه شادی و نیا غم رانده هست **مثنوی** جهانی خاک بر فرق کسی باد
که آنکس نیست غم رانده تو شاد ✦ چو غم از تست کوه شادمانی ست ✦ اگر مرگ ست از تو زندگانی ست
در خبر ست که مصطفی صلی الله علیه وسلم بخانه اندر آمد و گفت که هل عندکم من غداء هیچ چیز هست
تا نهاری کنم گفتند خواجه خانه تو ئی اگر چیزی آورده بخواه حضرت رسالت تبسم کرد گفت مرحبا
بشعار الصالحین تا باد خانه محمد چنین باد سبحان الله عجب کاری هست شب معراج هر چه دولت سعادت
بود بر تاج عصمت او نثار کردند و در خاندان او یک لقمه طعام نه **بیت** همه جانهای صدیقان ازو روشن است
که میداند که سر کار او چونست ✦ وقتی چند روز شده بود تا چیزی تناول نکرده بود در مسجد رفت بنشست
صدیق اکبر آن مرد با ادب که صد بیست چهار هزار پیغامبر آمدند و رفتند بیکبس را ندید چون صدیق بنبود
در مسجد در آمد و بزانوی ادب بنشست و عمر خطاب نیز رضی الله عنه در آمد و بنشست چون مصطفی را معلوم شد
که ایشان نیز از خانه هم بدان علت بیرون آمدند گفت قوموا بنا الیه برخیزید تا بخانه آن مرد رویم در
خانه ابو الهیثم انصاری آمدند گفت یا ابا الهیثم دانی که بچه کار آمده ایم گفت بگوی یا رسول الله گفت
تو مرا گفته بودی که از بر اتو خوشه خرما نهاده ایم بیار تا آن خوشه خرما تناول کنیم ابو الهیثم شاد شد و
در پای مبارک غلطید و در حال آن خوشه خرما پیش آورد چون خرما بخوردند و آب خوردند حضرت رسالت
گفت یا ابا بکر و عمر این چه خوردید شما را خوش آمد گفتند بلی یا رسول الله گفت والذی نفسی بیده
الله یسألکما عما اکلتما و شربتما بدان خدائی که جان من در قبضهٔ قدرت اوست که بر سر مائده
گذر نکنید تا جواب این که خوردید باز ندهید وقت ضرورت اینچنین و نعمی بر فرق صدیق و فاروق زدن
اینچنین آئینست که گفت **مثنوی** عزیزانی که مرد کار بودند ✦ ز نفس خویش چون بیزار بودند ✦ نه نان
دادند نفسی را ✦ نه بر خوردند یک نان فربهی را ✦ ای برادر هر چیز که تا لب گور پیش نخواهد
بود خواه باش خواه مباش و خانه که بمرگ خراب خواهد شد خواه دران خانه مال باش خواه مار توانی
در طلب رضای حق دست و پا میزن و در غم آخرت میسوز تا چون بمیری زیان زده نشوی
و در قیامت **مناجات** خداوندا منم بیچاره مانده ✦ درین فکرت دلی صد پاره مانده ✦ زبا بیدم همه بیگانه بیم
خویش ✦ چو طفلان مادر ای سخت درویش ✦ همه بیچاره ایم و مانده بر جای ✦ برین بیچارگی بر ما ببخشای

در مناقب سفیان الثوری

خواجه سفیان ثوری سلطان تقیان قدوهٔ اهل شریعت بوده است در عصر خویش چنانچ بوده است که در
مسلم میگوید که من مصطفی را بخواب دیدم گفتم یا نبی الله مادین خدای و سنت تو از که گیریم و از که آموزیم
فرمود علیکم بسفیان الثوری فانه علی الجادة و دست در فتراک سفیان زنید تا شما را او بخدای رساند این سفیان میگوید رحمة الله علیه که اگر کسی طاعت اهل آسمان و زمین بجای آرد و دینار را
دوست دارد او را در آفتاب قیامت بر برجی از هیبت فرستند و منادیان بران برج روند و آواز
دهند که یا اهل القیامة هذا رجل احب ما ابغض الله ای اهل قیامت این آن مرد است
که چیزی که خدای نرا برانده بود این مرد آن را دوستی گرفته بود و ای برادر خون صدیقان در غم آخرت
آب میشود و دشتی گرفتار شهوات را خبر نه سوخته گفته است رباعی جان همه عاقلان عالم اینست
زان یک نفرل که جمله را در پیش است ✦ از تیغ اجل بریده و طشت فناش زین غم سر صد هزار زیر یک پیش است

در صلوة تکفیر الفضائ الفائتة

اگر نمازها فوت شده باشد و عدد آن ندانند که چند است أفضل است که روز آدینه هر وقت که خواهد چهار رکعت
نماز بگذارد بیک سلام نیت چنین کند نویت ان اصلی لله تعالی اربع رکعات صلوة النفل تکفیر للصلوة
التی فاتت منی فی جمیع عمری متوجها الی جهة الکعبة الله اکبر بخواند در هر رکعت فاتحه یکبار و
آیة الکرسی یکبار و انا اعطیناک یازده بار آنگه صدیق رضی الله عنه گفت که از سید عالم شنیده ام که دویست
ساله نماز گذشته او کفارت شود و عمر خطاب رضی الله گفت از زبان سید عالم شنیده ام که چهار صد ساله
نماز گذشته او کفارت شود و عثمان رضی الله عنه گفت که از سید عالم شنیده ام که ششصد ساله نماز
گذشته او کفارت شود و علی ابن ابی طالب گفت رضی الله عنه که از سید عالم شنیده ام که هفتصد ساله
نماز گذشته او کفارت شود و این اختلاف عدد بحسب اختلاف وحی است یاران پرسیدند یا رسول الله
عمر ما و عمر مردمان دیگر هفتاد و یا شصت و یا صد سال خواهد بود چندین صف را معنی چیست فرمود نماز نه
مادر و پدر و اقربا و فرزندان او کفارت شود و عقب این نماز این دعا بخواند و صد بار درود بر سید عالم
فرستد دعا اینست بسم الله الرحمن الرحیم اللهم یا سابق الفوت و یا سامع الصوت و یا
العظام بعد الموت صل علی محمد و علی آل محمد و اجعل لی فرجا و مخرجا مما انا فیه
انک تعلم و لا اعلم و انت تقدر و لا اقدر و انت علام الغیوب یا ارحم الرحمین یا
و یا غافر الخطایا سبوح قدوس ربنا و رب الملائکة و الروح یا ستار العیوب

یا ذا الجلال والاکرام یا ارحم الراحمین وصلی الله علی محمد وآله اجمعین

مکتوب هفتاد و پنجم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ترک دنیا

برادر اخی شمس الدین اکرمه الله بکرامة الزاهدین بداند که عبادت مستقیم نگردد تا ترک دنیا نگوید زیرا که چون ظاهر تو بطلب دنیا مشغول بود و باطن تو بارادت آن عبادت چگونه توانی کرد که دل یکی بیش نیست چون بچیزی مشغول شد بچیزی دیگر مشغول نتواند شد مثل دنیا و آخرت همچو مشرق و مغرب است بقدر آنکه به یکی نزدیک شوی از دیگری دور افتی از ابو درداء رضی الله عنه روایت کرده اند که گفت خواستم که جمع کنم میان دنیا و آخرت و میان عبادت و تجارت هرگز جمع نشد ندروی بآخرت آوردم و ترک دنیا کردم و روی بعبادت آوردم و ترک تجارت کردم و از عمر رضی الله عنه مرویست که گفت اگر دنیا و آخرت کسی را جمع شدی مرا شدی بسبب قوتی که خدای تعالی مرا داده است و قیمت عمل بترک دنیا بیش است چنانکه حضرت رسالت فرموده است علیه السلام دو رکعت نماز از مرد عالم تارک بهتر است و دوستر است نزدیک خداوند از عبادت جمله عابدان تا قیام قیامت پس چون عبادت بترک دنیا اینچنین مرتبه می یابد واجب بود مر طالب عبادت را که ترک دنیا گیرد و اما معنی زهد در دنیا باید شناخت که چیست بدانکه زهد نزدیک علمای ما دو نوع است زهدیست که مقدور بنده است و زهدیست که مقدور بنده نیست اما زهدی که مقدور بنده است جمله چیزهست ترک طلب چیزی که ندارد از دنیا و دور کردن چیزی که دارد از دنیا و ترک خواست دنیا در باطن اما زهدی که غیر مقدور است آنست که دنیا بدل زاهد بکلی سرد گردد و لیکن چون بنده زهد مقدور بجای آرد یعنی آنچه نیست طلب نکند و آنچه دارد دور کند و از دل خواست او بیرون کند زهد غیر مقدور نیز بنده را حاصل گردد بفضل الله و کرمه یعنی دلش بر دنیا سرد گردد و آنست زهد حقیقی نزدیک بعضی بزرگان و صعب ترین کار درین باب بیرون کردن خواست دنیاست از دل که بسیار تارک بینی در ظاهر که محب باشد مر دنیا را در باطن بس مهم آنست که خواست دنیا از دل بیرون رود کار اینست و گفته اند چون بنده بدان دو چیز مواظبت کند یعنی آنچه ندارد طلب و آنچه دارد دور کند خدای تعالی او را توفیق دهد که خواست دنیا از دل نیز دور کند و اگر کسی دست خویش از ملک همه کون خالی کند

چون بنده زهد مقدور بجای آرد یعنی آنچه نیست طلب نکند و آنچه دارد دور کند زهد غیر مقدور نیز بنده را حاصل گردد بفضل الله و کرمه یعنی دلش بر دنیا سرد گردد و آنست زهد حقیقی

بقیه حاشیه از زهد دنیا در ترک آن

سراورا مقام زهد درست نیست تا دل از طلب آن خالی کند از بهر آنکه طالب را غبست زهد
رغبت و الضدان لا یجتمعان و دیگر آنکه امام اندر زهد انبیا اند و ملک دنیا همه سلیمان پیغامبر را بود
علیه السلام و بی شبهه سلیمان علیه السلام زاهد بود و درست شد که خالی کردن دل از طلب با وجود ملک و
ملک بهتر از خالی کردن دست با وجود طلب و دل و اگر گوئی که چیست حکم زهد در دنیا فرض است
یا نفل بدانکه زهد در حلال باشد و در حرام باشد و در حرام فرض است و در حلال نفل و این حرام
نزدیک کسانیکه در طاعت استقامت یافته اند بمنزلهٔ مردار است که نخورند مگر بوقت ضرورت بمقدار
مصالح وقت و اما زهد در حلال مر ابدالان را باشد که نزدیک ایشان حلال بمنزلهٔ مردار است نخورند و
مگر مقداری که از ان چاره نیست و اگر این طاقت نداری و این قوت ترا نیست و البته طلب
خواهی کرد باید که نیت تو در طلب آن ما باشد که بدان واسطه تقویت بر عبادت حاصل شود و بندگی
راست کنم نه آنکه شهوت و لذت و تنعم و راحت که چون بین نیت که گفته شد دنیا نگیری آن از تو
خیر باشد که ما یستعان بالعبادت فهو عبادة این قضیه مهمل است و در زهد تو قادح نبود و ترا
از زهد بیرون نیارد و بزرگان گفته اند زهد بنیاد همه چیزهاست و اصل است مر همه احوال پسندیده
را و مقامات محموده را و اول مقام مرید آنست که هر که اصل را استوار کرده باشد دیگر مقامات
بر وی درست تواند کرد و هر که استوار نکرده باشد بنای دیگر کارها بر وی درست نتواند کرد زیرا که
البناء علی الفاسد فاسد گفته اند گروهی از بزرگان فرموده اند که هر که نام زهد اندر دنیا
یافت نیز از نام ستوده یافت و هر که نام رغبت اندر دنیا یافت نیز از نام پسندیده یافت و اینجا
که امام نصر آبادی علیه الرحمه گفته است که زاهد در دنیا غریب است و عارف در آخرت غریب از خواجه
امام احمد حنبل رحمة الله علیه روایت کرده اند که گفت زهد بر سه وجه است یکی ترک حرام و این عوام
است و دیگر ترک فضول حلال و این خواص است و سوم ترک چیزیکه از حق بنده را مشغول کند
و این زهد عارفان است آنگه بتقسیم ابیات شاعران و کلمات مشایخ در مدح و ذم زهد زاهدان
نیکو فهم شود تا غلط نیفتد خواجه فضیل بن عیاض رحمة الله علیه گفته است که حق تعالی همه شرها را
در یک خانه نهاد و کلید آن حب دنیاست و همه چیزها را در یک خانه کرد و کلید آن ترک دنیاست هان
و هان ای برادر تا گرد جسد پرجسد و نهاد بی بنیاد خود طواف نکنی که کرم میله چون بر کرد خود طواف

کردن خست و حبس نفس خود محبوس ماند و جان و میان نهاد یکی از خانه رسیا نفس خود برون آی و طواف
گرد کعبهٔ رجا و خوف کن و دو حرم زهد و ترک جای گیر تا فردا چون در صحرای قیامت با نور معرفت
پدید آئی دوزخ را با تو طاقت نبود و نعره و نهیب تو را نیست که گوید جُزْ یا مومن فان نورك
اَطْفَاءُ لَهَبِي بگذرای مومن بسلامت که بهانست که نور ایمانت نار از نهاد ما برآرد و فردا سوزش
و گدازش در میانگذارد و معصیت خویش چه نظر کنی و آب خاک چه بینی آن به بین که او با تست
و اگر خواهی که معصیت نکنی نتوانی زیرا که تو نی که معصیت کنی او است که بیامرزد و هر کسی آن کند
که صفت اوست پس گوئی که بگوید بندهٔ مومن اگر حرفت تو معصیت است صفت من مغفرت
تو حرفت خود را رها نمی کنی من صفت خود را کی رها کنم نَبِّئْ عِبَادِي اَنِّي اَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ است یعنی اگر
عاصی ان نبی اگر مطیعی من آن توام و آنکه بوقت گناه جاهلت خواند دانی چیست تا عفوت کند چنانکه
آدم را علیه السلام گفت انه کان ظلوما جهولا و آنکه در وقت شهادت عالمت خواند دانی چیست
تا قبولت کند شهد الله انه لا اله الا هو والملائکة واولوا العلم و آنکه بوقت طاعت
و عبادت ضعیف خواند و خلق الانسان ضعیفا دانی چیست تا تقصیرت عفو کند والسلام

مکتوب هفتاد و ششم — بسم الله الرحمن الرحیم — در سعادت و شقاوت

برادر اشرف شمس الدین سلمه الله تعالی بداند که سعادت و شقاوت دو خزانه است مر خداوند را
که کلید یکی طاعت است و کلید دوم معصیت آنرا که از ازل السعید من سعد فی بطن
امه آورده اند طاعت که کلید سعادت است بدست وی دادند و آنرا که از ازل الشقی من شقی
فی بطن امه آورده اند معصیت که کلید شقاوت است بدست وی نهاده اند امروز هر کسی
در دست خویش نظر کند که کدام کلید در دست خویش دارد حالت بحکم جریان سنت
الهی آنرا بیابد بگویند که سعید و شقی امروز پدید است ولی در دیدهٔ علمای آخرت نه علمای دنیا اشارت
بدین کرده است که گفت بیت ما در دنیا دانیم بر و را که دانیم ✤ با عشق حقیقی از مجازی ایم
همه عز و دولت بنده را در طاعت ست و همه ذل و خسارت در معصیت همه قرب و کرامت
در طاعت و همه عقوبت و درکات در معصیت هر کرا افگند ندانی از راه معصیت افگند و هر کرا

اشارت بر سبیل نظایر کردن کلیه
در دست خود دارد الخ

برداشتند از راه طاعت برداشتند معتکف صومعه قدس آکه هفصد هزار سال تسبیح و تقدیس در
دست داشت ترک جاه افکندند چنانکه هرگز بر نخاست و سنگ اصحاب کهف را که نیست
و خساست صفت داشت چندگاهی که بموافقت صدیقان زد برداشتند چنانکه هرگز نیفتاد
این چیست ذلک تقدیر العزیز العلیم بیت قومی بفلک رسید قومی بخاک ۞ فریاد ز
تهدید تو با مشتی خاک ۞ سبحان الله ازین عجب تر چه بود که علم همه علما و نکو نسار شد همچکس را
بر سر این مسئله وقوف نه عقل همه عقلا گم گشت کس را بدین حدیث راه نه رحمت بر جانش باد که گفت
مثنوی عشقم که درد و کان ندارد پدیدنیست ۞ عشقم که نشان و مکان ندارد پدیدنیست ۞ زاهد
و غمزه هر دو جهان صید کرده ام ۞ تنگ ببین که تیر و کمان ندارد پدیدنیست ۞ چون آفتاب رخ
هر ذره ظاهرم ۞ در غایت ظهور عیانم پدید نیست ۞ گویم هر زبان و هر گوش بشنوم ۞ بین طرفه
ترکه گوش و زبانم پدید نیست ۞ چون هر چه هست در همه عالم همین منم ۞ مانند در دو عالم
از انم پدید نیست ۞ تعجب کاری فتاد مشکل که آدم را گفت که گندم مخور و حکم کرده است که خورد شیطان
را گفتند که آدم را سجده کن و حکم کرده است که نکند مردان شرق را در غرب نیافتند و غربیان در شرق
نیافکندند هر کجا رسیدند و رفتند همین شنیدند که شما را از طاعت چاره نیست لیکن خود با فتن روی نیست
ای برادر یکسر از عالم الوهیت بشنو آن کار را که بوده اند آنانکه مقربان راه و ساکنان درگاه
بودند گفتند که لا علم لنا آب و خاک چه گوید همه اقدام متحیر مانده و همه
اوهام منقطع گشته ستر او بیش و اندازه اعلم ما لا تعلمون گفتند ای محمد نبوت تو نبوت
پاک و عهد تو عهد پاک حشمت تو حشمت عظیم و خطاب تو خطاب کریم و لیکن با همان خداوندیم که هر چه
خواهیم کنیم و ریست که با بزرگان نهاده ایم گفتیم لا یسئل عما یفعل عظمت ذو الجلال او
از ایمان و طاعت همه منزه و درگاه پاک او از کفر و معصیت همه مقدس یکرنگ او خواجه تنهای
است علیه الرحمة والغفران رباعی بی نیازیش را چه کفر و چه دین ۞ بی ریاضش را چه شک چه
یقین ۞ گرگ یوسف زی تست خورد و بزرگ ۞ ور نه زی او یکی است یوسف و گرگ ۞

و مقصود آنکه طاعت کلید سعادت هست و معصیت کلید شقاوت هست هر طاعت که هست اگر
خورد هست نباید گذاشت و هر معصیت که هست اگرچه خورد هست نباید کرد بزرگان گفته اند
چیز در سه چیز نهان هست یکی رضا در طاعت نهان هست دوم سخط در معصیت نهان هست و سوم ولایت
در میان مومنان نهان هست پس هیچ طاعت نباید گذاشت اگرچه خورد بود زیرا که شاید که
رضا همانجا بود و هیچ معصیت نباید کرد که شاید سخط همانجا بود و هر مومن که بینی به از خود تصور باید کرد
و گمان بد که از دوستان هست شاید که ولایت همانجا بود جهد بندگی اینست اما بلاسی که در
ازل بر آن کسی که دوخته اند نزع آن از وجود ممکن نیست لا تبدیل لکلمات الله قومی شب و
روز در مجاهدات و ریاضات گذاشته و قوت خود را بخودی و با فلانی باز آورده الطلب کد و الطرق
سد بگوش ایشان فرو خوانده و قومی بگرد در تکبه معتکف گشته و لات و عزی مبوس ساخته
مسجود خود گردانیده و ندا از حضرت عزت بپایی شده انا الکم شئتم ام ابیتم و انتم لی سئتم
ام ابیتم شما مرائید و من شما را ام خواهید یا نه آی برادر اگر معصیت هست و طاعت نیست
عفو و مغفرت او در پیش هست چون فرشتگان گفتند اتجعل فیها من یفسد فیها حق جل
جلاله نگفت که ایشان فساد نکنند گفت انی اعلم ما لا تعلمون اگر نا اهل اند اهل اند اگر دانیم اگر
دور اند نزدیک گردانیم و اگر ذلیل اند عزیز گردانیم اگر شما را بر جفا ایشان نظر است ما را بر
دلهای ایشان نظر است که شما دست بصحبت خود داده اید ایشان دست بر صحبت ما زده اند
چه خطر عصمت شما اگر قبول ما نبود چه ضرر معصیت ایشان اچون عفو بود من آن ام که شما پندارید
ایشان بر داشته لطف ازل اند و نواخته لطف ابد فقصانی که وقتی بود از ازل و ابد را مزاحمت
نکند معصیت دانی چیست نظارهٔ جمال تو کشیده تا دیدهٔ حاسدبران افتد نه بر جمال تو تا
بدانی که ما نواختگان لطفیم و پرورده گان کرمیم و ما مخلوق بی نظیر و او خالق بی نظیر
بی مثل ما را مثل ده او را با مثل ده او را از روی قدرت اما از روی غیرت و محبت رونده در قدرت
چون ما صد هزار آفریدن و او اما از روی محبت و غیرت چون ما هرگز آفریدن را نه مردی بود
پسری داشت آن پسر را دوست داشتی گفتند این پسر را چند دوست داری گفت آری گفت
که او را دارم نخواهم که مرا فرزندان دیگر آیند که نباید در محبت با وی شریک گردند و سلام

مکتوب هفتاد و ششم	بسم الله الرحمن الرحیم	در سر قضا و قدر

برادر شمس الدین بداند کار ارباب صدق از تهدید لیسئل الصادقین عن صدقهم زیان و اصحاب طاعت از تیر والمخلصون علی خطر عظیم لرزان عبادت و زهد و عارف و عالم از هیبت تیغ بی تمیزی ان الله لغنی عن العالمین سرگردان بیت این کار ازان فتاد مشکل ۞ معشوق غنی و ما گدائیم ۞ من و تو که هیزم هاویه ئیم و با نمرود و فرعون در یک سلسله افتاده بخواب غفلت خوش خفته گفته ایشانست که انچه غفلت برد لها کند و زنخ با کافران نکند ای برادر اینجا چه جای قرار و آرام است صوفی از آب و خاک ساخته و پیش تقدیر در میدان ابتلا انداخته اگر سیر خورد مست است و اگر گرسنه باشد دیوانه است و اگر خفته است مردار است و اگر بیدار است متحیر است عجز قرین او شده و ضعف صفت لازم او گشته اگر گرد معرفت گردد گویند وما قدروا الله حق قدره و اگر بعبادت مشغول شود گویند وما امروا الا لیعبدوا الله مخلصین و اگر از هر دو کرانه گیرد گویند وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون و اگر غافل نشیند گویند ان ربک لشدید العقاب و اگر شفیع طلب کند گویند لا یتکلمون الا من اذن له الرحمن و قال صوابا و اگر بخود و بغیری نظری کند گویند لئن اشرکت لیحبطن عملک و اگر خواهد در درون باخود سودائی کند گویند وان علیکم لحافظین و اگر خواهد در درون بازاری سازد گویند یعلم السر و اخفی و اگر گوشه جای کند گویند این المفر و اگر گریز کند طلبد گویند والیه المصیر و اگر فارغ نشیند گویند والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا و اگر جهد کند گویند یختص برحمته من یشاء و اگر نومید شود گویند لا تقنطوا من رحمة الله و اگر امین گردد گویند افامنوا مکر الله اگر فریاد کند گویند لا یسئل عما یفعل قطعه آرند یکی و دیگری برپایند ۞ بر هیچکس این ادبها نکشایند ۞ ما را از قضا جز این قدر ننمایند ۞ پیمانه تو تا ده تو بنمایند ۞ گفته عارفانست دخلنا الدنیا فیها مضطرین و بقینا فیها متحیرین و خرجنا منها کارهین حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم شبی بخفت چون برخاست هفده تار موی سفید گشته بود پرسیدند که این چه حالت است گفت سورهٔ هود و دوشش برا[ض] کردند

این اثر آن عتاب است که گفتند فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ ای برادر در راه نا ایمن است در شارع الیس در
محبوب و مطلوب نا متناهی و قالبی ضعیف و دلی بیچاره و جانی عاشق و سری مشتاق بهیبت
جز جان و جگر نیست شکار خود تو ۞ زانست که هر کسی ندارد سر تو ۞ بس خرمن طاعت که بوقت
نزع وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا بباد بی نیازی بر دهند و بس سینه آباد ان که در حالت سکرات موت
وَبَدَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ خراب کنند بس روی که در لحد از قبله بگردانند
بس آن شنار اکه در نسب تین بیگانه خوانند یکی را گویند نُفِخَ كُنُومَةِ الْعُرُوسِ دیگر را گویند نُفِخَ
كُنُومَةِ الْمَخُوسِ رد می آید که بهیچ طاعت باز نگردد شعر مَنْ لَمْ يَكُنْ لِلْوِصَالِ أَهْلًا
فَكُلُّ إِحْسَانِهِ ذُنُوبٌ ۞ و قبول می آید که از هیچ معصیت نیندیشد شعر فِي وَجْهِهِ شَافِعٌ
يَمْحُو إِسَاءَتَهُ مِنَ الْقُلُوبِ وَيَأْتِي بِالْمَعَاذِيرِ ۞ خلیل را از بتخانه آزر بین و هیزج الحی من المیت
میخوان و کنعان را از سرای نوح بنگر یُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ میدان اثبات آدم به بین که زبان
زلت محو نگردد و محو ابلیس به بین که اثبات طاعت سود نداشت چنانکه لَهُمُ الْبُشْرَىٰ خوانندگانرا
همراه است لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ راندگانرا در راه است چنانکه سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم
مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ بیان است يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ نشانست رباعی غافل منشین ز جوش
چون بیخبری ۞ حاصل کن از بیخبان فانی هنری ۞ خود بنشیند غبار و شک بر خیزد ۞ کاسب هست
بزیر رانت یا الاشه خر ۞ تا توانی باول شکسته باش و خراب موسی علیه السلام در مکالمت خود گفت
يَا رَبِّ أَيْنَ أَطْلُبُكَ قَالَ عِندَ الْمُنكَسِرَةِ قُلُوبُهُم لا جلی بار خدایا ترا کجا طلبم گفت آنجا که
دل شکسته هست و از خلاص خویش رمیده گفت بار خدایا هیچ دلی از من شکسته تر و نومید نیست
گفت پس من آنجا ام که تو ئی تا مرا هنوز بیچاره هست دل از جان برگرفته هست چون سر بر آستانها
راپی کرد و شمشیر بر کشید و پای بر زمین زد آنگاه گوید که دل از جان برداشت عزیزی بگوید بعیاوت
درویشی رفتم و گفتم لَيْسَ بِصَادِقٍ فِي حُبِّهِ مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَىٰ ضَرْبِ الْمُحِبِّ هر که صبر نکند بر ضرب احباب
صادق نیست آن درویش سر بر آورد و گفت غلط کردی لَيْسَ بِصَادِقٍ فِي حُبِّهِ مَنْ لَمْ يَتَلَذَّذْ بِضَرْبِهِ هر که از زخم او
لذت نیابد او در محبت صادق نبود مشایخ عراق گفتند مرد بسر حد تسلیم نرسد تا منع عطا نزد یک او چون بخشش
بشود گفت این غلط است آنگاه عارف گردد که نزد یک او منع عطا بیچ بدیر که منع مراد حق است عطا بی خصوص

فاعلم ان المنع عند اهل الطریق

وعارف حقیقی آنست که مراد خود را فدای مراد حق گرداند والسلام

مکتوب ۷۸ هفتاد و هشتم	بسم الله الرحمن الرحیم	در خوف و رجا

برادر شمس الدین سلمه الله تعالی سلام و دعا مطالعه کند بداند که خوف و رجا مرید را چون آفتاب و سایه است مرسوه اگر همه سایه بودی نخفته نشدی و اگر همه آفتاب بودی بسوختی تا هر دو جمع نشد میوهٔ مقصود برو نگارید پخت نگشتی همچنین مرید را نواخت سایهٔ لطف و گداخت آفتاب قهر بروز نگار پخته میگردد درگاه لطف بی علت میگوید که در آئی که اینجا گرد قدم سگی تو تیای دیدهٔ دوستان میسازند و به تشریف وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بالوهیت در کلام مجید خود تا قیامت می نوازند گاه قهر بی علت ندا میکند اُخْسَؤُا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ اینجا علم ملکوت را که هفصد هزار سال معتکف درگاه بود لباس ملکی از سرش برمیکشند و داغ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي بر پیشانی او می نهند گاه عمری که بیگانه بود در کلیسا از پیشش مت بر میدارند و میگویند أَنَا لَكَ شِئْتَ أَمْ أَبَيْتَ وَأَنْتَ لِي شِئْتَ أَمْ أَبَيْتَ گاه بلعم باعور را که یگانه بود و اسم اعظم خلعت داشت از مسجد بیرون میکنند و در طویلهٔ سگان می بندند و میگویند مَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ گاه هزار ساله بلاد را چون عنا بزلزل بجگر مرید میرانند گاه هزاران ساکنان حظائر قدس را بر استقبال بفرستند و بلطف بخوانند گاه گوئی می نخشند گاه گاهی نگذارند گاه در صدر بهشت نشانند گاه بیرون کنند و بر در نگذارند همچنین گاه او را بنمایند و گاه او را از او بربایند چون او را بدو نمایند گوید خداوندا بسگی بذیرچون از و بستانند جز أَنَا الْحَقُّ وَسُبْحَانِي نگوید و هر دو طرف راست است از آنجا که نسبت آب و گل است جز سگی دیگر چه بود و از اینجا که نسبت وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي است جز أَنَا الْحَقُّ وَسُبْحَانِي دیگر چه بود اینجا عقل و علم نگونسارند اینجا پیر و مرید نقش بر دیوار اند اینجا فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ است اینجا يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ است میان این نوازش و گدازش و افگندن و برداشتن راندن و خواندن بلکه مال بلا پست کردن و بشراب لطف مست کردن بگرفتن و نگذاشتن روزگار بخته کردن چنانکه آن میوه اگر اینجا بهره یابد و کالی و بارآرد خام بماند و اگر همه خوف بود و با تش قنوط سوخته گردد و بقا نیابد پس ان خوف و رجا معجونی باید علی الاستواء

(۱) علاج مرض مرید گمرده و گفته اند خوف و رجا مرید را چون دو پر است مرغ را تا هر دو پر برابر نباشد پرواز نکند

اگر کم و بیش بود پرده دلی کثر و اگر یکی بود و دیگر نه لابد هست او را هلاک باید شد و در کتب مشایخ مسطور است در رجا باید که چنان باشد که اگر معصیت و خلاف همه عالم تنها او دارد و ندا بر آید که در بهشت نرود مگر یک کس او داند که آن یک کس منم و در خوف چنان باید بود که اگر همه طاعات و عبادات جهانیان تنها او را بود و ندا بر آید که در دوزخ نرود مگر یک کس او داند که آن یک کس منم امام مرید را غلبهٔ خوف بر رجا حسن است تا ارباب سلوک در خوف تجدی بوده اند نگریسته ایشان را دیدی گفتی مگر از رحمت نومید گشته اند و معاذ الله همچنین است که این معنی مرید را در صحبت این طائفه و خدمت این گروه زود تر ازان میسر گردد که از مجاهده و خلوت خود و صحبت سگ اصحاب کهف مرخرد مند را بر این شاهد است سگی بود در خدمت مردان این راه چندی زود مردم شد چنانکه گفته است بیت سگ اصحاب کهف روزی چند ۔ پی نیکان گرفت و مردم شد و بعضی از صحابه در اول کار در کلیسیا و بتخانه در سجده کردن پیش بتان دوتا گشته بودند و در زنار و بیگانگی عمر بسر برده ناگاه دولت صحبت حضرت رسالت علیه السلام بدید گشت شرف خدمت آن آستانه ایشان را چند روز میسر شد مرید بودند بمراد رسیدند و بیگانه بودند یگانه شدند هر یکی خلیفه گشت در اسلام و مقتدا این خود اینجا بود چون فرا شود هر یکی را اینی خورشیدی یا ماهی نقل است چون اهل بهشت در بهشت فرود آیند و بحور و قصور و بشراب طهور قرار گیرند ناگاه برقی بتابد جملهٔ اهل بهشت چنان منور گردند که همه در سجده افتند و گویند الحمد لله علینا هذا و ما بر ما تجلی کرده است گویند بهمه ات نه چنین است که امیر المومنین عثمان از حجره بحجره نقل فرموده است گوشه ردا را او بود که بتابانت از نیجا بدان بشناس که صحبت این طائفه و خدمت این گروه میبت از نیجاست که گفت بیت شرف خواهی بگرد متقیان گرد ۔ که زود از مقبلان مقبل شود مرد و هر چه کنی اگر نه اندک بود باید که مخلص و صادق باشی اخلاص آنست که خلق را از راه برداری و صدق آنست که خود را از میان برگیری چون بدینمقام رسید و این بادیه خونخوار بریدی نه ریا را با تو کاری بود نه عجب را بر تو راهی چون این دو حجاب نماند ترا بر درگاه حجاب نماند مکاشفة فی مکاشفة نور فی نور آشکار گردد حجاب محرم است چون تو محرم گشتی حجاب برخاست و محرم آنست که از جنابت اجنبیت نهاد خود را غسل داده است که قرب تو در بعد است

کمترین نشان قرب دوام مراقبه و محافظه هست و علی الحقیقت هر روزنده که او خود را در زمره محل و رتبه و منزلت اثبات کرد و بدید در عین مکر و عالم بُعد هست نه در قرب نه دیده که ملائکه بدیده رضا و خوش آمد اعمال نگریستند و گفتند نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ سلطان ازل اراده در آمد که اُسْجُدُوا لِآدَمَ این خشتی گل را سجده کنید تا قدر تسبیح و تحمید شما از پیش دیده شما برخیزد والسلام

مکتوب ۷۹ هفتاد و نهم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ذکر روح

برادر شمس الدین بداند که خلق را اندر روح اختلاف هست گروهی روح را جسم گفتند و گروهی جوهر گفتند و گروهی عرض گفتند و گروهی قدیم گفتند و گروهی محدث گفتند مذهب ترسایان آنست که گویند روح قدیم هست و قول بعضی از فلاسفه همین هست اما مذهب سنت و جماعت آنست که روح گوئیم و ماهیت و کیفیت نگوئیم و از اینجاست که خواجه جنید رحمة الله فرموده است اَلرُّوحُ شَیْءٌ اَسْتَاثَرَهُ اللهُ بِعِلْمِهِ وَلَمْ یَطَّلِعْ عَلَیْهِ اَحَدٌ مِنْ خَلْقِهِ وَلَا یَجُوزُ لِلْعِبَادِ عَنْهُ بِاَکْثَرَ مِنْ مَوْجُودٍ لِقَوْلِهِ تعالی یَسْاَلُونَکَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّی مذهب اینست که خواجه گفت رحمة الله و فقها و ائمه همبرین اعتقاد اند که حق تعالی از هستی وی خبر داد که یَسْاَلُونَکَ عَنِ الرُّوحِ اگر قدم از وی نفی کردندی گفت قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّی از بهر آنکه زیرا که زیر امر نیاید مگر مخلوق و محدث پس اینچ خداوند گفت بدان مقر ایم و نگوئیم که چیست و کجاست از بهر آنکه ما را صانع وی از وی خبر داد اما از ماهیت کیفیت وی خبر نداد تا بزرگان چنین گفته اند حق تعالی از جمله مخلوقات یک مخلوق را و آن روح هست پدید نکرد که چیست و کجاست تا خلق از شناختن وی عاجز آمدند تا بدانند که چون مصنوع را بی تعریف صانع همی نشناسند مر صانع را بی تعریف وی کی شناسند مولانا رومی فرماید علیه الرحمه بیت بشنو این خطاب اساخته شنو

جواب ✤ ذره مر آفتاب را گشته عظیم آیتی ✤ جمله ملوک راه دین جمله ملایکه امین ✤ سجده کنان که ای صنم بهر خدای رحمتی ✤ عزتبی دگر گفته هست بیت بیت تو زنده بجان و جهان نهانی ✤ تو از جان زنده و جان را نمائی ✤ زهی صنع نهان و آشکارا ✤ که کس را جز خموشی نیست یارا ✤ و قال ابو بکر الخطی رحمة الله علیه عَنِ الرُّوحِ فَقَالَ لَهُ یَدْخُلُ تَحْتَ ذُلِّ کُنْ گفت جان اندر

زیرا دل کن نیامده هست پس معنی نزدیک این قایل آن بود که روح نیست مگر زنده کردن و
زندگی یعنی خداوند عزوجل زنده کرد و مرتن را تا زنده گشت و الاحیاء صفة الحی و زنده گردانیدن
صفت زنده گرداننده هست کما التخلیق صفة الخالق چنانکه آفریدن صفت آفریدگار هست و
استدلال بریں کرد که خدای عزوجل گفت قل الروح من امر ربی که روح از امر خداوند هست
و امر خداوند کلام اوست و کلام او غیر مخلوق هست چنانست گوئی که این قایل میگوید که تن زنده
گشت بقول خداوند عزوجل زنده گشت که گفت کن حیا و روح معنی نیست اندر کالبد بزرگان
گفته اند این درست نیست و درست آنست که روح معنی هست اندر کالبد آفریده همچو کالبد اما
آنکه گفت لم یدخل تحت قول کن این اشارت هست بقدم از بهر آنکه اشیا بر دو نوع هست یا محدث
هست یا قدیم هست هر چه محدث بود زیر دل کن اندر آمده بود و آنچه قدیم بود زیر دل کن اندر آمده نبود
پس مر او را قدیم گفت از بهر آنکه هر موجود که نه محدث باشد قدیم باشد و این باطل است از بهر آنکه آن
روح که جبرئیل همی بدو نام حق گیرد صفت این جسد هست زیرا که روا نباشد که ذاتی موصوف بود بصفتی
که اندر غیر وی باشد پس درست شد که روح صفت این جسد هست و این صفات حی محدث و محال باشد ذاتی
محدث را صفتی قدیم چنانکه محال هست ذات قدیم را صفت محدث اما آنکه گفت لیکن الله الاحیاء
و الاحیاء صفة الحی کالتخلیق صفة الخالق این استدلال خطا است از بهر آنکه اگر این
روح را نیم در همه صفات همچنین باید راند تا گوییم که ساکن بساکن ساکن نیست متحرک متحرک نیست
و متحرک بتحرک متحرک نیست چه بتحریک متحرک متحرک هست و خواب و بیداری و تندرستی و بیماری همه صفات
مخلوقات بدین اصل باید راند و نباید گفت که همه زیر دل کن نیامده اند این درست نیست
پس آنهم درست نباشد و آنکه استدلال کرد بدین قول خداوند که قل الروح من امر ربی و گفت امر
او کلام هست و کلام او مخلوق نیست این استدلال خطا افتاده هست از بهر آنکه خداوند نه گفت
قل الروح امر ربی تا روح امر بودی و امر کلام بودی و لیکن قل الروح من امر ربی روح ثابت کرد
و آنگاه گفت روح امر هست دلیل گشت که روح نه امر هست و لیکن از امر هست و اگر بدین قول این
آید که روح نا مخلوق باشد لازم آید که همه چیزها نا مخلوق باشد از بهر آنکه همچنانکه روح از امر ویست همه چیزها از امر ویست
که آن امر تکوین هست چنانکه کن تکوین از عرش تا ثری و از ازل تا ابد همه موجودات بر صفت امر ویست

که گفت کن فیکون و همه محدث اند و نه قدیم اند پس محال باشد که روح قدیم باشد اما در جمله آنست که بسیار خلق مر این طائفه را ضال خواندند و بکفر ایشان گواهی دادند از بهر مسئلهٔ روح و گفتند که ایشان روح را قدیم میگویند و ترسایان بدین مسئله راه یافتند و گفتند که طائفه از اهل اسلام با ما یارند بر آنکه روح قدیم است و شناعتی کشت بر این طائفه و هیچکس از این طائفه نگفته است و آن لفظ از ابو بکر محطی یاد کردیم گروهی اندر کتاب آن یاد کرده اند و حجت ساخته معلوم است که این از آن بزرگ است یاده و باشد که این ملحدان آن از وی بدروغ یاد کرده اند و شتی اهل اسلام و تقویت مذهب خویش را و اگر درست گردد و اعتقاد شیخ ابو بکر محطی این باشد پس خطا و یک تن از این طائفه همه ضال و کافر نگردند با آنکه بیان کردیم که او را مراد نه آنست که روح قدیم است و لیکن روح معنی امر است از محی صفتی اندر حی است و این قدیم گفتن نباشد مر روح را و لیکن آن بزرگ را اندر استدلال خطا افتاده باشد و بخطائی که مستدل را افتد اندر استدلال این مستدل کافر نگردد و چون او را کافر نگویند بخطائی که وی را افتاده است محال باشد که همه طائفه را ضال خوانند و کافر خوانند بخطای وی با آنکه همه طائفه آن بزرگ را مخطی دانند در این استدلال و اگر از بهر این معنی همه طائفه ضال گردند باید که اندر عالم هیچ محقق نماند از بهر آنکه هیچ طائفه نیست از اهل حق اندر میان ایشان مخطی نیست مر ایشان را کافر نخوانند اینجا نیز همین است و الله اعلم بالحقیقة و صاحب تعرف رحمة الله علیه صفتی نهاده است مر روح را و قلب را و نفس را و دنیا را و سخن بر قاعده بنا کرده است که اعتقاد اهل اسلام است از وی یاد کنیم آن است که گفته است که روح و قلب و نفس و دنیا این چهار اند که خدای تعالی نام ایشان اندر کتاب خویش یاد کرده است و شریعت بدین چهار ناطق است و خلق را بر وجود هر چهار اجماع است و لیکن کتاب و شریعت و خلق هر چه گفتند از این چهار تاثیرات و افعال و صفات ایشان گفتند هیچ جای بیان حقیقة این چیزها و عین این چیزها نیست خواجه عطار گوید رحمة الله علیه مثنوی

جان بلندی داشت تن پستی ز خاک ✤ مجتمع شد خاک پست و جان پاک ✤ چون بلند و پست با هم یار شد ✤ آدمی معجونه اسرار شد ✤
لیک کس واقف نشد ز اسرار او ✤ نیست کار هر گدائی کار او ✤ چند گوئی خرد خوشی راه نیست ✤
زانکه هرگز ذره بی آگاه نیست ✤

و بزرگان گفته اند که اگر اندر روح بعقل سخن گفتن روا بودی

کذا فی النسخة الجامع لعله ست بعد وروح ان فی نفس من ناطق

پیغامبر صلی الله علیه وسلم اولتر بود که چون او را از روح سوال کردند بعقل جواب داد ازبهر آنکه عقل وی تمام تر بود از همه خلق نزدیک موحد و ملحد که موحدان او را رسول دانند و هر آئینه رسول عاقل ترین خلق باشد و ملحدان او را ابو جعفر حکیم گویند و هر آئینه حکیم کامل العقل باشد پس اتفاق است بر عقل او و مرا او را از روح سوال کردند بعقل جواب نداد بلکه توقف انکرد تا فرمان جواب آمد روح اثبات کرد جواب ماهیت و کیفیت نکرد و کمال عقل او این واجب کرد و نقصان عقل ما اولتر که این واجب کند پس ما بندگانیم حکم شریعت را اثبات کنیم روح را همچنانکه شریعت اثبات کرد و اندر ماهیت و کیفیت وی سخن نگوئیم چنانکه شریعت نگفت **بیت** خواجه ام القصه که در بند ماهست ✤ گرچه خدا نیست خداوند ماست ✤ **بیت** این مگو چون در اشارت نمایدت ✤ دم مزن چون در عبارت نایدت ✤ و از مشایخ رضوان الله علیهم اجمعین می آید که بعضی از بزرگان روح را بدیده اند هر کسی بصورتی و این روا باشد زانچه گفتیم موجود است پس باید که دیدنی بود چه دیدن خداوند جائز است که موجود است پس روح که صنع اوست و موجود است باید که دیدنی بود که صنع از صانع لطیف تر نیست هرگاه که آنجا رویت روا باشد اینجا نیز روا باشد و چون حق تعالی خواهد که بنده را نماید بنماید چنانکه خواهد و زبان درمیان نه چنانکه کسی گفته است **مثنوی**

ستانی زبان از ترجمانان راز ✤ که تا راز سلطان نگویند باز ✤ کسی راز هر آنکه ازیم تو ✤ کشاید زبان جز بتسلیم تو ✤ ای برادر همه حیرت در حیرت ست و همه علم عقل سرگردان چون خواهد که جان و دل صد هزار عاشق سوخته را جگر کباب کند عطف عطفان عزت را بر عارض مشیت در تاب کند کیست که از شربت محبت او مست نیست و کیست که در زیر جلال او پست نیست و کیست که از شراب عزا و در خمار نیست و کیست که از تیغ قهر او دل افگار نیست **بیت** عشق بازی ساختنی دست از دل و دیده بشوی ✤ این خود امروز ست لیکن باش تا فردا شود ✤ عجب کاریست موسی را گفت لن ترانی و آنگاه گفت انظر الی الجبل و آنگاه گفت اذهب الی فرعون بنگر تا چه میکند عزت او با جانهای اهل محبت در حکایت آورده اند که چون همتر موسی علیه السلام بدان مقام رسید و آن قصها با او برفت خواست که نزد زن و فرزند خود باز شود خطاب آمد وقعت فاکسمشک چون در دام افتادی و دل بنام ما دادی و سر در راه ما نهادی قطعه دل برانده و نف

باید کرد و جان را در خطر ❊ هر کرا در عشق بت رویان دلی یکتا بود ❊ از دل و جان و دو دیده و از تقی باید شدن ❊ هر کرا در دل مراد صحبت عذرا بود ❊ والسلام

مکتوب هشتادم | بسم الله الرحمن الرحیم | در ذکر دل

برادر شمس الدین نور الله قلبه بداند که دل خزینهٔ بادشاه است می نگرنا در خزینه چه دارد اگر گوهر در خزینه است خزینه خزینه است و اگر در وی کاه و خاشاک است کاه و آن نه خزینه از آنجاست که گویند خزینه است در بهشت آنرا نعمت گویند و خزینه است در دلها عارفان آنرا محبت خوانند بعزة الله که جوهری از خزینه محبت بهزار هزار بهشت ارزد حافظ خزینهٔ بهشت فرشته است که آنرا رضوان گویند و حافظ خزینهٔ محبت حضرت خداوند جل و علا و بر انکه قیمت تو آنست که طالب تو چون مطلوب تو سنگ بود قیمت تو سنگ بود و همچنین دیگر میدان و نظیر این سگ اصحاب کهف است که چون مطلوب و حق بود قیمتش همان شد تا حق تعالی در کلام مجید خود جلوه کرد و گفت وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ و لهم باعور که مطلوب او هوا بود قیمتش همان آمد پس این قوم نه سماوی اند نه ارضی اند و نه شرقی اند و نه غربی و نه عرشی اند و نه فرشی نه از آدم اند و نه از فرزندان آدم فرزندان طلب خود اند سر انیعنی است که گفته اند کالفقیر ابن وقته اکنون تو در خزینهٔ دل خود مے نگر و قیمت خود میدان هر دلی که آویخته عشق است او در بحث قیمت در نیاید و اگر امروز آنچه فرعون و نمرود را نا خواسته بدادند تو روی عزیز خود را بخاک مالی دند هند نه از عزیزی آن چیزست لیکن از بیقدری دست و از عزت لست سایلی بادشاهی را دید از و سوال کرد گفت یکدرم بده بادشاه گفت این عطا را مانیست سائل گفت هزار درم بده بادشاه گفت این عطا چون تو نیست مردی از خداوند فرزندی خواست منعم آمد گفت الهی از تو فرزندے خواستم مرا دادی نه امد ما دادن دانستیم تو خواستن ندانستے پس هر که سوال ندانند جز ندامت سفش نیاید هر که خدا وند را بطمع بهشت پرستد بنده طمع خود است و هر که از بیم دوزخ پرستد بنده دوزخ است و هر که از چیزی بترسد بنده آن چیز باشد هر که بچیزی امیدوار

بنده آن چیزست حقیقت تو آنست که در سینهٔ تست و مرد آنچه است که اندرون ویست بیرون
مرد همواره تیغ درون ویست تا خود درون چیست بیرونش کردکان آنچیزست اگر درونش
مجازی است بیرونش همان مجازی است اگر درونش گرفتا حق است این مرد را مردحق
گویند ترا بر مراد تو بسته اند اختیار تو بند است ترا اگر حکم کنند بر فرود آمدن تو حکم کنند بر مجرد
صیاد که گرگس در صیاد تمام تر است و در پریدن قوی تر از باز ولیکن فرود آمدا و بر مردار است
و فرود آمدن باز بر زنده پس هر چه دنیا است مردار است و هر چه آخرت است زنده است
و حدیث این طائفه ما و را و این هرد و چنانکه شنیدید بیت ما را بجز این جهان جهانی دگر است
جزو دوزخ و فردوس مکانی دگر است از اینجا است که بعضی بودین کسانی بوده اند که در بهشت
و دوزخ هیچ تصرف نکرده اند حکایت کنند از عبد الله مبارک رضی الله عنه که روزی
از خانه بیرون آمد و میگریست گفتند چه رسیده است مقتدای الطریقت را گفت دوش گناهی
کرده ام و بر دار انگشت شیطان شده ام گفتم چه بود گفت از خدای آمرزش خواستم مرا باین فضولی
چه کار من بنده ام بنده را با بندگی کار است و حکایت از امام حنبد رحمة الله علیه تمیی آمده بود گفت
اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي نَدْخُلَنَّ يَعْنِي وَبَيْنَ مِيان من و میان خویش در می آئی من نه انم که با تو
چه باید کرد و این ایشان را سخت عادت است که از دوزخ بترسیم و به بهشت امیدوار یم
و دعا کنیم تا ازین رهائی یابیم بدان بهیم خلاص غم ما را سید عالم این گفته است اللّٰهُمَّ إِنِّي
أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ که اگر بعالم تحقیق نرسد باری بدین دعا از دوزخ برهد
و در بهشت در آید نگر تا فارغ نباشی طرفة العینی که دل با امید که در وی یاد رد و صیبت نیافت بود
یا شادی یافت ابو القاسم نصر ابادی را رحمة الله گفتند از آنچه مشایخ گذشته را بوده است
ترا چیزی بست گفت آری و رد نیافت آن هست پس اگر گوئی در کار من نیکو بنگر تا کار ت چیست
مستعمل شیطانی یا عمل رحمانی هر روز بامداد بدکان روی و شبانگاه بخانه باز آئی اگر کار ت اینست
همه گبران و جهودان همین میکنند نماز برای آن کنی تا خداوند تعالی در نعمت زیادت کند و حج برای
آن کنی تا خلق ترا حاجی گویند و اگر کاری دیگر کنی همچنین پس همیشه در رسم و رسوم اند و آنچه سر کار است
از تو در حجاب است ای جان و جهان من این حدیث مرد انست نه کار مخنثان و ملوثان است

حاشیه: [illegible]

این راه پاکان است نه طریق ماشی خبیث و محدثان است این شراب صبا و دستان است نه مادر نخستان و بید دستان السلام

مکتوب ۸۱ هشتاد	بسم الله الرحمن الرحیم	و یکم در نفس

برادرم شمس الدین اعزه الله بداند که مردمان را اختلاف است که نفس چیست هر کسی را در این قولی است ضد قول دیگر اما محققان این طائفه را دو قول است گروهی گویند که عینی است موضوع اندر قالب چنانکه روح گروهی گویند که صفتی است مر قالب را چنانکه حیات و شفق اندر ظاهر اخلاق دنی و افعال ناپسندیده را سبب اوست و این بهر دو تهمت بود یکی معاصی دیگر اخلاق چون کبر و حسد و بخل و خشم و حقد و آنچه بدین ماند پس ریاضت مر این اوصاف را از خود دفع توان کرد چنانکه بتوبه مر معصیت را که معاصی از اوصاف ظاهر است و این اخلاق از اوصاف باطن و ریاضت از افعال ظاهر بود و توبه از اوصاف باطن و آنچه اندر باطن پدید آید از اوصاف دنی به اوصاف سنی ظاهر پاک شود و آنچه بر ظاهر پدید آید به اوصاف ستوده باطن پاک شود و گفته اند نفس و روح هر دو از لطائف اند اندر قالب چنانکه اندر عالم شیاطین و ملائک و بهشت و دوزخ یکی محل خیر است و دیگر محل شر و سلامت از شر او جز بریاضت نیست چنانکه گفت مثنوی قدر دل و مایه جان یافتن + جز بریاضت نتوان یافتن + گر نفسے نفس بفرمان نست + شرک میاور که بهشت آن تست + و اند حقیقت انسانیت مردمان اینز اختلاف است که نام انسان بر چه چیز افتد و علم این همه بر همه طلاب فریضه است از آنچه هر که بخود جاهل بود بغیر خود جاهل تر بود که مَنْ جَهِلَ نَفْسَهُ فَهُوَ بِالْغَیْرِ اَجْهَلُ و فتوی شرع است بر این که مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ ای مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ بِالْفَنَاءِ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ بِالْبَقَاءِ و بعضے گفته اند مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ بِالذُّلِّ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ بِالْعِزِّ و بعضے گفته اند مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ بِالْعُبُودِیَّةِ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ بِالرُّبُوبِیَّةِ پس هر که خود را نشناسد را معرفت کل محجوب باشد و مراد از این جمله معرفت انسانیت است و گروهی گویند انسان جز روح نیست و این خطاست که روح اندر قالب ستور هست و او را انسان نخوانند و گروهی گفته اند که اسم انسان بر روح و جسد افتد بیکجا چنانکه بر آبی و رنگ جمع شود یکی [illegible] و این خطاست بدان دلیل که حق تعالی [illegible]

ملامتی اخلاق را بر ریاضت دفع توان کرد و اخلاق را بر ریاضت دفع نتوان کرد و اخلاق را بر ریاضت دفع نتوان کرد

بی جان انسان خواند و هنوز جان بدو نه پیوسته بود هل اتی علی الانسان حین من الدهر
و گر وهی از مدعیان متصوفه گویند که انسان آکل و شارب نیست و محل تغیر نیست چه که
سر الهی است و این جسم طلسم آنست چنانکه گفته اند نظم گنج در قعر است و کشتی در طلسم
بشکند آخر طلسم گنج جسم ✤ گنج یابی چون طلسم از پیش رفت ✤ جان شود پیدا چو جسم از
پیش رفت ✤ بعد ازان جانت طلسمی دیگر است ✤ غیب را جان تو جسمی دیگر است ✤ لب
بدوز از عرش و کرسی سه پرس ✤ گرچه یکذره همی پرسی بپرس ✤ کس نداند که یکذره تمام ✤ چند
پرسی چند گوئی والسلام ✤ و گر وهی گویند خداوند عز و جل جمله یابها را که در مرکب گردانیده است
انسان خوانده است در کلام مجید خویش پس قول خدا تعالی که اصدق القائلین است از خاک
تا خاک این همه صوت مخصوص با همه بقیه الانسانست پس بدانکه ترکیب انسان آنکه کامل بود و نیز و
محققان از سه معنی باشد یکی روح دیگر نفس دیگر جسد و مردم نمونه کل عالم است و عالم نام دو جهان
است و آن هر دو جهان از انسان نشان است این جهان از آب و خاک و باد و آتش ترکیب
وی از بلغم و خون و صفرا و سودا و نشان آنجهان بهشت و دوزخ و عرصات جان بجای
بهشت از لطافت و نفس بجای دوزخ از آفت و وحشت و جسد بجای عرصات در جمله روح مومن
داعی وی بود بهشت که اندر دنیا نمونه آن ولیست و نفس داعی وی بود بدوزخ که اندر دنیا
نمونه آن ولیست خواجه عطار رحمه الله علیه گوید قصیده چنین بحری که بحری اعظم است ✤ عالم از
ذره و ذره عالم است ✤ کار عالم غیر لست و حیرت است ✤ حیرت اندر حیرت اندر حیرت است ✤
پیشوایانی که ره بین آمدند ✤ گاه بیگاه از پی این آمدند ✤ جان خود را عین حسرت یافتند ✤
همه جان عجز و حیرت یافتند ✤ در ره او پای و سر گم کرده ✤ پرده در پرده در پرده ✤ عقل تو
چون در سر سودای او بسوخت ✤ هر دو لب باید ز پرسیدن بدوخت ✤ گشته حیرت شدم یکبارگی ✤
می ندانم چاره جز بیچارگی ✤ از شیخ بوعلی سیاه نقل است رحمة الله علیه که گفت من نفس را بصورت
خوک دیده ام که یکی موی دیر اگر فته بود و من داد من او را بر درختی بستم و قصد هلاک وی
کردم گفت یا با علی خود را مرنجان که من لشکر خدایم تو مرا گم نتوانی کرد از خواجه محمد نوری
رحمة الله علیه نقل است که گفت روزی نفس من بصورت اژدها بجانوری من برآمده بود بستم که

هل اتی علی الانسان حین من الدهر الخ
یعنی گذشت بر انسان زمانی که نبود
او چیزی شایان ذکر و این معنی
بیان کرده است در سوره دهر
یعنی در بالا ذکر او را در آن
بعضی دانایان گفته اند
که مراد از انسان آدم است
علیه السلام

این نفس است در زیر پای افگندم و بکذال مشکردم او بزرگ تر و قوی تر میشد گفتم همه چیز با جنس
و بر نج هلاک شود ریاضت میشود می گفت از انچه آفریدش من باز گونه است انچه رنج دیگران
بود راحت من است و شیخ ابو العباس رحمة الله علیه گفت که روزی بخانه اندر آمدم سگی زرد دیدم
چون قصد راندن وی کردم بزیر دامن من اندر آمد و ناپدید شد و شیخ ابو القاسم گرگانی
قدس الله سره گفت من بر این صورت ماری دیدم و درویشی دیگر گفت که من نفس را بصورت
موشی دیدم گفتم تو کیستی گفت من هلاک غافلانم و نجات دوستانم اگر من با ایشان نباشم
که وجود من آفت است ایشان بیاکی خود مغرور شوند و بافعال خود معجب شوند چون اندر طهارت
و صفاء سر و نور ولایت و استقامت بر طاعت نگرند ناز نینی سر افرازی در ایشان پدید آید
و باز چون مرا بیند اندر میان دو بهیکو خویش آن جمله از ایشان پاک فرو ریزد و این جمله حکایات
دلیل ست که نفس عین ست نه صفت و دیو را صفت ست دا و صاف وی ظاهری بینیم پس چون
شناخت آن حاصل آمد آنرا بریاضت بدست توان آورد اما اصل ماهیت وی نیست نگردد چون این معانی
وی درست شد و طالب آنرا مالک گشت پاک نبود از بقای وی اندروی چنانکه گفته اند النفس
کَلْبٌ بَنَّاحٌ وَ اِمْسَاکُ الْکَلْبِ بَعْدَ رِیَاضَتِهِ مُبَاحٌ نفس سگ گزنده است چون بریاضت پذیرد
و منقاد شود او را داشتن مباح است این بادیه مشوار جز بفضل و عنایت حق و در سایه دولت پیر
مشفق کسی بر نتواند برد رباعی مرو بی دانشی در راه کم راه ✣ که راه دور تاریک است چون ماه ✣
چراغ علم و دانش پیش خود دار ✣ وگرنه در چه افتی سرنگونسار ✣ خواجه نظامی ابریز این اشارت است
بیت سر مکش از خدمت روشن دلان ✣ دست مدار از کمر مقبلان ✣ خار که هم صحبت گل کند ✣ عالیه در دامن سنبل کند ✣ داغ بلندان طلب ای هوشمند ✣ تا شوی از داغ بلندان بلند ✣ از پی آن گشت فلک تاج سر ✣ کز سر خدمت همه تن شد کمر ✣ ای برادر دل از جا بیرون آر
تا همه تنهای تو بهر آلوده بر تو آید و خود را پای سپر سگان خاکدانها کن تا همه هجوها گویند و تو
در میان خوش بنری سرور سجود سر و شهود سر این ست که گفت بیت چو در یابانش و شتی را
رها کن ✣ ز عالم باش و عالم را رها کن ✣ درویشی در عصر بزرگ همه شب نماز کرده بود دیگر
روز پیش شیخ آمد بر امید آنکه شیخ او را ثنائی گوید گفت ای شیخ امروز مرا چگونه می بینی گفت

بجهودی می‌بافی درویش برخاست فریاد برآورد و گفت بیت هرگز از عشق نیان روز کسی نیک نشد ✤ من بدروز بدین روز کجا افتادم ✤ صاحب بصیرتی گفته است رباعی هرکه خود را نکرد خوار امروز ✤ همچو فرعون خوار خواهد بود ✤ هرکه اول پست همت عشق نشد ✤ تا ابد بی‌خمار خواهد بود ✤ آنچنان برداشت که در حق خواجهٔ عالم در شب معراج بود شنیده باز خواست آن کم از روز اُحد نباشد و آن تاج را که لَعَمْرُكَ یا محمد کمر بند کم از دندان شکستن و خساره بخون آلوده کردن نباشد سوخته گفته است قطعه بلاست بیهوده است افتادگان را بر سر کویت ✤ کسی کان روی بیند از بلا آزاد کی ماند ✤ ✤ خرانی ماست اندر جانم از دست خیال تو ✤ چو سلطان تیغ خود برداشت شهر آباد کی ماند ✤ والسلام

مکتوب ۱۸۲	بسم الله الرحمن الرحیم	و دوم در ذکر هوا

برادر شمس الدین اکرمه الله تعالی بداند که هوا عبارتست از اوصاف نفس و حجاب اصلان و قعت گاه مریدان و محل اعراض طالبان و گفته اند که اصل دست اینجا همه اموزند بخلاف آن و منهی اند باز نکاب آن که گفته اند مَنْ رَكِبَهَا هَلَكَ وَمَنْ خَالَفَهَا مَلَكَ هرکه متابعت هوا کرد هلاک شد و هرکه مخالفت هوا کرد بمراد رسید چنانکه گفت رباعی سر ز هوا نافتن از سروریست ✤ ترک هوا قوت پیغامبری هست ✤ تو سن طبع تو چو راست شود ✤ همگنه اخلاق بناست شود ✤ و هوا جمله بر دو قسمت است یکی هوا را لذت و شهوت و دوم هوا جاه و ریاست آنکه او را هوای لذت و شهوت باشد اندر خرابات بود و خلق از فتنهٔ او امین باشد و اما آنکه او را هوای جاه و ریاست بود اندر صوامع و دوایر باشد و فتنهٔ خلق بود که خود از راه جمع دور افتاده است و نیز خلق را از راه برده پس آنرا که کل حرکت هوا باشد و بمتابعت آن دیر ارضا باشد دور بود از حق اگرچه بر آسمان باشد بیت چون ترا صدبت بود در زیر لحاف چون نمائی خویشتن صوفی بخلق ✤ و باز آنکه از هوا دور بود و از متابعت او بتر اگر نزدیک باشد بحق اگرچه اندر کشت بود بیت هرکه این سگ را کند بند گران ✤ خاک او بهتر ز صد گلخن دگران ✤ خواجه ابراهیم خواص گوید رحمة الله علیه وقتی شنیدم که اندر روم راهی بگم رهبانیت

فاسد کردن هوا ایمان را

هوا بر دو نوع است

هفتاد سال مانده است گفتم عجب شرط رهبانیت چهل سال پیش نیست او بگذارم کار دو دیر
قرار گرفته است تصدی کردم چون بدو رسیدم دریچه باز کرد گفت یا ابراهیم دانستم که بکار
آمده من اینجا بهبانی نشسته ام بلکه سگی دارم با هوای شوریده در بند کرده ام و سگ تو
نشسته تا شر وی بخلق نرسد والا من آنم که تو پنداشتی بیت کافر است این نفس
بی فرمان چنین ✤ کشتن وی کی بود آسان چنین ✤ خواجه ابراهیم گفت چون این سخن از وی
بشنیدم گفتم بار خدایا قادری که در عین ضلالت بنده را راه صواب نمائی و راه راست نمائی و این
در چه کرامت کنی مرا گفت یا ابراهیم چند مرد مانرا طلب کنی برو خود را طلب کن و چون یافتی
پاسبان خود باش که هر روز این هوا سیصد و شصت گونه لباس آلوهیت پوشد بنده را بضلالت
دعوت کند افرأیت مَنِ اتَّخَذَ اللّٰهَ هَوَاهُ و در این معنی ست که دلهای عزیزان در بن خون
گشته است بیت صد هزاران دل بهر واز غم همی ✤ این سگ کافرنمی میرد دمی ✤ در جمله ترک
هوا بنده را اسیر کند و از نکاب هوا اسیر را اسیر کند چنانکه زلیخا هوا را از نکاب کرده امیر بود و اسیر
و مهتر یوسف بترک هوا بگفت اسیر بود و امیر شد بیت هر که این سگ را بمردی کرد بند ✤ در دو عالم
شیر آرد در کمند ✤ و از خواجه جنید رحمة الله علیه پرسیدند ما الوصل قال ترک الانکاب
الهواء هر که خواهد تا بوصلت حق مکرم شود کو بهوای خویش را خلاف کن که بندهٔ هیچ عبادت
نکند بزرگتر از خلاف کردن هوا از آنچه کوه بناخن کندن بر آدمی آسان تر از آنست که
هوا را خلاف کردن خواجه ذوالنون مصری رحمة الله علیه گفته یکی را دیدم اندر هوا می پرید
گفتم این درجه بچه یافتی گفت قدم بر هوا نهادم تا در هوا شدم و از خواجه محمد بن بلخی می آرند که
گفت عجب دارم از آنکه بهوا خود بخانه وی رود تا نزیارت کند چرا قدم بر هوا نهد تا بدو رسد باید
دیدار کند دَعْ نَفْسَكَ وَتَعَالَ سر این معنی ست اکنون بدانکه شیطان را اندر دل باطن بندهٔ مجال
نباشد تا بر او هوای معصیتی و شهوتی پدید نیاید چون مایه از هوا پدید آید آنگاه شیطان آنرا
بگیرد و می آراید و بر دل او جلوه میکند و این معنی را وسواس خوانند پس ابتدا از هوا بود و باشد
وَالْبَادِئُ أَظْلَمُ و این معنی قول خداوند ست که گفت مر ابلیس را آنگاه که میگفت من جمله
آدمیان را از راه ببرم اِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ ترا بر بندگان من هیچ

سلطانی نیست پس شیطان در حقیقت همین نفس و هوای بنده باشد و سر آنچنی ست که گفت با
گر تو حق را بنده و بنگر مباش ✤ ور تو مردی این هی آذر مباش ✤ از اینجاست که پرسیدند از بعضی
مشایخ رضوان الله علیهم که اسلام چیست فقالوا ذبح النفوس بسیوف المخالفة گفتند
بسمل کردن نفسها بتیغهای مخالفت خواجه ذوالنون مصری رحمة الله علیه گفت مفتاح
العبادات الفکرة وعلامة الاصابة مخالفة النفس والهوی گفت مفتاح
عبادت فکر ست وعلامت صواب فکر مخالفت نفس و هواست و مخالفت نفس ترک شهوات
از اینجا گویند مخالفة النفس راس العبادة مخالفت نفس سر همه عبادت هاست و خواجه
جنید گفت رحمة الله علیه اساس الکفر قیامک علی مراد نفسک بنای کفر قیام نمودن
تست بر مراد نفس خویش پس باید که مرید طالب روز و شب کار خود اندران گذارد تا این دو
هوا را که اندر حواس پیدا آید از خود منقطع گرداند از خدا یتعالی بزاری و تضرع درخواست
کند تا او را فریاد رسد که تو نهاده که بر توانی گرفت چه کنی از سر سوز دل ست نیاز بردار و
با صد بیچارگی و زاری بگوی مثنوی بنده را زین بحر نامحرم برآر ✤ تو در افگندی مرا هم تو برآر
نفس من بگرفت سر تا پای من ✤ گر نگیری دست من وای من ✤ گم شدم در بحر حیرت ناگهان
زین همه گشتگی بازم رهان ✤ پرده بر گیر آخر و جانم بسوز ✤ پیش اندر پرده پنهانم مسوز ✤ باز این
آلودگی پاکم بکن ✤ یا نه در خونم بکش خاکم بکن ✤ رهبرم شو زانکه گمراه آمدم ✤ دوم ره زانکه
بیگاه آمدم ✤ از خواجه ابو علی سیاه مروزی رحمة الله نقلست که گفت در گرمابه بموافقت
سنت استره می راندم با خود گفتم ای علی این عضو یست که منبع همه شهوت هاست و تراچندین
آفت انداخته هست از خود جدا کن تا از شر وی خلاص یابی بستدم ندا کردند یا علی ما ملک تصرف
میکنی مر تعبیه ما را عضوی از عضوی دیگر اولتر نیست بغرت ما اگر آنرا از خود جدا کنی در هر موئی
صد چندان نهم که دران یک عضو نهاده ایم ربا عی کشته حیرت شدم یکبارگی ✤ می ندانم
چاره جز بیچارگی ✤ مومن و کافر بخون آغشته اند ✤ یا همه گم گشته یا برگشته اند ✤ ای برادر بنده
را در خراب کردن بنیت هیچ تصرف نیست که آن مر کیست که بار احکام شرع می کند اما شدید یل
صفت بتوفیق حق بنده را کسبی هست و بهیچ صفت بنده را با وی مشارکت نیست جز انچه

ذره وجود نیست واندر ملک وی تصرف نه جز بدانچه اذن کرده است و تا خواست او نباشد بنده بجهد خویش از هیچ چیز باز نتواند بود سر این است که گفت بیت چون راست آید آخر با تو طریق خسرو او تا مراد مسکین تو شوخ خود مرادی ✤ که جمله جدها اندر ره جایگاه صفوت نه بندر یا جهد کند تا تقدیر حق بگرداند از خود یا خود بخلاف تقدیر چیزی خود را کسب کند و این هرد و محال که تقدیر بجهد کسی متغیر نشود امام شبلی رحمة الله علیه وقتی بیمار شد طبیبی نزدیک وی شد گفت پرهیز باید کرد گفت از چه چیز از چیزیکه روزی من است یا از چیزیکه روزی من نیست اگر پرهیز از روزی من میگوئی نتوان کرد اگر پرهیز از چیز روزی میگوئی خود آن من ندهند پس بگو پرهیز از چه کنم طبیب حیران بماند این است که گفت بیت نالد فلک بر شد و آن زخم نپیوند بیچاره طبیبان همه درمانده زردرند ✤ در خبر است که موسی علیه السلام گفت یا آدم خوانی بدان از آشنگی در پیش تو نهاده چه بود که دست بدان گندم نبردی پس آدم پنهان سر مرا در اگفت تو در توریت خوانده پیش از انکه حق تعالی مرا آفریند بر من این نبشته بود تو ملامت بر من همی کنی موسی گفت پس ربنا ظلمنا چه بود گفت خصم نهریمت کردن را حجت نبشته و ما وسیلت با درگاه عزت ربنا ظلمنا که کس را با وی بحجت کار پیش نرود یکی مر عزیزی را گفت بر گناه تقدیر کند پس عقوبت کند گفت کرده است و دم نمیتوان زد رباعی

ترا با حکمت یزدان چه کار است ✤ مزن دم ورنه جای تو مدار است ✤ ترا خاموشی و صبر است راهی ✤ نخواهی یافت بر زین دستگاهی ✤

نقلست که سلطان محمود غازی جوهری قیمتی در دست داشت بوزیر داد و گفت این لشکر می ارزد گفت بقیمت این بها خزانه پادشاهی است شکستن چرا شاید پس مرا باز داد و گفت این را لشکر او در زیر سنگی نهاد و در حال لشکر سلطان گفت چرا شکستی ایاز گفت بدکردم و نیکو نکردم سلطان محمود غازی روی بوزیر کرد و گفت او بحضرت ما باز ماموز که نه در فرمان اعراض داشت و نه در گفت اعتراض آورد سر این است که گفت بیت عذر آنرا که خطا رسید پوشیدن کار ما زمان تو بجای ما رسید

مکتوب هشتاد و سوم ۸۳	بسم الله الرحمن الرحیم	در ریاضت نفس

بر آفتاب شمس الدین اکرمه الله بکرامة المتقین بدانکه طبع آدمی سرشت است صفتهای خبیثه و اخلاق بد

مرکب است در طینت او چنانکه در آیات و اخبار آمده است و چون آثار اخلاق خبیثه که ثمرات تسلط نفس امّاره است بر احوال آدمی غالب شود در خسران و خذلان افتد و از نور ایمان محروم ماند و از درگاه عزت مهجور گردد که نفس اماره دشمن دل مخالف دین است و همیشه در ترتیب حیف و شغل باشد و از متابعت شرع متنفر نماید و آفت نفس بر مرد بیشتر و برتر از آفت کافر است و زیادت از کید ابلیس و مکر او است که نفس با مرد در پیراهن است از اینجا گفته اند که بدترین دشمنان و صعب ترین بلاها نفس است و علاج او دشوار تر است و دوا او مشکل تر که دشمنی است درونی و هرگاه که درد در خانه باشد دفع او دشوار بود و دیگر که او دشمنی است محبوب و آدمی از عیب محبوب خود کور است هر چه از نفس خود و تباه بیند نیکو پندارد پس چون چنین باشد دیر بود که آدمی را نفس در فضیحت و هلاکت افگند و او از آن بیخبر آی برادر چون نیکو نگاه کنی اصل همه فتنها فضیحت و خواری و هلاکت گناهان و آفت که خلق را پیش آمده است از اول آفرینش تا روز قیامت همین از نفس است هر که در بلائی افتاد و سبب نفس است تنها و یا بمونت و شرکت او تا روز قیامت نیابی در میان خلق فتنه و ضلالتی و فضیحتی و معصیتی مگر از نفس و هوا و او اگر نه خلق همه در خیر و سلامت بوده اند پس چون چنین و چندین طریق باشد واجب است عاقل را قهر کردن و خلاص جستن از وی تا یکبارگی قهر کردن وی ممکن نیست کسی را چنانکه دشمنان دیگر را زیرا که او مرکبست و آلت مر طالب را و گذاشتن وی نیز یکبارگی دشوار است بسبب ضرورتی که در انست پس اینجا حاجت افتاد مربد را بر ریاضت میانه و آن آنست که پیوسته قوت دهی او را بقدر آنکه کارها را احتمال کند نه ضعیف کنی و قهر کنی او را بحدی که از فرمان تو نگذرد و هر چه جز این طریق است غلط است که در حدیث آمده است از مصطفی صلی الله علیه وسلم عبد الله بن مسعود را رضی الله عنه که بسیار ریاضت کرده بود و در سلوک مجاهده بحدی رسیده بود که قوت از و ساقط گشته بود و دست و پا او از حرکت فرو مانده و صدقه چشم در قعر چاه فرو رفته سید عالم چون حال او چنان دید نه پسندید و گفت یا عبد الله انّ لنفسك علیك حقا ست کشیده دار که نفس تو را بر تو حقی است چون قصد هلاک او کنی ما خود گردی و در معصیت افتی پس معلوم شد که ریاضت نفس بعلم باید کرد تا نفس نه هلاک شود و نه بر تو مسلط گردد و نبی فرمان شود و آن طریق میانه است که او را تقوی لگام کنی و اگر گوئی آن دابه الیست بی فرمان

وسرکش را چگونه لگام توانم کرد بدانکه حیله وروی آنست که اورا اول نرم کنی تا لگام توانی کرد
وعالمان این کار گفته اند نرم کردن نفس بشش چیز است یکی آنکه شهوت ها ولذتها از وی باز دارد
که دایه سرکش چون علف نیابد نرم شود یکی از علما گفته است که تباهی جهل و سرکشی نفس
بجدلیست چون خدا یرا که معصیت کند یا باز روی بر سد اگر شفیع آری خدایرا پس رسول را و
جملا انبیارا و کتب او همه سلف صالح را و عرض کنی بر و مرگ و گور و قیامت و بهشت و دوزخ را
هرگز باز نه ایستد و ترک آن معصیت و شهوت نکند و چون از نانش باز داری باز ایستد
دوم آنکه بروی بار گران از عبادت نهی که دراز گوش اچون بار بسیار کنند نرم شود خاصه
کرا علفش کم کرده باشند سوم آنکه یاری خواهی از خدا بتعابد و پناهی و اگر نه از شر او خلاص نیست
چون بدین شش چیز مواظبت نمائی نفس سرکش فرمان بردار تو گردد و لگام پذیرد و درین حال
تجمیل کن بلگام تقوی بر سرش نه و از شر او ایمن شو و اگر گوئی تقوی چیست تا بدان لگام کنم
بدانکه تقوی گنجی است عظیم و مملکتی است بزرگ که همه چیز را از دنیا و آخرت جمع کرده اند و در زیر آن
یک خصلت نهاده که نام وی تقوی ست قتادة رضی الله عنه گفته است که در توریت است ای فرزند
آدم تقوی کن هر جا که خدای خوش بخسپ این خصلتی است جامع هر جمله خیرات را و کفاینده است
مر همه مهمات را و رساننده است بنده را بهمه درجات و کرامات و این اصلی است که بران نزدیکست
اکنون بدانکه در تفسیر نیاری آورده است که تقوی بر دو نوع است اصل و فرع و تقوی اصل پرهیزیدنست
از کفر باوردن ایمان و تقوی فرع پرهیزیدنست از معصیت باوردن طاعت و شایع گفته اند
رضوان الله علیهم که منازل تقوی سه است یکی تقوی از شرک است دوم تقوی از بدعت است
سوم تقوی از معصیت است پس تقوی پرهیز کردنست از هر چیزی که می ترسی از مضرت آن
در دین خویش نه بانی که مر بخور پرهیز کننده را تشنه گویند چون از هر خیری که او را زیان دارد پرهیز
کند از طعام و شراب و میوه و غیر آن و آنچه از مضرت آن می ترسی در دین دو قسم است یکی محض
حرام و معصیت دوم فضول حلال از آنکه بسا باشد که فضول حلال آدمی را بحرام محض معصیان
کشد پس هر که خواهد از مضرت دین ایمن باشد از محض حرام و معصیت پرهیز کند و از فضول حلال
خود در انگامد پس تقوی بالغ و جامع پرهیز کردنست از هر چه که دین از بیان دارد و آن سه

وفضول حلال درین کار غافل نباید بود که فرصت غنیمت است تو دانی که طلب کنی و نیابی عیسی بغایبر علیه السلام
گفته است دنیا سه ساعت است ساعتی که گذشت ازان بدست تو چیزی نیست و فردا امید آنی که آنی
یا نیابی و روز سوم آنست که تو در آنی بدست تو همان بیش نیست آنرا غنیمت شمار و الوذر
رضی الله عنه گفته است دنیا سه ساعت است بیش نیست ساعتی که گذشت ازان بدست تو چیزی
نه و ساعتی دیگر ندانی یابی یا نیابی و ساعت سوم که تو در آنی پس از روی حقیقت نیست مر تو
مگر یک ساعت و بزرگی محققی گفته است دنیا سه نفس است نفسی گذشت کردی در آنچه کردی
نفسی دیگر ندانی یابی یا نیابی نفس سوم آنکه تو در آنی از آنکه بسا کس از نفسی تا نفسی دیگر نرسیده است
پس مالک نیستی نه یک روز نه یک ساعت مگر یک نفس را پس شتاب درین یک نفس بتوبه و طاعت باید
که در نفس دوم نمانی و برای رزق اندوهگین مشو شاید که تا آن زمان که بقوت محتاج شوی
بمیری پس تباه باشد که آدمی غم یک روز و یک ساعت بخورد و او در نفس دوم نخواهد مرد و یاد کن
آنچه رسول الله صلی الله علیه وسلم در حق اسامه رضی الله عنه فرموده است که آسامه دراز امید است
که بمهلت یکماه کنیزک خریده است و الله نهاده ام قدمی که گمان بردم برخواهم داشت و برنداشتم
لقمه که گمان بردم که فرو خواهم فرستاد پس پدید آید که بدین مواظبت نماید و شب و روز تکرار
کند درین صفت هر آئینه امید من کوتاه گردد و نفس خود را به بیند شتابنده در طاعات
و تعجیل کننده در توبه و زهد کننده در دنیا و مشغول شده در استعداد مرگ و السلام

مکتوب بیست و چهارم

بسم الله الرحمن الرحیم

در مجاهده و سیاست نفس

برادر شمس الدین رزقه الله مخالفة نفسه بداند که مجاهده نفس و سیاست او ستوده است
در همه دینها و در همه ملتها و در میان همه قوم محق و مبطل و جمله محققان مجاهده اثبات کرده اند
و یکی از اسباب مشاهده داشته که المشاهدات موارثت المجاهدات مشاهده
میراث مجاهده است و آن بنا کرده اند بر قول خداوند و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم
سبلنا آنکه مجاهده کند مشاهده یابد و نیز گفته اند آمدن انبیا و اثبات شرایع و نزول کتب
و جمله احکام تکلیف همه مجاهده است و اثر مجاهده پیداست در تبدیل اخلاق و اظهار صفات

غریب و عجیب و این را در شاهد دلیل است و انکار این انکار مشاهده است و مکابره عیان بود نه بینی
که آدمی تو سن را بریاضت از صفت حیوانی بصفت مردمی می آرند و صفتها اندر وسد میکنند
تا مار زیانه از زمین بردارد و سوار را ندهد گوی است بگرداند و مانند این کودکی معقول عجمی ابریانیت عربی زبان
میکنند بخلق طبیعی اندر و مبدل میگردانند و باز وحشی را بریاضت ران در حد میرسانند که چون بگذرانند
بر وی چون بخوانند باز آید و آن رنج بیری دوست تر از آزادی بود و تنگی پلید را بجاهدات بران محل میرسانند
که کشته او حلال است و چون کشته شود من پس مدار جمله شرع و مجاهده است رسول الله صلی الله علیه وسلم اندر حال مرتبت
حق تعالی با وجود این ما قبت و لباس عصمت چندان مجاهده کرد او گرسنگیها و درازروزها و وصال و
بیداریهای شب که فرمان آمد یا محمد ما قرآن بتو بدان نفرستادیم که تو خود را هلاک کنی و از ابو هریره
رضی الله عنه روایت می آرند که رسول اندر حال عمارت مسجد خشت بمیکشید و من میدیدم که وی را
رنج میرسید گفتم یا رسول الله آن خشت بمن ده که من بجای تو این کار کنم گفت یا ابا هریره خلق را عیش
فانه لا عیش الا عیش الآخرة تو خشتی دیگر بردار یا ابا هریره که سرای عیش آخرت است
دنیا منزل رنج و محل مشقت است در جمله مر اهل این قصه را مجاهدت و ریاضت است پندیده است
بانفاق اما دیدن آفت است از آنکه مجاهده فعل بنده بود و مشاهده دشت حق تعالی تا دشت
حق نباشد فعل بنده قیمت نگیرد تا تو انی از فعل خود عبارت مکن و اندر هیچ صفت نفس را مغالبت
مکن که بجود و سخی تو حجاب است اگر بفعلی محجوب بود بفعلی دیگر برخاستی چون کلیت
تو حجاب است تا بکلیت فانی نگردی شایسته لقا و مشاهده نگردی اینجا یک نکته نگاهدار
و آن آنست که مجاهده نفس فنا او صفات نفس را بود نه فنا عین نفس که اصل ماهیت وی نیست
نگردد اما چون طالب بمجاهده او را مالک اندرونی شد و منقاد خود گردانید پاک نبود از بقایا و
پس هم آنکه گرسنگی را شرفی بلند است و نزدیک جمله خلائق و طوائف ستوده زانچه از روی
ظاهر گرسنه را خاطر تیز تر بود و فهم صاف تر بود و تن درست تر بود از ابو العباس رضی الله عنه
میآرند که گفت طاعت و معصیت من در دو گروه بستاند چون بخورم مایه همه معصیتها اندر
خود یابم و چون بخورم اصل همه طاعتها در خود بینم بزرگان گفتاند اصلاح شکم و ستوار ترین کاریا
بر مرید و ضرر او بیشتر و آلتر وی قوی تر آنانکه منبع و معدن جمله معصیتها اوست و در جمله اعضا

قوت وضعف وعصمت ومعصیت از شکم میخیزد پس تو باید به نگاهداشتن شکم اول از حرام وشبه
پس از ان از فضول حلال اگر خواهی تا کاری بود که خورنده حرام وشبه از جمله راندگانست او را توفیق
بر عبادت نبود یحیی معاذ رازی گفته است که عبادت خزینه خداایست وکلید آن خزینه دعاست
دندانهای آن کلید خوردن حلال است وچون کلید را دندان نباشد در نگشاید وچون در خزینه
نگشاید طاعتی که در خزینه بود چگونه بدست آید دیگر آنکه خورنده حرام وشبه از فعلهای خیر محروم
است واگر ناگاه خیری بکند قبول نیست باز بدو رد کنند پس از ان فعل نباشد او را اگر رحمتی
اما فضول حلال آفت عابد است وبلای مجاهد است که در بسیار خوردن حلال سختی دل است
ورفتن نور ایمان است وکم شدن فهم وعلم است که پرشکم طبیعت را ببرد خواجه سلیمان دارانی گفته است
رحمة الله علیه اگر خواهی که بجانب دینی ویا دنیاوی مشغول شوی هیچ مخور تا آن زمان که از ان
فارغ شوی که اکل باطل کنندهٔ عقل است وبسیار خوردن فتنهٔ جملهٔ اعضا است وباعث است
مر فضول ومفاسد را که آدمی چون سیر شود همه فضول خواهد بود ابو جعفر گفته است رحمة الله علیه که شکم
عضویست که اگر گرسنه باشد همه اعضا سیر باشند از معصیت واگر او سیر باشد همه اعضا گرسنه
باشند معصیت حاصل سخن آنست که افعال واقوال آدمی برحسب طعام وشراب است اگر در شکم شبه
وحرام در رود افعال واقوال همه حرام ومکروه بیرون آید واگر فضول حلال در رود اقوال افعال
همه فضول آید پس گوئی طعام وشراب تخم افعال واقوال است که از وی دید یحیی پیغامبر علیه السلام
ابلیس را دید علاقها بدست پرسید که این چیست گفت شهوتهاست که بدان آدمیان را
صید کنیم یحیی پیغامبر علیه السلام گفت مرا بدین صید خود کنی گفت نی مگر آنکه شبی سیر خورده بود
وگران شده از نماز باز داشتم ترا یحیی گفت علیه السلام من بعد ازین هرگز سیر نخورم ابلیس گفت لاجرم من نیز
کسی را بعد ازین نصیحت نکنم انچنان کسی است که در همه عمر خود یک شب سیر خورده بود چگونه باشد
حال ما که در همه عمر یک شب گرسنه نبوده ایم وهوس فضولی آنکه عبادت کنیم ودیگر گفته اند سختی سکرات
موت بر قدر لذت حیاتست هر گرانیت در ایام حیات بسیار ست سکرات سهت بر وسخت ست
در جملهٔ فوائد گرسنگی بیحد وعد ست وآفت سیری بیشمار وکار شکم کاری مشکل وحدیث لقمه
صعب وباهول چنانکه شنیدی واگر اینجا گوئی پس حکم صله وفتوح رد کردن بجهت

دران واجب بودیانه گفته اند چون ظاهر آدمی در ستر و صلاح باشد باکی نیست در قبول
کردن صله و صدقات ایشان و واجب نیست بر تو بحث کردن و گفتن که زنانه تباه
شده هست که آن گمان بد بردن هست بمسلمانان ما ما موریم بر گمان نیک بردن بمسلمانان
پس ازین بدانکه اصل در بناب آنست که بدانی اینجا دو چیز ست یکی حکم شرع ظاهر دوم
حکم تقوی و حق او حکم شرع آنست که هرگاه کسی که ظاهر او صلاح ست ترا چیزے دهد بستانی
نپرسی که از کجا ست مگر آنکه یقین بدانی که این چیز بعینه از غصب یا از حرام محض ست و حکم تقوی
آنست که نگیری از کسے چیزی تا نپرسی و یقین نشود ترا که دران هیچ شبهتی نیست بگیری والا
رد کنی و اگر کسی گوید اینجا که ازین تقریر معلوم میشود که تقوی مخالف شرع ست جواب بدانکه
وضع شرع بر آسانی و وضع تقوی بر دشواری گفته اند که کار متقی تنگ تر از عقد خود ست و
با این همه تقوی مخالف شرع نیست و هر دو را اصل یکی اند لیکن بدانکه مر شرع را دو حکم ست یکی حکم
جائز دوم افضل جائز را حکم شرع گویند و افضل را حکم تقوی گویند پس این هر دو در اصل
یکی باشند با انکه از روی ظاهر مخالف یکدیگر اند ای برادر راه راه مجرد انست و این کار کار بلند
همتانست پاک بازی و سبکبار یست آورده اند که شیخ ابو سعید را رحمة الله علیه گفتند فلان
جای مقامریست استاد بزرگ با جماعتی از مریدان آنجا رفت او را دید بر بالائے درخود پیچیده
و بر خاکستر نشسته شیخ گفت مقامر و ستاد تو بی گفت چنین میگویند شیخ گفت این نام او ستاد بچه یافتی گفت براست
بازی و پاک بازی از نیجاست که کسی گفته است رباعی
گر پیش سر فرازان مائیم ☆ ور نزد علم در خلق بی نیازان مائیم ☆ افگنده کعبتین بازان مائیم ☆ خاک کف پاک بازان مائیم ☆ ای برادر مَنْ کَانَ
اَضْعَفَ فَالرَّبُّ بِهِ اَلْطَفُ رب الارباب کار ضعیفان چنان سازد که جمله مقربان قدس
بتعجب بمانند صد هزاران مقرب و مقدس در بحار رکوع و سجود و غواصی کردند و کس حدیث ایشان
نمیگوید و اینجا گدائی و بینوائی چون از خواب در آید گوید آه بیگاه شد رب الارباب در مصحف مجید
بر عالم و عالمیان و بر آسمانیان و زمینیان او را جلوه میکند تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ
عَنِ الْمَضَاجِعِ و سنگے بر بالین دوستانش قدمی چند بر داشت خاک قدم او تبتیا
دیده مقربان ساختند و در قرآن مجید تا قیامت بنوا خواندند وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ لو صید علیه السلام

فرق میان تقوی و فضیلت

مکتوب هشتاد و پنجم	بسم الله الرحمن الرحیم	در بحر النفس

برادر اعز شمس الدین بداند که سعادت طریقت را بدین اتفاق ست که اول درجة العبد فی المعرفة بحر انه لنفسه اول درجه آشنائی با خدای عزوجل بیزاریست از خویشتن تا از خویشتن بیزاری نستانی بمراتب آشنائی راه نیابی همه چشم مردان باخویشتن ازانست که نهاد ایشان سد راه آشنائی ایشانست همه تنها بر خود بدین آزمایند و همه قهرها بر خود بدین رانند تا این سد بی دولتی را پست کنند و دل بحضرت معرفت راه یابد و یا در راه طلب خاکستری گردد شعر یا ست زهی عزت که چندان بی نیازیست ✤ که چندین عقل و جان آنجا بپازیست زهی عبرت که گرد عالم افتد ✤ بیکساعت دو عالم برهم افتد ✤ زهی حیرت که گرد یک ذره ابلیس ✤ بیابد گوی بر باید زادریس ✤ المعرفة الفوز بالقدس والفلاح بالانس اینچنین دولت باینچنین سد بدبختی بنود که الضدان لا یجتمعان نه کار آب و گل ست نهایه لم یکن نکانست درگاهی ست ازلی النعت ابدی الوصف اگر همه آفرینش بمرد آرند عزت درگاه او را گرد ذلت نگیرد و اگر همه تمردان صدیق گردند غنای درگاه او مزید نپذیرد عزیز گفته ست شعر یا ست زهی ساخت که گر عالم نبودی ✤ سر موی از انجا کم نبودی ✤ زهی وحدت که موی در نگنجد ✤ دران وحدت جهان موئی نسنجد ✤ زهی حیرت که جان را هست در تو ✤ کنون عاجز شد و دل بست بر تو ✤ کار گوهر فرد ست حدیث معرفت نه کار آب و گل ست و نه کار عباد و زهاد ست کار کاردرزدگان و گرسنگان و برهنگان ست که در دجان ایشان بنیست ربانی قلندری و خرابانی از پئی تو شدم ✤ حدیث عشق تو دیدم که پارسائی نیست چنین که از دهیت گدای کوی تو شد ✤ که هیچ سلطنتی خوشتر از گدائی نیست ✤ قطعه در راه تو میرم از چه ترانه بینم ✤ باری خلاص یابم از ننگ و ندگانی ✤ زانجا که رفته تو نغزی از سلامی ✤ بر دست باد باری از خاک ره نشانی ✤ چنانکه سلطان العارفین قدس سره گفت وجدت هذه المعرفت ببطن جائع و بدن عار اول کلید درگاه آشنائی برهنگی و گرسنگی ست تا با این صفت در سازی گنج نیز و کلید دل هست همو گوید رحمة الله علیه

فائدة الفوز بالقدس والفلاح بالانس

المحجوبون عن الله تعالی الزاهدون بزهدهم والعابدون بعبادتهم والعلماء بعلمهم
این سخن بحریست که عجائب غرائب و بدایع و سے انقطاع نپذیرد و تا در دل اندیشه می بود که
در همه عالم کسی هست بتر از من متکبر باشی نگفتی تا کلاه دعوی بر سر نهی که دو تا افتاده باشی و تکبر را
کمر بسته باشی و حدیث معرفت نه کار متکبر است ما دام العبد یظن ان فی الخلق من هو شر منی فهو متکبر محجوب مادام که بنده گمان برد که در همه خلق بتر
از من هست پس وی متکبر و محجوب است عزیزی گفته هست **مثنوی** چو علمت هست باعلمت
عمل کن ✤ پس از علم و عمل اسرار حل کن ✤ ترا با علم دین یکذره کردار ✤ بسے از انکه علم دین بخروار
برو کاری بکن که این کار خام ست ✤ ز علم دین ترا حرفی تمام ست پس یحیی معاذ رازی رحمة الله
علیه گوید نزدیک خواجه ابو یزید در آمدم او را دیدم پاره پوست بر پیچیده و بر سر لیفین آن را
بر سر بسته تکبیر میکرد گفتم یا برهان الموحدین در مملکت هیچ حادثه افتاده هست که تکبیر گفتی گفت
یا یحیی اگر خواهی که سر این بدانی در روم سوا و گفت بروم رفتم چون بروم در رسیدم حصار
بزرگ دیدم خلقے ابنوه از اعدای دین سوخته و خاکستر شده گفتم این چیست گفتند اهل این شهر
با لشکر اسلام در جنگ پیوسته بودند و هزیمت بر مسلمانان نزدیک شده بود که ناگاه از جانب
بسطام آواز تکبیر بر آمد و در عقب آن آتشے پدید گشت و درین حصار افتاد همه یکبارگی هلاک شدند
برگشتم به بسطام باز آمدم بایزید را دیدم بر سر دانگشت پای نشسته و متحیر و از مناجاتے بدر میکرد
و تا نماز خفتن همچنان بود چون فارغ شد باز نگریست مرا دید گفت یا یحیی بحضرت ربوبیت
بسے هزار در هر هر اگندداوند در هر در حه مرا با حضرت عزت مناجاتے رفت تا آخر گفت یا بایزید
مراد چیست گفتم الهی ارید ان لا ارید مراد من بی مرادیست و خواست من بخواستی تا
بیت زبان بماند بنا مست هنوز سیری نیست ✤ دریغ عاشق مسکین که یک زبان دارد یحیی گفت
چرا نخواستی که ترا آشنائی خود کرامت کردی گفت اغار علیه ان اکون کذالک گفت
مرا غیرت نمیگذارد تا در آشنائی خوض کنم که زشت بود که نعت قدم با صفت حدثان آشنا
گردد گفته اند ندانی بایزید بی کور کرد بدین کلمه که اغار علیه یا یحیی ابد و راه نبود و طریق ایشان
آنست که روش خود را پیدا نکنند تا از زخم غیرت و زحمت راه روان لیمن باشند **مثنوی**

هامش: ان الله یغار و المؤمن یغار و غیرة الله ان یاتی المؤمن ما حرم علیه
هامش: حکایت حضرت بایزید بسطامی با حضرت یحیی معاذ رازی

تو گر با حق بشب در راز گوئی ✤ دگر روزان بفخری باز گوئی ✤ ریا و عجب کوه آتشین است

نمیدانی که کوه دوزخ اینست ✤ یکی از جمله مشایخ میگوید ده سال آب گریستم و ده سال خون

گریستم و ده سال صدید گریستم اکنون ده سال ست که خنده میکنم آن همه چنین پی گم کرده بود

تا از حسرت واندوه دین خون میگریست و بیخبران سر زنش عشق او میکردند **بیت** ای ز طعنه زنان بیخبر اند ✤ ای مسلمان همه فریاد از ین بیخبران ✤ غلط عشق کسا فتاده است خلق را

در حدیث معرفت و پیشتر آنند که مے ندانند که نهایت دانش همه دانندگان آنست که بدانند

که می ندانند و نهایت همه شناسندگان آنست بشناسند که می نشناسند پاک و جمال

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ نَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ از هر چه گفتیم با کبریاء سلطنت لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ نَتُوْبُ اِلَیْهِ از

هر چه دانستیم **مثنویات** جهان از تو پر و تو در جهان نے ✤ همه در تو گم و تو در میان نے ✤ جهان

پر نام تو و ز تو نشان نے ✤ شده بیننده عقل و تو عیان نے ✤ جهان عقل و جان حیران بمانده

تو در پرده چنین پنهان نمانده ✤ ز عجز خویش میگویم ای پاک ✤ تو ئی معروف و عارف ناعرف خاک

ای برادر عجب همه شجاعتها که بکوی معرفت رسد ز بون عشق گردد و همه دریاها علم که بموج قدرت

رسد قطره گردد و همه غرتها که قصد طلب کند مرکز ذلت گردد و همه دعویها که بحدیث پاکی او

رسد بهزیمت شود و اگر بر آستهید عجز خلائق را نبود کی گفتی مَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ

همه عالم خدای شناسند اما آشنایان خدا عزیزانند هزار هزار خدا شناس ار بجنازه نهند تا یک شناسا

بر گیرند سر این آنست که خواجه جنید میگوید رحمة الله علیه هزار هزار مرید صادق را ما در منهج صدق

در کشیدند و بقرب معرفت همه را بدیار قهر فرو بردند تا نور شید فلک اراده گشتیم خواجه ذوالنون

مصری را گفتند پیش از مرگ چه خواهی گفت اُرِیْدُ اَنْ اَعْرِفَهٗ قَبْلَ هَوْتِیْ بِلَحْظَةٍ آرزوی من

در ین دم باز پسین آنست که پیش از انکه دم منقطع شود یک لحظه بدولت آشنائی او رسم سوخته

گفته اند **بیت** چون میکشی رها کن تا پای تو به بوسم ✤ باری بسینه بر من این آرزو نماند

از ینجاست که گفته اند که سالکان این راه بیشتر اند نه اگه بیرون روند یا در وجگیر بیرون

رود نماند و همینان اند که هرگز بساط ماتم بر نگیرند خلق آمده و رونده و آسمانیان را بآسمان

برند و زمینیان را بزمین برند اما هرگز بلاس ماتم این حسرت از کوه اندوه همینان بر نگیرند

نهایت دانش همه دانندگان آنست که بدانند

چنانکه درویشی گفته است **ابیات** در هر دلی که در نرود دلبری بسوز ✤ آتش بخانه که نشیند
بیهمان درون ✤ مردم برآستان و نرفتم درون کنون ✤ خاکم بسر که بادبر در نشستان
درون ✤ سفیان عیینه گوید رضی الله عنه لو بکی مخزون من امة محمد لرحم الله امة
بگناه یکی اندوهگین درین امت بگرید گریستن او عذر همه خلق باز خواهد و خدای عزوجل
بدو رحمت کند اوحی الله تعالی الی موسی بن عمران علیه السلام محزون من امت احمد یقول
یارب اقول لبیک لبیک وحی کرد حق تعالی بر موسی علیه السلام که چون اندوهگین از امت
احمد گوید یارب من گویم لبیک لبیک در هر عصری خداوندا نه یک تن بوده است و دیگران
در پناه او روزگار گذاشته اند خواجه وکیع بن جراح گوید رحمة الله علیه لما مات الفضیل ذهب الحزن
من الارض صاحب منشور آن عصر در دولت اندوه خواجه فضیل بود چون او نماند گفت در عالم اندوه نماند
در کلمات مشایخ رضوان الله علیهم صاحب الحزن یقطع من الطریق فی شهر ما لا یقطع من فقد
حزنه لسنین بسی مجاهده باید کرد دیگر انرا تا بسالها قدمی در راه دین پیش رفته بود که نرفته
الا کسی که با او حدیث اندوه رفته است قدم گاه اولش بساط صدق بود و استقرار دل
از مشرب محبت بود **بیت** من بگریم تا قیامت خون خورم هر یاد دوست ✤ جوی شیر آنرا
نمایم کوشنه کوثر بود ✤ و شیرین معنی فتوی مصطفی است صلی الله علیه وسلم ان الله یحب کل
قلب حزین و در توریت است اذا احب الله عبدا نصب فی قلبه نائحة و اذا ابغض
عبدا نصب فی قلبه مزمارا خداوند که سنت راند در حق این خلق بدین راند که دل دوستان
خود را بی نوحه گری نگذارد و سینه دشمنان خود را بی مطربی ندارد دو هیچ دلی چندان اندوه نبود که در
دل سید عالم علیه السلام بود و کیف یتلذذ من یتجدد علیه المصائب فی کل وقت
کسی که او را هر لحظه تو مصیبتی از غیب میرسد شادی کی تواند کرد **مثنویات** تو ای پسر که
ازین سو سوار میگذری ✤ مرکش از زبرای شکار میگذری ✤ تو مست خواب چه دانی
که تاج میگذرد ✤ دران دلی که ببشهای تار میگذری ✤ خواجه بنید رحمة الله خواجه سری
سقطی را که پیر او بود در حالت نزع بهر وضو آب میکرد چشم باز میکرد و گفت کیف یستلذ
بنسیم الروحة من فی نفسه کبد تحاف ای فرزند تو مرا یاد میکنی و مرا آتشی

در جگر زده اندوهی سوزند اگر شراره ازان بر کوه رسد خاکستر گردد باد مروحهٔ تو مارا چه شود دارد
قطعه مرا این تشنگی از بهر آب دیگر است و رنی ✤ نمی بینی که در هر دیده دریائی دگر دارم ✤ طبیبا خویش
را زحمت مده چون به نخواهم شد که من اندر سر شوریده سودائی دگر دارم ✤ اکنون ال بخوان
هر چند معصیت بیشتر ست رطا عنی نه که فتوی لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ همه عصاة را در پناه
گرفته ست و سجل وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ همه مفلسان را در سایهٔ رحمت خود جای
داده ست چون بخشنده ست از و نومید نتوان شد و چون بخشنده ست بدو نومید
نتوان شد ای برادر چون بخشاینده ست نومیدی عاصیان از رحمت کی روا دارد و چون بخشنده
ست مفلسانرا از خزانهٔ رحمت بی نوا کی گذارد ای برادر دل شکسته مکن هر چند در حال
مفلسی چون پیرهٔ وجود ترا پر نور حسن بیاراسته لَقَدْ حَسَّنَّا صُوَرَكُمْ وَخَلَقْتُ خُلُقَ آدَمَ عَلَى
صُورَتِهِ بر سرت کشیده ست جمال جمال تست و کمال کمال تست اگر در خرابات هوا لاابالی
گردی مدتیان ملاء اعلی را بر مصلی قدس نشانده اند تا آنرا بآب استغفار خویش بشویند و اگر وقتی
در بازار شهوت بانوت معاملت گردی کرم ازلی و ابدی این ندا در عالم می کند فَاِنَّ لِصَاحِبِ
الْمَلِيحِ ذُنُوبٌ لَسْتَ كَاحَدِكُمْ سر اینست رودکی محمود غازی رحمة الله از کلمات عدل در
لشکرگاه خود ندا فرمود که از هر که بی ادبی در وجود آید او را بسیاست گرفتار کنم و بقهر بردار کنم در زمان
لطیف سنائی را بار طلبید گفت مداکن کما یاذ مسازما ازین بیرست زیرا که او به بی خودی
در پناه ست و بندهٔ راست اما شاه ست رباعی ای کرده معونیت باحسان گناه ما پذیرفته
از سر صدق عزت پناه ما پذیرفته ✤ شود ز عدل تو جانها اگر شود ✤ در موعد قضا تو حکمت گواه ما و السلام

مکتوب هشتاد و ششم	بسم الله الرحمن الرحیم	در باخود ساختن

برادر اکرم شمس الدین اکرمه الله بکرامة الطالبین بداند که هر که با خود در ساخت و خود را قبول
کرد مرده ست هر چند بصورت زنده ست هر که حیوة او بحق بود اگرچه مرده ست بصورت
زنده ست بحقیقت مرگ مرگ کالبد ست و عدم نه عدم کالبد ست و بس مرگ چنانچه بر پشه
افتد بر معنی نیز افتد خلق در دریای بشریت غرق اند و انبیاء دستگیر ایشان بواسطهٔ انبیا از

دریای بشریت بیرون گردند و در دریای توحید غرق شوند چنانکه کسی از ایشان نشان نه دهد ای ابر
چون آفتاب توحید طالع گردد هر آئینه چراغ هستی تو در جملهٔ عدم شود موجود باشی چون عدم
و عدمی باشی در صورت وجود یعنی این سخن آن بود که چراغ را با عین آفتاب هیچ رابطه نبود ولایت بکلی
آفتاب را بود چون از وجود او امد اثره بنود وجود او چون عدم او بود اگر کسی گوید که عدم ضد وجود
بود و وجود ضد عدم و یک چیز در یک حال هم موجود بود و هم عدم محال بود جواب آنست که این
سخن در عین نیست در صفاتست که عین نگردد و صفات بگردد و خلق نگردد خلق بگردد آفتاب
بر آب تابد آب را گرم کند صفات آب بگردد و بدل شود و عین آب نگردد زیرا که عین آب بر جا
آفتاب در صفات آب عمل کرد نه در ذات آب و درین اجتماع ضدین نیست حق تعالی در صفت
دشمنان گفت اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُوْنَ بیگانگان زندگانند از روی صورت
و مرده اند از روی معنی زیرا که حقیقت زندگانی آن بود که ذات از حیات خود متمتع بود و در آن
در حق ایشان نیست که فردا در آن روی مرگ خود باشند و در بلاء وجود خود مانده و در حق دوستان
خبر داد و گفت لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ کسی باید که
جان بر راه نهند و بی جان براه فرو شود تا آنگاه که او را این تخصیص بود که عِنْدَ رَبِّهِمْ و هر که با
جان براه فرو شود او را رضوان فرستند گویند که این مهمان تست و هر که بجان براه فرو شود
و بقدم عشق رود او را بهیچ واسطه باز نگذارند این یک طائفه معدومان موجود اند و آن طائفه
دیگر از بیگانگان موجودان معدوم اند و دوستان بی وجود با وجودند بیگانگان با وجود بی وجود
اند و لیکن شرط آنست که از همه عالم بگریزی در بر خود برآئی دل از خود برداری دست از خود
بشوئی چنانکه اصحاب کهف کرده اند و از دل خود کهف سازی و در دل برآئی و چهار تکبیر بر خود
بگوئی و سگ نفس را از دل خود بیرون کنی تا ترا بر خلق جلوه کنند چنانکه اصحاب کهف را کردند
لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَّلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا مرده را سیاست
نبود چندان سیاست و هیبت در ایشان نهاد که سلطان انبیاء گفتند که اگر ایشان را
هر آئینه باز گردی بفرار دولت پر شود از خوف و آفتاب آنجا که گذر کند کمتر وا گردد و همت
آن سگ که با ایشان بود و دستان سر باز نهاده بود تا گاه سیدار دیگی بنگرد که ایشان بهالیدن نهاده

گردش در صفات است نه در ذات

چنانچه در دریا بگوید

آسمان و زمین و ملائکه ملکوت بخدمت ایشان کمر بسته و ایشان را از ایشان بسته و موجودات و مخلوقات از کار ایشان متعجب مانده هر که از خود بگریزد و بترک خود بگوید و در پناه حق درشود حق بروی همین نکوئی کند که با ایشان کرد و اگر خود چنان بدرگاه او شوی که ایشان شدند با تو همان کند که با ایشان کرد مرید طالب در راه چون عیسی پیغامبر باید علیه السلام علیه که هیچ جا قرارش نبود گرد عالم سیاحت کردی گفتند چندین سیاحت از بهر چیست گفت بود که روزی صدیق قدمی جا نهاده بود که خاک آن ما را شفاعت کند اگر در دو صد یقان یکی کنی بدرد عیسی علیه السلام نرسد و نیاید در راه چنین ای برادر دیر است کسی داد داده اند خزائننا مملوء من الطاعات فعلیک بذرة من الاخلاص فتقار خزانها درین حضرت از طاعت پر است اگر توانی ذره از نیاز بدست آر گفته اند نیاز درختی است از مرغزار آدم و آدمیان بر آمده است ملائکه را افتخار بود که گفتند نحن نسبح بحمدک و خاک را افتقار بود که گفت ربنا ظلمنا نقل است که سلیمان بن داود علیهما السلام روزی میگذشت مورچه با موران سخن گفت ادخلوا مساکنکم گفت تو سلیمان پیغامبر می آید نباید که پای بر شما نهند و شما در راه قدم ایشان هلاک گردید سلیمان پیغامبر چون این سخن بشنید باد را گفت شما دران باید که آوازی ما نیازی بسمع ما رسیده است عزیزی از عزیزان طریقت گفته است که در خبر است سلیمان پیغامبر علیه السلام چهل روز بر آن سریر سوراخ بنشست و گفت هر کسی کار خویش دیده که ما را با این مور بفسی است سلیمان کار افتاده بود و آن مور نیز کار افتاده بنزدیک کار افتاده بنشست و با یکدیگر اندوه و شادی این حدیث می گفتند ایشان دانستند قدر کار که زنده بوده اند اما مشتی مردگانیم و از مردگان کار زندگان هرگز نیاید و اگر کسی را ازین عجب آید که مورچه را که با وی تکلیف نیست و با وی حساب و عتاب نیست و بر ما با این حدیث چه کار اینک بدهد سلیمان علیه السلام و اینک سگ اصحاب کهف خاک در دیدهٔ بوالفضول او مے کنند والسلام

مکتوب هشتاد و هفتم در لقا و اقدام

بسم الله الرحمن الرحیم ودعا برای کفایت مهمات

برادر اعز شمس الدین بداند که در راه دین بیان اقدام خلایق تفاوتی عظیم است از هر حدی تا قدمی

واز هر دو تا دمی واز هر سری تا سری چندانی تفاوت باشد که از عرش تا ثری اگرچه در خلقت و
صورت یکسان اند فتوی تبرعست النّاسُ مَعادِنٌ کَمَعادِنِ الذَّهَبِ وَالفِضَّةِ
گفت این خلق همه کان اند وکان هرچند بظاهر یکسان ولیکن در معنی تفاوتی عظیم دارد
نبینی تا از یک کان زر واز یکی نقره واز یکی آهن واز یکی گوهر اینهمه خلایق که هستند
بوده اند وخواهند بود همه صد هزار اسرار اند در هر جسدی سریست ودر هر قالبی خداوندرا
بقبیه السیف ودر هر دلی از شواهد دین داعیه ایست ودر هر جانی ثنائی که عقول کلی واشتر
برنتابد درین معنی خواجه عطار رحمة الله علیه رحمة واسعة گفته است مثنویات نبات ومعدن
وحیوان وافلاک ✤ بیان آب باد وآتش وخاک ✤ همه در عشق میگردند از حال ✤ چه
در وقت وچه در راه وچه در سال ✤ اگر چشم دلت گردد برین باز ✤ برون گیرد ز یک یک ذره صد راز
همه ذرات عالم را درین کوی ✤ نه بیند یک نفس جز در خروش روی ✤ که داند کین چه اسرار نهان است
سخن نیست این سخن که نور عقل وجانست ✤ اما آنها که خورشید فلک اراوت اند ومقبول حضرت
ازل اند سرهنگان عهد دولت اسلام اند گرد مرکب دولت ایشان بر هر که افتاد عزیز اید گشت
واگر بر بتجانه رسید مسجد گشت ابیات دوش میگویند پیری در خرابات آمدست ✤ آب چشمش
بامراحی در مناجات آمده است ✤ می عسل گردد بدستش بتکده مسجد شود ✤ یارب این مقبل
چنین صاحب کرامات آمده است پسنت در حق ایشان از درگاه عزت آفریدگار چنین رفته
است که زحمت گفتن وشنودن ایشان را در من نگیرد وغیرت راه دین نقطه دل ایشان
بنبع قهر سیاست نموده باشد که هرچه بنسبت براه آفرینش دارد هیچ چیز سراز دلخانه دین
ایشان برنزند غیرت عزت ازلی ایشان را در کنف غیرة خویش متواری دارد تا هیچ
نظر بد بر جمال حال ایشان راه نیابد وَتَرَاهُمْ یَنْظُرُونَ اِلَیْکَ وَهُمْ لَا یُبْصِرُونَ یعنی
هست در عالم حقایق ایشان را نزاع القبائل خوانند قدر شریعت سیدایشان دانند و
قدر سنت او ایشان شناسند بر مقام انبیا ایشان شایند ودر بیان احکام شرع چنین صدیقان
پایند تا فتوی هند ودیار حق وبندگان چنین مقربان پایند تا سخنی بگویند وَمِمَّنْ خَلَقْنَا
اُمَّةٌ یَهْدُونَ بِالْحَقِّ تربیت داذن ایشان ست اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم

اقتدی بنظر احوال پیر و مرید آنست بیت آنرا که دلیل رهی چون نمیست ✤ از خود بخود آمدن راهی کوته نیست ✤ چه توان کرد همه از پرده غیب صدیقان نمایند همه از مادر روزگار پادشاهان نزایند هزار هزار جان پاک را در کورهٔ طلب فرو گذارند تا صدیقی با از میش بیتی برگیرند و هزار هزار معتکفان صوامع را از محراب طاعت بیرون آرند و بدیر مغ سپارند تا سینه خرابانی را با عهد توحید دیدار دهند امامر او ترا با حدیث باکان چه کار و این مرد ولت که داد مر او ترا نصیب نیست و درد من و تو آنست که خسرو گفته ست علیه الرحمه

سگان در کوی تو شب گرد و خسرو ادران رنجه ✤ طفیل آن سگان بارے مرا هم بار باشد

وقتی ذوالنون مصری رحمة الله مریدے را بجستن بایزید فرستاد تا از حالت بایزید او را خبر آرد چون مرید بسطام رسید و در کلبهٔ بایزید در آمد او را در صحن حجره نشسته دید نشناخت ندانست که بایزید ست بایزید گفت او را چه سخنها ہی گفت بایزید را میخواهم گفت این ابو یزید و انا فی طلب ابی یزید منذ سنین گفت کدام ابو یزید را میطلبی و از کجا می طلبی اینک بین الوین نرسیده سالهاست که در عشق بو یزیدیم و هنوز در نیافته ام آن مرید با خود گفت که این دیوانه است هیچ نمیداند که چه میگوید بمصر باز آمد و خواجهٔ ذوالنون را خبر داد بگریست و گفت اخی ابو یزید قد ذهبت فی الذاهبین الی الله برادر من بایزید با قافله مشتاقان لقاء لا الا الله رفت و ما را اینجا تنها بگذاشت اینک این حدیث مرد انست که ایشان را بدنیا و راه و رد ند و بیرون برد نه و ایشان را نه از در آوردن دنیا ضرر بود نه از بیرون بردن شیخ ابو الحسن خرقانی را قدس الله روحه گفتند که جنید هشیار در دنیا در آمد امامست بیرون رفت و شبلی مست در آمد و مست بیرون رفت در ایشان چه گوئی گفت لو سئلا ما علما ذلك گفت اگر جنید و شبلی را فردا حشر کنند و از ایشان بپرسند که چگونه آمد و چگونه شد ایشانرا نه از آمدن خبر باشد و نه از بیرون شدن در حال فرشته در سر شیخ خرقانی ندا کرد که صدقت لو سئلا ما علما ذلك راست گفتی ای شیخ اگر از ایشان بپرسی ایشان خود ندانند کسی که همیشه خدا را اندر دیگیرد خبر با او را خبر نباشد ربا عی عشاق تو از الست

[illegible] الست آمده اند ✤ می بینوشند و بیدمے نیوشند

کابشان نیست پرست آمده اند + سخن این صدیقان با ایمان شنو زینهار در حال صدیقان تعقل
رکیک خود تصرف نکنی که این عزیزان اند که نظام عالم در قدم ایشانست و قوام دین در تصرف
ایشانست و مشارق عالم در امر ایشانست و مغارب عالم منقاد نهی ایشان ست نه بینی آنکه
سید کونین و خواجهٔ عالمین بهست چون هلال غلام مغیره را بدیدی در پیش فراز آمدی و گفتی
مرا دعا بکن چون او دعا کردی خود آمین بگفتی روزی با بادی نشسته بود در وی بیاران کبود
و گفت قوموا بنا الیه همه برخیزید که کائنات را درین ساعت کسوهٔ مصیبت هلال پوشانیده اند
بجمع برخاستند و بدر خانه مغیره رفتند و مغیره را خبر نه که هلال فرمان یافته است برای آنکه در خانه
وی هیچکس خوارتر از هلال نبود اهل خانه را نه از زندگی او خبر و نه از مردن او خبر مغیره بیرون آمد
مصطفی را با آن صدیقان ایستاده دید در پای مبارکش غلطید پیغامبر گفت ما حدث فی دارك
در سرای تو امروز چه پدید آمده است گفت ما حدث فی داری الا خیرا یا رسول الله در
سرای من هیچ چیز پدید نیامده است مگر خیر پیغامبر گفت یا مغیره عزیزترین اهل بیت ترا جان
برداشته اند و ترا خبر نه مغیره تعجب فرماند گفت هرگز این گمان نبردم که هلال را این درجه بود
عجب کاریست در هفت آسمان جلالت هلال را کله سعادت بسته بودند و در زمین بر مصطفی
کسی او را نشناخت تا بدانی که این حدیث کار زنانست هر که بکاری مغرور شد دست از علاج
او باید شست که شر الناس من یشاء الیه بالاصابع هر که انگشت نمای خلق باشد او را سلام
نیست این حدیث کردن سنت بادشاهی اگر نه از بهر ایمان خلق را بود مصطفی صلی الله علیه وسلم
هرگز این قدم که انا ابن امرأة من قریش کانت تاکل القدید در این قدمگاه باز نیامدی
که انا سید ولد آدم ولا فخر سنت بادشاهی اینست که چون بساط را از خویش در سینه
بگسترانند میل در چشم اهل عادت رسم کشند تا هر نشسته روی او را نتوانند دید مصطفی دانست
که هلال کیست که مدگاه او از حضرت مصطفی بود ولیکن تا اجلش نیاید کسی را از حال او خبر نکرد
برای آنکه پرده دریدن نه کار او بود هیچ منزل آراسته تر و با سلامت تر از منزل متواریان
نیست هلال چنان متواری رفته بود که خواجه او در خانه ندانست پس پیغامبر علیه السلام گفت یا مغیره
این مکانه الذی یکون فیه جا هلال کجاست ما را آنجا ببینیم انبیا را ما مطیع باید ستوران را

هلال را دیدند که در زیر دست و پای ستوران افتاده و جان داده پیغامبر علیه السلام در آمد و سر مبارک او را در کنار گرفت وَاَغرَقَت عینیه و چشمها در آب غرق گردانیده و میگفت یا هلال بظاهر بدین خاک افتاده ولیکن حقیقت گوهر تو در حضرت پاکست هرگز صحابه مصطفی را در هیچ ماتمی بدان گرمی ندیده بودند و هرگز خویشتن را حسرت زده تر از ان روز ندانسته بودند همه صدیقان و سروران قریش در تمنا آن روز بودند کاشکی جان ما خاکی بودی که هلال پای بران نهادی و یا کاشکی جانها ما را چهار پاره فلین هلال کردندی و باخر حضرت رسالت ماین فرمود که اِنَّ لِلّٰهِ فِی کُلِّ زَمَانٍ سَبعَةَ اَعبُدٍ بِهِم یَنصُرُونَ وَبِهِم یُمطَرُونَ وَبِهِم یُرزَقُونَ ای عباد الله لن ینالوا ما ینالوا بکثرة صلوة ولا بصوم ولا بصدقة وانما نالوا بسلامة القلوب وسخاوة الانفس وکان هلال من افضلهم گفت خدایرا در هر عصری هفت بنده باشند که خلایق روزی از برکات دعوت ایشان یابند و اهل اسلام را نصرت و نهضت ایشان بود و باران از آسمان بدعای ایشان آید این هلال فاضلتر و عزیزتر ازین هفت کس بود که درین عصر اند والذی نفسی بیده لو تعالی علی الله بزوال الدنیا لازالها من مکانها بدان خدای که نفس محمد بقبضهٔ قدرت اوست اگر این هلال سوگند بر خدای دادی که دنیا را یکبارگی نیست گردان سوگند او سوگند راست گشتی و از دنیا ذره نماندی منکر ولایت و ولایت را بگو که ملت محمد اینست که اگر بر ملت اوئی بر ین ایمان آری و اگر نه عهد نامه اسلام بازده هر گرا مهمی پیش آید و تدبیر آن ندانی این دعا را با خلاص تمام بخواند کل مهمات او کفی گردد اینست بسم الله الرحمن الرحیم اَللّٰهُمَّ اِنِّی اَسئَلُکَ بِصِدقِ اَبِی بَکرٍ وَخِلَافَتِهِ وَبِعَدلِ عُمَرَ وَصَلَابَتِهِ وَبِحَیَاءِ عُثمَانَ وَسَخَاوَتِهِ وَبِعِلمِ عَلِیٍّ وَشَجَاعَتِهِ وَبِسَخَاوَةِ الحَسَنِ وَرُتبَتِهِ وَبِشَهَادَةِ الحُسَینِ غَرَضَهُ اَن تَقضِیَ حَاجَتِی یَا قَاضِیَ الحَاجَاتِ وَالسَّلَام

مکتوب هشتاد | بسم الله الرحمن الرحیم | وهشتم در غفلت

برادر شمس الدین بداند که غفلت ناستوده بهست در همه مذاهب و ملل و بنده در گناه و معصیت نیفتد تا غافل نگردد و گفته اند که روزگار بر اهل غفلت تاوانست و در خبرست که چون کسی

قدم برزمین نهند بمعصیتے ہمہ درگاہای طباق زمین بنالہ آیند و گویند بربان حال کہ ای خداوند عہد
ما را از برای آن آفریدہ اند تا بار عبودیت کشیم نہ بار معصیت ما آنیم کہ از ما چون آدم صفی اللہ
بودہ ست چون نوح نبی اللہ و موسی کلیم اللہ و عیسی روح اللہ و ابراہیم خلیل اللہ و محمد رسول اللہ
حبیب اللہ بودہ ست کہ صد ہیبت آسمان و زمین بنام او آراستہ اند حق تعالی مرا کہ
بیافرید بعبت قدیم خود عزیز گردانید کہ والارض فرشناہا فنعم الماہدون حق تعالی
مرا بدین ناز جلوہ میکند و تو قدم معصیت برنخ ما میزنی مہد تو از پس مرگ ما خواہیم بود امروز
ما را چندانی زن کہ پس از مرگ ترا باز توانی خورد ہر غفلتی کہ تو بر ما نمودہ چون ترا در یابیم
نہند ما حسرت آن بتو بازنمائیم اگر نہ امروز کاری بکن تا فردا در نخانی **مثنوی** چو دنیا کشت زار
آن جہان ست ۞ بکار این تخم کہ اکنون وقت آنست ۞ اگر بیرون شوی ناکشتہ دانا ۞
تو خواہی بود در سودای زمانہ ۞ گفتہ اند چون کسی قدم غفلت در کوی دین نہد آن لعین گوید مرا
نمی شناسی کہ مسند تدریس ما بر گنبد ہفت آسمان نہادہ بودند و خطبہ اشراف دار اسلام
بنام ما کردہ بودند با اینہمہ دولت ہا و سرمایہ ہا در باختہ ایم امروز بر دروازہ شرع بعوانی مزدسیدہ ایم
یا تاج اخلاص بسر نہ و بگذر و یا با دبار ما در ساز کہ تو نہ مرد این کاری **بیت** چو نشناسی
سر سودا سر ۞ زنادانی چہ کردی کرد این کار ۞ و از درگاہ قرآن مجید او را این مدد ست
وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَ
شَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ یعنی ہر کرا توانی از ایشان بآواز خوش و بر گماں
سوار و پیادہ خویش و شریک شو در مال ایشان و فرزندان ایشان در تقصیر ست ہر آوازے
کہ نا مشروع ست صوت او ست و ہر مالے کہ در وی یکدرم حرام ست و ہر فرزندی کہ نہ بر وجہ
مشروع زادہ ست او را در ان شرکت ست گوئی میگویند درگاہ عزت شرع را عوانی کم از تو
نباید بر در سرای پردہ شرع بنشین و سوار و پیادہ بر ال غفلت بر گمار در ہر تاشستہ روی کہ قدم انبطا
بر ین بساط نہد پے کن او بصد ناز میگوید **بیت** معشوق مرا گفت نشین بر در من ۞ نگذار
در روی ہر کہ ندارد سر من ۞ آوردہ اند در وزی آدم پیغامبر علیہ السلام شیطان را بدید و گفت
فعلت بی کذا کذا با با چنین چنین کردی گفت پا آدم این کار کہ من با تو چنین و چنین کردم

مراچنین گر کرد بیت می بین و پرسس حالتم را ✤ میکن بقضا حوالتم را ✤ ای برادر پاک بودن از گناه از اول آفرینش تا بآخر کار فرشتگان بهست و باز مستغرق بودن بمعصیت و بنجالت دوبمه عمر پیشهٔ شیطان ست و باز گشتن از معصیت براه طاعت بحکم توبه و ندامت کار آدم و آدمیانست هر که بتوبه و ندامت تقصیر گذشته تدارک کرده ست نسب خویش با آدم درست کرد و هر که بتوبه تدارک نکرد نسب خویش با شیطان درست کرد اما گفته اند که همه عمر در طاعت داشتن آدمی را خود ممکن نیست از انکه ویرا که بنیاد فریدند در ابتدای ناقص آفریدند و بی عقل اول شهوت را بر وی مسلط کردند که آن آلت شیطان ست و عقل که خصم شهوتست و نور جوهر فرشتگان پس از ان بیافریدند که شهوت مستولی شده بود و قلعهٔ دل الغلبه فرو گرفته بود و نفس بادی خو کرده و الفت گرفته پس بضرورت چون عقل پیدا آمد توبه و مجاهدات حاجت افتاد تا قلعه دل فتح شود و از دست شهوت و شیطان بیرون آرد بیت تو این دم در دهان نشیری اسیری ✤ چه دانی زانکه این دم شیر گیری ✤ پس از ینجاست که توبه بضرورت آدمیانست و اول قدم گاه مرید انست و این مرید را جز در سایه پیری نخته و راه رفته میسر نشود والا تا ابد در ظلمات بماند و سر اینست که چون فرشتگان گفتند اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا گفت اِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ نگفت گناه نکنند ولیکن گفت ما آن دانیم که شما ندانید چون ایشان بلوث معصیت ملوث کردند در یاب توبه در پیش ست تا شسته پاک کردند و اشارت همین ست که عمر رضی الله عنه گفت رضی الله عنه که هیچ آدمی نیست که نه گناه کار ست ولیکن بهترین گناه کاران تائبانند یعنی برادر در هفت آسمان و زمین هیچ آفریده را آن هیبت و دولت ننهادند که مصطفی را نهادند هیبت ترس دل آن مهتر از عدل بار خدا تعالی زیادت بود اگر پاره از ترس دل بارک او بر هفت آسمان و زمین نهیب کردندی در همه عالم یکذره شادی نماندی وَكَانَ مُتَوَاصِلَ الْحُزْنِ وَالدَّائِمَ الْفِكْرِ فقط دل او در همه احوال در خوف خون میگشتی و غم اهل هفت آسمان و زمین میخورد که نه صدیق را بر راست خبر بودی و نه فاروق را بر چپ و این اصلی بزرگ آمده ست در دولت اسلام هر کرا عصمت افزونتر همه ترس و دلش زیاده تر و هر کرا داغ بدبختی بر روزگارش ظاهر تر آتش هر لحظه بناله تر انیست که گفت مثنوی نزید مرد خود بین پادشار ا

انین مذنبین باید خدارا ✤ درین ره نیست خود بینی خجسته ✤ تنی لاغر دلی باید شکسته ✤ آن
وزمین که بیار استند بعصمت مصطفے آراستند وخطبه سلطنت او درکل آفرینش بنام او
کردند واول وآخر او را برجرائد مغفرة ثبت کردند وماسون العاقبت گردانیدند انهمه
کردند ولیکن یک طرفة العینی ترس از زوال مبارک او بر نگرفتند چون از تبلیغ رسالت فارغ شد
قدم در حجرهٔ دل خویش نهادی ودر بستی بر خود ببستی وکمر عصمت باز کردی وکلاه نبوت
فرو آوردی وزبان عذر وبیچارگی برکشادی وگفتی الٰهی ذنبی عظیم وانا بعفوک الله
العظیم الا الرب العظیم اللهم اجعلنی من عتقائک وطلقائک ومحررک
من النار وقتی که این دعا کردی آسیب اندوه دل مبارک او جبر عزت لا الٰه الا الله نتوانستی کشید
در آن گفته انداز همه درختان شگوفه غم بیرون آمد از آسمان طوفان اندوه ببارید وتخوم
زمین ابر وحسرت آمد وعرش مجید از درد او متعجب بماند مقربان آسمان وصدیقان زمین دل
از نجات خود برگرفتندی ودست از خلاص خود بشستندی همه درهای ملکوت لباس تعزیت
بپوشیدندی وفریاد برآوردندی که این چه بوده است گفتندی محمد رسول الله از حضرت عزت
عذر تقصیر میخواهد که گوهر عصمت خود را از دواج عدل الهان میطلبید برین اشارت کرد که گفت رسانید
جگر خون میشود زین بار دیگر استغاث حق فریاد ما را ✤ نرستیم اگر فرمان در آید ✤ همه بر معصیت
سر ایذ ان الله لغنی عن العالمین دیر است که سیاست خویش بر دلهای معصومان وصدیقان افگنده است
گفته اند از همه انبیا واولیا هیچکس قوت آن بار نداشت که مهتر عالم می کشید اگر آسیبی از دواج محمد
مصطفے پدید آید بقیامت اگر ابراهیم خلیل الله وموسی کلیم الله خواهند که از ابو عبید بی بدرقه
عصمت او نشانند با اینهمه پیوسته این دعا کردی اللهم اجعلنی من عتقائک وطلقائک ومحررک من النار
بار خدایا بآتش عدل خویش دل دیده مرا مسوز وطوق آزادی در گردن من نه آنکه فرمودی ما
ادری ما یفعل بی ولا بکم مثل ما اوحیت الی من کذا ومن بود گفت بلا ومحنت اینست که بر ما نخندند ما را با
اهل هفت آسمان وزمین مقدم گردانیدند وگفتند محمد رسول الله پس معصیت ذریت آدم را
بر و این شفاعت ما بستند وگفتند ولسوف یعطیک ربک فترضی راه همه بی راهان
ما را باید رفت وعلت همه مجرمان ما را باید خواست وکار همه کاهلان ما را باید کرد گفت گاه را

نقاب توسین افگنند وگاه بآستانه خطاب ابوجهل فرستادند وگاه شاهدا و مبشرا لقب دهند
وگاه مجنون و ساحر و شاعر شنوانند گاه خطاب لولاک لما خلقت الکونین اگر قدر تو نبود
ما عالم نمی آفریدیم وگاه گویند ولو شئنا لبعثنا فی کل قریة نذیرا اگر خواهیم چنین دهیم
فرستیم گاه کلید همه خزاین بدست حجره مافرستند وگاه برآپیانه جو بدر سرای ابوشحمه جهود برند
برادر راه مصطفی راهی بست قهر با نوا خت آمیخته و نوا خت با قهر آشته در راه مصطفی چنانچه
منبر نهاده اند دار هم نهاده اند خواجه عطار بر بن اشارت کرده است **مثنوی** بباید دشت گردن
زیر فرمان ✣ که جز صبر و خموشی نیست درمان ✣ همه جز خاموشی راهی نداریم که یک تن نه
آهی نداریم ✣ که دارد زهره در وادی تسلیم ✣ که بادی بگذراند بر لب بیم ✣ چنان گم کرده اند
این سر ئی راز ✣ که سر سوی نه بینند هیچکس باز ✣ هزاران سنگ لنگا فتم من ✣ طریق این ره خموشی
یافتم من ✣ ای برادر در لقطهٔ خاک کان نیازست و معدن فقر تا ملا علی متعجب مانده اند که از
آدم علیه السلام عشق بازی عجب نیست عجب از بن فرزندان دلیست که در کشتی عنامی جهند و
در زورق بلامی نشینند و لسان لطف بر سبر فضل جواب ایشان همیدهد عجب مدارید که ایشان لبط بچه اند
و لبط بچه را شنا کردن نباید آموختن یا نست که گفت بیت بچهٔ لبط اگرچه دینه بود ✣ آب دریاش
تا بسینه بود ✣ ای برادر بدان ساغر که نتایج آب و گل شراب بیخودی نمایست خوردن جام خاص و
عام ملک ازین در نگذشت که بل عباد مکرمون اما جام عهد یحبهم در هشتروه هزار عالم جز آدمیان
نکشیدند آری این حدیث نه شرابی است که هر حوصله در کشد و نه سلطانیست بهر جافرود آید و نه کلاهی است
که هر سری را شاید و نه بادیست که بهر باغی بوزد عارفی بدین معنی اشارت کرده است بدین عبارت
رباعی ای کفر چه چیزی که مغان از تو بلا فند ✣ اسم تو پرستند و ز عین تو معا فند ✣
یک موی بتو راه نیابند ز غیرت ✣ آنانکه در اسلام همی موی شگافند ✣ والسلام

مکتوب هشتاد و نهم در حسرت نماز و دعا در روز جمعه برای قضای حاجات مهمات

بسم الله الرحمن الرحیم

برادر اعز شمس الدین بداند که اگر بنجاه بار پای برهنه و سر برهنه بصفت شتران از مشرق تا بمغرب

شوی از وطن و دیار خویش بمکه و مدینه روی چنان بنود که در حسرت نایافت انچه جهت آن نفس خود را
بس دار حقا ثم حقا که هیچ درد عزیز تر از خواندن روزنامه حسرت نیست کیست که در او خود نیست
اگر چه سالک ملک آسمان و زمین است بر این معنی خواجه عطار رحمت علیه الرحمه مثنوی را بسے سودا
این تقویم ساختیم ✤ کنون از خام کاری نیم سختیم ✤ بسے اندوه گوناگون بخوردیم ✤ بسی بر خاک خفته
خون بخوردیم ✤ بسی چون منکبوتان خانه رفتیم ✤ بسی همچون مگس افسانه گفتیم ✤ گهی زنار تر سایان ببستیم ✤
گهی در دیر تر سایان نشستیم ✤ بسی این در در او درمان بجستیم ✤ کنون از گریه دست از جان بشستیم ✤
بسی گفتیم و دل آرام نگرفت ✤ بسی گفتیم و راه انجام نگرفت ✤ ای برادر هر کرا در این سرای روزنامه
حسرت در دست او نهادند خطاب اقرء کتابک، در حق او نقد گشت هر کرا قصه در دنامه یافت
در سینه او نهادند هزار قیامت در باطنش برخاست و هر کرا نامه همت او بصاعقه قیامت دادند
ذوق مرگش چشانیدند و هر کرا از آلایش ظاهر بتصفیه باطن مشغول کردند از دنیا شش با آخرت بردند و
هرگز تا مکان و زمان بود این دولت ندیده بودند که در عهد مصطفی دیدند اگر مرغان هوا بر فرق آن
عزیزان نشستندے مرغان ندانستندی که بر حیوان نشسته اند یا بر جماد این دانی چیست اینها آخرت کشته بودند
تا شخص در این سرای بودند و بدل در آخرت تا در رود و در ریغ آن روزگار سیگذاشتندی که کی بود که سید عالم
بغمز اشود تا ما جانهای تشنه را بر تیغ اعدا دین برفشانیم تا چنانکه بباطن در آخرتیم بظاهر نیز در آخرت
باشیم عمر رضی الله عنه ببطحا رکه بیرون آمدے و در خاک غلطیدی و تضرع مرگ خواستے و گفتے در انچه
مرا می باید من از خلق نومیدم و در انچه خلق را می باید خلق از من نومیدند نه مرا ایشان باز گذار
و نه ایشان را من جان من بر گیر تا من از بند خویش و عهده خویش بیرون آیم و آنگه تبضه اسلام را
بشجاعت او نازش بود علی ابن ابی طالب رضی الله عنه در آنتای مناجات دست بر محاسن عزیز خود
نهاد و با صد شوق گفتے چرا بدبختی را بر من مسلط نکنی تا محاسن را بخون مارنگ و مه تا از نام و بانگ
و شجاعت و مردی خویش باز رهیم ✤ قطعه هر کسی را که در جهان دردیست ✤ درد او را نه نیز
او دارو ست ✤ دارے و درد درد مندان چیست ✤ نظر لا الا الا هو ست ✤ در اخبار معروف ست
که کسی بود تا عزرائیل بوی رسد او جان داده باشد چون عزرائیل بیاید و را به بیند جان داده تحیر
بماند و خطاب بدو رسد که این بنده از آن دوستے که دهشت بما طاقت انتظارش نبود از مصحف مجید

بشنو یا أیتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة ای روح با قالب مانده و ای قالب با روح درساخته سفر تمام شد هر کس بوطن خویش باز آیند که ماه نو آن به که از آسمان خویش تباید بیت هرچند عزیز بوده جای دگر ✤ باز آی که مه بر آسمان نیکوتر ✤ کار از سر گیریم روزگار خلوتست و وقت وقت آشتیست چگونه خواهد بود راضیة مرضیة ما از تو خوشنود و تو از ما خوشنود سر انیمعنی است که گفت مثنوی نوروز بساط شادی افگنده بدشت ✤ بلبل بگل شگفته تر عاشق گشت ✤ آمد آنگه که عهدها تازه کنیم ✤ بدانچه بدآ صنم گذشت انچه گذشت ✤ وجوانمردان این درگاه بیشتر که از دنیا بیرون روند با درد و حسرت بیرون روند از حسرت نیافت و گفته بزرگانست که اندوه نایافت انچه بیش نزدیک کار افتادگان تمام تر از شادی یافت است رباعی آنرا که لقای او آرزو می باشد ✤ حیران شده در لقای او میباشد ✤ پیوسته توبه گسسته او ✤ در کعبه و بتخانه بدو می باشد روز فتح خیبر رسول صلی الله علیه وسلم یکی را دید از یاران بزغاله را گوش گرفته می کشید بجانب عبد الله عمر نظر کرد و گفت یا ابن عمر آن اسیری بزغاله می بینی در دست آنمرد گفت می بینم یا رسول الله در است من آنست مروان خواهند بود که بقیامت بیایند هفت در که دوزخ در دست شفاعت ایشان اسیر ایشان بزغاله باشد که بر دست این مرد دوزخ را ماهوا کار ست با گوشت و پوستی که از حرام سرشته بود که با قدم صدیقان با تقوی منقیان نیارد چنید این بزرگان که از شمه از حکایت ایشان میشنوی نه پیغامبر بودند نه فرشتگان بلکه همچو ما بودند آدمیان ایشان را آرزومندی حدیث خدای من گرفت تا از خود در ان آرزو طلب کردند دعوی خویش را برهان ثابت کردند تو نیز همین کن اگر سیم نداری که نفقه کنی عمر و اسی بجای سیم در کار دین صرف کن تا هیچ چیز ترا در دین نگیرد قدم در وفا عهد دین نه تا هیچکس در تو دعوی نکند و هرچه ترا عجاب اه دین ست از پیش بر گیر و بر پشت کرگفته اند که این راهی هست که جز هلاک خویش بمنزل نتوان رسید منزل گاه در دین هلاک نفس است هلاک خود را میان در بند و قدم در راه نه یار همت خویش از میان دین داران بیرون بر و راه اسلام بگذار تا مردان در گذرند مثنوی ز خود بگذر قدم در راه دین زن ✤ بهستی این نفس کافر بدین زن ✤ تو گر مردرهی در ره فرو شو ✤ قدم در نه فدای راه او شو ✤ گرت گویند سر در راه ما باز ✤ درین سودا تو دستار از سر انداز ✤ اکنون که مرد این کار نیستی چکنی دست در فتراک مردان راه زن

خود را بدو بر بندد که نه همه کس از مادر سلطان زاید در هر عصری سلطان یکی بود و دیگران همه در ظل دولت او روزگار گذارند ای برادر اندوه دین نه اندک کاریست آنکه شنیدی که سلیمان پیغمبر را علیه السلام هر چه در ثقلین بود از انس و جن و وحوش و طیور منقاد مملکت او بود در طلب دین بسیوخت و هر چه داشت برای ندوه دین داشت نگر تا نگوئی که دنیا در صحبت سلیمان پیغامبر بود حاشا و کلا بلکه در خدمت او بود نه در صحبت او میان صحبت و خدمت بسیار فرق هست در یابی آنشین باید گذاشت تا از خدمت بصحبت رسی چون صوت آن مور بشنید باد را فرمود تا تخت او را آنجا بنهاد و چهل شبان روز با آن مور نشست و از و امر صمدیت می شنید تا بدانی که خداوند سبحانه و تعالی با آفریدگار خویش سرّیاست که هر کسی را توقف نیابد و اگر کسی را این اشکال افتد از قرآن بشنود یُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ و دیگر فرمود وَاِنْ مِّنْ شَیْءٍ اِلَّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ یا خود مدعی این نخوانده باشد وَمَا یَعْلَمُ جُنُوْدَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ نقل ست که داود پیغامبر علیه السلام در محراب بود و مورچه در پیش وی بگذشت دست فراز کرد تا او را از موضع سجود دور کند آن مور بانگ برآورد که یا داود این چه تصرف هست که تو آوردهٔ گر قدری مار در رگاه خداوند کم از ان نیست داود پیغامبر علیه السلام بنالید گفت بار خدایا با خلق بکدام سرمایه زیم خطاب آمد تقوی را شعار خود ساز تا کسی از تو رنجور نگردد در اجرام اصل خلائق سنگ و در سر خلقت نگر اگر با مور خطاب کنیم که از قبای سیاه خویش بیرون آی چندان شعاع توحید سلر سینهٔ آن مور برزند که موحدان عالم خجل گردند سر اینست که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در دعای خود گفتی کَاَرِنَا الْاَشْیَاءَ کَمَا هِیَ آفریدگان خود بمن چنان نمای که هستند موسی علیه السلام در مناجات گرمی بود چنانکه روزی دیگر در خمار آن مانده بود در خاطرش گذشت که هیچ آفریده را این دولت تواند بود که در شب تار معرفت در حال جبرئیل علیه السلام در رسید گفت ای موسی در بن بیابان مار کسی هست که دلها صدیقان را علاج کند چون موسی آنجا رسید ضفدعی را دید در آب بانگ میکرد چون موسی او را دید گفت یا موسی دیر هست تا من منتظر توام تا نهال پنداشت از دولت بر کنم زنهار بر خویشتن خطیه نگانگی مکن که دوش هر هدیه که از حضرت حق بتو رسیده هست مر آن هدیه ما بودیم او را عرضه شد پس بتو رسید مگر ما را بر تو رشک

بزخویش این خطبه نکنی آری ای برادر حضرتی ست که بعضے را بدوزخ ادب کنند و بعضے را بموے
و بعضی را بضفدع چون موسی علیه السلام شفقت وی بدید بدانست که گماشتهٔ حق ست گفت
از سر بنیداخت گفت ای گماشتهٔ حق مرا بمبی یاری ده و قصهٔ این رد و اندوه ما عرض کن چنانکه
گفت مثنوی زغیرت عقل و جان حیران بمانده ٭ خرد انگشت در دندان بمانده ٭ در
مسدود شد نتوان گشادن ٭ که انگشتے برون نتوان نهادن ٭ نه آنکو میرود زین راز آگاه ٭
نه آن کآمد خبر دارد زین راه ٭ چنان کم کرده اند این سرّ بی را ز ٭ که سر موے نه بیند هیچکس باز ٭
در خبر ست که هر که روز جمعه صد بار بر پیغامبر علیه السلام درود فرستد حق سبحانه و تعالی صد حاجت
آن بنده روا گرداند نهصد حاجت دنیا و سی حاجت آخرت یا سی حاجت دنیا نهصد حاجت آخرت
درود همین گوید اللهم صل علی محمد عبدك وحبیبك و نبیك و رسولك الآمی
وعلی آله وبارك وسلم در نسخهٔ بزرگانست هر که در شب آدینه دو رکعت نماز کند هر چه
بخواهد بخواند چون از نماز فارغ شود هزار یکبار این کلمات را بخواند حق تعالی جمله مهمات او
بکفے گرداند کلمات اینست اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وَتَوَکَّلْتُ عَلَی الْحَیِّ الَّذِیْ لَا یَمُوْتُ
چون هزار یکبار خوانده باشد خواجهٔ معروف کرخی و خواجه حبیب عجمی را شفیع آرد هر حاجتی که دارد
حق تعالی برآورده گرداند و در هر شب جمعه باید که صد بار این درود بگوید و بگوید و مطلب بخواهد تا مراد
بسیار یابد

مکتوب نود و نهم در معاملت نماز و دعا در روز آدینه برے دفع درویشے و حصول نیکبختے

ویافتن خلعتهای	بسم الله الرحمن الرحیم	دینی و دنیوی

برادر اشرف شمس الدین بداند که هر معاملتے که از درگاه عزت قرآن جواز ندارد بیجا و سفلست
و هر خواستی که فتوای جنوت بدان ناطق نیست همه باطل ست و هر دلیل که در راه دین
جز از دین بود همه محض ضلالت ست و هر استعانتی که در راه دین جز از دین خواهی
همه مردود ست مَنْ اَدْخَلَ فِیْ دِیْنِنَا مَا لَیْسَ مِنْهُ فَهُوَ مَرْدُوْدٌ و تا معاملت تو با خالق
بنود از عالم قرآن جواز نیابد و محل اخلاص دل است پر درد هر کجا نسیمی از اخلاص یافته شد
عزت قرآن بشارت دادن گرفت چه در حق جن وجه در حق انس فَقَالُوْٓا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا

حل از علامت ست بیاید

عجبا یهدی الی الرشد فامنا به مرهم دردهای اهل طلب قرآنست که ونزل من القرآن
ما هو شفاء ورحمة للمومنین وراه برسالکان دین قرآنست که یهدی الی الرشد
وچون قرآن براه بری برکسی آشکارا شد اگر کوه قاف پیوندینه وی بود صوت خشوع
گردد که لو انزلنا هذا القرآن علی جبل لرایته خاشعا متصدعا من خشیة الله
وهر علی که جواز آن قرآن ندارد بند راه دین هست وهمه نابینائی ست وآفتاب قرآن که
از برج قدم تابد برآسمان دل تابد که ان فی ذلک لذکری لمن کان له قلب او القی
السمع وهو شهید عزیزی گفته هست رباعی چون رهبر شرع بردر آید ✤ معشوق
مراد در برآید ✤ هر ره روشرع راز معشوق ✤ تاجی رقبول برسر آید ✤ مردان این راه
خداوندان ارواح اند سخن ایشان زندگانی ست وحیات خلائق از صفا راندوه ایشان هست
وقرار عالم از همت حزن ایشان هست ورافت اهل این سرای از ثمرات شجرهٔ مهر ایشان هست
اعمال ایشان را علل نیست واحوال ایشان را تراجع نیست واقوال ایشان را مردّ نیست
وعلم ایشان را آفت نیست تا به تیغ انکار هر چه را اسم ورسم بدان سد سر بر نداری وسلامت
دل را از هر چه معلوم ومعلول هست خالی نکنی چشمهاء حکمت از قعر دل تو ظهور نیابد ذوق حقیقت
نیابی خواجه عطار گوید رحمة الله علیه مثنوی دل پر نور را دریای دین کن ✤ حدیث وحی رب العالمین
کن ✤ دمی در عالم قدسی قدم زن ✤ بگیر آن حلقه را بر در حرم زن ✤ چو عیسی در سخن شیرین زبان باش
صدف را لشکن پر گوهر فشان باش ✤ دمی کز امروز بینا نشد فردا بینا نشود از قرآن مجید لشنو من
کان فی هذه اعمی فهو فی الاخرة اعمی هر که نابینا ست امروز از معرفت حق فردا نابینا بود از
رویت حق عزیزی گفته ست قطعه اگر عهد ازل را آشنائی ✤ ازان حضرت چرا گیری جدائی
یعنی باز جان را آشنا کن ✤ سر آن قرب ست پاد شاکن ✤ ای برادر آن در که ناقدان ما را بر سنگ
نقد زنند وانچه درون سینهاست بر صحرا آید وامتحان تحقیق را بر دلها گمارند تا هر چیزی از هر باطنی
بمحل قیامت بیرون دهند گویند بار خدایا هیچ جا ذره وفای عهد ندیدیم خطاب آمد که خاک
من لا عهد له هر سینه که نه دران وفا عهد دین ماست از ما باز ماند باز ماندنی که هر گز بش
باز نیاید چنانکه گفته ست رباعی نقد تو چون ترا برانگیزند ✤ جمله در گردن تو آویزند ✤ بود مرد

گویدت چو باد و دی ✤ که زری یا سِس زر اندودی ✤ و عده پیش آن باشد که در لحظه این داغ بر دل
و دیده و دی دهند که ای بیوفا با ما چنین کنند و عهد ما چنین بشکنند اگر تو آن مانه ما باری ما آن
تو نیستیم و اگر تو عهد بشکنی با نعمت قدیم بسر وفا خواهیم شد و اگر از بد بندگی خود غمناک نیستی با ملک
خداوندی خویش مشتاق گشنده ایم و بنعمت کرم قدیم نوازنده ایم **رباعی** مردم چو به بخودی
همی شاد بود ✤ و اندر نظر پیش ستم داد بود ✤ اندر نظر شاه کند نی فرمانی ✤ بی شرم کسی که
آدمی زاد بود ✤ آی برادر خیز که جای آسایش نیست و روی بدخوئی کردن نیست و در آفت
دل خود پرستی عزت نیست و جز بر درِ شاه راه تقدیر سجدهٔ تسلیم افگندن حیلت نیست
و هر کس را متابعت هوا سنو نیست و هر کس را متابعت سنت مصطفی صلی الله علیه وسلم زیان نیست
مثنوی خدایا نور دل همراه ما کن ✤ محمد را شفاعت خواه ما کن ✤ دل و جان را فدای راه او کن ✤
بتقوی روی در درگاه او کن ✤ بعقبی دم بوقت پاک او زن ✤ بدنیا دست در فتراک او
زن ✤ الغرض هر معاملتی که نه بعلم بهست باطل بهست و هر ریاضتی و مجاهدتی که نه بفتوی شرع بهست
ضلالت بهست و دین و مذهب شیطانست بهمه ابواب سعادت بحق المعرفت از علم توان شناخت
و اسرار کبریای دین و سلطنت عز اسلام و عزت و دعوت انبیا و معرفت آلاء و نعماء خدای و مراتب
عصمت معصومان و تفاوت درجات مقربان و سر فطرت ذریت آدم و شرائع مذاهب پیغمبران
و حقوق اهل ایمان و تعظیم شرایع و امتثال اوامر و اجتناب از نواهی همه بواسطهٔ علم توان
شناخت و در میدان علم توان تاخت تا مردانه تیهٔ جهل خویش بیرون نیاید و قدم در میدان علم
نهد این سعادتها ایمان در وی پدید نیاید و هیچ چیز بر درگاه خدای دشمن تر و خوار تر از صفت
جهل نیست و هیچ راه بدرگاه خداوند نزدیک تر از راه علم نیست وَالْعِلْمُ بَابُ اللهِ الْأَقْرَبُ
وَالْجَهْلُ أَعْظَمُ حِجَابٍ بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللهِ چنانکه علم میدان همه سعادتهاست جهل وادی
همه شقاوتهاست و امارت شقاوت از وادی جهل پدید آید و این جهل دو آدمیست که در وی
نبات هستیلاء کفر و تخریب بنیاد ایمان و تهاون احکام شرع و آشنائی با شیطان و بیگانگی
از متابعت انبیا و صدیقان وی پدید آید و این همه بدبختی ها و صد هزار چندین دیگر از صفت جهل پدید
آید و خواجه عطار رحمة الله علیه فرماید **مثنوی** ز کونین ار شوی پاک مجرد ✤ نیت ره راست بی نور محمد

اگر راه محمد را چو خاکی ✤ دو عالم خاک گردندت زپاکی ✤ وگرنه فلسفی کو دور باش ✤ زعقل دوربینی
مجو می باش ✤ بعقل ار نقش این دیوار بندی ✤ میان گبرگان زنار بندی ✤ نقل ست که چون
شیطان را داغ لعنت بر پیشانی پدید آمد آدم صفیا صبر علیه السلام گفت باخداوندان ولیت
منازعت کردن مبارک نباشد و جاهل را در کار عالم حسد کردن نرسد اکنون علم شقاوت بدست
گیر و هر کجا از فرزندان مالکی ست که قدمش نه در میدان علم ست یا نه در راه طلب علم ست بر فترا
خود بند تا زحمت وجهد او از فرزندان برگزیدهٔ ما دور باشد حدیث اَلنَّاسُ اثْنَانِ عَالِمٌ وَمُتَعَلِّمٌ
وَسَائِرُ النَّاسِ هَمَجٌ لَا خَيْرَ فِيهِمْ گفت اهل حق در عالم رو صف اند یا کسی ست که بمنزل رسیده است
و یا کسی ست که در راه ست و میرود و تا بمنزل رسد بهر چه از این و بیرون ست هم ازان قوم اند
اَلَا اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ همه سوار و پیاده شیطانند ای برادر میکوشند
وَجَاهِدُوا فِي اللهِ حَقَّ جِهَادِهِ در کوی خویش قدم منه که در کوی تو تراحسین خود بینی بگیرد
و بکوی عهدها ای عزیز کرده مای افکنده بوده برداشته مای دون همتی بوده نواخته مای اگر قدم
در کوی خود خواهی نهاد هرگز از زخمها نرهی اگر دست دار که در کوی خود خواهی بود سرمایه
بزیان آری و هرگز شنونکنی سوخته گفته ست معشوقی عاشق جمال ما اگر بیکنفسی ✤ یک حرف
بس ست اگر بدین در تو کسی ✤ تا با تو توئی نشست در بانرسی ✤ در ما تو گهی سی کنار خود بر سنگ
ای برادر همه آخوشتن را ببساط مجاهدت بعلم جمع کن و نفس بفضول را بکار و صنعت بحکم شرع
ببر و بحکم پرآزور ابدشنه گر سنگی پاره پاره کن و پیراهن مسلمانی را در پوش حقا ثم حقا که کسی را
بر خود پرستی سنونکرده ست و کسی را بخدای پرستی زیان نکرده ست هیچ چیز نزدیک تو از جان عزیز
ترنیست اگر بر گ این حدیث داری دل قدم بر جان نه دار مردان نترسند که بعده همه حیات در حیات
چنانکه گفته ست قطعه موقوف اگر بجان بمانی مانی ✤ زیرا که چو در عالم جانی جانی ✤ این نکته
اگر نیک بدانی دانی ✤ هر چیز که در هستن آنی آنی ✤ کمال طالب در طلب آن بود که هستی مطلق
را مسلم دارد و در حمت هستی خود از راه بردار کار افتادهٔ گفته ست بیت لطف بکن از
راه و جود و کرم بردار ✤ تا زحمت من ز راه تو کم گردد ✤ فردا عاشقان جمال او در بهشت آشنا
گزانند و دیدار در نخ انگشت زنان وند در بهشت دیدار شان الفتها آبدار و در دوزخ

ذکر شان الحنان المنان تا بشنداز انکه دیده اند که تهاری او از نعمت حجاب سازند و حسنا و از آتش
سوزنده بوستان کنند چون شاهد بدیدند که نعمت این جهان از حجاب اهل نعمت کردنا در غلبه
نعمت از منعم محجوب شدند و دیدند که در حین آتش خلیل ابحضرت خود سکاشف گردانید تا آن
آتش بروی گلستان گشت از نجا دانستند که نعمت بید وست هلاک نقمت است و آتش و نخ
باد وست فردوس اعلی ست رباعی زان باده نخوردام که هشیار شوم ✤ وان مست نیم که
باز بیدار شوم ✤ یک جام تجلی جلال تی بنوشم ✤ کز لذت آن غریق دیدار شوم ✤ در روز آدینه
بوقت چاشت چهار رکعت نماز کند در هر رکعتی یاد خدای یاد در هر سالی یکبار باید که ترک نکند اصلا
و بخواند اندر هر رکعتی فاتحه یکبار و آیة الکرسی ده بار و قل یا ایها الکافرون ده بار و قل هو الله ده بار
و قل اعوذ برب الفلق ده بار و قل اعوذ برب الناس ده بار چون بسلام دهد هفتاد بار بگوید استغفر الله
و هفتاد بار بگوید سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ولا حول ولا قوة الا
بالله العلی العظیم گفته اند هر که این نماز بگذارد هرگز درویش نگردد و بدبخت نشود و همه
طمعهای دینی و دنیاوی بیابد و اگر خلق آسمان و زمین جمع شوند تواب این نماز نتوانند
نبشت و نقلی دیگر آمده ست که هر که روز آدینه پیش از نماز غسلی پاک کند و جامه شسته یا نو در پوشد
چون نماز آدینه بگذارد و با هیچ کس سخن نگوید صد بار این دعا بخواند پس بر بسجده رود همه مرادهای
دینی و دنیاوی بیابد انشاء الله تعالی اینست بسم الله الرحمن الرحیم یا الله یا رحمن
یا رحیم یا حی یا قیوم لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم یا حی یا قیوم یا حنان یا
یا فیض یا دائم یا فرد یا وتر یا احد یا صمد یا لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفوا
احد یا ذا الجلال والاکرام یا خیر المولی ونعم النصیر برحمتک یا ارحم الراحمین والسلام

مکتوب ۹۱ نود و یکم	بسم الله الرحمن الرحیم	در لباس

برادر شمس الدین زینه الله بلباس اتقیاء بداند که مشایخ این قصه مرید را از احدیت و ذلت
بمرفعات فرسوده اند خود نیز بگذرده اند تا اندر میان خلق علامت شود و جمله خلق پاسبانان
الیشان گردد و اگر یک قسم بر خلاف نهند همه زبان ملامت الیشان دراز کنند و اگر خیر اهند

اندران جامه معصیتی کنند شرم دارند در جامه مرقعه زینت اولیای خداوند است و پوشیدن
آن سنت ست ابن عباس گوید رضی الله عنه حضرت رسالت در صوفی پوشیده نقل کرده است
که بروی دوازده پیوند بود که بعضی ازان پوست بود و چنین صدیق اکبر در صوفی پوشیده
نقل کرده ست که بروی نیز دوازده پیوند بود که بعضی ازان پوست بود و چنین عمر رضی الله عنه
نقل فرموده در صوفی پوشیده که سیزده پیوند بود که بعضی ازان پوست بود از شیخ بوعلی
سیاه پوش رحمة الله علیه رسیدند که پوشیدن مرقعه کرا مسلم بود گفت آنکس را که مشرف
مملکت خداوند بود چنانکه اندر جهان هیچ چیز نرود و آن نه از احکام و احوال الاکه دیر آگهند
اما آنکه رنگ صافی دارند و بتکلف دوزند بر آنکه بر ایشان گمان تونگری برند که در
نقل ست حق تعالی دوست دارد درویش تونگر نمای را و از میان نگاکبودی و عودی برگیرند
و آن جامه مصیبت زدگان و غمگینان ست و تیره ترین نگاهاست که روزگار ایشان اگر اندک
مایه ضایع شود بسبب غفلتی که بر خاطر در آید که از خصوصی بحق غایب شوند مصیبت آنرا جامه کبود
پوشند و دیگر رنگها را بعد از چند روز حاجت شستن آید ایشان بدان نپردازند که اگر بدان
مشغول شوند از اوراد و اوقات خویش باز مانند جامه عودی نیز بدین سبب دارند تا بمدت ها
بشستن حاجت نیاید و از رنگهای دیگر رغبت خیزد مگر ازین رنگ که این رنگ پیوسته
اندوهگین شکسته دارد و جامه خشن معانی ست یکی آنکه پارسی خشن درشتی باشد یعنی هرکه در پوشد
بعد ازان در باید پوشیده که درشتی ها با نفس بجا آورده باشد و چنانکه در رنجها آن راست ست
و بی تاب و کشری باطن او با حق تعالی راست ست و بی تاب باشد که بهیچ کس و بهیچ چیز دیگر باز نگردد
و بهیچ ناکامی تاب و پیچ در وی پدید نیاید و دیگر آنکه سنت مشایخ ما تقدیم ست داشتن آن
رضوان الله علیهم و اما جامه سپید کسی را شاید که دارد که جامه عمر خود را بصابون ریاضت و انابت
شسته باشد و صحیفه دل خود را از نقش ما و اغیار و هوای نفس پاک و صاف گردانیده باشد
و جامه کبودی کسی را شاید که دارد نفس امتهور کرده باشد و بتیغ مجاهده کردن او بریده باشد
و در ماتم نشسته و جامه عودی کسی را شاید که دارد در حضرت حق چندان مستغرق و مشغول باشد
که بشستن آن نرسد و جامه رزق صانع آسمان گون داشتن کسی را مسلم بود که بهمت عالی

از عالم سفلی برگذشته باشد و بعالم علوی رسیده و آسمانی همت شده و صوف کسی را مسلم است
که صوفی باشد و همه مطالبها در دین و دنیا از خویش بانگ کرده و همه سنتها و آداب بجا آورده باشد
و جامه نمد پوشیدن کسی را مسلم است که از مقام بشریت بیرون آمده باشد و تصرف خلقیت در وی
هیچ نمانده باشد زیرا که تصرف دونده و بافنده در سینه بدین جامه نرسیده است و نفس را
زیر قدم آورده باشد و مالیده زیرا که نماز بر زیر قدم مالیده باشد و اما جامه سیاه کسی را شاید که
از همه مقامات و منازل راه حق برگذشته باشد و بانتهای کار که اِنَّ اِلٰی رَبِّکَ الْمُنْتَهٰی آثار
از الست رسیده بود و هیچ حجابی نمانده بود میان او و میان حق چنانکه گفته اند مصرع
دانی ز بس سیاه زنگی نبود ✤ الفقر سواد الوجه از اینجا معلوم شود و اگر تامل کنی خواجه
سنائی گفته ست مثنوی این همه نگهای پرنیرنگ ✤ خم وحدت کند همه یکرنگ ✤ با سیه
باش چو نتوانگریزد ✤ که سیه هیچ رنگ نپذیرد ✤ تپشی آتشی که دل جویست ✤ طالبش
سوخته سیه روی ست ✤ زنگی زشت با بلاخوئی ✤ خوشدلی یافت در سیه روئی ✤ راز دل گر
همی نخواهی فاش ✤ با سیه روئی دو عالم باش ✤ و اما جامه فوطه کسی را مسلم ست که پیوسته با من
خویش حاضر تواند داشت و با ذکر تواند بود چنانکه تنبده و بافنده فوطه را حضوری عظیم ست
باید که در خاطر هیچ چیز از دنیا وی نگران نباشد و جامه نرا میخی داشتن برای آنست که تا دیر
بدرد و چون بر درد از همه فرو نشود بدست با جامه دیگر حاجت نیاید و بیشتر مشایخ دلق هزار
میخی داشته اند و در داشتن آن یاضت هست که دشوار باشد گرانی آن کشیدن چنانکه
امیر المومنین عمر پیراهنی داشت شش زده در هم سنگ اما وقت خلافت هژده من شده بود و شیخ
ابو سعید ابو الخیر رحمة الله پیراهنی داشت در ابتدای حالت تا انتهای حالت بیست من شده
بود و این جامه کسی را مسلم ست که نفس خود را بنیرز ضربت ناکامی زده باشد و بزیر مجاهده
کوفته و خسته کرده و نهاد خود را السبوزن نامرادی دوخته باشد اما جامه مرقع و ملمع که بپارهای رنگ
بزنگ بدوزند روایت کرده اند از عائشه رضی الله عنها آنحضرت خویش را از برکالهای رنگ
برنگ بعضی سپید و بعضی سیاه و غیر آن شسته میدوخت حضرت رسالت درآمد گفت چیست
یا عائشه گفت پیراهن پیوند میکنم گفت آفرین است یا عائشه هیچ جامه نگذاری تا پیوند نکنی

در جمله جامه ملمع کسی را مسلم است که پوشد که جمله پراگندگیها نفس و خاطر او بجمعیت مبدل شده باشد و بمقامات گذشته بود و از هر مقامی و منزلی نصیبی و بهره یافته و از انوار حالات لمعه بدو رسیده

جیب بر جامه دوختن سنت است

و جیب بر جامه دوختن سنت است و از جانب چپ برای آنست تا دست راست آسان فرو توان کرد و در قرآن مجید در حق موسی علیه السلام آمده است وَاَدْخِلْ یَدَكَ فِی جَیْبِكَ تَخْرُجْ بَیْضَاءَ و هر جامه که دوزند این طائفه جیب دوزند که در وی نوایدست تا بوقت حاجت شانه و چیزهای دیگر در وی نهند اما لبا بچه و فرجی داشتن سنت است که صحابه قبا و لبا بچه بسیار پوشیده اند و فرجی کسی را مسلم داشتن است که جامه وجود خود را چاک کرده باشد و بوی دوستی خویش از بر پای آورده باشد و از بار دنیا و نعیم آخرت فرجی یافته باشد و در راه حق تعالی هر دو را ترک کرده باشد

آستین فراخ کردن سنت است

و جامه دو تو داشتن سنت مشایخ و علماء سلف است و گفته اند خرقه که پوشند اولی آن است که دو تو باشد اما آستین فراخ کردن سنت صحابه و مشایخ ما تقدم است برای آنکه تا بوقت وضو ساختن کار کردن آسان باز تواند نوردید اگر خواهند سجاده یا چیزی دیگر نهند در آستین توانند نهاد و فراویز بر سر آستین و پای جامه دوختن سنت است و این کسی را مسلم است که ظاهر و باطنش یکسان بود و هیچ پریشانی از بشریت بدو راه نیابد و امانی و هوسی نیافته باشد از دست نفس و مکر شیطان و غضب حق تعالی و داشتن کلاه در زیر دستار سنت است و کلاه دو تو برای آن دوزند تا از عرق چرب نگردد و بزود بی ریمناک نشود و اما کلاه مزدوجه کلاهی باشد بزرگ که مشایخ ما تقدم آنرا تاج مانند کرده اند

دستار بر سر پیچیدن سنت است

و آن داشتن کسی را مسلم است که بی دستار در سر نهد و از همه علائق و بندها مجرد و فرد باشد و از پیوندها طلاق باشد و از مذمت و محمدت خلق و قبول و دلیشان فارغ شده باشد و اما دستار بر سر پیچیدن سنت است سنت آنست که ریشها و علاقها دستار باز پس اندازد و در نقل آمده است که بارها ایشان فرو گذاشته بود و باره از پس انداخته یعنی بر دوش انداخته بود گفته اند ریش دستار باز پس انداختن کسی را شاید که جمله آرزوها و هواها دنیا پس انداخته باشد و از پیش بر گرفته و این خبر مشایخ را نشاید و اما ریشه در پیش انداختن کسی را شاید که مطلوب خویش یافته باشد و در بر گرفته و با آن آرمیده

اما پوشیدن چرم در مطالعه این بیچاره نیامده است از آن نوشته نشد چون این مقدار معلوم شد اکنون بدانکه جوانرا تا خرقه پوشند از دست پیری نشاید جامه ارزق و صوفیانه پوشیدن بر

و بر سجاده ارزق نماز کردن و نشستن و گفته اند جوان را پیش از خرقه پوشیدن هیچ جامه لایق تر از جامه دوخته یا کلیم یا ازار نباشد اما آن پوشانند که مرید را خرقه پوشاند باید که مستقیم الحال باشد که از جمله فراز و نشیب طریقت گذشته بود و ذوق احوال و مشرب اعمال یافته و قهر جلال و لطف جمال دیده و مشرف بود بر حال این مرید که اندر نهایت او کجا خواهد رسید از راه جان خواهد بود یا از واقفان یا از بالغان که مبانی این حدیث طبیبان دلها اند چون طبیب بعلت بیمار جاهل بود و بیمار را ابطب خود هلاک کند از انچه پرورش می نداند و خطر کار نا شناسد غذای بیمار از شربه مخالف علت او سازد و از نجاست فتوی شرع که اَلشَّیْخُ فِی قَوْمِهٖ کَالنَّبِیِّ فِی اُمَّتِهٖ و شرط پوشیدن مرقعه پوشیدن کفن بود که امید از لذات حیات منقطع گرداند دل از راحت زندگانی پاک کند عمر خود جمله در خدمت حق وقف کند و بکلیت از هوای خود بر اکند انگاه آن پیراور ا بپوشیدن خرقه عزیز گرداند این بود کیفیت و هیئت لباس اما این طایفه که در مکتوب گفتید اگر وهی خود اندر هست و نیست لباس تکلف نکرده اند و اگر خدای شان را عبای داد بپوشید و اگر قبای داد بپوشیدند و اگر بر هنه داشت بر هنه بماندند ای برادر چنانکه طاعت دشمنان محسوب نیست ذلت دوستان در حساب نیست شاهد بر این قصهٔ آدم و ابلیس است و اگر گوئی عصی آدم چه بود عصی آدم چه نگری تو تاج بزرگواری ثُمَّ اجْتَبٰهُ رَبُّهٗ نگر ای مبادر آدم از برگ درختان بهشت مرقعه ساخته بود در وی در سفر خاک داشت عصا در خور بود از وعصی عصایش ساختند که درویش را مرقع و عصا زیبا بود ای برادر اسرار بوبیت از انجا روی نماید که عقلا عقول اینجا بر دهم بگذارند از انجا که گفت مثنوی ای خرد در راه تو طفلی بشیر ✤ گم شده در حیرت جویت عقل پیر ✤ ای خرد سرگشته اندر راه تو ✤ عقل را سر رشته گم در راه تو ✤ ذات آدم مستودع اسرار غیب است و الا کشتی خاکسار این اهلیت از کجا بود که پاکان خطا بر قدس پیش وی سجده کنند و آن یکی را که سر باز زد او را لعین ابدگنند سر آنست که گفت مثنوی عرش و عالم جز طلسمی بیش نیست ✤ اوست بس این جمله اسمی بیش نیست ✤ در نگر کین عالم و آن عالم اوست ✤ غیر او دیگر اگر هست آن هم اوست ✤ ای دریغا هیچکس را نیست تاب ✤ دیده ها کور و جهان پر آفتاب ✤ والسلام

مکتوب ۹۲ نود و دوم | بسم الله الرحمن الرحیم | در ملامت

برادر اعز شمس الدین اکرمه الله متابعة احبابه بداند که طائفه از روندگان راه ملامت سپارند
واهل حق مخصوص اند بملامت خلق از جمله عالم خاصة بزرگان این امت وسنت خداوند باد و سنان
وطالبان خود همچنین رفته است هر که حدیث وی کند عالم را ملامت کنندهٔ وی گرداند وملامت بر سه
نوع ست یکی راست رفتن در دین ست و آنچنان بود که یکی کار خود می کند در دین خود
راست میرود و معاملت را نگاه میدارد و خلق او را در آن ملامت کنند و او را اندر همه احوال سرشته
خود باشد و بهر نام که خوانند او را همه یکی بود چنانکه رسول علیه السلام که پیش رو جهان و مقتدای
اهل ایمان ست تا وحی نیامده بود و این حدیث نگفته نزد یک همه نیک نام بود و بزرگ و محمد امین گفتندی
چون خلعت دوستی و وحی بر سر وی کشیدند خلق زبان ملامت بدو دراز کردند یکی گفت کاهن ست
طائفهٔ دیگر گفتند شاعر ست و گروهی گفتند کاذب دیگری گفت مجنون ست و او را بدین التفات نه
ونوع دوم ملامت قصدی ست و آن آنست که یکی را جاه خلق بسیار پیدا آید و اندر میان
ایشان نشانه گردد خواهد تا دل خود از ایشان فارغ کند و بحق مشغول ماند بتکلف راه ملامت
خلق گیرد و بکاری که شرع را زیان ندارد چنانکه روایت کنند که امیر المؤمنین عثمان رضی الله عنه از بهر آن
خویش اندر حال خلافت پشتوارهٔ هیزم بر سر نهاده می آمد و در آن وقت چهار صد غلام درم خریده داشت
گفتند یا امیر المؤمنین این چه حالست که تو در خلافت می کنی و ترا غلامان گفت اُجُوبُ بِهِ نَفْسِی گفت
نفس خود را بدین بر می کنم تا جاه خلق او را از هیچ کار باز ندارد و نیز از خواجه ابو یزید بسطامی آورند قدس الله روحه
که از حجاز می آمد و اندر شهر آواز افتاد که بایزید می آید مردمان از نبوه باستقبال بیرون آمدند و با کرام در شهر
در آوردند بر اعات ایشان قصد ش پراگنده گشت چون ببازار رسید قرصی بر آهنین بر دوش آورد و خوردن
گرفت ماه رمضان بود همه خلق از وی برگشتند تنها بماند با مریدی که برابر بود گفت دیدی که بیک مسئله
شرع کار کردم همه خلق ما را رد کردند نوع سوم ملامت ترک همت و آن چنان بود که کسی اگر دولت
دین گیرد ترک شریعت کند و دست از متابعت سنت بدارد و گوید که این راه ملامت ست
و من ملامتیم این ملامتی ظاهر باشد و آفتی بزرگ چنانکه اندرین زمانه پیدا شده ست مقصود ایشان
از رد خلق قبول خلق باشد از آنچه اول باید که کسی مقبول الخلق بود تا قصد رد ایشان کند بفعلی
و حرکتی قبول کرده تکلف رد کردن ایشان بهانه بود مر قبول خود را بزرگان گویند الملامة

ملامت سه نوع ست

از خواجه ابو یزید بسطامی آورند قدس الله روحه

تَرْکُ السَّلَامَةِ مَلَامَتْ تَرْکِ سَلَامَتْ چُونْ کَسِی قَاصِدِ تَرْکِ سَلَامَتْ خُود بَگُوید وَ مَلَامَتْ را میان اندر بَنْدد از مَا لَوْفَات وَ رَاحَات تبرا کند بامید کشف جلال ما بود خلق از خلق نومید گردد و لفتش از ایشان گسسته شود بحق پیوسته گردد و پس انچه روی همه خلق عالم بران بود آن سلامت است مر اهل ملامت را پشت بران باشد تا همت شان خلاف همه خلق باشد مر خداوندان همت را در ملامت مشربهاست که ایشان دانند تا گوید اَلْمَلَامَةُ رَوْضَةُ الْعَاشِقِیْنَ وَ نُزْهَةُ الْمُحِبِّیْنَ وَ رَاحَةُ الْمُشْتَاقِیْنَ وَ سُرُوْرُ الْمُرِیْدِیْنَ از انچه اندران آثار قبول ست و مشرب ولیای وی که آن علامت قرب ست و همچنانکه همه خلق بقبول خلق خورم و شاد باشند ایشان بر خلق خورم و شاد باشند هر چند مفلسی امیدوارتر باش که روا بود که در خرابات آن پدید آید که در کعبه نیاید سحرهٔ فرعون را در عین کافری وجاهٔ توحید پدید آمد افگندگی و بیچارگی پیش گیر و پستی و خواجگی را در عدم بر که تکبر و پستی صفت حق ست جل جلاله هیچ لباس بر قد خاک زیباتر و بهست تر از لباس تواضع و افگندگی نیست کسی که دو بار در راه گذر بول نرفته باشد او را کی رسد که تکبر کند و خود را از غفلت هستی ثابت کند در حضرت بادشاهان بر خادمان و غلامان هیچ حلیت زیباتر از تواضع نیست رباعی در حضرت شاه عافیت خواهی و زدور نظاره تمنا هی به قصه چکنم دراز کوتاهی به در بیشهٔ شیر شرزه روباهی به خاک را بارکش باید بود نه سرکش که خاک بارکشی راست نه سرکشی را بدانکه چون سلطان گدای بیچاره را از میان راه برگیرد و با وی گوید که من ترا امرد تو مرا گدا را باید که خود را فراموش نکند رحمت خدای بران بنده باد که قدر خود خود بداند آدمی یک مشت خاک ست و دوری آن همه لطف خداوند پاکست تر اکبرم عطا داد نه باستحقاق بجود داد نه لبسجود بفضل داد نه لبفعل بحدائے خود داد نه بگدای تو اَلْغِنَا یَتُوْقَبْلَ الْمَاءِ وَالطِّیْنِ هنوز آدم علیه السلام نه آب نیا مده بود که خیاط لطف قبولی تو بر خود بدوخت

عطا

مکتوب نود و سوم	بسم الله الرحمن الرحیم	در سماع

برادر همسن العین ایکرمه الله تعالی بداند که چون نفوس انسانی و سرها خزائن اسرار و معادن جواهر معانی اند بمثال نهان بودن آن اسرار و جواهر در دلها چون نهان بودن آتش ست در آهن سنگ و سماع

انور روی خلق را بیند سعادت ملامتی یابد که بران باشد

پدید آرندهٔ آن اسراست از دلها چنانکه آتش زنه پدید آرندهٔ آن آتش است که در آهن و سنگ
نهانست پس ظاهر نشود از دل بسماع مگر آنچه در وی بود چنانکه ترشح نکند سبو مگر آنچه در وی بود
از نیجا بدان هر کرا غالب بود بر وی خداوند عزوجل مشتاق بود بلقای وی سماع در حق
وی محرک ست مر شوق وی را سوی کدست مر محبت و عشق وی را و بیرون آرندهٔ ست آتش سینه
وی را از نهانگاه و ظاهر کنندهٔ ست مر احوال شریفه را از مکاشفات و ملاطفات که در حصر نیاید
بداند هر کرا ازین دولت نصیبی ست و ازین نعمت حظی ست و آن احوال شریفه را بزبان صوفیان
وجد خوانند نیجا سماع حلال بود بلکه مستحب بلکه گفته اند لازم کراین قدمی باشد که هر چه در عالم زبان بود
چون بسمع خداوند این قدم رسد جگر دد هر چه او از نهاد خود گشته ست هر چه بدو رسد بگرود
و از نیجا بود که پیران بفرموده اند تا بنهای خراباتی در پیش ایشان برگرفتند از لفظ وصال پدید آید
شنیدند و از لفظ فراق حجاب از خداوند شنیدند و از لفظ چشم نظر خداوند شنیدند و لطف
که ولتصنع علی عینی ای علی علمی و بصری و لطفی و از لفظ زلف قربه خداوند شنیدند و لیقربهم
الی الله زلفا ای قربا و باشد که از زلف سلسلهٔ اشکال الوهیت شوند چنانکه گفت مثنوی

گفتم بشمارم سر یک حلقهٔ زلفش ✤ تا بوکه تفصیلش سر جمله برآرم ✤ خندید بمن هر سر زلف مسکینش
یک پیچ به پیچید غلط کرده بشمارم ✤ یعنی چون کسی خواهد که بتصرف خود تا یک سر موی از عجائب حضرت
الوهیت بشناسد یک پیچ در وی افتد همه شمار هاش غلط شود و همه عقلها مدهوش گردد و باشد که از
زلف ظلمت کفر فهم کنند و از نور وی نور ایمان فهم کنند چنانکه گفت رباعی

زلف تو سیه روی و ز رو روز راست ✤ نور ظلمت مگردانید ظلمت را زشب ✤ ملک بخت که بود و ملک زلف
ربود ✤ هندو نگر که چه مسلمان دگر گرفت ✤ و از لفظ کفر پوشیدن هستی و اعمال خویش آنرا که
و از لفظ ارتداد برگشتن از خود فهم کنند چنانکه بزرگی این بیت شنید از یکی که میگفت بیت

کافر نشوی عشق خریدار تو نیست ✤ مرتد نشوی قلندری کار تو نیست ✤ نعره بزد و بنهاد
بهوش باز آمد از وی پرسیدند گفت کفر در لغت مر او پوشیدن بود کافر پوشنده باشد کشاورز
که تخم در زمین پوشد کافر خوانند پس معنی بیت آن بود که تا هستی و اعمال صدق تو بر تو
خلائق پوشیده نشود دعوی عشق از تو درست نیاید و تا از خود برنگردی و از نفس خویش

بیزار نشوی دم قلندری زدن از تو درست نیاید وچون حدیث شراب وستی شنوند چنانکه گفت
بیت گر می دو هزار رطل بر پیمائی ✤ تا خود نخوری نباشدت زیبائی ✤ آن فهم کنند که کار دین بحدیث
و علم مجرد درست نیاید بذوق راست آید اگر بسیار حدیث محبت و عشق و زهد و تقوی و دیگر
معنی بگوئی و کتابها تصنیف کنی هیچ سود نکند تا بران صفت نگردی و آنچه از بیتهای خرابانی
شنوند چنانکه گفت بیت هر کو بخرابات نشد ذی دین هست ✤ زیرا که خرابات اصول دین هست ✤
آن فهم کنند که این صفات بشریت که آبادانست تا خراب نشود و آن صفات که پنهان هست
در جوهر آدمی پیدا نیاید و آبادان نگردد و باشد که از بیتی تازی چیزی فهم کنند که آن معنی تازی
بود ولیکن چنانکه ایشان را حال افتد نه مقصود ایشان تفسیر شعر بود چنانکه گفت مصرع
نازا رنی فی النوم الاخیا نکم ✤ صوفی را حال پدید آمد گفتند این حال چیست که تو خود نمیدانی که
وی چه میگوید گفت چرا نمیدانم میگوید نازا ریم و درمانده ایم و در خطیر صومعه یکی از بزرگان بازار
میگذشت شنید که خیار فروشی میگفت خیار عشرة بحبة و حد بروی غالب گشت او را
ازان پرسیدند گفت اذا کان هذا ثمن الناس عشرة بحبة فما قیمة شارهم کاه
که ده مرد نیکو مردمان را قیمت این بود بدترین مردمان را چه قیمت بود و باشد که بیت یکی بود
اما هر کس را فهمی افتد مختلف بر قدر حال و نظر هر کسی چنانکه گبری که در دجله بغداد سبو میبرد و میگفت
سبحان رب السماء ان الحب لفی العناء یکی حال آورد و گفت صدقت و دیگر حال آورد و گفت
کذبت و هر یکی بدین صادق چه آنکه گفت صدقت وی همه بلا و رنج و محنت عاشق دید در
عشق و آنکه گفت کذبت روح و راحت و وصال دوست دید در عشق و باشد که سماع ایشان
بمجرد آواز بود بر معنی بیت آخر شنیدهٔ حکایات اشتران عرب که بمجرد آواز چنان مست میگردند
که بار گران چندان بر وند که چون بمنزل رسند و دست از سماع بدارند در حال بفتند و هلاک
شوند پس سماع این طائفه همچنین باشد و هر کاری که بر وغلبه گرفت هر چه شنوند آن شنوند و هر چه
بینند آن بینند انکار این انکار مشاهده است و هر که از آتش عشق در حق یار باطل و زشت سوخته
بود و بیرانیا و معلوم باشد اکنون باید که اینجا یک اصل نیکو نگاهداری تا از آفت و بلا سماع خلاص
یابی و آن آنست که هر چه صفات نقص ست و تغیر ست همه در حق خویش و نفس خویش فهم کنی

وہر چہ جمال و جلال است وجود و کراست و ہمہ صفات کمال بچنین در حق حق سبحانہ و تعالی فہم کنے
واگر نہ بیم کفر بود و بدین سبب است کہ خطر سماع بر دوستی حق تعالی عظیم است چنانکہ این بیت
بشنوند بیت ز اوّل بہ منت سیل بُد آن میل کجا است ✤ و امروز ملول بودن از بہر چرا است ✤
ہر کرا بدایتی قوی بودہ باشد ناگاہ ضعیف شود بسببی چون این بیت بشنود پندارد کہ حق
تعالی را بوی عنایتی بودہ ست و اکنون بگشتہ است و این تغیر در حق خداوند تعالی فہم کنند
کفر بود بلکہ باید کہ بداند کہ تغیر را بحق سبحانہ و تعالی راہ نیست و از ان جانب ہرگز منع و حجاب
و ملال نبود بر ہمہ کس در گاہ کشادہ ست مثال چون آفتاب کہ نور وی بر ہمہ مبذول است مگر
بر کسی کہ بزیر دیواری از وی در حجاب ماندہ آنگاہ تغیر بروی آمدہ باشد نہ در آفتاب چنانکہ گفت
بیت آفتاب بر آمدای نگارین دیر ست ✤ بر بندہ اگر نتابد از او باست ✤ باید کہ حالت
حجاب بہ ادبار خویش کند و یا تقصیری کہ از وی رفتہ باشد نہ باحق تعالی کہ وی از ہمہ پاک است
و پلید جاہد محروم نی نصیب از لذت سماع تعجب کند از لذت گرفتن مستمع در وجد وی و اضطراب
حال و تغیر لون وی مثل تعجب کردن ہمہ از لذت لوزینہ و تعجب کردن عنین از لذت مباشرت
و تعجب کردن جاہل از لذت معرفت خداوند و معرفت جلال وی و عظمت وی و عجایب صنع وی
ازین شخص از شمار آدمیان خارج است تقاضا کرا نکند ذکر کردن وی و درین محل چہ اگر نابینا لذت
نظارہ را در سبزہ آب وان انکار کند چہ عجب کہ دیرا چشم نداده اند و اگر کودکی لذت پادشاہی
و فرمان دہی را انکار کند چہ عجب کہ او راہ بازی دارد بر لذت مملکت چہ راہ برد و اگر غالب بر
دل کسی محبت و عشق مخلوقی بود کہ نظر کردن بروی حرام است و ہر چہ شنود آنجا فرو آرد سماع در
حق ایشان کس حرام بود زیرا کہ در حق وی جنبا نندہ فکر بود در افعال محظورہ و انگیزندہ بود مر
و اعی را و بسوی کسی کہ حرام ست پیوستن بوی و داعی الحرام حرام باشد اینجا ہیچ کس را خلافی نیست
و اگر غالب بر دل کسی محبت حق تعالی نیست تا سماع در حق وی محبوب بود و نہ بر وی شہوت
غالب است تا سماع در حق وی محظور بود اینجا گویند کہ سماع در حق وی مباح بود ہمچو انواع
مباحات دیگر پس سماع سہ نوع آمد حلال و حرام و مباح از اینجا است کہ بزرگی را پرسیدند از سماع
فقال مُسْتَحَبٌّ لِاَهْلِ الْحَقَائِقِ وَمُبَاحٌ لِاَهْلِ الشَّكِّ وَالْوَرَعِ وَمَكْرُوهٌ لِاَهْلِ التَّقْوٰى

والحظوظ گفت مستحب است مر اهل حقائق را مباح است مر اهل هوی و پرهیز را و مکروه است مر اهل نفوس و حظوظ را و اجماع است مشایخ را بحسین صوت بقرأة قرآن تا دام که در حد خود است یعنی خللی در معنی نیفگند و اما قصائد و اشعار چون از حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم سوال کردند از شعر فرمود هُوَ الْكَلَامُ فَحَسَنُهُ حَسَنٌ وَقَبِيحُهُ قَبِيحٌ گفت آن سخنی است که نیکوئی او نیکو بود و زشت او زشت بود یعنی هر چه شنیدن آن حلال است چون حکمت و موعظت و استدلال در آیات خداوند و ذکر نعمت و آلاء خداوند و صفت صلحا و صفت متقیان و مانند آن بنثر و نظم همه حلال بود و هر چه شنیدن آن حرام است چون غیبت و فواحش و ذم کسی و هجو کسی و کلمه کفر به نثر و نظم همه حرام بود و آنچه از ذکر شهرها و منازل ها و اوقات گذشته و امم گذشته بود مباح است بنظم چنانکه بنثر و آنچه از ذکر خدها و قدها و موها و لب و چشم و آنچه موافق طباع و نفوس است مکروه است بنظم شنیدن آنچنان که به نثر مگر عالم ربانی را که صاحب مجاهدات و ریاضت و صاحب تمیز است میان طبع و الهام چنانکه در قسم اول گفتیم در جمله شنیدن شعر مباح است تا پیغامبر علیه السلام شنیده است و صحابه گفته اند و شنیده اند و مردمان را از اینجا خطا افتاده است و بتقضی شنیدن جمله اشعار را حرام گویند در روز و شب غیبت مسلمانان کنند و گروهی جمله این را حلال گویند در روز و اوازند و شب و روز غزل شنوند و بر یکدیگر حجج قائم کنند از اینجا معلوم کن هر مسئله که مختلف بود و محتمل وجوه باشد جواب کردن دران باطلاق خطا بود و صاحب کشف المحجوب رحمة الله علیه که مقتدای عصر خویش بود و هست گفت که وقتی من بمرو بودم یکی از ائمه اهل حدیث آنکه معروف ترین ایشان بود مرا گفت که من اندر اباحت سماع کتابی کرده ام گفتم که بزرگ مصیبتی اندر دین پدید آمد که خواجه امام ملهوی را که اصل همه فسقها است حلال کرد و مرا گفت پس اگر حلال نیداری تو حرامی کنی گفتم که حکم آن بر وجوه است بر یک چیز قطع نتوان کرد و اگر تاثیر آن در دل حلال بود سماع حلال بود و اگر تاثیر آن حرام بود سماع حرام بود و اگر تاثیر آن مباح بود سماع مباح چیزی را که ظاهر حکمش فسق است اندر باطن روشن بوجوه است اطلاق آن بر یک چیز محال بود و امار قص کردن بدانکه امام غزالی رحمة الله علیه بهمه بدین سه وجه آورده است و گفته که حکم رقص حکم محرک او است اگر محرک او محمود است و رقص مزید کننده او است و موکد

در مسئله مختلف الوجوه باطلاق خطا نسبت

کنندهٔ اوست پس رقص نیز محمود بود و اگر محرک مذموم است و رقص مزید کنندهٔ وی پس آن رقص
نیز مذموم بود و اگر آن محرک مباح است رقص نیز مباح است و گفته اند که روایت کرده اند
که جماعتی از صحابه بدانچه ایشان را رسیده است از سرور رقص کرده اند اما آنکه بعضی صلحا رقص
کرده اند بایقاع وزن بغیر اظهار وجد و حال برای موافقت درویشان را و حرکت پس محرک
کنند بحرکت موزون تا بنمایند که ایشان را حالی و وجدی نیست احترازاً عن الکذب لیکن این
هم گفته اند عادت کردن رقص لائق نیست مر اهل اقتدار را که دران بیشتر احوال از لهو و لعب باشد
و هر چیزیکه صورت لعب و لهو دارد در چشم مردمان بد بکه تقتدا از ایشان اجتناب کنند تا خود نگردد در چشم خلق که ترک اقتدا کنند
بوی در حلال بازی شرعاً و عقلاً زشت باشد از جمله مردمان محال باشد که فضل مردمان آن کنند اما چون جنتی مردان را در سماع
پدید آمد و خفقانی بر سر ستولی شد و وقت قوت گرفت حال اضطراب خود پدید گردد ترتیب
و رسم برخاست و آن اضطراب که پدید آید نه رقص باشد و نه بازی باشد و نه طمع پرورد بود
که آن جان گداختن بود و سخت دور بود آنکس را طریق صواب که ازو رقص خواند و این حالی است
که بنطق ازو بیان نتوان کرد و هر که نچشیده است نداند که پس حرکتی که ازین طائفه آید اضطرار
حال بود نه رقص و اگر کسی را نخنی ست در رقص ست نه در اضطراب و در سماع بیت و درستی حالت
احادیث آمده است یکی را صحیح برای دلیل اینجا یاد کنیم و آن آنست که روایت کرده شده است از انس
رضی الله عنه که گفت نزدیک رسول بودیم علیه السلام که مهتر جبرئیل صلوات الله علیه در رسید و گفت
یا رسول الله بشارتی ترا که در دلیشان است تو در آیند در بهشت پیش از اغنیا بپانصد سال
و آن نیم روز بود پس حضرت رسالت بدین بشارت خوش گشت گفت در میان شما کسی هست که
شعری بخواند پس بدو گفته شد هست یا رسول الله گفت هات هات آنگاه بدو این بیت خواند
شعر قد لسعت حیة الهوی کبدی * فلا طبیب لها ولا راقی * الا الحبیب الذی شغفت به * فعنده رقیتی وتریاقی * پس رسول علیه السلام تواجد کرد جمله صحابه با وی
تواجد کردند تا ردای مبارک از دوش مبارک بیفتاد پس چون فارغ شدند و هر کسی بجای خویش
قرار گرفتند پس معاویه بن ابی سفیان گفت چه نیکو بازی شماست یا رسول الله فرمود مگر
با معاویه پس بگریم من لم یهتز عند سماع ذکر الحبیب گفت و رباش با معاویه گریم

هر که بشنیدن ذکر دوست در جنبش نیاید پس دعوی محبت او راست نکردند بر حاضران بجای
صدر یکاله دوست و دوست زدن اصل آنست که روایت کرده اند از عتبة الغلام رضی الله عنه
بنیتی از کسی شنید پس یکدست بر دست دیگر میزد چنانکه از انگشتان او قطرات خون چکید
و از خواجه ابو سعید ابو الخیر رحمه الله نقلست که گفت درویش چون در سماع دست بر هم زند
شهوتی که بر دست باشد از وی بیرون شود و چون پای بر زمین زند شهوتی که بر پای بود بریزد
و چون نعره زند شهوتی که اندرون باشد بیرون رود اما آنکه نعره زدن در سماع روا بود وقتی
که غلبهٔ وجد در باطن پدید آید چنانکه خویش را نگاه نتواند داشت روایت کرده اند که موسی
علیه السلام در بنی اسرائیل قصه میگفت پس یکی از ان نعره بزد موسی علیه السلام بانگ بر وی زد حق
سبحانه و تعالی در مناجات باری گفت یا موسی صاحوا و نحبوا و بوحدانیتی اقروا فلم تنکر
علی عبادی محبت من بانگ میکنند و محبت من نوحه می کنند و بایدهٔ من میروند پس انکار چرا
کردی بر بندگان من شیخ ابو عبد الرحمن السلمی این جمله را جمع کرده است اندر کتاب السماع الکبیر
بدانکه هریکی را از ایشان در سماع مرتبتی هست که مشرب و ذوق وی ازان بر مقدار مرتبهٔ وی
باشد چنانچه نائب اهر چه شنود او را مدهوش و ندامت بود و مشتاق را مزید شوق زیادت بود
و موحن را تاکید یقین بود و مرید را تحقیق بیان بود و محب را انقطاع علائق بود و فقیر را اساس
نومیدی بود از کل و گفته اند مثال اصل سماع چون آفتاب هست که بر همه چیزها بتابد اما هر چیز را
بر مقدار مراتب ازان ذوق و مشرب بود یکی را میسوزد و یکی را می فروزد و یکی را می نوازد
و یکی را می گدازد و اگر کسی گوید که دران حالت بی خبری و بیخویشی چونست که بر ضرب قوال
رقص می توانند کرد و صوت و نغز قوال و ضرب بدانند جواب آنست که مرد چون از قوای
نفسانی و خیالات و خواطر بی خبر شود دل او روشن تر و بقوت تر شود چون نفس بی قوت
گردد و دل روشنائی یابد صوت سماع و طریق گوینده بداند لا محاله و اگر گوید چون سماع
ایشان حق ست و بر حق هست باید که در دعوتها مقربان نشاندی تا قرآن خواندندی
نه قوالان که سرود گویند که قرآن کلام حق هست سماع آن اولیتر جواب آنست که سماع بقرأت
قرآن نیز بسیار آید و باشد که بسیار کسی از سماع آن بیهوش شوند و بسیار کس بوجد آید که در آن

جان داده هست چنانکه در کتابها مسطور است اما سبب آنکه بدل مقر قوال نشانند و بدل قرآن سرود
گویند آنست که آیات قرآن همه با حوال عاشقان مناسبت دارد که در قرآن قصهٔ کافران و حکم
اهل معاملت و اهل دنیا و چیزهای دیگر بسیار است که چون متکلم بمثل این آیه خوانند که ما در راز میلرشت دیس
یک بود و خواهر رانیمه بود یا این آیه خوانند زنی را که شوهرش پیر و چهار ماه و ده روز عدت باید گذاشت
و امثال این آتش عشق و شوق محبت را تیز کند مگر کسی را که بغایت عاشق بود و از هر چیزی دیرا
سماع باشد اگرچه از مقصود وی دور بود و آنچنان کسی نادر است و سبب دیگر آنست که مردمان
بیشتر قرآن یاد دارند و بسیار خوانده باشند و هر چه بسیار شنیده آید آگاهی فرادل دهد در بیشتر
احوال نه بینی چون عرب می آمدند در عصر رسول علیه السلام قرآن تازه می شنیدند و میگریستند و احوال
بر ایشان پدید آمد صدیق اکبر میگفت کُنَّا کما قال تعالی قَسَتْ قُلُوبُنَا گفت ما نیز همچو شما
بوده ایم اکنون دل ما سخت شد آی با قرآن قرار گرفت اما شرط سماع آنست که در وی سه چیز نگاه دارند
مکان و زمان و اخوان مکان باید که بقعهٔ مشایخ باشد یا موضع پاکیزه باشد مروّح و کشاده و روشن
و اخوان باید که یاران و درویشان اهل تمیز و صحبت یافته باشند و ریاضتها کشیده باشند و زمان
باید که دل از کل اشغال خالی بود اما ادب آنست در سماع که تا نباید نکنی و مر آنرا عادت نسازی و قت و قت
کنی تا تعظیم آن از دل نشود و باید که اندر حالت حرکت از کسی موافقت چشم ندارد و چون کسی مساعدت
کند منع نکند و اگر کسی را حالتی و وجدی بود اندر روزگاری تصرف نکند و مراد او را بدان نیت
بر نسنجد که اندران پراگندگی و بی برکتی بسیار باشد و باید که اگر قوال خوش خواند دیرا نگوید که خوش
بخوانی و اگر ناخوش خواند و یا شعر نامعهود گوید نگوید که بهتر خوان و بدل با وی خصومت نکند دیرا
در میان نه بیند دی خود راست بشنود و اگر گروهی را سماع گرفته باشد و ترا ازان نصیبت نبوده باشد
شرط نیست که بصحبت خویش اندر سکر ایشان نگری باید که بوقت نیاز مند باشی و سلطان وقت را
نگهبان کنی تا برکات آن بر تو بدمد. و باید که چون سماع کنی آنجا پیری حاضر بود تا اگر صاحب قدم
نباشی و صاحب سماع نباشی در سایهٔ دولت صاحب قدم و صاحب سماع باشی و دیگر ادب آنست
که همه سر در پیش افگنند و در یکدیگر ننگرند و در میان سماع سخن نگویند و آب نخورند و بچپ و راست
ننگرند و دست و بخز نبانند و تکلیف هیچ حرکتی نکنند بلکه چنانکه در تشهد نماز بنشینند یا ادب بنشینند

دهند ل ا حق سبحانه و تعالی دارند و منتظر آن باشند تا از غیب چه فتوح پدید آید بسبب سماع و چون کسی علت وجد بر خیزد با وی موافقت کنند ما گر دستار شن بفتند دستار ها بنهند و انهمه اگرچه بدعت است از صحابه و تابعین نقل نکرده اند و لیکن نه هر چه بدعت بود نشاید بسیار بدعت نیکو باشد چنانکه امام شافعی رحمة الله علیه میگوید جماعت در تراویح وضع عمر است رضی الله عنه و این بدعتی نیکوست پس بدعت مذمومه آن باشد که مخالف سنت بود اما بحکم حسن خلق و دل مردمان شاد گردن در آنچه شرع را زیان ندارد و ممدوح است و هر قومی را عادتی باشد و با ایشان مخالفت کردن در اخلاق ایشان بدخوئی باشد و فتوی شرع اینست که خالق الناس باخلاق قهر با هر کسی ندگانی بر وقف عادت دخوئی او کنند چون قوم بدان موافقت شاد شوند و از این مخالفت متوحش شوند موافقت ایشان سنت بود اما صحابه کرام را دیدن سول بر پا نخاستند دلیل آنست که وی آنرا کاره بود و عادت عرب دیگر است و عادت عجم دیگر از دیگر ذکر سماع و احکام وی در مکتوب باین مقدار بسیار بود والسلام

مکتوب ۹۴ نود و چهارم	بسم الله الرحمن الرحیم	در عزلت و جدا شدن از خلق

برادر اعز مس الدین اکرمه الله بکرامة المطیعین بداند که عزلت گرفتن و جدا شدن از خلق مرید را همیست تا عبادت تواند کرد چنانکه حکایت کرده اند که یکی از مشایخ گفت بگذشتم بحاجتی که ستیر میفرستادند و یکی از ایشان در نشسته خواستم تا با او سخن گویم گفت که ذکر خدا تعالی خوش است نزدیک من گفتم تو تنها چرا نشسته گفت با من پروردگار منست و دوست و هر جا است و برفت پس همچنین خلق نافعست مر آدمی را از عبادت بلکه بدین بسنده نیست همنوا آدمی را در معصیت و هلاک افگنند چنانچه حکایت کرده اند از حاتم اسم رحمة الله علیه که گفت طلب کردم از خلق پنج چیز و نیافتم طلب کردم از ایشان طاعت و زر ندگرفتند گفتم له مرا یاری کنید بدان نکردند گفتم بله راضی باشید از من چون یکنم نبودند گفتم له مرا منع نکنید از دین منع کردند گفتم له مرا بدانچه رضای خدا تعالی نیست مخوانید و اگر نکنم با من عداوت نکنند کردند ترک ایشان گرفتم و بخلوت مشغول شدم و پیغامبر علیه السلام وصف کرده است زمان عزلت را و شرح داده است اهل او را و فرموده است بجدا بودن از ایشان و بدین شکی نیست که او داناتر بود بمصالح من و تو و نصیحت کننده تر بود

مارا از ما پس چون زبان خود را بدان وصف یابی کسا و گفته هست فرمان وی بجا آر و نصیحت وی
قبول کن و اگر نکنی هلاک خود را ساخته باش و آنچه فرموده هست آنست که عبد الله بن عمر
رضی الله عنه گفته هست که نزدیک رسول بودم صلی الله علیه وسلم که ذکر فتنه میکرد گفت چون
به بینید مردمانرا که از عهدهای خود در گذشتند و امانتها را خیانت آکردند گفتم چه کنم در آن زمان
رسول الله گفت لازم گیر خانهٔ خود را و نگاه دار زبان خود را و بگیر آنچه دانی و ترک کن آنچه ندانی
و بر تو باد بر کار خود و ترک گرفتن کار دیگری و در خبر هست که رسول فرمود علیه السلام که آن
روزها هرج هست گفتند یا رسول الله هرج چه باشد گفت روزگاری که مرد اطمینان خود ایمن نباشد
و ابن مسعود رضی الله عنه در خبر دیگر روایت کرده هست که رسول علیه السلام گفت مر حارث عمیر
را که اگر عمر دراز داده شوی زمانی خواهد آمد بر تو که بسیار باشند در آن زمان خطیبان و اندک باشند
عاملان و بسیار باشند سائلان اندک باشند و هندگان در آن زمانه هوا کشندهٔ علم بود گفتم کی باشد
آنزمان گفت آن وقت که نمازها فوت کنند و رشوتها قبول کنند و دین را بمتاعی اندک از دنیا
بفروشند و رباش ای نکیخت ازان زمان دور باش پس ای برادر آنچه در بن اخبار روایت کرده اند
بچشم خود دیدی و در زمان خود اکنون تامل کن که تراچه باید کردن و چندین سلف صالح رضوان الله
علیهم اجماع کرده اند بر دور بودن از زمانهٔ خویش و اهل آن و عزلت گزیده اند و مردمانرا فرموده اند
و در بن هیچ شکی نیست که ایشان دانا و بینا تر بوده اند و زمانه بعد از ایشان بهتر نشده هست بلکه
ازان تباه تر شده هست که بوده هست وقت ایشان یکی از بزرگان گفته هست که شنیدم از سفیان
ثوری رحمة الله که میگفت بخدائی که جز او خدائی دیگر نیست عزلت حلال شد در زمان ما پس اگر
در زمان سفیان ثوری رحمة الله علیه حلال شد در زمان ما باید که واجب و فریضه گردد و روایت
کرده اند از سفیان ثوری رحمة الله علیه که نبشته بود بسوی عباد خواص که انکه تو در زمانه افتاده
که اصحاب رسول علیه السلام پناه می جستند از انکه آن زمانه را دریابند و ایشان اعلمی بود که ما را نیست
و ایشان را یاری دهان بود و ماند که ما را نیست و قوتی داشتند که ما را نیست پس چگونه باشد حال ما
که در بن زمانه موجود شده ایم با اندکی علم و اندکی صبر و اندکی یاری دهان و خواجه فضیل عیاض
رحمة الله علیه گفته هست این زمانه آنست که زبان را نگاه باید داشت و در جای پنهان باید بود

و دل خود را علاج باید کرد و آنچه بدانی نباید گفت و آنچه ندانی ترک باید کرد و داؤد طائی رحمة الله
علیه گفته است روزه گیر از دنیا و افطار کن در آخرت و بگریز از مردمان چنانکه از شیر بگریزی
و عبیده رحمة الله علیه گفته است هیچ حکیمی را ندیدم هرگز مگر آنکه مرا وصیت کرد اگر تو هست
داری که ترا کسی نشناسد بدانکه ترا نزدیک خدا تعالی کار نیست و دیگر آنکه مردمان باطل
کنند آنچه ترا از عبادت حاصل شده باشد بسبب آنچه پیش آید از جهة ایشان از ریا و تزیین
و تصنع و خواجه یحیی معاذ رازی گفته است دیدن مردمان بساط ریاست زاهدان گذشته همه
بر سیده اند این معنی کلی ترک ملاقات و زیارت یکدیگر گرفته اند تا روایت کنند که هرم ابن حبان مر
خواجه اویس قرنی را گفت ای اویس بیا تا یکجا باشیم و ملاقات یکدیگر بکنیم خواجه اویس گفت دعای یکدیگر
در غیبت بهتر از ملاقات است از آنکه در زیارت و ملاقات همه ریا و تزیین است نیست حال اهل
ریاضت در ملاقات یکدیگر پس چگونه باشد حال ملاقات اهل غیبت و بطالت بلکه حال اهل شهوات
بدانکه زمانه بکلی باطل شده است الا ما شاء الله و مردمان بکلی تباه شده اند ترا بحدی که از عبادت باز
دارند که اصلا نتوانی که عبادتی کنی و اگر چیزی کرده باشی بر تو باطل کنند پس واجب است در این زمانه
عزلت گزیدن و از مردمان گریختن و پناه طلبیدن از خدا تعالی از تباهی زمانه ای برادر پیوسته
بر شکستگی خویش می باش و کاسات اندوه و قدح های غم و حسرت میخور و یکزمان از خصومت خود خالی
مباش که کسی را روی آن نیست که شاد تواند بود محمد رسول الله که مقصود کونین است از سر درد
هستی خویش این فریاد می کند یا لیت ربّ محمد لم یخلق محمدا ای کاش پروردگار محمد محمد را
نیافریدی مردی به نزدیک عبد الله مسعود آمد گفت یا لیتنی اکون من اصحاب الیمین ای کاشکی
که من از اصحاب یمین باشم عبد الله مسعود گفت لیتنی کنت اذا مت لم ابعث ای
کاشکی که چون عبد الله مسعود خاک شود و نباشد از جریدهٔ وجود پاک شود و هرگز سر از خاک
بر نیارد یکی آنست طاعت کند و ثواب طمع دارد و یکی آنست که معصیت کند و بترسد و عفو چشم
دارد باز یکی آنست که از ننگ وجود خود در بهر دو جهان سر بر نیارد بر تو باد که از ستایش قدیمه
خود دور باشی و خود را از همه مردود ان مطرود ان شناسی و وهب بن منبه گفت دین علامات المنافق
ان یحب المدح و یکره الذم علامات منافق آنست که ستایش خویش بروغ دوست دارد و نکوهش بر سبیل

مطرودان المنافقان کذا فی النسخ

و یکره الذم

مکتوب ۹۵ نود و پنجم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ذکر جدا شدن از خلق

برادر اعز شمس الدین اکرمه الله بتقواه بداند که عزلت و جدا شدن از مردمان دو نوعست یکی مردی بود که خلق را بدو اصلا حاجت نیست نه ببیان علمی و نه ببیان حکمی پس این مرد باید که از مردمان بکلی جدا شود و اصلا مخالطت نکند مگر در جمعه و یا در جماعته و یا در عید و یا در جمع و یا مجلس علم نافع و یا حاجت لابدی و خود را انهان دارد چنانچه او را کسی نشناسد نه او کسی را اما اگر این مرد خواهد که بکلی از مردمان قطع کند و اصلا در دین و دنیا برای جمعه و جماعت و غیر آن اختلاط نکند بسبب مصلحتی که در آن می بیند روا نیست او را اگر یکی از دو کار بکند یا آنکه جائی رود و ساکن شود که بر و جمعه و جماعت واجب نگردد چنانکه کوهها و جزیره ها و شاید که یک سبب این باشد مر کسانی را که از مردمان دور شده اند و در مانند این جایگها ساکنت کرده و دم آنکه حقیقت بداند که سفری که او را از مخالطت مردمان حاصل خواهد شد بسبب حضور در جمعه و جماعته بیشتر از ثوابی است که بجمعه و جماعته حاصل خواهد آمد بسبب مخالطت پس حق بر او اثم بیشتر باشد از ثواب هر آئینه او را رخصت تواند بود که ترک جمعه و جماعته گیرد گفته اند در باره پیری بود از بزرگان اهل علم در مسجد حرام سر بجمعه و جماعته حاضر نشدی و هیچ مانعی نداشت یعنی را از وی پرسیدند گفت اثمی که بسبب مخالطت مردمان حاصل میشود بیشتر از ثوابیست که بجمعه و جماعته حاصل می آید اما طریق میانه در این کار گفته اند آنست که در جمعه و جماعت و خیرات دیگر با مردمان مخالطت کنند و در غیر این از ایشان جدا باشند آنکه در شهر باشد و در جمعه و جماعت حاضر نشود کاری بزرگست بنظری دقیق و تعلقی کامل تعلق دارد هر کسی را مسلم نبود و دوم آنکه مردی باشد در علم مقتدا که مردمان بدو محتاج باشند در کار دین بر آن بیان حقی و یا رد کردن بدعتی و یا خواندن سوی چیزی از دین افضل و یا بقول مثل این مرد را روا نباشد که بکلی از مردمان دور باشد بلکه می باید که میان ایشان باشد و خلق خدای را نصیحت کند احکام آخرت را بیان کند روایت کرده اند از پیغامبر علیه السلام گفته که چون بدعتها ظاهر شود و عالم ساکت ماند لعنت خدای بر آن عالم باد این جائی ست که میان خلق باشد و اما اگر در میان ایشان نباشد هم روا نیست که چنین کسی را که عزلت کند روایت کرده اند که

ابو بکر فورک رحمة الله علیه قصد آن کرد که تنها باشد و بعبادت مشغول شود و بعضی از کوهها می‌گشت
آوازی شنید که ای ابو بکر چون از جمله حجتهای خدا یتعالی شدی بر خلق چرا بندگان خدا یرا ترک
کردی پس باز گشت و میان خلق آمد و آورده اند که استاد ابو اسحاق رحمة الله علیه گفت مرا
جبل لبنان را ای خورندگان گیاهها است محمد را گذاشتید در دست مبتدعیان و اینجا بخوردن
گیاه مشغول شدید گفتند که ما طاقت صحبت مردمان نداریم خدا یتعالی ترا قوت داده است
بر تو واجب است که خلق را نصیحت کنی پس چنین مردی اگرچه با مردمان بود بشخص و بجمیع جهتها ایشان
قیام نماید با آنچه محتاج است که برای آخرت خود ذخیره کند چنانکه عمر خطاب رضی الله عنه گفته است که
اگر شب بخسپیم خود را ضایع کرده باشم و اگر روز خسپیم رعیت را ضایع کرده باشم و مثل این بندگانی
که بتن با مردمان باشد و بدل از ایشان بری و بغایت دشوار است و امام غزالی رحمة الله علیه میگوید
چون فتنها موج زند و کار دین چنان شود که عالمی را طلبند و در طلب فائده گه فتی نباشد و کار
دین البته کسی را مهم نباشد در چنین وقتی عالم نیز معذور است اگر عزلت گزیند و از مردمان دور شود
و علم را دفن کند امنیست حکم عزلت و دور بودن از خلق نیکو فهم کند که نفع او عظیم است و ضرر او بزرگ
و اگر کسی گوید که پیغامبر فرموده است علیه السلام بر شما باد بجماعت که رحمت خدا بر جماعتست
و شیطان گرگ آدمی است بگیرد مر تنها را و دیگر فرموده است که شیطان با یک تن است و از دو تن
دور تر است جواب آری رسول علیه السلام این فرموده است اما امر کرده است بعزلت و دور
بودن از مردمان در زمانه تباه و فتنه و در قول او تناقض نیست و دیگر که فرموده است بر شما باد
بجماعت یعنی جدا مشوید از ایشان در جمعه و جماعت و ما خود گفته ایم که حق گوشه امنیست باید که با ایشان
در جمیع خیرات شریک بود و از صحبت و مزاحمت کردن و کارهای دیگر احتراز کند بسبب آفاتی
که در آن است و دیگر گفته است بر شما باد بجماعت در غیر زمان فتنه مگر کسی را که او ضعیف تر از شما
نشاید که او تنها بود و الا مرد قوی صاحب بصیرت در کار دین چون زمانه فتنه را مشاهده کند
چنانکه رسول گفته است امت را حذر کردن فرموده است عزلت کردن را و را اولتر چنانکه
خبر جمعه و جماعت بیرون نیاید و در جمیع خیرات حاضر شود تا از این ثواب بی بهره و محروم نماند که در
جماعت ثواب بسیار است اگرچه مردمان تباه شده اند از حال بد الان چنین دانسته کرده اند

که ایشان در جمعه و جماعت حاضر می باشند و اگر کسی گوید که پیغامبر فرموده است علیه السلام مهمان امت من کسانی اند که در مسجدها نشینند این نیز مقتضی نهی است ازدور بودن از زمردان جواب این نیز در غیر زمانه فتنه گفته است و نیز باکی نیست اگر در مساجد نشینند باید که با مردمان مخالطت نکنند و اگر کنند بتن با ایشان باشند و در دل از ایشان جدا باشند مقصود از عزلت نه آنکه دور بودن بتن است ای برادر اگر کالای لقمیت است و تو درویشی که نتوانی خرید باری آرزومند آن باش از لانی باز نمانیست اگر در خانه آب زنند گیاه نروید باری خنک شود و اگر فتح بابی بود بخت بابی شود مسکین طبلخ رنج برده و جامه سیاه کرده و حرارت کشیده خوردنی کسی دیگر خورده موسی گفت علیه السلام اَرِنِی اَنظُر اِلَیکَ ترا نی چشیده و پاره سنگ این جماعت پوشانیده فَلَمَّا تَجَلّٰی رَبُّهٗ لِلجَبَلِ و اگر نمی یابی بی حکمی نیست دل خوش دار که موسی علیه السلام را گفتند این که تو میخواستی اگر بدادمی نه جمال را نقصانی بودی نه جلال را زیانی داشتی ولیکن بیدلی گوید در عالم اندوه تو محو گشتی اما ما را با تو هنوز کار است بیت آسان آسان تا به نگذارم من ۞ باز لف و لب تو کار ها دارم من ای برادر اگر آدم را بدانه گندم نگرفتندی نه در جلال و نقصانی بودی و اگر دیدار موسی ندادندی نه در جمال او زیانی بودی لیکن کمال جمال این اقتضا میکند هزار هزار عاشق بافغان و انگیزند و در سلسله قهرود ام فراق اسیر مانند تا عزت حسن جمال پدید آید شبی که در دست خیزد آن در در ابسر دیده خدمت کن که در دسری که او دهد نه سر سری بود آورده اند که بعزیر علیه السلام وحی فرستادند یا عزیر اگر بتقدیر من ترا زر دادمی و هم شکر گوئی و تحقارت آن زر و آلو سنگریزان نگر که آنرا روزی کما رزاق قسمت میکردم تو بر دیا بودی بیت نامِ لم ای نگار در دلبست ۞ شاد زیست هر آنچه بار ازشکر است السلام

مکتوب ۹۶ نود و ششم	بسم الله الرحمن الرحیم	در چهله

برادر اعز شمس الدین بدانکه مقصود این قوم از چهله چیزی مخصوص نیست که بیرون از چهله نیابند لیکن چون مخالفات حکما وقات ایشان را نزدیک میگردد وقت خود را در بند کردن چهله دوست میدارند با میدآنکه حکم چهله بر همه وقات ایشان کشیده شود و ایشان اندر همه اوقات بهیئت و صفت چهلها باشند از انچه این چهله را مخصوص ساخته اند برای آنست که فتوی شرع است مَنْ اَخْلَصَ لِلّٰهِ اَرْبَعِیْنَ

صباحاً ظهرت ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه گفت هر که چهل بامداد برای
خداوند باخلاص گذارد چشمهای حکمت از دل او بر زبانش پدید آید خداوند چهله را بذکر مخصوص گردانیده است
در قصه موسی علیه السلام و او را بتخصیص چهل روز برای زیادت تبتّل و انقطاع از همه کارهای دنیا
فرمان داده است که وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ
أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وما وعده کردیم موسی را سی شبانروز پس از آن آنرا بده دیگر تمام گردانیدیم تا میقات
پروردگار بچهل تمام شد و این یکماه ذی القعده و ده روز ذی الحجه بود و قصه معروف است و بدانکه روزه
موسی چنان نبوده است که بروز طعام ها کردی و شب بخوردی و افطار کردی بلکه چهل شبانروز
بی تناول طعام گذرانیده بود بر بن نیل خالی کردن معده از طعام اصلی بزرگ است و موسی علیه السلام
استعداد مکالمت بدان کرد و هر که چهل روز با اخلاص بر آخداوند تعالی از کار دنیا منقطع گردد
و نفس خود را بسبکی معده لتهذیب کند حق سبحانه و تعالی علم من لدنی بر وی بگشاید اما حکمت اندر تعیین
چهل روز اطلاع نباشد دران مگر انبیا را که حق تعالی بکمال لطف خویش ایشانرا تعریف می کند
یا کسی که اولیا را باشد که خداوند او را بر شناخت آن مخصوص گردانید اما آنچه در عوارف
مسطور است اینست که حق تعالی آدم را اندر وجود آورد از خاک پس گل او را بدین قدر خمیر مایه ساخت چنانکه
صاحب شرع خطاب کرده است که اِنَّ اللّٰهَ خَمَّرَ طِينَةَ آدَمَ بِيَدِهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا یعنی گل آدم بدست
قدرت یا گوئی بیواسطه و تاویل صحیح اینست که بیواسطه چهل بامداد خمیر ساخت تا آدم علیه السلام صلاحیت
پذیرفت برای عمارت هر دو جهان چنانکه بدو آبادانی بهشت خواست از و عمارت دنیا
هم خواست پس او را از خاک موجود گردانید و چهل صباح گل او را مخمر گردانید تا تجمیر ساختن بده
چهل صباح اندر چهل حجاب و ستر شود از حضرت الهی و در هر حجابی معنی هست که اندر و نهاده شده است
که بدان برای عمارت دنیا ساز وا آید و بدان از حضرت الهی و مواطن قرب دور تر نگ کند و اگر دور تر نگ
نکردی بواسطه آن حجاب ها دنیا آبادانی نپذیرفتی پس بدین دوری بنده از مقام قرب بای عمارت
عالم حکمت و خلافت و نیابت خداوند اندر زمین قرار گرفت پس انقطاع بطاعة الله تعالی
و اقبال کردن بعبادت وی و روی گردانیدن از کارهای معاش از هر حجابی که ودیعت است بلند
وی هر روز بیرون آید بدان مقدار که حجاب از و زایل میشود کشفی و ترقیی می یابد و نشر فی میگراید

اندر قرب حق تعالی که آن مجمع و جایگاه علوم است پس چون چهل روز تمام شود حجاب بهاز ایل گردد
و علوم و معرفت بر او ریخته شود و علامت صحت و تاثیر او بحکم وفا شرائط اخلاص اندر چهله آن
باشد که اندر دنیا پرهیز کند و از سرای غرور دوری گزیند و بر سرای سرور روی آرد زیرا که زهد
اندر دنیا از ضرورت ظهور حکمت است و هر که اندر دنیا پرهیز نکند او را حکمت روی ندهد و هر که را
بعد از چهله حکمت روی ندهد معلوم شد که اندر شرائط چهله او خلل افتاده است اکنون بدانکه
گروهی اندر طریق خلوت و چهله غلط کرده اند و این از ان باشد که ایشان بی اصلی ستیم اندر خلوت
آیند و در دست دیو افتند که شنیده اند مشایخ اهل تصوف را خلوت بوده است که اندر ان ایشان را
کارها کشاده است و قایع رویداده است و چیزها از غرائب و عجائب کشف شده تا برای آن در
خلوت اندر آیند و این عین اعتلال و محض ضلال باشد و ندانند که این قوم خلوت و تنهائی را اختیار کرده
اند برای آنکه تا دین ایشان بسلامت ماند و احوال نفس خود را بدان باز جویند و عمل با خلاص برای
خدای عزوجل آرند و این غلط از اینجا خیزد که خواهند بی مقتدای کامل و بی سایه دولت پیر بخانه بعقل
رکیک خود در این راه روند رحمت بر جان خواجه عطار باد که بدین معنی اشاره خوب کرده است مثنوی
گر تو ای مرد طالبی در راه او ✣ مینگر از پیش و پس انگاه رو ✣ سالکانرا بین بدرگاه آمده ✣ جمله پشتها
پشت همراه آمده ✣ تو چه دانی تا کدامی ره روی ✣ در کدامی ره بدان درگه شوی ✣ هست
باهر ذره درگاهی دگر ✣ پس بهر ذره بدو راهی دگر ✣ گفته بزرگانست که حق تعالی از تو استقامت
میخواهد و تو کرامت پس مطلب و بر انچه بر صدیقان از کشف و صدق فراست چیزی پدیدی آید از کارهای
مستقبل که پیش خواهد آمد ایشانرا روشن میگردد باشد که بر بعضی آن معانی نکشاید و از اینجا قدحی
لازم نیاید در حال ایشان که قدح در حال ایشان گشتن بود از استقامت و هر چه بر صدیقان گشاده
آن سبب مزید یقین ایشان باشد و داعی بود بر صدق مجاهده و خوی گرفتن با اخلاق حمیده باشد اگر
بر کسی گشاید که اندر سیاست شرع نباشد آن سبب مزید بعد غرور و حماقت بود و بر آن معانی مردمان را
زیردست و حقیر دارد و همچنین می باشد تا رشته اسلام از گردنش بیرون افتد و از حدود احکام حلال
و حرام منکر گردد و پندارد مقصود از عبادت بجز ذکر خدای نیست ترک متابعت سنت پیش گیرد
تا در الحاد و زندقه افتد نعوذ بالله منها و گروهی از این قوم مدتی بریاضت و خلوت مشغول شده باشند

ودر غرور آن مانده که آوازی شنیده باشند و یا خیالی دیده بمانند خوابی بد نمیقدارند که بر ایشان
گذشته باشد گمان برند که هر کرا چنین حالی روی نمود نهایت رسید و کار او بکمال شد و این همه
نام کنند یعنی ما بمقصود رسیدیم و عبادت و ترک معصیت برای آن می بایست تا بدین رسیم اکنون
ما را معصیت و نماز ناکردن زیان ندارد و این بیت بخوانند **قطعه** در کوی خرابات چه نیکو
چه شاه ∴ در راه یگانگی چه طاعت چه گناه ∴ در کنگرهٔ عرش چه خورشید چه ماه ∴ رخسار قلندری
چه روشن چه سیاه ∴ و این نادانان چنان مختصر و بی مایه باشند که اگر کسی در یک سخن بزرگی ایشان
نگاه ندارد و یا در غیبت بنقصان ایشان سخنی گوید همه عمر در عداوت او باشند با دعوی کمال
و پاک شدن از صفت غضب کبر پس این نادانان اگر مرد تمام شده بودندی از امثال این پاک
نداشتندی پس چون اسیر چنین صفات اند ایشان را دعوی کمال مسلم کی بود با آنکه اگر کسی مثل
چنان شده باشد که از عداوت و خشم و شهوت در وی نمانده باشد چنین گوید مغرور است کبیچ
حال در جنب اولیا و انبیا علیهم السلام گذشتن محال ندارد پیغامبران را این هر دو صفت موجود
بود ایشان بسبب خطا و ذلت بر خود نوحه میکردند و صدیقان از صغایر حذر میکردند و از هیچ
شبهت ترک حلال میکردند و همه راه تقوی میرفتند و جمله از خطر کار هر زبان نیستی خود نیخواستند این
نادان چنین میدانند که ایشان در جوار شیطان نیستند و درجهٔ ایشان از درجهٔ ابدال زیاده است که آنچه
ایشان را زیان میداشت ایشان را زیان نمیدارد و اگر گویند پیغامبران چنین بودند و لیکن آنچه
میکردند از برای نصیحت خلق میکردند و این نمیدانند که اگر چنین بودی چرا یک خرما صدقه از
دهان بینداختندی که اگر بخوردندی خلق را ازان چه صورت خواست بست چه همه خلق را
صدقه حلال است اما بزرگان دین از ابتدا بشناسند که هر کرا هوا اسیر زیر دست نیست او
هیچکس نیست ای برادر نفس آدمی مکاره و فریبنده است همه دعوی دروغ کند و لاف زند که هوا زیر دست
منست از وی برهان باید طلبید و هیچ برهانی نیست مگر آنکه بحکم خود قدمی نزند بحکم شرع رود که
اگر همیشه بطوع تن در تواند داد راست میگوید و اگر در احکام شرع رخصت و تاویل می طلبد
موافق هوا و شهوت آن مدبر همه هوا است اگر اسیر شهوت است سگی است در صورت آدمی
و اگر اسیر شکم است بهیمی است و اگر اسیر شهوت های زشت است خوکی است و اگر اسیر عجب و تحمل

زنی است در صورت مرد مگر کسی که خود را احکام و امر شرع بیاراید و بیاراید و عنان خود بدست
شریعت دهد تا چنانکه او میگوید و می تواند گشتن آنگاه صفات او المیر شده باشد پس کسانیکه
ارباب بصیرت بوده اند و کار ها را چنانکه بود دیده اند تا نفس بازپسین لگام تقوی از سر نفس
خود فرو ننهاد و رندند تا یکی از بزرگان ابلیس را دید بوقت مرگ گفت بر و از دست من جستی
گفت نه هنوز یک نفس مانده است خداوندان دین و ارباب علم و یقین عاقبت خود چنین دیده اند
و خطر ها چنین دانسته اند ای بیچاره این کار نه در خور بازوی تست اگر توانی تا نفسی باقی است
در سایهٔ دولت کفشی شو و اگرنه دست بشو چنانکه گفت قطعه هر که شد در کار صاحب دولتی ✤
نبود ش در راه هرگز مجلتی ✤ تا نیفتد بر تو مردی را نظر ✤ از وجودی خویش کی یابی خبر ✤
ای برادر زهرهٔ صدیقان درین راه آب گشته است و اهل غرور در سند غفلت با عشوهٔ روزگار
بسر می برند با خبار آمده است که جبرئیل گفت علیه السلام مصطفی را علیه السلام یا رسول الله من
چه دانم اگر حق تعالی در سابق با من همان دانسته است که از ابلیس دانست و چنین حیرت همه را بوده است
چنانچه عیسی پیغامبر علیه السلام گفت تَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِی وَلَا اَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِكَ تا گفته اند که خوف
انبیا و صدیقان ازین باشد که هر چند ایمن باشند از خوف خاتمت ایمن نباشند از عتاب و ملامت
ترسند که نباید که از ایشان چیزی آید که مستحق عتاب ملامت گردیم که عتاب و ملامت اندر مقام قرب
دشوار تر است از عقوبت و عذاب اندر مقام بعد است سر اینست که گفت بیت منم اندرین
تفکر تا بامل و تدبر ✤ شب و روز در تحیر که شود چگونه حالم ✤ ازینجاست که گویند اول درجهٔ عارفان
حیرتست و آخرش هم حیرت و حیرت اول اندر نعمت منت باشد چنانکه چون کسی نعمتی از درمکسی از سر
سر گردان گردد و حیرت دیگران بود که داند هر چند من نیاز پیش برم نیاز من علت نگردد
مر و صال او را پس اول حیرت باشد و آخر همه حیرت چنانکه سر گردانی میگوید به ثواب اهل
جنت بعقاب اهل دوزخ ✤ من ازین میان ندانم زکیانم و کدامم ✤ والسلام

مکتوب نوزدهم | بسم الله الرحمن الرحیم | در ذکر مرگ

برادر شمس الدین بداند که مردمان سه قسم اند یکی حریص مولع و دوم تایب مبتدی سوم عارف منتهی

حریص مولع مرگ را یاد نکند و اگر کند برای آن باشد که بر دنیا خود تاسف نماید و اندیشهٔ آن مشغول شود و ذکر مرگ اینچنین کس را از خدای دور تر گرداند و اما تا مرگ را بسیار یاد کند تا بسبب آن از دل او خوف و خشیت زاید همه توبه و وفا کند و بسا بود که مرگ را کراهیت دارد از بهر آنکه پیش از تمام توبه و پیش از صلاح توشه دیر آید در رسد او در کراهیت مرگ معذور بود و در تحت این وعید در نیاید که مَنْ کَرِهَ لِقَاءَ اللّٰهِ کَرِهَ اللّٰهُ لِقَاءَهُ چه او مرگ از راه لقاء خدا را کراهیت ندارد و لیکن از فوت لقای او بسبب تقصیر خود مثال چون کسی باشد که از دیدار دوست توقف نماید بدانچه باستعداد دیدار مشغول بود تا بروحی بیند که او پسندد و از کار و بار نشمرند و علامت درستی آنست که دایم در ساختگی آن باشد و بخود آن مشغول نشود و اما عارف منتهی دایم مرگ را یاد کند چه وعدگاه لقاء دوست است و محب هرگز وعده گاه را فراموش نکند و این در غالب احوال مرگ را دست دارد تا از سرای عاصیان بر رود و بجوار دوست نزول کند چنانکه از حذیفه رضی الله عنه نقل است که گفت بار خدایا اگر میدانی در دوستی نزدیک من و دوستر از تو نیکی است و بیماری دوست تر از تندرستی است و مرگ دوستر از زندگانی مرگ را بمن آسان کن تا بلقای تو رسم پس اکنون تا بود کراهیت مرگ از روی نا بودن آن معذور است و منتهی در دوستی مرگ و آرزوی بودن آن معذور است اما گفته اند عالی مرتبه تر از ایشان آنست که هیچ تصرف نکند کار خود بخدای بگذارد و بر انفس خود نه مرگ اختیار کند نه زندگانی این مقام تسلیم و رضا بود و این غایت منتهیانست حاصل آنست که ذکر مرگ لذت را منغص کند و لذت آنرا منکدر گرداند و هر چه لذتها و شهوت ها را بر آدمی منغص گرداند آن اسباب نجات بود و اشارت بدین است که فرمود اَکْثِرُوا ذِکْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ گفت بذکر مرگ لذت ها را منغص کنید تا میل شما ازان منقطع گردد و روی بحق تعالی آرید و در خبر است که فرمود لَوْ اَنَّ الْبَهَائِمَ تَعْلَمُ مِنَ الْمَوْتِ مَا تَعْلَمُونَ مَا اَکَلْتُمْ مِنْهَا سَمِیناً گفت اگر آنچه شما میدانید از مرگ همه بدانند هرگز از ان فربه نخورید و عائشه رضی الله عنها پرسید که یا رسول الله کسی را با شهیدان فردا حشر کند گفت نَعَمْ مَنْ یَذْکُرُ الْمَوْتَ فِی الْیَوْمِ وَاللَّیْلَةِ عِشْرِینَ مَرَّةً گفت آری کسی که موت را در روز و شب بیست بار یاد کند نقلست که فرمود عِفَّةُ الْمُؤْمِنِ الْمَوْتُ نو باوه

مومن مرگ است زیرا کہ دنیا زندان مومن است کہ دران ہمیشہ در رنج است و مرگ اطلاق او است
و اطلاق از زندان تحفہ بود و دیگر فرمودہ است الموت کفارۃ لکل مسلم مرگ کفارت است
ہر مسلمانی را بدین کسی را خواستہ است کہ حقیقۃ مسلمان باشد نہ مراو ترا و مومن بحقیقت آنست
کہ مسلمانان از دست و زبان او سلامت یافتہ باشند و اخلاق مومنان در وی محقق شدہ باشد
و مصیبتہا آلودہ نگردد و دیگر بصفایر بس مرگ او را پاک کند خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ
فرمودہ است مرگ و دنیا را رسوا کرد و ہیچ خردمند را شاد نگذاشت یکی سوی
مردے از برادران خود نبشت کہ بترس از مرگ درین سرائے پیش از انکہ بسرای دیگر روی
کہ آنجا مرگ را آرزوئے کنے و نیابی و چون پیش ابن سیرین رحمۃ اللہ مرگ را یاد
کردندی ہمہ عضوہای او از کار بماندے و عمر عبد العزیز ہر شبی فقہا را جمع کردی پس مرگ و قیامت
و آخرت را یاد کردندی و بگریستندی تا چنانستے کہ پیش ایشان جنازہ نہادہ اند و خواجہ ربیع تیمی
رحمۃ اللہ علیہ گفتے کہ لذتہا دنیا از سہ دو چیز منقطع گردانید یکے ذکر مرگ و دیگر ایستادن
در حضرت خدائے و کعب احبار گفتہ رضی اللہ عنہ ہر کہ مرگ را شناخت مصیبتہا و غمہا دنیا بروی آسان
گشت و از مطرف رضی اللہ عنہ نقلست کہ گفت در خواب دیدم کہ گوینده میان مسجد بصرہ مرا میگوید
کہ ذکر مرگ لذتہا خلایق را پارہ پارہ میکند و آوردہ اند چون پیش عیسی علیہ السلام مرگ یاد کردندے خرم
از اندیشہ بگریستے پس ای برادر بر تو باد کہ در شبانروزی کمتر از ان مباش کہ نسبت با مرگ
یاد کنی و بقدر امکان در استعداد آن کوشی و مشغول باشی و منتظر باشی کہ کی رسد تقطع حکیم گفتہ است
کہ سی سال است کہ برای مرگ ساختہ شدہ ام اگر مرا بمن رسد تا خیر چیزی از چیزی دوست ندارم و از
امام نوری رضی اللہ عنہ نقل است کہ گفت پیری را دیدم در مسجد کوفہ میگفت کہ سی سال است کہ من
درین مسجد منتظر مرگ ماندہ ام تا کی مرگ بمن رسد اگر بیاید تا خیر چیزی نفرمایم و از چیزی باز ندارم مرا
بر کسی از من چیزی نیست و عزیزی بریکی نامہ ننبشت کہ دنیا خوابست و آخرت بیداری
و متوسط میان ہر دو مرگ است و یاد خوابہا شوریدہ ایم ای برادر اگر پیش بندہ غمی و بلائے
و بیمی و عذابی نباشد مرگ مجرد و سکراۃ مرگ پسندیدہ است کہ بدو زندگانی ہمہ منغص گردد ہمہ شادی
بدو مکدر شود ہمہ سہو و غفلت بہ بیداری بدل گردد تا بحدی کہ گفتہ اند کہ مرگ سخت تر از زدن شمشیر

و بر بدن بازه و بیدا شتن گوشت بناخن است و آرا نخالبود که حضرت فرموده اللهم هون علی
محمد سکرات الموت بار خدایا بر محمد سکرات موت آسان کن و چنین بود که عیسی پیغامبر از خدای
درخواست کرد گفت ای گروه حواریان از خدای تعالی بخواهید تا مرگ بر من آسان کند که من از
مرگ چنان می ترسم که آن ترس مرا در مرگ می اندازد در نقلست گروهی از بنی اسرائیل در گورستانی
گذشتند و از حق تعالی درخواستند تا یکی را از اهل گورستان زنده گرداند تا از وی بپرسند پس
مردی از گوری بیرون آمد و میان دو چشم او اثر سجده بود گفت ای مردمان از من چه خواستید
پنجاه سال است که شربت مرگ چشیده ام هنوز تلخی مرگ از دل من نرفته است امام اوزاعی رحمة الله علیه
روایت کرده است که بچنان رسیده که مرده بمرگ دردمند باشد تا آنگاه که از گور برانگیخته شود دیگر
از ایشان بیماری را در حال مرگ بسیار پرسیدی که مرگ را چگونه می یابی چون او بخود رشد در نزع افتاد
او را پرسیدند که تو مرگ را چگونه می یابی گفت چنانستی که آسمان بر زمین مطبق است و چنانستی که
نفس من از سوراخ سوزنی بیرون می آید در روایت کرده اند از حضرت رسالت که فرمود لو ان
شعرة من شعر المیت وضعت علی اهل السموات و الارض لماتوا باذن الله لان فی کل
شعرة الم الموت و لا یقع الموت علی شیء الا مات گفت اگر یک موی از موی مرده بر اهل
آسمانها و زمین نهاده شود هر آئینه بمیرند زیرا که در هر موی اثر موت هست و اثر موت
در چیزی نیفتد که نمیرد و در خبر آمده هست لو ان قطرة من الم الموت وضعت علی جبال الارض
لماتت لذابت گفت اگر قطره از درد موت بر کوهها زمین نهاده شود هر آئینه همه بگدازند
و در نقل آمده هست که چون روح موسی پیغامبر بحضرت خداوند رسید گفت یا موسی مرگ چگونه یافتی
او ببدان دانا تر گفت نفس خود را چون گنجشک یافتم در ان حال که بر تابه بریان کرده شود نمیرد
که فارغ آید و نه بر هد که بپرد اکنون بدانکه سخت وقت مردن از صعوبت میرنده آنست که ساکن
و آرمیده باشد و از زبان او آنکه کلمه شهادت گویا باشد و از دل او آنکه بخدای آنچنان گمان بود و اما
آنکه در صعوبت آمده هست که پیغامبر علیه السلام گفته است چشم دارید مرده را در سه چیز چون بیشانیش
عرق کند و اشک از چشمش روان شود و لبهایش خشک شود و آن از نور رحمت خدا باشد که بر دی
نزول کرده بود و چون بانگ کند بانگ کردن خفه گرفته و نگرش سرخ شود و لبهایش خاکستری

گردد آن از عذاب خدای بود که بر وی نزول کرده است اما روانی زبان او بکلمهٔ شهادت نشان نکوئی است که روایت است که گفت من مات وهو یعلم ان لا اله الا هو دخل الجنة هر که بمیرد و میداند که جز خدای خدای دیگر نیست زود در بهشت رود نقلست که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بر جوانی رفت که می مرد گفت گمان تو چگونه است گفت از خدا امید دارم و از گناهان خود می ترسم گفت لا یجتمعان فی قلب العبد فی مثل هذا الوقت الا اعطاه الله الذی یرجوا وامنه من الذی یخاف فراهم نیاید در دل بنده این هر دو در مثل این وقت که نه خدای عزوجل بدهد او را آنچه امید دارد و ایمن گرداند از آنچه ترسد ای برادر سر انجام همه بدین یک راه است اگر فقیر و اگر شاه است همه مملکت شاهان و فقر و فاقه گدایان اینجا یک رنگ است چنانکه گفت مثنوی اگر ملکت زماهی تا بماه است ✤ سر انجامت بدین دروازه راه است ✤ چو بر بندند ناگاهت ز نخدان ✤ همه ملک جهان اینجا ز نخدان ✤ گر افریدون و ار افراسیابی ✤ درین دریا تو هم یکقطره آبی ✤ جهان خلق در غرقاب خونند ✤ که میداند که زیر خاک چونند ✤ اگر گوئی در هیچ حالی ازین دو یعنی خوف و رجا یکی راجح بود بدانکه چون بنده قوی و صحیح باشد خوف او لاتر و چون رنجور و ضعیف شود خاصة وقت سکرات موت رجا او لاتر علما چنین گفته اند که این از آنست که حق تعالی فرموده است که من نزد یک شکسته دلانم از ترس من پس در وقت مرگ و سکرات رجا او لاتر از آنکه دل او در آن وقت شکسته است از ترس گناهان که در حال صحت کرده است اگر گوئی نه آنکه در گمان بردن نیک بخدا تیقا بر احادیث وارد است بدانکه یکی از گمان نیک بردن جز بکردن از معصیت خدا لیست و ترسیدن از عقاب او و جهد کردن در خدمت او است اکنون بدانکه بازگشت همه کار بدین یک اصل است و آن نکته ایست که پشتها را می شکند و روی ها را زرد میکند و دلها را پاره پاره میکند و چشمها را خون میگریاند و آن خوف سلب معرفت است تا نیست غایت و نهایت خوف خائفان و یکی از بزرگان گفته که غمها سه اند غم طاعت که قبول کنند یا نکنند و غم معصیت که آمرزنده یا نه آمرزند و غم معرفت که سلب کنند یا نکنند مخلصان گفته اند که غم یکی بیش نیست و آن غم سلب معرفت است و هر غمی که جز این غم است ملست از آن منقطع شدنیست و از نجاست که دعا بهمه بزرگان اینست که خداوندا قطعیت مکن دیگر هر چه خواهی بکن سر اینست که گفت مثنوی

همان قوی باشد در حین قوت خوف او لاتر و در وقت ضعف رجا او لاتر

خوف سلب معرفت

تنها که اندوه حقیقی تم یکی است

از شوق لقای رویت تو ✤ جانها همه بیقرار گشته ✤ وز خوف فراق قالب ما ✤ در ناز و نعیم زار گشته ✤ گلهای مراد زلی جمالش ✤ در چشم امید خار گشته ✤ والسلام

مکتوب نود و هشتم	بسم الله الرحمن الرحیم	در وعد و وعید

برادر شمس الدین بداند که مر اهل سنت و جماعت را اجماع ست که وعید مطلق مر کافر انرا است و وعد مطلق مر مومن مرا است باز مومن که عاصی باشد کافر نبود تا در سخت وعید مطلق در آید و نیز محسن مطلق نیست تا وعده مطلق دیر اد یابد اندروی اختلافست قول معتزله آنست که وی از اهل وعید مطلق ست اگر با گناه از ین جهان بیرون رود جاودان در دوزخ بماند باز مذهب اهل سنت و جماعت آنست که مر او را موقوف دارند نه وعد مطلق دهند نه وعید مطلق حکم وی بمشیت معلق دارند اگر خواهد ویرا آمرزد و آن از وی فضل بود و گر خواهد او را عذاب کند و آن از وی عدل بود و بهیچ حال مومن را در دوزخ خلود نگویند هر چند عاصی باشد از عبد الله عباس رضی الله تعالی عنه منقول ست که گفت هر مومن که با گناه رود خداوند تعالی از سه کاریکی با وی کند یا بر حمت خویش بیامرزد یا بشفاعت پیغامبر بخشید یا بمقدار گناه عذاب کند و آخر آزاد کند ربا عی گر گنه داری در توبه بست باز ✤ توبه کن چون در نخواهد شد فراز گر بدین در گه بصدق آئی دمی ✤ صد فتوحت پیش باز آید همی ✤ و اهل سنت را نیز بدین اجماع ست اگر خواهد خدای عز و جل بنده را بصغیره و کبیره عذاب کند و اگر خواهد هر دو بیامرزد و اگر خواهد صغیره بخشد و بکبیره بگیرد و اگر خواهد کبیره بخشد و بصغیره بگیرد روا بود که یک بنده را بصغیره بخشد و به کبیره بگیرد روا بود دیگر بر را کبیره به بخشد و بصغیره بگیرد و عذاب کند در جمله بباید دانست که هر چند گناه بزرگتر باشد چون فضل آمد بزرگ نباشد و هر چند که صغیره باشد چون عدل آمد خورد نبود تا بزرگان گفته اند چون فضل کند هیچ کبیره نماند و چون عدل کند هیچ صغیره نماند بعدل صغیره کبیره گردد و بفضل کبیره صغیره اینست که گفت بیت گر فضل کنی ای بر سوائی ما ✤ ور عدل کنی وای بر سوائی ما ✤ و گروهی گفته اند که هر گناهی که بنده آنرا صغیره داند هر چند صغیره بود کبیره گردد و هر گناهی که بنده آنرا کبیره داند هر چند کبیره بود صغیره گردد از ینجاست که بزرگان هیچ گناه را صغیره نگویند

وحاصل الامر نزد یک اہل سنت وجماعت ہمہ عصاۃ شاید کہ مغفور باشند باجتناب از کفر قال اللہ
تعالی اِنَّ اللّٰہَ لَا یَغْفِرُ اَنْ یُّشْرَكَ بِہٖ وَیَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ یَّشَآءُ حق تعالی شرک
نیامرزد وانچہ دون شرک ہست بیامرزد مر آنرا کہ خواہد سر اینست کہ گفت مثنوی
باز آی آخر کہ در بکشادہ ایم ✤ تو غراست کردہ ما ایستادہ ایم ✤ عشق بازی بین چہ حکمت میکند
میکند این کار و رحمت میکند ✤ گر ہمہ کس جز نمازی نیستی ✤ حکمتش را عشق بازی نیستی ✤
کار حکمت جز چنین نبود تمام ✤ لاجرم جودش چنین آمد مدام ✤ خداوند عز وجل مغفرت را از
شرک نفی کرد بی شرط و ہر چہ دون شرک ہست مغفرت وی بمشیت معلق گردد و کبائر دون
شرک ہست چون صغائر باید کہ مشیت مغفرت بر ہمہ افتد تا تعلیق را فائدہ حاصل آید امیدوار باش
ہر چند مفلسے و ہیچ نداری و بزبان حال این را بر خوان کہ عزیزی گفتہ رباعی گر بدین درگہ ندارے
ہیچ تو ✤ ہیچ نیست افگندہ کمتر ہیچ تو ✤ نی ہمہ زہد مسلم میخرند ✤ ہیچ بر درگاہ او ہم میخرند ✤ و
نزول این آیت در حق وحشی بود قاتل حمزہ عم رسول اللہ کسی او را وعدہ کردہ بود بحالی بکشتن
حمزہ آنکس موعدہ وفا نکرد وحشی با جوشیتن گفت اگر نتوانم کہ حمزہ را زندہ گردانم بازی خود را زندہ
کنم بر پیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم کس فرستاد کہ این ہمہ جفاہا کہ کردم جای آشتی ہست فرمود آری اگر
آئی ہست باز وحشی کس فرستاد کہ ضمان خواہم رسول فرمود ضمان منم باز وحشی پیغام کرد
ترا فرمان چنین ہست لَیْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَیْءٌ ضمان کسی باید کہ بدست وی چیزی باشد
این آیت آمد اِنَّ اللّٰہَ لَا یَغْفِرُ اَنْ یُّشْرَكَ بِہٖ وَیَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ یَّشَآءُ جواب
باز فرستاد کہ مغفرت بر مشیت معلق است ندانم کہ مرا بخشد یا نہ بخشد شرط بازین خواہم تا آشتی
کنم این آیت آمد وَالَّذِیْنَ لَا یَدْعُوْنَ مَعَ اللّٰہِ اِلٰھًا اٰخَرَ وَلَا یَقْتُلُوْنَ النَّفْسَ الَّتِیْ حَرَّمَ
اللّٰہُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا یَزْنُوْنَ جواب باز فرستاد کہ من این ہر سہ کردم چون این نیامرزد چرا
آیم اگر بازین بیاریم بیائیم والا نہ بہ بین تا شم جواب آمد اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا
باز جواب فرستاد کہ شرط درشوار ست این نتوانم کہ ایمان آرم و عمل صالح را ضمان نتوانم کرد
کہ دانم نتوانم یا نتوانم شرط بازین خواہم فرمان آمد قُلْ یٰعِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓی اَنْفُسِہِمْ
لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَۃِ اللّٰہِ اِنَّ اللّٰہَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّہٗ ہُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ گفت اکنون

آشتی هست بیاید و سلما ن شد الحمد لله رب العالمین علی نعمائه تا بدانی که جرم همه عالمیان
در دریای فضلش یک ذره نیست چنانکه گفت قطعه هست چون دریای فضلش بیدرین +
بر در او جرمها یک اشک بین + هر کرا باشد چنان بخشاینده + کی تغیر آردش آلایشے + اکنون
بدانکه چون گفت ان الله یغفر الذنوب جمیعا مغفرت بر کل ذنوب افکند تخصیص نکرد
صغیره و کبیره را و نجر آمده هست که پیغامبر گفت ان الله یغفر الذنوب جمیعا صغیرها و کبیرها
سرها و جهرها و آنکه گفت انه هو الغفور الرحیم گفته اند این تعلیل هست از بهر آن نیامرزم
که تو سزاے عفوی و لیکن من غفور و رحیم ام یعنی بصفت خویش با تو کار کنم نه بسزاے تو و معنی آیته
اول که گفت ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر ما دون ذلک لمن یشاء چنین گفته اند
چون شرک آری برما بدل آوردی و در دوستی شرک شرط نیست باز چون شرک نیاوردے
بدل نیاوردے چون گناه کردی بی ادبی و گستاخی کردی و بی ادبی و گستاخی اندر دوستی
گذاشتن شرط هست یعنی برما بدل میار که آن در نگذاریم باقی گستاخی و بی ادبی درگذاریم
و این اورفقه اصل هست و آن آنست که چون دین ارث و دین مورث یکی بود بهیچ سبب جان نفتید
مگر بقبول از بهر آنکه قتل تخریب اصل هست اصل برجا باید تا فرع بروی بنا کند و شرک نیز تخریب
اصل ایمان هست اصل ایمان برجا باید تا فرع مغفرت بروی بنا کند روزی شبلی رحمة الله علیه جائی
برگذشت گویند بر خواند کل ذنب لک مغفور سوی الاعراض عنی و با نگی از وی
جدا شد و بیهوش گشت چون بهوش آمد گفتند ترا چه افتاد گفت آن قائل چنین گفت که همه
گناهان آمرزیده هست مگر آنکه روی از من بگردانی و این آیت از قول خداوند تعالی سمع کردم
ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر ما دون ذلک لمن یشاء خداوند تعالی
میگوید که روی از ما مگردان و برما بدل میار دیگر هر چه کنی بیامرزم غالب این قوم را خوف باشد
و بر خوف بزیند و آنچه گویند همه خوف گویند بیننده را چنان وهم افتد که ایشان اهل وعیدانند
و نه چنانست و لیکن اندر سر ایشان اگرچه گناه خرد هست بزرگ گردانند که خوار داشت
جفا سبک داشتن امر هست و بزرگ داشتن جفا بزرگ داشتن امر هست همیشه خصم خدای باشند بزرگ
نه خشم خویش بر خدای که عارفان را با نفس صحبت نیست مطالبت حق نفس چگونه باشد خداوند عز و جل

ایشان او دوست هست و نفس دشمن با دشمن جنگ و دوست کند و با دوست جنگ و دشمن نکند پس هر که
با نفس در جنگ هست دلیل هست که با خداوند بصلح است و هر که با نفس بصلح ست دلیل هست که با
حق تعالی بجنگست و گفته اند ایشان را پاکی ایشان و مطالبت کردن حق از نفس خویش
و از آنستیهها که در ایشان ست همه امیدهای ایشان بر خداوند عز و جل بر نصیب مردمان باشد و خوف
ایشان در نصیب خویشتن چنان نمایند که گوئی همه وعید ایشان را آمده است و همه وعد
مر غیر ایشان را بزرگان چنین گفته اند که ایمان بنده بحقیقت آنگاه تمام گردد که اگر خلق را از آسمان
بلائی آید از شومی خویش داند اگر مراد او نیکوئی پدید گردد بتفضیل کسی گیرد اند یکی از ایشان گوید

رباعی

ما گبر قدیم نام مسلمان هستیم ✤ نام آور کفر و ننگ ایمان هستیم ✤ شیطان چو بمار سد کمه را
کز وسوسهٔ او ستاد شیطان هستیم ✤ خواجه فضیل عیاض را رحمة الله تعالی عزه در وقت وفات گفتند
که حال مردمان چگونه می بینی گفت همه مرده شدند اگر من در میان ایشان نبودمی یعنی بدیدن
همه خلق منم اگر ایشان را نیامرزد از شومیت من نیامرزد و در خبر چنین آمده است که موسی
علیه السلام وحی کردند که اندر قوم خویش بطلب کسی را که او بهترین بنی اسرائیل ست یک تن را اختیار کردند که
بزهد و عبادت آراسته بود فرمان آمد که او را بگوئید تا بدترین بنی اسرائیل را طلب کند تا زهد و ملت خویشت
چهارم روز زمینی در گردن خویش کرد و بر موسی علیه السلام آمد و گفت بدترین بنی اسرائیل را آورده ام
موسی علیه السلام گفت زاهدترین بنی اسرائیل تویی چرا چنین بگوئی گفت از بهر آنکه گناهان خویش یقین میدانم
و از آن دیگری بشک و کسی که گناهان او یقین باشد بدتر ست از کسی که گناهان او بشک باشد وحی آمد که ای موسی بهترین
بنی اسرائیل ولیست نه از بسیاری طاعت اما بدانکه خویشتن را بدترین خلق بداند خواجه
سری سقطی گفته رحمة الله علیه من هر روزی چند بار در آئینه نگرم از بیم آنکه نباید که روی من سیاه
شده باشد امینست که گفت متنوی گر تو پیش آئی ز موئی در نظر ✤ خویشتن را از بنی بینی بتر
مدح و ذمت گر تفاوت می کند ✤ تبگری با شیشه کاو بت می کند ای برادر گفته اند که اندر دنیا
منیار اخلاص و ظلمت نفاق اندر روی بنده پدید باشد بدلیل آنکه خداوند فرمود سیماهم فی وجوههم
من اثر السجود و لیکن تا بیننده را بینائی نباشد نه بیند اگر دعای پیغامبر نبودی صلی الله علیه
وسلم در حق ما که از خداوند خواست تا خلق و خلق از امت وی برگیرد و بسیار رسوائی اندرین

امست پدید آمدی تا بزرگان گفته اند که خسف و مسخ پیشینیان ظاهر بود و ازان این امت باطن است
و هم خواجه سری سقطی فرموده است که نخواهم که جائی میرم که مرا کسی نشناسد از بیم آنکه زمین مرا
قبول کند یا نکند سوگردد و این از بدگمانی خویش بود و دلیل بر خویش که خویشتن را بدترین خلق
میداند و اگر مر خویشتن را بدترین خلق ندانستی نخویشتن این گمان بردی و این مر امتان پیشین را
بوده است تا خدای عزوجل مر این امت را ازینچنین فضیحت نگاه داشته است که گفت فقطعنا
دابر القوم الذین ظلموا ۞ محاسنها بخون دل خضاب است ۞ همه مردان دین ازین بیمند
جگرها تشنه و دلها کباب است ۞ ای برادر در عالم هستی دوئی نیست شوکه هستی حق روی است و
حق تو آخر شنیده که الوجود بین العدمین خط محو بر جریدهٔ روزگار خود کش بود که روزی
هستی بینی چنانکه گفت بیت تو مباش اصلا که کار این است و بس ۞ تو زتو گم شو وصال
اینست و بس ۞ اگر پروانه را یک ره بنرد خود قدری بودی خود را چنان بر آتش نزدی
همه عشاق عالم در آرزوی آنند که ایشان ابه پروانه یا بدیوانه بردارند و کس خود حدیث ایشان نمیکند
بیت عاشقان چون حلقه بر در مانده اند ۞ زانکه نزدیکت کسی را راه نیست ۞ عقلها متحیر آمد
در جلال او خردها سر بگشت در جمال او همه عاجز شده از درک جبروت او و اندیشها ریزریزه گشته در کبریای او است که گفت فتبارک
ای کبک هزار بار بر بند از تو ۞ ای آهو شیر گیر تا چند از تو ۞ بس کس که نیافت هیچ پیوند از تو ۞ خود را بنم و بلا در افکند از تو والسلام

مکتوب ۹۹ نود و نهم	بسم الله الرحمن الرحیم	در دوزخ

برادر اعز الله الدین بداند که ترا گفته اند که آتش مورد همه است وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا و در آخر این آیت
گفت ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِيْنَ اتَّقَوْا پس در ورود آتش یقینی و در نجات ازان بشک پس اکنون بنگر و تفکر
در وادیهای دوزخ و درکه های آن کن چه پیغامبر فرموده است صلی الله علیه وسلم اَنَّ فِيْ جَهَنَّمَ سَبْعِيْنَ
اَلْفَ وَادٍ فِيْ كُلِّ وَادٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ شِعْبٍ وَفِيْ كُلِّ شِعْبٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ ثُعْبَانٍ وَسَبْعُوْنَ
اَلْفَ عَقْرَبٍ لَا يَنْتَهِي الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ حَتّٰى يَقَعَ فِيْ ذٰلِكَ كُلِّهٖ گفت در دوزخ هفتاد
هزار وادی است و در هر وادیها هفتاد هزار درست و در هر دری هفتاد هزار درکه است و در هر
درکی هفتاد هزار مار است و هفتاد هزار گزدم کافر و منافق بپایان نرسد تا انگاه که بران همه

گذر نکند و نقل است که فرمود نعوذ بالله من جب الحزن او وادی الحزن باز دشت
خواهیم از خدای از چاه غم یا از وادی غم گفتند یا رسول الله وادی غم یا چاه غم چیست گفت
وادٍ فی جهنم یتعوذ منها جهنم کل یوم سبعین مرة اعد الله للقراء المرائین
گفت وادی است در دوزخ که دوزخ هر روز از ان هفتاد بار باز دشت خواهد حق تعالی برای
علمای مرائی فقرای مرائی ساخته است پس این هفت دوزخ در درهای وادیهای آنست و این بر اندازهٔ عدد آمرزدهای
دنیا و شهوت هاست و عدد درکه ها بعدد هفت اندام است که بنده بران معصیت کند بعضی از ان فوق بعضی پس
عالی تر جهنم است پس سقر پس لظی پس حطمه پس سعیر پس حمیم پس ها ویه بنگر اکنون در عمق ها ویه که آنرا احدی نیست
چنانکه عمق شهوتها دنیا را احدی نیست پس چنانکه حاجتی از دنیا نه انجامد مگر بجا جتی دیگر که بزرگ تر ازان افتد
همچنین از ها ویه جهنم نه انجامد مگر بها ویه عمیق تر ازان افتد از ابو هریره رضی الله عنه
نقل است که گفت در خدمت حضرت رسالت بودم پس آوازی شنیدم گفت میدانید که این
چیست گفتم خدای و رسول او دانا تر است گفت هذا حجر رمی فی جهنم منذ سبعین
عاما الان انتهی الی قعرها این سنگی است که هفتاد سال است که در دوزخ فرو فرستاده شده است
اکنون بقعر آن رسیده است پس انواع عذاب بر هر که در آتش باشد مترادف نشود بلکه هر یک را
از ایشان حدی معلوم است بر اندازهٔ معصیت و گناه و الا آنست که اگر کل دنیا بر کمینهٔ عذاب
ایشان عرضه کرده شود هر آینه آنرا فدا کند از سختی انچه دران باشد و حضرت رسالت خبر کرده
است که ادنی اهل النار عذابا ان تجعل نعلین من نار یغلی دماغه من حر نعلیه گفت
کمتر عذاب اهل دوزخ دو نعلین باشد از آتش که دماغ او از گرمی آن بجوشد پس بنگر اکنون در کسی
که بر و تخفیف است پس قیاس کن بدان کسی را که در و تشدید است و هر گاه سختی و عذاب
آتش بشنگ انتی انگشت خود با آتش بنور دیگر و آنرا بران قیاس کن و آتش دنیا خود منسوب
آتش دوزخ نیست که گفته است ان نار الدنیا غسلت بسبعین ماء من میاه الجنة
حتی اطاقها اهل الدنیا آتش دنیا بهفتاد آب جنت شسته شده است تا اهل دنیا طاقت
آن داشتند بلکه پیغامبر علیه السلام وصف آتش دوزخ بتصریح کرده است اوقدت علیها
الف سنة حتی احمرت ثم اوقدت علیها الف سنة حتی ابیضت ثم اوقدت

علیها الف سنة حتی اسودت فهی سواء مظلمة گفت آن آتش هزار سال افروخته شد تا سرخ
گشت پس هزار سال دیگر افروخته شد تا سپید گشت پس هزار سال افروخته شد تا سیاه گشت
پس آن سیاهست تاریک نقل ست که گفت اشتکت النار الی ربها فقالت یا رب اکل
بعضی بعضا فاذن لها فی نفسین نفس فی الشتاء ونفس فی الصیف فاشد ما تجدون
فی الصیف من حرها واشد ما تجدونه فی الشتاء من زمهریرها آتش بنالید بپروردگار
خود گفت ای پروردگار من بعضی از من بعضی را بخورد پس او را دو نفس دستوری داده شد نفسی
در زمستان ونفسی در تابستان پس سخت تر آنچه در تابستان می یابید از گرمی آنست وسخت تر
آنچه در زمستان می یابید از سردی آنست واز ابو هریره نقل ست که گفت اگر در مسجدی هزار
کس باشند یا بیش از ان پس مردی از اهل آتش دم بزند همه بمیرند ودر نقل ست که در آتش مار ان باشند
چون اشتران بختی بزرگ بگزندپس گزیدهٔ زهر آن چهل سال احساس کند وکژدمان باشند چون اشتران
بگزند پس گزیدهٔ ایشان چهل سال زهر آن احساس کند خواجه حسن بصری رحمة الله علیه گفتی که
مردی بود که از آتش دوزخ پس از هفتاد سال بیرون آورده شود گاشکی که من آمرزیده شدمی روزی
او را دیدند که در زاویه نشسته سگریست گفتند چرا میگریی گفتا ترسم که مرا در آتش اندازند وباک
ندارد از نیجاست که گفت قطعه اندر خور ما چه هیچ پاکی بنود ۞ در عالم ما حدیث خاکی بنود ۞
روز رحمت خود ببر که در حضرت ما ۞ از کشتن هیچ پاک باکی بنود ۞ این حال خواجه حسن بصری ست
رضی الله عنه مشتی خاکیان وعاصیان که باشند وچه باشند از خواجه احمد عرب نقل ست که گفت
یکی از سایه ابر آفتاب برگزیند وبهشت را بر دوزخ برنی گزیند واز عیسی پیغامبر علیه السلام
نقل ست که گفت بسیار تندرست وخوبروی وزبان فصیح که فردا در اطباق آتش بنالند
واز داود پیغامبر علیه السلام نقل ست که میگفت الهی بر گرمی آفتاب تو مرا صبر نیست پس گرمی
آتش تو چگونه صبر کنم واز رحمت ترا طاقت نمی آرم پس آواز عذاب ترا چگونه طاقت آرم
بنگر دیدن هولها بدانکه حق تعالی آتش را با هولها بیافرید وبرای آن اهلی آفرید نه افزایند ونه
کم شوند واین کاریست که قضا کرده شده ومفروغ عنه گشته پس عجب از من وتو بدین غفلت
ندانم که قضا وحق من بچه سابق شده است که اگر گوئی کاشکی بدانمی که مورد من چیست ومرجع من

بلدام خیر است و قضای در حق من بچه سابق شده است بدانکه ترا علامت است که بدان انس گیری
و بسبب آن امید تو صادق شود و آن علامت آنست احوال و اعمال خود نگری چه بر هر کسی
آسان گردانیده اند آنچه برای آن آفریده شده است پس اگر راه خیر بر تو آسان کرده شده است
شاد باش که از آتش دوری و اگر چنان نیست که قصد خیری نکنی که نه عوائق بدان محیط شود و آنرا
دفع کند و قصد شری نکنی که نه اسباب آن شر میسر گردد بدانکه آن بر تو قضا کرده اند چه دلالت
آن بر عاقبت چون دلالت باران است بر نبات و دلالت دود است بر آتش و در قرآن مجید
است اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِیْ نَعِیْمٍ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِیْ جَحِیْمٍ هر آئینه نیکوکاران در نعمت باشند و
بدکاران در آتش افروخته پس هر نفس خود را بدین دو آیه عرض کن تا قرار گاه خود ازین دو سرا بدانی
از خواجه یحیی معاذ رازی نقل است که گفت ندانم کدام مصیبت ازین هر دو سخت تر است فوت
شدن بهشت یا رفتن در دوزخ اما بهمه فوت شدن نعمت آسان تر است از تحمل کردن دوزخ
و مصیبت بزرگ و دشوار ترین خلود است در دوزخ از انکه اگر وقتی منقطع شدنی بودی کار آسان
تر بودی ولی دشواری در آنست که ابدیست پس کدام دل تحمل تواند کرد آنرا و کدام نفس
صبر تواند کرد بدان و ازینجاست که عیسی پیغامبر علیه السلام گفت کیست که با خلود در دوزخ دلها خانها را
پاره پاره میکند و این شعله بود از دوزخ و عذاب او و که شنیده است که چون حجاب
از دنیا بمرگ برخیزد نفس بکبد و رتهامی نیا ملوث بماند و بکلیت ازان جدا نشود اگرچه متفاوت
باشد چه بر جوهر بعضی ریم و زنگ بر هم نشسته باشد و چون آئینه گشته که به بسیاری زنگ هم
نشستن تباه شده بود اصلاح و تصقیل نه پذیرد و آن آنکسانرا باشد که از پروردگار خویش
همیشه محجوب باشند نعوذ بالله منها و جوهر بعضی بحد رین بلیه و طبع نرسیده باشد و از قبول نور دین
و روشن کردن بیرون نیامده باشد پس او را بر آتش عرض کنند تا زنگ و ریم ازوی زایل
و عرض کردن بآتش باندازه حاجت تزکیه بود و کمتر آن یک لحظه سبک است و بیشتر آن در حق
مومنان عاصی چنانکه اخبار بدان وارد است هفت هزار سال و هیچ نفسی از ین عالم رحلت نکند
که نه غباری و تیرگی با وی باشد اگرچه اندک بود ازینجا بدان سیر این آیه وَاِنْ مِّنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا

مکتوب صدم	بسم الله الرحمن الرحیم	در ذکر بهشت

برادر شمس الدین بداند که چون غموم و شرور این سرای بد انتهی در مقابلهٔ این سرای دیگر است
پس در نعیم و سرور آن تامل کن چه هر یکی از ان دور باشد جای ولا محاله در دیگری باشد پس
خوف و رجا از دل خود برانگیز و خوف بر بسیاری فکرت در هولهای جحیم و رجا به بسیاری فکرت در
نعیم مقیم چه ملک عظیم بدان یابی و از عذاب الیم بدان رهی هرگاه که خواهی که صفت بهشت بدانی
قرآن بخوان از قول خداوند وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ تا آخر سورهٔ رحمن و سورهٔ
واقعه و غیر آن پس از انکه صفتهای بهشت بدانی دیر جمله آن مطلع شوی در عدد بهشتهای
آن تامل کن پیغامبر صلی الله علیه وسلم گفته است وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ای
جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ آنِیَتُهُمَا وَمَا فِیهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ آنِیَتُهُمَا وَمَا فِیهِمَا
وَمَا بَیْنَ الْقَوْمِ وَبَیْنَ اَنْ یَنْظُرُوا اِلٰی رَبِّهِمْ اِلَّا رِدَاءُ الْکِبْرِیَاءِ عَلٰی وَجْهِهِ فِی جَنَّةِ
عَدْنٍ ای برادر دو بهشت است که از نقره است آوندهای آن و انچه در وست دو بهشت است
که از زر است آوندهای آن و انچه در وست و میان قوم و میان آنکه بنگرند بپروردگار خود نیست
مگر ردای کبریائی بر وجه او در بهشت عدن پس درهای بهشت نگر چه بسیار است باندازهٔ اصول
طاعتها ابو هریره رضی الله عنه روایت کرده است که پیغامبر فرمود صلی الله علیه وسلم مَنْ اَنْفَقَ
زَوْجَیْنِ مِنْ مَالِهِ فِی سَبِیلِ اللّٰهِ دُعِیَ مِنْ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَلِلْجَنَّةِ اَبْوَابٌ فَمَنْ کَانَ مِنْ
اَهْلِ الصَّلٰوةِ دُعِیَ مِنْ بَابِ الصَّلٰوةِ وَمَنْ کَانَ مِنْ اَهْلِ الصِّیَامِ دُعِیَ مِنْ بَابِ الصِّیَامِ وَهُوَ
بَابُ الرَّیَّانِ وَمَنْ کَانَ مِنْ اَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِیَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ وَمَنْ کَانَ مِنْ اَهْلِ الْجِهَادِ
دُعِیَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ ای هر که دو گونه از مال خود در راه خدای تعالی نفقه کند از درهای بهشت
خوانده شود و بهشت را درهاست پس هر که از اهل نماز باشد از در نماز خوانده شود و کسی که از
اهل روزه باشد از در روزه خوانده شود و آن در ریان است و کسی که از اهل صدقه باشد از در صدقه
خوانده شود و کسی که از اهل جهاد باشد از در جهاد خوانده شود نقل است از امیر المومنین صدیق
اکبر که گفت وَسِیقَ الَّذِینَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَی الْجَنَّةِ زُمَرًا ای رانده شدند کسانیکه از پروردگار
خود ترسیدند سوی بهشت گروه گروه چون بدر رسیدند از درهای بهشت نزدیک آن درختی
یافتند که از زیر ساق آن دو چشمه ظاهر میشد دیر فت پس قصد یکی از ان کردند چنانستی که

بدان فرموده شدند وازان آب خوردند پس انچه در باطن ایشان از بیم ورنج بود آنرا ببرد پس
قصد دیگر کردند وازان غسل کردند پس تازگی نعمت بر روی ایشان روان گشت وموی
ایشان هرگز گرد آلوده نشد وسر ایشان هرگز کالیده نگشت چنانستی که روغن مالیده است
پس در بهشت رسیدند وایشانرا گفتند سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ
ای سلام بر شما باد که پاک بودید در دنیا پس در آیید دران جاویدیان شدگان پس فرزندان
ایشان ایشان را بینند گرد ایشان در آیند چنانکه خدمتگاران از اهل دنیا گرد خداوندی در آیند که
از سفری بدیشان باز آید گویند او را شاد باش خدای عزوجل برای تو کرامت چنین وچنین ساخته
است پس غلامی ازان فرزندان برود سوی بعضی از خفتان او از حور عین پس گوید من دیدم فلان
بیامد بنامی که او را در دنیا گفتندی او گوید تو دیدی گوید من دیدم وبر اثر من می آید پس شاد
یکی را ازایشان سبک گرداند تا بر آستانهٔ آن بایستد پس عقب چون بمنزل خود رسد در اساس
بنای آن بنگرد صخره بینند از مروارید زیر آن کوشکی سبز وسرخ وزرد وهر رنگی برآمده پس سر برآورد
ودر سقف آن نگرد چون برق چشمان بیند ونگرنه آنستی که خدای عزوجل او را قدرت دهد تیز
باشد که چشم او بشود پس سر بجنباند ازواج خود را بیند وکوزها نهاده وبالشتها متصل یکدیگر ترتیب
کرده وبساطها در هر مجلسی گسترده پس تکیه کند وگوید اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدَانَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا
لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللّٰهُ پس منادی آواز دهد که زندگان باشید هرگز نمیرید ومقیم باشید
هرگز رحلت نکنید وتندرست باشید هرگز بیمار نشوید وتامل کن اکنون درجهای بهشت
واختلاف درجات بلندی دران وچنانکه درمیان مردمان در طاعات واخلاق ستوده
تفاوت ظاهر است پس همچنان در انجا پاداشت داده شوند تفاوت ظاهر شود پس اگر عالی تر
درجات میطلبی باید که در طاعات خداوند کسی بر تو سبقت نکند چنانکه اگر یاران وهمسایگان
بر تو بدری پایهٔ بلند بنائی تقدم نمایند بر تو گران نماید وزندگانیت منغص شود وبتر احوال تو
آنست که در بهشت قرار گیری ودر آن سلم نباشی که جماعتی بر تو سابق باشند بلطیفهای
که کمل دنیا برابر آن نباشد ابو سعید خدری رحمة الله علیه روایت کرد که پیغامبر فرمود علیه السلام
اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَرَوْنَ اَهْلَ الْغُرَفِ فَوْقَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْكَوَاكِبَ الْغَابِرَةَ فِي الْاُفُقِ

مِنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ گفت هر آئینه اهل بهشت اهل غرفها را فوق خود چنان
بینند که شما ستاره درخشنده را در افق بینید از مشرق و مغرب برای تفاضل انچه میان ایشان است
گفتند یا رسول الله آن منازل پیغامبران است جز ایشان بدان نرسند گفت بلی وَالَّذِي نَفْسِي
بِيَدِهِ رِجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ آری بلی بدان خدائی که نفس من در قبضه قدرت
اوست مردانی که بخدای گروند و پیغامبران را تصدیق نمودند و نیز گفت إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ
الْعُلَى لَيَرَاهُمْ مَنْ تَحْتَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْكَوْكَبَ الطَّالِعَ فِي أُفُقٍ مِنْ آفَاقِ السَّمَاءِ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ
وَعُمَرَ مِنْهُمْ وَأَنْعَمَا ای هر آئینه اهل درجات بلند کسی که در تحت ایشان ست ایشان را چنین
بینند که شما ستاره برآینده را به بینید در افقی از آفاق آسمان ابو بکر و عمر از ایشانند و زیاد
بن جابر روایت کرد که پیغامبر گفت أَلَا أُحَدِّثُكُمْ بِغُرَفِ الْجَنَّةِ آیا حدیث کنم شما را از
غرفهای بهشت گفتیم بلی یا رسول الله مادر و پدر ما فدای تو باد گفت إِنَّ فِي الْجَنَّةِ غُرَفًا مِنْ
أَصْنَافِ جَوَاهِرَ كُلِّ يَرَى ظَاهِرَهَا مِنْ بَاطِنِهَا وَبَاطِنَهَا مِنْ ظَاهِرِهَا وَفِيهَا مِنَ النَّعِيمِ
وَاللَّذَّاتِ وَالسُّرُورِ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ آری
هر آئینه در بهشت غرفهاست از اصناف همه گوهرها که ظاهر آن از باطن آن دیده شود و باطن
آن از ظاهر آن دیده شود و در آن از نعمتها و لذتها و شادیها آنست که چشمی ندیده است و گوشی
نشنیده است و بر دل آدمی نگذشته است گفتم یا رسول الله این غرفها کراست گفت لِمَنْ
أَفْشَى السَّلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَأَدَامَ الصِّيَامَ فَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ گفت
آنکس را که سلام آشکارا کرد و طعام داد و پیوسته روزه داشت و شب نماز کرد و مردمان خفته
گفتیم یا رسول الله طاقت آن که دارد گفت أَمَّتِي يُطِيقُ ذَلِكَ وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ
مَنْ لَقِيَ أَخَاهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ أَوْ رَدَّ عَلَيْهِ فَقَدْ أَفْشَى السَّلَامَ وَمَنْ أَطْعَمَ أَهْلَهُ وَعِيَالَهُ
مِنَ الطَّعَامِ حَتَّى يُشْبِعَهُمْ فَقَدْ أَطْعَمَ الطَّعَامَ وَمَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ وَمِنْ كُلِّ شَهْرٍ
ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَقَدْ أَدَامَ الصِّيَامَ وَمَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ وَصَلَّى الْغَدَاةَ فِي الْجَمَاعَةِ فَقَدْ
صَلَّى اللَّيْلَ وَالنَّاسُ يَنَامُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسُ گفت است من طاقت آنرا دارند
و زود باشد که شما را از ان آگاه کنم هر که برادر خود را دید و بر و سلام کرد یا جواب سلام او باز داد

سلام آشکارا کرد و هر که اهل و عیال خود را طعام داد تا ایشان اسیر کرد طعام داد و هر که روزه
ماه رمضان و سه روزه از هر ماهی روزه داشت پس از تحقیق روزه پیوسته داشت و هر که نماز
و نماز بامداد بجماعت گذارد و شب نماز گذارد و مردمان خفته ای جهودان و ترسایان و مغان
و پیغامبر را علیه السلام از قول خدای عزوجل و مساکن طیبة فی جنات عدن پرسیدند
گفت قصر من لولوءٍ فی ذلک القصر سبعون دارًا من یاقوتة حمراء فی کل دار
سبعون بیتًا من زمردة خضراء فی کل بیت سریر علی کل سریر سبعون فراشًا
من کل لون علی کل فراش زوجة من الحور العین فی کل بیت سبعون وصیفة فی
کل بیت سبعون مائدة علی کل مائدة سبعون لونًا من الطعام ویعطی المومن فی کل
غداة من القوة ما یاتی علی ذلک الجمع گفت کوشکی ست از یکدانه مروارید دران کوشک
هفتاد سرای ست از یاقوت سرخ در هر سرای هفتاد خانه از زمرد سبز در هر خانه تختی بر هر تختی
هفتاد بستر از هر لونی بر هر فراشی زنی از حور عین در هر خانه هفتاد خوان آراسته بر هر مائده
هفتاد لون از طعام در هر خانه هفتاد کنیزک مومن هر بامدادی از قوت آن داده شود
که بر کل آن بیاید ابو هریره رضی الله عنه روایت کرد از پیغامبر علیه السلام که فرمود ان حایط
الجنة لبنة من ذهب و لبنة من فضة ترابها زعفران و طینها مسک
بدرستی که دیوار بهشت خشتی از زر ست و خشتی از نقره خاک آن از زعفر است و کل آن
از مشک بوسعید خدری روایت کرد از پیغامبر علیه السلام که گفت در قول خدای عزوجل
و فرش مرفوعة ما بین الفراشین کما بین السماء و الارض میان دو بستر چندانی
باشد که میان آسمان و زمین زید ارقم گفت که مردی از جهودان بر پیغامبر علیه السلام آمد و
گفت ای ابو القاسم تو سگویی که اهل بهشت در بهشت بخورند و بیاشامند و اصحاب ما را
گفته بود اگر محمد بدین اقرار کند او را غلبه کنم پیغامبر علیه السلام فرمود بلی و الذی نفسی
بیده ان احدهم لیعطی قوة مائة رجل فی المطعم و المشرب و الجماع ای بلی
بدان خدای که نفس من در قبضهٔ قدرت اوست که یکی را از ایشان قوت صد مرد دهد در
طعام و شراب و مباشرت جهود گفت که کسی بخورد و بیاشامد و او را حاجت نباشد پیغامبر علیه السلام

و من سلسله فصل ذکر کرد
موسوم در طعام و الجماع
و غیره

گفت حاجتهم عرق یفیض من جلودهم مثل المسک واذا البطن قد ضمر ای
حاجت ایشان عرقی باشد که از پوستهای ایشان روان شود چون مشک پس شکم باریک
شود نقل ست که وقتی جهودی مذکری را گفت مرا در دین شما مسئله مشکل ست اگر آن را
مثال نمائی من دین شما قبول کنم گفت آن مسئله کدام ست گفت یکی آنکه شما می گوئید که در
بهشت بخورند و بیاشامند حاجت بنود دیگر آنکه شما میگوئید در بهشت درختی هست که هیچ
جانبود که یک شاخ او آنجا نباشد و دیگر شما میگوئید در بهشت هر چند خورند و بیاشامند هیچ
کم نشود مذکر گفت مثال آنکه خورند و بیاشامند و حاجت بنود در دنیا کودک ست که در شکم
مادر میخورد و حاجت نه و مثال درخت در دنیا آفتابست که هر چند یکی ست هیچ جانبود که شعاع
او آنجا نرسد مثال آنکه بخورند و بیاشامند و هیچ کم نشود در دنیا قرآن ست هر چند بازو
گویند و شنوند و کار بندند هیچ کم نشود جهود در حال اسلام قبول کرد و مسلمان شد و در تفسیر
که اگر حوری آب دهن خویش در دریاها اندازد در هیچ دریا آب شور نماند و اگر در شب تاریک
انگشتی از بهشت بیرون آرد روز روشن شود و ابو سعید خدری رضی الله عنه روایت کرده ست
که پیغامبر فرمود علیه السلام در قول خدای تعالی کامثل اللؤلؤ المکنون گفت ینظر وجهها
فی خدرها اصفی من المرآة وان ادنی لولوة علیها لتضیء ما بین المشرق والمغرب
وانه یکون علیها سبعون ثوبا ینفذها بصرها حتی یری مخ ساقیها من وراء
ذلک ای روی او در پرده دیده شود صاف تر از آئینه و کمترین مروارید او میان مشرق
و مغرب را روشن کند و بر و هفتاد جامه باشد که بصر از ان بگذرد تا مغز ساق او پس آن دیده شود
و انس رضی الله عنه روایت کرد که پیغامبر گفت علیه السلام لما اسری بی فی الجنة دخلت
موضعا یسمی البیدح علیه خیام اللولوء والزبرجد الاخضر والیاقوت الاحمر
یقلن السلام علیک یا رسول الله فقلت یا جبرئیل ما هذا الدار فقال هولاء
المقصورات فی الخیام استاذن ربهن فی السلام فاذن لهن فیقفن ویقلن نحن
الرضیات فلا نسخط ونحن الخالدات فلا نظعن وقرا عبد رسول الله قول الله تعالی
حور مقصورات فی الخیام ای آنگاه که مرا ببهشت بردند در بهشت قصر موضعی را دیدم که آنرا

ای خلاف بدل بر ان نیز ۱۲

ای شب معراج ۱۲

بیرنج خواند برآن جنبهای مروارید و زبرجد سبز و یاقوت سرخ بود پس گفتند السلام علیک یا ولی الله
گفتم یا جبرئیل این چه آواز است گفت مقصورات خیام اند از درّ پروردگار خود و ستوری خواسته اند
تا ترا سلام کنند و دستوری دادند پس ایشان گفتند گر نفتند ما خشنودیم که هرگز در نشیم نشویم و جاوید
باشند گانیم که هرگز رحلت نکنیم و مجاهد در قول خدا تعالی میگوید و ازواج مطهرة پاک کرده از حیض
و غایط و بول و خوی و بلغم و منی و فرزند و امام او زاعی درین قول میگوید کفی تشغل فاکهون
شغل ایشان اقتضاض و دوشیزگان باشند عبد الله عمر گفت رضی الله عنهما که کمترین منزلت اهل بهشت کسی باشد
که با او هزار خدمتکار بود و هر خدمتکاری را کاری بود که یار او را نبود و در روایت است از حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم که گفت ان الرجل من اهل الجنة لیتزوج خمسمائة حوراء و اربعة
آلاف بکر و ثمانیة آلاف ثیبة یعانق کل واحدة منهن مقدار عمره فی الدنیا
ای هر مردی را از اهل بهشت بزنی داده شود پانصد حوراء و چهار هزار بکر و هشت هزار ثیب یکی را
از ایشان مقدار عمر خود در دنیا کنار گیرد نقل است که گفت در بهشت بازاریست که در ان
بازار فروختنی و خریدنی نیست مگر صورت مردان و زنان پس چون مرد آرزو برد در ان جا برود
و در انجا فراهم آمدن حور عین است بردارند آوازهای که خلق مثل آن نشنیده است گویند ما جاودانه
باشند گانیم نمیریم و خوش عیشانیم در دوش نگردیم و خشنودانیم در خشم نشویم این خنک آنکس را
که او برای ماست و ما برای اوئیم و روا نیست که فرموده صلی الله علیه وسلم هیچ بنده در بهشت
نرود مگر که دو تن از حور عین نزدیک سر و پای او بنشینند برای او سرود گویند به نیکو تر آوازی
که آدمیان و پریان نشنیده باشند و بمزمار شیطان نباشد و لیکن بتحمید و تقدیس خدای بود
مردی بخدمت رسول علیه السلام آمد و گفت در بهشت اسب خواهد بود چه سلاح را دست
میدارم گفت ان احببت ذلک اوتیت بفرس یاقوتة حمراء یطیر بک
فی الجنة حیث شئت گفت اگر آن اسب دوست میداری آنرا یاقوت سرخ برتو
آرند در بهشت هر جا که خواهی ترا ببرد و دی برد مردی دیگر گفت من اشتر را دوست میدارم
در بهشت اشتر خواهد بود گفت یا عبد الله ان دخلت الجنة فلک فیها ما اشتهت
نفسک و لذت اعینک اگر در بهشت بروی هر چه آرزو برد نفس تو و خوش آید

انتشارات کتابخانه

لذت دهد برادران میسر شود و از ابو سعید خدری روایت است از حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم گفت مرد را از اهل بهشت فرزند آید چنانکه آرزو برد حمل او و زادن او و جوان
شدن او در یک ساعت باشد گفت چون اهل بهشت در بهشت قرار گیرند برادران آرزومند
برادران شوند پس تخت یکی سوی دیگری رود فراهم آیند و آنچه در سرای دنیا میان ایشان
بود بگویند پس بگویند ای برادر فلان روز در مجلس فلان از یاد میدارکه حق تعالی را بخواندیم
و ما را بیامرزید و گفت اَهْلُ الْجَنَّةِ جُرْدٌ مُرْدٌ بِيضٌ جِعَادٌ مُكَحَّلُونَ اَبْنَاءُ ثَلٰثٍ وَثَلٰثِينَ
عَلٰى خَلْقِ اٰدَمَ طُولُهُمْ سِتُّونَ ذِرَاعًا فِي عَرْضِ سَبْعَةِ اَذْرُعٍ اهل بهشت بی موی اند
و بی مو روی باشند سپید پوستان شکسته موی سرمه کرده فرزندان سی و سه ساله بر آفرینش
آدم علیه السلام طول ایشان شصت گز و در عرض هفت گز و در تفسیر آمده است که جمال یوسفی
باشند و خلق محمدی باشند و به آواز داودی باشند گفت حق تعالی آدم را بید قدرت آفریده و نور
بید قدرت بشست بهشت بید قدرت نهال کرد پس او را گفت سخن گوی گفت قَدْ اَفْلَحَ
الْمُؤْمِنُونَ ای بدرستی که نیکبخت شدند مومنان و آخر کسی که در بهشت رود دهکده نزلت بود از آنست
که ملک او پانصد ساله راه باشد در کوشکهای زر و نقره و خیمها مروارید بصر او در آن درازی دهند
که غایت آن را آنچنان بینند که نزدیک آن را دهزار بار دو هزار شبانگاه هفتاد هزار کانسه در پیش ایشان
آرند در هر کانسه لونی بود که در کانسه دیگر نباشد و منزه آخر آن همچنان باید که منزه اول آن و
در بهشت یاقوتی است که در آن هفتاد هزار سرای است و در هر سرای هفتاد هزار خانه که در آن
سوراخی و رخنه نباشد و ابو هریره گفت رضی الله عنه در بهشت حوری عینا نام ست بر دست راست
و بر دست چپ او هفتاد هزار کنیزک باشند و او میگوید کجا اند کسانی که این صفت و نعت منکر
کرده اند ای برادر این حدیث من و تو بود که شنیدی این قوت حوصله من و تو بود که تقریر
افتاد و آن کجا انشاء الله تعالی که باشد از آنجا که نا امیدی وی نیست اکنون آنچه مطلوب امید بقاست
و مقصود جانهای بنیاوادیاست صلوات الله علیهم بشنو قال الله تعالی لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى
وَزِيَادَةٌ این زیادت آنست که در وجه کریم خداوند عزوجل و آن لذت بزرگ ست که نعمت
بهشت دران فراموش کرده شود جریر عبد الله البجلی رضی الله عنه گفت بر حضرت رسالت نشسته بودیم

در شب چهاردهم سر ماه را دید و گفت انکم سترون ربکم کما ترون هذا القمر
لا تضامون فی رؤیته بدرستی که ببینید پروردگار خود را چنانکه این ماه را می بینید
یعنی بیحجاب و اقل ست چون اهل بهشت در بهشت روند و اهل آتش در آتش منادی
آواز دهد ای اهل بهشت شمار انزدیک خدای وعده یست گویند یارب نه روی ما سپید نکرده
گوید نیز مانده ست گویند یارب نه نامهای ما را بهشت راست داد گوید نیز مانده ست گویند
نه ما را از دوزخ برهانده و بهشت کرامت کردی گوید نیز مانده ست و آن دیدار ست حجاب
برداشته شود و خداوند را ببینند اما باید که بدانی که نزدیک اهل سنت و جماعت دیدار خداوند
از مکافات عمل نیست محض فضل ست چنانکه در دنیا توفیق ایمان دادند مکافات عمل نیست
محض فضل ست و در خبرست خداوند تعالی مر پیغامبر را وعده بهشت داده ست از یکدانه مروارید
مر او را چهار هزار در ست فراخیهای هر دری پانصد ساله راه ست و از هر دری تا دری پانصد ساله
راه ست اندر میان آن قبه خوانی نهاده و بهر اهل بهشت را مهمان کنند بر یک خوان هشتصد
جبرئیل و میکائیل و فرشتگان آسمان را فرمان آید تا بر سر خوان بایستند خدمت کنند و مومنان
بدان خوان طعام خورند سیصد هزار سال آنجهان چون از طعام فارغ شوند قدح های شراب
باید مهر کرده بمشک چنانکه فرموده ختامه مسک بران مهر نهشته هذا شراب طاهر
من ربّ طاهر لعبد طاهر این شرابی ست پاک از پروردگار پاک مر بنده پاک را هر کسی قدحهای
خویش بگیرند و شراب خورند چون از شراب فارغ آیند حجاب بردارند تا خداوند عزوجل را ببینند
و در بعضی خبرست که چون شبستان اندر بهشت قرار گیرند باد بهشتی از زیر عرش بزند آن گیرد
که آنرا باد لطافت گویند برگهای درختان بهشت بجنبانند برگ بر برگ بساید سماع خوش پدید
آید و کنگرهای بهشت بانگ در آیند و حلقهای بهشت بجنبانند مومنان اندر ان سماع بطرب
آیند خداوند عزوجل بجا بهر دار و آن چشمهای ایشان گوید هان انا ذا ربکم فانظروا الی
سلام علیکم طبتم فادخلوها خالدین و در ین آیت چنین گفته اند وسقیهم ربهم
شرابا طهورا گفت خود در میم بدست کسی نفرستیم اگر بدست کسی فرستیم و بر ابینی خود دهیم
بدست تا مر ابینی و چنین گفته اند که نیکمردان در بوستان بهشت در ختان ماهورد و الدا

در خبرست

یعنی گفته اند

در تنعم باشند و مقربان ملازم و متکف حضرت شوند و نعمت بهشت را بمثابت ذره از ان حقیر دانند پس ان را بر قضای شهوت شکم و فرج مشغول گردند اما از برای محالست گروهی دیگرند و از خواجه حسن بصری تعلست که گفت بینا اهل الجنة فی الجنة اذ اطلع علیهم الرب جل جلاله فیتبهون بنور جلاله و جماله بثمان مائة الف عام اذا نظروا الی الجمال طابوا و اذا نظروا الی الجلال ذابوا گفت درین میان که اهل بهشت در بهشت باشند خداوند تعالی بر ایشان تجلی کند پس سر گردان بمانند میان جلال و جمال خداوند سیصد هزار سال پس چون نظر بجمال وی کنند خوش گردند و چون نظر بر جلال وی کنند بگدازند و معنی گداختن اینجا انست که از خود بیخود گردند از انچه اندر ایشان از لذت طعام و شراب و شهوت و حور و قصور و اشجار و انهار هیچ نماند و در بعضی خبر آمده است که چون مومنان در بهشت قرار گیرند فرمان آید تمتعوا علی المساجد اوحد ندا آید که آرزو کنید و ندانند که چه آرزو کنند بعلما باز گردند و در ایشان نگرند که چون ما را اندر دنیا چیزی مشکل شدی بشما باز گشتیم اکنون ما را فرمان آمد که آرزو کنید چه آرزو کنیم علما گویند دیدار خداوند عزوجل و خبر است که پیغامبر صلی الله علیه وسلم را پرسیدند از دیدار بندگان مر خداوند عزوجل گفت و منهم من ینظر الی ربه فی الشهر مرة و منهم من ینظر الی ربه فی الجمعة مرة و منهم من ینظر الی ربه بکرة و عشیا گفت کسی باشد از ایشان که بیند پروردگار خود را در ماه یکبار و کسی باشد که بیند پروردگار خود را در جمعه یکبار و کسی باشد که بیند پروردگار خود را در روز و شبانگاه رزقنا الله بفضله و کرمه و جمیع المومنین و المومنات بحرمت انبیائه و اولیائه و صلی الله علی محمد و آله و علی جمیع الانبیاء و المرسلین و علی ملائکته و علی عباده الصالحین و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم

ابیات خاقانی چیارة ایم ترا	همچو سوزن لنگ در گاهم ترا	بی نمی بی دولتی بیحاصلی	بینوائی بیقراری بیدلی
دین ز دستم رفت و دنیا گم شده	صوفیم نامانده معنی گم شده	من نه کافر نه مسلمان مانده ام	در میان هر دو حیران مانده ام
نه مسلمانم نه کافر چون کنم	مانده سر گردان اضطر چون کنم	یارب این شک آه بسیار تیم هست	گر ندارم سبحه این زیم هست
هم ترا نه دانیم آلوده شد	هم دل محنت کشتم فرسوده شد	مانده ام در چاه ذلت بای بست	در چنین جایم نگیرد جز تو دست
پاک کن از آه صبحم این جان من	بس بشو از اشک شبهم این تن من	گرچه پس لوده در راه آمدم	عفو کن ز ان تا بس از راه آمدم

تمت

خاتمة الطبع

جهان جهان سپاس مر خداوندی را سزد که در حقیقت غیر او خداوندی را نسزد و تبارک اسمه و تعالی شانه و در ود نامحدود و تحفهٔ خاتم المرسلینست که جز او خاتم المرسلین نیست صلی الله علیه و علی آله و اصحابه ما انتسخ بالقرطاس قراءة اما بعد بندهٔ بیمقدار محمد علی اکرم غفر الله له و لوالدیه و احسن الیهما الیه برخی از ارباب بصایر که بصر بصیرت خود شان مکحل الجواهر عرفان متکحل و بکحال الایزال شاهد حقیقی مشهود دیدهٔ دل دارند حالی میگرداند که چون ذوق طبع این کتاب کامل النصاب بطبع من خراب دست داد و سودای سرانجام این مهم در سر افتاد بهمت آنکتاب مقابلهٔ نگارپوی فکر در بهمرسانی نسخه صحیحه غیر سقیمه که بحسن صحت و رشاقت حواشی وجود مانای آن در بین یار خال خال باشد نهایة قصوی رسید و در سپردن این داد چه خارها که بپای اندیشه نخلید تا آنکه کوشش فقیر ره بجائی برد یعنی بحکم من جد وجد بحمیت یکتا نسخه از سر عواطف بیکران قدوة السالکین بدیهة العارفین حضرت مولانا شاه محمد علی حبیب صاحب لازالت افاداته شاملة للطالبین که به پیرایهٔ کمال صحت آراسته و مطرح انظار فیض آثار شیخ زمان قطب دوران پیشوای عارفان حق آگاه حضرت شاه محمد نعمت الله قادری قدس الله سره العزیز نگاشته بود دستمایه فقیر خاکسار گردید تا بنا بر طبق التماس خدمت سراپا میمنت جناب استادی مولانا محمد سعید عظیم آبادی محدث نسخه دیگر گلگونهٔ صحت رنگین جمال و نقطهٔ انتخاب حواشی مفیده عنبرین خال همانا از کتب خانه خدا بیامرز مولوی غلام یحیی که عالبا محشی میرزاهد رساله باشند مرا چنگ این بی نوا افتاد ثالثا همدرین عموره آره که وطن اینچاره باشد کتابی بسمت صحت موصوف تا پاره از حواشی مفیده و معتبره که اسناد نقل بعضی ازان از نوشته کلک اعجاز سلک بندگی مخدوم الملک قدس سره دیده شد پیش یکی از اقران خود مذکر آمد پس ازین هر سه نسخه انتساخ و تصحیح بتحشی نسخه مطبوعه سمت انجام پذیرفت و از حسن خط و لطافت کاغذ و خوش اسلوبی مطبع زیبائی ما لا کلام گرفته و الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین ۱۲

رسالہ در احوال حضرت مخدوم الملک قدس سرہٗ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ علی کوالہ والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ وآلہ واصحابہ اجمعین اما بعد میگوید فقیر محمد علی اکرم آروی غفر اللہ ولوالدیہ کہ چون اتفاق طبع مکتوبات صدی حضرت مخدوم الملک قدس سرہ بصلاح بعض بزرگان واحباب گردیدہ خواستم کہ چیزی از احوال کرامت مآل حضرت مخدوم صاحب ہم از کدامی کتاب معتبر نقل کردہ در آخر این کتاب درج کنم ہر چند احوال حضرت ایشان چنان معروف ومشہور بر زبان صغار وکبار ست کہ احتیاجش نبود الا چون مکتوبات بطبع میرسید بیندی از احوال شان ہم بودن ضرور بود ہست پس حتی الوسع در کتب احوال بزرگان تلاش کردم الا نیافتم پس صلاح این معنی بذریعۂ عریضہ از حضرت شاہ محمد علی حبیب صاحب بملوا روی کردہ شد کہ حضرت ایشان کتاب مناقب الاصفیاء کہ از تصانیف حضرت مخدوم شاہ شعیب قدس سرہ بن شیخ جلال منیری ابن عم حضرت مخدوم شیخ شرف الدین قدس سرہ ہست عنایت فرمودند کہ درین کتاب اکثر احوال حضرت مخدوم صاحب موجود ست پس آنرا از جناب شان گرفتم واز ان احوال شان ملتقط کردہ علاحدہ طبع میکنم گویا رسالۂ جدید ہست وعبارت کتاب مناقب الاصفیاء بعینہ منقول ست تغیر تبدیل نمیکنم وہذا ہو

ذکر مخدوم جہان شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری رحمہ اللہ

آن مجرد بہ تجرید توحید آن مفرد بہ تصحیح تفرید آن مبین دقائق مناہج طریقت آن مظہر معانی حقیقت آن صاحب صفا آن مرد خدا آن ساکن لجۂ احدیت آن متمکن مقام رجمیت آن مبارز میادین مجاہدہ آن مالک ممالک کشف ومشاہدہ آن سیمرغ قاف یقین آن ہمای ہمت اہل تمکین آن داؤد تخت خلافت آن سلیمان ملک معرفت ومحبت آن واقف اسرار ہدایت ورہبری شیخ جہان شرف الدین احمد یحیی منیری از کبار مشائخ طریقت وعظام اہل حقیقت

بود در ریاضت و مجاهده شانی عجیب و غریب داشت او را جذبه سابق از سلوک بود و سی سال در بیابانها و جنگلها و کوهها در عبادت خدا مشغول بود تارک ماسوی الله بود دنیا به نسبت او معدوم بود وجود نداشت آخرت و نعیم آخرت بجنب همت او متروک بود مقصود و مطلوب خدا بود از جاه دنیا و منزلت آن بیزار بود از کرامت و خوارق عادت تبری داشت در احراز حقیقت صاحب تمکین بود مرجع اهل معرفت یقین بود در بیان دقائق طریقت و اسرار حقیقت و معرفت عالی کلام بود در هر طوری بیانی شانی داشت در عشق محبت کلمات لطیفه و غامضه دارد و در بیان علم تصوف تصنیفات او بسیار است اسرار توحید خواص و علم حقیقت در نهاد او ظهور یافت کلمات موحدان و اهل حقیقت چنانچه امام احمد غزالی امام محمد غزالی و عین القضات و ابن عربی و خواجه فرید الدین عطار شیخ عراقی و مولانا جلال الدین رومی بیان از دست پیش از و در هند کسی کلمات این بزرگان مطالعه نکردی و اگر مطالعه کردی مقصود این بزرگان در نیافتی در ملفوظ مشایخ هند رحمة الله علیهم ذکر کلمات این بزرگان کمتر افتاده است بلکه بعضی از مشایخ هند بر بعضی ازین بزرگان بر طریق طعنه چیزی گفته اند در سراج العارفین ملفوظ شیخ نظام الدین رحمة الله علیه در باب بستم آورده است که شیخ نظام الدین فرمود که عین القضات قاضی بچه همدان بود در وفور علم او چه توان گفت علم هنوز نارس شود فانا در بیست سالگی در ویشی از کجا شود در مکتوبات او که از سر حال نوشته است لطائف بسیار است و عین القضات عارف بود فانا چون کودک بود وقت هستی و هنوز بکمال فنا نرسیده بود در کتب خود خود را ستوده است و جا بجا سخن از حد شرع بیرون نشاده است انجا لفظ سراج العارفین مقصود آنست که پیش از شیخ الاسلام شیخ شرف الدین منیری در کلمات این بزرگان اعتراض داشت در کلمات امام احمد غزالی و امام محمد غزالی اگرچه سخن به رموز و اشارات است امام مذهب عین القضات و مذهب ایشان یکی است همچنین بزرگان دیگر که ذکر کرده شده اند همه یکی اتحاد مذهب و اتحاد طریق هر یکی از ایشان در معنی اعتراض همه باشد چنانچه قاضی عین القضات در توحید گفته است امام محمد غزالی و بزرگان دیگر گفته اند همه گفته اند بعضی به تصریح و بعضی به رموز و اشارات اما به تصریح چنانکه خواجه فرید الدین عطار رحمة الله علیه میگوید بیت ای برادر غیر حق خود نیست کس ✤ اهل معنی را همین یک حرف بس ✤ و چنانکه مولانا روم میگوید مثنوی ای قوم بحج رفته کجائید کجائید ✤ معشوق همین جاست بیائید بیائید ✤ آنانکه طلبگار ضمائید ضمائید ✤ حاجت بطلب نیست شمائید شمائید ✤

مثل این تصریح که خواجه فرید الدین و مولانا جلال رومی کرده اند قاضی عین القضات و بزرگان دیگر کمتر کرده اند اما بر موز و اشارات پس جایگیه در ملتقط احیای علوم امام محمد غزالی آمده هست وَاَمَّا التَّوحِیدُ فقد جُعِلَ الآنَ عبارةً عن صِفَةِ الکلامِ ومعرفةِ طریقةِ المجادلةِ و الاحاطةِ بمناقضاتِ الخصومِ والقدرةِ علی التشدُّقِ بتکثیرِ الاسولةِ واشارةِ الشبهاتِ وتالیفِ الالزاماتِ وکان التوحید فی العصرِ الاولِ عبارةً عن امرٍ آخرَ لا یفهمُ اکثرُ المتکلمین وَاِن فهموه لم یتصفوا بهِ وهو اَن تَریَ الاُمورَ کلها من اللهِ تعالی رُؤیةً تقطعُ التفاتهُ عن الاسبابِ والوسائطِ فلا یری الخیرَ والشرَّ والنفعَ والضرَّ الا منهُ وهذا مقامٌ شریفٌ احدی ثمراتهِ التوکلُ کما سیاتی بیانهُ فی کتابِ التوکلِ ومن ثمراتهِ ترکُ شکایةِ الخلقِ وترکُ الغضبِ علیهم والرضا والتسلیمِ بحکمِ اللهِ تعالی وهذا من مقاماتِ الصدّیقین یعنی راه توحید پس مدتی که گردانیده شد اکنون عبارت از صفت بحث و معرفت طریق مجادله و در گرفتن مناقضات خصمان و قدرت بر اظهار فصاحت بسیار کردن سوالها و انگیختن شبهها و جمع کردن الزامها و بود توحید در عصر اول عبارت از امری دیگر که نفهم کنند آن امر را اکثر متکلمان و اگر نفهم کنند آن امر را پس موصوف نشوند بدان امر و آن امر آنست که بینند کارها همه از خدای تعالی دیدنی که قطع کند التفات بیننده را از سببها و وسیلها پس بیند خیر را و شر را و نفع را و زیان را اگر از خدای و این مقام بزرگست یکی از ثمرات این مقام توکل است چنانچه زود بیاید بیان آن در کتاب توکل و از ثمرات این مقام ترک شکایت خلق است و ترک غضب بر ایشان و رضا و تسلیم است بحکم خدای تعالی و این مقام از مقامات صدیقانست این سخن امام محمد غزالی در توحید خواص افق شیخ قاضی عین القضاة است و شیخ شرف الدین منیر قاضی عین القضاة را در کلمات خود بسیار ستوده است جائی بدین عبارت ذکر کرده است که آن عاشق فانی قاضی عین القضات همدانی و جائی بدین عبارت که الست یزدانی قاضی عین القضات همدانی و در معدن المعانی ملفوظ خود در باب بیستم فرمود اگرچه هر کسی در علم و معرفت چیزی چیزی نوشته اند فاما چنانکه عین القضات نوشته است بر قانون و مقتضای تمهیدات اصول دین کم کسی نوشته است و مشکلات بسیار از آن حل میشود اما در رایفت و ادراک مفهومات کلمات او را اطلاع بر اصول و قانون این طائفه باید که بود و اگر نه بر قواعد دین بعضی کلمات او را تقریر نتوان کرد حاضری درین محل ذکر عوارف کرد فرمود

اگرچه عبارت کتابی معتبر است در باب تصوف و احکام طریقت و مذهب این طائفه بدان تحقیق میشود
هر چند مصنف آن برتر ازان بوده است که بهتر است ازان و بیشتر ازان آوردی و این نزول
بود از و در مقام مریدان و مبتدیان و وفور علم و کثرت معانی معروف و مشهور است اما مکتوبات الفضاة
چیزی دیگر است آمدیم بر سر سخن پیش از شیخ شرف الدین منیری در هند طاقت شنیدن اسرار توحید
خواص کمتر کسی ابود گفتن خود بابی دیگر است الا ما شاء الله علی سبیل الندرة احمد بهار
دیوانه شکلی بود اکثر بخدمت شیخ شرف الدین منیری آمد و شد داشت در توحید خواص چیزهای
پرسیدی و گاهی خود چیزها گفتی با شیخ انبساط داشت در عالم دیوانگی سخنهای فراخ گفتی که خلق طاقت
فهم آن نداشتی و شیخ غرگاکوئی مردی صاحب شغل بود کامل الحال بود از غایت مشغولی این تعداد
راه دور بهار از قصبهٔ کاکو آمدی الا خدمت شیخ شرف الدین منیری نیامد چیزی اگر در توحید خواص و در عشق
و محبت مشکل شدی حل آن از شیخ شرف الدین منیری بارسال مکاتبات می جستی شیخ آنرا جوابها شافی
آنرا در کلمات شیخ شرف الدین اجوبه کاکوئی مذکور شده تا مانند آنست که این هر دو بزرگان در عهد دولت
سلطان فیروز در دهلی رفتند در توحید سخنهای فراخ و شطح گفتند علمای دهلی بر سلطان فیروز
گفتند که این هر دو سخنها میگویند که شایان کشتن شده اند سلطان محضر ساخت همه اکابر شهر را جمع کرد
همه اجماع کردند آن هر دو بزرگان را کشتند شهری همچون دهلی مجمع مشایخ علما و فضلا و بادشاهی چون
سلطان فیروز معتقد درویشان کسی را این مقدار نشد که این هر دو بزرگان به بهانه دیوانگی هم تا
کنانیدی چون خبر کشتن ایشان بشیخ شرف الدین منیری رسید گفت در شهری که خون چنین بزرگان
ریخته شود عجب بود اگر آن شهر آباد ان بماند چنانکه گفت همچنان شد دیری نگذشته بود که هم در حیات
سلطان فیروز مقدمهٔ خرابی پدید آمد در شهر سلطان فیروز را بآن شوکتی که داشت ضابطه نماند
پسر سلطان را بنهان وزیر در آویخت خیلی مسلمان دران حادثه کشته شدند شهر روی بخرابی آورد
بعد ازان بندگان سلطان دهلی را اگر فتند و با پسر سلطان در آویختند و بعد ازان مغلان آمدند
دهلی را زیر و زبر ساختند و الله غالب علی امرہ سخن از کجا بکجا رسید الکلام یجر الی الکلام
بر سر سخن باز آییم شیخ شرف الدین منیری شخصی بزرگ بود از ابتدا تا انتها محفوظ بود صغیر از و
در وجود نیامد پدر و مادر او پیش از آمدن او در وجود مبشر بزرگی او شده بودند از راویان حقیقت

سماع است که شیخ یحیی پدر شیخ شرف الدین منیری بر مولانا تقی الدین عربی ساکن خطه مهون صاحب ملتقط احیاء علوم اعتقاد داشت شاید ارادت هم بر مولانا مذکور بوده باشد از منیر و رهون برای ملاقات و زیارت او قصد میکرد هر بار که شیخ یحیی میرفت مولانا برمیخاست و تعظیم میکرد و بشت او می بوسید تا وقتی خود بر مولانای مذکور رفت مولانا او را تعظیم نکرد شیخ یحیی در خود منفعل گشت که چیست که مولانا ترک معتاد خود کرده است مولانا باشراق باطن دریافت گفت کسی را که تعظیم میکردیم در شکم مادر رفت و نیز سماع است که مادر شیخ شرف الدین منیری ایشان را در آوان بچگی هیچ وقتی بی وضو شیر نداده است در روزی در گاهواره در خانهٔ خالی گذاشته در خانهٔ دیگر رفت بعد زمانی آمد و دید مردی نزدیک گاهواره نشسته است نگریست و گاهواره را می جنباند دهشت خورد آن مرد غایب گشت چون از دهشت قرار گرفت بر حال خود آمد کیفیت بر پدر خود گفت پدرش گفت مترس آن مرد خواجهٔ خضر بود صلوات الله علیه که گاهواره می جنبانید و محافظت بچه میکرد پسر تو بزرگ خواهد شد خواجه مراعات میکرد که دختر تو بچه را در خانه خالی تنها گذاشته رفته که بچه را در خانه خالی گذاشته نروند زیرا چه خوف نظر آسیب باشد و پدر شیخ شرف الدین منیری مردی بزرگ قاضی شهاب الدین نام داشت سبحان الله که سیکه در آوان بچگی در شکم مادر و در صلب پدر کرم و معظم باشد مناقب او چه توان گفت سماع است چون ببلاغت رسید و در تعلیم علوم دین مشغول شد علوم دین بکمال حاصل کرد در آنوقت آوازه عظمت و بزرگی و دانشمندی مولانا اشرف الدین تواسه در ولایت هند بلکه در عرب و عجم بر آمده بود در جمیع علوم کمال داشت تا علم کیمیا و هیمیا و سیمیا نیز بر وجه کمال داشت در علوم دین مرجع علمای دین بود علوم و خواص امرا و ملوک هم معتقد و مطیع و منقاد وی بودند در علم سیمیا عجائبها بخلق نمودی از غایت انقیاد خلق بادشاه دهلی بترسید که نباید که ملک را بگیرد و بحیله مولانا را در ستارگانون رد ان داشت در آن وقت ولایت بنگاله در ضبط بادشاه دهلی بود مولانا نیز بفراست دریافت از انجا که اطاعت اولوالامر واجب است مولانا سفر ستارگانون اختیار کرد در اثنای سفر در قصبهٔ منیر رسید شیخ شرف الدین منیری بر او ملاقات رفت بدیدن و فور علم و کمال دانشمندی مولانا اشرف الدین تواسه موافقه گشت گفت تحقیق علوم دین در خدمت و صحبت بغیر ازین محققی حاصل نگردد و عزم کرد که در

سند بوسیدن مولانا تقی الدین بر پشت مخدوم یحیی منیری از روی عظمت مولانا مخدوم شرف الدین قدس سره

مولانا و بصحبت او در ستارگانون برود و مولانا اشرف الدین توامه نیز بدیدن قابلیت و روش
صلاح و تقوی شیخ شرف الدین منیری خوش گشت گفت در تعلیم علوم دین در حق این چنین کسے
کوشش باید کرد شیخ شرف الدین منیری باستر ضای مادر و پدر برابر مولانا اشرف الدین
توامه در ستارگانون رفت در تحصیل علوم دین با قصے الغایت کوشید شب و روز در علم مشغول
سے بود دران مشغولی ریاضت و مجاهده و شهت روزه ها داشتی از غایت مشغولے
در کنه سوری مولانا اشرف الدین توامه حاضر نمیشدی گفتے در حاضر شدن کندوری بسیار
وقت ضایع میشود چون مولانا اشرف الدین توامه کیفیت حال دریافت برای او علمای
علیحده تعین کرد مدتی در صحبت او زیست مولانا ے مذکور ماند تا آنکه تحقیق علوم دین شد استاد
خواست تا دیگر علوم نیز تلقین کند گفت مرا همین علوم دین بسنده هست از آنجا قصد سیر کرد
بخدمت مادر آمد در آنچه در ستارگانون در علم مشغول بود مرض حادث شده بود اطبا آن مقام
گفتند دوا ے این مرض جماع هست برای دفع مرض کنیزکے داشت ازان کنیزک یک پسر شد
آن پسر را تسلیم مادر کرد و گفت این را بجای من دانید و مرا مگذارید هر جا که خواهم بروم بنده اید
که شرف الدین مرد بعده طرف دهلی رفت مشایخ دهلی را دریافت گفت اگر شیخے اینست ما هم
شیخ بعده ملاقات بشیخ نظام الدین رحمة الله علیه کرد در مجلس الشیان چیزی مذاکره علمی بود ایشان
پسندیده نگفت شیخ نظام الدین اعزاز و اکرام فرمودند و یک طبق تنبول دهانیدند و گفتند سیر شو
هست نصیب دام مانیست ازانجا در پانی پت رفت ملاقات بشیخ شرف الدین پانی پتی کرد گفت
شیخ هست اما مغلوب حال هست بتربیت دیگری نمی پردازد و سماع هست که بعد ازان برادر بزرگ او
پیش او ذکر خواجه نجیب الدین فردوسی کرد و طریق او و مناقب او بیان نمود گفت آنکه قطب وقت
بود ما را برگ داد باز گردانید برو دیگری چه رویم برادرش گفت در ملاقات زبانی نیست ملاقات
می باید کرد چون برادر التزام نمود قصد ملاقات کرد روان شد در اثنای راه برگ میخورد و مقدار
برگ در ستارهم بود چون قریب خانهٔ خواجه نجیب الدین فردوسی رسید نوعی دهشت پدید آمد
و انفعال حاصل شد در دل گفت من بر شیخ نظام الدین رفته بودم دران وقت دهشت منکر نشد
درین چیست که مراد دهشت میگیرد چون بر خواجه رفت برگ همچنان در دهن بود چون نظر خواجه

بروی افتاد گفت در دهن برگ و در دستار برگ گفتار اینکه ما هم شنجم در حال برگ از دهن بینداخت
و هشت زده خوی گرفته با ادب بنشست بعد زمانی التماس ارادت کرد خواجه نجیب الدین او را
بارادت مشرف گردانید و اجازت نامه که بدوازده سال پیش از رسیدن او نوشته داشته بود آورده
تسلیم نمود شیخ شرف الدین گفت من هنوز دست شما نکرده ام و روش طریقت از شما نگرفته
ام کاری میفرمائید آن از من چگونه در وجود خواهد آمد خواجه نجیب الدین گفت من این اجازت نامه
بفرمان حضرت رسالت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم نوشته ام بنوت ترا تربیت خواهد کرد
و ولایت پیران در کار است تو اندیشه این کار مکن بعد تلقین روش طریقت وداع کرد و گفت
اگر در راه چیزی شنوید باز نگردید یکدو منزل آمده بودند که شنیدند که خواجه نجیب الدین فردوسی
از دار الفنا بدار البقا فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر رحلت کرد انا لله وانا
الیه راجعون باز نگشت طرف منیر روان شد بعد مدتی در بهیار رسید روزی آواز طاوس
شنید حالتی در وی پدید آمد خود را در جنگل بهیا انداخت کسی ندانست که چه شد تفحص بسیار کردند
هیچ خبر نیافتند برادران و مصاحبان اجازت نامه او تبرکات نیز تسلیم مادر او کردند سماع است
که شیخ شرف الدین منیری میگفت که من چون بخواجه نجیب الدین فردوسی پیوستم حزنی در دل
من نهاده شد که هر روز آن حزن زیاده میشد تا در بهیار سیدم خود را در جنگل بهیا انداختم القصه
مادر شیخ شرف الدین منیری چون خبر غایب شدن او شنید بفراق او محزون گشت شبی تاریک
باران می بارید بسبب فراق او میگریست و میگفت که حال آن جدا مانده درین شب چگونه خواهد بود
ناگاه دید که در صحن خانه ایستاده هست گفت ای فرزند درین باران چرا در صحن ایستاده
درون خانه بیا گفت شما در صحن بیائید ببینید که من درین باران بچه طریق
هستم چون مادرش در صحن آمد دید جائیکه او ایستاده هست هیچ بارانی نیست
و جاهایش خشک ست گفت اے مادر مرا خدای تعالے درین طریق میدارد تو
چرا از جهت ما اندوگین میباشی مرا بخدای سپار و از من خشنود باش مادرش گفت ترا بخدای
سپردم و چون تو در طلب خدائی از تو بدل و جان خشنودم بعد زمانی باز غایب شد
سماع است که چون در جنگل بهیا در آمد دوازده سال بخلیس خیر او نیافت بعد ازان کسیها را

درجنگل راجگیر دید بعد سالها درجنگل راجگیر برآمد که کسی ملاقات نیافتی خدای داند که اورا درین
مدت دراز درجنگل باخداچه معامله بود سماع هست وقتی اورا کسی درجنگل دید دست در درختی
زده متحیر ایستاده موچگان درون حلق می آمدند ومی افتادند اورا ازان حال خبر نبود سماع
هست که بعد مدتی طویل بعضے کسان اورا درجنگل میدیدند وملاقات میافتند مولانا نظام
مدنی خلیفه شیخ نظام الدین دربهار بود اوچون خبر یافت که شیخ شرف الدین منیری را ملاقات
می یابند برای ملاقات میرفت وتفحص میکرد هرجاکه درکوهی وجنگل مشغول می بود درمی یافت
بعضی یاران شیخ نظام الدین نیز آنوقت دربهار بودند ایشان نیز دنبال مولانا نظام مدنی
میرفتند شیخ شرف الدین منیری چون صدق طلب ایشان معائنه کرد گفت ازچندان راه و
درین جنگل که مقام خوف ودرندگان وددگان هست میآئید مراد شوار مینماید شما درشهر باشید
من درروز جمعه درشهر ودرمسجد جمعه حاضر خواهم شد بهمانجا ملاقات خواهد شد مولانا نظام مدنی
ویاران دیگر قبول کردند ازان گاه بازاو درشهر درمسجد جمعه حاضر شدی وساعتے بامولانا نظام
ویاران دیگری نشستے بازدرجنگل میرفتے چون مدتی برین طریق گذشت بعده یاران گفتند
مقامی باید ساخت تابعد ادای جمعه آنجا قرار گیرند بیرون شهر جائی که امروز خانقاه مخدوم
بهانست دوچهری انداختند چون ازجمعه بازمیگشت دران مقام بایاران قرار میگرفت
وگاه گاه یکدو روز می ماند بعد ازان مولانا نظام مدنی برمجد الملک مقطع بهار مزاحم شد که من
مالی مدنی دارم ازان وجه بفرمائش خودخانه برای خدمت شیخ شرف الدین برآورده گیرد آن
جائی که آن چهر بود عمارت کردند طعام ساختند خلق راطلبیدند یاران شیخ نظام الدین حاضر
شدند حضرت شیخ شرف الدین رابسجاده نشستن التماس کردند بعد نشستن برسجاده روی جانب
مولانا نظام الدین مدنی ویاران شیخ نظام الدین آورده وگفت یاران مجالست شما برین حد
آورد که درین بت خانه نشاندتا درپای قوت ابود بیرون میرفت یگان دوگان ماهی بیرون
مے ماند مدتی برین طریق گذشت چون سلطان محمد تغلق بادشاه دهلی خبر یافت که شیخ
شرف الدین منیری که سالها درجنگل بهیابی بود ند از خلق عزلت داشتند این زمان درشهری آیند
اختلاط باخلق میکنند مجد الملک مقطع بهار را نوشت شیخ الاسلام شیخ شرف الدین منیری را

خانقاه برآورده بدهد و راجگیر را وظیفه فقرا خانقاه گرداند و یک مصلای بلغاری نشانی فرستاد و در فرمان نوشت اگر ایشان قبول نکنند بجبر قبول کنانند و این سلطان محمد بالعجب بادشاهی بود خلق او را ظالم خواندی و او خود را عادل میگفتی و گفتی هر که مستحق چیزیست او را بدان امر میکنم اکثر اهل طریقت از زمانه از کسوت ایشان باز داشته بود تکلیف عهده از عهدهای دنیاداری کرده بود تا آنکه شیخ نصیرالدین محمود را تکلیف بر عهده ریاست کرده گفت چنین کسی اگر رئیس باشد بر کسی ظلم نشود چون شیخ محمود قبول نکرد انواع جفای بر وکرد و سید السادات سید جلال بخاری را عهده لنگر فقرا داده بود در خزانه جلالی آورده است که خدمت مخدوم مدالله ظله پیش از آنکه در ملک بر و بخدمت شیخ قطب الوقت نصیرالحق والشرع والدین اودهی در عهد خدایگان مغفور سلطان محمد شاه گفت مخدوم خائفیم که درین زمان درویشان ادگان را از لباس درویشان بیرون می آرند کلاه و قبا می پوشانند خدمت شیخ نصیرالدین را خلعت تبرک و ستار و بارانی خاصه خود پوشانند و فرمود همین جامه پوشیده پیش سلطان برو که ترا از جامه درویشان بیرون نخواهند آورد و خدمت مخدوم مدالله ظله همان جامه پوشیده پیش سلطان رفت نیابت شیخ الاسلام مستد و خانقاه محمدی در سیوستان و جمیل خوانق مضافات آن باسم مخدوم مدالله ظله تعین شد چون از لشکر سلطان بازگشت و بخدمت مخدوم شیخ الاسلام پای بوس حاصل شد و عرضه کرد که فرمان سلطان شده است که خانقاه فقرا در خطه سیوستان بکن و اجازت از شیخ قطب العالم رکن الحق والدین ندارم خدمت خواجه شیخ الوقت نصیرالحق والشرع والدین فرمود از جهة ما اجازت باشد تا خدمت فقرا کنی المقصود چون فرمان او مجدالملک سدید پیش مخدوم جهان شیخ شرف الدین برد و گفت انچه او نوشته است مرا چه قدرت کبیران اقدام نمایم لیکن چون شما قبول نفرمائید او تقصیر این اضافه کند و معامله او معلوم است خدای داند با من چه کند چون الحاح مجدالملک دید با کراهه تمام قبول کرد بعده چون سلطان وفات یافت جلوس سلطان فیروز شد دهیه را ترک داد کاملان را اگرچه اختلاط خلق و مشغول بدهیه و خانقاه زیان ندارد لیکن ایشان در طور کثرت اسباب و وسائط را برجاے ثابت دارند انچه موجب بعد و نفرة است آزادت و تجافی منند

اگرچه ایشان را موجب بود و تفرقه نباشد تا اهل ظاهر نشود با ایشم همه از حق و حق بیند
در مشاهدهٔ ایشان خللی نباشد و خبر ها که قدوهٔ طریقت است آنرا کراهیت کنند و دران
شاهد حق باشند مریدان و متصوفان حالات صوفیان را دریافتن نتوانند صوفیان مجمل
صاحبان اطوارند هرچه کنند همه حق کنند و حق باشند سماع است که وقتی قاضی اهدل که او
دانشمند و سالک طریقت بود اعتقاد بر مخدوم جهان داشت پرسید که مخدومم شنیده ایم
که سی سال طعام نخورده و سدبول و غالط شده بود درین یا صنها خلعت چه بود گفت سی سال
طعام نخورده ام اما از جنگل وقت حاجت چیزی میخوردم چون سدبول و غالط شد بود سالها
متحلم شدم سخت بود در کرانهٔ آب فتم در دل گذشت تیمم کرده نماز بگذارم باز در خاطر
گذشت که نفس پناه شرع میگیرد و حال آنکه آب در آمدم بیهوش شدم چون آفتاب برآمد بهشیار
گشتم خلعت آن بود که آن روز فجر فوت شد و گفت زاهد انچه شرف الدین کرد از ریاضت
و مجاهده فی التل اگر کوه کردی آب شدی لیکن شرف الدین چیزی نشد لا الله الا الله
زهی بلندی همت یافتها را بر خاک زد مفلس وار ایستاده و لشه وار سخن اند بیت حسنش
غایتی دارد سعدی را سخن باپان ☆ بمیرد تشنه مستسقی و دریا همچنان باقی ☆ در ملفوظ شیخ الاسلام
شیخ حسین معز بلخی آورده ست که یافت از کندی بصیرت است سماع است که وقتی گویندگان این رباعی
پیش او میگفتند رباعی آنها که خدای من زمن می بینند ☆ گر مغ بینند بصحبتم ننشینند
گر قصهٔ خود پیش سگی برخوانم ☆ سگ از ین پوستین زمن برچینند ☆ او را تواجد حاصل شد
گفت والله راست باشد راست این نیز از بلندی همت است چنانچه در سیر الی الله
حالت ها است در سیر فی الله نیز حالت ها است کاملان مانند شنیده شده است که سید حسن
قدیمی شیخ بهرام را پرسید که شنیده ایم که پیر شما شیخ شرف الدین را در ین رباعی تواجد بود
و گفت والله راست باشد راست این سخن مبتدیانست ایشان منتهی بودند چگونه
این سخن گفتند شیخ بهرام گفت النهایة هو الرجوع الی البدایة سماع ست که وقتی
کسی پیش وی پالوده آورده و هشت وی پالوده برداشت بوی ستد و باز در زمین داشت
دیری داشته بود بعد ازان کسی را داد ردی سوی قاضی زاهد آورد و گفت زاهد چیزی نمانده بود

که این بالوده راه زدی سماع است که وقتی مشایخ عصر هریکی تمنا و آرزوی خود گفتند چون نوبت
بدو رسید گفت آرزوی من آنست که نام من نه درین جهان باشد و نه دران جهان اگرچه اکثر
کارهای وی مبنی بر خرق عادت و کرامت بود اما از اظهار آن کرامت بیزار بود شکستگی و
بینوائی ظاهر کردی اگر کسی استمداد در کاری و حاجتی خواستی حواله بمیران جلال بدیوانه کردی سماع
که وقتی مردی چند مگس مرده پیش وی آورد گفت الشیخ یحیی و یمیت گفته اند بفرمانا این مگسان
زنده شوند گفت من بخود در نمانده ام دیگری را چه زنده کنم آن مرد بر شیخ احمد چرم پوش رفت
شیخ احمد گفت این سر خدا تعالی شیخ شرف الدین را داده است ما نتوانیم مگسان را گفت بپرید
مگسان بپریدن گرفتند آن مرد گفت یحیی معائنه کردم یمیت هم معائنه کنم گفت برو در راه ما
خواهی کرد چون آن مرد باز گشت در راه ستوری او را چنان زد که بجان نشد مخدوم جهان
شیخ شرف الدین را آگاه شد بر جنازهٔ او حاضر شد چون شیخ احمد شنید که مخدوم جهان حاضر شده
او نیز بر جنازه او حاضر شد بحضور سه دو بزرگان دفن کردند اخلاق شیخ شرف الدین مانند
اخلاق نبی بود سماع است که وقتی قاضی زاهد او را پرسید که مخدوم شما چندین صد مرد خدا
میکنند مرد خدا در هند کیانند گفت آن دیوانه پانی پتی است یعنی شیخ شرف الدین پانی پتی
قاضی زاهد گفت چندین بزرگان در هند اند تخصیص پانی پتی چیست گفت زاهد تو سوال از
مرد خدا کردی نه از بزرگان سماع است که وقتی قاضی زاهد مذکور پرسید که مخدوم شما در دهلی
رفته بودید چگونه دریافتید گفت یا زاهد در دهلی از هر چه پرسی همه بسیار عابدان و زاهدان بسیار
بزرگان دین بسیار صاحبان سجاده و صاحبان کرامت بسیار اما آنچه من میجویم آن دیوانه میجوید
سماع است که وقتی ذکر حسین منصور حلاج پیش مخدوم جهان کردند گفت دریغا او را کشتند
و دران وقت همه صاحبان مشرب بودند کسی او را باز نداشت اگر من می بودم او را تزویج
کرده میدادم کشتن نمیدادم و الله عالم ازین تزویج مراد وی ترقی کنانیدن است از مقام
فرد بمقام زوجیت که مصطلح صوفیان است و منتهای مقام منتهیان است سماع است
که گفت شیخ لنگر کوئی را احمد بهاری اعتقاد و اختلاط بمخدوم جهان داشتند دیوانه صفتان
بودند در اسرار توحید سخنان فراخ داشتند ما تا که گذر ایشان در دهلی افتاد چون سخنان فراخ

ایشان اهل و اهلی شنیدند طاقت نیاوردند شکایت سوی بادشاه کردند که بکشتن ایشان بشتابند
بادشاه دران وقت سلطان فیروزشاه بود برای ایشان محضر ساخت مسکینان را کشت
چندین مشایخ طریقت بودند کسی ایشان را بحیله دیوانگی و جز آن نجانیدند بلکه دم سرد هم
برنیاوردند چون خبر کشتن ایشان بمخدوم جهان شیخ شرف الدین رسید گفت در شهری
که خون اینچنین کسان ریخته شود عجب بود که آن شهر آباد ان ماند ساعیان این گفتار مخدوم
جهان بسمع سلطان رسانیدند سلطان علما و اکابر را جمع کرد و گفت من بفتوی شما ایشانرا
کشته ام شیخ شرف الدین منیری این سخن چرا میگویند همه یکزبان گفتند سلطان ایشانرا
طلب فرماید آنگاه این سخن ایشان ظاهر شود که بچه وجه گفته اند سلطان باغوای ایشان فرمان
طلب مخدوم ان وقت در اثنای آن خادم سید السادات سید جلال بخاری رحمة الله علیه بر سلطان آمد
و تبرکات سید السادات بر سلطان رسانید سلطان گفت چیست که بندگی مخدوم بعد از بسیار روز
یاد کرده اند خادم گفت مکتوبات شیخ شرف الدین منیری بر مخدوم رسیده بود مخدوم سر آنرا مطالعه
آن در خلوت می بودند چندگاه کسی ملاقات مخدوم نمی یافت بدین سبب بسیار روز شد سلطان
از فرستادن فرمان طلب پشیمان شد باز فرمانی دیگر فرستاد اگر فرمان طلب بهار رسیده باشد
باز دارند اینچنین بزرگی را از جای جنبانیدن مصلحت ندارد چون آوازه فرمان طلب بمخدوم
جهان رسید گفت این فرمان بطفیل خدمت سید جلال الدین منسوخ شد عقب این فرمان دیگر
می آمد سماع هست که وقتی دانشمندی پیش مخدوم جهان گفت درویش هرچند که بزرگ شود
احتیاجی بعلما باقی هست گفت درویشی که محتاج علماست درویش نیست علما هرچه در کتاب
یا بندهان گویند درویش اگر در کتاب نیابد از لوح محفوظ گوید اگر در لوح محفوظ نیابد از حضرت
عزت گوید سماع هست که قاضی شمس الدین دمشقی که هم درویش و هم دانشمند بود وقتی بر مخدوم
جهان آمد او در استغراق بود از آمدن او التفات نداشت انچه معتاد ملاقات بود ترک افتاد
و قاضی شمس الدین انفعالی حاصل شد گفت درویش کامل الحال کی گردد حضرت مخدوم فرمود
که هیچ درویش گرد نبود و نبود و نه صفات خدای جل و علی قاضی شمس الدین گفت بحقیقت
یا بمجاز گفت بحقیقت قاضی طاقت نیاورد برخواست و رفت بعضی گویند که پسر سید ای شیخ یحیی و

بر حقیقت هست یا بر مجاز گفت صوفی کسی هست که موصوف شود بنود و نه بصفات حق بحقیقت و شیخی
بالاتر از انست مجلسی بگیر چون با قاضی ملاقات شد عذر خواهی کرد و گفت کسی را که باد غلبه
باشد او را التفاوتی در گفتار و غیر آن پدید می آید مرا نیز مانند آن گاه گاهی تفاوت میشود و من ازین
معذورم امام سماع هست که جوگی صاحب جمال در بهار رسید با بعضے مریدان مخدوم جهان شیخ
شرف الدین ملاقات شد در خاطر ایشان گذشت که خدایتعالی کافری را این جمال داده است
آن جوگی صفای باطن حاصل کرده بود خطرهٔ ایشان دریافت گفت اینچنین چیزها در دل نباید کرد
شما را کسی گرو هست جوگیان پیرا بزبان خود گرو میگویند بضم کاف فارسی بعضے مریدان ندانستند
آری ما را گرو هست و ذکر مخدوم جهان و مناقب ایشان پیش او گفتند او بر طریق استفهام گفت
برما بیایند ایشان گفتند ایشان بزرگ اند بدیدن کسی نروند هر چونکه بزرگی هست بر ایشان مے آید
گفت مرا بر ایشان ببرید ایشان او را برده بر مخدوم جهان بردند همین که نظر جوگی بر مخدوم
جهان افتاد بیهوش گشت گفتند چرا میگریزی گفت گرتار روپ شده است یعنی بصفات
حق گشته هست من پیش وی رفتن طاقت نیارم اگر بردم سوخته شوم قصهٔ حال او پیش مخدوم
جهان باز نمودند مخدوم تبسم کرد و گفت او را بگوئید اکنون بیاید و به بیند طاقت خواهد آورد
چون باز آمد دید گفت اکنون میتوانم رفت آمد در مجلس نشست دیری نشسته بود بعد ازان گفت
مرا اسلام تلقین کنید مخدوم او را اسلام تلقین کرد و سه روز بر ابر خود داشت بعد ازان او را وداع
کرد مسافر شد کسی مخدوم جهان را پرسید باندک بصاحبت چرا وداع کردید گفت او کار تمام
کرده بود زنگار کفر او را حجاب اسلام باندک بصاحبت زوال آن زنگار شد وداع کردم سماع است
در انچه مخدوم جهان در جنگل اجگیر بود جوگی شنید که درین جنگل بزرگی میباشد برای تهنیت
ملاقات پدید آمد در جنگل رفت جائی که مخدوم جهان بود دریافت پرسید که صد ها را چون بشناسند
و صد هه در اصطلاح جوگیان مرد کامل را گویند گفت اگر او این جنگل را گویند زر شود زر شود در حال
آن جنگل زر شد اشاره سوی جنگل کرد و گفت تو بر حال خویش باش من حکایت میگویم سماع است
که شیخ الاسلام شیخ حسین معمر بمثمن ملخی گفت مریدان شیخ جهان زیاده از صد هزار بودند
میان ایشان چهل کس واصل بودند و میان این چهل سه کس مرد آمدند شیخ منظفر و ملک زاده

فضل الدین و مولانا نظام الدین درون حصار و میان این سه مرد شعلهٔ آتش عشق بشیخ
مظفر رسید و وی بدان دو مرد و بعضی ناقلان این حکایت گفته اند که سید نفر واصل حق
بودند سماع است که وقتی مخدوم جهان شیخ محمد تالار را گفتند تو کلاه چرا نمیدهی مریدان چرا
نمیگیری شیخ محمد گفت مخدوم نفس من گریه می کند و میگوید که اگر تو کلاه دهی نخنیهای بازار
که خورد گفت تو درین بالا کجا در آئی نقل ست از برهان الاتقیا فی مناقب الاولیا که
هندوئی هشتاد و یکساله در مجلس وی بشرف ایمان مشرف گشت وقت خوش شد گفت سبحان
الله بیگانه که هشتاد و یکساله خبر خدا را پرستیده بود یگانه و دوست حضرت خود گردانیده پرسیده شد
اگر درین مجلس بمیرد چه کنند فرمود پاک بی لوث رفته باشد و در تحت این آیت در آید قال الذین
امنوا و لم یلبسوا ایمانهم بظلم اولئک لهم الامن و هم مهتدون اما خوف غالبت
باشد نقل ست وقتی قلندری آهن پوشیده در مجلس وی در آمد فرمودند در پوش آهن چرا
فرو نمی آری گفت هست کسیکه فرو آرد سر در مراقبه کرد هر یک آهن از اندام او فرو می آمد
قطره قطره میشد سماع است که عورتی با غلام شرع بروی در آمد و گفت برون آی وجواب
دعوی من بگوئی در حال بیرون آمد عورت پیش حاکم شرع برد و دعوی کرد که خشتی که در خانقاه
خرج شده است حق منست قاضی گفت جواب دعوی عورت چیست فرمود حکم کنید تا خشت خود
ببرد قاضی چون این حالت معاینه کرد بر خاست بعذرت آمد سماع ست در ایام بدایت ریاش
او را در درون حجره انداختی و در را تخته ها محکم بستی و خود پیش در نشستی تا بیرون در نرود چون
در باز کردی گاه بودی که در حجره نیافتی و گاه بودی که او را در حجره یافتی اما مرده و روح پاکش را
معراج شده و چون مادرش بگریستی بر خاستی تسلی دادی سماع ست از شخصی که گفت وازده
سال بالای کوه بادی بود هم در عبادت ندیدم که محتاج باکل و آب شده باشد و نیز سماع ست
شخصی پنج تنگه زر بر و بهیه فرستاد چهار تنگه بر بندگان خدای تعالی قسمت کرد یکی از ان جا
صحن پر آب کرد و فرمود این حصهٔ زاهد است و از چشم غائب شد چون قاضی آمد فرمود زر
حصهٔ خود بر گیر قاضی تنگه در صحن یافت و بر گرفت و نیز نقل ست از برهان الاتقیا سماع است
چون مکتوبات او بشیخ نصیر الدین اودهی رسید شروع در مطالعه کرد روزی در حالت

استغراق بود فرمود سبحان الله شیخ شرف الدین منیری که صد سال ما بر کفش ست کرده بنوده
سماع ست سید جلال بخاری را پرسیدند که در آخر عمر در چه مشغول اید فرمود در مطالعه مکتوبات
شیخ شرف الدین یحیی منیری باز پرسیدند مکتوبات شیخ شرف الدین منیری چگونه ست فرمود بعضے
محل هنوز فهم نشده ست سماع ست که روزی دو آسوار سیر دولت شخصے بیاید و گفت برکنت
همچو خودی سوار شدن کجا آمده ست فرمود مرده را می کشد باز گفت مرده را مسلمانان کشند
نه کافران فرمود نفسے کافر را کافران کشند سماع ست چون سید جلال الدین در شهر دهلی در آمد
روی سوی بهار کردی و سینه مالیدی و فرمودی بوی عشق از طرف بهار می آید سماع ست و حکایت
صوم نفل نزدیک وقت افطار پیش وی کسی ماکولات می آورد و انما سر اکل میکرد آورد جان بخور
و فرمود که روزهٔ نفل را قضا توان کرد اما شکستگی باطن را قضا نیست سماع ست از شیخ منظفر
که فرمود روزی از وی پرسیدم که چگونست که درویشان با تقدم کافران سلام عرض میکردند
همدران ساعت بخدا میرسانیدند و درویشان این زمان مریدان را مجاهده میفرمایند فرمود
کافران که در زمان ایشان ایمان می آوردند استعداد تمام داشتند و مریدان این زمانه چندان
استعداد ندارند بضرورت بر ایشان مجاهده میفرمایند سماع ست شخصے پیش رفت امامت
کرده بعد از نماز بدو رسانیدند که این مرد شراب خوارست فرمود همه وقت نمی خورد گفتند همه وقت
میخورد فرمود در ماه رمضان نمیخورد سماع ست از شیخ زین بدر عربی که گفت در ایام جوانی شراب
خورده بر مادر بیامدم و چیزی نقد از وی درخواست کردم گفت ای فرزند اگر چیزی دارد بخواه
شرمنده شدم از انجا بیرون آمدم قصدی کردم سر در خانقاه آوردم او در استقبال قبله سر بر
مصلا نشسته دیدم روی سوی من کرد و فرمود نزدیک بیا نزدیک رفتم گوشهٔ مصلا
بمن داشت گفت زیاده از دو شب بر نماز نگاه کردم فرود مصلا در پیش او بدیدم دست راز
کردم و دو شب بر گرفتم و بیرون آمدم و برادر آمدم چون نظر مادر بر من افتاد بانگ بمن زد گفت
ای فرزند از آنچنان بادشاهی دشمن خدای درخواست کند از انجا بیرون آمدم انجمله را در بام
و روی خود سیاه کردم و بر گرد در آمدم و از سر توبه کردم و فرمود نیکو کردی انچه باقی بود
برداشتی سماع ست که در نسکی و راحاتے پدید آمد قصد کرد را جگیر کرد شخصے اطلاع یافت

در پی او بیرفت قریب جنگل رفت دو شیر استقبال او کردند چون بدو رسیدند سر در قدم او نهادند
بدیشان ملتفت نشد بالای کوه برآمد شخصی که در پی او بیرفت برجای ماند از خوف شیران
نتوانست که پیشتر شود بعد زمانی روان شد چون بدیشان رسید گفت بحرمت شیخ شرف الدین
که درین راه رفته هست راه بدهید شیران متفرق شدند آن شخص در عقب بیرفت ناگاه بالای
کوه برآمد مخدوم جهان در عقب خود نظر کرد آن شخص را بدید گفت ازان سگان چگونه بگذشتی
گفت سوگند مخدوم جهان دادم گذاشتند و مرا راه دادند فرمود من که باشم که از سوگند من برهند
از خوف چوب دستی که بر دست داری گریخته باشند بعد ازان فرمود درویش ما را زیارت
دوستی مطلوب هست تو اینجا باش تا من باز گردم او را بر سنگی نشاند و آیت الکرسی خواند و بر روی
دمید و از عالم طیر در هوا شد چون شب ثلث شب بگذشت از عالم طیر فرود آمد چون صبح دمید
سنت بامداد بگذارد و جماعتی از مردان غیب بیامدند پیش رفت امامت کرد چون نماز بامداد
ادا کرد هر یک دست بوسیدند و متفرق شدند سماع هست که سیاحی از مکه مبارک آمد تسبیحی آورده داد
گفت من در شب جمعه در مکه مبارک این تسبیح یافتم حاضران را گفتم که از آن کیست گفتند این
تسبیح شیخ شرف الدین منیری هست که در بهاری باشد در هر شب جمعه اینجا حاضر میشود و من
تسبیح را برگرفتم تا بر شما برسانم سماع هست وقتی در ماه رمضان وردهی برای گذاردن نماز عشا
و تراویح حاضر شده بود شب همانجا ماند خواجه آن دیه برابر خود برد تا افطار کناند برای محافظت
خاطر او برابر رفت طعام پیش آوردند با او موافقت فرمود نعزان او دیدند گفتند صاحب ما را
شرم نمی آید که در مثال این چنین ناجنس کسی طعام میخورد گفت آن شب وقتم خوش شد نقل است
از مکتوبات قدیم که گفت آنکه موسی علیه السلام گفت تُبْتُ اِلَیْکَ تَوْبَةً از خود بحق بود
از انچه رویت با اختیار خود خواست و اندرد و سستی اختیار آفت هست پس بازگشتن بود از
حسن بصری گفت ای برادر هر چند آلوده و ملوثی چنگ بتوبه بزن و امید وار باش که از سحره فرعون
آلوده تر نبود و از سگ اصحاب کهف ملوث تر نبود و از سنگ طور سینا جماد تر نبود و از چوب حنانه
بی حیث تر نبود گفت بر تو باد که از بیم افتادن در گناه از توبه کردن باز نه ایستی و گفت اگر
با عیب قبول نخواستی کرد با عیب نیافریدی گفت اگر گوئی که آدم در بهشت بیفرمانی کرد

تا از انجا مش بیرون آورد رسول صلی الله علیه وسلم چه کرد آنجا پیش باز آورد ولیکن به قاب
قوسین برد تا فرشتگان از صلوة او حرمت بیاموزند آنجا ش باز آورد تا زمینیان از عبادت
او شریعت آموزند و گفت آفتاب ایمان در هر سینه بقدر قوت بتابد و گفت هر که از مادر بزاید
این جهان را بیند و هر که از خود بزاید یعنی از اوصاف بشریت بیرون آید آنجهان را بیند پس
دنیا و عقبی هر دو حاضر بیند و گفت چون مرید صادق بود جمال شیخی در آئینهٔ دل خود مشاهده
کند در حال بر جمال ولایت او عاشق گردد و قرار و آرام از و برخیزد و در طلب آید و منشا جمله
سعادت را این بیقراریست و این عاشقی هست گفت که پیر هرگز مرید را طالب نتواند کرد چنانکه
پیغامبر علیه السلام مهجوران ازلی را مومن مخلص نتواند کرد و گفت مرا و ترا در کلیسا و تجانه جا نبود
هیچ بتی دست کدهٔ مرا و ترا نه پذیرد بدروغ دعوی مریدی نکنیم و لاف مسلمانی نزنیم چه کنیم اگر میان
صادقان و مخلصان نشمارند بود که در زمرهٔ کاذبان و مدعیان در آرند گفته اند شانست حقا شم
حقا بودن بدین درگاهی بدروغ بهتر که بودن بر درد یگران براست و گفت کسی که او را
محل ولایت باشد با کرامت آرام نگیرد و خود را از اهل کرامت نشناسد بت عارفان کرامت
است اگر با کرامت بیارایند محجوب گردند و معزول شوند و اگر از کرامت بتبری کنند مقرب گردند
و موصول گردند و گفت در تبری از کرامت سری هست لطیف و آن آنست که صحت ولایت
متعلق هست باعراض از غیر و دست و ترک ما دون الحبیب اخذ و ترک ضدند و اقبال و اعراض
مخالف یکدیگر چون بکرامات اقبال کرد و کرامات دید و بران اعتماد کرد و از مکرم اعراض نمود
بغیر دست اقبال کرد و گفت مکرم از کرامات بگریزد و بتر سد و بفریاد آید و تن خویش را
چوار تر گیرد تا بزرگان گفته اند بیشتر قطعیت درین راه اند در کرامات پدید آید و گفت ای برادر
تا توانی عمر در خدمت کفشی صرف کن در سایهٔ دولت خداوند دینی پناه ساز و یاری درین بدست
آر که یار در دین سخت عزیز هست و لمقطع بدان که راه دین بی یار نتوان رفت و اگر گوئی چه کنم
مرا یار در دین میسر نمیشود باری قبای عشق باین لفس کافر از پشت باز کن و باد و در دلی دینی یار شو
عمرت بباد داد دنیت غارت کرد و با قیامت بیگانه کرد و با دنیا آشنا کرد زود مارا از قاعدهٔ دوست
جدا کرد و بهر ای دینت خراب کرد و تو هر روز بهر وی عاشق تری و هر ساعت او را محبب تری

وگفت محبت وعداوت حق تعالی لعلت قایم نیست زیرا که محبت وعداوت حق ازلیست وخلاف موافقت بنده وقتی بس محبت وعداوت سابق باشند وخلاف موافقت لاحق وهرگز لاحق علت سابق نگردد واز اینجا بشناس که همه چیز وهیچ واین بگوی رباعی درگوش دل گفت فلک پنهانی ✤ هر حکمی که حق کند تو از من دانی ✤ برگردش خود اگر مدبری دست رسم ✤ خود را ببرهانی زسر گردانی ✤ وگفت اگر زیارت صاحبدلی وباصحبت پیر مجالست عالم ربانی میسر شود آن بهتر وفاضلتر از آنکه بمصلی بود مشغول باد راد وگفت اگر دل فارغ دارد ذکر میگوید واگر فارغ ندارد در فراغ دل بگوشد وآنرا عین ذکر داند وگفت در کار باید شد اگرچه جوارح واعضا بمعصیت آلوده هست باز نباید ایستاد که نفس وفجور صفت جوارح هست وایمان صفت وکسوت دل است وحکم دل هست نه جوارح را که دل منظور هست نه جوارح وحکم منظور را بود نه مهجور را وگفت ای برادر اکنون دانی چه کنی که میگدازد که نی نازد که میسوزد که میسازد روش روندگان راه این هست وگفت زندگی طالب باید کردن که جان محرم آن زندگی نباید وبجان آن زندگی نیاید هر که بجان زید غلام اسبابش باید بود وهر که بحق زید همه اسباب غلام او بود وباحق رسیدن جز در عالم توحید نبود وآن در نادیدن خود هست که من یری نفسه فقد اشرک وگفت هر چند که قرب یافته باشند فریاد همی کنند گوئی نیافته ست چون مطلوب نهایت نبود هر چند جوید هنوز نجسته هست وهر چند یابد هنوز نایافته هست وگفت هر که خود را بطاعت موصول داند وبمعصیت مفصول داند وصل وفصل از غیر حق دیده شرک بود وگفت ای برادر امید وار باش ولنگان ولنگان قدمی بزن که این ولایت بفضل هست نه باستحقاق بالله العظیم اگر باستحقاق بودی نصیب من تو ذره نیامدی لیکن علت از میان برداشتند تا چنان که پاکان امید میدارند ناپاکان هزار چند امید میدارند وگفت از اخلاص بی استعدادی مانا دبار وآلودگی خویش بهیچ بیت نباید شد نظر بر قدرت وفضل باید داشت وگفت ای برادر اگر عصمت همه پاکان باخلاص همه صوفیان لباس طاعت تو سازند نگر تا فریفته نشوی واگر همه ترسایان قهر زنار بر میان آنچه او بر فرق تو زنند نگر تا بهر بیت نشوی وگفت اگر وقتی ترا گویند که دعای تو مستجاب ست گو خدا و ندا مرا از پیش من بردار وگفت بحق مسلمانی اگر در عمر خود یکبار این کلمه گفته باشی از سر دل نگر

تا آنرا بهشت نفروشی که زیاده ارزد اگر بفروشی زیان کرده باشی و نگیرد تا خداوند سرا را بسرای
نفروشی اگر این کلمه را برای او گوئی با خلاص نگفته باشی و گفت هر چه کنی اگر چه اندک بود باید که
مخلص و صادق باشی اخلاص آنست که خلق را از راه برداری و صدق آنست که خود را از میانه
برگیری چون بدین مقام رسیدی و این بادیه خونخوار بریدی نه ریا را با تو کاری بود نه عجب را بر تو
راهی چون این دو حجاب نماند ترا بر درگاه حجاب نماند مکاشفة فی مکاشفة نور فی نور
آشکارا گردد بهر روند که او خود را از ره محل و رتبه و منزلت اثبات کرد و بدید در عین کمر و عالم
بُعد هست نه قرب و گفتای برادر از اینجا دل از جان بردار تا همه تیغهای زهر آلوده بر تو آید
و خود را پای سیر سگان خاکدانها کن تا همه بحوبات گویند و تو در میان خوش بزی سر در سجود
و سر در شهود و گفت بر تو باد کم آزمایش و تذکیه خود در باشی و خود را از همه مردودان و
مطرودان شناسی و گفتای برادر اگر کالای با قیمت هست و تو درویشی که نتوان خرید
باری آرزو مباح هست از لافی کافی هست اگر در خانه آب نند گیاه نروید باری نمی و خشکی شود
اگر فتح یابی شود عجب نیابی شود مسکین بلباس رنج برده و جامه سیاه کرده و حرارت کشیده خورد نانی
کسی دیگر خورده موسی علیه السلام گفت ادنی تیغ لن توانی چشیده و پاره سنگ این خلعت
پوشانیده و اگر نمی یابی حکمی نیست دل خوش دار نقل هست از معدن المعانی ذکری که در حدیث
افتاده من عرف الله کل لسانه فرمود از این لسان لسان ظاهر مراد است یعنی از انچه
مشاهده و مکاشفه ایشان بیشود اگر زبان ظاهر خواهد از ان عبارت کند نتواند نه آنکه مراد از
حدیث آنست که هر که خدایرا شناسد زبان گنگ شود و هیچ سخن نگوید بعده فرمود دوم حدیث
که هست من عرف الله طال لسانه این محمول بر لسان باطن است و جایز که یکی محمول
بر ابتدا دانند و یکی را بر انتها و فرمود هر که کار بعلم میکند در لوح بر خود می بندد که آن کلمات منافقات
و فرمود که میان این مردمان این خود شایع هست میگویند اگر چنین شدی چنین نشدی اینچنین
نشاید گفت که از کلمات منافقانست و فرمود که اطلاع بر لوح محفوظ شرط صحبت ولایت نیست
که هر جا که ولایت باشد این باشد بلکه از ممکنات هست پرسیده شد که صوم وصال نهی هست
و بدان رسول خدای مختص هست دیگر اگر بدارد چگونه باشد و فرمود که اگر دیگری بدارد ریاضت

نفس اجائز است و در کتابهای مشایخ نهی بر صوم وصال وارد است بر نهی شفقت تاویل کردند
فرمود سالک انحصان چون خار در دامن اندیده بر لفظ مبارک اند که باز نزدیک اهل معرفت
همان یک سخن ست که میگویند اگر همه عالم از تو خشنود و حق ناخشنود حق خشنود تراچه زیان اگر همه عالم
از تو خشنود و حق ناخشنود تراچه سود من له المولی فله الکل **بیت** اگر من هیچ نباشد نه بد بنا
نه بعقبی ✤ چو تو دارم همه دارم دگرم هیچ نباید ✤ **بیت** گر سر در و جهان در دهند ما را چنین
وصل تو نیست بی تو آنیم ✤ بعد ازان فرمود که بدین دو اصل که در شرع آمده است عاصیان را
امید بسیار ست یک اصل اینست که جنایة العبد علی مولاه و دیگر جنایة العبد علی مال
مولاه هدر یعنی جنایت بنده بر مولای دست نه بروی و جنایت بنده بر مال مولی هدر است
در شرع ما خود نیست پس هر گاه که حکم امر و زاین بود فردا نیز خالی نیست که جنایت بنده در حق
خداوند خواهد بود و یا در حق غیر اگر در حق غیر ست آنجا امید فدا ای دست و اگر در حق خداوند
ست آنجا امید هدر ست و صد بار بر زبان مبارک اند که الحمد لله بدین دو اصل عاصی را امید
بسیار ست و فرمود هر که ذکر خدا یتعالی بر زبان دارد دوست بود یا دلبسیار از دوستی باشد
نه بینی که بی بی زلیخا از بسکه یوسف را دوست داشتی همه چیزها را بنام او خواندی تا گفته اند که در
دوستی همچو زلیخا باید تا بمقصود رسد و بر لفظ مبارک راند که کسی که کامل حال ست او را تغیری
نیست یعنی چیزی بدید نیاید در ایشان که بدان در آنچه ایشانند نقصانی آرد اگرچه نفس تغیر
باشد از جهت بشریت که آن صفت لازمهٔ بشریت تمکین آن بر نمیخیزد و ارباب تمکین را آنی یان
ندارد و فرمود که شبهه نیست که ترک همه چیز بهتر ست اگر استقامت بران باشد و لیکن ترک بر نیوچیز
بهتر که بمقداری می باید که باشد که احتیاج ضروری را التفات نماند تا کارها استقامت پذیرد
و راست رود و فرمود که یک ذره کار باطن شریف دارد بر صد ذره عبادت بدنی و فرمود که عارفان
در هر چه بینند در اول نظر حقیقت آن چیز بینند پس در هر چه به بینند معدوم یابند از بن سبب
ایشان را سکون و قرار با هیچ چیز نباشد **نظم** دل بدست آور جمال او ببین ✤ آینه کن
جان جمال او ببین ✤ گر ترا پیدا شود یک فتح باب ✤ تو در دل خانه بینی آفتاب ✤ و فرمود
که پیشتری ازین مطالع رفتن در حج غلو نمی کنند میگویند اول معرفت با کسی بوده در خانه او

میگوئی نماید و فرمود که علامت محبت حق اینست که در دل او جز حق محبت غیر او نگذرد و اصلا چون
اصلا در دل او غیر را جای نباشد داند که محبت حق ست و همچنین کس را و اصل حق هم گویند و فرمود
اگرچه مردم را چیزی از طاعت و عبادت نباشد باید که همتی باشد بیت همت از آنجا که نظرها کند
خوار مدار ش که اثرها کند و فرمود که همت عبارت از باعثیست که از امور دنیه و خسیسه با امور عالیه و
شریفه بکشد و طالب آنها شدن ست باسباب و شرایط آن نقل ست از اجوبه کاکوئی که گفت
عشق آنباشد که از عطا و نواخت محمود نگردد و بخطا و گداخت مذموم نگردد و گفت خدای تعالی
همه زبان گویاست و بزبان آدمیان گویاست اگرچه آدمیان نمی دانند که میگویند و بزبان
مرغان گویاست اگرچه مرغان نمیدانند که میگویند و بزبان حیوانات گویاست اگرچه حیوانات
نمیدانند که میگویند و گفت بنده بحقیقت مومن نگردد تا آنگاه که هر کرا بیند از خود بهتر نداند
نقل ست از وصیت نامه چون او به پیری رسید و ضعیف گشت و مرض غالب حادث شدن
گرفت در غلبه مرض در چهارشنبه پنجم ماه شوال او را در رواق نو برآوردند ملک نظام الدین خواص الملک
بنا کرده بود آوردند بر سر سجاده تکیه کرده نشست بندگی شیخ جلال الدین برادر حقیقی و قاضی زاهد
و یاران دیگر حاضر بودند زبان مبارک راند لاحول ولا قوة الا بالله و روی مبارک بدیشان
آورد و فرمود شما همه بگوئید بحکم فرمان همه موافقت نمودند لاحول ولا قوة الا بالله همه گفتند
بعده تبسم کنان بر طریق تعجب فرمود سبحان الله آن ملعون درین محل در مسئله توحید چیزی میخواهد
که بجا نیاورد فضل خدای تعالی چه التفات و لاحول ولا قوة الا بالله گفتن گرفتند بعده در اوراد
و وظائف مشغول شد بعده بلند آغاز کرد الحمد لله الحمد لله الحمد لله خدای کرم کرد المنة لله المنة لله صد کرت
بخوشی و فرح باطن بار بار عادت میفرمود بعد ازان دست قاضی زاهد بگرفت بر سینه مبارک داشت فرمود ما همانیم
ما همانیم باز فرمود که ما همانیم دیوانگانیم ما همانیم دیوانگانیم باز در مقام تواضع نزول فرمود بلفظ مبارک راند بلکه خاک
کفش دیوانگانیم بعده همه را البشاشت با لقاء ما بلغ ارزانی فرمود و امید وار باین آیه لا تقنطوا من رحمة الله ان الله
یغفر الذنوب جمیعا میکرد و خود آیات رحمت و کلمه طیبه بالتمیز میخواند چون کار بآخر رسیدن گرفت آیه لا خوف علیهم
ولا هم یحزنون و کلمه طیبه لا اله الا الله محمد رسول الله بر زبان جاری داشت که جان بحق سپرد انا لله و انا الیه
راجعون ۹ روز پنجشنبه بوقت چاشت ششم ماه شوال سنه ۷۱۲ هـ اثنی و ثمانین و سبع مائة مدفون گشت رحمة

قطعه تاریخ از شاه محمد یحیی صاحب عظیم آبادی

منطبع شد چون مکاتیب صدی و بست و هشت
هست ارشادات مخدوم جهان شاه شرف
مصرعی بشنو ز یحیی از برای سال طبع

گشت دستور العمل حاصل ولی ارباب حال
چون نباشد واجب التعمیل این فرخنده فال
منطبع شد این کتاب نافع اهل کمال

۱۲۸۷ هجری

قطعه تاریخ طبع مکتوبات صدی حضرت مخدوم الملک قدس سره از تتبع فکار موتوی نورالحسن اورنگ آبادی

طبع شد چون این کتاب با صفا
لفظ لفظش مظهر احسان بود
پرز الوان نعیم معرفت
ایضاً قطعه تاریخ از موتوی

صوفیان را بسکه جز زجان بود
سر بسر شرح مقامات سلوک
آرمی این کشکول درویشان بود
گفت مطبوع ذوی العرفان بود

حرف حرفش میدهد از حق نشان
در کمال خوبی تبیان بود
از برای سال طبعش طبع نور
نورالحسن صاحب آبادی

بنام ایزد این طرفه قدسی کتابی
که باشد از وفتح آفعال طبع
دهد نور در اختر فال طبع
قصب باف این نوعروس معارف

سوادش که کحل بصیرت بود
نشد تا کنون کس بمنوال طبع
مگر همت آنکه دارد زدانش
بسے گنجها نقد احوال طبع

محمد علی اکرم از مین طالع
بنامش زده قرعهٔ فال طبع
چو برتافت از حسن این صفر و کلکش
چهاخوی از جبههٔ سعی بخیت

که گلگونه دادش زاکمال طبع
برا وج شرف مهر اقبال طبع
رقم زد شرفنامهای شگرف
بوے کلک نور از پی سال طبع

۱۲۸۷ هجری

اشتهار

منحفی و محتجب مباد کہ این خاکسار در تصحیح و تحشیے مکتوبات صدیے بست و هشت و جمیع رسائل ملحقہ آن جهد بلیغ نموده لهذا التماس آنکہ بدون اجازت فقیر کدامے صاحب قصد طبع آن نه فرمایند

راقم

محمد علی اکرم عفی عنه

خاتمة الطبع

الحمد لله علی انعامه وکرمه والشکر علی افضاله واحسانه والصلوة والسلام علی رسوله وآله واصحابه اجمعین الی یوم الدین که درین زمان سعادت اقتران تمت المکتوبات المرتبة علی مائة مکتوب من کائنات مخدوم الملک شرف الحق والشرع والدین حضرت شاه احمد بن یحیی منیری قدس الله اسرارهما مع رساله ملحقه در بیان مناقب و احوال حضرت ممدوح حسب خواهش و فرمایش عالم باورع و متمیز فاضل باتقوی هردل عزیز مستجمع صفات کمالیه مرجع علوم عقلیه و نقلیه مولوی محمد علی اکرم حفظه الله عن الفضل والکرم ساکن خطه دلپذیر شهر آره که قبل ازین بوفور خواهش فرمایش طبع آن در مطبع غیر معتبر شهر آره خواهش شروع طبع کنانیده بودند چنانچه مکتوبات چند زیب طبع آمدند عند المطالعه و معائنه دران اغلاط کثیره و خراب طبع یافتند آن را برآورد کرده ردی ساختند و ازین نامی خویش کناره کشیدند من بعد کتبهای عدیده صحیحه برای نقل و تنسیخ که ازجاها فراهم کرده بودند که اوصاف آنها در عبارت خاتمه آخر مکتوبات مرقوم ست آورده همه ها سپرد مطبع هذا فرمودند چنانچه حسب خواهش صاحب فرمایش ممدوح جناب مولوی محمد معشوق علی حفظه الله عن ذنبه الخفی والجلی مصحح مطبع علوی کمر همت بجان بستند و محنت تصحیح و صحت مقابله ازهمه لسنهما و تنقیح اختلافات نسخ کوشیدند فالحمد لله که موافق مطلوب باهتمام این خاکپای درویشان محمد علی بخش خان نقشبندی عفی ذنبه الرحمان بکمال حسن و خوبی بتاریخ بستم شهر جمادی الاخری سنه ۱۲۸۶ هجری در مطبع علوی بمقام شهر لکهنؤ کٹره محمد علی خان از قالب طبع برآمده جلوه آرای اریکهٔ شهود گردید فقط

واسطے سند اس امر کے کہ یہ کتاب چھپی ہوئی خاص
مطبع علوی کی ہی مہر مطبع ثبت کی جائے فقط

اشتہار

واسطے اطلاع صاحبان مطابع نزدیک و دور کے گذارش ہے کہ یہ مکتوبات حضرت شمس الدین یحیی منیری کے جو ۷۸۲ھ ہجری مین حضرت ممدوح نے حین حیات خود بنام حضرت شمس الدین قاضی پرگنہ چوسہ ضلع شاہ آباد و بنام حضرت مظفر بلخی رقم فرمائی تھے بعد رحلت جناب ممدوح کے مریدان با اخلاص خانقاہ شریف نے جمع فرماکر تبرکا حرز جان بنایا تھا وہ سب اوسیطرح مثل جان کے ہر سلسلہ خاص مین تبرک رہتی تھے آجتک شیوع اوسکا مخفی رہا بالفعل مولوی محمد علی اکرم صاحب ساکن شہر آرہ ضلع شاہ آباد کے حسب اندعای معتقدان و مریدان خاص کے اوسکی اشاعت اول کے کوشش فرمائی اور مکتوبات اصل مجتمع کرکے اسکو ایک مجموعہ کشکول درویشان بطور خود درست فرماکر چنانچہ مطبع علوی مین باہتمام من ہیچمدان محمد علی غبشخان مالک مطبع کے شہر لکھنو مین بیچ ۱۸۶۰ء کے شروع طبع ہوا اور اختتام اوسکا ۱۲ جمادی الثانی ۱۲۷۷ ہجری کو ظہور مین آیا پس محنت صحت و مشقت تحشی و یکجا کرنا اس مجموعہ کا جو بصرف زر کثیر واقع ہوا حق تہرا اوسکا مثل حق مصنف کے ہے

لہذا

بموجب ایکٹ ۲۰ ۱۸۴۷ عیسوی واسطے اندراج کاپی رایٹ حق الطبع کے لیے گورنمنٹ کی دفتر مین واسطے درج رجسٹر کے درخواست مع جلد کتاب ارسال کی گئی فقط

التماس ہے

کہ بدون اجازت صاحب مایش ممدوح قصد طبع کا نفرماوین جسقدر کتاب جن صاحب کو مطلوب ہو ان کو تمام لکھنو مطبع علوی اور مقام شہر آرہ ضلع شاہ آباد محلہ چوک مسجد مین باپس مولوی محمد علی اکرم صاحب فرمایش کے بارسال قیمت طلب فرماوین ورنہ حسب ضابطہ ایکٹ ۲۰ ۱۸۴۷ عیسوی کے عوض نفع کے نقصان حاصل ہوگا فقط

دفعہ اول
۱۰۰ جلد